

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислом Каримовнинг**

**2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-
иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга
мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга
бағишланган Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги**

**“БАРЧА РЕЖА ВА ДАСТУРЛАРИМИЗ
ВАТАНИМИЗ ТАРАҚҚИЁТИНИ ЮКСАЛТИРИШ,
ХАЛҚИМИЗ ФАРОВОНЛИГИНИ ОШИРИШГА
ХИЗМАТ ҚИЛАДИ”**

мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича

ЎҚУВ-УСЛУБИЙ МАЖМУА

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

**Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислом Каримовнинг**

**2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-
иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга
мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга
бағишланган Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги**

**“БАРЧА РЕЖА ВА ДАСТУРЛАРИМИЗ
ВАТАНИМИЗ ТАРАҚҚИЁТИНИ ЮКСАЛТИРИШ,
ХАЛҚИМИЗ ФАРОВОНЛИГИНИ ОШИРИШГА
ХИЗМАТ ҚИЛАДИ”**

мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича

ЎҚУВ-УСЛУБИЙ МАЖМУА

Тошкент – 2011

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича Ўқув-услубий мажмуа. – Тошкент: Иқтисодиёт. - 2011. – 376 бет.

Ушбу ўқув-услубий мажмуа Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади” мавзусидаги маърузаси асосида яратилган бўлиб, унда маърузани ўрганиш бўйича иқтисодий ва ноиқтисодий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари учун махсус курснинг ўқув дастури, ўқув қўлланма, таълим технологияси, тест саволлари, илмий атамалар глоссарийси ҳамда умумий назорат саволлари жамланган.

Мажмуа Юртбошимиз томонидан илгари сурилган ўта муҳим ва долзарб фикрлар, ғоялар, амалий таклиф ва тавсияларни ҳамда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш борасида 2011 йил учун белгилаб берилган устувор йўналишлар, мақсад-вазифаларни талаба ёшлар ўртасида кенг тарғиб этиш, уларнинг онгу тафаккурига чуқур сингдиришга қаратилган. Шунингдек, ўқув-услубий мажмуадан ўқитувчилар, илмий ходимлар, аспирант ва тадқиқотчилар, юртимизда олиб борилаётган туб ижтимоий-иқтисодий ислохотлар жараёнларига қизиқадиган барча китобхонлар фойдаланишлари мумкин.

Мазкур ўқув-услубий мажмуа Олий ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълими ўқув-методик бирлашмалари фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг 2011 йил 29 мартдаги 1-сонли қарорига мувофиқ нашрга тавсия этилган.

МУҚАДДИМА

Дунё давлатларининг ижтимоий-иқтисодий тараққиёт тажрибасидан яхши маълумки, ҳар қандай мамлакатнинг иқтисодиёти уни ривожлантиришнинг объектив қонуниятлари, мавжуд иқтисодий салоҳият ва имкониятлар, шу мамлакатда яшаётган халқнинг ўзига хос турмуш тарзи, тафаккури, миллий кадрият ва анъаналари, маънавий бойликлари тўла ҳисобга олинган, пухта иқтисодий сиёсат ишлаб чиқилиб, изчил амалга оширилган шароитдагина барқарор ва мутаносиб ривожлана олади. Айнан мана шундай омилларни ўз мазмун-моҳиятига сингдирган, бугунги кунда жаҳон ҳамжамияти томонидан ҳақли равишда тўлиқ эътироф этилаётган тараққиётнинг “Ўзбек модели” мамлакатимизнинг тадрижий равишда жадал раванқ топиши, халқимиз моддий ва маънавий ҳаётининг изчиллик билан юксалиб бориши учун мустаҳкам пойдевор бўлиб хизмат қилмоқда.

Мустақилликнинг дастлабки кунлариданоқ мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиётини белгилаб олишда ҳар томонлама тўғри йўл тутилгани, шу асосда қабул қилинган ислохот тамойилларининг мантиқан ўзаро боғлиқлиги ва ўзгаришлар жараёнини кенг камраб олгани, энг муҳими, улар халқимизнинг туб ҳаётий манфаатларини чуқур ва ҳаққоний акс эттиргани ўзбек моделининг самарадорлиги, амалий муваффақиятини таъминлашда ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлди. Айниқса, 2008 йилда бошланган, бугунги кунга қадар салбий таъсири ва оқибатлари сақланиб қолаётган жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози шароитида мамлакатимиз иқтисодиёти, биз танлаган ижтимоий-иқтисодий тараққиёт модели яна бир бор ҳаёт синовидан муваффақиятли ўтиб, ўзини тўла оқлагани ҳар қандай юксак эътироф ва эътиборга муносибдир.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган чуқур иқтисодий ислохотлар, ижтимоий ҳаётнинг турли жабҳаларидаги кенг кўламли бунёдкорлик ишлари, иқтисодиётни модернизация ва диверсификация қилиш, туб таркибий ўзгаришлар жараёни нақадар салмоқли натижалар бераётгани 2010 йилдаги ривожланиш якунлари мисолида яна бир бор ўз исботини топди. Бу борада эришилган аниқ ютуқ ва муваффақиятларнинг чуқур ва атрофлича таҳлили, шу асосдаги муҳим амалий хулосалар, келгусида эътибор қаратишимиз лозим бўлган долзарб масалалар Президентимиз Ислом Каримовнинг шу йил 21 январда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йилнинг асосий якунлари ва 2011 йилда Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган мажлисида сўзлаган маърузасида ўзининг ҳар томонлама ҳаққоний ифодасини топди. Унда Ўзбекистонни ривожлантиришнинг ўзига хос модели, унинг асосий тамойиллари асосида ишлаб чиқилган, ҳар томонлама пухта ўйланган мамлакатни ислоҳ этиш ва модернизация қилишнинг тадрижий дастури изчил амалга оширилиши жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг республикамиз иқтисодиёти, унинг молия ва банк тизимида салбий таъсирини сезиларли даражада камайтириш имконини бергани қайд этилди.

Айни вақтда маърузада 2011 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг қуйидаги энг муҳим устувор вазифа ва йўналишлари белгилаб берилди:

биринчидан, Ўзбекистоннинг жаҳон бозоридаги рақобатдошлигини ошириш ва мавқеини мустаҳкамлашга йўналтирилган, таркибий ўзгаришлар ва юксак технологияларга асосланган замонавий тармоқлар ва ишлаб чиқариш соҳаларини жадал ривожлантириш сиёсатини давом эттириш;

иккинчидан, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш;

учинчидан, чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратиш;

тўртинчидан, инфратузилмани, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал равишда ривожлантириш;

бешинчидан, ижтимоий ривожланиш, биринчи навбатда, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш;

олтинчидан, “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ҳаётга татбиқ этиш;

еттинчидан, аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш муаммосини ҳал этиш.

Президентимизнинг ушбу маърузасида белгилаб берилган Ўзбекистонда иқтисодий ривожланишнинг юқори ва барқарор суръатларини, самарадорлигини ҳамда макроиқтисодий мувозанатни таъминлаш, банк-молия тизимининг барқарорлигини мустаҳкамлаш, стратегик аҳамиятга молик лойиҳаларни амалга ошириш учун фаол инвестиция сиёсатини олиб бориш, халқимизнинг ҳаёт даражаси ва фаровонлигини янада юксалтириш борасидаги вазифаларни тўлиқ ва самарали ҳал этиш энг аввало жамиятимиз аъзолари томонидан уларнинг мазмун-моҳиятини теран ва чуқур англаб етилишини тақозо этади. Айниқса, 2011 йилнинг юртимизда “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” деб номланиши ҳамда бу борадаги махсус Давлат дастурининг ишлаб чиқилиши барчамиздан аниқ мақсадга йўналтирилган саъй-ҳаракатларни талаб этади.

Шунга кўра, Президентимиз Ислом Каримовнинг “**Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади**” мавзусидаги маърузасини талабалар томонидан чуқур ўрганилиши, унда кўрсатиб ўтилган долзарб масалаларнинг туб моҳиятининг англанилиши, 2011 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим устувор йўналишлари ва уларни амалга ошириш борасидаги куч, имкониятлар, механизмларни талаба ёшлар онгига чуқур сингдириш орқали уларнинг юртимиздаги улкан ўзгаришлар ҳақидаги билим ва тушунчаларини кенгайтириш, уларда ён-атрофида бўлаётган воқеа-ҳодисаларга дахлдорлик туйғусини кучайтириш мақсадида махсус ўқув курсини жорий этиш муҳим аҳамият касб этади.

Бу курсни ўрганиш бўйича тузилган мазкур ўқув дастурида Президентимиз Ислом Каримовнинг 2010 йил 7 декабрда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 18 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги “**Мамлакатимизни модернизация қилиш йўлини изчил давом эттириш – тараққиётимизнинг муҳим омилидир**” номи маърузасида баён этилган “Баркамол авлод йили” Давлат дастури доирасида эришилган натижалар, 2011 йилга мамлакатимизда “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” деб ном берилиши ва шу муносабат билан қабул қилинган дастурда кўзда тутилган чора-тадбирлар ҳақидаги материаллар тегишли мавзу ва ўринларда ўз ифодасини топган. Бу эса талабаларга 2010 йилнинг асосий якунлари ва 2011 йилда Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим устувор йўналишларини Президентимиз томонидан мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ҳаётига оид билдирилган муҳим дастурий фикр ва ғоялар, амалий хулосалар билан узвий боғлиқ ҳолда ўрганиш имконини беради.

Махсус курсни Президентимиз маърузасининг мазмуни, унда баён этилган амалий таклиф ва хулосалар, уларни амалга ошириш борасида белгилаб берилган чора-тадбирлар тавсифи ва йўналишидан келиб чиққан ҳолда, иқтисодий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари учун 8 соатлик (4 соат маъруза, 4 соат семинар машғулотлари), ноиқтисодий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари учун 6 соатлик (4 соат маъруза, 2 соат семинар машғулотлари) ҳажмда белгилаш тавсия этилади.

Мазкур ўқув дастури маъруза машғулотлари мавзулари ва уларнинг мазмунига оид қисқача баёнларни, маърузада кўтарилган муҳим масалаларни қамраб олган амалий машғулотларнинг мавзу ва режаларини, машғулотларни самарали ташкил этиш борасидаги услубий кўрсатмалар ҳамда талабаларни ўқитишда қўллаш тавсия этилаётган замонавий педагогик технологиялар ва адабиётлар рўйхатини ўз ичига олади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислом Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-
иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга
мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз
таракқиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга
хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича
махсус курснинг

ЎҚУВ ДАСТУРИ

*(иқтисодий таълим йўналишлари
ва мутахассисликлари учун)*

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини олий таълим муассасаларида ўрганиш бўйича махсус курснинг

ТАРКИБИЙ ТУЗИЛИШИ

(иқтисодий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари учун)

Мавзунинг тартиб рақами	Мавзунинг номи	Ажратилган ўқув соатлари
Маъруза машғулоти		
1-мавзу	Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини юксалтириш борасида эришилган ютуқлар – ҳар томонлама чуқур ўйланган тадрижий тараққиёт дастурини изчил амалга ошириш натижаси	2 соат
2-мавзу	Мамлакатимизни иқтисодий ривожлантиришнинг 2011 йилга мўлжалланган дастурининг энг муҳим устувор йўналишлари	2 соат
Жами:		4 соат
Амалий машғулоти		
1-мавзу	Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини юксалтириш борасида эришилган ютуқлар – ҳар томонлама чуқур ўйланган тадрижий тараққиёт дастурини изчил амалга ошириш натижаси	2 соат
2-мавзу	Мамлакатимизни иқтисодий ривожлантиришнинг 2011 йилга мўлжалланган дастурининг энг муҳим устувор йўналишлари	2 соат
Жами:		4 соат
Ҳаммаси:		8 соат

1-мавзу. Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини юксалтириш борасида эришилган ютуқлар – ҳар томонлама чуқур ўйланган тадрижий тараққиёт дастурини изчил амалга ошириш натижаси (2 соат)

Мамлакатимизнинг 2010 йилдаги ижтимоий-иқтисодий ривожланиш якунларини танкидий баҳолаш ва 2011 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларини аниқлаб олиш зарурлиги.

“Ўзбек модели”нинг негизини ташкил этадиган тамойиллар асосида тадрижий тараққиёт дастурини изчил амалга оширганимиз жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг иқтисодиётимизга, молия ва банк тизимида салбий таъсирини сезиларли даражада камайтириш имконини бергани.

Жаҳон иқтисодиётидаги бугунги аҳволни таҳлил қилиш асосида чиқарилган хулосалар.

Мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий мутаносиблиги сақланиб қолаётгани. 2010 йилда эришилган асосий макроиқтисодий кўрсаткичлар.

Мамлакатимиз иқтисодиётида амалга оширилаётган таркибий ўзгаришлар. Миллий маҳсулотларни диверсификация қилиш бўйича эришилган натижалар. Маҳаллийлаштириш дастури доирасида амалга оширилган лойиҳалар. Корхоналар ўртасида кооперация алоқаларини мустаҳкамлашда кичик корхоналар ва хусусий бизнес субъектлари кенг иштирокининг таъминланиши.

Мамлакатимиз молия-банк тизимининг барқарорлигини кучайтириш бўйича амалга оширилган ишлар. Банкларнинг балансига ўтказилган банкрот корхоналарни молиявий соғломлаштириш борасидаги тижорат банклари фаолиятининг юксак баҳоланиши.

Иқтисодиётимизнинг аграр секторида юз бераётган таркибий сифат ўзгаришлари. Хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида замонавий хизмат турларини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилаётгани.

Инвестицион фаолиятнинг кенгайиши, Инвестиция дастури доирасида амалга оширилган лойиҳалар. Транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича эришилган натижалар. Тикланиш ва тараққиёт фондининг стратегик муҳим лойиҳаларни молиялаштириш борасидаги ролининг ортиб бораётгани.

Касб-хунар коллежлари ва академик лицейларни қуриш, реконструкция қилиш ва жиҳозлаш, мактабларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича дастурларни амалга оширишнинг якунига етказилгани. Соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилиш ва тизимда сифат ўзгаришларини амалга оширишни таъминлаш борасидаги ишлар.

Қишлоқ жойларда яқка тартибдаги турар-жой массивларини комплекс қуриш борасида эришилган натижалар. Мамлакатимизда меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлаш бўйича амалга оширилган ишлар. Аҳоли даромади ва фаровонлигини ошириш борасида юз бераётган сифат жиҳатидан чуқур ўзгаришлар. “Баркамол авлод йили” Давлат дастурини амалга ошириш бўйича қўлга киритилган ютуқлар.

Маъруза машгулотини ўтказишда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш бўйича услубий кўрсатмалар:

Мазкур маъруза машгулотини ўтказишда дастлаб талабалар билимини фаоллаштириб олиш муҳим ҳисобланади. Бунинг учун интерфаол ўқитишнинг ақлий ҳужум, блиц-сўров, инсерт техникаси усулларини қўллаган ҳолда, 2010 йилда мамлакатимизда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишлари тўғрисидаги билимларни фаоллаштириб олиш мақсадга мувофиқ. Шундан сўнг, визуал-маъруза усули воситасида 2010 йилда эришилган асосий натижалар баён этилади. Мамлакатимиз иқтисодиётида амалга оширилаётган таркибий ўзгаришлар, молия-банк тизимининг барқарорлигини кучайтириш тадбирлари, Инвестиция дастури доирасида амалга оширилган лойиҳалар тўғрисидаги маълумотларни мультимедия воситалари ёрдамида визуал-тақдимот

кўринишида баён этиш мумкин. Такдим этилган маълумотларнинг талабалар томонидан мустаҳкам ўзлаштирилишини таъминлаш учун тарқатма материаллардан самарали фойдаланиш тавсия этилади.

Мамлакатимизда 2010 йилда қабул қилинган “Баркамол авлод йили” Давлат дастури доирасида эришилган натижалар бўйича махсус маълумотнома тузиш ҳамда талабаларга тарқатиш уларнинг бу борадаги билимларини янада мустаҳкамлаш учун имкон яратади. Шунингдек, мамлакатимизда молия ва иқтисодийёт соҳаларида фаолият юритувчи таниқли мутахассис ва амалиётчиларни таклиф этган ҳолда, муаллифлик маърузаси, бинар маъруза, экспертлар иштирокидаги маъруза, муаммоли маъруза усулларини ҳам қўллаш мумкин.

2-мавзу. Мамлакатимизни иқтисодий ривожлантиришнинг 2011 йилга мўлжалланган дастурининг энг муҳим устувор йўналишлари (2 соат)

Мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг 2011 йилдаги асосий прогноз кўрсаткичлари. 2011 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурунинг энг муҳим устувор йўналишлари.

Ўзбекистоннинг жаҳон бозоридаги рақобатдошлигини ошириш ва мавқеини мустаҳкамлашга йўналтирилган таркибий ўзгаришлар ва юксак технологияларга асосланган замонавий тармоқлар ва ишлаб чиқариш соҳаларини жадал ривожлантириш сиёсатини давом эттириш – асосий устувор йўналиш. “2011-2015 йилларда Ўзбекистон саноатини ривожлантиришнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги дастурунинг асосий мақсади, вазифалари ва аҳамияти.

Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодийётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш – энг муҳим устувор вазифа сифатида. Инвестициялар салмоқли қисмининг саноатни модернизация қилиш ва технологик янгилаш дастурларини амалга оширишга йўналтирилиши. Йирик ишлаб чиқариш корхоналарини қуришни якунлаш ва фойдаланишга топшириш. Барча йирик корхона ва ишлаб чиқариш қувватларида жаҳон тажрибасида синовдан ўтган замонавий технологиялар билан алмаштирилиши лозим бўлган ускуна ва технологияларнинг рўйхатини аниқлаш учун техник аудит ўтказиш зарурлиги. Қишлоқ хўжалигини модернизация қилиш, унинг таркибига кирадиган деярли барча тармоқ ва ишлаб чиқариш соҳаларининг бутун комплексида техник ва технологик янгилаш ишларини амалга ошириш. Ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга йўналтирилаётган маблағлардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ва уларни мақсадли ишлатиш, замонавий технологиялар ва техникани жорий этиш борасидаги ишларни тартибга солиш. Замонавий агротехнологияларни ўрганиш ва амалда жорий этиш, селекция ишларини янада такомиллаштириш ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг маҳсулдорлигини ошириш бўйича аниқ чора-тадбирлар комплексини ишлаб чиқиш зарурлиги.

Чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратиш – муҳим устувор йўналиш. Ўзбекистонда инвесторлар учун беқиёс, ўта қулай инвестицион муҳит, имтиёз ва преференциялар тизими яратилгани. Хорижий шериклар билан ўзаро ҳамкорликни чуқурлаштириш, мамлакатимизда янада қулай инвестиция муҳитини шакллантиришдаги мавжуд имкониятларни ишга солишда ишончли кафолатларни яратиш, хорижий инвесторларнинг ишончини қозониш ва мустаҳкамлаш зарурлиги. Тикланиш ва тараққиёт фондининг ролини, унинг хорижий шериклар билан биргаликда инвестиция лойиҳаларини молиялаштириш борасидаги самарали ҳамкорлигини кучайтириш.

Инфратузилмани, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал равишда ривожлантириш – устувор йўналиш. Инфратузилма, транспорт ва коммуникация тармоқларини ривожлантиришнинг 2015 йилгача бўлган даврга мўлжалланган дастурини изчил амалга ошириш. Ўзбекистон миллий автомагистралари таркибига кирадиган автомобиль йўлларини қуриш ва реконструкция қилиш, мамлакатимизнинг барча ҳудудларини ўзаро

ишончли боғлайдиган ягона миллий автомобиль транспорт тизимини ташкил этиш лойиҳаларига биринчи даражали аҳамият қаратиш. Темир йўл тармоқларини электрлаштириш, йўловчи ташиш локомотивлари паркини янгилаш, юк ташиш локомотивлари ҳамда вагонларини модернизация қилиш ва қайта тиклаш, темир йўлларни модернизация қилиш бўйича лойиҳаларни амалга оширишни жадаллаштириш. Ўзбекистон ҳудудида юкларнинг ички ва халқаро транзитини ишончли равишда таъминлайдиган транспорт ва логистика тизимларини такомиллаштириш. Замонавий компьютер ва телекоммуникация тизимлари ҳамда технологияларини янада ривожлантириш. Ўқув жараёнига кенг форматли коммуникация тармоқлари ва интернет технологияларини жорий қилиш. 2015 йилгача мамлакатимизнинг барча ҳудудларида рақамли телевидениега ўтишни таъминлаш.

Ижтимоий ривожланиш, биринчи навбатда, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш – устувор йўналиш. Ижтимоий мақсадлар учун йўналтирилган Давлат бюджети сарф-харажатларининг муттасил равишда ошириб борилиши. Таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаси ходимларининг меҳнатини рағбатлантириш тизимини такомиллаштириш борасидаги ишларнинг давом эттирилиши. Молия вазирлиги ҳузуридаги Таълим муассасаларини реконструкция қилиш, мукаммал таъмирлаш ва жиҳозлаш жамғармаси маблағларидан самарали фойдаланиш. 2011-2015 йилларда Олий ўқув юртларини ривожлантириш дастурининг асосий мақсади. Йирик соғлиқни сақлаш объектларини фойдаланишга топшириш ва энг замонавий асбоб-ускуналар билан жиҳозлаш ишларининг давом эттирилиши. Уй-жой қуриш қўламини кенгайтириш ва қишлоқларни ободонлаштириш дастурини амалга оширишга алоҳида эътибор қаратилиши.

2011 йилда “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ҳаётга татбиқ этиш – муҳим устувор йўналиш. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг иқтисодиётни жадал ривожлантиришда ўта муҳим роль ўйнаши. Мазкур соҳанинг мамлакатимизда жадал суръатлар билан ривожланиб бораётгани. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш бўйича қилиниши лозим бўлган ишлар. Мамлакатимизнинг барча минтақаларида бизнесни ривожлантириш учун янада қулай ишчан муҳит яратиш, тадбиркорликка кенг эркинлик бериш, бюрократик тўсиқларни бартараф этиш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари фаолиятини тартибга соладиган қонун ҳужжатларини танқидий таҳлил қилиш. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг кредитлар, хомашё ресурслари, давлат харидлари тизимидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш. Кичик бизнеснинг экспорт салоҳиятини ривожлантириш учун зарур ташкилий, ҳуқуқий, молиявий механизм ва шароитларни яратиб бериш.

Аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш муаммосини ҳал этиш – мамлакатимизни муваффақиятли ва барқарор ривожлантиришнинг алоҳида устувор йўналиши ва энг муҳим шарт. Мамлакатимизда янги иш ўринларини яратиш дастурида қишлоқ жойларда ташкил этиладиган иш ўринларининг салмоқли улушга эга экани. 2011 йилда касб-ҳунар коллежлари битирувчиларини ишга жойлаштириш масаласининг эътиборимиз марказида бўлиши. Касб-ҳунар коллежлари фаолиятида энг заиф бўғин бўлиб қолаётган масалалар. Ҳар бир туман ва шаҳар бўйича коллежларнинг битирувчиларини ўз мутахассислигига мувофиқ иш билан таъминлаш юзасидан аниқ мақсадли режаларни тайёрлаш зарурлиги. Муайян корхона ва иш берувчиларни турдош коллежларга бириктириш тажрибасини, доимий амал қиладиган “корхона – коллеж” ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйиш борасидаги ишларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш. 2011 йилга мўлжалланган дастурий вазифаларни амалга ошириш ҳар биримиз ўз ишимизни қандай ташкил этишимиз, куч ва имкониятларимизни, билим ва тажрибамизни қанчалик самарали сафарбар эта олишимизга боғлиқ экани.

Маъруза машгулотини ўтказишда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш бўйича услубий кўрсатмалар:

Маърузани экспертлар иштирокида ёки маъруза-конференция кўринишида ташкил этиш нисбатан юқори самара беради. Экспертлар сифатида иқтисодийнинг турли соҳаларидаги мутахассислар, банк-молия тизими ходимлари, юқори малакали педагог-мураббийлар таклиф этилиши мумкин. Шунингдек, маъруза-конференцияда талабаларнинг махсус тайёргарлик асосидаги чиқишлари, фикр-мулоҳазалари тингланади.

Маърузада мамлакатимизда олиб борилаётган фаол инвестиция сиёсати, қишлоқ ҳаёти, унинг мустақиллик йилларида юксалиб бораётгани, қишлоқ аҳолиси фаровонлигининг яхшиланаётганига оид кинолавҳалар, қисқа ҳажмдаги ҳужжатли фильмлардан фойдаланиш мумкин. Мавзунинг асосий мазмунини баён этишда олдиндан тайёрлаб олинган тақдимот материалларини қўллаш мақсадга мувофиқ. Олинган маълумотларнинг талабалар томонидан мустаҳкам ўзлаштирилишини назорат қилиб бориш мақсадида инсерт җадвали илова қилинган тарқатма материаллардан самарали фойдаланиш мумкин. Маъруза машгулотини олиб боришда талабаларнинг фаоллигини таъминловчи ақлий ҳужум, мулоқот, мунозара каби усулларни қўллаш тавсия этилади.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ

1-машғулот. Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини юксалтириш борасида эришилган ютуқлар – ҳар томонлама чуқур ўйланган тадрижий тараққиёт дастурини изчил амалга ошириш натижаси (2 соат)

Режа:

1. Жаҳон иқтисодийидаги бугунги аҳволни таҳлил қилиш асосида чиқарилган хулосалар.
2. 2010 йилда мамлакатимизда эришилган асосий макроиқтисодий кўрсаткичлар – изчил таркибий ўзгаришлар, иқтисодийни диверсификация қилиш ва маҳаллийлаштириш жараёнларининг натижаси.
3. Мамлакатимиз молия-банк тизимининг барқарорлигини кучайтириш борасида қўлга киритилган муваффақиятлар.
4. Хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида замонавий хизмат турларини ривожлантириш натижалари.
5. Самарали инвестицион фаолият – ижтимоий-иқтисодий тараққиёт асоси.
6. Таълим ва соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилиш ва сифат ўзгаришларини амалга оширишни таъминлаш борасидаги ишлар.
7. “Баркамол авлод йили” Давлат дастурини амалга ошириш бўйича қўлга киритилган ютуқлар.

2-машғулот. Мамлакатимизни иқтисодий ривожлантиришнинг 2011 йилга мўлжалланган дастурининг энг муҳим устувор йўналишлари (2 соат)

Режа:

1. Ўзбекистоннинг жаҳон бозоридаги рақобатдошлигини ошириш ва мавқеини мустаҳкамлашга йўналтирилган таркибий ўзгаришлар ва юксак технологияларга асосланган замонавий тармоқлар ва ишлаб чиқариш соҳаларини жадал ривожлантириш сиёсатини давом эттириш.
2. Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодийнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш.
3. Чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратиш.

4. Инфратузилмани, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал ривожлантириш.

5. Ижтимоий ривожланиш, биринчи навбатда, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш.

6. 2011 йилда “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ҳаётга татбиқ этиш.

7. Аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш муаммосини ҳал этиш.

Амалий машғулотларни ўтказишда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш бўйича услубий кўрсатмалар:

Амалий машғулотларни самарали ва юқори савияда ўтказиш учун талабаларни гуруҳларда ва ўзаро ҳамкорликда ўқитиш усулларида кенг фойдаланиш муҳим ҳисобланади. Макроиктисодий кўрсаткичлар, уларга эришиш омиллари ҳамда олдинги йиллар билан таққослаш ҳолатларини гуруҳларга ажратган ҳолда, тақдимот кўринишида баён этиш муҳимдир. Бунда инсерт, график органайзерлар техникаси, «Т-схема», категориялар жадвали, «Б/БХ/БО» жадвалидан фойдаланиш тавсия этилади.

Муаммоли вазиятлар ва уларнинг ечимини топишга қаратилган ҳолатларда «Балиқ скелети», «Ҳаракатларни йўналтириш», «Нима учун?» каби усуллардан фойдаланиш самарали ҳисобланади. Машғулотларнинг самарадорлигини ошириш мақсадида видеоматруза, мультимедия воситалари, видеопроектор, флип-чат ва бошқа техник воситаларнинг қўлланилиш жараёнларининг олдиндан технологик карталарда режалаштириб қўйилиши мақсадга мувофиқдир.

Амалий машғулотлар давомида «Иқтисодиёт» нашриёти томонидан 2010 йилда чоп этилган давлатимиз раҳбарининг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг 2010 йил 12 ноябрдаги қўшма мажлисидаги “Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича ўқув-услубий мажмуа, “Бу муқаддас Ватанда азиздир инсон” Ўзбекистоннинг 19 йиллик мустақил тараққиёт йўлида жамиятни модернизациялаш ва иқтисодиётни инновацион ривожлантиришнинг дадил одимлари ва муваффақиятлари: талаба ёшлар ва кенг жамоатчилик билан учрашувларда фойдаланиш учун мўлжалланган ижтимоий-иқтисодий ва маънавий-маърифий мавзудаги илмий-оммабоп рисола, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг БМТ саммитининг Мингйиллик ривожланиш мақсадларига бағишланган ялпи мажлисидаги нутқини ўрганиш бўйича ўқув-услубий мажмуадан, жумладан, уларнинг электрон-визуал версияларидан фойдаланиш тавсия этилади.

**Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислом Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни
ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга
мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз
таракқиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга
хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича
махсус курснинг**

ЎҚУВ ДАСТУРИ

*(ноиқтисодий таълим йўналишлари
ва мутахассисликлари учун)*

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини олий таълим муассасаларида ўрганиш бўйича махсус курснинг

ТАРКИБИЙ ТУЗИЛИШИ

(ноиқтисодий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари учун)

Мавзунинг тартиб рақами	Мавзунинг номи	Ажратилган ўқув соатлари
Маъруза машғулоти		
1-мавзу	Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини юксалтириш борасида эришилган ютуқлар – ҳар томонлама чуқур ўйланган тадрижий тараққиёт дастурини изчил амалга ошириш натижаси	2 соат
2-мавзу	Мамлакатимизни иқтисодий ривожлантиришнинг 2011 йилга мўлжалланган дастурининг энг муҳим устувор йўналишлари	2 соат
Жами:		4 соат
Амалий машғулот		
Мавзу	Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини юксалтириш борасида 2010 йилда эришилган ютуқлар ҳамда мамлакатимизни иқтисодий ривожлантиришнинг 2011 йилга мўлжалланган дастурининг энг муҳим устувор йўналишлари	2 соат
Жами:		2 соат
Ҳаммаси:		6 соат

1-мавзу. Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини юксалтириш борасида эришилган ютуқлар – ҳар томонлама чуқур ўйланган тадрийжий тараққиёт дастурини изчил амалга ошириш натижаси (2 соат)

Мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг 2010 йилдаги якунларини танқидий баҳолаш ва 2011 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларини аниқлаб олиш зарурлиги.

“Ўзбек модели”нинг тамойиллари асосида тадрийжий тараққиёт дастурини изчил амалга оширганимиз жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг иқтисодиётимизга, молия ва банк тизимига салбий таъсирини сезиларли даражада камайитириш имконини берганлиги.

Жаҳон иқтисодиётидаги бугунги аҳволни таҳлил қилиш асосида чиқарилган хулосалар.

Мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий мутаносиблиги сақланиб қолаётгани. 2010 йилда эришилган асосий макроиқтисодий кўрсаткичлар.

Мамлакатимиз иқтисодиётида амалга оширилаётган таркибий ўзгаришлар. Миллий маҳсулотларни диверсификация қилиш бўйича эришилган натижалар. Маҳаллийлаштириш дастури доирасида амалга оширилган лойиҳалар. Корхоналар ўртасида кооперация алоқаларини мустаҳкамлашда кичик корхоналар ва хусусий бизнес субъектларининг кенг иштироки таъминланиши.

Мамлакатимиз молия-банк тизимининг барқарорлигини кучайтириш бўйича амалга оширилган ишлар. Банкларнинг балансига ўтказилган банкрот корхоналарни молиявий соғломлаштириш борасидаги тижорат банклари фаолиятининг юксак баҳоланиши.

Иқтисодиётимизнинг аграр секторида юз бераётган таркибий сифат ўзгаришлари. Хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида замонавий хизмат турларини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилаётгани.

Инвестицион фаолиятнинг кенгайиши, Инвестиция дастури доирасида амалга оширилган лойиҳалар. Транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича эришилган натижалар. Тикланиш ва тараққиёт фондининг стратегик муҳим лойиҳаларни молиялаштириш борасидаги ролининг ортиб бораётгани.

Касб-хунар коллежлари ва академик лицейларни қуриш, реконструкция қилиш ва жиҳозлаш, мактабларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича дастурларни амалга оширишнинг якунига етказилгани. Соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилиш ва тизимда сифат ўзгаришларини амалга оширишни таъминлаш борасидаги ишлар.

Қишлоқ жойларда яқка тартибдаги турар-жой массивларини комплекс қуриш борасида эришилган натижалар. Мамлакатимизда меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлаш бўйича амалга оширилган ишлар. Аҳоли даромади ва фаровонлигини ошириш борасида юз бераётган сифат жиҳатидан чуқур ўзгаришлар. “Баркамол авлод йили” Давлат дастурини амалга ошириш бўйича қўлга киритилган ютуқлар.

Маъруза машгулотини ўтказишда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш бўйича услубий кўрсатмалар:

Мазкур маъруза машгулотини ўтказишда дастлаб талабалар билимини фаоллаштириб олиш муҳим ҳисобланади. Бунинг учун интерфаол ўқитишнинг аклий хужум, блиц-сўров, инсерт техникаси усулларини қўллаган ҳолда, 2010 йилда мамлакатимизда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишлари тўғрисидаги билимларни фаоллаштириб олиш мақсадга мувофиқдир. Шундан сўнг, визуал-маъруза усули воситасида 2010 йилда эришилган асосий натижалар баён этилади. Мамлакатимиз иқтисодиётида амалга оширилаётган таркибий ўзгаришлар, молия-банк тизимининг барқарорлигини кучайтириш тадбирлари, Инвестиция дастури доирасида амалга оширилган лойиҳалар тўғрисидаги маълумотларни мультимедия воситалари ёрдамида визуал-тақдимот кўринишида баён этиш мумкин. Тақдим этилган маълумотларнинг талабалар томонидан

мустаҳкам ўзлаштирилишини таъминлаш учун тарқатма материаллардан самарали фойдаланиш тавсия этилади.

Мамлакатимизда 2010 йилда қабул қилинган “Баркамол авлод йили” Давлат дастури доирасида эришилган натижалар бўйича махсус маълумотнома тузиш ҳамда талабаларга тарқатиш уларнинг бу борадаги билимларини янада мустаҳкамлашга имкон яратади. Шунингдек, мамлакатимизда молия ва иқтисодиёт соҳаларида фаолият юритувчи таниқли мутахассис ва амалиётчиларни таклиф этган ҳолда, муаллифлик маърузаси, бинар маъруза, экспертлар иштирокидаги маъруза, муаммоли маъруза усуллари ҳам қўллаш мумкин.

2-мавзу. Мамлакатимизни иқтисодий ривожлантиришнинг 2011 йилга мўлжалланган дастурининг энг муҳим устувор йўналишлари (2 соат)

2011 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий прогноз кўрсаткичлари. 2011 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишлари.

Ўзбекистоннинг жаҳон бозоридаги рақобатдошлигини ошириш ва мавқеини мустаҳкамлашга йўналтирилган таркибий ўзгаришлар ва юксак технологияларга асосланган замонавий тармоқлар ва ишлаб чиқариш соҳаларини жадал ривожлантириш сиёсатини давом эттириш – асосий устувор йўналиш. “2011-2015 йилларда Ўзбекистон саноатини ривожлантиришнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги дастурнинг асосий мақсади, вазифалари ва аҳамияти.

Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш – энг муҳим устувор вазифа сифатида. Инвестициялар салмоқли қисмининг саноатни модернизация қилиш ва технологик янгилаш дастурларини амалга оширишга йўналтирилиши. Йирик ишлаб чиқариш корхоналарини қуришни якунлаш ва фойдаланишга топшириш. Барча йирик корхона ва ишлаб чиқариш қувватларида жаҳон тажрибасида синовдан ўтган замонавий технологиялар билан алмаштирилиши лозим бўлган ускуна ва технологияларнинг рўйхатини аниқлаш учун техник аудит ўтказиш зарурлиги. Қишлоқ хўжалигини модернизация қилиш, унинг таркибига кирадиган деярли барча тармоқ ва ишлаб чиқариш соҳаларининг бутун комплексда техник ва технологик янгилаш ишларини амалга ошириш. Ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга йўналтирилаётган маблағлардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ва уларни мақсадли ишлатиш, замонавий технологиялар ва техникани жорий этиш борасидаги ишларни тартибга солиш. Замонавий агротехнологияларни ўрганиш ва амалда жорий этиш, селекция ишларини янада такомиллаштириш ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг маҳсулдорлигини ошириш бўйича аниқ чора-тадбирлар комплексини ишлаб чиқиш зарурлиги.

Чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратиш – муҳим устувор йўналиш. Ўзбекистонда инвесторлар учун беқиёс, ўта қулай инвестицион муҳит, имтиёз ва преференциялар тизими яратилгани. Хорижий шериклар билан ўзаро ҳамкорликни чуқурлаштириш, мамлакатимизда янада қулай инвестиция муҳитини шакллантиришдаги мавжуд имкониятларни ишга солишда ишончли кафолатларни яратиш, хорижий инвесторларнинг ишончини қозониш ва мустаҳкамлаш зарурлиги. Тикланиш ва тараққиёт фондининг ролини, унинг хорижий шериклар билан биргаликда инвестиция лойиҳаларини молиялаштириш борасидаги самарали ҳамкорлигини кучайтириш.

Инфратузилмани, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал равишда ривожлантириш – устувор йўналиш. Инфратузилма, транспорт ва коммуникация тармоқларини ривожлантиришнинг 2015 йилгача бўлган даврга мўлжалланган дастурини изчил амалга ошириш. Ўзбекистон миллий автомагистралари таркибига кирадиган автомобиль йўллари қуриш ва реконструкция қилиш, мамлакатимизнинг барча ҳудудларини ўзаро ишончли боғлайдиган ягона миллий автомобиль транспорт тизимини ташкил этиш

лойиҳаларига биринчи даражали аҳамият қаратиш. Темир йўл тармоқларини электрлаштириш, йўловчи ташиш локомотивлари паркини янгилаш, юк ташиш локомотивлари ҳамда вагонларини модернизация қилиш ва қайта тиклаш, темир йўлларни модернизация қилиш бўйича лойиҳаларни амалга оширишни жадаллаштириш. Ўзбекистон ҳудудида юкларнинг ички ва халқаро транзитини ишончли равишда таъминлайдиган транспорт ва логистика тизимларини такомиллаштириш. Замонавий компьютер ва телекоммуникация тизимлари ҳамда технологияларини янада ривожлантириш. Ўқув жараёнига кенг форматли коммуникация тармоқлари ва интернет технологияларини жорий қилиш. 2015 йилгача мамлакатимизнинг барча ҳудудларида рақамли телевидениега ўтишни таъминлаш.

Ижтимоий ривожланиш, биринчи навбатда, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш – устувор йўналиш. Ижтимоий мақсадлар учун йўналтирилган Давлат бюджети сарф-харажатларининг муттасил равишда ошириб борилиши. Таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаси ходимларининг меҳнатини рағбатлантириш тизимини такомиллаштириш борасидаги ишларнинг давом эттирилиши. Молия вазирлиги ҳузуридаги Таълим муассасаларини реконструкция қилиш, мукаммал таъмирлаш ва жиҳозлаш жамғармаси маблағларидан самарали фойдаланиш. 2011-2015 йилларда Олий ўқув юртларини ривожлантириш дастурининг асосий мақсади. Йирик соғлиқни сақлаш объектларини фойдаланишга топшириш ва энг замонавий асбоб-ускуналар билан жиҳозлаш ишларининг давом эттирилиши. Уй-жой куриш кўламини кенгайтириш ва қишлоқларни ободонлаштириш дастурини амалга оширишга алоҳида эътибор қаратилиши.

2011 йилда “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ҳаётга татбиқ этиш – муҳим устувор йўналиш. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг иқтисодийни жадал ривожлантиришда ўта муҳим роль ўйнаши. Мазкур соҳанинг мамлакатимизда жадал суръатлар билан ривожланиб бораётгани. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш бўйича қилиниши лозим бўлган ишлар. Мамлакатимизнинг барча минтақаларида бизнесни ривожлантириш учун янада қулай ишчан муҳит яратиш, тадбиркорликка кенг эркинлик бериш, бюрократик тўсиқларни бартараф этиш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари фаолиятини тартибга соладиган қонун ҳужжатларини танкидий таҳлил қилиш. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг кредитлар, хомашё ресурслари, давлат харидлари тизимидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш. Кичик бизнеснинг экспорт салоҳиятини ривожлантириш учун зарур ташкилий, ҳуқуқий, молиявий механизм ва шароитларни яратиш бериш.

Аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш муаммосини ҳал этиш – мамлакатимизни муваффақиятли ва барқарор ривожлантиришнинг алоҳида устувор йўналиши ва энг муҳим шarti. Мамлакатимизда янги иш ўринларини яратиш дастурида қишлоқ жойларда ташкил этиладиган иш ўринларининг салмоқли улушга эга экани. 2011 йилда касб-ҳунар коллежлари битирувчиларини ишга жойлаштириш масаласининг эътиборимиз марказида бўлиши. Касб-ҳунар коллежлари фаолиятида энг заиф бўлган бўлиб қолаётган масалалар. Ҳар бир туман ва шаҳар бўйича коллежларнинг битирувчиларини ўз мутахассислигига мувофиқ иш билан таъминлаш юзасидан аниқ мақсадли режаларни тайёрлаш зарурлиги. Муайян корхона ва иш берувчиларни турдош коллежларга бириктириш тажрибасини, доимий амал қиладиган “корхона – коллеж” ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйиш борасидаги ишларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш. 2011 йилга мўлжалланган дастурий вазифаларни амалга ошириш ҳар биримиз ўз ишимизни қандай ташкил этишимиз, куч ва имкониятларимизни, билим ва тажрибамизни қанчалик самарали сафарбар эта олишимизга боғлиқ экани.

Маъруза машгулотини ўтказишда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш бўйича услубий кўрсатмалар:

Маърузани экспертлар иштирокида ёки маъруза-конференция кўринишида ташкил этиш нисбатан юқори самара беради. Экспертлар сифатида иқтисодиётнинг турли соҳаларидаги мутахассислар, банк-молия тизими ходимлари, юқори малакали педагог-мураббийлар таклиф этилиши мумкин. Шунингдек, маъруза-конференцияда талабаларнинг махсус тайёргарлик асосидаги чиқишлари, фикр-мулоҳазалари тингланади.

Маърузада мамлакатимизда олиб борилаётган фаол инвестиция сиёсати, қишлоқ ҳаёти, унинг мустақиллик йилларида юксалиб бораётгани, қишлоқ аҳолиси фаровонлигининг яхшиланаётганига оид кинолавҳалар, қисқа ҳажмдаги ҳужжатли фильмлардан фойдаланиш мумкин. Мавзунинг асосий мазмунини баён этишда олдиндан тайёрлаб олинган тақдирот материалларини қўллаш мақсадга мувофиқ бўлади. Олинган маълумотларнинг талабалар томонидан мустақкам ўзлаштирилишини назорат қилиб бориш мақсадида инсерт жадвали илова қилинган тарқатма материаллардан самарали фойдаланиш мумкин. Маъруза машгулотини олиб боришда талабаларнинг фаоллигини таъминловчи ақлий ҳужум, мулоқот, мунозара каби усулларни қўллаш тавсия этилади.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ

Мавзу: Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини юксалтириш борасида 2010 йилда эришилган ютуқлар ҳамда мамлакатимизни иқтисодий ривожлантиришнинг 2011 йилга мўлжалланган дастурининг энг муҳим устувор йўналишлари (2 соат)

Режа:

1. 2010 йилда мамлакатимизда эришилган асосий макроиқтисодий кўрсаткичлар – изчил таркибий ўзгаришлар, иқтисодиётни диверсификация қилиш ва маҳаллийлаштириш жараёнларининг натижаси.
2. Мамлакатимиз молия-банк тизимининг барқарорлигини кучайтириш борасида қўлга киритилган муваффақиятлар.
3. Самарали инвестицион фаолият – ижтимоий-иқтисодий тараққиёт асоси.
4. “Баркамол авлод йили” Давлат дастурини амалга ошириш бўйича қўлга киритилган ютуқлар.
5. Таркибий ўзгаришлар сиёсатини давом эттириш, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш.
6. Чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, инфратузилмани, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал ривожлантириш.
7. Таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш муаммосини ҳал этиш.
8. 2011 йилда “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ҳаётга татбиқ этиш.

Амалий машгулотларни ўтказишда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш бўйича услубий кўрсатмалар:

Амалий машгулотларни самарали ва юқори савияда ўтказиш учун талабаларни гуруҳларда ва ўзаро ҳамкорликда ўқитиш усулларида кенг фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади. Макроиқтисодий кўрсаткичлар, уларга эришиш омиллари ҳамда олдинги йиллар билан таққослаш ҳолатларини гуруҳларга ажратган ҳолда, тақдирот кўринишида баён этиш

муҳимдир. Бунда инсерт, график органиайзерлар техникаси, «Т-схема», категориялар жадвали, «Б/БХ/БО» жадвалидан фойдаланиш тавсия этилади.

Муаммоли вазиятлар ва уларнинг ечимини топишга қаратилган ҳолатларда «Балиқ склети», «Ҳаракатларни йўналтириш», «Нима учун?» каби усуллардан фойдаланиш самарали ҳисобланади. Машғулотларнинг самарадорлигини ошириш мақсадида видеомаъруза, мультимедия воситалари, видеопроектор, флип-чат ва бошқа техник воситаларнинг қўлланилиш жараёнларининг олдиндан технологик карталарда режалаштириб қўйилиши мақсадга мувофиқ.

Амалий машғулотлар давомида «Иқтисодиёт» нашриёти томонидан 2010 йилда чоп этилган давлатимиз раҳбарининг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг 2010 йил 12 ноябрдаги қўшма мажлисидаги “Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича ўқув-услубий мажмуа, “Бу муқаддас Ватанда азиздир инсон” Ўзбекистоннинг 19 йиллик мустақил тараққиёт йўлида жамиятнинг модернизациялаш ва иқтисодиётини инновацион ривожлантиришнинг дадил одимлари ва муваффақиятлари: талаба ёшлар ва кенг жамоатчилик билан учрашувларда фойдаланиш учун мўлжалланган ижтимоий-иқтисодий ва маънавий-маърифий мавзудаги илмий-оммабоп рисола, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг БМТ саммитининг Мингйиллик ривожланиш мақсадларига бағишланган ялпи мажлисидаги нутқини ўрганиш бўйича ўқув-услубий мажмуадан, жумладан, уларнинг электрон-визуал версияларидан фойдаланиш тавсия этилади.

**Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислом Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни
ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга
мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз
тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга
хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича**

ЎҚУВ ҚЎЛЛАНМА

КИРИШ

Дунё давлатларининг ижтимоий-иқтисодий тараққиёт тажрибасидан яхши маълумки, ҳар қандай мамлакатнинг иқтисодиёти уни ривожлантиришнинг объектив қонуниятлари, мавжуд иқтисодий салоҳият ва имкониятлар, шу мамлакатда яшаётган халқнинг ўзига хос турмуш тарзи, тафаккури, миллий қадрият ва анъаналари, маънавий бойликлари тўла ҳисобга олинган, пухта иқтисодий сиёсат ишлаб чиқилиб, изчил амалга оширилган шароитдагина барқарор ва мутаносиб ривожлана олади. Айнан мана шундай омилларни ўз мазмун-моҳиятига сингдирган, бугунги кунда жаҳон ҳамжамияти томонидан ҳақли равишда тўлиқ эътироф этилаётган тараққиётнинг “Ўзбек модели” мамлакатимизнинг тадрижий равишда жадал раванқ топиши, халқимиз моддий ва маънавий ҳаётининг изчиллик билан юксалиб бориши учун мустаҳкам пойдевор бўлиб хизмат қилмоқда.

Мустақилликнинг дастлабки кунлариданоқ мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиётини белгилаб олишда ҳар томонлама тўғри йўл тutilгани, шу асосда қабул қилинган ислохот тамойилларининг мантқан ўзаро боғлиқлиги ва ўзгаришлар жараёнини кенг қамраб олгани, энг муҳими, улар халқимизнинг туб ҳаётий манфаатларини чуқур ва ҳаққоний акс эттиргани ўзбек моделининг самарадорлиги, амалий муваффақиятини таъминлашда ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлди. Айниқса, 2008 йилда бошланган, бугунги кунга қадар салбий таъсири ва оқибатлари сақланиб қолаётган жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози шароитида мамлакатимиз иқтисодиёти, биз танлаган ижтимоий-иқтисодий тараққиёт модели яна бир бор ҳаёт синовидан муваффақиятли ўтиб, ўзини тўла оқлагани ҳар қандай юксак эътироф ва эътиборга муносибдир.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган чуқур иқтисодий ислохотлар, ижтимоий ҳаётнинг турли жабҳаларидаги кенг кўламли бунёдкорлик ишлари, иқтисодиётни модернизация ва диверсификация қилиш, туб таркибий ўзгаришлар жараёни нақадар салмоқли натижалар бераётгани 2010 йилдаги ривожланиш якунлари мисолида яна бир бор ўз исботини топди. Бу борада эришилган аниқ ютуқ ва муваффақиятларнинг кенг ва атрофли таҳлили, шу асосдаги муҳим амалий хулосалар, келгусида эътибор қаратишимиз лозим бўлган долзарб масалалар Президентимиз Ислон Каримовнинг шу йил 21 январда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йилнинг асосий якунлари ва 2011 йилда Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган мажлисида сўзлаган маърузасида ўзининг ҳар томонлама теран ва ҳаққоний ифодасини топди. Унда мамлакатимизни ривожлантиришнинг ўзига хос модели, унинг асосий тамойиллари асосида ишлаб чиқилган, ҳар томонлама пухта ўйланган мамлакатни ислох этиш ва модернизация қилишнинг тадрижий дастури изчил амалга оширилиши жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг Ўзбекистон иқтисодиёти, унинг молия ва банк тизимида салбий таъсирини сезиларли даражада камайтириш имконини бергани қайд этилди.

Айни вақтда маърузада 2011 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг куйидаги энг муҳим устувор вазифа ва йўналишлари белгилаб берилди:

биринчидан, Ўзбекистоннинг жаҳон бозоридаги рақобатдошлигини ошириш ва мавқеини мустаҳкамлашга йўналтирилган, таркибий ўзгаришлар ва юксак технологияларга асосланган замонавий тармоқлар ва ишлаб чиқариш соҳаларини жадал ривожлантириш сиёсатини давом эттириш;

иккинчидан, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш;

учинчидан, чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратиш;

тўртинчидан, инфратузилмани, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал равишда ривожлантириш;

бешинчидан, ижтимоий ривожланиш, биринчи навбатда, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш;

олтинчидан, “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ҳаётга татбиқ этиш;

еттинчидан, аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш муаммосини ҳал этиш.

Президентимизнинг ушбу маърузасида белгилаб берилган Ўзбекистонда иқтисодий ривожланишнинг юқори ва барқарор суръатларини, самарадорлигини ҳамда макрониктисодий мувозанатни таъминлаш, банк-молия тизимининг барқарорлигини мустаҳкамлаш, стратегик аҳамиятга молик лойиҳаларни амалга ошириш учун фаол инвестиция сиёсатини олиб бориш, халқимизнинг ҳаёт даражаси ва фаровонлигини янада юксалтириш борасидаги вазифаларни тўлиқ ва самарали ҳал этиш энг аввало жамиятимиз аъзолари томонидан уларнинг мазмун-моҳиятини теран ва чуқур англаб етилишини тақозо этади. Айниқса, 2011 йилнинг юртимизда “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” деб номланиши ҳамда бу борадаги махсус Давлат дастурининг ишлаб чиқилиши барчамиздан аниқ мақсадга йўналтирилган саъй-ҳаракатларни талаб этади.

Шунга кўра, Президентимиз Ислом Каримовнинг “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини талабалар томонидан чуқур ўрганилиши, унда кўрсатиб ўтилган долзарб масалаларнинг туб моҳиятининг англанилиши, 2011 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим устувор йўналишлари ва уларни амалга ошириш борасидаги куч, имкониятлар, механизмларни талаба ёшлар онгига чуқур сингдириш орқали уларнинг юртимиздаги улкан ўзгаришлар ҳақидаги билим ва тушунчаларини кенгайтириш, ана шу ўзгаришларга дахлдорлик туйғусини кучайтириш мақсадида махсус ўқув курсини жорий этиш муҳим аҳамият касб этади.

Бу курсни ўрганиш бўйича тузилган мазкур ўқув дастурида Президентимиз Ислом Каримовнинг 2010 йил 7 декабрда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 18 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги “Мамлакатимизни модернизация қилиш йўлини изчил давом эттириш – тараққиётимизнинг муҳим омилидир” номли маърузасида баён этилган “Баркамол авлод йили” Давлат дастури доирасида эришилган натижалар, 2011 йилга мамлакатимизда “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” деб ном берилиши ва шу муносабат билан қабул қилинган дастурда кўзда тутилган чора-тадбирлар ҳақидаги материаллар тегишли мавзу ва ўринларда ўз ифодасини топган. Бу эса талабаларга 2010 йилнинг асосий якунлари ва 2011 йилда Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим устувор йўналишларини Президентимиз томонидан мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ҳаётига оид билдирилган муҳим дастурий фикр ва ғоялар, амалий хулосалар билан узвий боғлиқ ҳолда ўрганиш имконини беради.

Махсус курсни Президентимиз маърузасининг мазмуни, унда баён этилган амалий таклиф ва хулосалар, уларни амалга ошириш борасида белгилаб берилган чора-тадбирлар тавсифи ва йўналишидан келиб чиққан ҳолда иқтисодий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари учун 8 соатлик (4 соат маъруза, 4 соат семинар машғулоти), ноиқтисодий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари учун 6 соатлик (4 соат маъруза, 2 соат семинар машғулоти) ҳажмда белгилаш тавсия этилади.

Ўқув қўлланмани тайёрлашда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2011 йил 14 январдаги 26-ф-сон фармойиши билан 2011 йилнинг 17 январдан 7 февралга қадар ташкил этилган Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимлари раҳбарларининг ўқув семинарлари материалларидан кенг фойдаланилди.

I БЎЛИМ. 2010 ЙИЛДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ ИСЛОҲОТЛАР ТАҲЛИЛИ

I-БОБ. МАМЛАКАТИМИЗ ИҚТИСОДИЁТИНИНГ ЮҚОРИ БАРҚАРОР ЎСИШ СУРЪАТЛАРИ ВА МАКРОИҚТИСОДИЙ КЎРСАТКИЧЛАР ТАҲЛИЛИ

1.1. Мамлакатимизнинг 2010 йилдаги ижтимоий-иқтисодий ривожланиш якунларини танқидий баҳолаш ва 2011 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларини аниқлаб олиш зарурлиги

Президентимиз И.А.Каримовнинг ҳар йили Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси мажлисида мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг ўтган йилдаги якунларини баҳолаш ва жорий йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларини белгилаб олишга бағишланган маърузалари замонавий демократия принципларининг энг муҳим кўринишларидан бири ҳисобланади. Ушбу маърузаларда давлатимиз раҳбари ўтган бир йил давомида халқимиз томонидан қўлга киритилган ютуқ ва муваффақиятларни, эришилган натижаларни сарҳисоб қилиб, кейинги йилларда алоҳида эътибор қаратиш лозим бўлган энг долзарб мақсад ва вазифаларни, устувор йўналишларни кўрсатиб беради.

2011 йилнинг 21 январида бўлиб ўтган Вазирлар Маҳкамаси мажлисида Президентимиз жорий йилнинг ўзига хос аҳамиятига эътибор қаратиб, “Бу йил барчамиз она юртимиз, Ўзбекистонимизнинг янги тарихидаги энг буюқ ва қутлуг саналардан бири – Ватанимиз мустақиллигининг 20 йиллик шонли байрамини кенг нишонлаймиз. Табиийки, бу биздан барча соҳа ва тармоқларда амалга ошираётган кенг кўламли ислохотларимизни атрофлича таҳлил этиб, келгуси режаларимизни аниқ-равшан белгилаб олишни талаб этади”¹, дея таъкидлаб ўтди.

Бу эса, шубҳасиз, мамлакатимизни 2010 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунларини танқидий баҳолаш ва шу асосда 2011 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларини аниқлаб олиш тадбирларининг аҳамиятини янада оширади.

Айниқса, бундай ҳар томонлама чуқур таҳлиллар натижасида ижтимоий-иқтисодий тараққиётимиз суръатларини ошириш, мавжуд салоҳият ва имкониятлардан кенг фойдаланиш борасидаги билим ва тажрибалар, ислохот механизмларининг таъсирчанлиги янада ортади.

Айни пайтда биз ўз вақтида танлаб олган иқтисодий тараққиёт моделининг нақадар тўғри эканини ва амалда ўзини тўла оқлаганини ҳаётнинг ўзи яна ва яна тасдиқлаб бермоқда.

Ушбу моделининг тамойиллари асосида мамлакатимизни ислоҳ этиш ва модернизация қилиш бўйича ҳар томонлама ва чуқур ўйланган тадрижсий тараққиёт дастурини изчил амалга оширганамиз инқирознинг, жаҳон бозоридаги кескин ўзгариш ва беқарорликнинг иқтисодиётимизга, молия ва банк тизимига салбий таъсирини сезиларли даражада камайтириш имконини берди.

Ислом Каримов

Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози – жаҳоннинг деярли барча мамлакатларида молиявий, ижтимоий ва иқтисодий соҳалардаги мутаносиблик ва нисбатларнинг кескин издан чиқиши натижасидаги беқарорлик ва чуқур танглик ҳолатларининг вужудга келиши.

¹ Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади. - Президент Ислам Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги маърузаси // “Халқ сўзи” газетаси, 2011 йил 22 январь.

Маълумки, 2008 йилда бошланган жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози оқибатларининг кўплаб давлатлар, шу жумладан, бизнинг мамлакатимизга ҳам кўрсатаётган салбий таъсирига қарамасдан, юртимиз 2010 йилда иқтисодий ривожланиш борасида улкан аҳамиятга молик ютуқларни қўлга киритди. Бунда 2009-2012 йилларга мўлжалланган Инқирозга қарши чора-тадбирлар дастурининг энг муҳим йўналишларни тўлиқ қамраб олгани ҳамда барча соҳа ва тармоқлар бўйича белгиланган вазифаларнинг изчил амалга оширилгани муваффақиятлар гарови бўлди (1.1.1-расм).

2009-2012 йилларга мўлжаллаб қабул қилинган Инқирозга қарши чора-тадбирлар дастурида назарда тутилган асосий йўналишлар

- Экспорт қилувчи корхоналарни қўллаб-қувватлаш ва уларнинг барқарор фаолиятини таъминлаш чора-тадбирлари
- Мамлакатимиздаги товар ишлаб чиқарувчилар ва хизмат кўрсатувчиларнинг маҳсулотларига ички талабни инфляция даражасига салбий таъсир этмайдиган йўллар билан рағбатлантириш бўйича чоралар
- Иқтисодиётнинг реал сектори соҳасида ресурс базасини кенгайтириш ва инвестицион фаолликнинг ўсишини таъминлаш чоралари
- Электроэнергетика соҳасини модернизация қилиш, энергия сиғимини қисқартириш ва энергияни тежаш тизимини жорий этиш
- Кичик бизнес ривожини қўллаб-қувватлашни кучайтириш, аҳоли бандлигига ва янги иш ўринлари ташкил этишга кўмаклашиш

1.1.1-расм.

Ушбу белгиланган чора-тадбирлар доирасида амалга оширилаётган иқтисодий ислохотлар ва модернизация сиёсати қуйидаги ижобий натижаларга олиб келди:

- макроиқтисодий барқарорлик ва миллий иқтисодиётимизнинг юқори ўсиш суръатлари тўлиқ таъминланди;
- инфляция даражаси йилига 7-8 фоиздан ошмаган ҳолда сақланиб келмоқда;
- миллий валютаимиз барқарорлиги тобора ўсиб бораётган олтин-валюта захираси билан мустаҳкамланмоқда;
- Ўзбекистон Республикасининг жами давлат ташқи қарзи бугунги кунда ЯИМнинг 10 фоиздан ошмайди. Бундай кўрсаткич Жаҳон банкининг барча асосий мезонлари бўйича “жуда ўртамиёна” деб баҳоланади.
- 2002 йилдан бери бюджет камомади ЯИМнинг 1 фоизидан ошмаган бўлса, 2005 йилдан бери давлат бюджети профицит билан бажарилмоқда;
- реал ЯИМнинг ўсиш даражаси охириги беш йил мобайнида 7 фоиздан юқори бўлиб келмоқда, жумладан, 2005 йилда – 7 фоизни, 2006 йилда - 7,3 фоизни, 2007 йилда - 9,5 фоиз, 2008 йилда – 9 фоиз, 2009 йилда 8,1 фоиз ва 2010 йилда эса 8,5 фоизни ташкил этди.

1.2. Жаҳон иқтисодиётидаги бугунги аҳволни таҳлил қилиш асосида чиқарилган хулосалар

Президентимиз кейинги йилларда жаҳон ҳамжамиятини жиддий ташвишга солган ва бугунги кунда ҳам дунё иқтисодиётига ўз салбий таъсирини ўтказиб келаётган глобал молиявий-иқтисодий инқироз тўғрисидаги хулосаларга алоҳида эътибор қаратиб, бу

борадаги аҳволнинг таҳлили орқали жаҳон молиявий ва иқтисодий инқирози ҳали-бери ниҳоясига етгани йўқ, деб айтишга барча асослар мавжудлигини таъкидлади.

Маълумки, расман 1999 йилда глобал иқтисодиётдаги асосий муаммоларни муҳокама қилиш мақсадида ташкил этилган, ривожланган ва ривожланаётган етакчи мамлакатларни бирлаштирувчи “Катта йигирмалик” гуруҳи (G-20) фаолияти жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози рўй бериши муносабати билан янада фаоллашди. Ушбу гуруҳ таркибига ялпи ички маҳсулоти ҳажми жаҳон ялпи ички маҳсулотнинг 90 фоизини ташкил этувчи 20 та ривожланган ва ривожланаётган йирик давлатлар, жумладан, Аргентина, Австралия, Бразилия, Буюк Британия, Германия, Ҳиндистон, Индонезия, Италия, Канада, Мексика, Хитой, Россия, Саудия Арабистони, АҚШ, Туркия, Франция, ЖАР, Жанубий Корея, Япония, Европа Иттифоқи давлатлари киради.

Бугун дунё иқтисодиётидаги аҳволни таҳлил қилар эканмиз, жаҳон молиявий ва иқтисодий инқирози ҳали-бери ниҳоясига етгани йўқ, деб айтишга барча асосларимиз бор.

Ислом Каримов

“Катта йигирмалик” (G-20) – жаҳондаги 20 та энг бой ва ривожланаётган йирик давлатларни ўз ичига олувчи мамлакатлар гуруҳи бўлиб, ушбу мамлакатларда ишлаб чиқарилган ялпи ички маҳсулот ҳажми жаҳон ялпи ички маҳсулотнинг 90 фоизини ташкил этади.

Ҳозирги жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози бошлангандан буён “Катта йигирмалик” гуруҳи томонидан унга қарши курашиш бўйича самарали чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва бу борадаги муаммоларни биргаликда ҳал этиш мақсадида АҚШ (Вашингтон, 2008 йил ноябрь; Питтсбург, 2009 йил сентябрь), Буюк Британия (Лондон, 2009 йил апрель), Канада (Торонто, 2010 йил июнь), Жанубий Корея (Сеул, 2010 йил ноябрь)да саммит ўтказилди.

Хусусан, Сеул саммитида АҚШ ва Хитойнинг валюта сиёсати, Халқаро ҳисоб-китоблар банкни назорат қилиш бўйича Базель кўмитаси томонидан ишлаб чиқилган жаҳон банк соҳаси учун янги қоидалар, Халқаро валюта фондини ислоҳ қилиш каби масалалар кўриб чиқилди. Бундан ташқари, саммит тасдиғига жаҳон иқтисодиёти ўсиши ва ижтимоий тараққиётнинг “Сеул консенсуси” деб ном олган янги концепцияси киритилди. У “Вашингтон консенсуси” номи билан танилган тараққиётнинг олдинги мезонини алмаштириши лозим эди. “Вашингтон консенсуси” 1980 йилларнинг сўнгидан бошлаб амал қилиб, ўзига ўта либерал (эркин) бозор ғояларини сингдирган эди. Ҳозирги жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг вужудга келиши билан ушбу ғоялар инкор этила бошлади.

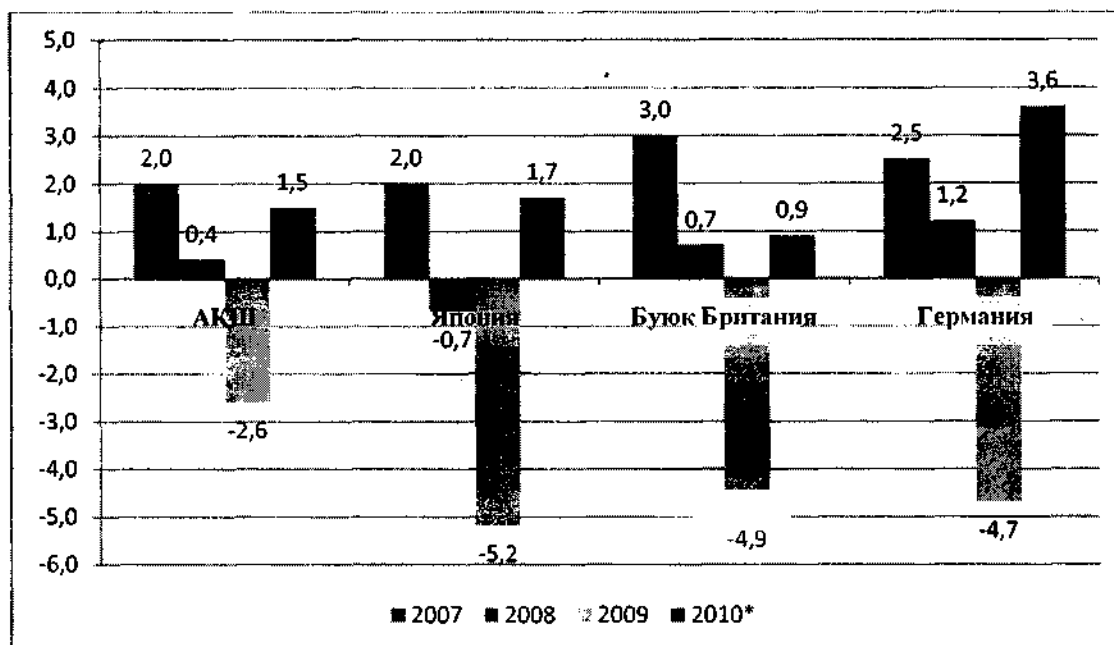
Сеул саммити ниҳоясида Якуний декларация қабул қилиниб, унда, хусусан, 2013 йилга бориб ривожланган мамлакатларнинг бюджет тақчиллигини камида 2 баробарга қисқартириш мажбурияти белгиланди. “Катта йигирмалик” гуруҳининг навбатдаги учрашувлари 2011 йилнинг ноябрида Францияда, 2012 йили эса Мексикада ўтказилиши режалаштирилган.

Президентимиз “Катта йигирмалик” гуруҳининг ўзаро биргаликда қабул қилган чора-тадбирлари, инқирозга қарши курашиш йўллари ва воситаларининг амалдаги самараси сезилмаётгани, кўп ҳолларда белгиланган қоидаларга амал қилмаслик, мажбуриятларни бажармаслик оқибатида кутилган натижаларга эришилмаётганини бир неча бор таъкидлаб ўтган эди. Ушбу маърузада ҳам мазкур гуруҳ доирасида қабул қилинаётган барча чора-тадбирларга қарамасдан, жаҳон иқтисодиётида барқарор ўсиш суръатларига эришиш йўлида ҳозирча бирон-бир жиддий силжиш кўзга ташланмаётганини қайд этилди.

Дунёдаги тараққий топган 20 та давлат ишгиросида ташкил этилган, “Катта йигирмалик” деб ном олган гуруҳ доирасида қабул қилинаётган барча чора-тадбирларга қарамасдан, жаҳон иқтисодиётида барқарор ўсиш суръатларига эришиш йўлида ҳозирча бирон-бир жиддий силжиш кўзга ташланаётгани йўқ.

Ислом Каримов

Ҳақиқатан ҳам, энг ривожланган мамлакатлардаги ЯИМ нинг ўсиш суръатлари аксарият ҳолларда инқироздан олдинги даражага етмаганини кўришимиз мумкин (1.2.1-расм).

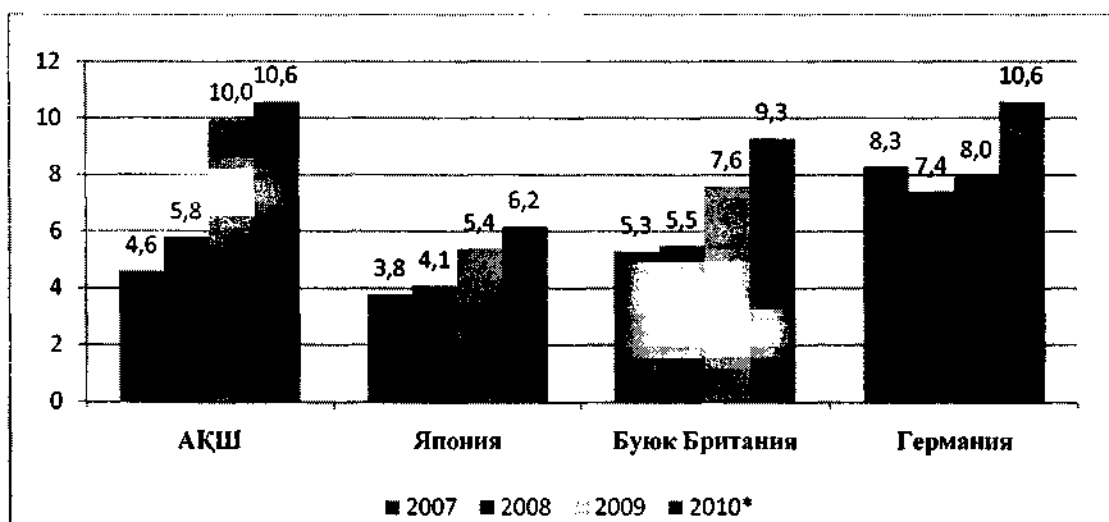

*Изоҳ: 2010 йилда тезкор ҳолда олдиндан олинган маълумотлар келтирилган.

1.2.1-расм. Айрим ривожланган мамлакатларда ЯИМнинг ўсиш суръатлари (олдинги йилга нисбатан фоизда)

Расмда ифодаланган 2010 йилдаги тезкор олинган маълумотларга кўра, ЯИМнинг ўсиш суръати АҚШда 1,5 фоизни, Японияда 1,7 фоизни, Буюк Британияда 0,9 фоизни, Германияда 3,6 фоизни ташкил этган. Фақат Германия ўзининг иқтисодий ўсиш суръати бўйича инқироздан олдинги давр кўрсаткичларига етган. Бироқ, умумий ҳолда жаҳон иқтисодиётидаги ўсиш суръатларини барқарор деб бўлмайди.

Бу хулосанинг тўғрилигини ривожланган мамлакатларда ҳамон ишсизлик юқори даражасида сақланиб қолаётгани ҳам яна бир бор тасдиқлайди (1.2.2-расм).

*Изоҳ: 2010 йилда тезкор ҳолда олдиндан олинган маълумотлар келтирилган.

1.2.2-расм. Ривожланган мамлакатларда ишсизлик даражаси.

Расмдан кўринадики, ривожланган мамлакатларда ишсизлик даражаси кескин равишда ортиб бормоқда. Хусусан, инқирознинг дастлабки палласидаги иқтисодий таъсир пасайганига қарамай, ишсизлик даражаси АҚШ ва Германияда 10,6 фоизни, Буюк Британияда 9,3 фоизни, Японияда 6,2 фоизни ташкил этмоқда.

Аксарият ривожланган мамлакатларнинг тажрибасида жаҳон молиявий-иқтисодий инқироzi кўрсатаётган салбий таъсирларнинг олдини олиш ва бартараф этиш чоралари орасида ҳар қандай йўл билан банк-молия тизимини сақлаб қолишга уриниш ҳолатлари кенг

Инқироз йилларида кўплаб давлатлар ўз иқтисодийига, айниқса, молия-банк соҳасини сақлаб қолиш мақсадида айнан шу соҳага улкан маблағларни йўналтиришга мажбур бўлди. Бу, ўз навбатида, бир қатор давлатларда, аввало, ривожланган мамлакатларда катта миқдордаги давлат бюджети тақчиллиги ва давлат қарзларини келтириб чиқарди, молиявий номутаносибликнинг юзага келишига сабаб бўлди.

Ислом Каримов

намоён бўлди. Жумладан, АҚШ биринчилардан бўлиб узоқ йиллар давомида хусусий банклар сифатида фаолият кўрсатиб келган тўртта йирик банкни миллийлаштирди, яъни уларни давлат маблағлари ҳисобидан, сотиб олиш орқали банкротликдан сақлаб қолди. Шунингдек, Европа Иттифоқи мамлакатларида банк тизимининг юқори рискли активларини давлат томонидан кафолатлаш орқали узоқ

муддатли молиялаштириш тадбирлари амалга оширилди. Натижада, банк-молия соҳасида ликвидлик даражаси пасайган бир паллада давлатлар турли йўллар билан йирик ҳажмдаги маблағларни ушбу соҳага йўналтира бошлади.

Маълумки, давлатнинг жамият ҳаётининг барча соҳаларидаги ролининг узлуксиз ўсиб бориши, унинг иқтисодий ва ижтимоий вазифаларининг кенгайиши давлат бюджети харажатларининг даромадларга нисбатан ортиб кетиши, яъни бюджет тақчиллигига олиб келади. Бюджет тақчиллигининг ўзгариши ҳўжалик конъюнктурасидаги жорий тебранишлар, ишлаб чиқаришдаги даврий инқироз ва юксалишларни ҳам акс эттиради, инқирозлар даврида давлат бюджет маблағлари ҳисобидан иқтисодийнинг маълум секторларини молиявий таъминлаб туришга, умумдавлат аҳамиятига эга бўлган тармоқларда инвестициялар ҳажмини сақлаб қолишга мажбур бўлади.

Бюджет тақчиллиги асосан давлат қарзи ҳисобига қопланиб, у ички ва ташқи қарзлардан иборат бўлади. Ички қарз давлатнинг мамлакат ичида заёмлар ва бошқа қимматли қоғозларини чиқариш, турли бюджетдан ташқари фондлар (суғурта фонди, ишсизлик бўйича суғурталаш фонди, пенсия фонди) олинган қарзлардан иборат бўлса, ташқи қарз хорижий давлатлардан, улардаги жисмоний ва юридик шахслардан, шунингдек, халқаро молиявий ташкилотлардан олинган қарз ҳисобланади.

Бюджет тақчиллигини молиялаштириш, яъни қоплашнинг муҳим кўринишларидан бири давлат кредити ҳисобланиб, бунда давлат қарз олувчи сифатида ҳаракат қилади. Молиявий ресурсларни давлат томонидан қарзга олишнинг асосий шакли – бу давлат қарз мажбуриятлари (заёмлари)ни чиқариш ҳисобланади. Уларни жойлаштириш жараёнида давлат аҳоли, банклар, савдо ва саноат компанияларининг вақтинча бўш турган пул маблағларини жалб қилади.

Давлат ўз мажбуриятларини нафақат хусусий секторда жойлаштириши, балки уларни Марказий банкда ҳисобга олиши ҳам мумкин. Бунда банк муомаласага пулнинг товар ҳажмининг кўпайиши билан боғлиқ бўлмаган қўшимча миқдорини чиқаради. Мазкур ҳолда, давлат бюджетини молиялаштириш пул муомаласига тўғридан-тўғри инфляцияон таъсир кўрсатади. Пул ҳажмининг ўсиши жамият аъзоларининг ҳақиқий бойлигининг кўпайиши билан бирга бормайди. Давлат қарзларининг тўхтовсиз ортиб бориши миллий даромаднинг фоиз тўловлари шаклида тобора кўпроқ қайта тақсимланишига олиб келади.

Катта миқдордаги бюджет тақчиллиги ва давлат мажбуриятлари бўйича фоиз тўловлари ўсиб борадиган шароитда давлат қарзларини тўлаш вақтини имкон даражада чўзишга ҳаракат қилади. Бунинг учун турли хил усуллардан фойдаланиш мумкин. Жумладан, давлат ўзининг қисқа муддатли мажбуриятларини ўрта ва узоқ муддатли заёмларга алмаштиради. У ўзининг қисқа муддатли молиявий мажбуриятларини анча юқори фоиз бўйича янги, узоқ муддатли

заёмлар чиқариш ҳисобидан ҳам бажариши мумкин. Бундай турдаги тадбирлар маълум бир қисқа даврда самара бериши ва давлатнинг молиявий аҳволини вақтинча енгилаштириши мумкин, чунки у одатда келгусида фоиз ставкасининг ошиши ва умумий қарзлар миқдорининг ўсиши билан боғлиқ бўлади.

Ташқи қарзнинг меъёридан ошиб кетиши миллий иқтисодиёт ривожига салбий таъсир кўрсатади. Агар ташқи қарз бўйича тўловлар мамлакатнинг товар ва хизматлар экспортидан

келадиган тушумнинг сезиларли қисми, масалан, 20-25 фоизидан ошиб кетса, бу ҳолат давлатнинг кредит бўйича рейтингини пасайтириб юборади. Натижада четдан янги қарз маблағларини жалб этиш мушкуллашади. Шунга қўра, давлатлар мунтазам равишда ташқи қарзни тартибга солиш чора-тадбирларини амалга ошириб боради. Булар қаторига

Бугунги кунда бозорни пул ресурслари билан зўр бериб тўлдириш давом этаётгани фонд ва хомашё бозорларида сунъий равишда ошириб борилган спекулятив нархларнинг янада кўтарилиб кетишига, таъбир жоиз бўлса, молиявий кўпикларнинг баттар авж олишига, инфляциянинг эсиловлаб бўлмас даражада ўсиш хавфининг кучайишига олиб келмоқда.

Ислом Каримов

куйидагиларни киритиш мумкин: мамлакатнинг олтин-валюта захираси ҳисобидан қарзларни тўлаб бориш; кредиторларнинг қарз тўлов муддатларини ўзгартиришлари, айрим ҳолларда уларнинг маълум қисмидан воз кечишларига эришиш; қарзларни мамлакатдаги қўчмас мулк, қимматли қоғозлар, капиталда иштирок этиш ва бошқа ҳуқуқларни сотиш ҳисобидан тўлаш; халқаро банклар ва бошқа молиявий ташкилотлардан ёрдам олиш ва ҳ.к.

Давлатларнинг инкироз даврида ўз иқтисодиётига, айниқса, молия-банк соҳасини сақлаб қолиш мақсадида айнан шу соҳага улкан маблағларни йўналтириши, ўз навбатида, бир қатор давлатларда, аввало, ривожланган мамлакатларда катта миқдордаги давлат бюджети тақчиллиги ва давлат қарзларини келтириб чиқарди, молиявий номуаносибликнинг юзага келишига сабаб бўлди.

Давлат бюджети – давлатнинг даромад ва харажатлари ҳамда уларни молиявий таъминлаш манбаларининг тартиблаштирилган режаси.

Давлат бюджети тақчиллиги – бюджет харажатларининг бюджет даромадларига нисбатан ошиб кетиши натижасида молиявий ресурслар етишмовчилигининг вужудга келиши.

Давлат қарзлари – давлатнинг мамлакатда қимматли қоғозларни чиқариш шаклидаги, турли бюджетдан ташқари фондлардан (ички қарз) ҳамда хорижий давлатлардан, улардаги жисмоний ва юридик шахслардан, шунингдек, халқаро молиявий ташкилотлардан (ташқи қарз) олган қарзлари.

Молиявий номуаносиблик – мамлакатнинг молиявий тизими ва молиявий муносабатларида ривож этилиши лозим бўлган муайян талаб ва меъёрларнинг бузилиши.

Инфляция бозор иқтисодиёти шароитида макроиқтисодий беқарорликнинг кўринишларидан бири бўлиб, ҳозирги даврда барча мамлакатлар учун умумий бўлган ҳолат ҳисобланади. Реал қийматга эга бўлмаган қоғоз пулларнинг муомаласага кириб келиши

Фонд бозори – қимматли қоғозлар ва бошқа молиявий воситаларнинг олди-сотди жараёнларини амалга ошириш учун махсус ташкил этилган бозор.

Хомашё бозори – турли кўринишдаги хомашё ва материаллар, ишлаб чиқаришни ташкил этиш учун асосий манба ҳисобланувчи ресурслар савдоси амалга оширилиши учун махсус ташкил этилган бозор.

Спекулятив нарх – маҳсулот ва хизматларнинг ўзининг реал қийматидан сезиларли даражада сунъий равишда ошириб юборилган нархи.

Молиявий кўпик – реал қийматга эга бўлмаган пул ва облигациялар ҳажмининг кўпайиши.

Инфляция – пул муомаласи қонуниятларининг бузилиши билан боғлиқ ҳолда қоғоз пулларнинг қадрсизланиши ва бунинг оқибатида нарх-навоининг ўсиши.

инфляциянинг асосий сабаби ҳисобланади. Чунки қоғоз пулларни жамғарма сифатида муомаладан чиқариш кам самарали ва ишончсиз восита бўлиб, улар пуллар ҳажми ортиб кетган шароитида ҳам муомалада қолади. Натижада муомалада ортиқча қоғоз пулларнинг кўпайиши мавжуд ялпи талабни янада кучайтириб, нархларнинг ўсишини тезлаштиради.

Президентимиз ўз маърузасида бугунги кунда бозорни пул ресурслари билан зўр бериб тўлдириш давом этаётган фонд ва хомашё бозорларида сунъий равишда ошириб борилган спекулятив нархларнинг янада кўтарилиб кетишига, таъбир жоиз бўлса, молиявий кўпикларнинг баттар авж олишига, инфляциянинг жиловлаб бўлмас даражада ўсиш хавфининг кучайишига олиб келаётганини алоҳида қайд этди.

1.2.3-расм. Айрим МДХ давлатларининг 2010 йилда ЯИМ ва инфляция кўрсаткичлари (олдинги йилнинг шу даврига нисбатан фоизда)

Инфляция даражасининг реал маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмига нисбатан тезроқ суръатларда ўсишини МДХнинг бир қатор мамлакатлари мисолида ҳам кўришимиз мумкин (1.2.3-расм). Реал ЯИМнинг 2010 йилдаги ўсиш суръатлари ҳамда шу йилнинг январь-декабрь ойларидаги инфляция суръатлари нисбати Россия, Украина ва Қирғизистонда салбий кўринишга эга бўлган. Қозоғистон Республикасида реал маҳсулот ишлаб чиқариш ўсиш суръати жуда оз даражада (107,1/107,3) фарқ қилган бўлса, мамлакатимизда бу кўрсаткич ижобий кўринишга эга бўлган, яъни инфляциянинг ўртача йиллик ўсиши 106,1 фоиздан иборат бўлгани ҳолда, реал ЯИМнинг ўсиш даражаси 108,5 фоизни ташкил этган.

Жаҳон миқёсида конвертация қилинадиган асосий валюталарнинг беқарорлиги жиддий хавотир уйғотмасдан қолмайди. Бу, биринчи навбатда, ривожланаётган мамлакатларнинг улибу валюталарга бўлган ишончига жиддий путур етказмоқда.

Ислом Каримов

Жаҳон иқтисодиётидаги барқарорлик кўп жиҳатдан турли мамлакатларнинг ташқи савдо ва бошқа иқтисодий алоқаларда кенг қўлланиладиган эркин конвертация қилинувчи асосий валюталарга нисбатан ишончига ҳам боғлиқ.

Маълумки, жаҳон валюта тизими ўзининг ривожланишида уч босқични босиб ўтган. Дастлабки икки босқичда, аввалига бу борада олтин стандарт (1879-1934 йиллар), кейинчалик эса Бретон-Вудс тизими деб номланадиган олтин девизли тизим (1944-1971 йиллар) амал қилган. Учинчи босқич, яъни ҳозирги даврда амалда бўлган жаҳон валюта тизими 1971 йилда ташкил топган бўлиб, бошқариладиган, сузиб юрадиган валюта тизими сифатида машҳурдир. Унинг бундай номланишига сабаб шуки, долларнинг олтинга алмашинуви расман тўхтаганидан кейин валютанинг расман қайд қилинган курси бир маромда сузиб юрадиган курсга ўрин бўшатиб берган. Халқаро валюта тизимидаги бу ўзгариш 1976 йил Кингстон (Ямайка) даги келишувга биноан ҳуқуқий жиҳатдан мустаҳкамланади. Қоғоз пул тизимига ўтиш билан қоғоз пуллар олтинга алмаштирилмайдиган бўлди. Асосий валюталарнинг беқарор курслари шароитида у

ҳар қандай бошқа товарнинг нархи каби, бозордаги талаб ва таклифнинг қай даражада экани билан белгиланади.

Кейинги йилларда жаҳон молиявий-иқтисодий инкирозининг салбий таъсири ва оқибатларини юмшатиш, айниқса, молия-банк соҳасини унинг хуружларидан зудлик билан ҳимоя қилиш, тўлов балансини яхшилаш, аҳоли ўртасида пайдо бўлиши мумкин бўлган ишончсизлик ва саросиманинг олдини олиш ҳамда бошқа мақсадлар йўлида пул муомаласи қонуниятларига ҳилоф равишда амалга оширилган хатти-ҳаракатлар жаҳон миқёсида конвертация қилинадиган асосий валюталарнинг беқарорлигини янада кучайтирмоқда. Бу эса, олтин-валюта захирасининг салмоқли қисмини дунёнинг эркин конвертация қилинадиган асосий валюталари асосида шакллантирган давлатларда ва умуман, ўз иқтисодий фаолиятида ушбу валюталардан фойдаланадиган ҳар қандай мамлакатда ташвишли ҳолатларни келтириб чиқармоқда. Харид қуввати кучли бўлган валюталарга нисбатан ишончнинг пасайиши бевосита ташқи савдо алоқаларида беқарорликни келтириб чиқармоқда, пировардида эса жаҳон иқтисодиётининг барқарор ривожланишига салбий таъсир кўрсатмоқда.

1.3. Иқтисодиётнинг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий мутаносибликнинг сақланиб қолаётгани

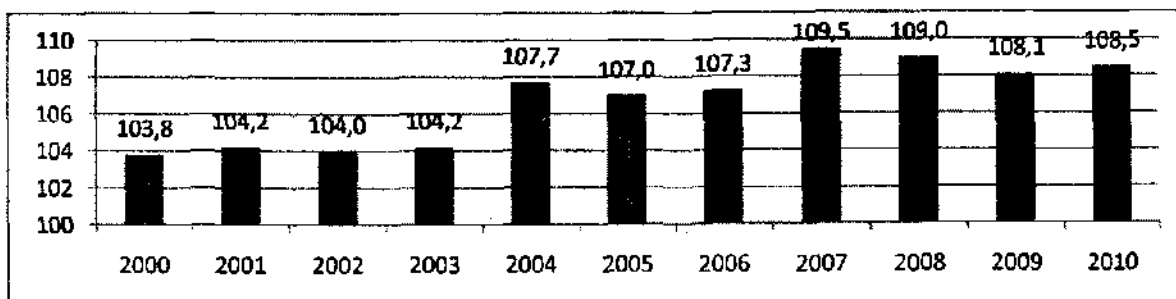
Президентимиз 2010 йил якунларини баҳолашда аввало мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий мутаносиблиги сақланиб қолаётганини қайд этиш зарурлигини таъкидлади. Дарҳақиқат, жамиятдаги ижтимоий, иқтисодий ва бошқа барча муаммоларни ҳал қилишнинг асосий йўли – бу миллий иқтисодиётнинг барқарор ривожланиши ва юксалишга эришишдир. Аҳоли фаровонлигининг ошиб бориши ҳам пировард натижада иқтисодий ўсиш даражаси ва суръатларига боғлиқ.

Иқтисодий ўсиш бевосита ялпи ички маҳсулот ҳажмининг мутлақ ва аҳоли жон бошига кўпайиши ҳамда иқтисодий ресурслар харажатларнинг ҳар қайси бирлиги ҳисобидан ўсиши, сифатининг яхшиланиши ва таркибининг такомиллашувида ўз ифодасини топади. Иқтисодий ўсишни ЯИМ мутлақ ҳажми ёки аҳоли жон бошига реал ЯИМ миқдорининг ортиши асосида ўлчаш унинг қандай мақсадда амалга оширилаётганига боғлиқ бўлади. Одатда бирон-бир мамлакатнинг иқтисодий ўсишини ЯИМ мутлақ ҳажмининг ортиши асосида ўлчаш, унинг иқтисодий салоҳиятини баҳолашда, аҳоли жон бошига реал ЯИМ миқдорининг ортиши орқали ўлчаш эса мамлакатдаги турмуш даражасини таққослашда қўлланади.

Шуни яна бир бор эслатиб ўтмоқчиманки, юртимизда ялпи ички маҳсулотнинг ўсиш суръатлари 2008 йилда 9 фоиз, 2009 йилда 8,1 фоиз, 2010 йилда эса 8,5 фоизни ташкил этди. Жаҳон молия институтларининг хулосасига кўра, бу дунёдаги энг юқори кўрсаткичлардан бири экани албатта барчамизга мамнуният бағишлайди.

Ислом Каримов

Мамлакатимизда олиб борилаётган кенг қамровли иқтисодий ислохотлар натижасида 1996 йилдан бошлаб олдинги йилга нисбатан, 2001 йилдан бошлаб эса 1991 йилдаги даражага нисбатан ЯИМ ҳажмининг барқарор равишда ўсишига эришилди. Жаҳон молиявий-иқтисодий инкирози таъсирида юзага келган муаммо ва қийинчиликларга қарамай, 2008 йилда ялпи ички маҳсулотнинг ўсиш суръатлари 9 фоизни, 2009 йилда 8,1 фоизни, 2010 йилда эса 8,5 фоизни ташкил этди (1.3.1-расм).

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

1.3.1-расм. Ўзбекистонда ялпи ички маҳсулотнинг йиллар давомида ўсиш динамикаси, фоизда

Кейинги ўн йилда, яъни 2000 йилга нисбатан таққослаганда, 2010 йилда мамлакатимизда ялпи ички маҳсулот қарийб 2 баробар, аҳоли жон бошига ҳисоблаганда эса 1,7 баробар ошди.

Ушбу кўрсаткичларнинг аҳамияти, уларнинг ҳақиқий салмоғи миллий валютанинг

Макроиқтисодий мутаносиблик – миллий иқтисодиётда турли соҳа ва тармоқлар ривожининг ўзгариш жараёнларининг ўзаро мувофиқ нисбатларда шаклланиши ва амал қилиши.

Ялпи ички маҳсулот – мамлакатда бир йил давомида ишлаб чиқарилган жами пировард маҳсулот ва хизматларнинг бозор қиймати.

Ўсиш суръатлари – иқтисодий ҳодиса ва жараёнларнинг миқдор ва сифат жиҳатидан ўзгариш даражаси.

Жаҳон молия институтлари – жаҳон молиявий ва иқтисодий тизими барқарорлигини таъминлаш мақсадида ушбу жараёнларни тартибга солиш, мувофиқлаштириш бўйича чора-тадбирларини ишлаб чиқувчи, турли восита ва йўللار билан қўллаб-қувватловчи ва тавсиялар берувчи халқаро ва миллий молиявий ташкилотлар.

Харид имкониятлари мутаносиблиги ҳисобга олинадиган бўлса, янада ошади. Харид имкониятлари мутаносиблиги миллий валюталарнинг харид имкониятлари, яъни ҳар бир мамлакатдаги товар ва хизматларнинг муайян тўплами нархларини ҳисобга олган ҳолда улар ўртасидаги нисбатни англатади. Маълумки, миллий валютанинг алмашув курсини

Харид имкониятлари мутаносиблиги – миллий валюталарнинг харид имкониятлари, яъни ҳар бир мамлакатдаги товар ва хизматларнинг муайян тўплами нархларини ҳисобга олган ҳолда улар ўртасидаги нисбат.

Ўрнатишда мазкур валютага талаб ва таклифнинг нисбати ҳисобга олиниб, бу нисбат ташқи савдо операциялари, яъни савдо-сотиқда иштирок этувчи товар ва хизматлар асосида таркиб топади. Бироқ, жаҳоннинг аксарият мамлакатларида бу товар ва хизматлар ЯИМнинг жуда оз қисмини ташкил этади. Харид имкониятлари мутаносиблигини аниқлашда имкон қадар товар ва хизматларнинг кенгроқ доирасини қамраб олишга ҳаракат қилинади. Масалан, миллий валюта харид имкониятлари мутаносиблиги бўйича турли мамлакатлар ЯИМ

Реал даромад – нарх даражасининг ўзгаришларига мутаносиб тарзда аҳоли ихтиёрида бўлган даромадга сотиб олиш мумкин бўлган товар ва хизматлар миқдори.

Пул-кредит сиёсати – Марказий банк томонидан пул таклифи, кредит ресурслари ва фойз ставкалари соҳасида олиб бориладиган сиёсат.

ҳажминини аниқлашга мўлжалланган БМТ Халқаро таққослашлар дастури доирасида 600-800 турдаги асосий истеъмол товарлари ва хизматлар, 200-300 турдаги асосий инвестиция

товарлари, 10-20 та намунавий қурилиш объекти ҳисобга олинади. Сўнгра мазкур тўпламнинг тадқиқ этилаётган мамлакат миллий валютасидаги ҳамда АҚШ долларидаги қиймати аниқланади. Харид имкониятлари мутаносиблигини ўрнатиш асосида муайян миллий валютанинг харид қобилияти баҳоланади².

Харид имкониятлари мутаносиблигини ҳисобга олган ҳолда санаганда, мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотнинг 2010 йилда 2000 йилга нисбатан ўсиши 2,6 каррани ташкил қилди.

Ўз-ўзидан равшанки, буларнинг барчаси иқтисодийтимизнинг юқори суръатлар билан барқарор ўсиб бораётгани ва мамлакатимизда рўй бераётган улкан ижобий ўзгаришлардан далолат беради.

Иқтисодийтимизда 2010 йили юқори ўсиш суръатлари таъминланиб, аҳолининг реал даромадлари 123,5 фоизга ошди, ўтган йилда инфляция даражаси 2009 йилдаги 7,4 фоиз ўрнига 7,3 фоизни ташкил қилди. Бу авваламбор қатъий, шу билан бирга, пухта ўйланган пул-кредит сиёсати ва иккирозга қарши қўрилган самарали чора-тадбирларимизнинг натижасидир.

1.4. Молия-бюджет тизимининг ривожланиши

Ўзбекистонда эришилаётган иқтисодий ўсиш кўп жиҳатдан иқтисодийда солиқ юқини пасайтиришга қаратилган ва изчил амалга оширилаётган сиёсат билан боғлиқ. Мамлакатимизда бюджет ва солиқ тизимини такомиллаштириш иқтисодий ислохотлар ва давлат иқтисодий сиёсатининг асосий масалаларидан бири ҳисобланади. Зеро, изчил солиқ-бюджет сиёсатининг амалга оширилиши, солиқ юқини камайтириш билан боғлиқ чора-тадбирларнинг ишлаб чиқилиши солиқ тўловчилар учун ишлаб чиқаришни кенгайтиришга шароит яратилиши, ишлаб топилган ва уларнинг ўзларида қолдирилаётган маблағларнинг реинвестиция қилиниши оқибатида қўшимча солиқ объектининг пайдо бўлиши ҳисобидан нафақат бюджетдаги йўқотишлар ўрнининг қопланиши, балки солиқ тўловчиларнинг қўшимча даромадларга эга бўлиб, ишлаб чиқариш имкониятининг ошишига олиб келади.

Мамлакатимизда ишлаб чиқаришнинг юқори ўсиш суръатларини таъминлаш,

Солиқ юқи – маблағларни фойдаланиш мумкин бўлган бошқа йўналишлардан олиб, солиқларни тўлаш учун йўналтириш орқали вужудга келадиган иқтисодий чекловлар даражаси бўлиб, одатда солиқ тўловчи томонидан муайян даврда бюджетга тўланган солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларнинг йиғиндиси сифатида намоён бўлади. Мамлакат миқёсида солиқ юқи даражаси солиқларнинг ялпи ички маҳсулотдаги салмоғи орқали ифодаланади.

Микрофирма – кичик бизнес корхонасининг бир тури. Мамлакатимизда саноат ишлаб чиқариш тармоқларида 20 кишигача, хизмат кўрсатиш соҳасида 10 кишигача, савдо ва умумий овқатланиш соҳасида 5 кишигача ишловчи корхоналар микрофирма ҳисобланади.

Кичик бизнес – корхона кўлами, ишлаб чиқариш ҳажми, ишловчилар сони, молиявий маблағлари миқдори ва бошқа жиҳатларига кўра имкониятлари чекланган ишлаб чиқарувчи субъектлар. Мамлакатимизда кичик бизнес субъектлари тоифасига яқка тартибдаги тадбиркорлар, микрофирмалар ва кичик корхоналар киради.

Ягона тўлов – кичик бизнес субъектларини қўллаб-қувватлаш мақсадида турли солиқ ва йиғимлар ўрнига соддалаштирилган тартибда тўланувчи ягона солиқ тури.

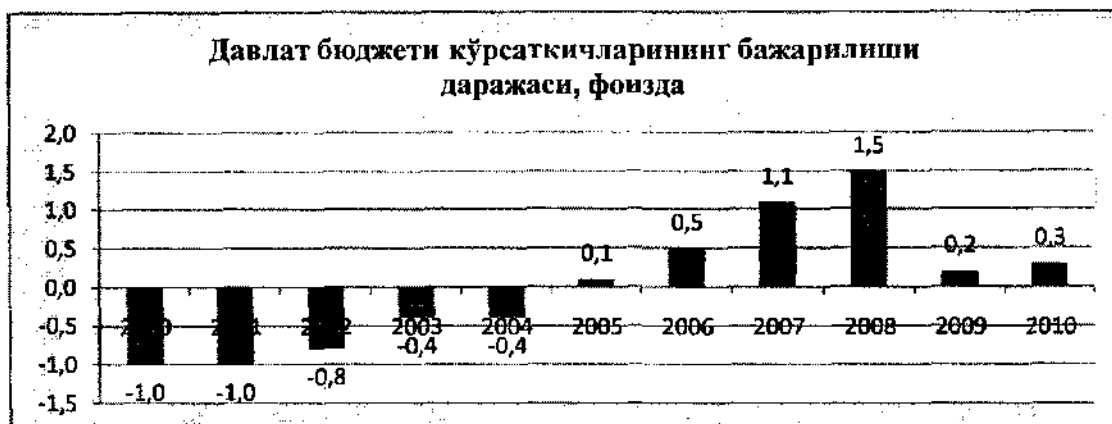
Профицит – давлат бюджети даромадларининг харажатларга нисбатан кўпроқ бўлиши.

тадбиркорлик фаолиятини рағбатлантириш, аҳолининг реал даромадларини ва истеъмол талабларини оширишда солиқ юқини камайтириш чораларининг мунтазам равишда кенг қўлланилаётгани ўз натижаларини бермоқда. Айниқса, солиқ ва тўловларни

² Мировая экономика: Учебник / Под ред. проф. А.С.Булатова. – М.: Экономистъ, 2005. – С.51.

бирхиллаштиришга катта эътибор қаратилиши солиққа тортиш механизмларининг ошкоралигига, солиқларни ҳисоблаш ва тўлашга оид корхоналар фаолиятини соддалаштиришга, шунингдек, солиқ мажбуриятларининг бажарилишини самарали назорат қилишга ёрдам беради.

Жумладан, 2010 йилда юридик шахслар учун даромад солиғи 9 фоизга, микрофирмалар ва кичик бизнес учун ягона тўлов 7 фоизга туширилгани бунинг амалий тасдиғидир. Шу борада ўтган йили Давлат бюджети ялпи ички маҳсулотга нисбатан ошириб, яъни 0,3 фоиз профицит билан бажарилганини таъкидлаш зарур (1.4.1-расм).

1.4.1-расм.

1.5. Ташқи савдо ва тўлов балансларининг мустаҳкамлангани

Ҳозирги кунда жаҳон тараққиётининг ўзига хос хусусиятга эга бўлган белгиси ташқи иқтисодий алоқаларнинг, аввало, ташқи савдонинг тез ўсишида намоён бўлади. Ташқи савдо халқаро ҳамкорликнинг ишлаб чиқариш, илмий-техникавий ва бошқа шакллари (кадрларни тайёрлаш, туризм ва ҳ.к.) билан бир қатордаги халқаро иқтисодий муносабатларнинг муҳим шакли ҳисобланади.

Ҳар қандай мамлакат ташқи савдосининг ҳолатини унинг савдо баланси орқали баҳолаш мумкин. Ташқи савдо баланси товарларнинг экспорт, импорт ва реэкспорт операциялари бўйича барча пул тушуми ва тўловларининг нисбатини ифода этади. Савдо баланси, ўз навбатида, мамлакат тўлов балансининг муҳим таркибий қисми ҳисобланади. Тўлов баланси хорижий ҳамкорлар билан нафақат товар, балки пул соҳасида ҳам амалга ошириладиган операцияларни акс эттиради (1.5.1-расм).

Тўлов баланси	Ташқи савдо баланси	товар операциялари бўйича пул тушуми ва тўловларини қамраб олади
		хизматлар (почта, муҳандислик, сугурта ва б.) бўйича тушум ва тўловлар
		дипломатик хизматларни молиялаштириш, хорижий сайёҳлик, пул ўтказмалари, пенсиялар ва бошқалар бўйича ҳисоб-китоблар
		капиталнинг ҳаракати ва кредитлар (инвестициялар, омонатлар, фойзлар, фойда ва б.) билан боғлиқ пул оқимлари

1.5.1-расм. Мамлакат тўлов ва савдо балансларининг асосий мазмуни.

Ижобий сальдога эга тўлов-савдо баланслари (хорижий давлатлардан келадиган пул тушумлари миқдори уларга тўланадиган пул тўловлари миқдоридан кўп бўлган ҳолат) актив, манфий сальдо (пул тўловлари пул тушумларидан кўп бўлган ҳолат) эса пассив баланс деб аталади. Дунёдаги ҳар бир мамлакат актив балансга эга бўлишга интилади, чунки манфий сальдо давлатнинг олтин-валюта захираси ёки давлат қарзи ҳисобидан қопланади.

Мамлакатимизда ташқи иқтисодий фаолиятни кучайтириш борасида амалга оширилган

Ташқи савдо – бир мамлакатнинг бошқа мамлакатлар билан савдоси.

Ташқи савдо айланиши – мамлакат, мамлакатлар гуруҳи ташқи савдо фаолияти ҳажмининг пул кўринишидаги ифодаси бўлиб, муайян вақт оралиғидаги (масалан, йил давомидаги) экспорт ва импорт ҳажмининг йиғиндисига тенг бўлади.

Ташқи савдо баланси сальдоси - мамлакат экспорти ва импорти ҳажми ўртасидаги фарқ, тафовут.

Тўлов баланси – муайян муддат давомида мамлакатнинг чет элларга тўлаган ва худди шу давр мобайнида мамлакатга чет элдан тушган тўловлар миқдори ўртасидаги нисбатни билдиради. Тўлов туркумига ташқи қарз, унинг фоизи, четдан олинган товар ва хизматлар ҳақи, хорижий инвестициялар, хорижда дипломатик ишларни, иқтисодий алоқаларни юритиш харажатлари, фуқаролар ва қўшма корхоналарнинг чет элга пул ўтказмалари ва бошқалар киради.

Экспорт – товарлар, хизматлар, инвестиция, қимматли қоғозлар, технология ва бошқаларни ташқи бозорга чиқариш.

кенг қўламли чора-тадбирлар натижасида 2010 йилда ташқи савдо ва тўлов баланслари ҳам сезиларли даражада мустаҳкамланди.

Бугунги кунга қадар давом этаётган жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози шароитида экспортнинг умумий ҳажми 10,8 фоиз, ташқи савдо балансининг ижобий сальдоси эса 1,8 баробар ошди ва 4 миллиард 200 миллион долларни ташкил этди. Мамлакатимизнинг олтин-валюта захираси ҳам шунга мувофиқ равишда кўпайди.

2010 йилда мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий кўрсаткичларнинг ана шу таҳлили шуни кўрсатадики, жаҳонда молиявий-иқтисодий инқироз ҳамон ўз таъсирини кўрсатиб, аксарият мамлакатлар миллий ишлаб чиқариш ҳажми ва ўсиш суръатларининг пасайишига олиб келаётган бир шароитда Ўзбекистонда тараққиётнинг миллий модели ва изчил самарали иқтисодий сиёсатни амалга ошириш асосида салмоқли натижаларга эришилмоқда.

2-БОБ. МАМЛАКАТИМИЗДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ТАРКИБИЙ ЎЗГАРИШЛАР

2.1. Иқтисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга оширишнинг моҳияти ва зарурати

Ўзбекистон ўзи танлаган мустақил тараққиёт йўлидан бориб, бозор муносабатлари тизимини шакллантириш, иқтисодиётни эркинлаштириш, ислохотларни янада чуқурлаштириш, турли соҳа ва тармоқлар ўртасида мутаносибликни таъминлаш вазифаларини амалга ошириб келмоқда. Бозор иқтисодиётини шакллантиришнинг устувор йўналишларидан бири иқтисодиёт тармоқлари таркибида ислохотларни амалга ошириш ҳисобланади. Ўтиш иқтисодиёти мамлакатларида олиб борилган иқтисодий ўсиш снёсати иқтисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга ошириш заруратини кўрсатади. Бозор иқтисодиёти шароитида таркибий ислохотлар макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш, корхоналарни янги технология ва жиҳозлар билан жиҳозлаш, иқтисодиётда нодавлат сектор

Иқтисодиётнинг таркибий тузилиши – иқтисодиётнинг турли қисм ва бўлаклари ўртасидаги пропорциялар ва ўзаро нисбатлар.

улушини ошириш каби мақсадларга йўналтирилади.

Ўзбекистон Республикаси ўз мустақиллигига эришганидан сўнг мамлакатимиз Президенти бошчилигида иқтисодиётимизда замонавий бозор талабларига мувофиқ чуқур таркибий ўзгаришларни амалга оширишни ўз олдига асосий мақсадлардан бири сифатида белгилаб олди.

Юртбошимиз Ислом Каримов 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги маърузасида “Мамлакатимиз иқтисодиётида амалга оширилаётган таркибий ўзгаришлар алоҳида эътиборга лойиқдир. Ҳаммамиз яхши биламизки, бизга собиқ совет тизимидан бир томонлама ривожланган, фақат хомашё етиштиришга йўналтирилган, пахта яккаҳоқимлиги ҳалокатли даражада авжига чиққан, ишлаб чиқариш ва социал инфратузилмаси ўта қолоқ, аҳоли жон бошига истеъмол кўрсаткичи энг паст бўлган иқтисодиёт мерос бўлиб қолган эди. Шунини эътиборга оладиган бўлсак, иқтисодиётимизда таркибий ўзгаришларни амалга ошириш вазифасини ҳал этиш қанчалик муҳим стратегик аҳамиятга эга экани ҳақида ортиқча гапиришга зарурат йўқ, деб ўйлайман”³, деб таъкидлаб ўтган эди. Дарҳақиқат, мамлакатимизнинг жаҳон хўжалиги тизимига фаол кириб бориши иқтисодиётнинг очиқлигини кенгайтириш ва уни эркинлаштиришга, таркибий ислохотлар ўтказишга алоҳида аҳамият берилишини тақозо этади. Иқтисодий ислохотларнинг янги босқичида иқтисодиётнинг таркибий жиҳатдан ўзгартириш дастурининг бажарилишини таъминлаш, корхоналарни техник жиҳатдан қайта жиҳозлаш ва модернизация қилиш, ишлаб чиқариш тизимларини янгитдан бунёд этишга ўта муҳим масала сифатида қараш зарурлиги давр талабидир.

Миллий иқтисодиёт бир бири билан чамбарчас боғланган кўпгина макроиқтисодий элементлардан иборат мураккаб тизимдир. Бу элементлар орасидаги нисбатлар иқтисодий таркиб деб юритилади.

Иқтисодиётнинг таркиби халқ хўжалигининг мутаносиблигини, унинг самарадорлиги ва барқарор ўсишини таъминлаш учун улкан аҳамиятга эга. Ривожланган давлатларнинг иқтисодий муваффақиятлари кўп жиҳатдан ишлаб чиқаришдаги умумий жадал ўсиш суръатларини ва бошқа сифат ўзгаришларини таъминлаб берган чуқур таркибий ўзгаришлар билан изоҳланади. Жануби-шарқий Осиёнинг янги индустриал мамлакатларида ишлаб

³ Ислом Каримов. “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади”. Халқ сўзи, 2011 йил 22 январь.

чиқаришнинг жадал ўсиши авваламбор бу давлатлар учун ноанъанавий бўлган тармоқларни ривожлантириш ҳисобидан рўй берди.

Таркибий тузилиш назарияси иқтисодиётда муҳим ўрин тутди. Бу муаммога, дунёнинг олимлари қатори, жумладан, Нобель мукофоти лауреатлари Л.Кантарович, С.Кузнец, В.Леонтьев ва бошқалар катта эътибор беришган.

Иқтисодиёт таркиби – кўп қиррали тушунча бўлиб, уни хўжалик тизимининг турли элементларининг ўзаро нисбатини акс эттирувчи ҳар хил нуқтаи назардан кўриб чиқиш мумкин. Одатда тармоқ, такрор ишлаб чиқариш, ҳудудий ва ташқи савдо таркиблари бир-биридан ўзаро фарқланади.

Тармоқ таркиби миллий хўжалик тизимидаги турли тармоқлар ва бу тармоқлар ичидаги кичик тармоқларнинг ўзаро нисбатидан иборат. У ўта мураккаб бўлиб, фан-техника тараққиёти, иқтисодиётнинг даврий ривожланиши ҳамда бошқа омиллар таъсирида микдорий ва сифат ўзгаришларига учраб туради. Миллий иқтисодиётнинг тармоқ таркиби ижтимоий меҳнат тақсимооти асосида шаклланади.

Миллий хўжаликни иқтисодиётнинг асосий соҳаларига (қишлоқ хўжалиги, саноат, қурилиш, савдо ва умумий овқатланиш, транспорт ва алоқа, ва ҳ.к.) бўлиниши умумий меҳнат тақсимотини ифодалайди. Ўз навбатида хусусий меҳнат тақсимооти бу соҳаларнинг ҳар бирида бир қатор тармоқлар мавжудлигини кўзда тутди. Масалан саноатда қазиб ва қайта ишлаш тармоқлари, қайта ишлаш тармоқларида эса енгил ва озиқ овқат саноати, машинасозлик каби тармоқлар мавжуд. Машинасозлик тармоғининг ўзи бир неча кичик тармоқларга бўлиниб кетади.

Постиндустриал жамиятга ўтиш жараёнлари ривожланган давлатлар иқтисодиётининг тармоқ таркибида туб ўзгаришлар рўй бериши билан бирга борди:

- ЯИМни яратишда қишлоқ ва ўрмон хўжаликларининг, қазиб ва оғир саноатнинг ҳиссаси муттасил камайиб борди;
- бир вақтнинг ўзида моддий ишлаб чиқаришнинг электрон машинасозлик, ракета-космик техника, назорат-ўлчов асбобларини ишлаб чиқарувчи илм талаб этадиган тармоқларнинг устувор ривожланиши кузатилди;
- хизматлар соҳасининг, аввало соғлиқни сақлаш, фан, таълим, ижтимоий таъминот каби тармоқларнинг улуши ўсиб бормоқда. Иқтисодиётнинг тармоқ таркибидаги таркибий ўзгаришлар иш билан бандлик таркибида ҳам худди шундай ўзгаришларни келтириб чиқарди.

Фан-техника кўз ўнгимизда кундан кунга ривожланиб тараққий этиб бораётган, иқтисодий ва барча ижтимоий муносабатлар тизимида чуқур сифат ўзгаришлари кечаётган ҳозирги мураккаб ўтиш даврида иқтисодиётда салмоқли таркибий ўзгаришлар юз бермоқда. Шу нуқтаи назардан таркибий ўзгаришларни ўрганиш, тадқиқотлар олиб боришнинг назария ва услубларини яратиш, уларни амалга оширишнинг йўллари ва усулларини ишлаб чиқиш бугунги куннинг муҳим вазифаларидан ҳисобланади. Мазкур масаланинг ижобий ҳал қилиниши эса иқтисодий мустақилликка эришиш ва барқарор иқтисодий ўсишни таъминлаш имкониятини яратади.

2.2. Иқтисодий ислохотлар даврида таркибий ўзгаришларни амалга оширишнинг устувор вазифалари

Таркибий ислохотларнинг мақсади иқтисодиётнинг барқарор ривожланишини, фан ва техниканинг сўнгги ютуқларидан фойдаланган ҳолда ишлаб чиқаришни такомиллаштириш, аҳоли ижтимоий ҳимоясини ва фаровонлигини оширишни таъминлашдан иборат бўлади.

Таркибий ўзгаришлар сиёсати – давлат томонидан амалга ошириладиган, иқтисодиётнинг таркибий тузилишини такомиллаштириш, унинг самарадорлигини оширишга қаратилган чора-тадбирлар мажмуи.

Мазкур сиёсат асосини мамлакатнинг йирик табиий ресурслари, ички салоҳиятидан самарали фойдаланиш, иқтисодиётнинг асосий тармоқларини тараққий эттириш ва уларнинг мамлакатдаги ички иқтисодий муаммоларни ҳал этишга йўналтириш, аҳоли бандлигини таъминлаш ва бошқалар ташкил этади.

Мамлакатимиз ўз мустақиллигини қўлга киритганидан сўнг иқтисодиётда моҳияти ва аҳамиятига кўра мутлақо янги мазмунга эга бўлган жараёнлар юзага кела бошлади. Бу, энг аввало, иқтисодиётнинг барча соҳа ва тармоқларида таркибий ўзгаришларнинг изчил амалга оширилиши билан бевосита боғлиқ эди. Юқоридаги ҳолатларни ҳисобга олган ҳолда, мамлакатимиз ҳукумати томонидан таркибий ўзгаришларни амалга оширишда қуйидаги устувор вазифалар белгилаб олинди:

- асосан хомашё етиштиришга ихтисослашган иқтисодиётимизнинг бир томонлама ривожланишини бартараф этиш;
- тармоқ тузулишини тубдан ўзгартириш;
- ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар сифати ва рақобатдошлигини жаҳон бозори талабларига жавоб берадиган даражага етказиш;
- мамлакатимиз энергетика ва озиқ-овқат мустақиллигини таъминловчи тармоқларни, ўзак тармоқлар ҳисобланувчи нефть ва газ саноатини ривожлантириш;
- ички бозорда талаб билан тақлиф ўртасидаги мутаносибликка эришиш;
- қишлоқ хўжалигида пахта билан бир қаторда ғаллачилик, картошқачилик, ем-хашак етиштиришни ривожлантириш ва бошқалар.

Миллий тараққиётимизнинг дастлабки босқичидаёқ оқилона ва самарали иқтисодий сиёсатнинг ишлаб чиқилиши ва ҳаётга изчил равишда татбиқ этилиши, барқарор ривожланишнинг асосий манбаи ҳамда омилларининг тўғри танланиши ва уларга устувор аҳамият қаратилиши кейинги йилларда юртимизда иқтисодий ўсишнинг юқори суръатлари таъминланишига имконият яратмоқда. Жумладан, бундай энг муҳим омиллар сифатида қуйидагиларни кўрсатиб ўтиш мақсадга мувофиқдир:

- макроиқтисодий барқарорликнинг таъминланиши ва қулай макроиқтисодий шароитнинг яратилиши;
- иқтисодиётнинг муҳим тармоқларида таркибий ислохотларнинг янада чуқурлашуви;
- иқтисодиётнинг янада эркинлаштирилиши ва модернизация қилиниши;
- иқтисодиётда хусусий секторнинг роли ва аҳамиятининг оширилиши;
- тадбиркорлик субъектларининг иқтисодий мустақиллиги ва ҳуқуқларини кенгайтириш орқали хусусий сектор ривожининг рағбатлантирилиши;
- моддий-техник ресурслар ҳамда тайёр маҳсулотларни сотиш ва сотиб олиш тизимининг эркинлаштирилиши;
- корхоналарнинг молиявий-хўжалик фаолиятига давлат назорати органлари аралашувининг кескин қисқартирилиши ва ҳ.к.

Иқтисодиётнинг таркибий тузилишини такомиллаштириш вазифаси иқтисодий ислохотларни амалга оширишда доимо диққатимиз марказида бўлиб, иқтисодий ривожланиш борасида эришган ютуқларимизнинг муҳим омили ҳисобланади. Жаҳон иқтисодиётида кечаётган мураккаб жараёнлар иқтисодиётни барқарор ривожлантириш, рақобатдошлигини ошириш учун унинг таркибий тузилишини муттасил такомиллаштириб бориш заруратини янада кучайтирди.

Иқтисодий ислохотларнинг ҳозирги босқичида таркибий ўзгаришлар сиёсати:

- мамлакат иқтисодиётининг диверсификациялашув даражасини кўтариш, яъни ишлаб чиқарилаётган товарлар ва хизматлар номенклатурасини кенгайтириш, ЯИМ, экспорт каби устувор йўналишлар кўрсаткичларида алоҳида тармоқ маҳсулоти ёки маҳсулот гуруҳининг устунлик қилишига барҳам бериш;
- ташқи бозорлардаги конъюнктура ўзгаришларига кам таъсирчан бўлган тармоқлар ва соҳаларнинг ЯИМ ва бандликдаги улушининг юқори бўлишини таъминлаш;

- тайёр маҳсулот ишлаб чиқарувчи, шунингдек, экспорт қилувчи корхона ва тармоқларнинг хомашё ва бутловчи қисмлар билан таъминланишида маҳаллий корхоналар улушининг устуңлигига эришиш;
- юқори технологиялар ва замонавий техника билан қуролланган, арзон ва сифатли, ташқи бозорда бемалол рақобатга кириша оладиган саноат тармоқларининг саноат ишлаб чиқариши кўрсаткичларидаги улушини ошириш;
- конъюнктура ўзгаришларига тез мослашувчан, капитал сифими паст бўлган соҳа ва тармоқларнинг ялпи иқтисодий кўрсаткичлардаги салмоғини оширишга эришиш йўналишларида олиб борилмоқда.

2.3. Мустақиллик йилларида мамлакатимиз иқтисодиётида амалга оширилган таркибий ислохотлар таҳлили

Иқтисодиётнинг таркибий тузилишини такомиллаштириб бориш, чуқур қайта ишланган, тайёр, қўшилган қиймат ҳиссаси юқори бўлган маҳсулот ишлаб чиқарувчи тармоқларни жадал ривожлантириш ва уларнинг ЯИМ ҳамда мамлакат экспортидаги улушини кўпайтириш муҳим аҳамиятга эга.

Мамлакатимизда иқтисодиётнинг таркибий тузилишини такомиллаштириш борасида олиб борилган чора-тадбирлар натижасида ижобий сифат ўзгаришларига эришилди. Бу авваламбор ЯИМнинг тармоқ таркибида рўй берган ўзгаришларда ўз аксини топади.

Саноатни устувор тарзда ривожлантириш, тармоққа инвестициялар жалб қилиш борасидаги савй-ҳаракатлар натижасида тармоқнинг ЯИМдаги улуши кескин ортди. "Агар ўн йил олдин, яъни 2000 йилда мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотида саноатнинг ҳиссаси атиги 14,2 фоизни ташкил этган бўлса, 2010 йилда бу кўрсаткич 24 фоизни, транспорт ва алоқанинг улуши тегишли равишда 7,7 ва 12,4 фоизни ташкил этди, хизматлар бўйича бу рақам 37 фоиздан 49 фоизга ўсди".⁴

2.3.1-жадвал

ЯИМ ишлаб чиқариш таркиби (умумий ҳажмга нисбатан фоизда)

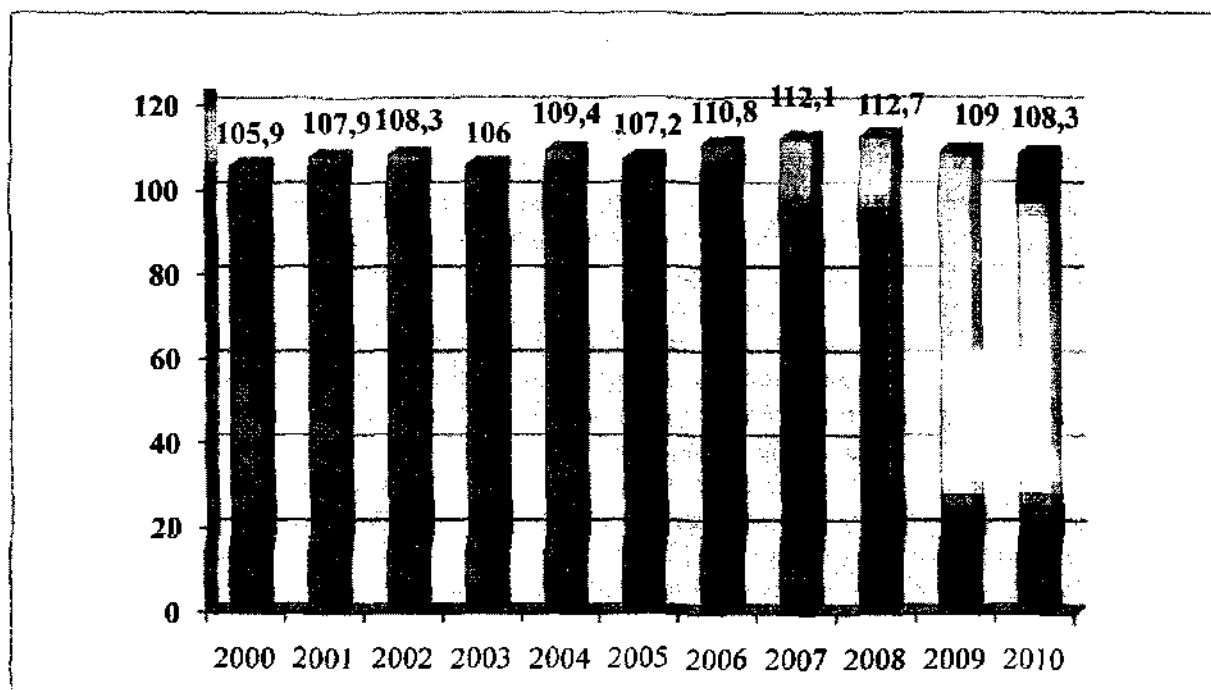
	2000	2005	2008	2009	2010
	14,2	21,1	22,3	23,6	24
Қишлоқ	30,1	26,3	19,4	18,2	17,5
Қурилиш	6,0	4,8	5,6	7,4	7,7
Транспорт	7,7	10,6	12,7	11,9	12,4
Савдо ва умумий овозқатланнинг	10,8	8,8	9,1	9,1	9,2
Бошқа тармоқ	18,7	17,8	21,5	23,1	22,2
Соф солиқлар	12,5	10,6	9,3	6,7	7,0

Саноат ишлаб чиқаришида ўсиш суръатларининг юқорилиги тармоқнинг ЯИМдаги улуши ортиб боришига олиб келди. Саноат тармоқларида ишлаб чиқариш ҳажмининг юқори суръатда ўсиши, авваламбор, янги қувватларни ишга тушириш, корхоналарни техник ва технологик модернизация қилиш мақсадида жалб қилинган инвестициялар миқдорининг ортиши ва уларнинг самарали ўзлаштирилиши натижасида таъминланди.

Мамлакатимизда қабул қилинган Инқирозга қарши чоралар дастури доирасида иқтисодиётнинг реал сектори корхоналарини қўллаб-қувватлаш бўйича белгиланган вазифаларнинг изчиллик билан амалга оширилиши, жумладан, маҳсулот экспорт қилувчи

⁴ Илом Каримов. "Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади". //Халқ сўзи, 2011 йил, 22 январь.

корхоналарнинг бюджет олдидаги ва банк кредитлари бўйича қарзларини тўлаш муддатларининг узайтирилиши, саноат корхоналарида маҳсулот таннархини камайтириш бўйича кўрилган чоралар, ички талабни кўпайтириш орқали саноат корхоналари маҳсулоти бозорини кенгайтириш, зарар кўриб ишлаётган саноат корхоналарини банклар балансига ўтказиш орқали уларни молиявий соғломлаштириш ишлари йирик инвестиция дастурларини муваффақият билан амалга ошириш ва саноат ишлаб чиқаришининг 2010 йилда ҳам ижобий динамикаси таъминланишига олиб келди.

2.3.1-расм. Ўзбекистон Республикасида саноат ишлаб чиқаришининг ўсиш суръати (ўтган йилга нисбатан фоизда).

Мамлакатимиз бўйича асосий капиталга киритилган инвестицияларнинг 2000 йилда 29,7 фоизи, 2005 йилда 32,6 фоизи, 2008 йилда 34,5 фоизи, 2009 йилда 28,4 фоизи саноат тармоқларига йўналтирилган. Мамлакатимиз иқтисодиётига жалб қилинган хорижий инвестицияларнинг катта қисми (2000 йилда 62,4 фоизи, 2005 йилда 46,4 фоизи, 2008 йилда 47,2 фоизи, 2009 йилда 21,5 фоизи) саноат тармоқларига йўналтирилгани ҳам юқоридаги фикрни яна бир бор тасдиқлайди.

2.3.2-жадвал

Саноат ишлаб чиқаришининг тармоқ таркиби (жамига нисбатан фоизда)

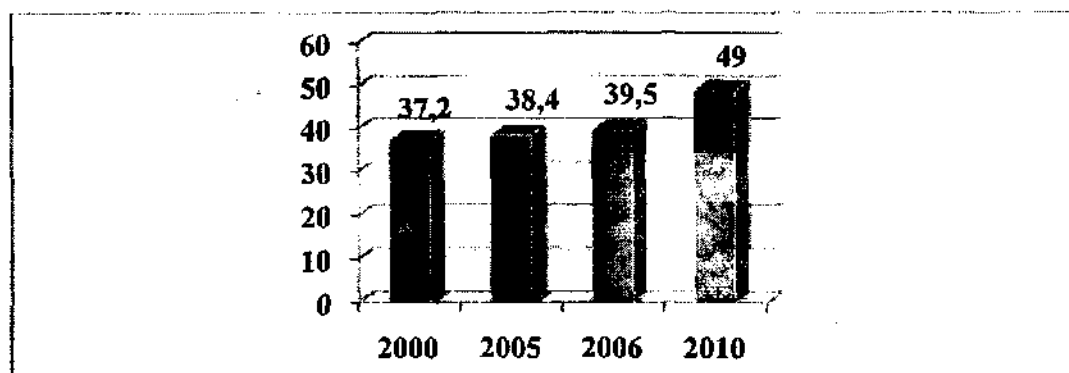
	2000	2005	2008	2009	2010
Саноат	100	100	100	100	100
Электроэнергетика	8,5	11,3	8,6	8,9	8,4
Ёқилғи	15,3	16,2	20,1	21,5	19,7
Металлургия	11,4	19,4	15,5	14,1	14,7
Машинасозлик ва металлни қайта ишлаш	9,9	13,0	16,2	16,2	16,2
Қурилиш материаллари	5,4	3,6	4,9	4,7	5,0
Ёнгил саноат	19,1	16,6	12,9	12,2	12,2
Озиқ -овқат саноати	13,3	8,2	10,6	11,2	12,6
Бошқалар	17,1	11,7	11,2	11,2	11,2

Янги қувватларнинг ишга туширилиши, маҳсулот турларини диверсификация қилиш, янги турдаги маҳсулотлар ишлаб чиқаришни ўзлаштириш нафақат тармоқнинг ЯИМдаги улуши ўзгаришига, балки ички тармоқ таркибининг ўзгаришига ҳам олиб келди.

2000-2010 йиллар давомида саноат ишлаб чиқариш таркибида ёқилғи саноати, металлургия, машинасозлик ва металл қайта ишлаш саноати тармоқларининг улуши ортди.

Саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришнинг умумий ҳажмида машинасозлик ва металл қайта ишлаш тармоғининг улуши 2000 йилда 9,9 фоиздан иборат бўлган бўлса, 2008-2010 йиллар давомида 16,2 фоизни ташкил этди.

Хизматлар соҳасининг жадал ривожланиб бориши соҳанинг ЯИМдаги улушининг ортиб боришига ва 2010 йил якунларига кўра 49 фоиз даражасига етишига олиб келди. Аънавий хизмат турларидан ташқари янги хизмат турларининг кўлами кенгайиб борди.

2.3.2-расм. Хизмат кўрсатиш соҳасининг ялпи ички маҳсулотдаги улуши, фоизда.

“Ўтган йили хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида 13,4 фоиз ўсишга эришилди, сўнгги ўн йилда эса аҳолига кўрсатилган пуллик хизматлар ҳажми киши бошига ҳисоблаганда, қарийб 20 баробар ошди. Бу борада мобил алоқа, интернет, видеотелефон тизими, рақамли телевидение, замонавий банк хизматлари, лизинг, суғурта, аудит, инжиниринг ва бошқа замонавий хизмат турларини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда”⁵.

“Бугунги кунда уяли алоқа соҳасида Ўзбекистонда 5 та йирик компания фаолият юртяпти. Уларнинг энг йириги МТС (8,4 миллион фойдаланувчига эга), UCell (7 миллиондан кўпроқ абонент) ва Билайн (қарийб 4,4 миллион миллий мижозга эга). Кейинги беш йил ичида алоқа ва ахборот технологиялари соҳасига киритилган хорижий инвестициялар ҳажми 1,2 миллиард доллардан ошиб кетди”⁶.

2000-2010 йиллар давомида мобил алоқа хизматидан фойдаланувчилар сони 200 баробардан ошиб, абонентлар сони 19 миллиондан ортганини таъкидлаш зарур.

Алоқа тармоғининг модернизация қилиниши ва интернет хизматлари кўламини кенгайтиришга ҳам ижобий таъсир кўрсатмоқда. “2010 йилда интернет хизматидан фойдаланувчилар сони 1,4 баробар кўпайди ва 6,6 миллион кишидан ошди”⁷.

Транспорт, банк, маиший хизматлар, сервис хизматлари кўрсатиш тармоқлари барқарор ўсиш динамикасига эга эканини қайд этиш зарур.

⁵ Ислоҳ Каримов. “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади”. //Халқ сўзи, 2011 йил, 22 январь

⁶ Потребитель хорошо, когда за нее сражаются/Экономическое обозрение. №11, 2010, 6-стр

⁷ Ислоҳ Каримов. “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади”. //Халқ сўзи, 2011 йил, 22 январь

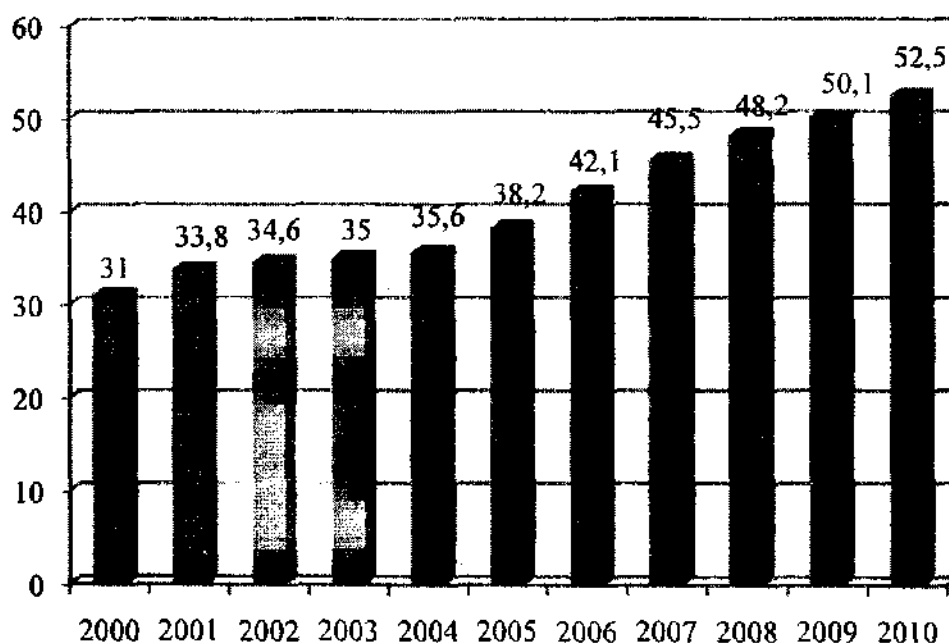
Ўзбекистон автотранспорт компанияларининг халқаро юк ташиш бозорида операцион қувватларининг оширилиши қўшимча равишда 50-55 миллион АҚШ доллари миқдорида даромад келтириши мумкин экан.

Аҳоли реал даромадларининг ўсиши ва товарлар таклифининг миқдор ва сифат жиҳатдан яхшиланиши оқибатида аҳоли фойдаланадиган шахсий автомобиллар ва маиший рўзгор жиҳозларининг сони муттасил кўпайиб бормокда.

Магистрал йўллар қуриш бўйича амалга оширилаётган дастурлар хизматлар соҳасининг ривожланишига ижобий таъсир кўрсатувчи омиллардан биридир. Мутахассисларнинг баҳосига кўра, Ўзбекистон ҳудудидан транзит сифатида ўтаётган хорижий автомобиллар давлат бюджетига 1000 АҚШ доллари миқдорида даромад келтириши мумкин экан. Бунда хизмат кўрсатиш ва сервис ҳал қилувчи роль ўйнайди. Йўл бўйи инфратузилмасини ривожлантириш дастурига кўра, миллий магистрал атрофида: 28 та мотелл; 23 та кемпинг; 75 та газ ва ёқилғи қуйиш шохобчаси; 132 та техник хизмат станцияси; 45 та санитария-гигиеник узел; 47 та транспорт муҳандислик-таъмирлаш майдонини қуриш кўзда тутилган. Ўзбек миллий автомагистрали атрофида йўл бўйи сервис объектларини қуришнинг жозибadorлиги бу магистрал бўйлаб халқаро автоташувларнинг кўпайиб бораётгани билан ҳам белгиланади.

Ўтган 2010 йил мобайнида амалга оширилган изчил чора-тадбирлар натижасида кичик бизнес субъектларининг ялпи ички маҳсулотдаги улуши 2009 йилдаги 50 фоиздан 2010 йилда 52,5 фоизга ортди.

Бу кўрсаткич йилдан йилга ошиш тенденциясига эга бўлиб келмокда. 2000 йилда кичик бизнес субъектларининг ялпи ички маҳсулотдаги улуши 31 фоизни ташкил этган эди. Бундай натижа биринчи навбатда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг давлат томонидан доимий қўллаб-қувватланаётгани самарасидир.

2.3.4-расм. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ЯИМдаги улуши, фоизда.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятининг кенгайиши ишлаб чиқариш ҳажмида иқтисодиётнинг бошқа соҳа ва тармоқларининг салмоғи ошаётганида ҳам намоён бўлди. Хусусан, мазкур соҳанинг саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришдаги улуши 2009 йилда 16,9 фоиздан 2010 йилда 19,6 фоизга, қурилиш соҳасида тегишли равишда 41,6 фоиздан 52,3 фоизга, савдода 46,5 фоиздан 50,5 фоизга ошди.

**Ўзбекистонда кичик бизнеснинг иқтисодиёт асосий тармоқларида ишлаб чиқарилган
маҳсулот (иш, хизмат)лар ҳажмидаги улуши, фоизда**

Кўрсаткичлар	2008 й	2009 й	2010 й
Саноат	13,9	16,9	19,6
Қишлоқ хўжалиги	97,8	97,9	97,9
Қурилиш	48,3	41,6	52,3
Савдо	48,1	46,5	50,5
Пуллик хизмат	48,5	48,7	47,7
Экспорт	12,4	14,6	13,6
Импорт	35,7	42,5	36,6

Мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг бу қадар жадал ривожланишида энг аввало мазкур соҳа учун белгиланаётган солиқ имтиёзлари етарли даражадаги рағбатлантирувчи роль ўйнаётгани муҳим аҳамият касб этмоқда. Жумладан, 2010 йилда юридик шахслар учун даромад солиғи 9 фоизга, микрофирмалар ва кичик бизнес учун ягона тўлов 7 фоизга туширилди.

Ўтган 2010 йил мобайнида кичик бизнес субъектларига ажратилган кредитлар ҳажми 1,4 баробар кўпайди ва 2 триллион 700 миллиард сўмни ташкил этди. Жумладан, микрокредитлар ҳажми 485 миллиард сўмдан ортиб, бу кўрсаткич 2009 йилга нисбатан 1,5 баробар кўпайган.

Юкоридаги каби чора-тадбирларнинг амалга оширилиши янги иш ўринларини яратишга ҳам ижобий таъсир кўрсатиб келмоқда. Жумладан, 2010 йилда жами 950 мингдан ортиқ иш ўрни ташкил этилган бўлса, мазкур янги иш ўринларининг 600 мингдан зиёди ёки 65 фоизи кичик бизнес соҳасига тўғри келади.

2010 йилда иқтисодиётнинг таркибий тузилишини такомиллаштириш борасида амалга оширилган чора-тадбирлар натижасида саноат ишлаб чиқариши ва хизматлар соҳасининг ЯИМдаги улуши янада ортиди ва белгиланган параметрлар даражасига етди.

Амалга оширилган инвестицион-таркибий ўзгаришлар иқтисодиётимизнинг жаҳон бозоридаги конъюнктура ўзгаришлари таъсирига чидамли бўлишини, иқтисодий ривожланишнинг ички салоҳиятини тўлиқ ишга туширишга қаратилган таркибий тузилмаларни шакллантириш борасидаги муваффақиятни таъминлади.

Таркибий ўзгаришлар сиёсатини амалга оширишда эришилган ютуқлар қаторига маҳаллийлаштирилган маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажмининг ва уларнинг ЯИМдаги улушининг ортиб бораётганини, кичик бизнес соҳасининг ЯИМдаги, иш билан банд аҳолининг умумий сони ва аҳоли даромадларидаги ҳиссаси янада ошгани, саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш ва экспорт ҳажмида тайёр маҳсулотлар улушининг ортиб бораётганини ҳам киритиш мумкин.

3-БОБ. МОЛИЯ-БАНК ТИЗИМИ ЛИКВИДЛИГИНИ ЯНАДА МУСТАҲКАМЛАШ, УНИНГ БАРҚАРОРЛИГИНИ КУЧАЙТИРИШ

3.1. Солиқ юкини камайтириб бориш бюджет-солиқ сиёсатининг устувор йўналиши сифатида

Иқтисодиётни модернизация қилиш ва ишлаб чиқариш соҳасига инновацион технологияларни кенг жорий этиш натижасида кейинги йилларда мамлакатимизда макроиқтисодий барқарорлик ва иқтисодий ўсиш суръатлари кузатилмоқда. Бунда макроиқтисодий тартибга солиш тизимининг муҳим воситаларидан бири бўлган давлат бюджетининг аҳамияти фоят юксакдир.

Амалга оширилган бюджет-солиқ сиёсати, биринчидан, иқтисодиётнинг истиқболли соҳа ва тармоқларини давлат томонидан молиявий қўллаб-қувватлаш тизимида муҳим фискал омиллардан бири бўлиб хизмат қилмоқда. Қолаверса, амалдаги фаол ижтимоий сиёсат ва кучли ижтимоий ҳимоя тизимини шакллантиришда давлат бюджетига алоҳида вазифалар юклатилган бўлиб, ушбу вазифаларнинг самарали ижроси таъминланмоқда.

Айтиш керакки, бундай иқтисодий ўсиш, кўп жиҳатдан, иқтисодиётда солиқ юкини пасайтиришга қаратилган ва изчил амалга оширилаётган сиёсат билан боғлиқ.

Ислом Каримов

Кейинги йилларда амалга оширилган ислохотлар натижасида давлат молияси тизими фаолиятининг барқарорлиги кузатилди.

Солиқ имтиёзи – солиқ тўловчиларнинг айрим тоифаларига қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда солиқ тўлашдан тўлиқ, қисман ва вақтинча озод қилиш шакли.

Преференция – иқтисодиётни мақсадга мувофиқ ривожлантириш ва тартибга солишда айрим соҳа ва тармоқлар, корхона ва ишлаб чиқариш турларига нисбатан бериладиган имтиёз, афзаллик ва устувор қулайликлар.

Солиқ солишнинг соддалаштирилган тартиби – кичик бизнес субъектларини рағбатлантириш мақсадида қўлланиладиган солиққа тортиш тартиби.

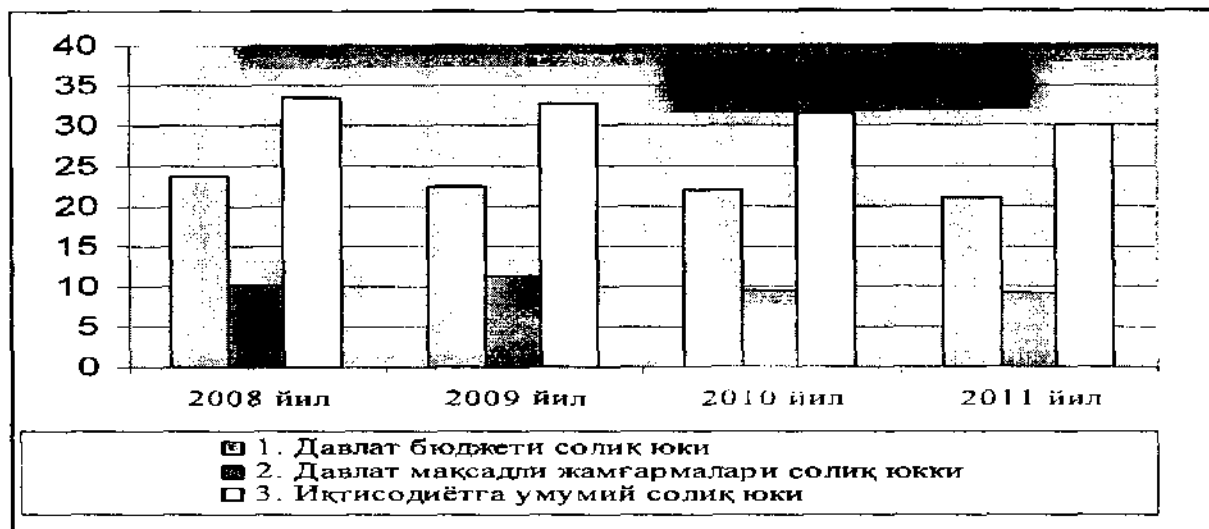
Солиқ ставкаси – солиқларни ҳисоблашда солиқ базасининг ҳар бир бирлиги ҳисобига тўғри келадиган солиқ меъёрини ифодалайди.

Солиқ юки – солиқ тўловчининг муайян даврда бюджетга тўланган солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларнинг йиғиндиси.

Солиқ сиёсатини такомиллаштириш, солиқларнинг иқтисодиётга кўрсатадиган рағбатлантирувчи таъсирини кучайтириш мақсадида солиқ тизимининг ишлаб чиқаришни ривожлантиришга, моддий, табиий, молиявий ва меҳнат ресурсларидан, тўпланган мол-мулкдан самарали фойдаланишга қаратилган ижобий таъсирини ошириш борасидаги ислохотлар устувор аҳамиятга эга бўлди. Корхоналар учун солиқ юкини, фойда солиғи ва ягона солиқ тўлови ставкаларини камайтириш орқали иқтисодиётдаги соғлом муҳитни кучайтириш ва тадбиркорлик субъектлари фаолияти самарадорлигини ошириш янада жонлантириш таъминланди. 2010 йилда хўжалик юритувчи субъектлар учун фойда солиғининг 10 фоиздан 9 фоизга туширилиши натижасида улар ихтиёрида 52 миллиард сўмдан ортиқ маблағлар қолдирилишига, пировардида эса ушбу маблағлар ишлаб чиқаришни кенгайтириш, корхоналарнинг ишлаб чиқариш қувватини янада мустаҳкамлашга, хўжалик юритувчи субъектлар учун солиқ юкини янада енгиллаштиришга, ишлаб чиқаришни модернизация

қилиш, техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлашга, фуқароларнинг даромадларини кўпайтириш ҳамда аҳолининг харид қобилиятининг ошишига замин яратилди. Солиқ сиёсатидаги ушбу жараён кичик бизнес субъектлари учун ягона солиқ тўловини камайтириш орқали давом эттирилиб, 2011 йил учун ягона солиқ тўлови ставкасининг 7 фоиздан 6 фоизга туширилиши, жорий йилда кичик бизнес субъектларига 50 миллиард сўмдан ортиқ маблағни тежаб қолиш имконини беради.

Хусусан, иктисодиётдаги солиқ юкини янада қисқартириш ва солиқ қонунчилигини такомиллаштириш бўйича ислохотлар давом эттирилди. Бунини қуйидаги жадвал маълумотларидан кўришимиз мумкин.

3.1.1-расм. Иктисодиётдаги солиқ юкини қисқартириш бўйича амалга оширилган ишлар.

2008 йилда иктисодиётдаги умумий солиқ юки (давлат бюджетининг мақсадли фондлари билан биргаликда) 33,5 фоизни, 2010 йилга келиб ушбу кўрсаткич 31,5 фоизни ташкил этди. 2011 йилда эса унинг ҳажми 30,1 фоизни ташкил этиши кўзда тутилмоқда. Солиқлар бўйича берилаётган имтиёзлар натижасида давлат бюджетининг ЯИМдаги улуши 2010 йилда 22,1 фоизни ташкил қилган. 2011 йилда эса ушбу кўрсаткич 20,9 фоиз бўлиши кўзда тутилмоқда.

2010 йилда ҳам солиқ сиёсатида етакчи тармоқ корхоналарини молиявий воситалар орқали қўллаб-қувватлаш борасидаги ишлар давом эттирилди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 23 мартдаги “2010 йилда саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш Дастури тўғрисида”ги ПҚ-1306-сонли Қарорига мувофиқ иктисодиётнинг 12 та энг муҳим базавий тармоғи бўйича 180 дан ортиқ корхонага солиқ тўловлари бўйича солиқ имтиёзлари ва преференциялар берилди ва уларнинг муддатлари узайтирилди. Натижада тадбиркорлик субъектларининг солиқдан бўшаган маблағлари ҳисобидан ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш бўйича инвестицияларни молиялаштириш учун мақсадли йўналтириш имкониятлари вужудга келди.

3.2. Давлат бюджетининг харажатлари ва унинг устувор йўналишлари

Давлат бюджетининг харажатларига тўхталиб, авваламбор, давлат бюджети харажатлари номинал мазмунда (мутлақ кўрсаткичлар бўйича) ортиб бораётгани кузатилаётган бўлса-да, ялпи ички маҳсулотга нисбатан харажатлар миқдори камайиб бормоқда. Шу билан бир қаторда давлат бюджети харажатлари таркибида ижтимоий соҳа ва аҳолини ижтимоий ҳимоялаш харажатларининг изчил равишда ортиб бораётгани давлатимиз

томонидан олиб борилаётган ижтимоий сиёсатнинг самарали ижроси ифодаси, деб қўлоқ қилишимиз, бунинг тасдиғини қуйидаги жадвал маълумотларидан кўришимиз мумкин.

3.2.1-жадвал

Мақсадли фондларсиз давлат бюджети харажатларининг таркиби

Кўрсаткичлар	2009 йил		2010 йил		2011 йил (режа)	
	Миллиард сўм.	фоизда	Миллиард сўм	фоизда	Миллиард сўм	фоизда
Давлат бюджети харажатлари, миллиард сўм	10 761	100	13 733	100	16991	100
Ижтимоий соҳа ва аҳолини ижтимоий қўллаб-қуватлаш харажатлари, жами	5 901	54,8	8 113	59,1	10112	59,5
Таълим	3 326	30,9	4 635	33,8	5890	34,6
Соғлиқни сақлаш	1 256	11,7	1 704	12,4	2217	13,0
Маданият ва спорт	126	1,2	160	1,2	194	1,1
Фан	63	0,6	84	0,6	111	0,6
Ижтимоий таъминот	46	0,4	59	0,4	74	0,4
Оилаларга ижтимоий нафақалар	1 039	9,7	1 432	10,4	1582	9,3
Иқтисодиётга харажатлар	1 290	12,0	1 573	11,5	1952	11,5
Марказлашган инвестицияларни молиялаштириш	829	7,7	825	6,0	950	5,7
Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, суд органлари харажатлари	273	2,5	352	2,6	472	2,7
Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари	84	0,8	119	0,9	152	0,9
Вазирлар Маҳкамасининг заҳира жамғармаси	41	0,4	54	0,4	57	0,3
Бошқа харажатлар	2 338	21,7	2 692	19,6	3290	19,3

Давлат бюджети харажатларининг таркибидаги ижтимоий-маданий тадбирлар учун харажатлари йил сайин ошиб борган. Охирги йилларда жами бюджет харажатларининг 59-60 фоизи ижтимоий соҳага йўналтирилиб келинмоқда, бу эса жаҳондаги энг юқори кўрсаткични ташкил этадики, ўз навбатида мамлакатимизда изчил амалга оширилаётган ислохотларнинг узок, стратегик аҳамиятга эга эканидан далолатдир. Бу нарсани биргина ҳолат 2011 йилда ижтимоий соҳа учун мўлжалланган харажатларнинг ҳажми 2009 йилдаги жами бюджет харажатларига тенглигидан ҳам кўриш мумкин. Таълим соҳасига қилинаётган харажатларда ҳам шундай ҳолатни кузатиш мумкин.

Ушбу харажатларнинг таркибида таълим, соғлиқни сақлаш, oilаларга ижтимоий нафақалар асосий салмоққа эга бўлмоқда. Аҳолининг турмуш даражаси ва даромадларини изчил ошириб бориш, яъни иш ҳақи, стипендия, ижтимоий нафақа ва пенсия миқдорини кўпайтириш йўли билан фуқароларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш тизими кучайтирилди.

Молия тизими барқарорлигини таъминлашдаги муҳим қадамлардан бири бу 2010 йилдан бошлаб бир нафар ўқувчига (тарбияланувчига) харажатларнинг базавий меъёрларидан келиб чиққан ҳолда, мактабгача тарбия муассасалари, умумтаълим мактаблари, академик лицей ва касб-хунар коллежларининг бюджетини режалаштириш ва харажатларини молиялаштириш тартиби мамлакатимизнинг барча ҳудудларидаги мазкур муассасаларга татбиқ этилди. Натижада мақсадли йўналтирилган бюджетлаштиришнинг бундай усули элементи бюджет муассасалари молиявий мустақиллигининг оширилишини таъминлади ва харажатларнинг манзилли ва мақсадли сарфланиши учун шароит яратилишига олиб келди.

Давлат бюджети - давлат пул маблағларининг (шу жумладан, давлат мақсадли жамғармалари маблағларининг) марказлаштирилган жамғармаси бўлиб, унда даромадлар манбалари ва улардан тушумлар миқдори, шунингдек, молия йили мобайнида аниқ мақсадлар учун ажратиладиган маблағларнинг сарф-харажатлар йўналишлари ва миқдори назарда тутилади.

2010 йилда иш ҳақи ва аҳолининг турмуш фаровонлигини изчил ошириб бориш бўйича кенг қўламли чора-тадбирлар амалга оширилди. Ўзбекистон Республикаси Президенти

Ислом Каримов томонидан 2010 йилгача иш ҳақи миқдорини 2,5 баробарга кўпайтириш бўйича белгилаб берилган муҳим ижтимоий вазифанинг ижросини таъминлаш бўйича изчил ҳаракатлар давом эттирилди ва 2010 йилда бюджет соҳаси муассасалари ходимларининг иш ҳақи, пенсия ва стипендиялар миқдори 32 фоизга, аҳолининг умумий пул даромадлари эса жон бошига 1,3 баробарга оширилди. 2011 йилда ҳам бюджет ташкилотлари ходимларининг иш ҳақини 1,25 баробар ошириш ва бунга қўшимча равишда 1,1 триллион сўм сарфлаш кўзда тутилмоқда.

Аҳоли даромади ва фаровонлигини ошириш борасида ҳам сифат жиҳатдан чуқур ўзгаришлар юз бермоқда. Аҳолининг иш ҳақи ва умуман, пул даромадлари барқарор ошиб бормоқда, унинг харид қобилияти муттасил ўсмоқда, фуқароларимиз истеъмол қиладиган маҳсулотлар таркибининг сифати ортмоқда.

Ислом Каримов

2010 йилда давлат бюджетидан иқтисодиётга қилинган харажатлар 2009 йилга нисбатан 300 миллиарддан ортиб кетди. Ушбу маблағлар асосан Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги тасарруфидаги сув хўжалиги ташкилотлари томонидан истеъмол қилинадиган электрэнергияси тўловлари, Молия вазирлиги ҳузуридаги суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фонди харажатларини молиявий таъминлашга, ҳосилдорлиги паст ерларда давлат эhtiёжлари учун қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқарувчи фермер хўжаликларини молиявий қўллаб-қувватлашга йўналтирилди ва буларнинг барчаси аграр тармоқда таркибий ўзгартиришларни кенгайтиришга, маҳсулот таннархини камайтиришга ижобий таъсир кўрсатди. 2011 йилда иқтисодиётга қилинадиган харажатлар 2010 йилдагига қараганда 400 миллиард сўмдан кўп, яъни, 1952 миллиард сўм бўлиши кўзда тутилмоқда.

3.3. Маҳаллий бюджетларнинг барқарорлигини таъминлаш ва уларни дотациядан чиқариш бўйича чора-тадбирлар

Маҳаллий бюджетлар барқарорлигини таъминлаш, уларнинг даромад базасини мустаҳкамлаш масаласи бюджет сиёсатида долзарб аҳамият касб этувчи вазифалардан бирига айланиб бормоқда.

Жойларда янги ишлаб чиқариш қувватларини ташкил этиш ва уларнинг амалда ишлаб турганларини ривожлантириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, хизмат кўрсатиш соҳаси ривожини рағбатлантириш йўли билан аҳоли бандлигини ошириш, шунингдек, бюджет ташкилотларининг харажатлари ва тармоқларини мақбуллаштиришни назарда тутган ҳолда, маҳаллий бюджетларнинг дотацияга муҳтожлигини камайтириш бўйича аниқ мақсадга йўналтирилган ишлар давом эттирилди.

Маҳаллий ҳокимиятларда мустақиллик ва масъулият ҳиссини ошириш, барча даражадаги маҳаллий бюджетларнинг даромад ва харажатлар тузилишини бошқариш ва Давлат бюджетида маҳаллий бюджет улушини кўпайтириш мақсадида:

- сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ;
- фаолиятнинг айрим турларини амалга оширувчи юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорлар томонидан қатъий белгиланган солиқ;
- юридик шахс мақомига эга бўлмасдан, савдо фаолиятини амалга оширувчи якка тартибдаги тадбиркорлар учун қатъий белгиланган солиқ;
- мамлакатимизда ишлаб чиқарилган пиво ва ўсимлик ёғи учун акциз солиғи каби умумдавлат солиқлари ва тушумларни тўлиқ ҳажмда маҳаллий бюджетлар ҳисобига киритилмоқда. Натижада кейинги йилларда маҳаллий бюджетларнинг даромад базаси сезиларли даражада мустаҳкамланди. Буни ҳуйдаги жадвал маълумотлари орқали тахмин қилишимиз мумкин.

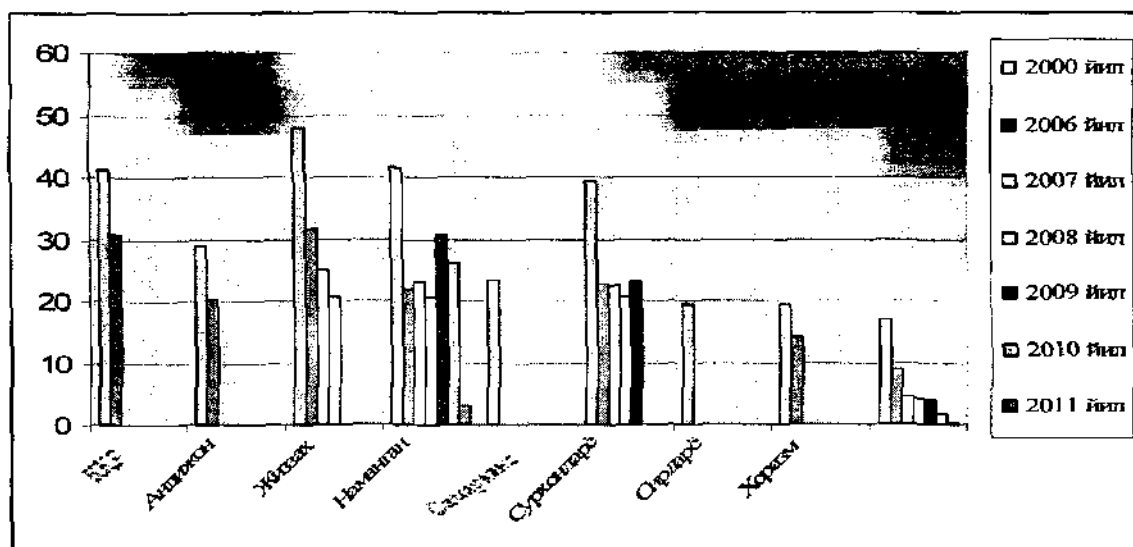
3.3.1-жадвал

Маҳаллий бюджетларнинг даромадлари (дотация, субвенцияларсиз) тўғрисида
маълумот (фоиз ҳисобида)

№	Ҳудуд	2009 йил	2010 йил	2011 йил
1.	Қорақалпоғистон Республикаси	49,2	46,7	49,2
2.	Андижон вилояти	48,0	51,6	55,2
3.	Бухоро вилояти	100,0	100,0	100,0
4.	Жиззах вилояти	37,9	40,9	46,2
5.	Навоий вилояти	100,0	100,0	100,0
6.	Наманган вилояти	35,0	40,8	44,2
7.	Самарқанд вилояти	41,8	44,8	47,2
8.	Сирдарё вилояти	68,8	70,2	69,8
9.	Сурхондарё вилояти	40,1	41,7	47,7
10.	Тошкент вилояти	100,0	100,0	100,0
11.	Фарғона вилояти	100,0	100,0	100,0
12.	Хоразм вилояти	53,2	53,4	52,6
13.	Қашқадарё вилояти	100,0	100,0	100,0
14.	Тошкент шаҳри	100,0	100,0	100,0
		70,6	71,5	72,9

Маълумотлардан кўриниб турибдики, маҳаллий бюджетларнинг даромадлари таркибида бириктирилган ва умумдавлат солиқларидан меъёрий ажратмалар шаклидаги даромадлар 2009 йилда 70,6 фоизни, 2010 йилда 71,5 фоизни ташкил қилган. 2011 йилда эса ушбу кўрсаткич 72,9 фоизни ташкил қилиши режалаштирилган.

Маҳаллий бюджетларнинг молиявий барқарорлигини мустаҳкамлаш бўйича амалга оширилаётган ислохотлар натижасида дотацион режимдаги бюджетлар сони кескин қисқартирилишига эришилди. Буни қуйидаги маълумотлардан кўришимиз мумкин.

3.3.1-расм. Маҳаллий бюджетларни дотациядан чиқариш дастури.

2000 йилда жами 8 та ҳудудлар дотацион режимда бўлиб, уларнинг харажатлардаги улуши 16,8 фоизни ташкил қилган. 2006 йилда эса 6 та ҳудуд ва уларнинг харажатларидаги дотацияларнинг улуши 9 фоизни ташкил қилган. 2009 йилда 2 та ҳудуд дотацион режимда қолган. Уларнинг харажатларидаги дотация улуши 4,1 фоизни ташкил қилган бўлса, 2010 йилга келиб фақат Наманган вилояти дотацион режимда қолган. Дотацияларнинг харажатлардаги улуши 2010 йилда 2 фоизни, 2011 йилда эса 0,2 фоизни ташкил этиши кўзда тутилмоқда.

Дотациялар, субвенциялар ва ссудалар ажратишда уларнинг миқдорини ҳудудлар бўйича барча солиқ ва бошқа мажбурий тўловларнинг тўлиқ тушишидан, шунингдек, ҳисоблаб ёзилган иш ҳақи, стипендия ва нафақалар, уларга тенглаштирилган тўловлар бўйича Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетининг биринчи навбатдаги харажатларини сўзсиз молиялаштириш зарурлигидан келиб чиққан ҳолда аниқлаштириш жорий этилди.

Маҳаллий бюджет - Давлат бюджетининг тегишли вилоят, туман, шаҳар пул маблағлари жамғармасини ташкил этувчи бир қисми бўлиб, унда даромадлар манбалари ва улардан тушумлар миқдори, шунингдек, молия йили мобайнида аниқ мақсадлар учун ажратиладиган маблағларнинг сарф-харажатлар йўналишлари ва миқдори назарда тутилади.

Бюджет дотацияси - ўз даромадлари ва бюджетни тартибга солувчи бошқа маблағлар етишмаган тақдирда қуйи бюджетнинг харажатлари билан даромадлари ўртасидаги фарқни қоплаш учун юқори бюджетдан қуйи бюджетга қайтармаслик шарти билан ажратиладиган пул маблағлари.

3.4. Бюджет тақчиллиги ва давлат қарзларини бошқариш самарадорлиги

Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози шароитида аксарият мамлакатларда давлат молия тизимининг долзарб муаммоларидан бири - давлат бюджетининг тақчиллиги муаммосидир. Бизнинг миллий иқтисодиётимиздаги барқарор иқтисодий ўсиш суръатининг таъминланиши иқтисодиётдаги соғлом молиявий муҳитнинг шаклланишига таъсир кўрсатмоқда.

Натижада давлат бюджети ўртача ЯИМга нисбатан 1 фоиз тақчиллик билан режалаштириляётган бўлса-да, давлат бюджетининг самарали ижроси натижасида у профицит билан якунланмоқда. Бу ўз навбатида иқтисодийётда ва хусусан, давлат молия тизимини ислох қилишда олиб борилган ислохотлар натижасидир. Буни қуйидаги жадвал маълумотларидан кўришимиз мумкин.

3.4.1-жадвал

Айрим мамлакатларда бюджет тақчиллиги, ташқи қарзларнинг ҳолати тўғрисида маълумот

Мамлакатлар	Бюджет тақчиллиги	Ташқи қарз	ЯИМга нисбатан
Италия	5,3 фоиз	115,8 фоиз	
Франция	7,5 фоиз	78,0 фоиз	
Португалия	9,3 фоиз	76,0 фоиз	
Испания	11,1 фоиз	91,0 фоиз	
Буюк Британия	11,4 фоиз	68,0 фоиз	
Греция	15,4 фоиз	115,1 фоиз	
Ирландия	32,0 фоиз	116,0 фоиз	
Ўзбекистон	0,3 фоиз профицит	10,0	фоиздан камроқ

Манба: Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги маълумотлари.

Жадвал маълумотларидан кўриниб турибдики, жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози шароитида Европанинг айрим мамлакатларида бюджет тақчиллиги ялпи ички маҳсулотга нисбатан юқори миқдорни ташкил қилаётган бир шароитда Ўзбекистон Республикасида 2007 йилдан бошлаб давлат бюджети профицит билан бажарилмоқда.

2010 йилда давлат бюджети 0,3 фоиз профицит билан бажарилди. Давлат бюджетининг профицит билан бажарилишида

давлат бюджети ижросининг газначилик тизимининг ҳам аҳамияти улкандир. Хусусан, газначилик тизимининг жорий қилиниши бюджет маблағларидан фойдаланиш самарадорлигининг оширилишига олиб келмоқда. Давлат молиявий ресурсларини газна ҳисоб варақларида жамланиши, давлат молиявий ресурсларини оператив бошқариш имкониятларини, уларни сарфланиши бўйича назорат тизимининг такомиллашувига олиб келмоқда. Натижада бюджет интизоми мустақкамланди ва бюджет маблағларини максимал даражада иқтисод қилиш имкониятлари юзага келтирилмоқда.

Бюджет профицити - муайян даврда бюджет даромадларининг бюджет харажатларидан ортиқ бўлган миқдори.

Бюджет тақчиллиги - муайян даврда бюджет харажатларининг бюджет даромадларидан ортиқ бўлган миқдори.

Давлат ички қарзлари - давлат томонидан ички маблағни жалб қилиш натижасида вужудга келган Ўзбекистон Республикаси мажбуриятларининг йигиндиси.

Давлат ташқи қарзи - давлат томонидан хориждан маблағ жалб қилиш натижасида вужудга келган Ўзбекистон Республикаси мажбуриятларининг йигиндиси.

Ташқи қарзларнинг умумий миқдори эса ялпи ички маҳсулотга нисбатан 10 фоиздан кам миқдорни ташкил қилмоқда. Бу ўз навбатида турли иқтисодий самарасиз спекулятив кредитлардан воз кечиш ҳисобидан оқилона қарз сиёсати олиб борилгани билан ҳам бевосита боғлиқдир.

3.5. Иқтисодийни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш бўйича йирик ва стратегик лойиҳаларни амалга оширишда бюджет ва бюджетдан ташқари фондларнинг аҳамияти

Мамлакатимизда иқтисодийни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш бўйича кенг қўламли ислохотларни амалга оширишда биринчи навбатда ички имкониятлардан фойдаланишга ҳаракат қилинмоқда. Хусусан, иқтисодийни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш бўйича амалга оширилаётган йирик ва стратегик инвестицион лойиҳаларни молиялаштиришда давлат бюджетининг ҳам аҳамияти юқори бўлмоқда.

Иқтисодийдаги таркибий ислохотларни янада чуқурлаштириш, корхоналарнинг инвестицион фаолиятини янада жонлантириш, хорижий инвестицияларни, аввало тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни кенг жалб қилиш ва улардан самарали фойдаланиш ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта қуrollантириш, янги иш ўринларини шакллантириш ва шу асосда миллий иқтисодийтимизнинг барқарор ва жадал ривожланишини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасининг 2010 йилга инвестицион дастури ҳақида”ги ПҚ-1213 сонли Қарори имзоланди. Ушбу қарор билан тасдиқланган дастур асосидаги капитал қўйилмаларни молиялаштириш манбалари таркибида давлат бюджети ва бюджетдан ташқари фондларнинг аҳамияти юқори бўлмоқда. Буни қуйидаги жадвал маълумотлари орқали кўришимиз мумкин.

3.5.1-жадвал

Ўзбекистон Республикасида 2010 йилги инвестицион дастурида кўзда тутилган капитал қўйилмаларининг асосий параметрлари⁸

№	Молиялаштириш манбаларининг номлари	2010 йилги прогноз, миллиард сўм	Жамига нисбатан фоиз
	Капитал қўйилмалар, жами	18220,3	100
1.	Марказлаштирилган инвестициялар	3819,8	20,9
1.1.	Давлат бюджети маблағлари	825,0	4,5
1.2.	Суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фонди	92,9	0,5
1.3.	Бюджетдан ташқари фондлар маблағлари	654,9	3,5
1.4.	Тикланиш ва тараккиёт жамғармаси (сўм эквивалентида)	1372,2	7,5
1.5.	Хукумат кафолатлари асосидаги хорижий инвестициялар (сўм эквивалентида)	874,7	4,8
2.	Марказлаштирилмаган инвестициялар	14400,5	79,1

Ушбу жадвал маълумотларидан кўришиб турибдики, 2010 йилги инвестицион дастурда белгиланган капитал қўйилмаларнинг умумий ҳажми 18220,3 миллиард сўмни ташкил қилиб, унинг 20,9 фоизи марказлаштирилган инвестицияларга тўғри келади. 3819,8 миллиард сўмлик марказлаштирилган инвестицияларнинг 825 миллиард сўмлик қисми давлат бюджетидан молиялаштирилади.

Суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш давлат дастури ижросини таъминлаш бўйича 2011 йилда ҳам изчил давом эттириш мақсадида Суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фондидан мелиорация тармоқларини реконструкция

Биз ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш ва унумдорлигини оширишга йўналтирилаётган инвестициялар ҳажмини бундан буён ҳам кўпайтириб борамиз.

Ислом Каримов

қилиш, таъмирлаш ва қувурларни тозалаш тадбирларини амалга ошириш ҳамда тегишли ускуналарни сотиб олиш учун 92,9 миллиард сўм маблағ ажратилиши режалаштирилган.

⁸ Қаранг: www.lex.uz

Фонд маблағлари ҳисобидан амалга ошириладиган лойиҳалар тўғрисидаги маълумотлар 3.5.2-жадвалда келтирилган.

Фонд маблағларининг сарф-харажатлари йўналишларидан кўриниб турибдики, жами маблағларининг 70,7 фоизи мелиоратив объектларни қуриш ва таъмирлаш лойиҳаларига

Давлат мақсадли жамғармалар - Давлат бюджети таркибида жамланадиган жамғармалар бўлиб, уларнинг ҳар бири учун маблағлар манбалари, ҳар бир манбадан маблағ тушиши меъёри ва шартлари, шунингдек, ушбу маблағлардан қандай мақсадларда фойдаланиши мумкинлиги қонун ҳужжатлари билан белгиланади.

сарфланмоқда. Ушбу йўналишдаги лойиҳалар коллекторларни қуриш ва таъмирлаш, ёпик горизонтал дренаж тармоқларини қайта тиклаш, мелиоратив насос станцияларни қуриш ва таъмирлашни кўзда тутади.

3.5.2-жадвал

Сугориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фонди маблағларининг сарфланиши (миллион сўм.)

№	Маблағлардан фойдаланиш йўналишлари	Қиймати	Жами а инсбатан фондда
1.	Мелиоратив объектларни қуриш ва таъмирлаш	65811,0	70,7
2.	Сув ҳўжалигини қуриш ва эксплуатация қилиш ташкилотларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш	27165,0	29,3
		92976,0	100

Президентимиз Ислон Каримов томонидан илгари сурилган 2009-2012 йилларга мўлжалланган Инқирозга қарши чоралар дастурининг самарали ижросини таъминлашда Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси алоҳида аҳамият қасб этади.

Жамғарманинг асосий вазифалари:

-давлат ва ҳўжалик юритувчи субъектлар, шу жумладан, тижорат банклари, хорижий жамғарма ва инвесторлар ҳамда бошқа манфаатдор тузилмаларнинг молиявий маблағларини жамлаш;

-иқтисодий ривожлантириш, ишлаб чиқариш таркибий жиҳатдан ўзгартириш ва модернизация қилиш борасида устувор вазифаларни амалга ошириш учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлган қоят муҳим лойиҳаларни молиялаштириш;

-стратегик муҳим аҳамиятга эга бўлган корхоналар, аввало иқтисодийнинг базавий тармоқлари корхоналарини янгилаш ва техник жиҳатдан қайта қуrolлантириш дастурларини кредитлаш;

-ёқилги-энергетика комплекси, кимё саноати, машинасозлик ва рангли металлургия тармоқларини техникавий қайта қуrolлантиришга ҳамда ишлаб чиқариш суръати ва ҳажмини оширишга йўналтирилган лойиҳаларнинг молиялаштирилишини таъминлаш;

Шуни алоҳида таъкидлашни истардимки, Тикланиш ва тараққиёт фондининг стратегик муҳим лойиҳаларни мустақил равишда ҳамда халқаро молия институтлари ва хорижий компаниялар билан биргаликда молиялаштириш борасидаги роли ортиб бормоқда.

Ислон Каримов

-биринчи навбатда етарлича ривожланмаган миpтакаларда ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш инфратузилмасини шакллантириш бўйича ижтимоий жиҳатдан муҳим аҳамиятга молик, истиқболли миллий давлат дастурлари ва лойиҳаларини молиялаштириш;

-мамлакатимизнинг халқаро коммуникациялар тармоғига интеграциялашуви учун шарт-шароитлар яратадиган, халқаро транспорт йўлаклари ва жаҳон бозорларига энг қисқа йўл билан чиқишни таъминлайдиган транспорт ҳамда телекоммуникация инфратузилмаларини модернизация қилиш ва ривожлантиришни молиялаштириш;

-халқаро молия институтлари, мамлакатимиз ва хорижий давлатлардаги кредит муассасалари билан лойиҳаларнинг ҳамкорликда молиялаштирилишини ташкил этишни таъминлаш ҳисобланади.

Тикланиш ва тараққиёт жамғармасининг ташкил қилиниши реал секторнинг таянч тармоқларини модернизация қилиш ва техник қайта қурулантириш, самарали таркибий ислохотларни амалга ошириш ва инвестиция сиёсатини молиявий таъминлашнинг мустаҳкам манбалари шаклланишига олиб келди. Айниқса, ушбу жамғарма Инқирозга қарши чоралар дастурида белгиланган чора-тадбирларнинг самарали ижросини таъминлашда алоҳида аҳамият касб этмоқда. Буни қуйидаги жадвал маълумотларидан кўришимиз мумкин.

3.5.3-жадвал

Ўзбекистон Республикаси Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси маблағларини жалб қилиш орқали амалга ошириладиган инвестицион лойиҳаларнинг 2010 йилда йўналтириладиган ҳажми (миллион долл.)

Буюртмачилар ва лойиҳанинг номи	2010 йилда йўналтирилган маблағларнинг	Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси маблағлари ҳисобидан	Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси маблағларининг улуши, фоизда
Жами	2033,5	870,9	42,8
Янги қурилиш	1403,8	542,7	38,6
Модернизация ва қайта таъмирлаш	377,2	223,3	59,1
Бошқа йўналишлар	252,3	104,8	41,5
Шундан			
Геология, қишлоқ-энергетика, қимё, нефть, қимё ва металлургия саноати масалалари бўйича мажмуа	1392,3	660,0	47,4
Машинасозлик, электротехника ва авиация саноати, маҳсулотларни андозалантириш масалалари бўйича мажмуа	280,0	50,0	17,8
Коммунал соҳа, транспорт, қанитал қурилиш, қурилиш саноати бўйича мажмуа	347,8	147,3	42,3
Қишлоқ ва сув ҳўжалиги, қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотлари ва истеъмол товарлари масалалари бўйича мажмуа	0,5	0,26	52
Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, вилоятлар, Тошкент шаҳри ҳокимиятлари	12,79	12,79	100

Ушбу фонд маблағлари ҳисобидан 2010 йилда жами 870,9 миллион доллар ҳажмидаги лойиҳалар молиялаштирилиши кўзда тутилган бўлиб, жами молиялаштириш манбалари таркибида ушбу фонд маблағларининг улуши 42,8 фоизни ташкил этади.

Янги қурилиш лойиҳалари учун 542,7 миллион доллар маблағ ажратилиши кўзда

Ўзбекистон Республикасининг Инвестиция дастури - Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланадиган ва ижтимоий-иқтисодий ривозланишнинг устувор йўналишларида амалга ошириладиган инвестиция лойиҳаларини ўз ичига олади.

тутилган. Модернизация ва қайта таъмирлаш лойиҳалари учун эса 223,3 миллион доллар маблағ жалб қилиниши кўзда тутилган бўлиб, бу рақам жами молиялаштириш манбалари

таркибида 59,1 фоизни ташкил қилган. Бошқа йўналишларда жами 252,3 миллион доллар қийматидаги лойиҳаларнинг 104,8 миллион долларлик қисми, яъни 41,5 фоизи ушбу фонд малағлари ҳисобига тўғри келган.

Иқтисодиётнинг таянч тармоқлари ҳисобланган геология, ёқилғи-энергетика, кимё, нефть-кимё ва металлургия, машинасозлик, электротехника ва авиация, қурилиш саноати, инфраструктура объектлари ва қишлоқ хўжалиги тармоқларидаги янги қурилиш, модернизация ва қайта таъмирлаш бўйича инвестицион лойиҳаларни молиялаштириш ва амалга ошириш гоёта юксак аҳамият касб этмоқда.

Ўтган даврда Фонд маблағлари ҳисобидан 14 та йирик инвестиция лойиҳаси молиялаштирилди. Ўзбекистон-Уммон қўшма инвестиция компанияси иштирокида тўқимачилик, телекоммуникация тармоқлари ва молия секторида умумий қиймати қарийб 80 миллион долларлик 3 та инвестиция лойиҳасини молиялаштириш ишлари бошланганини мухтарам Президентимиз ўз маърузасида таъкидлаб ўтган эди.

Ушбу истикболли лойиҳаларни молиялаштириш ва таркибий ўзгаришлардаги Тикланиш ва тараққиёт фондинининг аҳамиятини янада ошириш мақсадида унинг низом жамғармасини 2014 йилгача икки баробар ошириш яъни 5 миллиард доллардан 10 миллиард долларга қўпайтириш бўйича қарор қабул қилинди.

3.6. Иқтисодиётни модернизация қилиш ва инвестицион фаолликни оширишда банкларнинг аҳамияти

Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан белгилаб берилган 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим устувор вазифаларини амалга ошириш юзасидан қўрилган чора-тадбирлар натижасида иқтисодиётни барқарор, изчил ва мутаносиб ривожлантиришнинг белгиланган прогнозларига эришилди ҳамда макроиқтисодий кўрсаткичларнинг мутаносиблиги таъминланди.

Бу Президентимизнинг Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йил иқтисодий дастурининг энг муҳим устувор вазифаларига бағишланган мажлисидаги маърузасида алоҳида таъкидланди.

Бу борада авваламбор мамлакатимиз иқтисодиётидаги ижобий кўрсаткичлар ва нохуш тенденцияларни нафақат қайд этиш, балки иқтисодиётимизнинг ривожини белгилаб берадиган сабаб ва омилларни чуқур ва ҳолисона таҳлил қилиш муҳим аҳамият касб этади.

Шуни эслатиб ўтиш жоизки, юртимизда ялпи ички маҳсулотнинг ўсиш суръатлари 2008 йилда 9 фоиз, 2009 йилда 8,1 фоиз, 2010 йилда эса 8,5 фоизни ташкил этди. Кейинги ўн йилда, яъни 2000 йилга нисбатан таққослаганда, 2010 йилда мамлакатимизда ялпи ички маҳсулот қарийб 2 баробар, аҳоли жон бошига ҳисоблаганда эса 1,7 баробар ошди.

Харид имкониятлари мутаносиблигини ҳисобга олган ҳолда санаганда, ялпи ички маҳсулотнинг 2010 йилда 2000 йилга нисбатан ўсиши 2,6 каррани ташкил қилди.

Ўз-ўзидан равшанки, буларнинг барчаси иқтисодиётимизнинг юқори суръатлар билан барқарор ўсиб бораётгани ва мамлакатимизда рўй бераётган улкан ижобий ўзгаришлардан далолат беради.

Барча соҳаларда бўлгани каби молия бозорида, шу жумладан, банк секторида ўтказилаётган ислохотлар натижасида бу соҳада унда сезиларли силжиш ва ўзгаришлар амалга оширилмоқда. Бу ўзгаришлар мустақиллик йилларида жаҳон андозаларига мос келадиган банк тизимини босқичма-босқич барпо этиш талабига ҳамоҳанг тарзда давом эттирилмоқда.

Жаҳоннинг қўплаб мамлакатларини қамраб олган молиявий инқироз қўлами кенгаётганига қарамай, Ўзбекистон банк тизими ишончлилиги ва барқарор ривожланаётгани, хорижий молиялаштириш манбаларига қарамлиги йўқлиги ва ташқи инқироз ҳолатларининг салбий таъсирига берилмаслик хусусиятлари билан ажралиб турди.

Президентимиз қайд этганидек, “Бугун дунё иқтисодиётидаги аҳволни таҳлил қилар эканмиз, жаҳон молиявий ва иқтисодий инқирози ҳали-бери ниҳоясига етгани йўқ, деб

айтишга барча асосларимиз бор. Дунёдаги тараққий топган 20 та давлат иштирокида ташкил этилган, “Катта йигирмалик” деб ном олган гуруҳ доирасида қабул қилинаётган барча чора-тадбирларга қарамасдан, жаҳон иқтисодиётида барқарор ўсиш суръатларига эришиш йўлида ҳозирча бирон-бир жиддий силжиш кўзга ташланаётгани йўқ”⁹. Шундай шароитда мамлакатимиз иқтисодиётида, айниқса молия-банк тизимида сезиларли ишлар амалга оширилаётгани, ҳеч шубҳасиз, бекиёс аҳамиятга эга. Чунки, жаҳонда давом этаётган иқтисодий-молиявий инқироз йилларида кўплаб давлатлар ўз иқтисодиётига, айниқса, молия-банк соҳасини сақлаб қолиш мақсадида айнан шу соҳага улкан маблағларни йўналтиришга мажбур бўлди. Бу, ўз навбатида, бир қатор давлатларда, аввало, ривожланган мамлакатларда катта миқдордаги давлат бюджети тақчиллиги ва давлат қарзларини келтириб чиқарди, молиявий номутаносибликнинг юзага келишига сабаб бўлди.

Бугунги кунда халқаро миқёсда молия бозорларини пул ресурслари билан зўр бериб тўлдириш давом этаётгани фонд ва хомашё бозорларида сунъий равишда ошириб борилган спекулятив нархларнинг янада кўтарилиб кетишига, таъбир жоиз бўлса, молиявий кўпикларнинг баттар авж олишига, инфляциянинг жиловлаб бўлмас даражада ўсиш хавфининг кучайишига олиб келмоқда.

Пул муомаласи – пулларнинг нақд ва нақд пулсиз шаклда узлуксиз ҳаракати бўлиб, ушбу жараёнда пул муомала ва тўлов функциясини бажаради. Нақд ва нақд пулсиз ҳисоб-китоблар ўзаро узвий боғлиқдир.

Пул массаси - ҳар қандай мамлакат иқтисодиётида товар ва хизматлар айланишини таъминлайдиган, хусусий шахслар, институционал мулкдорлар (корхоналар, бирлашмалар, ташкилотлар ва б.) ва давлат эғалик қиладиган нақд ва нақд пулсиз харид ҳамда тўлов воситалари мажмуидир.

Шунинг учун ҳам банк тизими ҳар доим ҳам ҳукумат эътиборидаги масала бўлиб қолмоқда. Ҳар йили бўладиган мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва кейинги йилларга мўлжаллаган иқтисодий дастурларга бағишланган мажлислардаги Президент маърузаларида бунга алоҳида эътибор қаратилмоқда ва банк тизимини янада ривожлантириш йўллари белгилаб берилмоқда.

Ҳисобот даврида Марказий банкнинг пул-кредит сиёсати 2010 йил учун мўлжалланган макроиқтисодий кўрсаткичларнинг бажарилишига, шунингдек, 2009-2012 йилларга мўлжалланган Инқирозга қарши чоралар дастурида белгиланган вазифаларнинг сўзсиз бажарилишини таъминлашга қаратилди.

Пул-кредит сиёсати – давлат томонидан иқтисодий ўсишни таъминлаш мақсадида пул муомаласини ташкил этиш ва унинг барқарорлигини таъминлаш учун амалга ошириладиган барча чора-тадбирлар мажмуи.

2010 йилда мамлакатимиз банк тизими ликвидлигини янада мустаҳкамлаш, унинг барқарорлигини кучайтириш ва макроиқтисодий барқарорликни мустаҳкамлашга алоҳида

Банк тизими – бу мамлакат ҳудудида тарихан шаклланган ва қонун билан мустаҳкамланган кредит ташкилотларининг фаолият кўрсатиш шакли.

Банк ликвидлиги - банклар мажбуриятларини ўз вақтида қайтара олиш қобилияти ёки пасивлардаги мажбуриятларни қайтариш учун активларни пулга айлантириш қобилиятидир.

аҳамият берилди.

⁹Каримов И.А. Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади. Банк ахборотномаси. 26.01.2011 й. № 4(767).

Бугунги кунда мамлакатимизнинг 15 та тижорат банки “Фитч Рейтингс”, “Мудис” ва “Стандарт энд Пурс” каби етакчи халқаро рейтинг агентликларининг “барқарор” деган рейтинг даражасига эгадир.

Жаҳон миқёсида конвертация қилинадиган асосий валюталарнинг бугунги кундаги бекарорлиги жиддий хавотир уйғотмасдан қолмайди. Бу, биринчи навбатда, ривожланаётган мамлакатларнинг ушбу валюталарга бўлган ишончига жиддий путур етказмоқда.

Бизнинг мамлакатимизда эса 2010 йилда ташқи савдо ва тўлов баланслари сезиларли даражада мустаҳкамланди. Экспортнинг умумий ҳажми 10,8 фоиз, ташқи савдо баланснинг ижобий салдоси эса 1,8 баробар ошди ва 4 миллиард 200 миллион долларни ташкил этди. Мамлакатимизнинг олтин-валюта захираси ҳам шунга мувофиқ равишда кўпайди.

Ташқи қарзлар асосан узоқ муддатга, фақат иқтисодийнинг стратегик тармоқларини модернизация қилиш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлаш бўйича инвестиция лойиҳаларини молиялаштириш учун жалб қилинди.

3.7. Банкларнинг капиталлашув даражасини янада ошириш - уларнинг молиявий барқарорлиги ва иқтисодий ислохотлардаги аҳамиятини оширишнинг молиявий омили сифатида

Банкларнинг капиталлашув даражасининг оширилиши, банк ликвидлигининг ортиб бориши пировардида уларнинг молиявий барқарорлигини таъминлаш учун мустаҳкам замин яратади. Шу билан бирга, кенг кўламли ислохотларни амалга оширишда инвестиция кредитлари орқали банклар иштирокини таъминлашнинг фаоллаштируви уларнинг барқарор ресурс базасини шакллантиришига хизмат қилди. Инвестициялашнинг узоқ муддатли ресурс базасини мустаҳкамлаш, шунингдек жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози оқибатларини бартараф этиш мақсадида тижорат банкларининг капиталлашув даражасини янада ошириш мақсад қилиб қўйилган эди.

Ўзбекистон Республикаси тижорат банклари учун 2010 йил ҳам 2009 йил каби ўзига хос ислохот ва ўзгаришларга бой бўлди. Бунда асосан тижорат банклари барқарорлигини таъминлаш ва молиявий инқирозга қарши курашиш борасида мамлакатимиз Президенти томонидан қабул қилинган қарор ва 2009-2012 йилларга мўлжалланган Инқирозга қарши чоралар дастури муҳим аҳамият касб этди.

Дарҳақиқат, ушбу ютуқларга мамлакатимиз раҳбарияти томонидан банк тизимига, банкларнинг капиталлашувига алоҳида эътибор қаратилаётгани натижасида эришилмоқда.

Банкларнинг умумий капитали – банкларнинг ўз фаолиятини (банк операцияларини) амалга ошириш учун мўлжалланган молиявий ресурслари бўлиб, у банклар томонидан турли манбалар орқали жалб этилган пул капиталидан иборат. Банкларнинг умумий капитали хусусий капитал билан бир қаторда ундан бир неча баробар кўпроқ бўлган жалб этилган капитални ҳам ўз ичига олади.

Бугунги кунда мамлакатимиз банк тизими қатъий халқаро талабларга жавоб берадиган энг барқарор тизимлардан бири бўлиб фаолият кўрсатмоқда.

2010 йилда тижорат банкларининг жами капиталини камида 20 фоизга ошириш ва яқин 2 йилда жами банклар капитали даражасини ЯИМга нисбатан 10 фоизга етказиш кўзда тутилган эди.

Шу билан бирга, 2010 йилда ҳам тижорат банклари томонидан яна 250 миллиард сўмлик қўшимча акциялар муомалага чиқарилиб, банкларнинг устав капиталини ошириш режаси белгилаб берилган эди.

2010 йилда тижорат банкларининг жами капитали 36 фоизга ортди ва банкларимиз эришган 23 фоиз миқдоридаги капиталнинг етарлилик даражаси дунёда қабул қилинган халқаро Базель-2 стандартлари бўйича бегиланган номадан 3 баробардан кўп бўлди. Фақат ўтган йилнинг ўзида депозитлар ҳажми 1,5 баробардан зиёд ошди.

Сўнгги икки йилда тижорат банкларининг умумий капитали 2 баробар кўлайди ва бугунги кунда 3 триллион сўмдан ошиб кетди.

Натижада тижорат банкларининг жами капитали 2009 йилга нисбатан 1,4 баробар ошиб, 2011 йилнинг 1 январь ҳолатига кўра 4,1 триллион сўмни ташкил этди.

Буни 2010 йилнинг августида «Moody's» халқаро рейтинг агентлиги томонидан Ўзбекистон Республикаси банк тизимининг ривожланиш истиқболлари «барқарор» деб баҳолангани ҳамда мамлакатимизнинг 15 та тижорат банки фаолияти «Fitch ratings», «Moody's» ва «Standard & Poor's» каби етакчи халқаро рейтинг компанияларининг «барқарор» деган юқори рейтинг баҳосини олгани ҳам тасдиқлаб турибди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 12 июлдаги «Банкларнинг капиталлашувини янада ошириш ва иқтисодийни модернизациялашдаги инвестиция жараёнларида уларнинг иштирокини фаоллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги ПҚ-670 сонли ва 2010 йил 6 апрелда Ўзбекистон республикаси Президентининг «Банк тизимининг молиявий барқарорлигини янада ошириш ва инвестициявий фаоллигини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги ПҚ-1317- сонли қарорларига асосан банкларнинг минимал устав капиталлари миқдорига ўзгартиришлар киритилди. Ушбу қарорларга мувофиқ янги ташкил этилаётган тижорат банкларининг минимал устав капитали 2011 йилнинг 1 январидан бошлаб қуйидагича миқдорда белгилаб қўйилди:

Тижорат банклари учун сўм эквивалентида 10 миллион евро миқдорида;

Хусусий банклар учун сўм эквивалентида 5 миллион евро миқдорида;

Хорижий капитал иштирокидаги банклар учун сўм эквивалентида 10 миллион евро миқдорида.

3.8. Тижорат банклари кредитлари ва уларни кўпайтириш

Мамлакатимиз банк тизимида кредитлаш шаклларида кенг фойдаланиш мижозларнинг кредитларга бўлган эҳтиёжларини тўлароқ қондиришга, банкларнинг кредит операциялари кўламини кенгайтиришга, кредит рискинни маълум даражада

Кредит - бу вақтинча бўш турган пул маблағларини маълум муддатга, ҳақ тўлаш шарти билан қарзга олиш ва қайтариб бериш юзасидан келиб чиққан иқтисодий муносабатлар йиғиндиси.

минималлаштиришга ва ниҳоят, банкларнинг кредит операцияларидан оладиган даромадлари ошишига олиб келди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 6 апрелдаги «Банк тизимининг молиявий барқарорлигини янада ошириш ва инвестициявий фаоллигини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги ПҚ-1317-сонли Қарорига асосан ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан қайта янгилаш бўйича инвестиция лойиҳаларини амалга оширишда тижорат банкларининг иштирокини янада фаоллаштириш мақсадида 2010 йилда жами 3,2 триллион сўмлик кредит ресурсларини ажратиш белгилаб берилган. 2010 йилда тижорат банклари томонидан корхоналар ва тармоқларни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлашга йўналтирилган инвестицион кредитларнинг миқдори 3,1 триллион сўмни ташкил этиб, йиллик режанинг 96 фоизи бажарилди.

Банк капиталининг етарлилик даражаси – бу жами капиталнинг рискка тортилган активларга нисбати бўлиб, у халқаро Базель келишувига кўра камида 8 фоизни ташкил этиши керак.

Тижорат банклари томонидан, шу жумладан, бошқа инвесторлар иштирокида банкрот корхоналар негизда ташкил этилган корхоналарга, янги инвесторларга сотилгунга қадар улар давлат рўйхатидан ўтган пайтдан бошлаб уч йилдан кўп бўлмаган муддатга бир қатор ҳуқуқлар берилган.

Сўнгги йилларда банкларнинг кредит ва инвестиция фаолиятида ҳам ижобий ўзгаришлар амалга оширилмоқда. Банк активлари 2009 йилга нисбатан 32,1 фоиз ўсиб, 20,7 триллион сўмдан ошиб кетди.

Ҳисобот йилида иктисодиётнинг реал секторига йўналтирилган кредитларнинг

Банкларнинг кредит портфели – тижорат банклари томонидан берилган кредитларнинг умумий жамланмаси бўлиб, улар қуйидагича таснифланади: а) яхши; б) стандарт; в) субстандарт; г) шубҳали; д) умидсиз. Тижорат банкларининг маълум вақтга қадар ссуда ҳисобварақаларида қолган пул маблағлари мажмуаси (қолдиғи).

умумий ҳажми 35 фоизга кўпайиб, бугунги кунда уларнинг миқдори 11,5 триллион сўмдан ошиб кетди.

Шуниси эътиборга лойиқки, 2010 йилнинг охиридаги ҳолат бўйича ички манбалар ҳисобидан берилган кредитларнинг тижорат банклари умумий кредит портфелидаги ялпи улуши 85,1 фоизни ташкил этди.

Банкларнинг кредит портфели таркибида ҳам сифат ўзгаришлари рўй бермоқда. Умумий кредит портфелида узок муддатли, яъни 3 йилдан ортиқ муддатга бериладиган инвестиция кредитларининг улуши 2000 йилнинг охиридаги 35 фоиздан 2010 йилнинг охирида 75,2 фоизга ўсди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 28 июлдаги “Тижорат банкларининг инвестиция лойиҳаларини молиялаштиришга йўналтириладиган узок муддатли кредитлари улушини кўпайтиришни рағбатлантириш борасидаги қўшимча чоратadbирлар тўғрисида” ПҚ-1166 сонли Қарорига биноан тижорат банкларига қуйидаги имтиёзлар берилди:

2015 йилнинг 1 январигача тижорат банклари кредит портфели таркибида узок муддатли инвестициявий молиялашнинг улушига қараб табақалаштирилган ставкалар бўйича фойда солиғини тўлаш;

тижорат банкларига корхона ва ташкилотлар - йирик инвестиция лойиҳалари ташаббускорларига лойиҳа-смета ҳужжатларини ишлаб чиқиш ва уларни инвестиция лойиҳасини амалга ошириш учун қабул қилишда умуман лойиҳани молиялаш учун бериладиган кредитнинг умумий суммасига киритган ҳолда, экспертизадан ўтказиш бўйича харажатларни молиялашга кредитлар беришни амалиётга татбиқ қилиш.

3.9. Банкдан ташқари кредит ташкилотлари фаолиятини такомиллаштириш

Сўнгги йилларда мамлакатимизда тижорат банклари ҳамда янги ташкил топаётган кредит институтлари ўртасида тенг ва соғлом рақобат муҳити шакллантирилмоқда. Бу эса ўз навбатида тижорат банкларининг активларини бошқариш стратегиясини тўғри танлаш, мажбуриятларини ўз вақтида бажариш ва шу асосда юқори даромадга эришиш имкониятларини оширмоқда.

Президентимизнинг 2010 йил 26 ноябрда қабул қилинган “2011-2015 йилларда республика молия-банк тизимини янада ислоҳ қилиш ва барқарорлигини ошириш ҳамда юқори халқаро рейтинг кўрсаткичларига эришишнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги ПҚ-1438 сонли Қарорида сўнгги йилларда юртимизда банк-молия тизими ҳамда кредит ташкилотлари фаолиятини такомиллаштиришга алоҳида эътибор қаратилаётгани таъкидлаб ўтилган. Бунинг натижасида, бугун мазкур тизим жадаллик билан ривожланиб, банкдан ташқари кредит ташкилотлари хизматларидан фойдаланаётган аҳоли сони тобора кўпайиб бормоқда.

Микролизинг - микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилот томонидан лизинг олувчининг топшириғига биноан учинчи тарафдан мол-мулк олиш ҳамда унга эгалик қилиш ва фойдаланиш учун уни лизинг олувчига шартномада белгиланган шартлар асосида ҳақ эвазига бериш назарда тутиладиган хизматдир.

2011 йилнинг 1 январига қадар мамлакатимизнинг барча ҳудудларида жами 209 та банкдан ташқари кредит ташкилоти, хусусан, 116 та кредит уюшмаси, 35 та микрокредит ташкилоти ва 58 та ломбард фаолият юритиб келмоқда.

Банкдан ташқари кредит ташкилотларининг кредит портфели 2011 йилнинг 1 январига 304 миллиард сўмни ташкил этди. Бу кўрсаткич ўтган йилга нисбатан 58 фоизга кўпдир.

Аммо банкдан ташқари кредит ташкилотлари фаолиятини ва улар томонидан кўрсатилаётган хизматларни сифат жиҳатдан юксалтириш бугунги куннинг долзарб масаласи бўлиб қолмоқда.

Шу боис мамлакатимиз Президенти томонидан хусусий банклар, хусусий мулкка асосланган лизинг, суғурта компаниялари, микромолиявий ташкилотлар, кредит уюшмалари каби банкдан ташқари ташкилотларни ташкил этишнинг қонунчилик асосларини шакллантириш талаб этилмоқда.

Шунинг учун айни пайтда мамлакатимизда “Хусусий банк ва молия институтлари ва улар фаолиятининг кафолатлари тўғрисида”, “Рақобат тўғрисида”, “Риэлторлик фаолияти тўғрисида”, “Кредит ахбороти алмашинуви тўғрисида”, “Гаров реестри тўғрисида”ги қонунлар лойиҳалари ишлаб чиқилмоқда.

Микролизинг - тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун лизинг тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ энг кам иш ҳақининг икки минг баравари миқдоридан ошмайдиган суммада берилади.

3.10. Зарар кўриб ишлаётган ва иқтисодий ночор корхоналарни молиявий соғломлаштириш жараёнида банкларнинг аҳамияти ва уни янада ошириш

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 19 ноябрдаги “Иқтисодий ночор корхоналарни тижорат банкларига сотиш тўғрисидаги тартибни тасдиқлаш тўғрисида”ги Ф-4010-сонли Фармойиши билан иқтисодий ночор корхоналарнинг молиявий қобилятини тиклаш бўйича бир қатор имтиёзлар(кўмаклар) берилган. Жумладан:

➤ ушбу фармойишнинг 2-банди асосида берилган имтиёзлар бўйича мол-мулк солиғи суммасини корхона харажатларига киритмаслик;

➤ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 28 ноябрдаги ПФ-4058-сон Фармонида мувофиқ, асосий воситалар ва номоддий активлар бўйича амортизация ажратмаларини ўрнатилган меъёрдан камроқ ҳисоблаш.

Юқорида қайд этилган меъёрий ҳужжат орқали тижорат банкларига ҳам муайян имкониятлар берилган. Жумладан:

- банкрот корхона негизида устав жамғармаси 100 фоизгача бўлган янги корхона ташкил этиш;

- банкрот корхонанинг тугатилиши муносабати билан унга аввал берилган, қопланмаган кредитини, шу жумладан, Ҳукумат кафолати билан берилган кредит ҳажмини банк кенгашининг қарори билан ҳисобдан чиқариш;

- банкрот корхона учун малакали бошқарув компаниясини тузиш ва жалб қилиш;

- банкрот корхонани тугатиш баҳосида сотиб олиб, унинг фаолиятини тиклаб, қайтадан бозор баҳосида сотиш ва ҳ.к.

Айни пайтда мазкур жараённинг самарадорлиги ва таъсирчанлигини таъминлаш мақсадида тижорат банклари балансига ўтказилган банкрот корхоналарни тиклаш, техник ва технологик модернизация қилиш ва ишлаб чиқаришни қайта қуроллантириш, зарур бўлганда корхонани тўлиқ реконструкция қилиш орқали фаолият йўналишини ўзгартириш, стратегик ҳамкорлар ва инвесторларни жалб қилишни назарда тутадиган бизнес режаларни ишлаб чиқиш белгиланган.

Ушбу қарорни бажариш натижасида ҳисобот йилида, паст рентабелли ва иқтисодий ночор корхоналарни тугатиш ва бу жараёнга тижорат банкларини жалб этишга қаратилган

чора-тадбирлар корхоналарнинг молиявий барқарорлигини оширишда муҳим ўрин тутмоқда. Чунки тўланмай қолган қарзлари туфайли банкларнинг балансига ўтказилган банкрот корхоналарни молиявий соғломлаштириш борасидаги тижорат банкларининг бугунги кундаги фаолияти юксак баҳолашга муносибдир.

Ўзбекистон Республикасида жорий этилган бундай механизм банкрот корхоналарда ишлаб чиқариш фаолиятини қайта тиклаш, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш учун банклар томонидан қўшимча инвестиция киритиш, ана шундай корхоналарни молиявий соғломлаштириш, янги турдаги маҳсулотлар ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш ва замонавий бошқарув усуллари татбиқ этиш, шунингдек, иш ўринларини қайта тиклаш ва янги иш ўринларини яратишни кўзда тутди.

Шу тариқа фаолият кўрсатишга лаёқатли, илгаригига қараганда технологик жиҳатдан анча юқори даражада ишлайдиган, фаолияти қайта тикланган корхоналар янги инвесторлар эътиборини тобора кўпроқ ўзига тортмоқда. Инвесторлар ҳозирги пайтда бундай корхоналарни банклардан фаол сотиб олмақда.

Бугунги кунда тижорат банклари балансига берилган 147 та банкрот корхонанинг 140 тасида ишлаб чиқариш қайта тиклангани, уларнинг 64 таси янги инвесторларга сотилгани бу фикрнинг ёрқин далилидир. Қайд этиш керакки, банклар томонидан бу корхоналарни модернизация қилиш ва технологик қайта жиҳозлаш учун 156 миллиард сўм миқдорида инвестиция йўналтирилди. Бунинг натижасида жами 460 миллиард сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилди, шундан 165 миллион АҚШ доллари миқдоридаги маҳсулот экспорт қилинди ҳамда 21 мингдан ортиқ ишчи ўринлари яратилди.

Бундай ёндашув келгусида ҳам банкларнинг балансига ўтказилган банкрот корхоналарни қайта тиклаш ишларида энг муҳим йўналиш бўлиб қолиши зарур.

3.11. Тижорат банклари депозитларига аҳоли ва хўжалик субъектларининг бўш пул маблағларини жалб этиш ва банк хизматлари турини ривожлантириш

Банklar томонидан аҳолига кўрсатилаётган хизматлар кўламини кенгайтириш, замонавий технологиялар асосида қулайликлар яратиш мақсадида амалга ошириб келинаётган бир қатор чора-тадбирлар ҳам мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий ҳаётида ўз аксини топмоқда.

Аҳоли даромади ва фаровонлигини ошириш борасида ҳам сифат жиҳатидан чуқур ўзгаришлар юз бермоқда. Аҳолининг иш ҳақи ва умуман, пул даромадлари барқарор ошиб бормоқда, унинг харид қобилияти муттасил ўсмоқда, фуқароларимиз истеъмол қиладиган маҳсулотлар таркибининг сифати ортмоқда.

Биргина 2010 йилда бюджет соҳаси муассасалари ходимларининг иш ҳақи, пенсиялар ва ижтимоий нафақалар, стипендиялар миқдори 32 фоизга, аҳолининг умумий пул даромадлари эса жон бошига 1,3 баробар ошди.

Аҳолининг даромадлари таркибида тадбиркорлик фаолиятидан олинаётган даромад улуши тобора салмоқли ўрин эгалламоқда ва барча даромадларнинг 47 фоиздан ортиғи ушбу соҳа ҳиссасига тўғри келмоқда.

Президентимиз «Банкдан ташқари пул айланишини кескин қисқартириш ва пул муомаласини мустаҳкамлаш, миллий валюта барқарорлигини ошириш, чакана савдо ва хизмат кўрсатиш соҳасида ҳисоб-китобларни амалга оширишда пластик карточкалардан фойдаланишни кенгайтириш масалалари бундан буён ҳам эътиборимиз марказида бўлиши даркор», деб таъкидлаб ўтган эди.

Мамлакат пул обороти - маълум бир давр мобайнида корхоналар, ташкилотлар ва аҳоли томонидан нақд пул ва нақд пулсиз шаклда амалга оширилган тўловлар мажмуасидир.

Аҳолининг бўш пул маблағларини кредит ташкилотларининг депозитларига жалб қилишни рағбатлантириш чоралари кўрилаётгани, қулай омонат турлари таклиф

этилатгани, уларнинг банклардаги жамғармалари ҳонун билан кафолатлангани ва ўз вақтида қайтарилаётгани омонатлар миқдорининг 2009 йилга нисбатан 52,6 фоиз ошиб, ҳозирга кунда 4,4 триллион сўмга етишига пухта замин яратди. Бу фуқароларимизнинг банк тизимига бўлган юксак ишончидан далолат беради.

Айниқса, бунда Президентимизнинг 2009 йил 6 апрелдаги “Тижорат банклари депозитларига аҳоли ва хўжалик субъектлари бўш пул маблағларини жалб этишни янада рағбатлантириш қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори муҳим омил бўлмоқда.

Ушбу вазифадан келиб чиққан ҳолда, банк тизимида аҳолига кўрсатилаётган замонавий банк хизматлари турларини кенгайтириш, нақд пулсиз ҳисоб-китоблар тизимини кенг жорий этиш, жумладан пластик карточкалардан фойдаланишни ривожлантириш бўйича аниқ чора-тадбирлар кўриб борилди.

Ўз навбатида, пластик карточка ва терминаллар ёрдамида амалга оширилган ўтказмалар ҳажми йилдан-йилга юқори суръатларда ошиб бориши кўзда тутилмоқда.

Мамлакатимизда нақд пулсиз ҳисоб-китоблар тизимини янада ривожлантириш борасида кўрилатган чора-тадбирлар натижасида муомалага чиқарилган пластик карточкалар сони 7,9 миллион дондан ошиб кетди. Савдо ва хизмат кўрсатиш шохобчаларига ўрнатилган ҳисоб-китоб терминаллари сони эса 85 минг 741 тага етди.

Шуни таъкидлаш лозимки, мамлакатимиз ҳукумати томонидан банк тизимида пластик карточкалар миқдорини ошириш ва аҳолининг пластик карточкалар билан ҳисоб-китобларни амалга оширишини рағбатлантириш борасида бир қанча қулайлик ва имтиёзлар яратилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 3 августдаги ПҚ-433-сонли Қарорининг 1-банди, 2-хатбошисига мувофиқ, банк микропроцессор пластик карточкалари ва тўлов терминаллариини ишлаб чиқарувчи корхоналар 2010 йилининг 1 январигагача банк микропроцессор пластик карточкалари ва тўлов терминаллариини ишлаб чиқариш учун импорт қилинадиган хомашё, сарфланувчи ва бутловчи материаллар, дастурий таъминот ва лицензиялар божхона тўловлари (божхона расмийлаштирув йиғимларидан ташқари) тўлашдан озод этилди.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки тижорат банкларининг Марказий банкдаги юридик шахсларнинг жалб этиладиган депозитлари бўйича мажбурий захиралари нормаларининг табақалаштирилган қуйидаги ставкаларини татбиқ этишни кўзда тутган:

■ муддати 1 йилдан 3 йилгача бўлган депозитлар бўйича - умумжорий этилган нормаларнинг 80 фоизи миқдорида;

■ муддати 3 йилдан ортиқ депозитлар бўйича - умумжорий этилган нормаларнинг 70 фоизи миқдорида.

Қуйидагилар:

■ тижорат банкларининг депозитларига ва қимматли қарз қоғозларига 1 йилдан ортиқ муддатга жойлаштиришдан олинadиган фойзли даромадлари бўйича юридик шахслар беш йил муддатга солиққа тортилишдан;

■ тижорат банклари аввал берилган кредитларни тўлаш ҳисобидан ундириб олинadиган мулкни сотишда қўшилган қиймат солиғи тўлашдан;

■ лизинг хизматлари кўрсатувчи юридик шахслар 2009 йилнинг 1 сентябридан бошлаб уч йил муддатга фойда солиғи ва лизинг операцияларидан тушадиган даромадлар бўйича ягона солиқ тўловидан озод этилди.

Шу тариқа ҳозирги кунда мамлакатимиз банклари томонидан миқозларга кўрсатилаётган хизматлар кўламини кенгайтириш ва миқозлар ишончини янада ошириш борасида мавжуд ички имкониятлардан тўлиқ фойдаланиш бўйича вазифалар белгилаб берилди.

3.12. “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили”да тижорат банклари учун берилган имтиёзлар

Мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларни диверсификация қилиш бўйича ҳам ижобий ишлар амалга оширилди. Корхоналар ўртасида кооперация алоқалари мустаҳкамланмоқда, бу жараёнга кичик корхоналар ва хусусий бизнес субъектлари тобора кенг жалб қилинмоқда.

Микромолиялаш - микромолиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотларнинг қонун ҳужжатларида белгиланган миқдордан ошмайдиган ҳажмда микрокредит, микроқарз, микролизинг бериш, шунингдек, микромолиявий хизматлар кўрсатиш тўғрисидаги шартномага мувофиқ бошқа хизматлар кўрсатиш борасидаги фаолияти.

Ўтган йили банклар томонидан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини молиявий қўллаб-қувватлашга алоҳида эътибор берилди. Мазкур соҳага ажратилган кредитлар миқдори 2009 йилга нисбатан 1,4 баробар ошиб, 2011 йилнинг 1 январь ҳолатига кўра 2 триллион 700 миллион сўмни ташкил этди. Жумладан, микрокредитлар ҳажми 485 миллиард сўмдан ошиб, бу кўрсаткич 2009 йилга нисбатан 1,5 баробарга кўпайди.

Мазкур кредитлар ҳисобидан ҳудудларда 280 мингдан ортиқ янги иш ўрини яратилди. 2011 йили мамлакатимизда ялпи ички маҳсулотнинг ўсиш суръатлари 108,3 фоиз, саноатдаги ўсиш – 109,3 фоиз, қишлоқ хўжалигида – 105,8 фоиз ҳажмида бўлиши кўзда тутилмоқда. Инфляция даражаси 7-9 фоиз атрофида бўлиши мўлжалланмоқда.

Микрокредит - қарз олувчига тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун энг кам иш ҳақининг минг баробари миқдоридадан ошмайдиган ҳажмда тўловлилик, муддатлилиқ ва қайтариш шартлари асосида бериладиган пул маблағлари.

Тижорат банклари раҳбарлари зиммасига мамлакатимиз Президенти томонидан шу йил 21 январда ўтказилган Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил якунларига бағишланган мажлисида 2011 йил учун белгилаб берилган устувор вазифаларни ҳамда банк тизимини янада ислоҳ қилиш ва унинг барқарорлигини ошириш, инвестицион фаолиятини кучайтириш, банкларнинг капиталлашув даражасини янада ошириш, аҳоли ва чет эллик инвесторларнинг банк тизимига бўлган ишончинини янада мустаҳкамлаш, иқтисодиётдаги узоқ муддатли кредит қўйилмалари улушини янада ошириш, етакчи халқаро рейтинг компаниялари қабул қилган халқаро меъёрлар, меъзон ва стандартларга асосланган ҳолда банк тизимини баҳолаш кўрсаткичларининг замонавий тизимини жорий этиш борасида амалга оширилиши лозим бўлган муҳим вазифалар топширилди.

Тижорат банклари умумий капиталини ўстириш, шу жумладан уларнинг қўшимча акцияларини чиқариш орқали ошириш, 2011-2015 йилларда унинг ўртача 2,1 мартага оширилишини таъминлаш, шунингдек, барча тижорат банклари раҳбарлари зиммасига мамлакатимизда 2011 йилни - “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” деб эълон қилиниши муносабати билан бу борада қабул қилинадиган Давлат дастурида белгиланган вазифаларни оғишмай бажарилишини таъминлаш, банкларнинг барча бўлим ва филиалларида бизнесни ривожлантириш учун янада қулай ишчан муҳитни яратиш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига кредитлар ажратиш, биринчи навбатда, инвестиция мақсадлари учун узоқ муддатли кредитлар ажратиш механизмларини янада такомиллаштириш ва уларнинг ҳажминини ошириш, бошланғич капитални шакллантириш, микрокредитлар қўламини кенгайтириш борасидаги ишларни фаол давом эттириш вазифалари ҳам юклатилди.

Ўзбекистон банклар ассоциацияси тижорат банклари билан ҳамкорликда Инвестиция лойиҳалари бўйича лойиҳа ҳужжатлари тайёрлашнинг молиялаштириш жамғармасини ташкил қилиши зарур. Бу эса кичик бизнес субъектларининг бизнес режаларини тайёрлаш сарф-харажатларини камайтириш, уларнинг сифатини ошириш ва кредитлар бериш муддатларини қисқартириш имконини яратади.

Ўз навбатида, Ўзбекистон Республикаси Марказий банки раҳбарлигида тижорат банклари ва банкдан ташқари ташкилотлар томонидан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг кредитлар, хомашё ресурслари, шунингдек, давлат харидлари тизимидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш чора-тадбирлари кўрилиши зарур.

Бу эса Ўзбекистон Республикаси Марказий банкдан тижорат банклари билан биргаликда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига кредитлар ажратиш, биринчи навбатда, инвестиция мақсадлари учун узоқ муддатли кредитлар ажратиш механизмларини янада такомиллаштириш ва уларнинг ҳажмини ошириш, бошланғич капитални шакллантириш, микрокредитлар бериш кўламини кенгайтириш борасидаги ишларни давом эттиришни талаб этади. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни, фермерликни ривожлантиришни молиялашда банкларнинг ролини кучайтириш бўйича ишларни давом эттириш зарурлиги ҳам Президентимиз маърузасида алоҳида таъкидланди. Мазкур соҳага жорий йилда 2010 йилга нисбатан кредит ресурслари миқдорини 1,4 баробар кўпайтириш вазифаси қўйилди.

Барча кўриб ўтилган ҳолатлар ва белгиланган вазифаларни тўлиқ амалга ошириш кичик бизнеснинг экспорт салоҳиятини ривожлантириш учун зарурий ташкилий, ҳуқуқий, молиявий механизм ва шароитларни туғдириб бериш каби долзарб муаммоларни ҳал қилиш лозимлигини аңлатади.

4-БОБ. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ ИСЛОҲ ҚИЛИШ ВА ФЕРМЕР ХЎЖАЛИКЛАРИГА БИРИКТИРИЛГАН ЕР УЧАСТКАЛАРИНИ ОПТИМАЛЛАШТИРИШ ОРҚАЛИ АГРАР СЕКТОРДА ЮЗ БЕРГАН ТАРКИБИЙ ЎЗГАРИШЛАР

4.1. Қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилишнинг шарт-шароитлари

Қишлоқ хўжалиги Ўзбекистон иқтисодиётининг муҳим тармоғи ҳисобланади. Бу тармоқ мамлакатимиз аҳолисининг озиқ-овқат маҳсулотларига, қайта ишлаш саноати тармоқларининг эса хомашёга бўлган талабини қондиради. Озиқ-овқат маҳсулотларининг 90 фоизига яқини аграр сектор тармоқларида тайёрланади. Қишлоқ хўжалиги бозори учун зарур бўлган барча турдаги озиқ-овқат маҳсулотлари ҳамда пахтани қайта ишлаш, ёғ-мой саноатига хомашё етказиб бериши билан бирга, қишлоқ хўжалиги машинасозлиги, кимё саноати ва бошқа саноат маҳсулотларини ишлаб чиқаришда кафолатли бозор ҳамдир.

2010 йилда мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотининг 17,5 фоизи, иқтисодиёт тармоқларида банд бўлган аҳолининг 25,5 фоизи қишлоқ хўжалиги ҳиссасига тўғри келди. Шу жиҳатдан қишлоқ хўжалигини ривожлантириш мамлакатимиз тараққиётининг энг муҳим устувор йўналишларидан бири бўлиб келмоқда.

Мустақиллик йилларида Президентимизнинг ташаббуси ва бевосита раҳномолигида қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш бўйича жуда катта, том маънода тарихий ишлар амалга оширилди. Ишлаб чиқаришга фан-техника ютуқларини, янги техника ва илғор технологияларни жорий этиш ишлари йилдан-йилга жадаллашиб бормоқда. Чекланган ер ва сув ресурсларидан, капиталдан ва меҳнат ресурсларидан фойдаланиш

Қишлоқ хўжалигининг ялпи ички маҳсулотдаги улуши камайиб бораётган бир шароитда ушбу соҳада маҳсулот етиштириши юқори суръатлар билан кўпаймоқда.

2010 йилда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш 2009 йилга нисбатан 6,8 фоизга, 2000 йилга нисбатан эса 1,8 баробар ошгани ҳам шундан далолат беради.

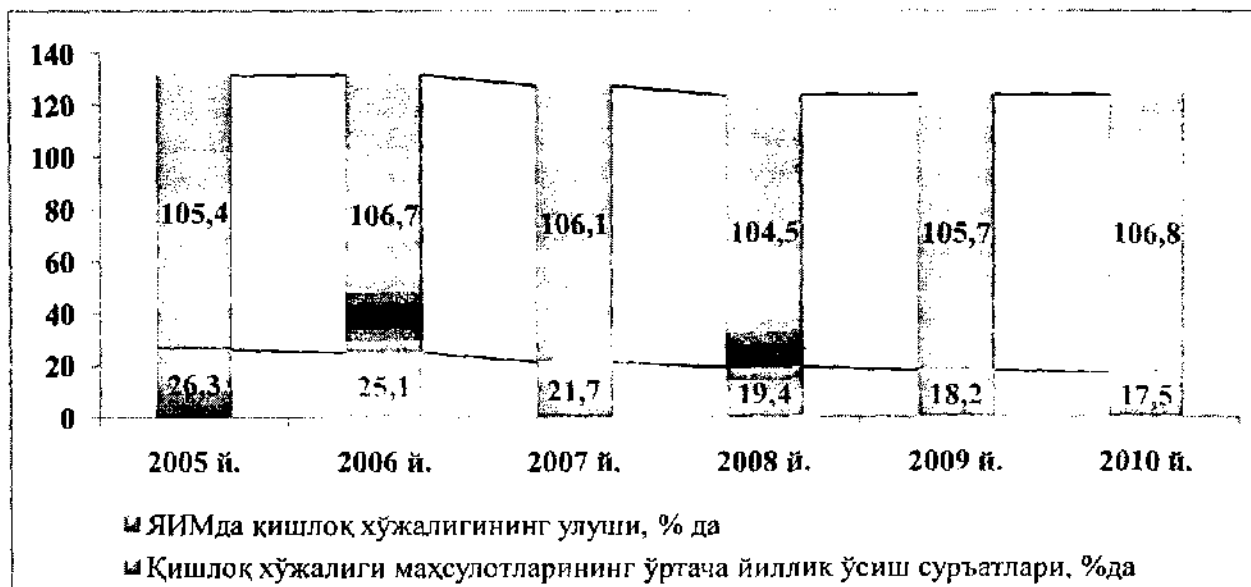
Ислом Каримов

самарадорлиги юксалмоқда. Қишлоқ хўжалигида босқичма-босқич олиб борилаётган иқтисодий ислоҳот ва таркибий ўзгаришлар ўз натижасини бормоқда.

Мамлакатимиз аграр тармоғида амалга оширилаётган туб иқтисодий ислоҳот ва таркибий ўзгаришлар натижасида қишлоқ хўжалигининг асосий иқтисодий кўрсаткичлари барқарор ўсиб бормоқда. Ўтган 2000-2010 йиллар оралиғида қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти қиймати амалдаги нархларда ўсиб бориш суръатига эга бўлди. Хусусан, бу кўрсаткич амалдаги нархларда 2000 йилдаги 1 387,2 миллиард сўмдан 2010 йилда 15 810,7 миллиард сўмга етган ёки қарийб 11,4 мартага ўсди. Ўтган ўн йил давомида қишлоқ хўжалиги маҳсулотининг ўсиш суръатлари ҳар йили ўртача 5 фоиздан юқори бўлди.

Қишлоқ хўжалигида асосий капиталга киритилаётган инвестициялар қиймати ҳам муттасил ўсиш тенденциясига эга бўлмоқда. Агар 2000 йилда бу мақсадлар учун амалдаги нархларда 42,6 миллиард сўм сарфланган бўлса, 2009 йилда бу кўрсаткич 385,6 миллиард сўмни ташкил этди ёки 9,05 мартага ошди. Бундай натижаларга халқимизнинг фидокорона меҳнати ҳамда табиий ва иқтисодий омиллардан, айниқса суғориладиган ер ресурсларидан самарали фойдаланиш эвазига эришилмоқда.

Мустақиллик йилларида мамлакатимиз озиқ-овқат хавфсизлигининг асосий таянчи бўлган қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмини оширишга катта эътибор қаратилмоқда. Хусусан, экин майдонлари таркибини оптималлаштириш, маҳсулот ишлаб чиқаришга янги ва илғор технологияларни жорий этиш, юқори унумли ва самарали техникалар паркини кенгайтириш, экин навлари ва чорва моллари зотини яхшилаш уруғчилик-селекция ишларини тубдан яхшилаш борасида кенг қамровли, шу билан бирга пухта ўйланган ишлар амалга оширилди.

4.1.1-расм. Қишлоқ хўжалиги ривожланишининг асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари, (фоиз ҳисобида)

Амалга оширилган кенг кўламли ишлар натижасида 2000-2010 йиллар давомида деярли барча турдаги қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмини сезиларли даражада оширишга эришилди. Жумладан, шу даврда дон ишлаб чиқариш ҳажми 3 929,4 минг тоннадан 6 897,3 минг тоннага ёки 175,5 фоизга, сабзавотлар 2 644,7 минг тоннадан 6 218,2 минг тоннага ёки 235,1 фоизга, полиз маҳсулотлари 451,1 минг тоннадан 1 246,8 минг тоннага ёки 276,4 фоизга, мева 790,9 минг тоннадан 1 696,4 минг тоннага ёки 214,5 фоизга, чорвачилик маҳсулотларидан гўшт ишлаб чиқариш 501,8 минг тоннадан 1 461,4 тоннагача ёки 291,2 фоизга, сут 3 632,5 минг тоннадан 6 169,0 минг тоннага ёки 169,8 фоизга ва тухум 1 254,4 миллион дондан 3058,8 миллион донга ёки 243,8 фоизга ошди.

Шуни алоҳида таъкидлаб ўтиш жоизки, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ҳажмининг ошиши фақат экин майдонларини кенгайтириш ёки чорва моллари бош сонини кўпайтириш эвазига эмас, балки асосан интенсив ривожланиш, яъни экинлар ҳосилдорлиги ва чорва моллари маҳсулдорлигини ошириш ҳисобидан таъминланмоқда.

4.2. Қишлоқ хўжалигида амалга оширилаётган ислохотларнинг устувор йўналишлари

Мамлакатимиз қишлоқ хўжалигида босқичма-босқич амалга оширилаётган иқтисодий ислохотларнинг боришини таҳлил этиш асосида уларнинг қуйидаги йўналишларини ажратиб кўрсатиш мумкин:

- ердан фойдаланиш муносабатларидаги ислохотлар;
- сув ва сувдан фойдаланиш муносабатларидаги ислохотлар;
- мулкӣй ва таркибий муносабатлардаги ислохотлар;
- молия-кредит, солиқ ва суғурта тизимларидаги ислохотлар;
- нарх-наво ва уни эркинлаштириш тизимидаги ислохотлар.

Қишлоқ хўжалигида амалга оширилган ер ва сув ислохотлари ер-сув ресурсларидан самарали фойдаланиш, ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш ва тупроқ унумдорлигини ошириш, ер ижараси ва ер солиғи муносабатларини такомиллаштиришга йўналтирилган.

Агар 1998 йилда қабул қилинган “Фермер хўжалиги тўғрисида”ги қонунга мувофиқ, “фуқароларга фермер хўжаликларини юритиш учун ер участкалари 50 йилгача бўлган, лекин 10 йилдан кам бўлмаган муддатга ижарага берилиши” кўзда тутилган бўлса, 2004 йилда янги таҳрирда қабул қилинган “Фермер хўжалиги тўғрисида”ги қонунга мувофиқ,

“фермер хўжаликлари юритиш учун ер участкалари танлов асосида ижарага 50 йилгача бўлган, лекин 30 йилдан кам бўлмаган муддатга бириктирилиши” белгилаб берилди.

Ўтказилган ер ислохотлари натижасида:

- 2004 йилдан бошлаб барча қишлоқ хўжалиги товар ишлаб чиқарувчилари учун ер участкаларидан фойдаланишнинг ижара шакли жорий қилинди;
- хўжалик юритувчи субъектларга ер участкалари фақат туман ҳокими томонидан ижарага берилиши белгилаб қўйилди;
- ўз маблағи ҳисобидан ер майдонларини ўзлаштиришни рағбатлантириш тизими белгилаб берилди;
- ер ижараси ҳуқуқини мерос қилиб қолдириш тизими жорий этилди.

Ер-сув ислохотлари доирасида амалга оширилаётган устувор йўналишлардан бири - ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш дастурини амалга оширишдан иборат. Қишлоқ хўжалигида экинлар ҳосилдорлигини муттасил юксалтириш вазифаси биринчи навбатда суғориладиган ерларнинг унумдорлиги ва ирригацион-мелиоратив ҳолатига боғлиқ. Илмий тадқиқот ишларининг натижаларига кўра, ўртача шўрланган ерларда экинларнинг ҳосилдорлиги шўрланмаган ерларга нисбатан 50-60 фоизга, ўта шўрланган ерларда эса 90-100 фоизга паст бўлиши аниқланган.

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги маълумотларига қараганда, 2001 йилда мамлакатимиз бўйича жами 4 252,6 минг гектар суғориладиган ернинг 2 324,6 минг гектари ёки 54,7 фоизини муайян даражада шўрланган ерлар ташкил этган. Шунинг 1212,9 гектари ёки 28,5 фоизини кам шўрланган ерлар, 893,3 минг гектари ёки 21,0 фоизини ўртача шўрланган ерлар, 218,4 минг гектари ёки 5,1 фоизини кучли шўрланган ерлар ташкил этган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 29 октябрдаги “Ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармонида биноан ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, уларнинг унумдорлигини ошириш, мелиорация ишларини ташкил қилиш ва молиялаштириш механизмининг такомиллаштириш асосида қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини барқарор суръатлар билан ривожлантириш борасида бир қатор вазифалар белгиланди.

Мазкур Фармонга мувофиқ суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга қаратилган ирригация-мелиорация тадбирларини молиялаштиришга давлат бюджетидан маблағлар ажратилмоқда. Ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш тадбирларини молиялаштириш тизимини шакллантириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги Суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармасининг ташкил этилиши муҳим аҳамиятга эга бўлди. Мазкур жамғарманинг маблағлари ҳисобидан 2010 йилга мўлжалланган марказлашган капитал қўйилмалар лимитида ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш мақсадлари учун жами 92 976 миллион сўм ажратилиши кўзда тутилган.

2010 йилда йирик инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш, ишлаб чиқариш ва коммуникация объектлари, қишлоқ хўжалиги ҳамда мелиоратив қурилишни ривожлантириш билан бир қаторда ижтимоий соҳани янги босқичга кўтариш масалалари ҳукуматимизнинг диққат марказида бўлди.

Суғориладиган ерларнинг сув таъминоти ва мелиоратив ҳолатини яхшилаш бўйича 2003-2009 йиллар давомида жами 801,5 миллион АҚШ доллари қийматидаги 21 та лойиҳа амалга оширилиб, шундан чет эл инвестициялари ҳисобидан киритилган маблағ 560,4 миллион АҚШ долларини ташкил қилди. Жумладан, 2009 йилда жами 36,9 миллион АҚШ доллари қийматидаги 12 та, 2010 йилда эса жами қиймати 62,25 миллион АҚШ доллари бўлган 9 та инвестицион лойиҳа асосида ерларнинг сув таъминоти ва мелиоратив ҳолатини яхшилаш бўйича комплекс тадбирлар амалга оширилди.

2010 йилда суғориладиган ерларнинг сув таъминоти ва мелиоратив ҳолатини яхшилашга 150 миллиард сўм маблағ сарфланди ва уларнинг қайтарилиши бюджет томонидан кафолатланди.

Давлатимиз томонидан сув ҳўжалиги тизимларини эксплуатация қилиш, ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, сув ҳўжалиги иншоотларини қуриш ва реконструкция қилиш, ерларнинг сув таъминотини ошириш ҳамда сув билан кафолатли таъминлаш ишларига катта эътибор қаратилиб, 2004-2010 йиллар давомида ушбу тадбирларга қарийб 5 триллион сўм маблағ йўналтирилди.

Бу тадбирлар, шубҳасиз, фермер ҳўжаликларининг ҳар томонлама барқарор ривожланишида муҳим омил бўлди. Пировард натижада ерларнинг унумдорлиги, пахта, ғалла ва бошқа қишлоқ ҳўжалиги экинларининг ҳосилдорлигини сезиларли даражада ошишига олиб келди. Жумладан, пахта ҳосилдорлиги 2003 йилга нисбатан 4,9 центнерга, ғалла ҳосилдорлиги эса 9,5 центнерга кўпайди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 5 ноябрдаги “Ҳосилдорлиги паст ерларда давлат эҳтиёжи учун қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотлари етиштираётган фермер ҳўжаликларини қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-725-сонли Қарорида фермер ҳўжаликларини барқарор ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш, уларга самарали ва амалий давлат мададини кўрсатиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетида ҳосилдорлиги паст бўлган ерларда давлат эҳтиёжлари учун қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотлари етиштирувчи фермер ҳўжаликларини молиявий қўллаб-қувватлаш учун мақсадли маблағлар ажратиш, Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигига ҳар йили Давлат бюджети лойиҳасини шакллантиришда мазкур мақсадларга ер солиғи бўйича тушумлар ҳисобидан маблағлар ажратиш вазифаси белгилаб берилган эди. Мазкур қарорга

Қашқадарё, Бухоро, Навоий, Сурхондарё, Сирдарё, Жиззах вилоятлари, шунингдек, Марказий Фарғона ҳудуди ва Қорақалпоғистон Республикасида ирригация ҳамда мелиорация иншоотларини қайта тиклаш учун 2010 йилда халқаро молия институтларининг 62 миллион доллардан зиёд маблағлари жалб қилинди ва ўзлаштирилди.

Амалга оширилган ана шундай кенг миқёсдаги ишлар натижасида 260 минг гектар суғориладиган ернинг мелиоратив ҳолати яхшиланди ва бу қишлоқ ҳўжалиги экинлари ҳосилдорлигини, фермер ҳамда деҳқон ҳўжаликларининг даромадини ошириш учун мустақкам замин бўлиб хизмат қилмоқда.

Ислом Каримов

Амалга оширилган чора-тадбирлар ва махсус ишлаб чиқилган кенг кўламли дастурни изчил амалга ошириш ҳисобидан ерларнинг мелиоратив ҳолати муттасил яхшиланмоқда. Фақат 2010 йилнинг ўзида ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга қаратилган лойиҳаларни амалга ошириш учун 150 миллиард сўмдан ортиқ маблағ йўналтирилди ва бу 724 километрлик коллектор-дренаж тармоқлари, 208 та мелиоратив қудуқларни барпо этиш ва реконструкция қилиш, қарийб 14 минг километрлик коллектор-дренаж тизимини таъмирлаш, қайта тиклаш ва 335 та замонавий мелиорация техникасини харид қилиш имконини берди.

Ислом Каримов

салмоқли манба бўлди.

Ер-сув ислохотлари доирасида аграр тармоқда сувдан самарали фойдаланиш борасида ҳам диққатга сазовор ишлар амалга оширилди. Жумладан:

- ирригация тизимларини бошқаришнинг маъмурий-ҳудудий тамойилидан ҳавза тамойилига ўтилди;

- мамлакатимиз бўйича 10 та ирригация тизими ҳавза бошқармаси ва Фарғона водийси бўйича бирлаштирилган диспетчерлик марказига эга бўлган 1 та магистрал каналлари тизими бошқармаси ташкил этилди;

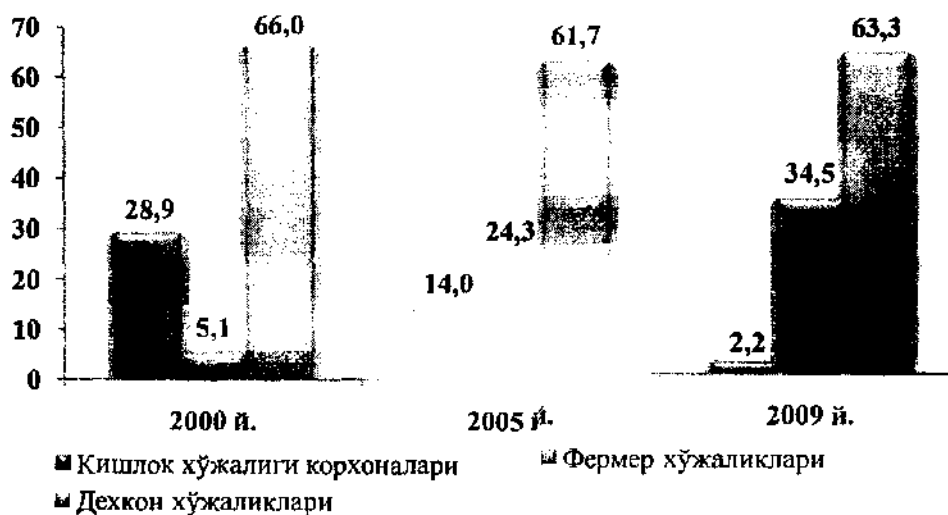
- фермер хўжаликларига сувдан фойдаланишни самарали йўлга қўйиш ва бу борада хизмат кўрсатиш сифатини яхшилаш мақсадида Сувдан фойдаланувчилар уюшмалари ташкил этилди.

Аграр соҳада амалга оширилаётган мулк^{ий}-таркибий ислохотларда энг аввало мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш, турли мулк шаклларига, энг аввало хусусий мулкчиликка асосланган хўжалик юритиш шаклларини жорий этишга асосий эътибор қаратилди.

Иқтисодий ислохотларнинг дастлабки босқичларида қишлоқ хўжалигида салмоқли ўринни эгаллаган давлат мулкидан жамоа (ширкат) мулкига ўтиш амалга оширилган бўлса, кейинги йилларда қишлоқ хўжалигида мулкчилик муносабатлари тубдан ислох қилиниб, хусусий секторнинг аҳамияти кескин ошиши муносабати билан хусусий, жамоа, ҳиссадорлик ёки хориж сармояси иштирокида шаклланадиган мулклар юзага келди. Жамоа мулки бўлган боғ ва токзорлар, чорва фермалари ва моллари, техникалар ҳамда бошқа мол-мулклар хусусийлаштирилди. Бугунги кунда қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотида нодавлат секторнинг улуши 99 фоизни ташкил этмоқда.

1999-2007 йилларда зарар келтириб ишлаётган ширкат хўжаликларини босқичма-босқич тугатиб, фермер хўжаликларига айлантириш борасида йирик таркибий ислохотлар амалга оширилди. Бу ислохотлар натижасида шу йиллар оралиғида жами 2102 та истикболсиз ширкат хўжалиги босқичма-босқич тугатилиб, уларнинг негизида 158738 та фермер хўжалиги ташкил этилган эди.

Бугунги кунда фермер хўжаликлари аграр соҳанинг етакчи бўғинига – қишлоқ хўжалик маҳсулотларини ишлаб чиқарувчи асосий кучига айланмоқда. 2009 йил якунларига кўра, фермер хўжаликлари пахта хомашёсининг 99,1 фоизини, доннинг 79,2 фоизини, сабзавотнинг 32,9 фоизини, полиз маҳсулотларининг эса 47,1 фоизини етиштириб берди.

4.2.1-расм. Қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг хўжалик юритиш шакллари бўйича тақсимланиши, фоизда.

Аграр соҳада амалга оширилаётган нарх ислохоти қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига нарх белгилашда эркин бозор муносабатларини босқичма-босқич жорий этишга йўналтирилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2002 йил 20 августдаги «Пахта нархини шакллантириш механизми тўғрисида»ги ПФ-3114-сонли Фармонида асосан давлат томонидан сотиб олинаётган пахта хомашёсининг нархини жаҳон бозоридаги нархлар даражасидан келиб чиққан ҳолда белгилаш тизими жорий этилди. Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 29 декабрдаги ПҚ-1024-сонли Қарорига мувофиқ, 2009 йилда давлат бюджети параметрларида экспортга сотиладиган пахта толаси

бўйича 20 фоизли қўшимча қиймат солиғи (ҚҚС) тўлашдан пахта тозалаш корхоналари озод этилди, натижада фермерларга пахта учун тўланадиган харид нархлари кўтарилди. Шу орқали давлатимиз томонидан пахта етиштирувчи фермер хўжаликларини ва тайёрлов корхоналарини рағбатлантириш кўзда тутилган бўлиб, пахта толасининг ички нархларини жаҳон бозоридаги нархларга тенглаштириш чоралари шу миқдорда кўрилмоқда.

Шу билан бирга, бутунги кунда жаҳон бозорида пахта толаси нархининг бирмунча юқори эканини инобатга олган ҳолда нарх бўйича юзага келган ижобий фарқнинг 25 фоизини фермер хўжаликларига тўлаб бериш бўйича тегишли тадбирлар амалга оширилмоқда.

Давлат томонидан сотиб олинаётган ғалла нархларини эса минтақавий бозорлардаги нархлардан келиб чиққан ҳолда белгилаш тизими жорий этилди. Бошқа қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг нархи бозордаги талаб ва таклифдан келиб чиқиб, шартнома асосида белгиланади.

4.3. Фермер хўжаликларининг ер майдонларини оптималлаштириш

Фермер хўжаликлари эришаётган натижалар уларнинг аграр соҳада ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг энг самарали шаклларида бири эканини тасдиқламоқда. Аммо, ўтган давр мобайнида орттирган тажрибамиз фермер хўжаликларини жадал ривожлантириш учун бир қатор муҳим вазифаларни, жумладан, уларнинг молиявий барқарорлигини, рақобатдошлигини ва иқтисодий самарадорлигини ошириш билан боғлиқ масалаларни ҳал қилишни талаб этди.

Фермер хўжаликларини шакллантиришнинг дастлабки босқичида аксарият фермер хўжаликларида ер майдони ҳажмининг кичиклиги маҳсулот ишлаб чиқариш рентабеллигининг ўсиши ва барқарор фойда олишга тўсқинлик қилди. Иқтисодий аҳволи ночор бўлган бундай фермер хўжаликлари ўзларини зарур техника воситалари ва айланма маблағ билан таъминлашга, банкдан кредит олиш учун гаров шартларини бажаришга имконияти етмади, олинган қарз мажбуриятларини қоплаш учун тўловга қобиллик (ликвидлик) даражасига эга бўлмади. Энг муҳими, улар ўз харажатларини ўзи қоплаш ва фойда кўриб ишлаш, даромадларини муттасил ошириб бориш сингари бозор иқтисодиёти тамойилларини қатъий бажаришга уларнинг қурби етмади.

Шундан келиб чиққан ҳолда, ҳукуматимиз томонидан фермер хўжаликларининг ер майдонларини тўлиқ инвентаризациядан ўтказиш ва улар фаолиятини танқидий баҳолаш асосида фермерларга бириктирилган ер майдонларини мақбуллаштириш бўйича кенг кўламли, шу билан бирга, пухта ўйланган ишлар амалга оширилди. Мақбуллаштириш жараёнида фермер хўжаликларининг иқтисодий самарадорлигини ўстиришга имкон яратувчи қуйидаги омиллар эътиборга олинди:

- мамлакатимиздаги мавжуд фермер хўжаликлари ихтиёрида бўлган ер майдонларидан яхлит контурларда ягона тартибда мақсадли ва самарали фойдаланишни таъминлаш;
- фермер хўжаликларининг қайси соҳага ихтисослашгани ва мамлакатимизнинг турли ҳудудларидаги аҳоли зичлигини эътиборга олиш;
- сув ва бошқа моддий ресурсларни тежайдиган янги агротехнологияларни қўллашга қулай шароит яратиш;
- йириклаштирилган фермер хўжаликларининг комплекс механизациялаш бўйича молиявий имкониятларини кенгайтириш;
- зарар билан ишлаётган ва ўзини оқламаётган кичик фермер хўжаликларининг фаолиятига барҳам бериш.

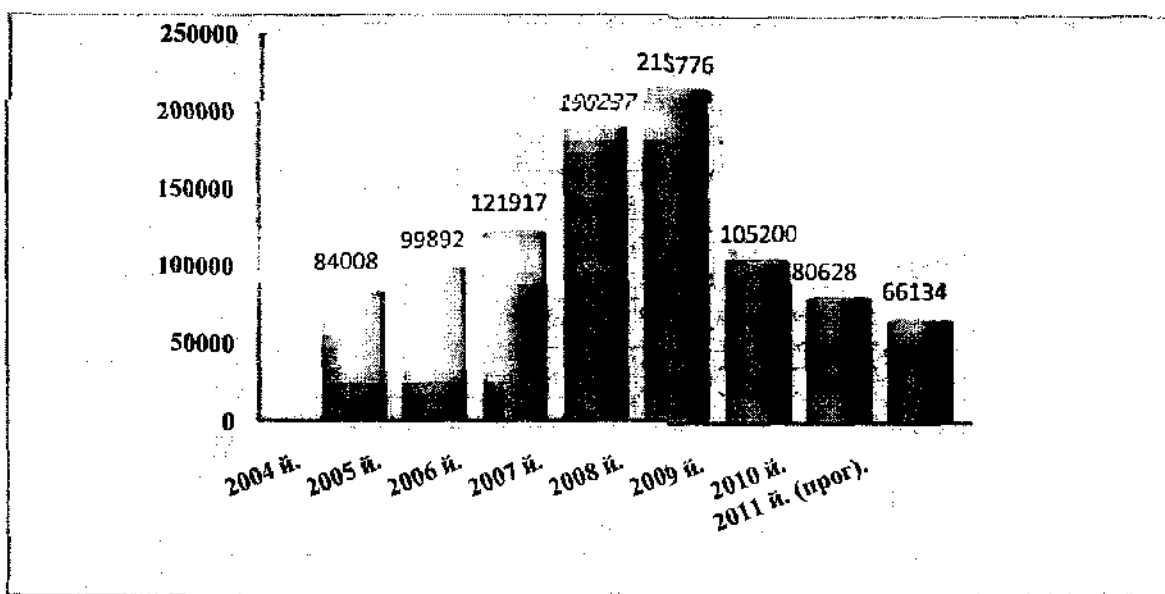
Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 6 октябрдаги “Фермер хўжаликлари тасарруфидаги ер участкалари майдонини мақбуллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Ф-3077-сонли Фармойиши юзасидан амалга оширилган мақбуллаштириш жараёнида 2009 йилда мамлакатимиздаги фермер хўжаликларининг сони 215 776 тадан 105

200 тагача ёки 52 фоизга камайтирилди, бунда бир фермер хўжалигига тўғри келадиган ўртача ер майдони ҳажмини 27,4 гектардан 56,5 гектаргача кўпайтиришга эришилди.

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигининг маълумотларига қараганда, 2009 йилдаги мақбуллаштириш чора-тадбирларнинг натижалари фермер хўжаликларининг айланма маблағлари ошганини, ер участкалари, минерал ўғитлар, қишлоқ хўжалик техникалари ва бошқа моддий ресурслардан самарали фойдаланишга олиб келганини кўрсатди. 2009 йил деҳқончилик соҳаси учун мураккаб келишига қарамасдан, фермерлар мавжуд имкониятлардан самарали фойдаланиб, ғаллачиликда ҳосилдорлик 5,2 центнерга, пахтачиликда 1,9 центнерга ошганини қатъи аниқ ютуқ сифатида баҳолаш мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 22 октябрдаги “Фермер хўжаликлари тасарруфидаги ер участкалари майдонларини янада мақбуллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Ф-3287-сонли Фармойиши асосида фермер хўжаликларининг ер майдонларини мақбуллаштириш ишлари янада изчиллик билан давом эттирилди. Бунинг учун ўтган йилдагидан фарқли ўлароқ, республика ҳукумати раҳбарлигида бу ишга алоқадор барча вазирликлар, идоралар, банклар иштирокида мақбуллаштиришнинг барча жиҳатларини қамраб олган чора-тадбирлар дастурлари, услубий тавсиялар ишлаб чиқилди.

Пухта ўйланган дастур асосида ўтказилган мақбуллаштириш жараёни натижаларига кўра, фермер хўжаликларининг ер майдонлари ҳажми янада мақбуллаштирилди. Натижада 2010 йил бошига келиб фермер хўжаликлари сони 80 628 тага, уларга бириктирилган ўртача ер майдони ҳажми эса 60,7 гектарга етди.

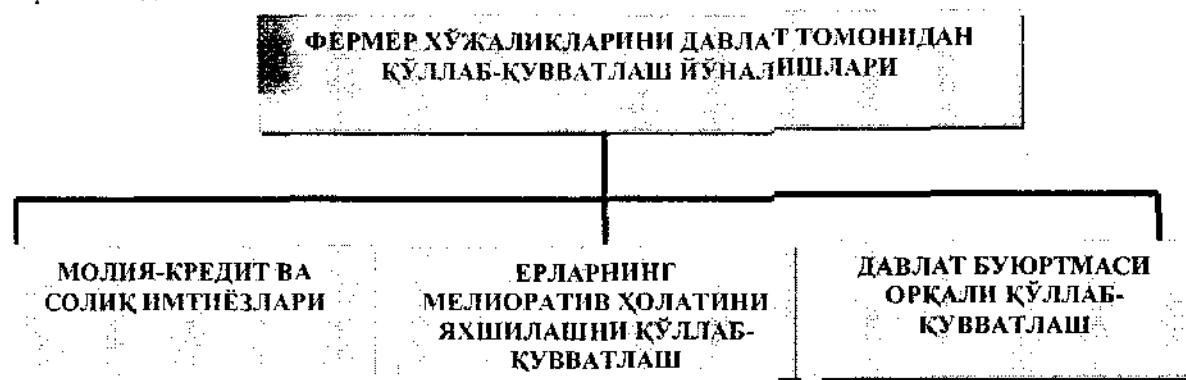
4.3.1-расм. Оптималлаштириш натижасида фермер хўжаликлари сонининг ўзгариши.

Ўтган 2010 йилда фермер хўжаликларининг ер майдонларини оптималлаштириш ишлари янада изчиллик билан давом эттирилди. Бугунги кунда мамлакатимизда жами 66 134 та фермер хўжалиги фаолият кўрсатмоқда.

4.4. Фермер хўжаликларини қўллаб-қувватлаш тизими

Мамлакатимизда фермер хўжаликларининг самарали фаолият юритиши ва ривожланиши кўп жиҳатдан улар учун яратилган қулай шарт-шароитларга боғлиқ. Бунда айниқса, самарали молия-кредит ва солиқ механизмларини шакллантириш муҳим ўрин тутади. Ислохотлар давомида юртимизда фермер хўжаликларини молия-кредит ва солиқ механизмлари орқали қўллаб-қувватлашнинг самарали тизимига асос солинди:

- давлат эҳтиёжи учун харид қилинадиган қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштирувчи фермер хўжаликларининг ишлаб чиқариш бўйича асосий харажатларини молиялаштириш бўйича имтиёзли кредитлаш тизими йўлга қўйилди;
- фермер хўжаликлари учун ерларнинг унумдорлигига боғлиқ бўлган ягона ер солиғи тўлаш бўйича имтиёзлар жорий этилди;
- фермерларга техника воситаларини имтиёзли шартларда лизинг асосида етказиб бериш тартиби жорий этилди;
- фермер хўжаликлари учун имтиёзли кредитлаш тизими яратилди;
- баъл бонитети паст ерларда пахта ва ғалла етиштирадиган фермер хўжаликларининг зарарини қоплаш мақсадида уларга молиявий ёрдам бериш тизими татбиқ этилди;
- ирригация ва мелиорация тизимини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш амалиётга жорий этилди.

4.4.1-расм. Фермер хўжаликларини қўллаб-қувватлаш йўналишлари.

Кейинги йилларда мамлакатимизда фермер хўжаликларини молиявий қўллаб-қувватлаш тизимини янада такомиллаштиришга эътибор берилмоқда. Хусусан, 2009 йилда давлат эҳтиёжлари учун пахта хомашёси ва бошоқли дон етказиб берадиган фермер хўжаликларига бериладиган имтиёзли (йиллик 3 фоизли) кредитлар миқдори янада оширилди. Бу мақсад учун ажратилган имтиёзли кредитлар қиймати пахта бўйича 2007-2010 йиллар оралиғида 701,98 миллиард сўмдан 1 006,0 миллиард сўмга, ғалла бўйича 136,87 миллиард сўмдан 332,8 миллиард сўмга ошган.

Тижорат банклари ва бюджетдан ташқари жамғармаларнинг кредит сиёсатида деҳқон (юридик шахс мақомидаги) ва фермер хўжаликлари учун бир қатор имтиёзлар белгиланган бўлиб, уларни қуйидагиларда кўриш мумкин:

- тижорат банкларида кичик бизнес субъектларини кредитлаш учун Имтиёзли кредит бериш махсус жамғармаси шакллантирилади ҳамда ҳар йили тижорат банклари фойдасининг 25 фоизи ана шу жамғармани шакллантиришга йўналтирилмоқда;
- тижорат банкларининг Имтиёзли кредит бериш махсус жамғармаси маблағлари ҳисобидан берилган кредитлардан фойдаланганлик учун имтиёзли фоиз ставкаси миқдори Ўзбекистон Республикаси Марказий банки қайта молиялаш ставкасининг 50 фоиздан ортиқ бўлмаган миқдорда белгиланади;
- микрокредитлардан фойдаланганлик учун фоиз ставкалари Марказий банкнинг расмий қайта молиялаш ставкасидан ошиқ бўлмаган ҳажмда, тижорат банкларининг махсус микрокредитлаш жамғармаси маблағлари ҳисобидан ажратиладиган бўлса, имтиёзли фоиз ставкалари белгиланади;
- янги ташкил этилган юридик шахс мақомига эга бўлган деҳқон хўжаликларига энг кам иш ҳақининг 150 баробари, фермер хўжаликларига эса 300 баробари миқдорида бошланғич сармоя учун фоиз тўлашни 12 ойгача кечиктириш ва асосий қарзни кредит олингандан сўнг 18-24 ой ўтгач қайтаришни бошлаш шартлари билан йиллик 5 фоизли имтиёзли кредитлар бериш йўлга қўйилди;

- давлат эҳтиёжи учун дон ва пахта етиштирувчи фермер хўжаликларига бериладиган аванс маблағларининг олдиндан 3 фоизли имтиёзли фоиз ставкаси билан кредит тарзида берилиши йўлга қўйилди.

Солиққа тортиш ва солиқ тўлаш механизмини соддалаштириш мақсадида Президент фармони билан, фермер хўжаликлари томонидан тўланадиган тўққизта солиқ тури ўрнига 1999 йилнинг 1 январидан бошлаб қишлоқ хўжалиги корхоналари учун ягона ер солиғи жорий қилинган бўлиб, у ҳар томонлама қулайликка эга. Ўзбекистон Республикаси қонунчилигида қишлоқ хўжалиги соҳасида **бир қатор солиқ ва божхона имтиёзлари** қўлланади:

- янгидан ташкил этилган пахта, ғалла, сабзавот, полиз, картошка ва бошқа маҳсулотлар ишлаб чиқаришга ихтисослашган фермер хўжаликлари 2 йил муддатга. боғдорчилик ва узумчиликка ихтисослашган фермер хўжаликлари 5 йил муддатга ягона ер солиғи тўлашдан озод этилди;

- фермер лойиҳа асосида ўз ҳисобидан ўзлаштирган ер учун беш йил давомида ягона ер солиғи тўлашдан озод қилинди;

- Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 17 мартдаги 304-сонли Қарорига асосан чет эл техникасини олиб келишда қўшилган қиймат солиғи ва божхона тўловларидан, ҳамда чет эл техникаси учун эҳтиёт қисмлар олиб келишда қўшилган қиймат солиғидан озод этилди;

- Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 25 мартдаги 308-сонли Қарорига мувофиқ чет эллардан чорва моллари олиб келишда қўшимча қиймат солиғи тўловларидан озод этилди.

Фермер хўжаликлари техника воситаларини имтиёзли шартлар билан лизинг асосида харид қилиши учун техника бошланғич нархининг 15 фоизини тўлаб, қолган 85 фоизини 10 йил муддат ичида тўлаш имкониятига эга бўлди. Бунда лизингдан фойдаланганлик учун йиллик фоиз тўловлари Марказий банк қайта молиялаш ставкасининг 50 фоизидан ошмайдиган қилиб белгиланди.

Кейинги йилларда фермер хўжаликларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва сервис хизматларини кўрсатиш соҳасини ривожлантиришга ҳам алоҳида эътибор қаратилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигининг маълумотларига кўра фермер хўжаликларига самарали хизмат кўрсатишни йўлга қўйиш бўйича амалга оширилган тадбирлар натижасида бугунги кунда 1720 та муқобил МТП, 1711 та сувдан фойдаланувчилар уюшмаси (СФУ), 1377 та ёнилғи-мойлаш материаллари (ЁММ) ва 917 та минерал ўғит сотиш шохобчаси, 1179 та минибанк, 424 та қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрлаш, 2540 та зотли чорва моллари сотиш ва зооветеринария хизматлари кўрсатувчи, 301 та ахборот таъминоти ва консалтинг шохобчаси, 82 та транспорт хизмати кўрсатиш, 78 та тара идишлари тайёрлаш ва қадоқлаш бўйича шохобча фаолият кўрсатмоқда.

Мамлакатимиз қишлоқ хўжалигини янада тараккий эттиришда асосий эътибор аграр соҳада ислохотларни чуқурлаштириш, ишлаб чиқариш ва бошқариш жараёнларида бозор тамойилларини тўла қарор топтириш асосида қишлоқ аҳолисининг турмуш даражасини кескин оширишга қаратилмоқда.

4.5. Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг истикболли йўналишлари

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги томонидан ишлаб чиқилган аграр тармоқни ривожлантиришнинг истикболли дастури қуйидаги энг муҳим йўналишларни ўз ичига олади:

1. Аграр соҳада иқтисодий ислохотларни янада чуқурлаштириш, мулкий муносабатлар ва хўжалик юритиш шакллари тақомиллаштириш борасида барча субъектлар ўртасидаги ўзаро иқтисодий муносабатларни бозор тамойиллари асосида амалга

ошириш, шартномавий мажбуриятларнинг бажарилишида томонлар маъсулиятини кучайтириш.

2. Қишлоқ хўжалигида ердан фойдаланиш механизмини такомиллаштириш ва самарали фойдаланишни рағбатлантириш йўналиши бўйича тупроқ унумдорлигини ошириш ва унинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш борасидаги чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадида барча ҳудудларда қишлоқ хўжалиги ерлари унумдорлигини ошириш, унумдорлиги паст ер майдонлари салмоғини камайтириш. Ушбу мақсадда ўз маблағлари ҳисобидан ирригация-мелиорация тадбирларини амалга оширган фермерларни иқтисодий рағбатлантириш механизмини жорий этиш.

3. Сув хўжалиги тизимини такомиллаштириш, ерларнинг мелиоратив ҳолатини янада яхшилаш мақсадида сув хўжалиги тизимида моддий ва маънавий эскирган ирригация-мелиорация тизимини янгилаш, унинг самарадорлигини ошириш, янги суғориш технологиялари ва сувдан фойдаланиш механизмларини жорий этиш, ер майдонларининг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, дренаж тармоқларини қуриш ва таъмирлаш тадбирларини амалга ошириш.

4. Қишлоқ хўжалиги экинлари навларини вилоятлар ва туманларнинг табиий-иқлим шароитини ҳисобга олган ҳолда жойлаштириш, маҳсулотлар сифати ва экинлар ҳосилдорлигини оширишга алоҳида эътибор қаратиш.

Қишлоқ хўжалигида экинларнинг юқори ҳосилдор, тезпишар, касаллик ва зараркундаларга чидамли, янги ва истиқболли, маҳсулот сифати бозор талабларига жавоб берадиган навларини жойлаштириш.

5. Чорвачилик тармоғини комплекс ривожлантириш асосан чорва молларининг наслини яхшилаш ҳисобидан унинг маҳсулдорлигини ошириш. Бунинг учун:

- чорвачилик тармоғининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш;
- наслчиликни тубдан яхшилаш;
- тармоқда сервис, жумладан, зооветеринария хизматлари кўрсатиш сифати ва ассортименти ошириш;
- паррандачилик, балиқчилик, асаларичилик ва пиллачилик соҳаларини ривожлантириш;
- чорвачиликда юқумли касалликларга қарши кураш тизимини янада такомиллаштириш;
- озуқа экинларини жойлаштиришнинг мақбул даражаларига эришиш, бунда лалми ерлардан чорва озуқаси етиштириш учун фойдаланишни кенгайтириш.

6. Ўрмон хўжалигини комплекс ривожлантириш борасида табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш ва атроф муҳит муҳофазаси нуқтаи назаридан:

- қўрикланадиган ҳудудлар давлат кадастрини жорий этиш;
- ўрмон хўжалигида мева, манзарали дарахт кўчатларини етиштиришни янада ривожлантириш дастурини ишлаб чиқиш;
- ҳудудларнинг экологик ҳолати бўйича географик-ахборот тизимини ишлаб чиқиш.

7. Қишлоқ хўжалиги хомашёсини қайта ишлаш тармоғини ривожлантириш, аграр соҳанинг экспорт салоҳиятини ошириш.

Қишлоқ хўжалиги, хусусан, чорва ва мева-сабзавот маҳсулотларини сақлаш ва қайта ишлашга ихтисослашган кичик хусусий корхоналарни замонавий техника ва технологиялар билан жиҳозлаш, хомашёни қайта ишлаш қувватларини ишга тушириш, мавжуд корхоналарни модернизация қилиш, ҳўл мева-сабзавот ва тайёр маҳсулот экспорт қиладиган субъектлар учун имтиёзлар тизимини ишлаб чиқиш.

8. Қишлоқ жойларда сервис хизматлари кўрсатиш тизимини такомиллаштириш, аграр тармоқда сервис хизматлари кўрсатиш соҳасини ривожлантириш, бозорга тез мослашувчи субъектлар фаолиятини қўллаб-қувватлаш.

9. Қишлоқ хўжалигида молия-кредит, солиқ ва суғурта тизимини такомиллаштириш:

- давлат эҳтиёжлари учун пахта хомашёси ва ғалла етиштириш асосан имтиёзли кредитлаш орқали молиялаштириб бориш тизимини такомиллаштириш;

- пахта ва ғалладан ташқари қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчиларни кредитлаш механизмини такомиллаштириш;

- қишлоқ хўжалиги учун техника, эҳтиёт қисмлар, насли чорва моллари, уруғлик ва кўчатлар, замонавий технологиялар ва ускуналар, дори-дармон, кимёвий препаратлар импорт қилишда солиқ ва божхона имтиёзлари тизimini яна кенгайтириш;

- қишлоқ жойларга кичик саноатни жалб қилишда солиқ имтиёзлари ва молиявий қўллаб-қувватлаш тадбирларини амалга ошириш;

- маҳаллий ишлаб чиқарувчиларни иқтисодий қўллаб-қувватлаш мақсадида протекционизм сиёсатини доимий равишда амалга ошириш;

- унумдорлиги паст бўлган, шунингдек, насослар билан суғориладиган майдонларда давлат эҳтиёжи учун пахта ва ғалла етиштирувчи фермер хўжаликларини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш механизмини такомиллаштириб бориш.

10. Аграр соҳани ривожлантириш ва илм-фан ютуқларини ишлаб чиқаришга жорий этиш. Бу соҳада:

- атроф-муҳитга экологик зарар келтирмайдиган техника ва технология ҳамда хомашё ресурсларини қайта ишлашда янги услублар ишлаб чиқиш ва мавжудларини такомиллаштириш;

- пахтачилик ва бошқа қишлоқ хўжалиги экинларининг истиқболли навлари бирламчи уруғчилигини ташкил қилиш тизimini такомиллаштириш;

- қишлоқ хўжалигининг амалий муаммоларини ҳал этишда инновацион лойиҳалардан кенг фойдаланиш ва бунда инновацион лойиҳаларни молиялаштиришнинг банк орқали кредитлаш тизimini жорий этиш;

- қишлоқ хўжалигида ген инженерияси борасида тўпланган жаҳон тажрибаларида кенг фойдаланган ҳолда миллий тизимни яратиш;

- экологик тоза қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари яратиш устида кенг камровли ишлар олиб бориш;

- хориждан келтирилган насли уруғлар асосида юқори маҳсулдор маҳаллий чорва моллари, паррандалар, пилла қурти зотларини яратиш.

11. Қишлоқ хўжалигида меҳнат ресурсларидан самарали фойдаланиш ва аҳоли даромадларини ошириш.

5-БОБ. ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ВА СЕРВИС СОҲАСИДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ТИЗИМЛИ ИШЛАР

5.1. Ўзбекистон Республикаси минтақалари бўйича хизматларнинг ривожланиши

Хизматлар кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантириш даражасини янада ошириш, аҳолига янги замонавий ва сифатли хизмат турлари кўрсатиш, иқтисодий ўсишни таъминлаш ва аҳоли, биринчи навбатда, қишлоқ жойларда бандлик масаласини ҳал этишда хизматлар кўрсатиш соҳасининг ролини кучайтириш мақсадида бир қатор ишлар амалга оширилмоқда. Бунга мисол сифатида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 21 майда “Ўзбекистон республикасида 2010 йилгача бўлган даврда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” қабул қилинган 640-сонли қарорини келтириб ўтишимиз мумкин. Ушбу қарорда Ўзбекистон Республикасида 2010 йилгача бўлган даврда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштиришга оид қўшимча чора-тадбирлар, амалга ошириладиган ишлар тўғрисида батафсил тўхталиб ўтилган.

Жумладан, Президент Ислон Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади” мавзусидаги маърузасида ҳам ушбу соҳада эришилаётган ютуқларга алоҳида эътибор қаратилган.

Ўтган йили хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида 13,4 фоиз ўсишга эришилди, сўнгги ўн йилда эса аҳолига кўрсатилган пуллик хизматлар ҳажми, киши бошига ҳисоблаганда, қарийб 20 баробар ошди. Биз бу борада мобил алоқа, интернет, видеотелефон тизими, рақамли телевидение, замонавий банк хизматлари, лизинг, сугурта, аудит, инжениринг ва бошқа замонавий хизмат турларини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратмоқдамиз.

Ислон Каримов

Хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантириш дастурида белгиланган чора-тадбирларни амалга ошириш натижасида хизмат кўрсатиш ҳажми 2010 йилда 31,8 триллион сўмни ташкил этди, 2009 йилга нисбатан эса 113,4 фоиз ўсишга эришилди.

Дастур асосида янги иш ўринларини яратиш бўйича ижтимоий муаммолар ҳал этилди. Натижада 2010 йилда хизмат кўрсатиш соҳасида 214,3 мингта янги иш ўрни яратилди, режа бўйича эса 206,8 минг та иш ўрни яратилиши белгиланган эди.

5.2.1-жадвал

2007-2010 йилларда Ўзбекистон Республикаси минтақалари бўйича хизматлар ривожланишининг ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Хизматлар ҳажми ўсиши							
	2007 йил		2008 йил		2009 йил		2010 йил	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	117,4	126,6	118,0	121,3	118,9	116,7	121,8	114,9
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	118,2	132,8	118,5	123,0	118,7	116,2	119,0	116,4
Андижон вилояти	116,5	130,2	117,0	123,5	117,2	120,1	118,0	116,6
Бухоро вилояти	117,9	143,2	118,0	123,5	118,2	121,2	119,0	118,4

Жиззах вилояти	119,5	130,7	119,7	120,2	122,0	114,8	125,0	119,6
Қашқадарё вилояти	117,4	118,1	117,7	117,7	118,2	117,1	121,6	115,1
Навоий вилояти	120,5	129,3	120,6	124,6	121,2	120,6	125,0	116,4
Наманган вилояти	118,9	122,4	119,4	120,6	122,1	122,8	125,0	121,6
Самарқанд вилояти	116,9	137,3	117,0	135,6	117,2	121,6	120,0	121,6
Сурхондарё вилояти	120,0	130,0	122,0	120,7	122,1	120,0	124,0	116,4
Сирдарё вилояти	115,9	135,4	116,2	126,6	116,7	124,3	120,0	117,2
Тошкент вилояти	122,0	129,3	122,2	132,0	122,5	123,7	125,0	119,6
Фарғона вилояти	119,8	124,6	120,0	125,6	120,1	124,5	122,5	120,5
Хоразм вилояти	119,6	120,4	120,0	121,0	120,1	118,9	122,0	115,8
Тошкент шаҳри	113,4	124,2	114,5	124,3	116,2	116,6	121,0	115,4

1. Умумий овқатланиш ва савдо хизматлари.

Умумий овқатланиш ва савдо хизматлари даражасининг 115,7 фоизга ўсиши, чакана савдо айланмасининг 114,7 фоизга ўсишига, дўконларнинг, айниқса қишлоқ жойлардаги ва аҳоли пунктидан узоқда жойлашган дўконларнинг маҳсулотлар билан таъминланишига, шунингдек, янги савдо инфратузилмаларининг ташкил этилишига олиб келди.

Таҳлил этилаётган жорий йилда 3584 та чакана савдо корхонаси ташкил этилди, 821 та прогноз қилинган эди. Жумладан, 2062 та корхона қишлоқ жойларда ташкил этилди (прогноз бўйича 579 та). 2010 йилда 689 та умумий овқатланиш корхонаси ташкил этилди, шундан 497 таси қишлоқ жойларда ташкил этилди, 302 та прогноз қилинган эди.

Комплекс хизматларни ривожлантиришга шарт-шароитлар яратиш мақсадида "Ўзар" шаклида 59 та савдо-маиший мажмуаси ташкил этилди, прогноз бўйича 31 та эди, шу жумладан, 43 та мажмуа қишлоқ жойларда ташкил этилди, прогноз бўйича эса 24 та. Бу эса қишлоқ аҳолисининг хизмат кўрсатишга бўлган талаб даражасини янада ошишига олиб келди.

Сервис ва хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш дастурини бажариш жараёнида республика, вилоят ва вилоятлараро ихтисослаштирилган улгуржи-савдо базаларини ташкил этиш бўйича амалий тадбирлар амалга оширилди, уларнинг фаолияти ва хомашё таъминоти йўлга қўйилди. Республика ихтисослаштирилган улгуржи-савдо базаларига минтақавий (вилоят, вилоятлараро ва туманлараро) базаларни шакллантиришда ва уларга юклатилган вазифаларни бажаришида ёрдам кўрсатилди.

5.2.2-жадвал

2007-2010 йилларда Ўзбекистон Республикаси минтақалари бўйича савдо ва умумий овқатланиш хизматларининг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда) Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Хизмат хажмининг ўсиши							
	2007 йил		2008 йил		2009 йил		2010 йил	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
		аё		а		да		
Ўзбекистон Республикаси	116,2	132,5	117,8	126,8	119,0	121,8	121,5	116,9
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	118,4	130,8	118,6	124,6	118,8	119,1	121,0	117,5
Анжолон вилояти	113,8	132,0	114,5	120,0	115,5	116,2	118,0	113,0
Бухоро вилояти	117,8	159,4	118,2	123,5	118,8	119,0	121,0	113,5
Жиззах вилояти	114,6	130,6	115,5	108,0	118,0	115,5	120,2	125,0
Қашқадарё вилояти	119,1	123,0	119,2	117,4	119,7	120,8	122,0	113,5

Навоий вилояти	122,0	136,8	122,2	124,5	122,5	130,3	123,0	123,0
Наманган вилояти	122,0	124,5	125,0	126,0	125,0	125,0	132,2	121,0
Самарқанд вилояти	112,9	139,1	113,0	145,2	113,2	122,2	115,4	121,0
Сурхондарё вилояти	120,0	128,8	121,0	131,4	121,5	113,5	122,0	117,0
Сирдарё вилояти	112,0	134,9	115,0	127,6	118,0	120,9	120,0	119,0
Тошкент вилояти	116,5	144,6	116,8	131,0	117,0	128,8	119,2	108,0
Фарғона вилояти	111,6	128,8	120,0	120,0	125,0	124,9	127,1	130,0
Хоразм вилояти	119,4	126,9	124,0	122,6	125,0	125,4	127,6	114,5
Тошкент шаҳри	115,5	127,1	116,0	128,2	117,0	119,5	119,0	117,0

2. Хизматлар ва транспорт.

Транспорт хизматларининг ўсиши прогноз бўйича 118,9 фоиз этиб белгиланган бўлса, амалда у 121,5 фоизни ташкил этди. Умуман олганда, барча минтақаларда транспорт хизмати хажмининг ўсиши таъминланди. Бундай ўсиш суърати асосан транспорт инфратузилмасининг кенгайиши ва йўловчиларни ташиш бўйича янги маршрутли йўналишларнинг ташкил этилишида номоён бўлди.

5.2.3-жадвал

2007-2010 йилларда Ўзбекистон Республикаси минтақалари бўйича транспорт хизматларининг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Хизмат хажмининг ўсиши							
	2007 год		2008 год		2009 год		2010 год	
	Режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	114,3	117,6	116,9	119,7	119,3	118,6	121,8	124,2
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	114,0	125,3	114,0	120,5	115,5	123,4	116,0	117,0
Андижон вилояти	107,0	130,4	108,8	123,6	110,2	123,5	111,1	130,0
Бухоро вилояти	114,3	115,9	115,5	125,9	125,8	126,4	136,0	120,0
Жиззах вилояти	107,3	118,9	108,0	120,2	109,1	109,1	109,3	133,3
Қашқадарё вилояти	112,4	114,3	114,9	132,6	117,3	117,6	120,0	132,4
Навоий вилояти	118,2	119,4	121,0	123,6	124,0	135,4	125,4	140,1
Наманган вилояти	112,1	127,6	115,0	129,2	120,0	126,7	133,0	133,7
Самарқанд вилояти	114,0	125,9	116,0	124,6	118,0	118,4	120,0	119,0
Сурхондарё вилояти	120,5	146,8	141,0	115,0	143,0	114,6	145,0	121,4
Сирдарё вилояти	110,2	106,9	110,5	125,0	110,8	115,0	113,0	122,0
Тошкент вилояти	124,5	111,8	124,8	131,0	125,5	126,0	125,9	136,4
Фарғона вилояти	112,8	112,2	114,2	115,3	115,9	125,2	117,4	123,1
Хоразм вилояти	118,0	122,6	119,0	121,7	119,5	120,2	122,0	118,0
Тошкент шаҳри	105,0	113,4	105,7	110,1	106,5	110,6	107,0	116,0

Йўловчиларни ташиш бўйича маршрутли йўналишларининг сони режага нисбатан анча юқори кўрсаткичга эга. 2011 йилнинг 1 январь ҳолатига кўра, мамлакатимизда йўловчиларни ташиш бўйича 3721 та маршрут фаолият кўрсатмоқда (прогноз-3687 маршрут). Шаҳар ичидаги маршрутлар 2140 (прогноз 2053 та) тани ёки мамлакат бўйича умумий маршрутлар сонининг 57,7 фоизини ташкил этди. Вилоятлар ичидаги шаҳарлараро йўловчи ташиш маршрутлари 351 тага етиб режалаштирилган кўрсаткичга тўла мос келди. Вилоятлар ўртасидаги шаҳарлараро маршрутлар сони 2011 йилнинг 1 январь ҳолатига кўра,

250 тани ташкил этди. Қишлоқ жойлардаги транспорт хизматларининг улуши эса, ўз навбатида, 44,1 фоизга етди.

3. Ахборотлаштириш ва алоқа хизматлари.

Мамлакатимизда замонавий хизмат турларини ривожлантиришга йўналтирилган бир қатор чора-тадбирлар қабул қилинган, уларга ахборотлаштириш ва алоқа хизматлари ҳам киради. Тармоқда рақамли технологияларга асосланган янги лойиҳалар амалга оширилмоқда. Натижада ахборотлаштириш ва алоқа хизматларининг 129,0 фоизга ўсишига эришилди.

2010 йил якунида 517 та шаҳар ва 101 қишлоқ почта алоқа пунктига информацион технологиялар асосидаги электрон пул ўтказмалари (403 та) хизмати татбиқ этилди. Натижада қишлоқ жойларида кўрсатилган ахборотлаштириш ва алоқа хизматларининг улуши 4 фоизни ташкил этди.

5.2.4-жадвал

2007-2010 йилларда Ўзбекистон Республикаси минтақалари бўйича алоқа ва ахборотлаштириш хизматларини ривожлантириш ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Хизмат ҳажмининг ўсиши							
	2007 год		2008 год		2009 год		2010 год	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	120,7	151,5	125,2	140,1	130,0	121,6	130,0	101,9
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	114,1	155,2	116,5	134,4	123,0	121,5	126,4	116
Андижон вилояти	117,0	133,2	120,0	121,6	127,5	113,6	128,9	109
Бухоро вилояти	131,5	154,0	132,0	134,3	137,0	125,1	140,0	102
Жиззах вилояти	114,1	236,7	116,0	131,0	125,0	113,6	128,0	102
Қашқадарё вилояти	117,0	160,4	120,0	152,1	130,0	108,4	130,0	117
Навоний вилояти	123,0	133,2	124,0	133,5	130,0	150,3	131,0	116
Наманган вилояти	125,0	177,2	128,0	146,0	130,0	118,9	132,0	109
Самарқанд вилояти	118,0	174,8	127,6	153,7	130,0	103,9	131,0	113
Сурхондарё вилояти	121,0	165,1	125,0	142,9	128,0	183,0	130,0	117
Сирдарё вилояти	117,8	176,3	120,0	124,9	125,0	143,0	128,0	112
Тошкент вилояти	126,0	157,3	130,0	141,4	132,0	145,0	133,0	108
Фарғона вилояти	131,5	167,2	133,0	138,9	135,5	130,0	136,0	116
Хоразм вилояти	122,0	150,2	126,2	130,1	132,0	119,3	135,0	114
Тошкент шаҳри	120,0	145,8	125,0	141,3	129,7	118,8	128,5	96

4. Молия-банк хизматлари.

2010 йил молия хизматларининг ўсиши 122,6 фоизни ташкил этди.

Молия инфратузилмасининг ўсиши бутун мамлакатимиз бўйича ўзига хос кўринишга эга. Амалга оширилган тадбирлар натижасида аҳолининг пул қўйилмалари 1,5 баробарга ёки 52 фоизга ўсди ва 4185,0 миллиард сўмни ташкил этди, банкларнинг кредит қўйилмалари эса, 1,3 баробарга кўпайди. 2010 йил кредит қўйилмаларининг умумий ҳажми 11539,3 миллиард сўмни ташкил қилди. Истеъмол кредитлари 1,1 баробарга ўсди. Терминал орқали операцияларнинг ҳажми 2,5 баробарга кўпайиб 5700,1 миллиард сўмни ташкил этди ва 7,9 миллион донна пластик карточка амалиётга жорий қилинди.

Кичик бизнес субъектларига берилган кредитларнинг ўсиши 1,5 баробарни ташкил этди, бу борада режага нисбатан эса 12,8 фоиз ўсишга эришилди. Умуман олганда, кичик бизнес субъектларига 261,2 миллиард сўм миқдордаги маблағ ажратилди.

2010 йил якунига кўра, мамлакатимизда 848 турдаги сугурта хизмати жорий қилинди. Қишлоқ жойларда яшовчи аҳоли ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчилари учун сугурталашнинг замонавий турлари жорий қилинди (ҳосилни сугурталаш, қорамол, қишлоқ хўжалиги техникаларини сугурталаш ва х.к.). 2010 йилда сугурта қилиш хизматлари ҳажми 171,4 миллиард сўмни ташкил этди.

5.2.5-жадвал

2007-2010 йилларда Ўзбекистон Республикаси минтақалари бўйича молия-банк хизматларининг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Хизмат ҳажмининг ўсиши							
	2007 год		2008 год		2009 год		2010 год	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	117,2	123,8	120,5	132,2	123,5	124,7	126,5	121,1
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	117,0	125,6	117,5	106,7	119,0	106,5	124,5	112,9
Андижон вилояти	118,0	122,2	119,5	121,3	122,6	139,2	125,6	109,0
Бухоро вилояти	119,5	153,9	121,0	124,1	125,3	117,5	128,1	105,0
Жиззах вилояти	116,0	115,8	117,9	111,6	120,0	116,7	124,4	135,0
Қашқадарё вилояти	115,0	115,1	117,0	130,2	120,0	110,5	125,5	113,0
Навоий вилояти	117,0	119,9	119,8	123,0	122,0	125,3	125,6	113,0
Наманган вилояти	115,5	107,3	117,9	123,1	121,5	124,0	124,5	12,0
Самарқанд вилояти	120,0	128,6	123,2	179,6	125,0	109,8	129,1	123,0
Сурхондарё вилояти	114,2	114,3	119,0	136,5	121,6	140,2	124,4	115,0
Сирдарё вилояти	114,0	99,6	118,0	119,5	121,0	122,8	124,0	115,0
Тошкент вилояти	122,0	131	123,5	127,2	124,0	116,6	126,0	118,0
Фарғона вилояти	122,0	121,4	125,5	125,6	127,0	119,1	128,5	113,0
Хоразм вилояти	119,8	103,8	122,0	112,6	124,2	111,8	126,0	111,0
Тошкент шаҳри	116,0	131,4	120,5	145,1	124,6	134,0	127,2	127,0

5. Туристик-экскурсия ва меҳмонхона хизматлари.

Туристик хизматларнинг ўсиш суърати 112,7 фоизни, кўрсатилган хизматлар ҳажми эса, 46,8 миллиард сўмни ташкил этди. Таҳлил этилаётган даврда туристлар оқими 937,1 минг кишини ёки режага нисбатан 100,4 фоизни ташкил этди. “Шахристон” меҳмонхонасига ташриф буюрган туристлар сони 266 кишини ташкил этди. “Ўзбектуризм” Миллий компанияси инвентари ва махсус меҳмонхона жиҳозларини ва туристларга хизмат кўрсатишни яхшилаш мақсадида 15 донга транспорт воситасини сотиб олди, 2010 йилда 20 та транспорт воситаси сотиб олиш режалаштирилган эди.

Меҳмонхоналарда хизмат кўрсатиш ҳажми 87,4 миллиард сўмни ёки 2009 йилга нисбатан ўсиш даражаси 109,0 фоизни ташкил этди.

5.2.6-жадвал

2007-2010 йилларда Ўзбекистон Республикаси минтақалари бўйича туристик
экскурсион хизматларнинг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Хизмат ҳажмининг ўсиши							
	2007 йил		2008 йил		2009 йил		2010 йил	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	119,3	122,3	121,3	126,3	123,4	130,4	127,5	110,6
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	109,1	129,3	110,5	167,1	111,3	126,7	113,5	125
Андижон вилояти	115,6	483,6	118,0	138,1	119,5	128,8	120,0	132
Бухоро вилояти	119,0	118,7	120,0	127,2	120,2	101,2	128,0	105
Жиззах вилояти	118,0	218,2	118,5	177,4	120,0	106,2	122,0	125
Қашқадарё вилояти	118,0	123,4	119,5	126	124,0	116,3	130,0	130
Навоий вилояти	122,0	170,5	123,5	139,1	124,0	130,7	125,0	107
Наманган вилояти	115,0	117,7	118,0	0	122,0	127,6	125,0	115
Самарқанд вилояти	118,0	128	122,0	158,4	125,0	141,8	129,0	103
Сурхондарё вилояти	116,0	226,6	116,5	125	118,0	175,2	120,0	115
Сирдарё вилояти	110,0	18,3	120,0	0	130,5	113,1	135,0	2,6
Тошкент вилояти	120,0	127	122,0	177,4	123,5	191,0	125,0	140
Фарғона вилояти	118,0	118,1	119,5	113,2	122,0	123,0	123,0	103
Хоразм вилояти	115,0	126,2	120,0	200	121,1	105,1	130,0	105
Тошкент шаҳри	121,0	124,4	122,0	118,3	123,5	135,3	128,0	115

5.2.7-жадвал

2007-2010 йилларда Ўзбекистон Республикаси минтақалари бўйича меҳмонхона
хизматларининг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Хизмат ҳажмининг ўсиши							
	2007 йил		2008 йил		2009 йил		2010 йил	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	120,0	133,5	122,5	122,5	125,3	112,3	130,0	118
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	109,5	210,4	111,0	113,7	114,8	113,7	120,0	103
Андижон вилояти	116,2	119,9	119,5	123,6	122,0	126,8	125,0	120
Бухоро вилояти	119,2	142,8	120,1	125,3	124,2	102,7	130,0	106

Жиззах вилояти	118,2	154,2	118,5	132,7	120,5	126,7	122,0	122,1
Қашқадарё вилояти	118,0	121,2	119,8	120,5	124,0	100,6	130,0	120
Навоий вилояти	122,0	138,4	123,5	121,2	124,0	125,4	125,0	116
Наманган вилояти	115,5	149,5	118,5	220	122,2	165,7	125,0	130
Самарқанд вилояти	117,5	133,6	123,6	144	127,0	127,1	134,0	100
Сурхондарё вилояти	116,5	113,5	117,5	104,8	118,0	110,8	122,5	130
Сирдарё вилояти	111,0	104,9	120,0	124,1	128,0	128,3	135,0	65
Тошкент вилояти	120,0	128,5	122,0	161,9	123,5	148,8	125,0	110
Фарғона вилояти	118,5	137,9	120,0	116,2	122,0	146,6	126,0	114
Хоразм вилояти	116,0	127,4	120,2	168	121,5	100,0	130,0	106
Тошкент шаҳри	122,0	143,2	124,5	143,2	127,8	110,0	132,1	122

6. Маиший-коммунал хизматлар.

Маиший-коммунал хизматларнинг ўсиши 101,5 фоизни ташкил этди. 2010 йил якунига кўра, 4083 та маҳаллий котёл ўрнатилди, уларнинг 2730 таси газда, 1353 таси табиий газ ва шунга ўхшаш ёқилғи турларида ишлайди.

2010 йилда аҳолига умумий ҳажми 789,5 миллиард сўмга тенг миқдорда маиший хизматлар кўрсатилди ва 2009 йилга нисбатан 114,9 фоиз ўсишга эришилди.

Қабул қилинган дастурни ривожлантиришда мавжуд имкониятлардан фойдаланиш ўз самарасини берди, шунингдек, бозор тузилмаси ҳам ўз таъсирини ўтказди. 2010 йилда 562 та тикувчилик ателъеси ва устахоналари, қишлоқ жойларда эса 417 та (режа бўйича 366 ва 264 та) цех ташкил этилди; 442 та оёқ кийимларини таъмирлаш устахонаси, қишлоқ жойларда эса 367 та (режа бўйича 386 ва 323 та) устахона ташкил этилди; 257 та фотосалон, қишлоқ жойларда эса 182 та (режа бўйича 211 ва 151 та) фотосалон ташкил этилди.

5.2.8-жадвал

2007-2010 йилларда Ўзбекистон Республикаси минтақалари бўйича маиший-коммунал хизматларнинг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Хизматларнинг баҳолари							
	2007 йил		2008 йил		2009 йил		2010 йил	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	115,8	111,1	118,7	110,4	122,0	103,1	125,0	103
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	117,0	112,5	118,0	108,1	122,1	108,7	123,4	111,0
Андижон вилояти	114,0	119,6	117,5	111,2	123,8	106,5	125,9	100,0
Бухоро вилояти	112,7	116,0	114,5	108,2	116,9	101,9	119,2	104,0
Жиззах вилояти	118,6	109,1	119,0	102,4	119,2	100,1	119,5	106,0
Қашқадарё вилояти	120,5	110,2	123,1	96,9	125,0	95,2	125,5	101,0
Навоий вилояти	120,0	123,3	124,1	122,3	127,2	105,8	131,4	102,5
Наманган вилояти	117,0	100,9	119,1	97,2	127,2	111,0	136,5	104,5
Самарқанд вилояти	109,0	112,2	110,6	102,6	112,0	103,0	113,0	107,0
Сурхондарё	128,0	116,3	130,1	103,6	134,0	102,8	135,0	100,0

Вилояти								
Сирдарё вилояти	120,7	147,9	120,8	108,2	123,0	115,2	123,5	104,0
Тошкент вилояти	117,0	108,5	118,0	121,2	120,0	109,0	120,2	102,8
Фарғона вилояти	127,0	112,7	128,5	124,2	130,0	101,9	132,5	109,0
Хоразм вилояти	111,0	102,9	117,0	114,7	118,0	106,7	122,0	110,0
Тошкент шаҳри	102,0	102,6	105,0	107,0	106,5	95,1	108,5	97,0

7. Автомобил ва бошқа техникаларни таъмирлаш бўйича хизмат кўрсатиш
 хажмининг ўсиши 124,4 фоизни ташкил этди.

8. Хизмат кўрсатиш соҳасида тадбиркорлар таъаббусини молиялаштириш.

Хизмат кўрсатиш соҳаси корхоналарини ташкил этиш “Микрокредитбанк” тижорат банкининг Бандликни қўллаб-қувватлаш фонди ҳисобидан молиялаштирилди. Кредит қўйилмалари ҳажми 15,9 миллиард сўмни ташкил этди, режада эса 14,9 миллиард сўм эди.

6-БОБ. МАМЛАКАТНИ МОДЕРНИЗАЦИЯ ВА ИҚТИСОДИЁТНИ ДИВЕРСИФИКАЦИЯ ҚИЛИШДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР, УЛАРНИНГ КЎЛАМИ

6.1. Мамлакатимизни модернизация қилишда инвестициялар ва уларнинг аҳамияти

Юртбошимиз 2010 йилда мамлакатимизни модернизация қилиш бўйича эришилган ютуқ ва натижалар ҳақида фикр юритар экан, асосий эътиборни иқтисодиётга киритилган инвестициялар ва уларнинг салмоғига қаратди. Маълумки, иқтисодий ўсишни таъминлашда инвестициялар ҳажми ва уларнинг архитектураси муҳим аҳамият касб этади. Шуларни инобатга олган ҳолда, Президентимиз томонидан мамлакатимиз иқтисодий сиёсати истиқболини белгилаб беришда устувор йўналишлардан бири сифатида инвестицияларни кенг жалб этиш, айниқса, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитларни яратишга эътибор қаратилмоқда.

Иқтисодиётнинг глобаллашуви шароитида ва бозор муносабатлари талабларидан келиб чиқиб, жаҳонда инвестициялар учун қатъий рақобатли кураш изчил давом этмоқда. Ташқи иқтисодий фаолиятни эркинлаштириш, мамлакатимиз иқтисодиётига бевосита хорижий инвестицияларнинг жалб қилинишини таъминлайдиган ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий ва бошқа шарт-шароитларни тақомиллаштириш, хорижий инвестицияларга нисбатан очиқ эшиклар сиёсатини ўтказиш, маблағларни мамлакатнинг иқтисодий мустақиллигини таъминловчи устувор йўналишларда ҳамда рақобатдош маҳсулотлар ишлаб чиқариш билан боғлиқ йўналишларда мужассам қилиш республикада ўтказиляётган инвестиция сиёсатининг асосий тамойилларидир.¹⁰

Мамлакатимизда 2010 йилда 2009 йилга нисбатан 13,6 фоизга кўп, яъни 9 миллиард 700 миллион АҚШ долларига тенг миқдордаги инвестициялар ўзлаштирилди, бу ялпи ички маҳсулотнинг қарийб 25 фоизини ташкил этади.

Ислом Каримов

Ялпи инвестиция – маълум давр ичида асосий восита ва номоддий активларни вужудга келтириш учун сарфланадиган инвестицион капиталнинг умумий ҳажми.

Мамлакатимиз иқтисодиётига жалб этиляётган инвестициялар ҳажми йилдан-йилга ошиб бормоқда. Буни биргина 2010 йилда киритилган жами инвестициялар ҳажмидан ҳам билиб олиш мумкин. Рақамларга назар соладиган бўлсак, ўтган 2010 йилда 9 миллиард 700 миллион АҚШ долларига тенг бўлган инвестициялар ўзлаштирилган бўлиб, бу кўрсаткич 2009 йилга нисбатан 13,6 фоизга кўпдир. Ушбу инвестицияларнинг салкам 72 фоизи ишлаб чиқариш корхоналарини барпо этишга, жумладан, 38 фоизга яқини асбоб-ускуна ва илғор технологиялар сотиб олишга йўналтирилди. Шу борадаги умумий қўйилмалар ҳажмида хорижий инвестициялар ва кредитлар улуши 28,8 фоизни, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар миқдори 2 миллиард 400 миллион доллардан зиёдни ташкил этди.¹¹

Молиялаштириш манбалари таркибига тўхталадиган бўлсак (1-жадвал), 2010 йилда умумий инвестициялар ҳажмида давлат бюджети маблағлари 7,4 фоиз; чет эл инвестициялари 28,8 фоиз; корхоналар ва аҳоли маблағлари 47,3 фоизни ташкил этган.

2011 йилда давлат бюджети маблағлари 5,1 фоиз; чет эл инвестициялари 25,3 фоиз; корхоналар ва аҳоли маблағлари 49,0 фоиз ва бошқа манбалар 20,6 фоизга тенг бўлиши прогноз қилинмоқда.

¹⁰ Махмудов Н.М., Маджидов Ш.А. Инвестицияларни ташкил этиш ва молиялаштириш. Ўқув қўлланма. – Т.: ТДИУ, 2010. – 86-б.

¹¹ “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади”. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якуналари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси. Халқ сўзи, 2011 йил 22 январь, № 16 (5183).

2005-2011 йилларда инвестициялар таркибىнинг ўзгариши, фоизда

Молиялаштириш манбалари	2005 й.	2006 й.	2007 й.	2008 й.	2009 й.	2010 й.	2011 й. (прогноз)
Давлат бюджети	12,7	10,7	9,0	9,0	8,1	7,4	5,1
Чес ва инвестициялари	19,2	19,0	22,8	25,8	32,4	28,8	25,3
Корхоналар ва аҳоли манбалари	60,3	60,0	59,0	53,9	46,9	47,3	49,0
Бошқа манбалар	7,8	10,3	9,2	11,3	12,6	16,5	20,6

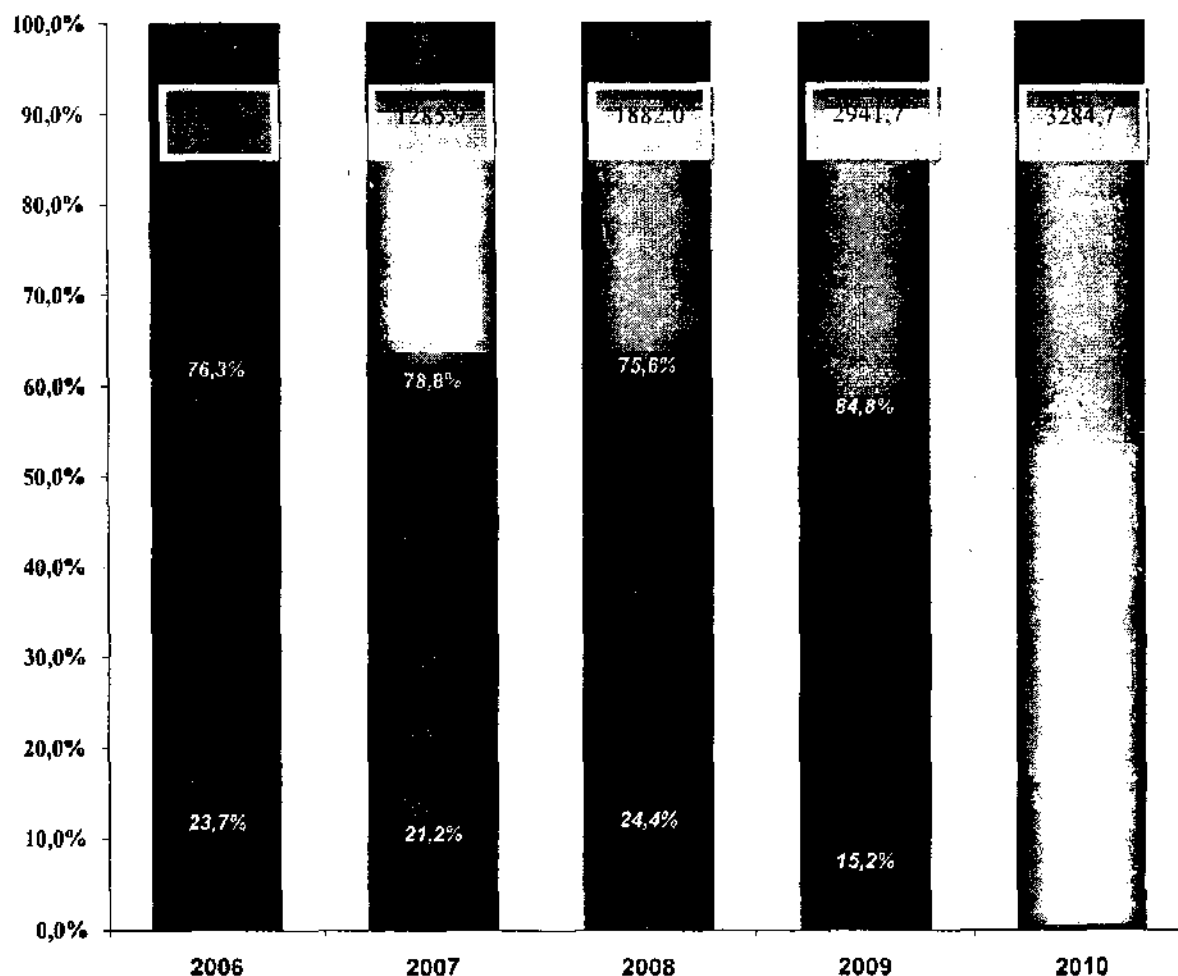
Кўрсаткичлар таҳлилидан хулоса қилиш мумкинки, бугунги кунда жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози ҳукм сураётган бир шароитда ҳам Ўзбекистон улкан хорижий инвестициялар йўналтирилаётган мамлакатлар гуруҳидан жой олмоқда. Бунга, албатта, мамлакатимизда олиб борилаётган ва узоқ стратегик мақсадларни кўзлаган инвестицион дастурлар ҳамда таркибий ўзгаришларни изчил амалга оширишда қулай инвестиция муҳитининг яратилгани асосий омил бўлмоқда. 2006-2010 йиллар давомида давлат инвестиция дастурлари доирасида жалб қилинган хорижий инвестициялар ҳажми 2010 йилда 2006 йилга қараганда 3,6 баробарга кўпайган. 2010 йилда тўғридан-тўғри инвестициялар умумий хорижий инвестицияларнинг қарийб 84 фоизини, ҳукумат кафолати остидаги инвестициялар эса атига 16 фоизини ташкил этган (1-расм). Ваҳоланки 2006 йилда ҳукумат кафолати остидаги инвестициялар умумий хорижий инвестицияларнинг 23,7 фоизини ташкил қилган. Бу Президентимиз томонидан мамлакатни модернизация қилиш ва иқтисодиётни диверсификация қилиш жараёнининг тўғри ва аниқ олиб борилаётгани натижасидир.

Инвестиция муҳити – мамлакатдаги инвестиция жараёнларига таъсир кўрсатувчи иқтисодий, сиёсий, меъёрий-ҳуқуқий, ижтимоий ва бошқа шарт-шароитлар мажмуи.

Иқтисодиётдаги таркибий ислохотларни янада чуқурлаштириш, корхоналарининг инвестицион фаолиятини янада жонлаштириш, хорижий инвестицияларни, аввало тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни кенг жалб этиш ва улардан самарали фойдаланиш, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта қурулантириш, янги иш ўринларини шакллантириш ва шу асосда миллий иқтисодиётимизни барқарор ва жадал ривожлантиришни таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасининг 2010 йилга инвестицион дастури ҳақида”ги 1213-сонли Қарори¹² тасдиқланган бўлиб, ушбу дастур асосидаги капитал қўйилмаларни молиялаштириш манбалари таркибида банк тизими инвестицион кредитларининг аҳамияти юқори бўлмоқда. Ушбу дастурни амалга ошириш давомида 2010 йилнинг ўзидаёқ барча барча молиявий манбалар ҳисобидан техник ва технологик қайта жиҳозлаш учун йўналтирилган инвестициялар ҳажми 3 миллиард 800 миллион доллардан ошгани ёки 2010 йилдаги барча капитал қўйилмаларнинг 37,5 фоизини ташкил этгани принципиал аҳамиятга эгадир. Биргина 2010 йилнинг ўзидаёқ Инвестиция дастури доирасида 200 дан зиёд лойиҳа амалга оширилганини таъкидлаш жоиз. Жумладан, йилига 50 мингта автомобиль ишлаб чиқариш қувватига эга бўлган “М-300” русумидаги енгил автомобиль ишлаб чиқаришни ўзлаштириш, 200 минг тонна калий ўғитлари ишлаб чиқариш қувватига эга бўлган “Дехқонобод калий ўғитлари заводи қурилиши”, “Хонжиза қонида полиметалл рудаларга

¹² “Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг ахборотномаси”, 2009 й., 10-сон, 403-модда.

ишлов бериш” каби йирик лойиҳалар, Навоий кон-металлургия комбинати, “Навоийазот” компаниясининг бир қатор янги объектларни барпо этиш ишлари ва бошқа лойиҳалар ниҳоясига етказилди.¹³

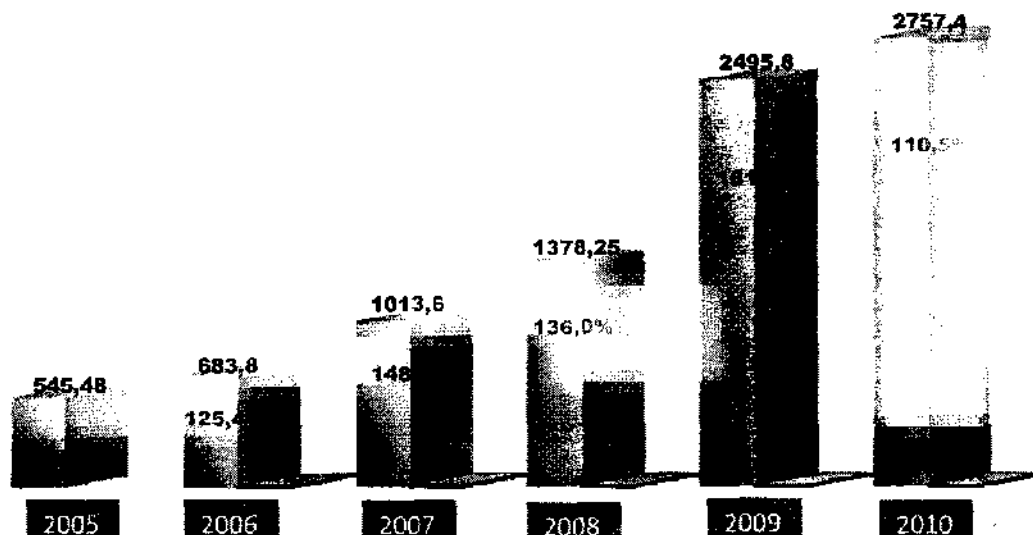

■ тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ■ ҳукумат кафолати остидаги кредитлар

6.1.1-расм. 2006-2010 йиллар давомида давлат инвестиция дастурлари доирасида жалб қилинган хорижий инвестициялар динамикаси, миллион АҚШ доллари.

Чет эллик инвесторлар асосан даромад (фойда) олиш мақсадида тадбиркорлик фаолияти ва бошқа турдаги фаолият объектларига қўшадиган барча турдаги моддий ва номоддий бойликлар ва уларга доир ҳуқуқлар, шу жумладан, интеллектуал мулкка доир ҳуқуқлар, шунингдек, чет эл инвестицияларидан олинган ҳар қандай даромад Ўзбекистон Республикаси ҳудудида *чет эл инвестициялари* деб эътироф этилади.

¹³ “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади”. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси. Халқ сўзи, 2011 йил 22 январь, № 16 (5183).

6.1.2-расм. 2005-2010 йиллар давлат инвестиция дастурлари доирасида тўғридан-тўғри хорижий сармояларнинг жалб қилиниш динамикаси, миллион АҚШ доллари.

Юқорида келтирилган расмдан кўриш мумкинки, 2010 йилда иқтисодиётга киритилган тўғридан-тўғри инвестициялар 2009 йилга нисбатан 10,5 фоизга ошган ва унинг катта қисми, яъни 60,1 фоизи нефть-газ тармоғини модернизация қилишга, ишлаб чиқаришни техник ва технологик қайта қуриш ва геология қидирув ишларига сарфланган. Агар ушбу кўрсаткич таҳлилини 2005 йилга нисбатан оладиган бўлсак, тўғридан-тўғри жалб қилинган хорижий сармоялар 2010 йилда қарийб беш баробарга кўпайганини қайд этиш мумкин.

Президентимизнинг 2010 йилда мамлакат иқтисодиётига киритилган умумий инвестициялар ЯИМнинг қарийб 25 фозини ташкил этгани тўғрисидаги таҳлилларини давом эттирган ҳолда таъкидлаш мумкинки, тўғридан-тўғри жалб қилинган хорижий инвестициялар ЯИМнинг қарийб 6,8 фозини ташкил қилмоқда. Ўзбекистоннинг инвестицион жозибадорлигини ва инвестиция муҳитига таъсир кўрсатувчи ижобий омиллардан бири сифатида сиёсий ва макроиқтисодий барқарорликни ва инвесторлар ҳуқуқларининг ишончли кафолати таъминланганини санаб ўтиш лозим (6.1.2-расм).

Барча молиявий манбалар ҳисобидан техник ва технологик қайта жиҳозлаш учун йўналтириладиган инвестициялар ҳажми 3 миллиард 800 миллион доллардан ошгани ёки 2010 йилдаги барча капитал қўйilmаларнинг 37,5 фозини ташкил этгани принципиал муҳим аҳамиятга эгадир.

Ислом Каримов

Ўзбекистон капитални импорт қилувчи мамлакат сифатида жаҳон майдонига чиқар экан, бир қатор муайян манфаатларни кўзлайди. Иқтисодиётни эркинлаштириш шароитида мамлакатга хориждан янги технологиялар, ускуналар, "ноу-хау"ни олиб киришга, чет эллик мутахассислар, экспертлар ва маслаҳатчиларни жалб қилиш орқали маҳсулот сифати ва ишчи кучи малакасини оширишга эришиш мумкин.

Шунингдек, хориж сармоялари ишлаб чиқаришни рағбатлантиради, қўшимча иш ўринларига эга қилади, янги техника ва технологияларни иқтисодиёт тармоқларига олиб киради, мамлакат иқтисодиётининг жаҳон иқтисодиётига интеграциялашувиغا ёрдам беради.

Инвестицион лойиҳа - барпо этилаётган ёки модернизация қилинаётган объектлар, технологик жараёнлар ва улар учун техник ва ташкилий ҳужжатлар, моддий, молиявий, меҳнат ва бошқа ресурсларни яратиш билан боғлиқ тадбирлар ва бошқарув қарорлари бажарилишини ўз ичига олган мақсадлар тизимилиги.

6.2. Мамлакатимиз иқтисодиётига киритилган хорижий инвестициялар таҳлили

Юртимизда ўтказилаётган иқтисодий сиёсат жаҳон иқтисодий ҳамжамиятига интеграция жараёнининг фақат давлатнинг таркибий тузилиши бўйича эмас, балки хусусий сектор даражасида ҳам жадаллашувини назарда тутди. Эркин бозорнинг фаолият кўрсатиши учун яратилаётган шароит Ғарб ва Шарқ ишбилармонларининг мамлакатимизга барқарор қизиқишини уйғотмоқда. Бугунги кунда бизнинг тадбиркорларимиз ҳам хорижий инвесторларни ҳамкорликка жадал жалб этмоқда.

Айни вақтда хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарни барпо этиш қўйидаги босқинларни ўз ичига олмоқда: корхонани ташкил этиш сабабларини инобатга олиш; ишончли шерик танлаш; хорижий инвестициялар иштирокидаги корхона барпо этиш ҳақида қарор қабул қилиш.

ИНВЕСТИЦИЯ МУҲИТИГА ТАЪСИР ЭТУВЧИ ИЖОБИЙ ОМИЛЛАР

Сиёсий ва макроиқтисодий барқарорлик

Инвесторлар ҳуқуқларининг кафолатлари

Ишлаб чиқариш учун зарур инфратузилмаларнинг мавжудлиги

Хомашё базаси ва ундан фойдаланиш имкониятининг мавжудлиги

Бозорларнинг нисбатан қулай географик жойлашуви ва оптимал транспорт коридорларининг мавжудлиги

Малакали ишчи кучининг мавжудлиги (институт, коллеж ва б.)

Инвесторларга бериладиган солиқ ва божхона тўловлари бўйича имтиёз ва афзалликлар

6.2.1-расм.

Хорижий инвестициялар иштирокидаги корхонани ташкил этиш сабабларининг асосан уч туркумини ажратиш мумкин. Булар ички, ташқи ва стратегик сабаблардир.

Ички сабаблар таркиби қўйидагилардан иборат:

- ❖ яратилган инвестиция муҳитидан фойдаланиш;
- ❖ бошқарувнинг янги усуллари ўзлаштириш;
- ❖ замонавий ва энг қулай тартибга эришиш;
- ❖ маҳаллий ишчи кучи ресурсларидан самарали фойдаланишни кенгайтириш;
- ❖ хориж бозорига кириб боришни тезлаштириш;
- ❖ ижтимоий, маданий ва сиёсий билимларни кенгайтириш;
- ❖ ходимлар малакасини ошириш.

Ташқи сабаблар таркиби қўйидагича:

- ❖ жаҳон бозорига чиқиш;
- ❖ соғлом ва самарали рақобат муҳити;
- ❖ сиёсий кескинликнинг юмшаши;
- ❖ маҳаллий ҳокимиятнинг талаблари.

Стратегик сабаблар таркиби куйидагилардан иборат:

- ❖ мамлакатда замонавий иш юритиш усулларида фойдаланиш имконияти;
- ❖ мустақкам хомашё базасига эга бўлиш;
- ❖ технологиялар трансферти;
- ❖ ишлаб чиқаришни кенгайтириш.¹⁴

Корхоналарнинг инвестицион фаолиятни ривожлантириш истиқболлари инвестицион дастур доирасида ҳамда алоҳида илмий асосланган лойиҳаларни ишлаб чиқиш орқали амалга оширилади. Инвестицион лойиҳалар турли шакл ва мазмунга эга бўлиб, улар корхоналарни барпо этиш, турли объектларни қуриш, иқтисодий, ижтимоий, экологик ва бошқа мақсадларни амалга оширишга йўналтирилади.

Республикада хорижий инвестицияларни жалб қилиш йўли билан самолётсозлик, оэлектроника ва радиэлектроника соҳаларини ривожлантиришга катта эътибор берилмоқда. Шунингдек, енгил ва озиқ-овқат саноати учун асбоб-ускуналар, қишлоқ хўжалиги учун кичик механизация воситалари ишлаб чиқаришни таъминловчи бошқа истиқболли тармоқлар, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш соҳаларини ривожлантириш чора-тадбирлари амалга оширила бошланди.

6.2.1-жадвал

Инвестиция соҳасидаги макроиктисодий кўрсаткичларнинг ўсиш суръати

Кўрсаткичлар	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Амалдаги баҳоларда, жами, миллиард сўм	3165,2	4041,0	5479,7	8587,1	12531,9	15409,1	20721,8
Жорий йилга нисбатан фонд хисобига	107,0	109,1	122,9	128,3	124,8	109,2	112,6
ЯИМда инвестиция миқдори, фонда	20,8	19,5	19,4	22,7	26,1	24,9	26,8
Марказланган инвестициялар амалдаги баҳоларда, миллиард сўм	755,8	915,8	1099,7	1717,0	2517,9	2855,3	4696,5
Капитал қўйилмаларда марказланган инвестициялар миқдори, фонда	23,9	23,1	20,1	20,0	20,1	18,5	22,7
Марказланмаган инвестициялар амалдаги баҳоларда, миллиард сўм	2409,4	3109,0	4380,0	6870,1	10014,1	12553,8	16025,4
Капитал қўйилмаларда марказланмаган инвестициялар миқдори, фонда	76,1	76,9	79,9	80,0	79,9	81,5	77,3

Эндиликда Президент И.А.Каримовнинг ғояларидан келиб чиқиб, бошланган таркибий ўзгаришларни давом эттириш, янги йўналишга ўтиш дастурлари, чора-тадбирларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш мўлжалланмоқда:

- мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори самарали, экспортга йўналтирилган тузилмасини шакллантириш;
- иқтисодиётнинг ўзақ тармоқларини техника билан қайта жиҳозлаш ва янада ривожлантириш;
- енгил ва қайта ишлаш саноати корхоналарини техника билан қайта жиҳозлаш ва замонавийлаштириш;

¹⁴ Маҳмудов Н.М, Маджидов Ш.А. Инвестицияларни ташкил этиш ва молиялаштириш. Ўқув қўлланма. – Т.: ТДИУ, 2010. – 89-90-б.

- юқори технологияни ва илмталаб ишлаб чиқаришларни жадал ривожлантириш.¹⁵

2010 йилда иқтисодийга киритилган инвестициялар ҳажми амалдаги баҳоларда жами 15409,1 миллиард сўмни ташкил этди (2-жадвал). Ушбу кўрсаткич 2011 йилда 20721,8 миллиард сўмни ташкил этиши ва ўтган 2010 йилга нисбатан 12,6 фоизга ортиши режалаштирилмоқда.

Умумий инвестицияларда марказлашган инвестицияларнинг улуши тахлил қилинаётган, яъни 2010 йилда 18,5 фоизни ташкил этган, унинг қолган 81,5 фоизи эса марказлашмаган инвестициялардан иборат бўлган. Ваҳоланки, ушбу кўрсаткичлар 2002 йилда бошқача нисбатни ташкил қилган, яъни мос равишда марказлашган инвестициялар умумий инвестицияларнинг 20,8 фоизини, марказлашмаган инвестициялар эса 76,1 фоизини ташкил этган. Бундан кўриш мумкинки, ўсиш суръатида ялпи инвестициялар бўйича марказлашган инвестицияларнинг улуши камайиб борган.

Аммо шунинг ҳам қайд этиш лозимки, бугунги кунда инвестиция муҳитига бир қанча салбий омиллар ўз таъсирини кўрсатмоқда. Булар сирасига мавжуд инфратузилмалардан фойдаланишдаги муаммоларни келтириш мумкин. Шунингдек, солиқ, божхона, банк соҳасида муаммолар ва инвесторларга ер ажратиш билан боғлиқ тўсиқлар ҳам тез-тез учраб турибди (6.2.2-расм). Шу ўринда Президентимизнинг қуйидаги фикрини эсга олиш жоиз, яъни “Барчамиз оддий бир ҳақиқатни яхши англаб олишимиз даркор – инвестицияларсиз модернизация ҳам, янгилаш ҳам бўлмайди”.¹⁶

ИНВЕСТИЦИЯ МУҲИТИГА ТАЪСИР ЭТУВЧИ САЛБӢЙ ОМИЛЛАР

**Инвесторлар учун яратилган имтиёз ва афзалликлардан
фойдаланишдаги тўсиқлар**

**Солиқ, божхона, банк соҳаларидаги муаммолар, шунингдек, инвесторларга
ер ажратиш билан боғлиқ тўсиқлар**

**Мавжуд инфратузилмадан фойдаланишдаги муаммолар
(электр энергияси, газ, сув, иссиқлик манбаи, канализация ва б.)**

**Тадбиркорлик субъектлари молия-ҳўжалик фаолиятини назорат
қилувчи органлар томонидан текширувларнинг кўплиги**

**Бозорларнинг нисбатан ноқулай географик жойлашуви
ва оптимал транспорт коридорларининг мавжуд эмаслиги**

**Маҳаллий ҳокимликлар томонидан муайян масалаларни ҳал
этишга онд қарорларнинг тезкорлик билан қабул қилинмаслиги,
бюрократик тўсиқларнинг мавжудлиги
малакали ишчи кучининг етишмаслиги**

6.2.2-расм.

¹⁵ Абулқосимов Х.П. Ўзбекистонда иқтисодий ислохотлар. – Т., Академия, 2008.

¹⁶ Каримов И.А. Асосий вазифамиз – Ватанимиз таракқиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир. Тошкент: “Ўзбекистон”, 2010.

6.3. Ялпи ички маҳсулотнинг ўсишида инвестицияларнинг ўрни ва роли

Статистик маълумотларга эътибор қаратадиган бўлсак, мустақиллик йилларида мамлакатимизга 33,6 миллиард АҚШ долларида зиёд хорижий инвестициялар жалб этилган. Мазкур инвестицияларнинг барчаси асосан етакчи соҳаларни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш, транспорт ва инфратузилма коммуникацияларини ривожлантиришга қаратилган стратегик аҳамиятга молик лойиҳаларни ривожлантиришга йўналтирилди. Хусусан, охириги йилларда амалга оширилиши тугалланган йирик инвестицион лойиҳаларни келтириб ўтадиган бўлсак, улар қуйидагилардир:

➤ Янги русумдаги 480 дан ортиқ MAN оғир юк автомобиллари ҳамда 7797 дона Спарк М300 енгил автомобиллар ишлаб чиқарилди (инвестиция ҳажми – 31,3 миллион доллар ва 3 миллион евро);

➤ Йилига 30,0 миллиард куб метр газни транзит қилиш қувватига эга бўлган “Ўзбекистон-Хитой” газ қувури ишга туширилди (инвестиция ҳажми – 3168,9 миллион доллар);

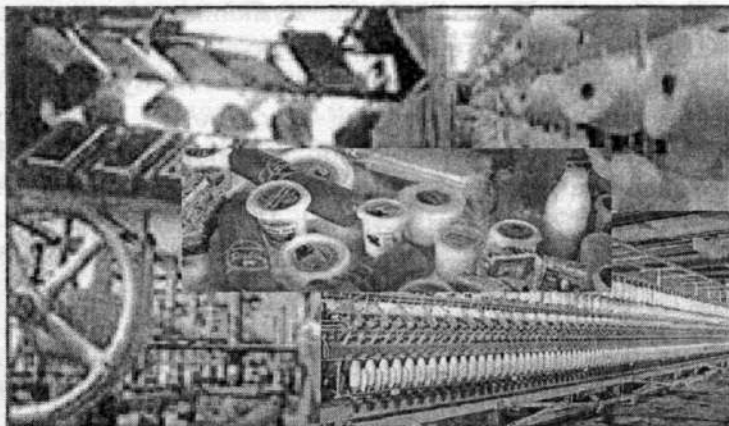
➤ Кўкдумалоқ конида йилига 6 миллиард куб метр йўлдош газларни утилизация қилиш станцияси қурилди (инвестиция ҳажми – 373,0 миллион доллар);

➤ Хаузак конида йилига 3 миллиард метр куб газни бирламчи тайёрлов мосламаси ишга туширилди (ЛУКОЙЛ билан ҳамкорликда) (инвестиция ҳажми – 302,8 миллион доллар);

➤ Тошгузар – Бойсун – Қумкўргон йўналишидаги янги темир йўл (инвестиция ҳажми – 34,4 миллиард сўм);

➤ Навоий – Учқудуқ – Султон Увайстоғ – Нукус темир йўл линиясининг 6 та янги разъезди ишга туширилди (инвестиция ҳажми – 6,8 миллиард сўм);

➤ Тўқимачи-Ангрен йўналишида янги темир йўллар (инвестиция ҳажми – 85,4 миллион доллар).

Инвестиция дастури - мамлакат иқтисодиётини барқарор ва тадрижий ривожлантиришга эришиш, табиий, минерал хомашё, молиявий, моддий ва меҳнат ресурсларидан оқилона фойдаланиш йўли билан айрим тармоқ ва минтақаларни таркибий ўзгартиришнинг асосий устувор йўналишлари ва стратегик вазифаларини амалга оширишга йўналтирилган, бири-бири билан ўзаро боғланган чора-тадбирлар комплекси.

2010 йилнинг 15 декабрида мамлакатимиз Президентининг саноатни барқарор, жадал ва мутаносиб равишда ривожлантириш, асосий саноат тармоқларини диверсификация қилиш ва экспорт салоҳиятини ўстиришга йўналтирилган таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш, саноат тармоқлари, комплекслари ва корхоналарини модернизация қилиш, ишлаб чиқаришни техник ва технологик янгилаш асосида уларнинг самарадорлиги ҳамда рақобатдошлигини янада ошириш мақсадида “2011-2015 йилларда Ўзбекистон Республикаси саноатини ривожлантиришнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги ПҚ-1442-сонли Қарори қабул қилинди. Ушбу қарорда саноатни ривожлантиришнинг комплекс дастури ва модернизация қилиниши, техник ва технологик янгиланиши, янгидан барпо этилиши кутилаётган йирик инвестицион лойиҳалар акс этган бўлиб, қуйидаги устувор йўналишлар белгилаб берилган:

• таркибий тузилма ҳосил қилувчи тармоқлар ва умуман, саноатни ривожлантиришнинг аниқ, чуқур ва ҳар томонлама пухта ўйланган узоқ муддатли истиқболларини ишлаб чиқиш, шу асосда иқтисодиётнинг асосий тармоқларини диверсификация қилишга йўналтирилган таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш;

• Ватанимизда ишлаб чиқарилаётган саноат маҳсулотининг рақобатдошлигини ошириш, миллий саноат ва умуман иқтисодиётни ривожлантиришнинг жаҳон конъюнктурасидаги ўзгаришларга боғлиқлигини камайтириш мақсадида норматив кўрсаткич ва тарифларнинг барқарорлигини таъминлаш;

• Ўзбекистон Республикасининг жаҳон меҳнат тақсимотидаги роли ва ўрни юксалиб боришини таъминлайдиган энергетика, нефть-газ-кимё, кимё, тўқимачилик ва енгил саноат, рангли металлургия, машинасозлик ва автомобилсозлик, фармацевтика каби устувор тармоқларни жадал ривожлантиришга қаратилган саноатдаги таркибий ўзгартиришларни янада чуқурлаштириш, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини сифатли ва чуқур қайта ишлаш, қурилиш материаллари ишлаб чиқариш, жаҳон бозорида доимий харидоргир бўлган, қўшилган қиймат улуши юқори рақобатдош маҳсулот ишлаб чиқариш;

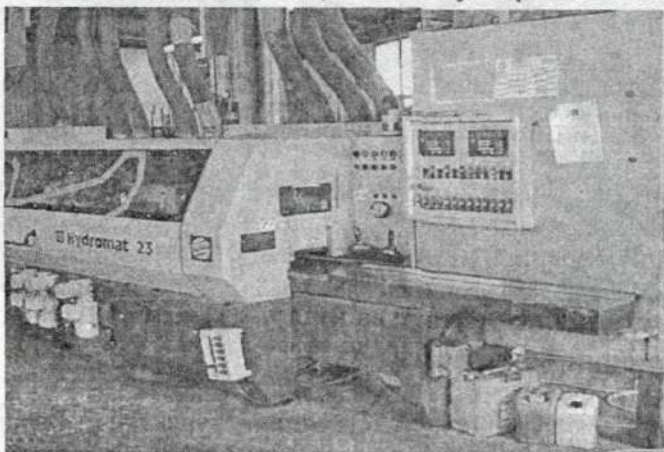
• саноат корхоналарини кенг миқёсда модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш, уларни энг замонавий юқори технологик ускуналар билан жиҳозлаш, саноат тармоқларида замонавий илмий ютуқлар ва илғор инновация технологияларини жадал татбиқ этиш, саноат учун юқори малакали кадрлар тайёрлашни кенгайтириш;

• ишлаб чиқаришни диверсификация қилиш, маҳаллий хомашёни чуқур ва сифатли қайта ишлаш негизда экспорт салоҳиятининг барқарор ўсиб боришини, экспортга мўлжалланган рақобатдош саноат маҳсулоти ишлаб чиқаришни кўпайтиришни, уларни сотиш бозорлари кенгайтирилишини таъминлаш;

• ички саноат кооперацияси ва ишлаб чиқаришнинг маҳаллийлаштирилишини янада ривожлантириш, саноат тармоқларида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни жадал ривожлантириш учун шарт-шароитлар яратиш, саноат корхоналарини мамлакатнинг барча минтақаларида жойлаштириш ва шу асосда импорт ўрнини босадиган маҳсулот ишлаб чиқарилишини, янги иш жойлари яратилиши ҳамда аҳолининг иш билан бандлиги ўсишини, одамларнинг даромадлари ва турмуш даражаси янада ошиб боришини таъминлаш;

• меҳнат унумдорлигини ўстириш, ишлаб чиқариш харажатлари ва маҳсулот таннархини изчил пасайтириш, энергия ва ресурсларни тежайдиган замонавий технологияларни жорий этиш, ишлаб чиқаришни ташкил қилишни такомиллаштириш, нобудгарчиликлар ва унумсиз сарф-харажатларни бартараф этиш ҳисобидан саноат ишлаб чиқариши самарадорлигини муттасил ошириб бориш;

• саноат маҳсулотини ишлаб чиқаришда унинг ташқи бозордаги рақобатдошлигини таъминлайдиган халқаро сифат стандартлари ва техник

регламентларни тизимли тарзда татбиқ этиш.¹⁷

2010 йилда "Навоий" эркин индустриал-иқтисодий зонаси ҳудудида хорижий инвесторлар билан эришилган битимлар доирасида 19 та инвестиция лойиҳасини амалга оширишга киришилди. Ана шу лойиҳалар доирасида харидоргир бўлган замонавий маҳсулот ишлаб чиқарадиган 7 та корхона фойдаланишга топширилди.

Ислом Каримов

¹⁷ Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. 2010 йил, 50-сон, 472-модда.

Келтирилган устувор йўналишларни амалга ошириш учун барча молиявий манбалар ҳисобидан жами **50** миллиард АҚШ доллариға тенг бўлган **519** та лойиҳани ўзлаштириш кўзда тутилмоқда. Шундан молиялаштириш манбалари аниқ бўлган инвестицион лойиҳаларнинг сони 260 тани ташкил этгани ҳолда, ўзлаштириладиган маблағлар қиймати 30 074,2 миллион АҚШ доллариға тенг.

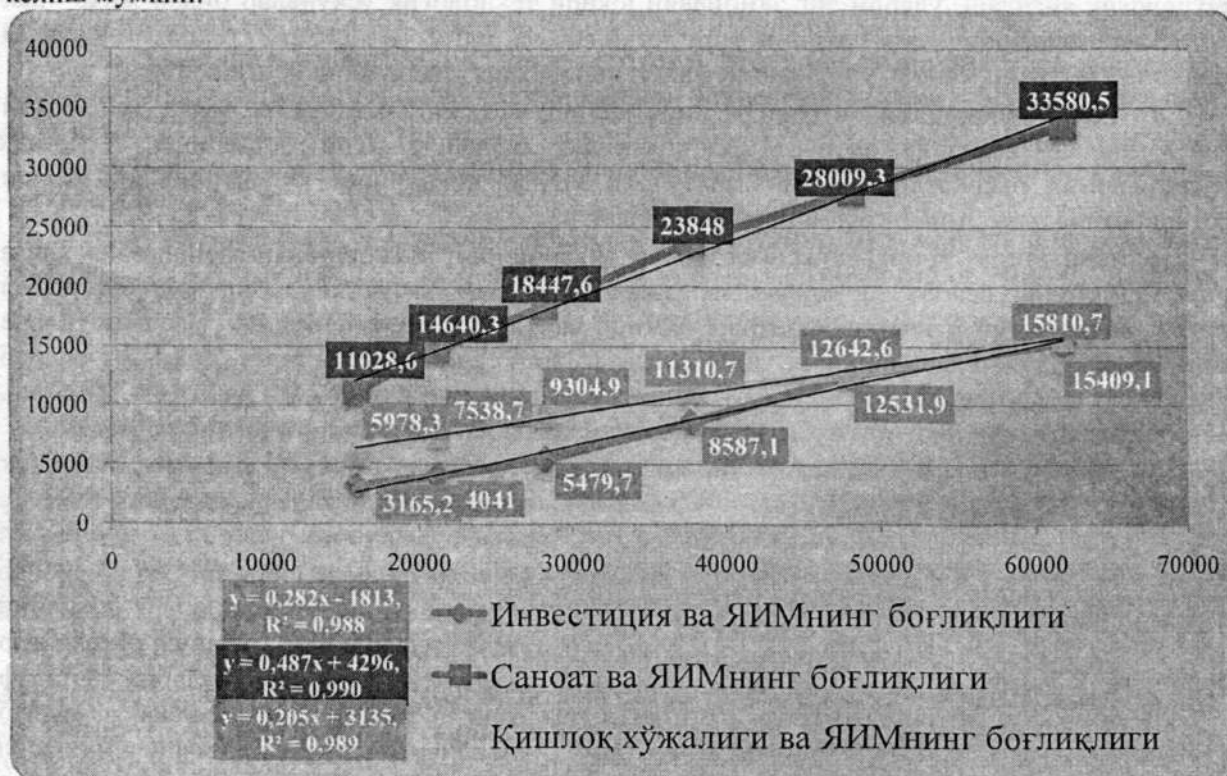
Ишлаб чиқиладиган янги инвестиция лойиҳалар рўйхати бўйича:

- **6,03 миллиард доллар** қийматга эга бўлган **99** та **йирик тармоқ лойиҳаси**, - **412** миллион долларға тенг **442** та **ҳудудий лойиҳани** амалга ошириш назарда тутилган.

Бундан кўриниб турибдики, ҳар йили саноатни ривожлантириш учун ўртача 10 миллиард долларға тенг бўлган инвестицион маблағлар иқтисодиётга жалб қилинади. Бу эса, ўз навбатида, янги иш ўринларини ташкил этишни ва кўшимча даромадларнинг шаклланишини, шунинг билан бирга асосий макроиқтисодий кўрсаткичлардан бири бўлган, ЯИМнинг ўсишини таъминлашга ва натижада аҳоли фаровонлигини таъминлашга хизмат қилади.

Ушбу фикрларни корреляцион ва регрессион таҳлиллар орқали мустаҳкамлаймиз. Бизга маълумки, ЯИМнинг шаклланишига бир қанча омиллар таъсир кўрсатади. Шулардан бири инвестициялардир. Инвестиция билан ЯИМнинг чизикли боғлиқлик тенгламасини статистик рақамларни киритган ҳолда, EXCEL дастури орқали ҳисоблайдиган бўлсак, қуйидаги функция намоён бўлади (6.3.1-расм): $y = 0,282x - 1813$

Мазкур тенгламадан кўриш мумкинки, бошқа омиллар ўзгармас бўлган шароитда мультипликатор самараси 1,4 га тенг бўлар экан. Бундан инвестиция ҳажмининг бир миллиард сўмга ошиши ЯИМни 1,4 миллиард сўмга ўсишини таъминлайди, деган хулосага келиш мумкин.

6.3.1-расм. ЯИМ билан инвестициялар, саноат ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг боғлиқлиги.

Худди шу таҳлилларни, саноат ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари кўрсаткичи билан ЯИМнинг боғлиқлигини алоҳида қараб чиқадиган бўлсак, саноат ишлаб чиқариш ҳажми ва ЯИМ ўртасидаги чизикли боғлиқлик тенгламаси $y = 0,487x + 4296$ га, қишлоқ хўжалиги билан ЯИМ ўртасидаги чизикли боғлиқлик тенгламаси эса $y = 0,205x + 3135$ кўринишга

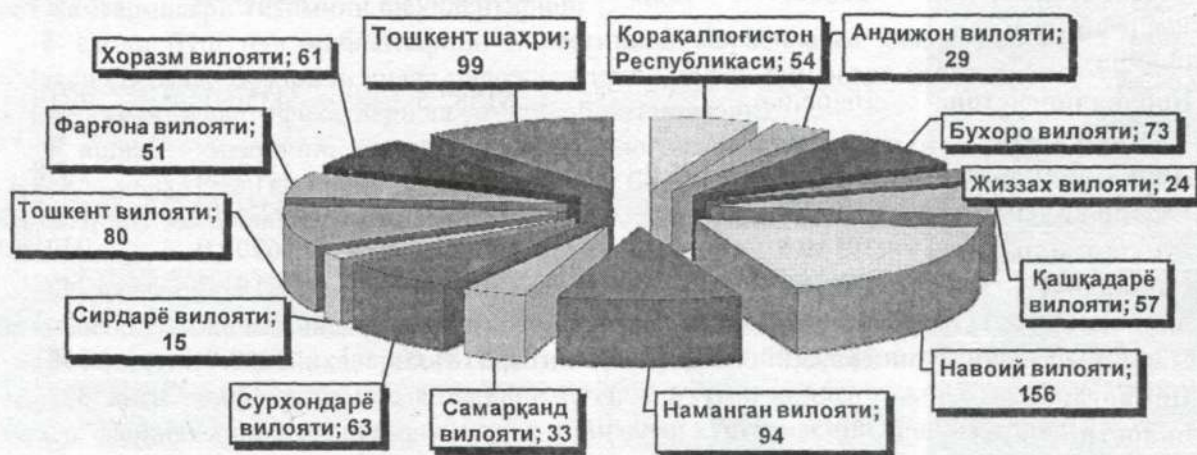
эгадир. Ушбу омиллар билан ЯИМнинг чизикли боғлиқлик графигини 6.3.1-расмда келтирамиз. Расмда тасвирланганидек, ЯИМ билан юқори чизикли боғлиқлик саноат ишлаб чиқариш ҳажми билан тенг экан, яъни ўзгарувчиларнинг корреляция коэффиценти 0,935га тенг. Ушбу кўрсаткич мос равишда инвестиция билан 0,535 га, қишлоқ хўжалиги билан эса 0,391га тенг. Демак, келажакда ЯИМнинг ўсишига айнан саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмининг ўзгариши юқори таъсир кўрсатади. Шунинг учун ҳам Юртбошимиз томонидан қишлоққа саноатни олиб кириш, қишлоқ хўжалигида ортиқча бандликни қисқартириш ва бўшаган ишчи кучини янги иш ўринлари билан таъминлаш масаласига жиддий эътибор қаратилмоқда. Ва буларнинг барчасини амалга оширишда ўрта синф вакиллари бўлмиш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга устувор аҳамият қаратиш лозимлиги таъкидланмоқда. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасининг мамлакатимизни модернизация қилиш ва янгилашнинг ишончли таянчи бўлган мулкдорлар синфини, яъни ўрта синфни шакллантиришдаги улкан аҳамиятини ҳеч нарса билан қиёслаб бўлмайди.¹⁸

6.4. Худудий инвестиция дастурларига кирган лойиҳалар ва уларни молиялаштириш манбалари

Президентимиз томонидан 2011 йилда амалга оширишимиз лозим бўлган энг муҳим устувор вазифалардан бир сифатида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг кредитлар, хомашё ресурслари, шунингдек, давлат харидлари тизимидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш зарурлиги таъкидлаб ўтилди.

Бугунги кунда мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш учун қуйидаги хорижий кредит линиялари фаолият олиб бормоқда (жами 200 миллион долларлик):

- Ислон тараққиёт банки – 15 миллион доллар, LIBOR+2,5 фоиз йиллик + 3 фоизгача банк маржаси, 10 йилга;
- Хусусий секторни ривожлантириш бўйича Ислон корпорацияси – 18,2 миллион доллар, йиллик 12 фоизгача, 5 йилга;

6.4.1-расм. Худудий инвестиция дастурига кирган лойиҳаларнинг худудлар бўйича тақсимланиши.

¹⁸ “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади”. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якуналари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси. Халқ сўзи, 2011 йил 22 январь, № 16 (5183).

- Хитой Тараққиёт банки – 75 миллион доллар, LIBOR+4,5 фоиз йиллик + 3 фоизгача банк маржаси; 7 йилга;
- Корея ҳукумати кредити 58,6 миллион долл., – CIRR ёки LIBOR + узбек банк маржаси, 5 йилгача;
- Германия Федератив Республикаси банклари –Euribor/LIBOR + хорижий банк маржаси + банк маржаси, 6 йилгача: “Коммерцбанк” – 21,900 миллион доллар, “Хипо Ферейне Банк” – 6,4 миллион евро; “ЛандесБанк Берлин АГ” - лимитсиз; КФВ банки.

2011 йилда ҳудудий инвестиция дастурига кирган лойиҳалар параметрлари хусусида фикрларни давом эттирадиган бўлсак, мамлакатимиз бўйича жами **759802,4** минг АҚШ долларига тенг бўлган инвестицион лойиҳалар амалга оширилиши кўзда тутилмоқда (6.4.1-жадвал). Мазкур лойиҳалар натижасида маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми **2166634,7** миллион сўмни ташкил этиши **30793** та янги иш ўрини яратилиши прогноз қилинмоқда. Вилоятлар кесимида қараб чиқадиган бўлсак, умумий лойиҳалар қийматида Тошкент шаҳрининг улуши 31,5 фоизни ташкил этаётгани ҳолда, энг юқори ўринни эгаллаб турибди. Шунингдек, лойиҳа доирасида прогноз қилинаётган даврда жами 310068,0 минг долларлик маҳсулот экспорт қилиниши режалаштирилмоқда. 2011 йилда амалга оширилиши кўзда тутилаётган инвестицион лойиҳаларнинг умумий сони 889 тани ташкил этгани ҳолда, шундан 146 таси енгил саноатни ривожлантиришга; 148 таси қурилиш маҳсулотларини ишлаб чиқаришга; 102 таси гўшт ва сут маҳсулотларини қайта ишлашга; 43 таси нефть ва кимё маҳсулотларини ишлаб чиқаришга ва 450 таси қолган барча соҳаларга йўналтирилади.

6.4.1-жадвал

Ҳудудий инвестиция дастурига кирган лойиҳалар параметрлари

	2011 йил прогнози		Маҳсулот ишлаб чиқариш йиллик ҳажми (миллионсўм)	шу жумладан, экспортга (минг долл.)	Янги иш ўринлари сони, киши
	минг АҚШ долл.	Улуши, фоиз			
Ўзбекистон Республикаси бўйича	759802,4	100,0	2166634,7	310068,0	30793
Қорақалпоғистон Республикаси	16465,6	2,2	81882,5	4350,0	1710
Андижон вилояти	37743,0	5,0	93708,0	31180,0	1498
Бухоро вилояти	29671,3	3,9	37814,0	6250,0	1205
Жиззах вилояти	39149,5	5,2	102511,0	16900,0	2491
Қашқадарё вилояти	57286,7	7,5	93125,0	27181,2	2467
Навоий вилояти	28293,2	3,7	116181,0	2460,0	1551
Наманган вилояти	26223,8	3,5	85240,5	12440,0	3215
Самарқанд вилояти	38748,0	5,1	76313,1	1124,0	1613
Сурхондарё вилояти	45644,0	6,0	80535,8	6440,0	2135
Сирдарё вилояти	21300,0	2,8	230038,9	1970,0	1750
Тошкент вилояти	100773,8	13,3	240147,6	46275,8	3529
Фарғона вилояти	43628,7	5,7	192917,5	71100,0	3095
Хоразм вилояти	35093,0	4,6	189390,7	46000,0	1303
Тошкент шаҳри	239511,8	31,5	546829,1	36397,0	3231

Худудий тақсимланишига кўра, 2011 йилда 156 та лойиҳа Навоий вилоятига, 99 та лойиҳа Тошкент шаҳрига, 63 та лойиҳа эса Сурхондарё вилоятига тўғри келади.

Худудий инвестицион лойиҳаларнинг 19,3 фоизи корхона маблағлари; 43,1 фоизи тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар; 21,3 фоизи хорижий кредитлар; 16,2 фоизи маҳаллий кредитлар орқали молиялаштирилиши кутилмоқда.

Давлат инвестиция дастурига лойиҳаларни киритишнинг ўзига хос талаблари мавжуд. Булар: инвестицион лойиҳанинг белгиланган тартибда тасдиқланган техник-иқтисодий асосининг мавжудлиги; молиялаштириш манбаларнинг аниқлиги ва шартномада келишилган муддатда кредитларнинг тўланиши; лойиҳа ташаббускори томонидан лойиҳа паспорти,

унинг амалга оширилиш графиги ва лойиҳа ҳолати ҳақида батафсил маълумотнинг тайёрилиги. Ушбу талаб Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 12 сентябрдаги 395-сонли қарори билан тартибга солинади

Айтиб ўтилган фикр ва мулоҳазаларни умумлаштириб инвестициялардан фойдаланиш

самарадорлигини ошириш бўйича қуйидаги

таклифларни қайд этиш мумкин:

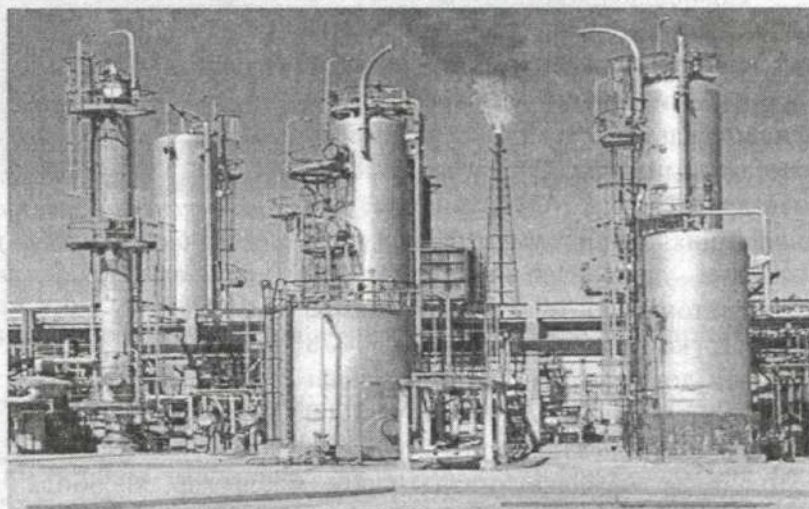
■ тижорат тузилмаларини кафолатга бўлган талабини таъминлаш мақсадида кафолатгаров жамғармалари тизимини шакллантириш;

■ аҳоли бўш пул маблағларини инвестицион жараёнларга жалб қилиш мақсадида қимматли қоғозлар бозорини янада ривожлантириш, турли қимматли қоғозларни муомалага чиқариш (уй-жой сертификатлари ва уй-жой облигациялари);

■ ишлаб чиқаришни тузилмавий-технологик қайта қуришни жадаллаштириш мақсадида марказлашган кредит ресурсларининг бир қисmini тез қоплайдиган инвестицион лойиҳаларни молиялаштиришга қаратиш, шу жумладан, кичик бизнес объектларига йўналтириш;

■ инвестицион лойиҳаларни молиялаштиришнинг кредитдан ташқари усулларида бўлган лизинг, франчайзинг, факторинг каби турларидан фойдаланишни кенгайтириш;

■ инвестицион лойиҳаларнинг сифатини ошириш, лойиҳаларнинг капитал қўйилмалар самарадорлиги талабларига мос келишини назарда тутган ҳолда, тижорат асосида доимий равишда фаолият юритадиган инвестицион лойиҳалар кўргазмасини ташкил қилиш ва ҳ.к.

7-БОБ. ТРАНСПОРТ ВА КОММУНИКАЦИЯ ИНФРАТУЗИЛМАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ БЎЙИЧА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ЛОЙИХАЛАР

7.1. Мамлакатимиз транспорт инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган ишлар

Маълумки, транспорт ва коммуникация инфратузилмаси мамлакат иқтисодиётининг ривожланишида муҳим ўрин тутади. Шу сабабли транспорт ва коммуникация инфратузилмасини узлуксиз равишда ривожлантириб бориш мамлакатимиз иқтисодиётининг устувор йўналишларидан бири бўлиб келмоқда. Бу борада қатор дастурлар қабул қилиниб, улар ички ва ташқи манбалар ҳисобидан молиялаштириб келинмоқда.

Таъкидлаш жоизки, транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича бир қатор лойиҳаларни амалга ошириш муҳим аҳамият касб этмоқда. Ушбу лойиҳаларни бажариш учун йўналтирилган маблағлар мамлакатимизнинг барча тармоқ ва соҳаларига йўналтирилаётган инвестицияларнинг умумий ҳажмида салмоқли улуш касб этмоқда. 2010 йилда автомобиль йўлларни қуриш ва реконструкция қилиш учун 378 миллион долларга тенг бўлган маблағ ўзлаштирилди. Бу кўрсаткич 2009 йилга нисбатан 31,5 фоизга кўпдир. 2010 йилда мамлакатимизда ушбу маблағлар ҳисобидан 270 километрлик замонавий автомобиль йўллар қурилди ва фойдаланиш учун топширилди.

Транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича лойиҳаларни амалга оширишга йўналтирилган маблағлар инвестициялар умумий ҳажмида муҳим ўрин эгаллади. Ўтган йилнинг ўзида фақат автомобиль йўлларини қуриш ва реконструкция қилиш учун 378 миллион долларга тенг бўлган маблағ ўзлаштирилди ва бу 2009 йилга қараганда 31,5 фоиз кўп демакдир. Шунинг ҳисобидан мамлакатимизда 270 километрлик замонавий автомобиль йўли фойдаланишга топширилди.

Ислом Каримов

Ўзбекистон Республикасининг қулай географик жойлашуви ҳамда Марказий Осиё мамлакатлари орасида транспорт инфратузилмаси бўйича етакчи мавқега эга эканини ҳисобга олган хорижий инвестор ва молиявий муассасалар мамлакатимизда амалга

Агар ўн йил олдин, яъни 2000 йилда мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотида саноатнинг ҳиссаси атиги 14,2 фоизни ташкил этган бўлса, 2010 йилда бу кўрсаткич 24 фоизни, транспорт ва алоқанинг улуши тегишли равишда 7,7 ва 12,4 фоизни ташкил этди, хизматлар бўйича бу рақам 37 фоиздан 49 фоизга ўсди.

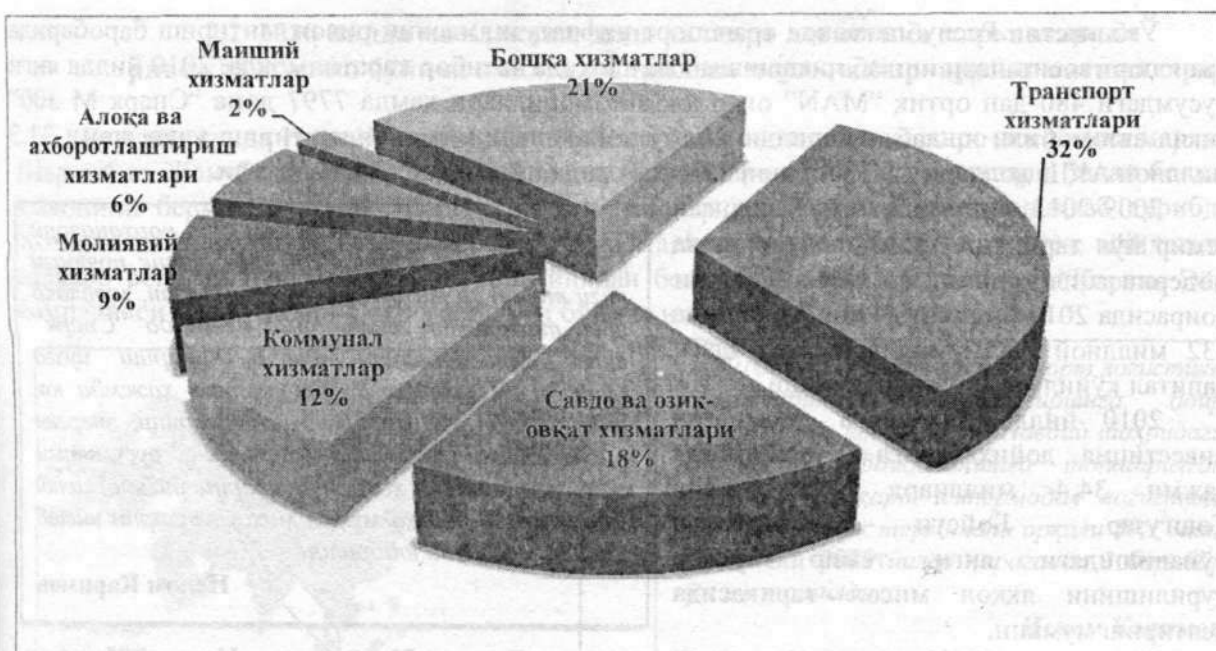
Ислом Каримов

оширилаётган истиқболли лойиҳаларда фаол иштирок этишга интилишмоқда. Бу борада Осиё тараққиёт банкни яққол мисол сифатида келтириш мумкин. Ушбу молиявий ташкилот билан Ўзбекистон миллий автомагистрالي лойиҳаси таркибига қирадиган цемент-бетон қопламали 222 километрлик автомобиль йўлини қуриш ва реконструкция қилиш учун 600 миллион доллар миқдорида кредит маблағларини жалб қилиш тўғрисида шартнома имзоланди.

Ўзбекистон Республикасининг

ижтимоий-иқтисодий ривожланишида транспорт хизматларининг аҳамияти бекиёсдир. Ўзбекистон миллий автомагистрالي бўйлаб йўл атрофи инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган чора-тадбирлар ўз натижасини бериб, юк ва йўловчи ташиш, транспорт хизматларини кўрсатиш кўрсаткичлари ошиб бормоқда.

Коммуникация (лот. communicate - алоқа) - алоқа ва қатнов (транспорт коммуникациялари) воситалари, ахборот алмашиш муносабатлари.

7.1.1-расм. 2010 йилда Ўзбекистон Республикасида кўрсатилган хизматлар таркиби.

2010 йилда мамлакатимиз микёсида жами 10031,30 миллиард сўмлик транспорт хизматлари кўрсатилди. Бу мамлакатимизда кўрсатилган барча хизматлар ҳажмида энг юқори улуғлини, яъни 32 фоизни ташкил этади. Ўз навбатида таъкидлаш лозимки, бу кўрсаткич 2009 йилга нисбатан 7,1 фоизга кўпдир.

2010 йилда транспорт хизматлари кўрсатиш доирасида 1173,2 миллион тонналик юк ҳамда 6045,3 миллион йўловчи ташилди ва прогноз кўрсаткичлар мос равишда 109,9 ва 106,2 фоиз қилиб бажарилди.(7.1.1-жадвал)

7.1.1-жадвал

2010 йилда Ўзбекистон Республикасида юк ва йўловчи ташиш, транспорт хизматлари кўрсатиш ҳолати

Кўрсаткичлар	Ўлчов бирлиги	Январь-декабрь	2009 йил январь-декабрига нисбатан фоиз ҳисобида
Юк ташиш	миллион тн	1173,2	109,9
Йўловчилар ташиш	миллион киши	6045,3	106,2

Замонавий транспорт коммуникация тизимини яратиш мақсадида 2010 йилнинг 9 ойи давомида халқаро ва республика аҳамиятидаги умумий фойдаланиладиган автомобиль йўлларини, шунингдек, Ўзбекистон миллий автомагистралини қуриш ва реконструкция қилиш учун 305,5 миллиард сўмлик иш бажарилди. Бу ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 1,5 баробар кўп демакдир.

2010 йилнинг 9 ойида халқаро ва республика аҳамиятидаги 191 км узунликдаги автомобиль йўлларини қуриш ва реконструкция қилиш ишлари ниҳоясига етказилди.

Ўзбекистон Республикасида транспорт инфратузилмасини ривожлантириш баробарида транспорт воситалари ишлаб чиқаришга ҳам алоҳида эътибор қаратилмоқда. 2010 йилда янги русумдаги 480 дан ортиқ “MAN” оғир юк автомобиллари ҳамда 7797 дона “Спарк М 300” енгил автомобили ишлаб чиқарилди. Ушбу лойиҳаларини молиялаштириш учун жами 31,3 миллион АҚШ доллари ва 3 миллион евро ҳажмида инвестиция жалб этилди.

2009-2013 йилларга мўлжалланган темир йўл тармоғини ривожлантириш ва модернизация қишлоқ комплекс дастури доирасида 2010 йилнинг 9 ойи мобайнида 232 миллион АҚШ доллари ҳажмидаги капитал қўйилмалар ўзлаштирилди.

2010 йилда ниҳоясига етказилган инвестиция лойиҳаларига инвестиция ҳажми 34,4 миллиард сўм бўлган Тошгузар – Бойсун – Қумқўрғон йўналишидаги янги темир йўллар қурилишини яққол мисол тариқасида келтириш мумкин.

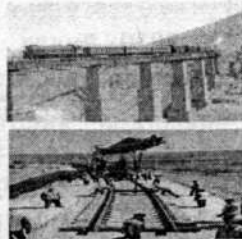
Шунингдек, 2010 йилда Навоий–Учкудук – Султон Увайстоғ – Нукус темир йўл линиясининг 6 та янги разъезди ишга туширилди. Ушбу лойиҳани амалга ошириш учун 6,8 миллиард сўмлик инвестиция киритилди.

2010 йилда инвестиция ҳажми 85,4 миллион АҚШ доллари бўлган Тўқимачи-Ангрен йўналишида янги темир йўллар ишга туширилди.

Сўнгги йилларда транспорт инфратузилмасини ривожлантириш дастурларида нафақат замонавий йўллар ва автомобилларга ёқилғи қуйиш шохобчалари қурилишига, балки ҳайдовчи ва йўловчиларнинг сафар давомида мароқли дам олишлари ҳамда зарурий ҳолларда тегишли тиббий хизматлардан фойдаланишлари учун шароитлар яратишга ҳам кенг ўрин берилмоқда.

Мамлакатимиз саноат корхоналари томонидан ўтган йили 160 дан ортиқ турдаги янги товар ва маҳсулотлар, жумладан, мутлақо янги технологик платформа негизида “Спарк” енгил автомобиллини ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Шу билан бирга, катта ҳажмда юк ташийдиган “МАН” автомобилларини, энергия тежасайдиган лампалар, “ЭлЖи” русумидаги жаҳонга машҳур холодильникларни йиғиш, калий ўғитлари ва бошқа муҳим маҳсулотларни ишлаб чиқариш бошлаб юборилди.

Ислом Каримов

7.1.2-жадвал

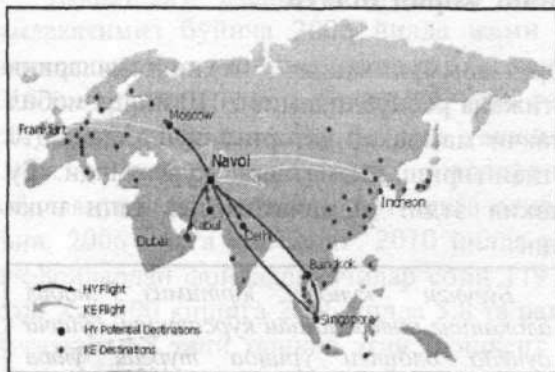
Ўзбекистон миллий автомагистрالي бўйлаб йўл атрофи инфратузилмасини шакллантириш бўйича 2010 йилда амалга оширилган ишлар

Объектлар номи	Ўлчов бирлиги	2010 й.
Кемпинглар	дона	5
Мотеллар	дона	12
Қўп тармоқли ёқилғи қуйиш шохобчалари	дона	22
Медицина ва авария-чақирув хизмати билан таъминланган техник ёрдам кўрсатиш пунктлари	дона	19
Автомобиллар учун қисқа тўхташ майдонлари ҳамда санитария-гигиена тармоқлари	дона	24
Жами	дона	78

2010 йилда Ўзбекистон миллий автомагистрالي бўйлаб йўл атрофи инфратузилмасини шакллантириш бўйича 78 та объект, яъни 22 та қўп тармоқли ёқилғи қуйиш шохобчаси, 5 та кемпинг, 12 та мотел, 19 та медицина ва авария-чақирув хизмати билан таъминланган техник ёрдам кўрсатиш пункти, 24 та автомобиллар учун қисқа тўхташ майдони ҳамда санитария-гигиена тармоқлари қуриб битказилди.

7.2. 2010 йилда мамлакатимизда халқаро логистика марказларини ривожлантириш бўйича амалга оширилган чора-тадбирларнинг натижалари

Бугунги кунда Навоий аэропорти негизида ташкил этилган халқаро логистика маркази Шарқий ва Жануби-Шарқий Осиёни Европа, Яқин Шарқ ва МДХ давлатлари билан боғлаш имконини бермоқда. Бунга йўлга қўйилган рейслар географияси ҳам тасдиқлаб турибди. Ҳозирги пайтда ушбу интермодал логистика маркази томонидан ўндан ортиқ мамлакатга халқаро рейслар йўлга қўйилган. 2008 йилдан бошлаб Жанубий Кореянинг “Кореан Эйр” компанияси Сеул-Милан-Сеул маршрути бўйича юк ташувларни йўлга қўйган.

2010 йилда халқаро транспорт логистика марказларини ривожлантиришга доир ишлар давом эттирилди. Навоий шаҳридаги аэропортда фойдаланишга топширилган “Навоий” халқаро интермодал логистика марказининг юк терминали орқали 50,1 минг тонна ёки 2009 йилга қараганда 3 баробар кўп юк ташилди.

Ислом Каримов

Россиянинг “Московия” авиакомпанияси Навоий-Тошкент-Москва йўналиши бўйича парвозларни амалга оширмоқда. 2010 йилда мамлакатимизда халқаро транспорт логистика марказларини ривожлантиришга оид ишлар ва лойиҳаларни амалга ошириш борасидаги саъй-ҳаракатлар давом эттирилди. Навоий шаҳридаги аэропортда фойдаланишга топширилган “Навоий” халқаро интермодал логистика марказининг юк терминали орқали 50,1 минг тонна юк ташилди. Бу 2009 йилга қараганда 3 баробар кўп демакдир.

Юк терминаллари - ташкилий жиҳатдан ўзаро боғлиқ ва қабул қилиш, ортиш-тушириш, сақлаш, турларга ажратиш, турли партияли юкларни қайта ишлаш билан боғлиқ логистик амалиётларни бажариш кўзда тутилган иншоотлар, ходимлар, техник ва технологик асбобларнинг, шунингдек, юк қабул қилиб олувчилар, ташувчилар, уни-, мульти-, интермодал ва бошқа турдаги юкларни ташишда бошқа логистик воситачиларга тижорат-ахборот хизматлари кўрсатадиган махсус мажмуадир.

Ангрен шаҳридаги Халқаро логистика маркази томонидан 4 миллион тоннадан ортиқ юк ташиш амалга оширилди, мамлакатимиз минтақалари ва Фарғона водийси вилоятлари ўртасида йил давомида узлуксиз автотранспорт қатнови таъминланди.

Ангрен шаҳридаги Халқаро логистика маркази 2009 йилда ташкил этилган. Унинг низом жамғармаси 600 миллион сўмни ташкил этиб, марказнинг асосий фаолияти юклаш-тушириш ва транспорт-экспедиторликдан иборатдир.

2010 йилда ҳаво транспорти ва темир йўл паркларини янгилаш ишлари давом эттирилди. Ўтган йили “Эйрбас индастри” компаниясининг 6 та А-320-200 русумли самолёти, 8 та замонавий электровоз сотиб олинди, 1 минг 790 та юк ташийдиган ва 38 та йўловчи ташийдиган вагон қурилди, таъмирланди ва модернизация қилинди.

2010 йилда «Кореан Эйр» компаниясидан миллий авиакомпаниямиз ижарага олган замонавий транспорт самолётлари билан ушбу аэропортдан халқаро йўналишлар бўйича 330 дан ортиқ рейс амалга оширилди ва қарийб 8,5 минг тонна юк ташилди. Бу Навоий шаҳри аэропортини глобал логистика тармоғига интеграциялаш имконини берди.

7.3. Ўзбекистон Республикасида ахборот-коммуникация технологияларини амалиётга татбиқ этишнинг жорий ҳолати

Ҳозирги кунда мамлакатимизда ахборот-коммуникация технологияларини ривожлантиришга катта эътибор қаратилмоқда. Натижада республикамиз 2010 йилда мобил алоқанинг ривожланиши бўйича дунёдаги ўнта етакчи мамлакат қаторига қўшилди. 2010 йилда 2039,6 миллиард сўмлик алоқа ва ахборотлаштириш хизматлари кўрсатилди. Бу кўрсаткич 2009 йилга нисбатан 129 фоизни ташкил этди. Мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотида алоқанинг улуши 12,4 фоизга тенг бўлди.

2010 йилда Ўзбекистон Республикасида мобил алоқа хизматидан фойдаланувчилар сони 2000 йилга нисбатан 200 баробар ошди. Ҳозирги кунда уларнинг сони 19 миллиондан ортиқдир. Ўн йил аввал мамлакатимиз аҳолисининг ҳар минг нафарига 4 донадан кам мобил телефон тўғри келар эди. Эндиликда бу кўрсаткич 600 донадан ошди.

Бугунги кунда юртимиз мобил алоқанинг ривожланиши кўрсаткичи бўйича дунёда олдинги ўринда турган ўнта мамлакат қаторига киради.

Ислом Каримов

7.3.1-жадвал

2007-2010 йилларда алоқа ва ахборотлаштириш хизматларининг ортиши

	Рақамли АТС (дона)			Ҳар 100 аҳолига тўғри келувчи рақамли телефонлар		
	2006 йил	2010 йил	Ўсиш суръати	2006 йил	2010 йил	Ўсиш суръати
Ўзбекистон Республикаси бўйича	450	1008	224 фоиз	5,7	6,8	119 фоиз
Шу жумладан:						
Қорақалпоғистон Республикаси	26	61	235 фоиз	4,74	4,92	104 фоиз
Андижон	27	45	167 фоиз	4,19	4,64	111 фоиз
Бухоро	41	81	198 фоиз	7,39	7,57	102 фоиз
Жиззах	17	35	206 фоиз	2,12	2,42	114 фоиз
Қашқадарё	23	83	361 фоиз	1,89	2,15	114 фоиз
Навоий	23	54	235 фоиз	7,09	7,59	107 фоиз
Наманган	30	90	300 фоиз	3,98	4,4	111 фоиз
Самарқанд	35	108	309 фоиз	3,94	4,27	108 фоиз
Сурхондарё	10	45	450 фоиз	1,30	2,65	204 фоиз
Сирдарё	27	46	170 фоиз	5,70	6,02	106 фоиз
Тошкент	53	112	211 фоиз	4,93	5,14	104 фоиз
Фарғона	38	76	200 фоиз	4,15	4,28	103 фоиз
Хоразм	27	78	289 фоиз	4,49	4,59	102 фоиз
Тошкент шаҳри	73	94	129 фоиз	14,48	28,47	197 фоиз

Шунингдек, мамлакатимизда рақамли телефон хизматидан фойдаланувчилар ва рақамли телефон станциялари сони ортиб бормоқда. 2010 йилга келиб Тошкент, Самарқанд ва Наманган вилоятларида рақамли телефон станцияларининг сони мос равишда 112, 108 ва 90 тани ташкил этди. Андижон, Сурхондарё ва Жиззах вилоятларида рақамли телефон станцияларининг сони республикамиз бўйича энг оздир. Жиззах вилоятида жами 35 та, Андижон ва Сурхондарё вилоятларида эса жами 45 та рақамли телефон станцияси мавжуд.

Шуни алоҳида қайд этиш керакки, 2010 йилда 2006 йилга нисбатан Сурхондарё, Самарқанд ва Наманган вилоятларида рақамли станциялар сонининг ўсиш суръатлари энг юқори, яъни мос равишда 450, 309 ва 300 фоизга тенг бўлган.

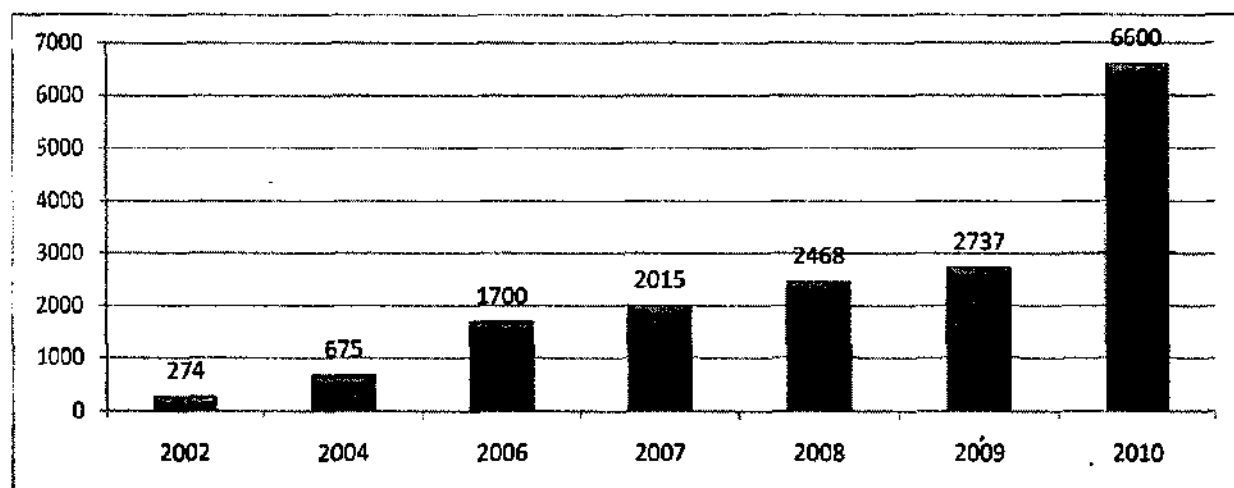
Юқоридаги жадвалда кўриниб турганидек, мамлакатимиз бўйича 2006 йилда жами 450 та рақамли телефон станцияси мавжуд бўлган бўлса, 2010 йилга келиб ушбу кўрсаткич 1008 тани ёки ўша йилга нисбатан 224 фоизни ташкил этди. Ушбу ҳолат рақамли телефонлардан фойдаланувчилар сонининг ортишига олиб келди. Яъни, 2006 йилга нисбатан 2010 йилда рақамли телефонлардан фойдаланувчилар сони 119 фоизга ўсди. Ҳар 100 кишига 2006 йилда 5,8 та рақамли телефон тўғри келган бўлса, 2010 йилда бу кўрсаткич 6,8 тани ташкил этди. Тошкент шаҳрида ушбу кўрсаткич энг юқори, яъни 28,47 тани, энг паст кўрсаткичлар қуйидаги вилоятлар - Жиззахда 2,45 тани Қашқадарёда 2,15 тани ва Сурхондарёда 2,65 тани ташкил этди.

Ҳозирги вақтда мамлакатимиз собиқ иттифоқ ҳудудидида биринчилардан бўлиб рақамли ва кенг форматли телевидениега тўлиқ ўтиш бўйича катта миқёсдаги дастурни амалга оширишни бошлади ва бу жараён 2015 йилда ниҳоясига етказилади.

Ислом Каримов

Мамлакатимизда рақамли ва кенг форматли телевидениега тўлиқ ўтиш бўйича ишлар бошлаб юборилди. Ушбу жараён 2015 йилда ниҳоясига етказилиши режалаштирилган.

Республикамизда замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан, жумладан, интернет тармоғидан фойдаланиш жадал ривожланиб бормоқда. Дунё ахборот ҳамжамиятига тенг ҳуқуқли аъзо сифатида қўшилиш, етакчи мамлакатлар билан ўзаро ахборот аламашиш, ахборот ресурсларидан тенг ҳуқуқли шерикчилик асосида фойдаланиш албатта иқтисодиётимизнинг ривожига янги туртки беради.

7.3.1-расм. Интернетдан фойдаланувчилар сонининг йиллар бўйича ўзгариш динамикаси (мильон киши ҳисобида).

Энг қувонарлиси шундаки, мамлакатимизда интернет тармоғидан фойдаланиш кўламининг кенгайиши нафақат корхона ва ташкилотлар, балки аҳолининг кенг қатламларини қамраб олиш имконини бермоқда. Бу эса аҳолининг компьютер

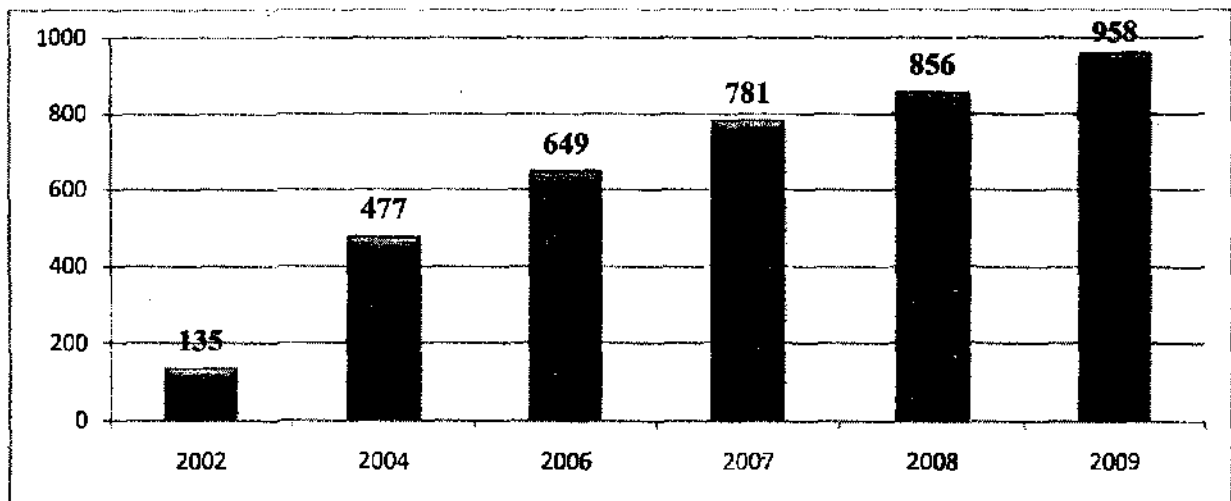
Аҳолининг интернет тармоғидан фойдаланиш имконияти кенгайиб бораётганини албатта ижобий баҳолаш лозим. 2010 йилда интернет хизматидан фойдаланувчилар сони 1,4 баробар кўнайди ва 6,6 миллион кишидан ошди.

Ислом Каримов

саводхонлиги даражасининг ўсиб бораётганидан далолат беради.

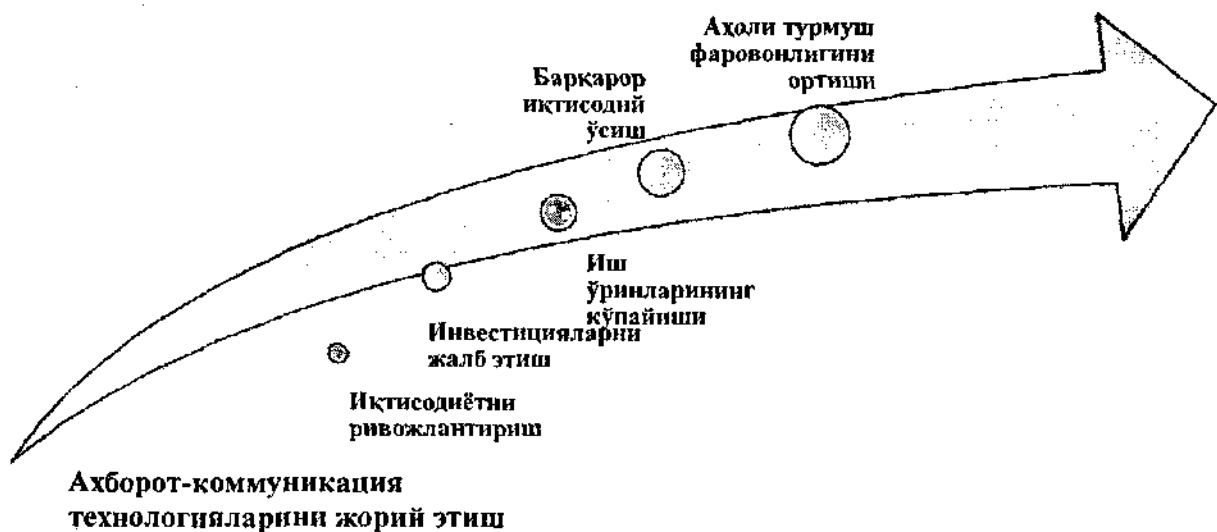
2010 йилда мамлакатимизда интернет хизматидан фойдаланувчиларнинг умумий сони 6,6 миллион кишидан ошди. 2009 йилда интернетдан фойдаланувчилар сони ҳар минг кишига 96,8 тани ташкил этган бўлса, бу кўрсаткич 2010 йил якунларига кўра 230 тадан зиёдрокни ташкил этди. Интернетдан фойдаланувчилар сонининг ортиши ўз навбатида республикаимизда ахборот-коммуникация соҳасини жадал ривожлантириш бўйича олиб борилаётган ишлар ва кўрилаётган чора-тадбирлар натижасидир.

Айни вақтда интернет хизматини кўрсатиш тарифларини босқичма-босқич камайтириб бориш ҳисобидан ундан фойдаланувчилар учун шароитлар тобора яхшиланмоқда. Хусусан, 2010 йилда бу борадаги тарифлар 20 фоизга пасайтирилганини алоҳида қайд этиш керак.

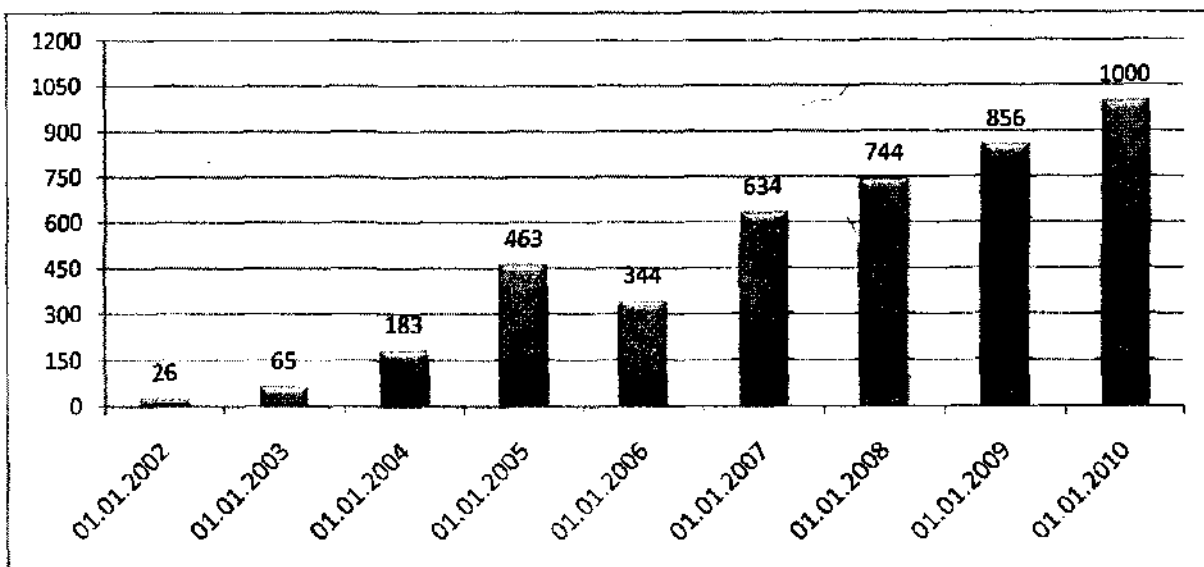
7.3.2-расм. Интернет хизмати операторлари ва провайдерларининг умумий сони.

Бу ўринда шуни таъкидлаш лозимки, ахборот-коммуникация технологияларининг жадал равишда жорий этилиши нафақат бу соҳада хизматлар кўрсатиш даражасининг ортишига, балки, шу билан бирга, инвестицияларнинг кенг жалб этилиши ва янги иш ўринларининг яратилишига, мамлакат иқтисодиётининг ривожланиши ва барқарор ўсиш суръатларига эришишга, энг муҳими, барча ислохотларимизнинг пировард мақсади бўлган аҳоли турмуш фаровонлигининг ортишига олиб келади (7.3.3-расм).

7.3.3-расм. Ахборот-коммуникация технологияларининг аҳамияти.

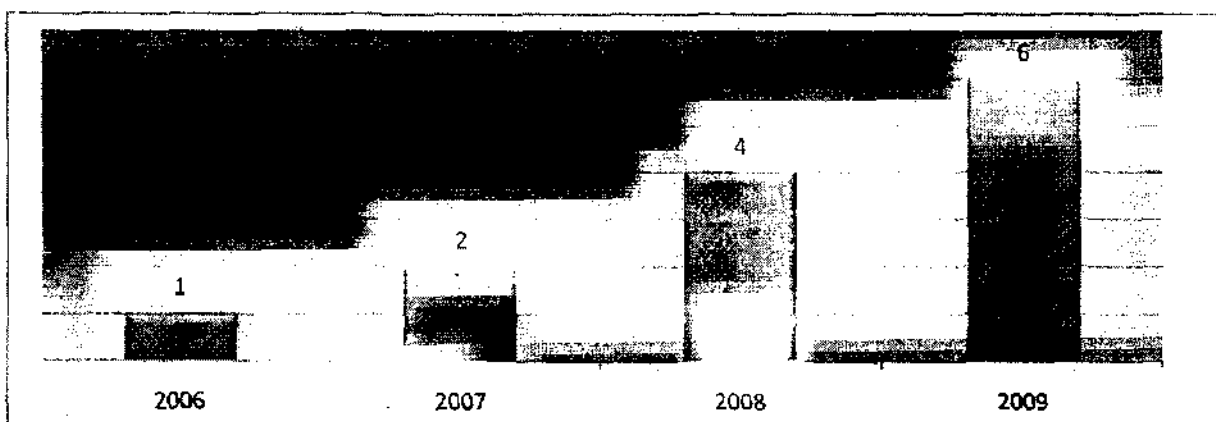
Кейинги йилларда интернет тармогидан фойдаланувчилар сонининг кескин ошиши интернетдан умумий фойдаланиш пунктлари сонининг ортишига олиб келди. 2002 йилда республикамиз бўйича бор-йўғи 26 та интернетдан умумий фойдаланиш пункти бўлган бўлса, 2009 йилда уларнинг сони 856 тани ташкил этди. 2010 йилда эса уларнинг сони 1000 тага етди. Ушбу кўрсаткич 2009 йилга нисбатан 116,8 фоизни ташкил этди.

7.3.4-расм. Интернет тармогидан умумий фойдаланиш пунктларининг сони

Шуниси эътиборга лойиқки, ахборот-коммуникация технологияларининг ривожланиши мамлакатимизда электрон имзонинг жорий этилишига, шунингдек, бу соҳанинг ҳуқуқий-меъёрий асосларининг яратилишига сабаб бўлди. 2009 йилда электрон имзони қайд этиш марказлари сони 6 тага етди. Шундай марказларнинг ташкил этилиши ва йилдан-йилга сонининг ортиши электрон имзодан фойдаланиш имкониятларини кенгайтиради ҳамда электрон ҳужжат-айланишини осонлаштиради.

Электрон ҳужжат - электрон шаклда қайд этилган, электрон рақамли имзо билан тасдиқланган ҳамда электрон ҳужжатнинг уни идентификация қилиш имконини берадиган бошқа реквизитларига эга бўлган ахборот

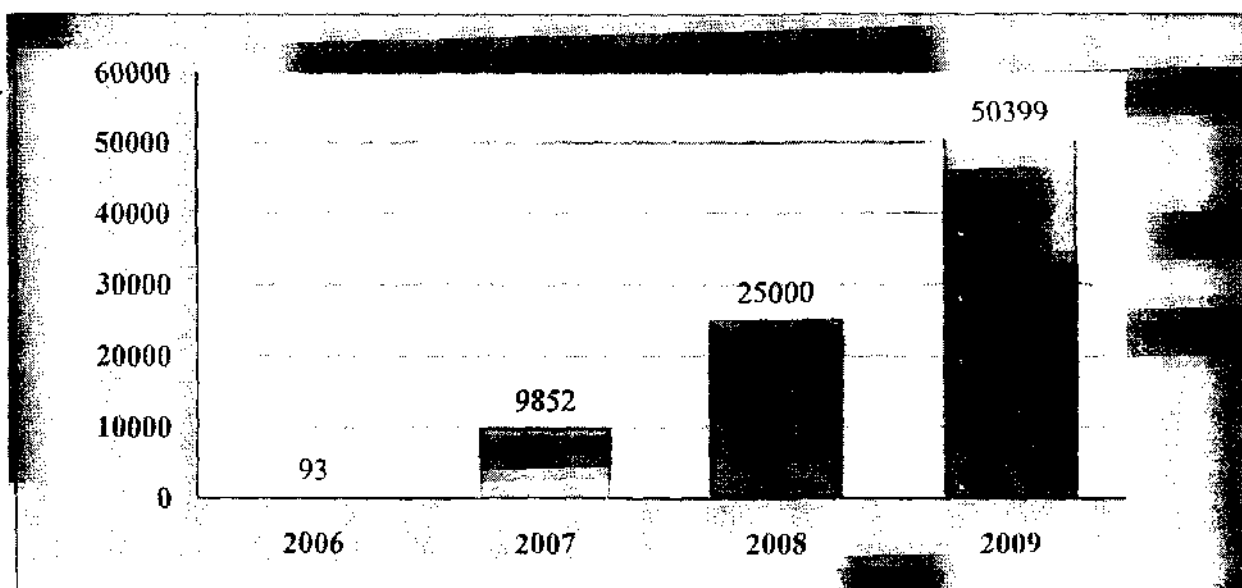

7.3.5-расм. Электрон рақамли имзони қайд этиш марказларининг сони.

Электрон рақамли имзо - электрон ҳужжатдаги мазкур электрон ҳужжат ахборотини электрон рақамли имзонинг ёпиқ калитидан фойдаланган ҳолда махсус ўзгартириш натижасида ҳосил қилинган ҳамда электрон рақамли имзонинг очик калити ёрдамида электрон ҳужжатдаги ахборотда хато йўқлигини аниқлаш ва электрон рақамли имзо ёпиқ калити эгасини идентификация қилиш имконини берадиган имзо.

Бундан ташқари, электрон имзо учун бериладиган калитлар сони 2008 йилда 25000 тани ташкил этган бўлса, 2009 йилда берилган калитлар сони 50399 тани ташкил этди. 2008 йилга нисбатан бу кўрсаткич 201,5 фоизни ташкил этди.

Электрон рақамли имзонинг ёпиқ калити - электрон рақамли имзо воситаларидан фойдаланган ҳолда ҳосил қилинган, фақат имзо қўувчи шахснинг ўзига маълум бўлган ва электрон ҳужжатда электрон рақамли имзони яратиш учун мўлжалланган белгилар кетма-кетлиги.

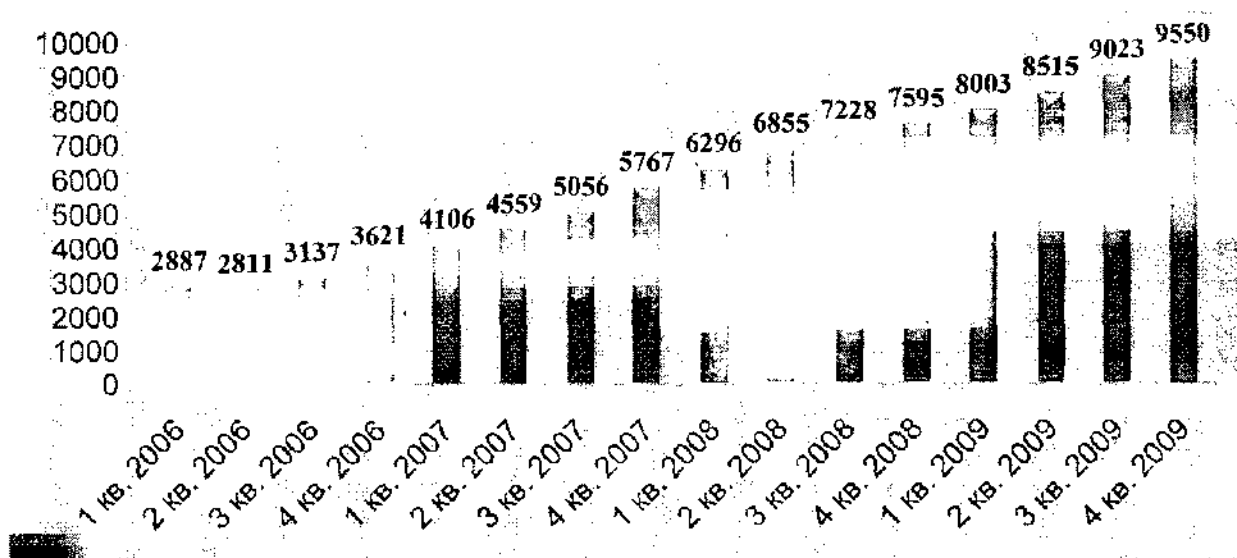

7.3.6-расм. Электрон рақамли имзолар учун берилган калитлар сони.

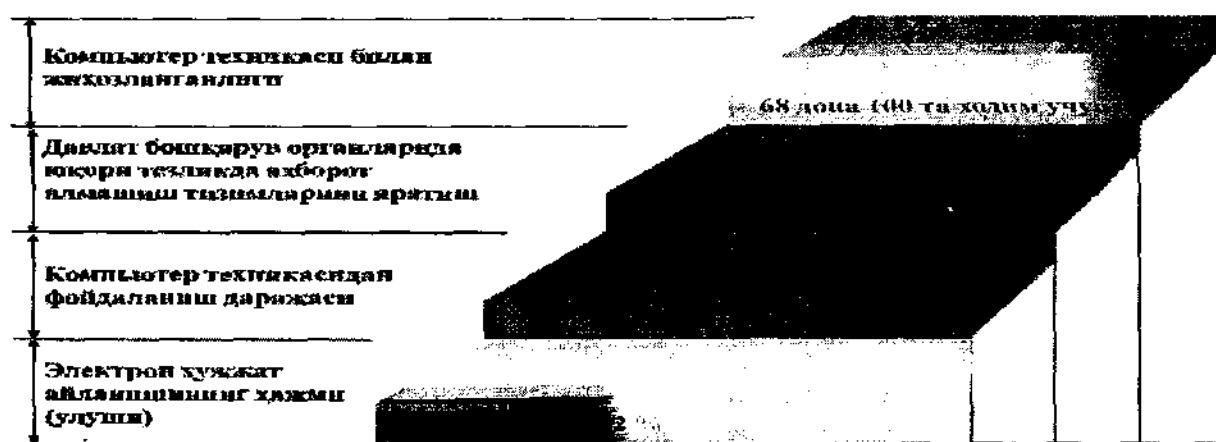
Электрон рақамли имзонинг очик калити - электрон рақамли имзо воситаларидан фойдаланган ҳолда ҳосил қилинган, электрон рақамли имзонинг ёпиқ калитига мос келувчи, ахборот тизимининг ҳар қандай фойдаланувчиси фойдалана оладиган ва электрон ҳужжатдаги электрон рақамли имзонинг ҳақиқийлигини тасдиқлаш учун мўлжалланаган белгилар кетма-кетлиги.

Ўзбекистон Республикасида «UZ» миллий ҳудудида фаол домен номларининг сони йилдан-йилга ошиб бормоқда. 2008 йилда уларнинг умумий сони 7595 тани ташкил этган бўлса, 2009 йилда 9550 тани ташкил этди. 2006 йилга нисбатан миллий домен номларининг сони қарийб 3 баробарга ортган.

Домен номи - бу интернет сервери манзилни топишга ёрдам берадиган рамзий ном

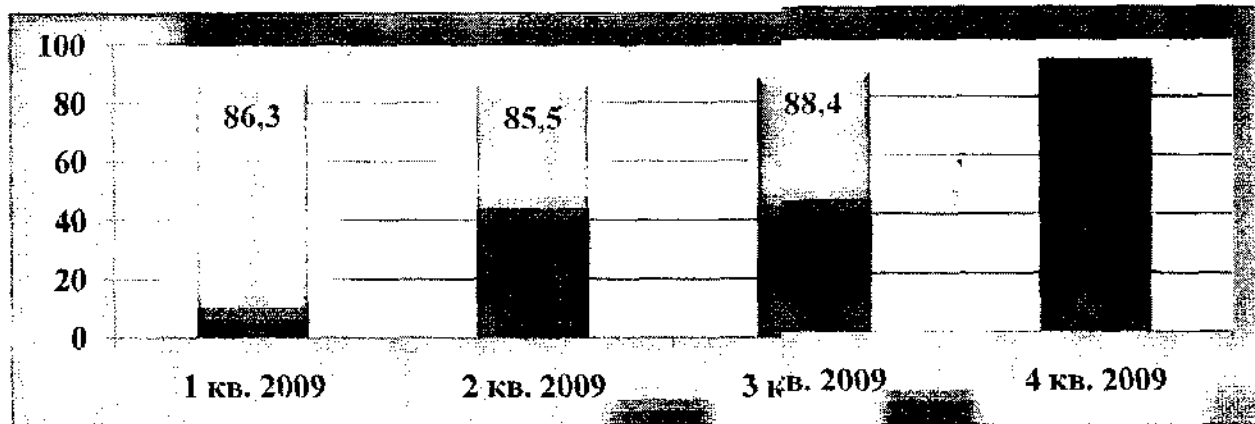
7.3.7-расм. «.UZ» миллий ҳудудида фаол домен номларининг сони

7.3.8-расм. 2010 йилда ахборот-коммуникация технологияларини давлат бошқарув тизимига жорий этиш ҳолати.

Ўзбекистонда 2010 йилда давлат бошқарув органларининг компьютер техникаси билан жиҳозланиш даражаси ҳар 100 нафар ходимга 68 тани ташкил этди. Давлат бошқарув органларида юқори тезликда ахборот алмашиш тизимлари 81 фоизни ташкил этди. Давлат бошқарув органлари ходимларининг компьютер техникасидан фойдаланиш даражаси 73 фоизни ташкил этди. Умумий ҳужжат айланиши ҳажмида электрон ҳужжат айланишининг улуши 22 фоизни ташкил этди. Бу кўрсаткичлар ўз навбатида ахборот-коммуникация технологияларини давлат бошқарув тизимига жорий этиш жадал ривожланиб бораётганидан далолат беради.

Республикада интернет тармоғида давлат органлари веб-сайтларидан ўртача фойдалана олиш имконияти кенгайиб бормоқда. 2009 йилнинг биринчи чорагига нисбатан шу йилнинг тўртинчи чорагига давлат органлари веб-сайтларидан ўртача фойдалана олиш даражаси 6,5 фоизга ошди. Бу ўз навбатида ахборот-коммуникация технологияларининг давлат бошқарув органлари фаолиятида кенг жорий этилаётганини тасдиқлайди.

7.3.9-расм. Интернет тармоғида давлат органлари веб-сайтларидан ўртача фойдалана олиш имконияти (фонз ҳисобида)

2009 йилда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Тараққиёт дастури ҳисоботида кўра, электрон ҳукуматни жорий этишга тайёр мамлакатлар рейтинги аниқланган. Ушбу рейтингдан Ўзбекистон 0,4498-индекс билан 87-ўринни эгаллаган. Ҳолбуки, 2008 йилда у 109-ўринда эди. Бир йилнинг ўзида мамлакатимиз ушбу рейтинг поғонасида 22 пунктга кўтарилган.

7.4. Ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш борасида амалга оширилган лойиҳалар кўлами ва уларнинг натижалари

Мамлакатимиз иқтисодийтини юксалтиришда ишлаб чиқариш инфратузилмасининг роли бекиёсдир. Шунга кўра, мамлакатимизда ушбу соҳани ривожлантиришга катта эътибор қаратилмоқда. Кейинги йилларда республикаимизда ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш борасида салмоқли ютуқ ва муваффақиятларга эришилмоқда.

Айниқса, 2010 йилда сув ва газ қувурлари тармоқларини кенгайтириш бўйича ишлар жадаллик билан амалга оширилди. Натижада республикаимиз бўйича жами 2770,2 км, шу жумладан, қишлоқ жойларда 2074,9 км узунликдаги ичимлик суви қувурлари ва тармоқлари қуриб битказилди. Бу - прогноз кўрсаткичдан 20,2 фоизга кўп дегани. 2010 йилда Навоий, Самарқанд, Фарғона, Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятларида ичимлик сув қувурлари ва тармоқлари қурилиши кўрсаткичлари нисбатан юқори бўлган.

7.4.1-жадвал

2010 йилда республикаимиз ҳудудларида ичимлик сув қувурлари ва тармоқлари қурилиши

Ҳудудлар номи	Ичимлик суви қувурлари ва тармоқлари қурилиши, км					
	2010 й.		2010 й.		фоизда	
	январь-декабрь прогноз	ш.ж. қишлоқ жойларда	январь-декабрь амалда	ш.ж. қишлоқ жойларда	Жами	ш.ж. қишлоқ жойларда
Республика бўйича жами:	2 305,1	2 006,8	2 770,2	2 074,9	120,2	103,4
ш.ж. ҳудудлар						
Қорақалпоғистон	95,7	82,7	131,5	86,6	137,4	104,7
Республикаси						
Андижон	73,5	54,5	109,1	93,7	148,4	171,9
вилояти						
Бухоро вилояти	87,1	80,1	123,0	100,3	141,2	125,2

Жиззах вилояти	150,1	102,7	319,3	166,8	2м	162,4
Қашқадарё вилояти	462,7	440,9	300,3	197,9	64,9	44,9
Навоий вилояти	370,3	358,6	409,2	396,3	110,5	110,5
Наманган вилояти	135,0	112,8	188,4	105	139,6	93,1
Самарқанд вилояти	193,2	177,5	250,2	199,8	129,5	112,6
Сурхондарё вилояти	179,2	148,9	228,5	181,7	127,5	122,0
Сирдарё вилояти	82,8	45,1	171,5	66,2	2,1 м	146,8
Тошкент вилояти	207,0	167,9	174,9	171,4	84,5	102,1
Фарғона вилояти	182,4	162,2	247,2	199,6	135,5	123,1
Хоразм вилояти	76,1	72,9	109,6	109,6	144,0	150,3
Тошкент шаҳри	10,0		7,5		75,0	

Шунингдек, республикаимиз ҳудудларининг ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмасини янада ривожлантириш мақсадида 2010 йилда жами 910,6 км узунликдаги газ қувурлари қурилди. Қурилган табиий газ қувурларининг катта қисми, яъни 691,6 минг километри қишлоқ жойларга тўғри келгани аҳамиятлидир. Айниқса, Андижон, Навоий вилоятларида янги фойдаланишга топширилган газ қувурларининг қурилишида юқори ўсиш суръатларига эришилди.

Эътиборли томони шундаки, ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш қишлоқ жойларда ишлаб чиқаришни ташкил этиш ва ривожлантириш имкониятларини янада кенгайтиради.

Мазкур мақсадларни амалга ошириш учун 2009 йилда Президентимиз қарори асосида республикада инфратузилмани ривожлантиришга қаратилган бир қанча қарор ва дастурлар қабул қилиниб, ҳаётга кенг татбиқ этилди. «Ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш» дастури (2009 йил 20 январдаги ПҚ-1041-сонли қарор) ҳамда «Қўшимча инфратузилма объектларини қуриш» дастури (2009 йил 17 мартдаги ПҚ-1073-сонли қарор) шулар жумласидандир.

2010 йилда йилига 30,0 миллиард куб.м. газни транзит қилиш қувватига эга бўлган «Ўзбекистон-Хитой» газ қувури ишга туширилди. Ушбу лойиҳани амалга ошириш учун 3168,9 миллион АҚШ доллари ҳажмида инвестиция киритилди.

7.4.2-жадвал

2010 йилда мамлакатимиз ҳудудларида табиий газ тармоқлари қурилиши						
Ҳудудлар номи	2010 й. январь-декабрь прогноз		2010 й. январь-декабрь амалда		Ҳаёт	
	Жами	ш.ж. қишлоқ жойларда	Жами	ш.ж. қишлоқ жойларда	Жами	ш.ж. қишлоқ жойларда
Республика бўйича жами:	1 006,5	752,1	910,6	691,6	90,5	92,0
ш.ж. ҳудудлар						

Қорақалпоғистон Республикаси	55,7	39,3	57,0	24,1	102,3	61,3
Андижон вилояти	83,8	60,2	100,6	76,2	120,0	126,6
Бухоро вилояти	69,8	55,7	66,2	61,8	94,8	111,0
Жиззах вилояти	55,1	34,7	57,6	35,4	104,5	102,0
Қашқадарё вилояти	12,0	6,6	28,0	26,2	3,3 м	3,1 м
Навоний вилояти	25,6	18,7	29,7	15,1	116,0	80,7
Наманган вилояти	143,8	76,5	93,5	59,1	65,0	77,3
Самарқанд вилояти	80,6	60,9	77,0	57,7	95,5	94,7
Сурхондарё вилояти	44,5	40,3	33,1	27,6	74,4	68,5
Сирдарё вилояти	61,2	49,0	62,2	43,6	101,6	89,0
Тошкент вилояти	102,2	95,5	96,6	90,8	94,5	95,1
Фарғона вилояти	140,7	92,5	104,4	72	74,2	77,8
Хоразм вилояти	131,5	122,2	103,8	102	78,9	83,5
Тошкент шаҳри			0,9			

Кўкдумалоқ конида йилига инвестиция ҳажми 373,0 миллион АҚШ.долл. тенг бўлган 6 миллиард куб.м. йўлдош газларни утилизация қилиш станцияси қурилди.

Хаузақ конида “ЛУКОЙЛ” компанияси билан ҳамкорликда инвестиция ҳажми 302,8 миллион АҚШ доллар бўлган, йилига 3 миллиард метр куб газни бирламчи усулда тайёрлаб берадиган мослама ишга туширилди.

8-БОБ. 2010 ЙИЛДА КАСБ-ХУНАР КОЛЛЕЖЛАРИ ВА АКАДЕМИК ЛИЦЕЙЛАРНИНГ МОДДИЙ-ТЕХНИК БАЗАСИНИ МУСТАХКАМЛАШ БЎЙИЧА ЯКУНИГА ЕТКАЗИЛГАН ДАСТУРЛАР

8.1. Касб-хунар коллежлари ва академик лицейларни ривожлантиришнинг ҳуқуқий асослари

1997 йилда таълим-тарбия тизимидаги барча ислохотларни белгилаб берадиган иккита муҳим ҳужжат – “Таълим тўғрисида” ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг қонунлари қабул қилинди.

*Кадрлар тайёрлаш миллий дастури*нинг асосий мақсади – таълим соҳасини тубдан ислох қилиш, ривожланган демократик давлатлар даражасида, юксак маънавий ва ахлоқий талабларга жавоб берадиган юқори малакали кадрлар тайёрлаш миллий тизими, *кадрлар тайёрлаш миллий модели*ни шакллантиришдан иборат. Миллий моделнинг асосий таркибий қисмларини *шахс, давлат ва жамият, узлуксиз таълим, фан ва ишлаб чиқариш* ташкил қилади.

2010 йилнинг мамлакатимизда “Баркамол авлод йили” деб эълон қилиниши ёшларни жисмоний, маънавий ҳамда интеллектуал жиҳатдан соғлом қилиб ўстиришга, уларга барча шарт-шароитлар яратиш, узлуксиз таълим тизимида ислохотларни янада чуқурлаштиришга, реал иқтисодиётда ва турли соҳаларда таълим муассасалари томонидан тайёрланадиган мутахассисларга бўлган талабни таъминлашга қаратилди.

2009 йил 9 декабрь куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Баркамол авлод йили” Давлат дастурини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида” фармойиши эълон қилиниб, унда баркамол ёш авлодни шакллантиришни таъминлаш бўйича қабул қилинган давлат дастурлари ҳамда бошқа тадбирларга мувофиқ амалга ошириладиган чора-тадбирларни давом эттириш билан бир қаторда қуйидаги устувор йўналишлар белгилаб берилди. Хусусан, ўсиб келаётган авлодни ўқитиш ва тарбиялаш соҳасида яратилган замонавий моддий-техник базадан оқилона ва самарали фойдаланишни таъминлаш, замон талабларидан келиб чиққан ҳолда, олий ва ўрта махсус таълим тизимида реал иқтисодиёт тармоқлари ҳамда соҳаларида талаб этилаётган таълим ва мутахассисликларнинг йўналишларини қайта кўриб чиқиш ҳамда такомиллаштириш, давлат таълим стандартларини, ўқув дастурлари ва ўқув-услубий адабиётларни такомиллаштириш, ўқув жараёнига янги ахборот-коммуникация ва педагогика технологияларини, электрон дарсликлар ҳамда мультимедия воситаларини кенг жорий этиш ҳисобидан мамлакатимиздаги касб-хунар коллежлари ва лицейларида таълим бериш сифатини тубдан яхшилаш, таълим муассасаларининг ўқув-лаборатория базасини энг замонавий ўқув ва лаборатория ускуналари, компьютер техникаси билан мустахкамлаш, шунингдек, ўқитувчилар ва мураббийларнинг машаққатли меҳнатини моддий ҳамда маънавий рағбатлантиришнинг самарали тизимини шакллантириш, лицей ва коллежларда замонавий ахборот ва компьютер технологиялари, рақамли ҳамда кенг форматли телекоммуникация алоқа воситалари, интернет тизимини татбиқ этиш, ўзлаштириш ва янада ривожлантириш асосий вазифалардан қилиб белгиланди.

“Баркамол авлод йили” Давлат дастурини бажариш учун барча молиявий манбалар ҳисобидан деярли 8 триллион сўм ва 165 миллион АҚШ долларига тенг миқдордаги маблағ

йўналтирилди. Бу эса, ўз навбатида, мамлакатимизда ҳар томонлама муносиб ёшларни, Ватанимиз келажаги учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир бўлган, жисмоний ва маънавий соғлом, баркамол авлодни тарбиялаш учун зарур барча шарт-шароитларни яратиш бўйича аниқ мақсадга қаратилган кенг кўламли чора-тадбирларни амалга ошириш имконини туғдирди.

Республикаимизда узлуксиз таълим тизими ўзининг изчиллиги билан ёш авлоднинг ёрқин келажагини таъминлашда ишончли қафолат бўлиб қолмоқда. Бу тизимда ўрта махсус, касб-хунар таълимининг ўрни ўзига хосдир, чунки бу тизим, аввало юртимизда янги ижтимоий муҳитни шакллантиришга хизмат қилса, иккинчи томондан, бу тизим республикаимиз меҳнат бозорига малакали мутахассисларни етиштириб бермоқда. Шу асосларга кўра мамлакатимизда ўрта махсус, касб-хунар таълими узлуксиз таълим тизимидаги муҳим ва ўзига хос таълим турларидан бири саналади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 13 майдаги “Ўзбекистон Республикасида ўрта махсус, касб-хунар таълимини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 204-сонли қарори асосида «Ўзбекистон Республикасида ўрта махсус, касб-хунар таълими тўғрисида»ги низом тасдиқланди. Мазкур қарор бўйича академик лицейлар ва касб-хунар коллежларини ташкил этиш босқичма-босқич амалга оширилди. Академик лицейлар олий таълим муассасалари ҳузурида, ишлаб турган ўрта махсус ўқув юртлари, бошқа таълим муассасалари негизида ва янги қурилиш ҳисобидан ташкил этилди. Касб-хунар коллежлари эса ишлаб турган ўрта махсус ўқув юртлари, хунар-техника билим юртлари ва уларга тенглаштирилган таълим муассасалари негизида, шунингдек, янги қурилиш ҳисобидан ташкил этила бошланди.

Умумий таълим негизида ўқитиш муддати уч йил бўлган ўрта махсус, касб-хунар таълими узлуксиз таълим тизимининг мажбурий мустақил тури ҳисобланади. Ўрта махсус, касб-хунар таълими билим асосларини чуқур ўрганишни, танланган касб-хунар бўйича кичик мутахассис сифатида мустақил амалий ишлаш учун кадрлар тайёрлашни таъминлайди. Таълимнинг ушбу турининг мақсади ва вазифаларини рўёбга чиқариш учун зарур ташкилий, ўқув-услубий, моддий-техникавий ва психологик-педагогик шарт-шароитларни таъминлайдиган академик лицей ва касб-хунар коллежлари ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари ҳисобланади.

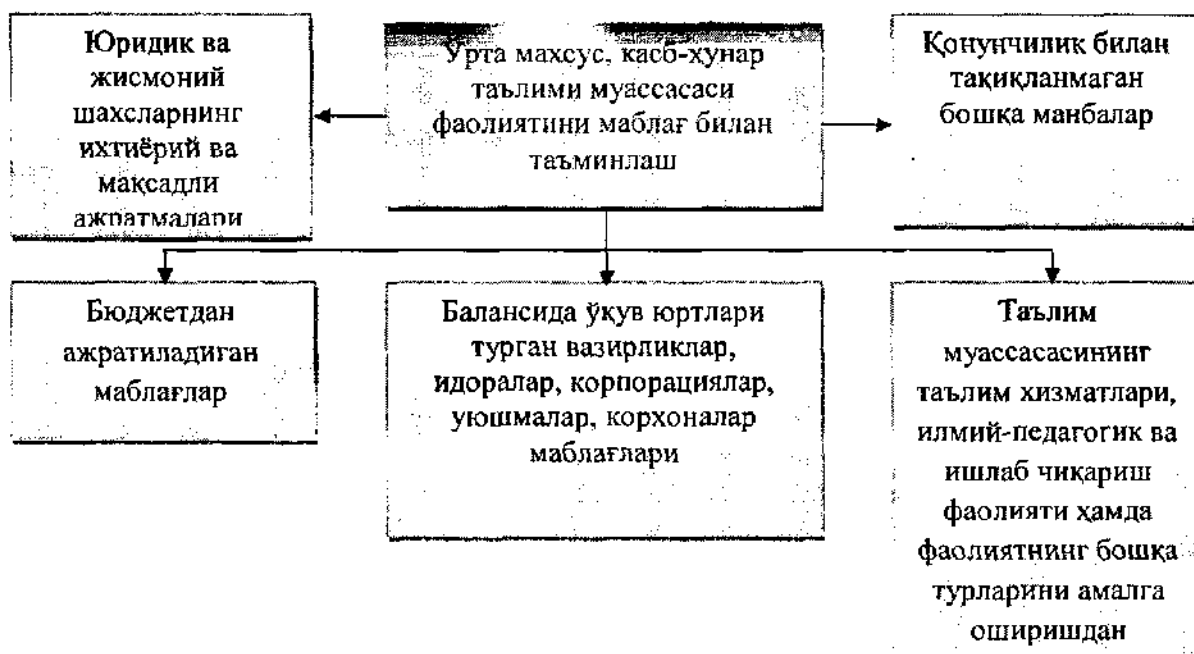
Академик лицей ва касб-хунар коллежлари юридик шахс ҳисобланади, қонунчиликда белгиланган тартибда ташкил этилади ва «Ўзбекистон Республикасида ўрта махсус, касб-хунар таълими тўғрисида»ги низом асосида фаолият кўрсатади.

Касб-хунар бўйича чуқурлаштирилган, табақалаштирилган таълим бериш, ўқувчиларнинг интеллектуал ривожланишини ва уларнинг ўз қобилиятлари ва мойилликларига мувофиқ танлаган касб-хунар бўйича мутахассисликларни эгаллашини таъминлаш ўрта махсус, касб-хунар таълимининг мақсади ҳисобланади.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими академик лицейларда ва касб-хунар коллежларида кундузги ўқиш шаклида амалга оширилади.

Ўрта махсус, касб-хунар таълим муассасаларига ўқувчилар қабул қилиш умумий ўрта таълим негизида мактабларнинг 9-синфини битирувчиларнинг якуний давлат аттестацияси ва умумий ўрта таълимни тугатишда улар томонидан олинган рейтинг кўрсаткичлари натижалари бўйича, уларнинг академик лицейда ва касб-хунар коллежида ўқиш йўналишини ихтиёрий равишда танлашини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади.

Академик лицей ва касб-хунар коллежларида умумий таълим ва касб-хунар дастурлари уч курсда амалга оширилади. Ўқувчилар ўқув курслари бўйича гуруҳларга, ўқиш йўналишлари бўйича эса бўлинмаларга бирлаштирилади.

8.1.1-расм. Ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаси фаолиятини маблағ билан таъминлаш.

Таълим муассасасининг молиявий маблағлари унинг тасарруфида бўлади ва улардан қонунчилик ва таълим муассасасининг низомидаги вазифаларга мувофиқ фойдаланилади.

Давлат таълим муассасасининг моддий воситалари, бинолари, иншоотлари ва асбоб-ускуналари унинг хўжалик тасарруфида бўлади ҳамда улардан низомдаги вазифаларни ҳал қилиш учун фойдаланилади.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларининг устахоналари, лабораториялари ва бошқа объектларининг жиҳозланиши намунавий нормативлар билан белгиланади.

Таълим тизимининг мазкур турига мансуб бўлган таълим муассасаларида, яъни академик лицей ва касб-хунар коллежларида мамлакатимиз иқтисодий ва бошқа соҳаларининг турли йўналишлари учун иқтидорли кичик мутахассислар тайёрланади. Шу ўринда касб-хунар коллежлари ва академик лицейларнинг узлуксиз таълим тизимидаги ўрнига бир назар солайлик.

УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ТУРЛАРИ

УМУМИЙ ТАЪЛИМ ДАСТУРЛАРИ (1, 2):

1) **Мактабгача таълим.** Бола 6-7 ёшга етгунча давлатнинг мактабгача тарбия болалар муассасаларида, нодавлат мактабгача тарбия болалар муассасаларида ва оилаларда мактабгача таълим амалга оширилади. Маҳаллалар, жамоат ташкилотлари, хайрия ташкилотлари ва халқаро фондлар мактабгача таълим жараёнида фаол иштирок этади.

2) **Умумий ўрта таълим (9 йиллик мажбурий таълим).** Мазкур таълим иккига бўлинади:

— бошланғич таълим (I-IV синфлар) ва

— умумий ўрта таълим (I-IX синфлар).

КАСБ-ХУНАР ТАЪЛИМИ ДАСТУРЛАРИ (3, 4, 5, 6):

3) **Ўрта махсус, касб-хунар таълими (3 йиллик мажбурий таълим).**

Йўналишлари (ихтиёрий танланади) қуйидагилардан иборат:

— Ўрта махсус таълим (академик лицей):

• давлат таълим стандартларига мувофиқ ўрта махсус таълим беради.

• ўқувчиларнинг имкониятлари ва қизиқишларини ҳисобга олган ҳолда уларнинг жадал интеллектуал ривожланиши учун чуқур, соҳалаштирилган, табақалаштирилган, касбга йўналтирилган таълим олишини таъминлайди;

- ўқувчилар ўзлари танлаб олган таълим йўналиши бўйича (гуманитар, техника, аграр ва бошқа соҳалар) билим савияларини оширади;
- ўқувчилар фанни чуқур ўрганишга қаратилган махсус касб-хунар кўникмаларини ўзларида шакллантиради;
- битирувчиларга давлат томонидан тасдиқланган намунадаги дипломлар берилади. Бу дипломлар таълимнинг кейинги босқичларида ўқишни давом эттириш ёки эгалланган ихтисос ва касб-хунар бўйича меҳнат фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини беради.

— Касб-хунар таълими (касб-хунар коллежи):

- тегишли давлат таълим стандартлари доирасида ўрта махсус, касб-хунар таълимини беради;
- ўқувчиларга танлаб олинган касб-хунар бўйича бир ёки бир неча ихтисосни эгаллаш имконини беради;
- жиҳозланганлик даражаси, педагогик таркибнинг танлангани, ўқув жараёнининг ташкил этилиши жиҳатидан янги типдаги таълим муассасалари ҳисобланади;
- бир ёки бир неча замонавий касб-хунарни эгаллаш ҳамда тегишли ўқув фанларидан чуқур назарий билим олиш имконини беради;
- битирувчиларга давлат томонидан тасдиқланган намунадаги дипломлар берилади; Бу дипломлар таълимнинг кейинги босқичларида ўқишни давом эттириш ёки эгалланган ихтисос ва касб-хунар бўйича меҳнат фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини беради.

4) Олий таълим (ўрта махсус, касб-хунар таълими негизига асосланади):

Босқичлари:

— *Бакалаврият* (мутахассисликлар йўналиши бўйича фундаментал ва амалий билим берадиган, таълим муддати камида 4 йил давом этадиган таянч олий таълим).

— *Магистратура* (аниқ мутахассислик бўйича фундаментал ва амалий билим берадиган, бакалаврият негизига таълим муддати камида икки йил давом этадиган олий таълим).

5) Олий ўқув юртидан кейинги таълим.

Бу жамиятнинг олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрларга бўлган эҳтиёжларини қондиришга, шахснинг ижодий, таълим-касб-хунар манфаатларини қаноатлантиришга қаратилган. Олий ўқув юртидан кейинги таълимни олий ўқув юртиларида ва илмий-тадқиқот муассасалари (стажёр-тадқиқотчи-изланувчи, катта илмий ходим-изланувчи)да олиш мумкин.

6) Кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш.

7) Мактабдан ташқари таълим.

Умумий ўрта таълим негизига ўқиш муддати уч йил бўлган мажбурий ўрта махсус, касб-хунар таълими узлуксиз таълим тизимидаги мустақил турдир. Ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналиши академик лицей ёки касб-хунар коллежи ўқувчилар томонидан *ихтиёрий* танланади.

Академик лицей давлат таълим стандартларига мувофиқ ўрта махсус таълим беради, ўқувчиларнинг имконият ва қизиқишларини ҳисобга олган ҳолда уларнинг жадал интеллектуал ривожланиши учун чуқур, соҳалаштирилган, табақалаштирилган, касбга йўналтирилган таълим олишини таъминлайди.

Академик лицейларда ўқувчилар ўзлари танлаб олган таълим йўналиши бўйича (гуманитар, техника, аграр ва бошқа соҳалар) билим савиясини ошириш ҳамда фанни чуқур ўрганишга қаратилган махсус касб-хунар кўникмаларини шакллантириш имкониятига эга бўлади. Бу кўникмаларни улар ўқишни муайян олий таълим муассасаларида давом эттириш ёки меҳнат фаолиятида рўёбга чиқариши мумкин.

Касб-хунар коллежи тегишли давлат таълим стандартлари доирасида ўрта махсус, касб-хунар таълимини беради; ўқувчиларга касб-хунарга мойиллиги, билим ва

кўникмаларини чуқур ривожлантириш, танлаб олинган касб-хунар бўйича бир ёки бир неча ихтисосни эгаллаш имконини беради.

Касб-хунар коллежлари жиҳозланиш даражаси, педагогик таркибнинг танланиши, ўқув жараёнининг ташкил этилиши жиҳатидан янги типдаги таълим муассасалари ҳисобланади. Улар бир ёки бир неча замонавий касб-хунарни эгаллаш ҳамда тегишли ўқув фанларидан чуқур назарий билим олиш имконини беради.

Академик лицей ва касб-хунар коллежларида таълим олиш ўқувчиларга ўз билимларини чуқурлаштириш ва танлаган ихтисосликларига эга бўлишни таъминлайди. Академик лицей ва касб-хунар коллежларининг битирувчиларига давлат томонидан тасдиқланган намунадаги дипломлар берилади. Бу дипломлар таълимнинг кейинги босқичларида ўқишни давом эттириш ёки эгалланган ихтисос ва касб-хунар бўйича меҳнат фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини беради.

Ўрта махсус, касб-хунар таълимини ташкил этиш ва ривожлантириш учун қуйидагилар зарур:

— академик лицей ва касб-хунар коллежлари фаолият кўрсатишининг норматив базасини ишлаб чиқиш ва жорий этиш;

— соҳа учун олий таълим муассасалари, ишлаб чиқариш, фан ва маданият соҳасининг мутахассисларини жалб этган ҳолда, юқори малакали мутахассисларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашни, шу жумладан, чет элларда тайёрлаш ва қайта тайёрлашни ташкил этиш;

— ўрта махсус, касб-хунар таълими давлат стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш;

— ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув муассасалари учун таълим ва касб-хунар дастурлари, ўқув-услубий мажмуалар ишлаб чиқиш;

— академик лицейларнинг ўқувчилари меҳнат фаолияти кўникмаларини эгаллашлари учун ихтисослаштирилган дастурлар ишлаб чиқиш ва жорий этиш;

— касб-хунар коллежларида тайёрланадиган мутахассисларга нисбатан ихтисос ва касб-хунар, малака талабларининг рўйхатини ишлаб чиқиш;

— ҳудудларнинг жўғрофий ва демографик шарт-шароитларини ва тегишли соҳадаги мутахассисларга бўлган маҳаллий эҳтиёжларни ҳисобга олган ҳолда ўрта махсус, касб-хунар таълими тизими таълим муассасаларининг ташкил этилишини ва улар оқилона жойлаштирилишини таъминлаш, уларга ўқувчиларни имкон қадар оиласидан ажратмаган ҳолда қамраб олиш;

— академик лицей ва касб-хунар коллежларининг моддий-техник ва ахборот базасини мустаҳкамлаш.

2005 – 2010 йиллар давомида 7 минг 800 дан ортиқ умумтаълим муассасаси, қарийб 1500 та касб-хунар коллежи ва академик лицей барпо этилди ва реконструкция қилинди. Фақат 2010 йилда мактаблар, касб-хунар коллежлари ва лицейларда 2 минг 300 тадан зиёд компьютер техникаси ва мультимедиа ускунаси ўрнатилди.

Ислом Каримов

8.2. Академик лицей ва касб-хунар коллежларини қуриш ва қайта таъмирлаш бўйича амалга оширилган ишлар кўлами

Академик лицей ва касб-хунар коллежларини қуриш ва қайта таъмирлаш борасида 2005 йилдан бугунги кунга қадар мамлакатимиз ва ҳудудлар миқёсида амалга оширилган ишлар кўламини қуйидаги жадваллар орқали кўришимиз мумкин.

8.2.1-жадвал

Академик лицейларни қуриш ва қайта таъмирлаш (2005 йил)

	Ишга туширилгани (ўқув ўринлари)			Ўзлаштирилган инвестициялар (миллиард сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	6840	5850	990	22726,8	19922,3	2804,5
Қорақалпоғистон Республикаси	720	720	-	2068,8	2068,8	-
вилоятлар:						
Андижон	-	-	-	2069,5	2069,5	-
Бухоро	720	720	-	1042,3	1042,3	-
Жиззах	-	-	-	-	-	-
Қашқадарё	-	-	-	4,7	4,7	-
Навоий	990	990	-	2655,9	2655,9	-
Наманган	720	720	-	1942,6	1942,6	-
Самарқанд	990	990	-	5160,3	5160,3	-
Сурхондарё	-	-	-	33,6	33,6	-
Сўғдларё	-	-	-	-	-	-
Тошкент	-	-	-	801,3	-	801,3
Фарғона	1980	990	990	3104,7	1104,3	2000,4
Хоразм	720	720	-	2239,1	2239,1	-
Тошкент ш.	-	-	-	1604,0	1601,2	2,8

Касб-хуналар коллежларини қуриш ва қайта таъмирлаш (2005 йил)

	Ишга туширилган (ўқув ўринлари)			Узлаштирилган инвестициялар (миллиард сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	65600	36440	29160	193329,9	123462,9	69867,0
Қорақалпоғистон Республикаси	4818	908	3128	13394,8	9362,7	4032,1
вилоятлар:						
Андижон	5580	4140	1440	14360,9	12423,6	1937,3
Бухоро	2550	630	1920	10306,2	2192,2	8114,0
Жиззах	3810	3210	600	8326,3	7434,8	891,5
Қашқадарё	8250	4860	3390	23525,5	19215,1	4310,4
Навоий	3720	3720	-	8722,0	8722,0	-
Наманган	5670	3390	2280	14318,6	8216,2	6102,4
Самарқанд	9300	5160	4140	24272,0	17145,8	7126,2
Сурхондарё	4610	4490	120	15543,4	15457,1	86,3
Сирдарё	1530	1380	150	4252,8	3527,4	725,4
Тошкент	3240	750	2490	23711,3	6471,0	17240,3
Фарғона	7380	2370	5010	17083,9	9153,9	7930,0
Хоразм	3840	1440	2400	9372,3	4141,1	5231,2
Тошкент ш.	2100	-	2100	6139,9	-	6139,9

Академик лицейларини қуриш ва қайта таъмирлаш (2006 йил)

	Ишга туширилган (ўқув ўринлари)			Узлаштирилган инвестициялар (миллиард сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	3240	3240	-	15,9	15,2	0,7
Қорақалпоғистон Республикаси	-	-	-	2,0	2,0	-
вилоятлар:						
Андижон	720	720	-	0,9	0,9	-
Бухоро	-	-	-	0,0	0,0	-
Жиззах	-	-	-	0,0	0,0	-
Қашқадарё	-	-	-	0,1	0,1	-
Навоий	720	720	-	2,0	2,0	-
Наманган	-	-	-	2,0	2,0	-
Самарқанд	990	990	-	0,3	0,3	-
Сурхондарё	-	-	-	0,0	0,0	-
Сирдарё	-	-	-	0,0	0,0	-
Тошкент	-	-	-	0,6	-	0,6
Фарғона	-	-	-	0,1	0,1	-
Хоразм	-	-	-	0,9	0,8	0,1
Тошкент ш.	810	810	-	7,0	7,0	-

Касб-ҳунар коллежларини қуриш ва қайта таъмирлаш (2006 йил)

	Ишга туширилгани (ўқув ўринлари)			Ўзлаштирилган инвестициялар (млн. лари сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш ^{II}	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	69660	47230	22430	179,1	136,2	42,9
Қорақалпоғистон Республикаси	4120	3160	960	7,8	7,1	0,7
вилоятлар:						
Андижон	6660	6660	-	13,7	13,7	-
Бухоро	2790	1800	990	11,8	6,3	5,5
Жиззах	2820	2520	300	8,1	8,1	-
Қашқадарё	6240	4530	1710	17,0	-	2,8
Навоий	2220	2220	-	5,9	5,9	-
Наманган	4860	2700	2160	13,7	9,4	4,3
Самарқанд	10470	7350	3120	26,8	20,0	6,8
Сурхондарё	5220	3780	1440	15,4	13,1	2,3
Сирдарё	2610	1650	960	5,4	4,5	0,9
Тошкент	7470	3480	3990	17,0	9,8	7,2
Фарғона	6930	5580	1350	20,2	17,1	3,1
Хоразм	4140	1800	2340	10,2	7,0	3,2
Тошкент ш.	3110	-	3110	6,1	-	6,1

Академик лицейларни қуриш ва қайта таъмирлаш (2007 йил)

	Ишга туширилгани (ўқув ўринлари)			Ўзлаштирилган инвестициялар (млн. лари сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш ^I	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	12885	10365	2520	50,4	42,1	8,3
Қорақалпоғистон Республикаси	735	735	-	2,5	2,5	-
вилоятлар:						
Андижон	-	-	-	1,2	1,2	-
Бухоро	825	825	-	3,1	3,1	-
Жиззах	915	915	-	2,5	2,5	-
Қашқадарё	1470	1470	-	-	-	-
Навоий	-	-	-	-	-	-
Наманган	1455	1455	-	2,8	2,8	-
Самарқанд	1290	1290	-	4,8	4,8	-
Сурхондарё	-	-	-	2,3	2,3	-
Сирдарё	735	735	-	2,6	2,6	-
Тошкент	-	-	-	1,7	-	1,7
Фарғона	1470	1470	-	4,9	4,9	-
Хоразм	555	-	-	3,8	2,2	-
Тошкент ш.	3435	1470	1965	13,7	8,7	5,0

8.2.6-жадвал

Касб-хунар коллежларини қуриш ва қайта таъмирлаш (2007 йил)

	Ишга туширилган (кутив. йириклар)			Узлаштирилган инвестициялар (млн. лари, ҳақ. тисобига)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	110940	87720	23220	323,3	270,2	53,1
Қорақалпоғистон Республикаси	7290	5790	1500	22,8	19,3	2,9
вилоятлар:						
Андижон	10215	7335	2880	23,5	16,8	6,7
Бухоро	4230	3765	465	19,0	15,4	3,6
Жиззах	4710	4710	-	14,1	14,1	-
Қашқадарё	11565	9525	2040	33,1	28,4	4,7
Навоий	3615	2850	765	10,0	8,7	1,3
Наманган	7440	7005	435	23,4	22,9	0,5
Самарқанд	15345	11670	3675	42,3	33,8	8,5
Сурхондарё	9045	8460	585	30,1	28,8	1,3
Сирдарё	2715	2715	-	9,7	9,7	-
Тошкент	12060	8430	3630	32,3	26,3	6,0
Фарғона	11835	10665	1170	33,8	30,3	3,5
Хоразм	5585	4800	585	17,5	15,9	1,7
Тошкент ш.	3110	-	3110	6,1	-	6,1

8.2.7-жадвал

Академик лицейларини қуриш ва қайта таъмирлаш (2008 йил)

	Ишга туширилган			Узлаштирилган инвестициялар (млн. лари, ҳақ. тисобига)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	14655	9990	4665	51,8	35,0	16,8
Қорақалпоғистон Республикаси	495	495	-	2,5	2,5	-
вилоятлар:						
Андижон	795	795	-	1,4	1,4	-
Бухоро	-	795	-	2,8	2,8	-
Жиззах	1290	1290	-	5,2	5,2	-
Қашқадарё	-	-	-	0,1	0,1	-
Навоий	-	-	-	-	-	-
Наманган	-	495	-	2,4	2,4	-
Самарқанд	1245	795	450	6,0	2,8	3,2
Сурхондарё	1590	1590	-	3,1	3,1	-
Сирдарё	495	495	-	2,4	2,4	-
Тошкент	720	-	720	2,3	2,2	0,1
Фарғона	1245	795	450	6,2	2,7	3,5
Хоразм	1260	810	450	2,6	-	2,6
Тошкент ш.	4230	1635	2595	14,8	7,4	7,4

Касб-хунар коллежларини қуриш ва қайта таъмирлаш (2008 йил)

	Ишга туширилган (ўз.сум ҳисобида)			Узлаштирилган инвестициялар (млн.нард.сум ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	113195	105090	8105	355,0	336,5	18,5
Қорақалпоғистон Республикаси	5850	5850	-	31,1	31,1	-
вилоятлар:						
Андижон	8685	8595	90	24,3	24,2	0,1
Бухоро	8070	7770	300	24,4	23,2	1,2
Жиззах	4770	4770	-	15,8	15,8	-
Қашқадарё	11985	11985	-	35,9	35,3	0,6
Навоий	3645	3645	-	14,2	14,2	-
Наманган	8730	8430	300	23,6	22,9	0,7
Самарқанд	12300	11595	705	36,3	34,1	2,2
Сурхондарё	11760	11760	-	27,2	27,2	-
Сирдарё	2175	2175	-	8,4	8,4	-
Тошкент	11310	9255	2055	32,2	28,4	3,8
Фарғона	9480	8310	1170	28,7	25,7	3,0
Хоразм	7125	7125	-	22,9	22,9	-
Тошкент ш.	7310	3825	3485	30,0	23,1	6,9

Академик лицейларни қуриш ва реконструкция қилиш (2009 йил)

	Ишга туширилган			Узлаштирилган инвестициялар (млн.нард.сум ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Реконструкция	Жами	Янги қурилиш	Реконструкция
Ўзбекистон Республикаси	12300	8895	3405	60,5	46,3	14,2
Қорақалпоғистон Республикаси	495	495	-	3,1	3,1	-
вилоятлар:						
Андижон	1755	795	960	7,0	3,6	3,4
Бухоро	795	795	-	3,6	3,6	-
Жиззах	-	-	-	0,8	0,8	-
Қашқадарё	795	795	-	3,6	3,6	-
Навоий	-	-	-	0,0	0,0	-
Наманган	-	-	-	0,0	0,0	-
Самарқанд	495	495	-	4,4	4,4	-
Сурхондарё	930	930	-	5,3	5,3	-
Сирдарё	975	-	975	3,7	0,1	3,6
Тошкент	1290	1290	-	4,3	4,3	-
Фарғона	1290	1290	-	8,2	8,2	-
Хоразм	795	795	-	3,6	3,6	-
Тошкент ш.	2685	1215	1470	12,9	5,7	7,2

8.2.10-жадвал

Касб-хунар коллежларини қуриш ва реконструкция қилиш (2009 йил)

	Ишга туширилгани (ўқув ўринлари)			Ўзлаштирилган инвестициялар (миллиард сўм ҳисобида)		
	Жами	Шу жумладан:		Жами	Шу жумладан:	
		Янги қурилиш	Реконструкция		Янги қурилиш	Реконструкция
Ўзбекистон Республикаси	115610	96165	19445	472,9	421,4	51,5
Қорақалпоғистон Республикаси	2580	1710	870	13,4	11,6	1,8
вилоятлар:						
Андижон	7065	7065	-	30,7	30,7	-
Бухоро	8850	8850	-	39,6	38,0	1,6
Жиззах	7035	7035	-	31,4	31,4	-
Қашқадарё	10590	10590	-	46,3	46,3	-
Навоий	1305	1305	-	6,5	6,5	-
Наманган	4860	4860	-	20,9	20,9	-
Самарқанд	16065	16065	-	68,5	68,5	-
Сурхондарё	7275	7275	-	33,6	33,6	-
Сирдарё	2520	2520	-	10,5	7,9	2,6
Тошкент	14745	9660	5085	51,7	40,0	11,7
Фарғона	15390	14985	405	62,4	60,3	2,1
Хоразм	2760	2760	-	12,3	12,3	-
Тошкент ш.	14570	1485	13085	45,1	13,4	31,7

8.2.11-жадвал

Академик лицейларни қуриш ва қайта таъмирлаш (2010 йил)

	Ишга туширилгани (ўқув ўринлари)			Ўзлаштирилган инвестициялар (миллиард сўм ҳисобида)		
	Жами	Шу жумладан:		Жами	Шу жумладан:	
		Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш		Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	2250	900	1350	34832,2	24551,8	10280,4
Қорақалпоғистон Республикаси	-	-	-	655,9	655,9	-
вилоятлар:						
Андижон	-	-	-	46,8	-	46,8
Бухоро	-	-	-	2233,4	2202,9	30,5
Жиззах	-	-	-	16,1	-	16,1
Қашқадарё	-	-	-	2535,5	2535,5	-
Навоий	-	-	-	636,8	636,8	-
Наманган	-	-	-	1217,1	1182,0	35,1
Самарқанд	-	-	-	5173,4	5143,0	30,4
Сурхондарё	-	-	-	1809,1	1809,1	-
Сирдарё	-	-	-	409,6	409,6	-
Тошкент	-	-	-	212,5	212,5	-
Фарғона	-	-	-	2823,7	2823,7	-
Хоразм	-	-	-	1241,0	1228,5	12,5
Тошкент ш.	2250	900	1350	15821,3	5712,3	10109,0

Касб-хунар коллежларини қуриш ва қайта таъмирлаш (2010 йил)

	Ишга туширилган инвестициялар (ўқув ўринлари)			Ўзлаштирилган инвестициялар (миллиард сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	20330	12945	7385	149429,2	117951,9	31477,3
Қорақалпоғистон Республикаси	-	-	-	3314,8	3214,6	100,2
вилоятлар:						
Анжидон	-	-	-	2106,5	2106,5	-
Бухоро	390	390	-	3809,8	3627,4	182,4
Жиззах	435	435	-	2877,1	2877,1	-
Қашқадарё	3765	2715	1050	19405,0	15845,0	3560,0
Навоий	-	-	-	2111,5	2111,5	-
Наманган	-	-	-	4013,5	4013,5	-
Самарқанд	1635	1050	585	15672,2	13248,5	2423,7
Сурхондарё	4650	3855	795	33196,4	28545,0	4651,4
Сирдарё	-	-	-	-	-	-
Тошкент	1740	1740	-	14399,3	13855,7	543,6
Фарғона	2460	2460	-	17858,9	17858,9	-
Хоразм	-	-	-	3760,2	3760,2	-
Тошкент ш.	5255	300	4955	26903,8	6887,8	20016,0

Ушбу рақамлар мамлакатимиз миқёсида академик лицей ва касб-хунар коллежларининг ишга туширилиши ва ўзлаштирилган инвестициялар кўламини кўрсатиб турибди.

Академик лицейларни қуриш ва қайта таъмирлаш

	Ишга туширилган (ўқув ўринлари)			Ўзлаштирилган инвестициялар (миллиард сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
2005	6840	5850	990	22726,8	19922,3	2804,5
2006	3240	3240	-	15,9	15,2	0,7
2007	12885	10365	2520	50,4	42,1	8,3
2008	14655	9990	4665	51,8	35,0	16,8
2009	12300	8895	3405	60,5	46,3	14,2
2010	2250	900	1350	34832,2	24551,8	10280,4

Касб-хунар коллежларини қуриш ва қайта таъмирлаш

	Ишга туширилгани (ўқув ўринлари)			Узлаштирилган инвестициялар (миллиард сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
Йил	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами
2005	65600	36440	29160	193329,9	123462,9	69867,0
2006	69660	47230	22430	179,1	136,2	42,9
2007	110940	87720	23220	323,3	270,2	53,1
2008	113195	105090	8105	355,0	336,5	18,5
2009	115610	96165	19445	472,9	421,4	51,5
2010	20330	12945	7385	149429,2	117951,9	31477,3

Ўтган йиллар давомида Кадрлар тайёрлаш миллий дастури асосида бир минг беш юздан ортиқ академик лицей ва касб-хунар коллежлари бунёд этилди.

КАСБ-ХУНАР КОЛЛЕЖЛАРИ

1394 та

1 миллион 517 минг 266 нафар
ўқувчи таҳсил олмоқда

АКАДЕМИК ЛИЦЕЙЛАР

142 та

109 минг 871 нафар ўқувчи таҳсил
олмоқда

Шундай қилиб, бугунги кунда академик лицей ва касб-хунар коллежларининг умумий сони ва уларда таҳсил олаётган ўқувчиларнинг жами қуйидаги рақамларни кўз олдимизда тавдалантиради:

2011 йил январь ойи ҳолати бўйича:

Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимида жами 1536 та таълим муассаси мавжуд. Касб-хунар коллежлари ва академик лицейларда ҳаммаси бўлиб 1 миллион 627 минг 137 нафар ўқувчи таълим олмоқда.

Тизимда меҳнат қилаётган педагоглар сони ва уларнинг маълумоти бўйича ушбу рақамларга эътибор беринг.

Педагоглар сони: 113 431 нафар

Олий маълумотли: 103 812 нафар

Ўрта махсус маълумотли: 9 619 нафар

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, 2010 йилда касб-хунар коллежлари ва академик лицейларни қуриш, реконструкция қилиш ва жиҳозлаш, шунингдек, мактабларнинг моддий-

техник базасини мустаҳкамлаш бўйича дастурларни амалга ошириш якунига етказилди. 2010 йилда қурилиши ва қайта таъмирланиши, реконструкция қилиниши кўзда тутилган 900 ўринли иккита академик лицей ва 22 минг 910 ўринли 43 та касб-хунар коллежи, 11 минг 555 ўринга мўлжалланган 98 та ўқувчилар турар жойида режалаштирилган ишлар тўлиқ бажарилди. Бунинг учун 190370 миллион сўм маблағ сарфланди.

Ушбу жадвал бу борадаги умумий аҳвол ва ўзгаришлар кўламини яққол намоён этади.

8.2.15-жадвал

Моддий-техник таъминот

Йиллар	Қурилиш ва реконструкция (сўм ҳисобида)	Республика ва маҳаллий бюджет (сўм ҳисобида)	Хорижий давлатлар кредити ва гранти (АҚШ доллари ҳисобида)	Адабиётлар чоп этиш (сўм ҳисобида)
1998-2010	2559,1 миллиард	99,5 миллиард	208,2 миллион	17,6 миллиард
2011	21,1 миллиард	28,5 миллиард	1,2 миллион	3,5 миллиард

8.2.16-жадвал

Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизими учун чоп этилган дарслик ва ўқув қўлланмалар

2010/2011 ўқув йили учун:	
Номда	327
Нусхада	464877
Сарфланган маблағ	3,01 миллиард сўм
“ZiyoNET” ахборот ресурс марказларига электрон шаклда жойлаштирилди:	
Ўқув адабиёти	68 номда
Ўқув дастурлари	32 номда
Журнал	“Касб маҳорати” (барча сонлари)

2010 йил 1 сентябргача республика бўйича режада белгиланган 43 та касб-хунар коллежидан 25 таси ва академик лицейлардан 2 таси фойдаланишга топширилди, 18 та касб-хунар коллежи муддатидан кечиктириб фойдаланишга топширилди, академик лицейлар эса режада белгиланганидек фойдаланишга топширилди.

2010/2011 ўқув йили учун 595 минг 692 нафар 9-синф битирувчисининг 98,2 фоизи академик лицей ва касб-хунар коллежларида ўқиш билан қамраб олинди.

Ёш авлодни жисмоний жиҳатдан тарбиялаш ва болалар спортини ривожлантиришга қаратилган дастурни амалга ошириш бўйича ишлар изчил давом эттирилди. Бунинг натижасида фақат 2010 йилнинг ўзида 72 та спорт иншооти, 27 та сузиш ҳавзаси фойдаланишга топширилди, умумий қиймати 3 миллион АҚШ долларига тенг бўлган спорт инвентарлари ва ускуналар жойларга етказиб берилди.

Бугунги кунда умумтаълим мактаблари ўқувчиларининг ҳар уч нафаридан бири турли секция ва тўғарақларда спорт билан мунтазам шуғулланмоқда.

2010 йилда болаларнинг ижодий қобилияти ва маънавиятини юксалтиришга қаратилган мусиқа ва санъат мактабларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича қабул қилинган дастурни амалга ошириш бошланди. Агар 2009 йилда 6 та мусиқа ва санъат мактаби қурилган ва реконструкция қилинган бўлса, 2010 йилда 46 та ана шундай мактаб фойдаланишга топширилди. Уларнинг қурилишига 51 миллиард сўмдан ортиқ капитал маблағ йўналтирилди.

Иқтисодиёт тармоқлари эҳтиёжлари асосида кадрлар тайёрлаш йўналишларининг инвентаризацияси борасида қуйидагиларни айтиш мумкин. Мамлакатимизда фаолият юритаётган 57 та касб-хунар коллежида 38 та мутахассислик бўйича кадрлар тайёрлаш тўхтатилди, 122 та касб-хунар коллежида 80 та мутахассислик бўйича кадрлар тайёрлаш бошланди, 30 та касб-хунар коллежида 10 та янги мутахассислик бўйича кадрлар тайёрлаш йўлга қўйилди. 20 та касб-хунар коллежининг ихтисослиги ўзгартирилди, шу жумладан, Навоий эркин индустриал ҳудуди ташкил этилиши муносабати билан Навоий вилоятидаги 5 та касб-хунар коллежининг тайёрлов йўналиши ўзгартирилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 10 июндаги “Академик лицей ва касб-хунар коллежлари битирувчиларини иш билан таъминлаш, ўрта махсус маълумотли кадрларни тайёрлаш, ўрта махсус касб хунар таълими муассасаларига қабул тизимини келгусида такомиллаштириш чора тadbирлари тўғрисидаги” баённома топшириғига асосан ўрта махсус касб хунар таълими муассасаларида малакали мутахассислар тайёрлаш ва уларнинг меҳнатидан самарали фойдаланиш масалалари устувор йўналишлар сифатида белгиланди. Ушбу устувор вазифалардан келиб чикиб, икки муҳим масалага эътиборни қаратиш лозим: касб-хунар коллежларида меҳнат бозори талабларига жавоб берадиган сифатли кадрлар тайёрлаш ва битирувчилар бандлигини таъминлашнинг самарали механизмини яратиш.

2011 йилда замонавий кенг форматли ва оптик технологияларни жорий этиш асосида телекоммуникация тармоғини ривожлантириш ва модернизация қилиш, 950 километрдан ортиқ оптик толали алоқа тармоғини фойдаланишга топшириш, вилоятлар марказларига маълумотлар узатишнинг транспорт тармоғини кенгайтиришни таъминлаш вазифаси қўйилмоқда.

Кўзда тутилган ушбу чора-тадбирларни амалга ошириш ҳисобидан интернетнинг халқаро тармоқларига чиқиш имкониятлари тезлигини 4 баробар ошириш, турғун стационар алоқа орқали интернетдан фойдаланувчилар сонини 3 миллиондан 3,5 миллион нафарга кўлайтириш, кенг форматли телекоммуникация тармоқларидан фойдаланувчилар сонини эса 2 баробар ошириб, 100 мингтага етказиш лозим.

Ижтимоий ривожланиш, биринчи навбатда, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш масалалари, ҳеч шубҳасиз, 2011 йилда ҳам давлатимизнинг диққат марказида бўлади.

2011 йилда Давлат бюджети барча харажатларининг 60 фоизи ижтимоий мақсадлар учун йўналтирилади. Бу 2010 йилга қараганда сезиларли даражада кўпдир. Жумладан, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаси учун ана шу харажатларнинг 48 фоизи ёки 2010 йилга нисбатан 1 триллион 800 миллиард сўм кўп маблағ сарфланиши белгиланди.

Ўқув жараёнига кенг форматли коммуникация тармоқлари ва интернет технологияларини жорий қилиш мақсадида Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлигига Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги билан ҳамкорликда “Электрон таълим” миллий тармоғини барпо этишни ниҳоясига етказиш ҳамда 2011 йилда мамлакатимизнинг барча олий ўқув юр்தларини, кейинчалик эса академик лицей ва касб-хунар коллежларини ягона компьютер ахборот тармоғига улашни таъминлаш вазифаси юклатилади.

Ислом Каримов

9-БОБ. 2010 ЙИЛДА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ СОҲАСИНИ ИСЛОҲ ҚИЛИШ ВА УШБУ ТИЗИМДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ДАСТУРЛАР

9.1. Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш борасида қабул қилинган давлат дастури ва унинг аҳамияти

Жаҳон Соғлиқни сақлаш ташкилотининг экспертлари таърифига кўра, соғлиқ - бу фақат касаллик ва жисмоний нуқсонларнинг йўқлиги эмас, балки тўлиқ жисмоний, руҳий ва ижтимоий етуклик даражасидир. Замонавий олимларнинг кўпчилиги соғлиқ тушунчасини кишининг физиологик, психологик ва ижтимоий фаолият юритиш борасидаги энг қулай лаёқати, деб таърифлайдилар. Инсоннинг саломатлиги амалда унинг ҳаётини фаолиятининг барча соҳалари билан боғлиқ. Уларнинг исталган биридаги ўзгаришлар бевосита ёки воситали ҳолда соғлиқнинг психосоматик даражасига чиқади. Соғлиқ - бу инсоннинг биологик ва ижтимоий хусусиятларининг уйғун яхлит бирикмаси бўлиб, у макро- ва микросферанинг шароитларга мослашиш, шунингдек, ижтимоий ва иқтисодий жиҳатдан маҳсулдор ҳаёт билан яшашга имкон беради.

Инсоннинг соғлиғи ҳаёт сифатининг категорияси бўлиб, физиологик механизмлар, ташқи муҳитнинг шароитларига мослаша олиш, ўз-ўзини ташкил этиш қobiliяти, ўз-ўзини ривожлантириш ва ўз-ўзини сақлашга лаёқати билан белгиланади.

Саломатлик ҳолати инсонлар ҳаётининг барча соҳаларига таъсир этади. У инсоннинг жисмоний, психик ва ақлий лаёқатининг юқори салоҳиятини таъминлайди ва унинг тўлақонли яшашининг гарови бўлади. Аҳолининг саломатлиги жамият иқтисодий ривожланишининг динамикасига ниҳоятда улкан таъсир кўрсатади, унинг ижтимоий етуклиги, давлатнинг ўз фуқаролари соғлиғи учун қайғуриши даражасининг ўлчови бўлиб хизмат қилади. Фақат соғлом кишигина тўлақонли меҳнат қилиб, оиласи ва жамиятга катта фойда беришга қодир бўлади. Шу сабабли аҳоли саломатлигини муҳофаза қилиш Президентимиз ва ҳукуматимизнинг диққат марказида бўлиб, мустақилликнинг дастлабки кунлариданоқ соғлиқни сақлаш соҳасига алоҳида эътибор қаратиб келинмоқда. Ушбу тизимни ислоҳ қилиш ва сифат ўзгаришларни амалга ошириш мақсадида давр талабидан келиб чиққан ҳолда, изчиллик билан бир қатор қарорлар қабул қилинди:

- “Давлат санитария назорати тўғрисида” (1992 йил 3 июнь)
- “Фуқаролар соғлиғини сақлаш тўғрисида” (1996 йил 29 август)
- “Озиқ-овқат маҳсулотининг сифати ва хавфсизлиги тўғрисида” (1997 йил 30 август)
- “Одамнинг иммунитет танқислиги вирусини билан касалланишнинг (ОИВ касаллигининг) олдини олиш тўғрисида” (1999 йил 19 август)
- “Йод етишмаслиги касалликлари профилактикаси тўғрисида” (2007 йил 3 май).

1998 йил 10 ноябрда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш Давлат дастури» тўғрисидаги фармони эълон қилинди ва унинг асосида дастур ишлаб чиқилди.

Дастурнинг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат:

- соғлиқни сақлашнинг замонавий таркибий тизимини шакллантириш;
- аҳолига ихтисослаштирилган юқори технологик тиббий ёрдам кўрсатадиган республика ихтисослаштирилган илмий-амалий тиббиёт марказлари тармоғини янада ривожлантириш ва шундай янги марказлар ташкил қилиш;
- тиббий диагностика тизимини тубдан такомиллаштириш, республика ҳудудида диагностика хизматлари тармоғини кенг ривожлантириш;
- аҳолини вирусли ва юқумли касалликлардан ҳимоя қилиш, ОИВ/ОИТС билан касалланишнинг олдини олиш тизимининг ишончлиги ва самарадорлигини ошириш;
- аёллар ва болалар саломатлигини муҳофаза қилиш тизими сифатини тубдан ошириш, педиатрия ва туғруқ муассасалари моддий-техник базасини янада ривожлантириш ва мустаҳкамлаш;
- кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш тизимини такомиллаштириш, тиббий

ходимларнинг малакаси ва касб маҳоратини муттасил ошириб бориш учун шарт-шароитларни таъминлаш;

аҳолига даволаш жараёнининг тасдиқланган стандартларига мувофиқ равишда сифатли, ихтисослаштирилган тиббий хизмат кўрсатадиган хусусий тиббий муассасаларнинг ривожланишга қўмаклашиш.

Давлат дастурининг муҳим йўналишларидан бири қишлоқ аҳолисига бирламчи тиббий санитария ёрдами кўрсатишни такомиллаштиришдан иборат.

Соғлиқни сақлаш соҳасида сифат ўзгаришларини амалга оширишни таъминлаш борасидаги ишлар 2010 йилда Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ илиш давлат дастури асосида давом эттирилди. Ҳозирги кунда мамлакатимизда сифат жиҳатидан янги, энг юксак талабларга жавоб берадиган ва республика ҳамда вилоятлар шошилинч тиббий ёрдам кўрсатиш марказларини ўз ичига олган тиббиёт муассасалари тармоғи шаклланди. Барча вилоятлар марказларида катталар ва болалар учун кўп тармоқли тиббиёт марказлари, ҳар бир туманда энг замонавий медицина асбоб-ускуналари билан жиҳозланган қишлоқ врачлик пунктлари фаолияти йўлга қўйилди. Қишлоқ врачлик пунктларининг сони 2000 йилга нисбатан 2 баробар кўпайиб, 3 минг 200 тадан ошди.

Соғлиқни сақлашнинг бирламчи бўғинининг тузилмаси ўзгартирилди. Аввалги тизим - туман марказий шифохонаси, туман шифохонаси, қишлоқ участка шифохонаси, қишлоқ врачлик амбулаторияси, фельдшер-акушерлик пунктларидан ташкил топган бўлса, янги тизимда барча бўғинлар туман марказий шифохонаси ҳамда қишлоқ врачлик пунктларига бирлаштирилди.

Сўнгги йилларда мамлакатимизда оналик ва болаликни муҳофаза қилиш бўйича юксак самарали замонавий тиббиёт муассасаларининг мустаҳкам тизимини яратишга алоҳида

эътибор қаратилмоқда. Бунинг ёрқин далили сифатида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 13 апрелдаги "Она ва бола саломатлигини муҳофаза қилиш, соғлом авлодни шакллантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарори, 2009-2013 йилларда аҳолининг

Ҳозирги кунда мамлакатимизда сифат жиҳатидан янги, энг юксак талабларга жавоб берадиган ва республика ҳамда вилоятлар шошилинч тиббий ёрдам кўрсатиш марказларини ўз ичига олган тиббиёт муассасалари тармоғи шаклланди.

Ислом Каримов

репродуктив саломатлигини мустаҳкамлаш, соғлом бола туғилиши, жисмоний ва маънавий баркамол авлодни вояга етказиш борасидаги ишларни янада кучайтириш ва самарадорлигини ошириш чора-тадбирларини ўз ичига олган дастурнинг ишлаб чиқилишини қайд этиш мумкин.

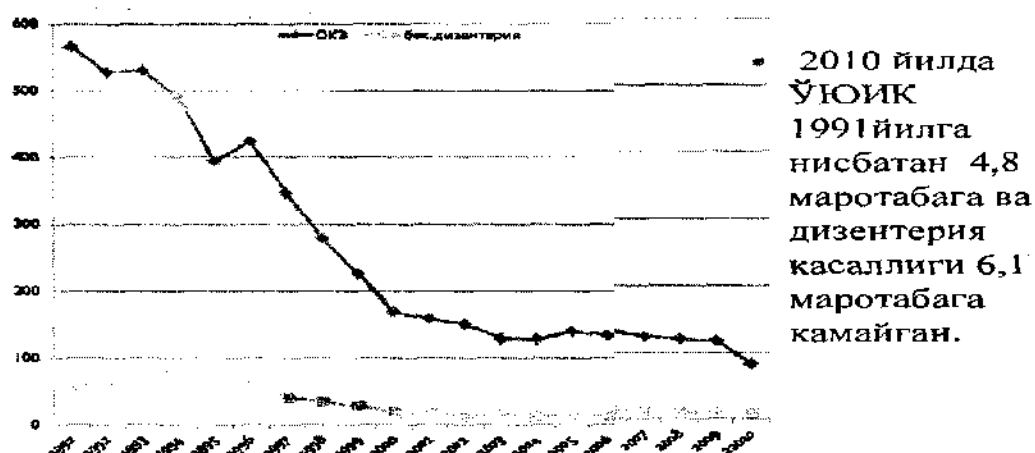
Ушбу дастур аҳолининг репродуктив саломатлигини мустаҳкамлаш тизимини такомиллаштириш, соғлом бола туғилиши учун зарур шарт-шароитларни яратиш, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш муассасалари ҳамда оналар ва болаларга тиббий ёрдам кўрсатувчи соғлиқни сақлаш бирламчи бўғини муассасаларининг моддий-техник базасини янада мустаҳкамлаш, аҳоли ўртасида соғлом болалар туғилиши ва уларни тарбиялаш, ёшларда соғлом ва аҳил оила қуришга, соғлом турмуш тарзини олиб боришга интилишни шакллантириш бўйича тушунтириш ишларини кучайтириш, болалар ва ўсмирларни жисмоний жиҳатдан бекаму кўст ҳамда уйғун камол топтириш, жисмонан бақувват ва маънан баркамол ёш авлодни шакллантириш учун зарур шарт-шароитларни таъминлаш, тиббиёт ходимларининг малакасини ошириш, оналар ва болаларга кўрсатилаётган тиббий ёрдам сифатини яхшилашга қаратилган.

Маълумки, ёшларнинг соғлом турмуш тарзи, саломатликни сақлаш, тиббий маданият ҳақидаги дастлабки тасаввурлари авваламбор оилада шакллана боради. Шу сабабли оилада соғлом муҳитни шакллантириш, ота-оналарнинг тиббий маданиятини ошириш жуда муҳим ва бу борада бир қатор чора-тадбирлар амалга оширилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 13 апрелдаги «Оналар ва болалар саломатлигини муҳофаза қилиш, соғлом авлодни шакллантиришнинг қўшимча чоралари

тўғрисида»ги ПҚ-1096-сонли Қарори ижросини таъминлаш мақсадида Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, Тошкент шаҳар ва вилоятлар ҳокимликлари билан ҳамкорликда ўтказилган даволаш-профилактика муассасаларида кўрсатилаётган тиббий хизматнинг сифатини ошириш бўйича йиғилишларнинг қарорлари, баёилари ижросини бажариш юзасидан буйруқлар тасдиқланди. Натижада ўткир юқумли касалликлар тарқалишининг олдини олишга муваффақ бўлинди.

**Ўзбекистон Республикасида 1991-2010 йилларда
ЎЮИК ва дизентерия билан касалланиш кўрсаткичлари
(100 минг аҳолига нисбатан инт.кўрс.)**

9.1.1-расм.

2010 йилда республикада 12 мартаба «Фертил ёшдаги аёллар, болалар ва ўсмир-қизларни соғломлаштириш ҳафталиги» ўтказилиб, бирламчи бўгин тиббий ходимларига амалий ёрдам бериш мақсадида Республика акушер-гинекологлар ассоциациясининг етакчи профессор ўқитувчилари ва Тошкент тиббиёт академияси 1 ва 3-клиникалари, ТошПТИ, ТошВМОИ, Республика Перинатал маркази, Республика ихтисослашган илмий-амалий акушерлик ва гинекология маркази, Республика ихтисослашган илмий-амалий педиатрия маркази, ва Тошкент шаҳар ССББга қарашли тиббиёт муассасаларининг юқори малакали 612 нафар мутахассиси барча ҳудудларга сафарбар қилинди. Улар томонидан республиканинг барча туман ва шаҳарлардаги 2765 та ҚВП ҳамда шаҳар муассасаларида 490712 нафар аҳоли тиббий кўрикдан ўтказилиб, уларнинг 307297 нафарини туғиш ёшидаги аёллар ва 176492 нафарини ўсмир қизлар ташкил этган. Касаллиги аниқланган аёллар ва болалар учун республика ва вилоят миқёсидаги шифохоналарда йулланмалар асосида даволанишлар ташкил этилди.

1- ярим йилликда 8645233 нафар (100 фоиз) туғиш ёшдаги аёл тиббий кўрикдан ўтказилди ва уларнинг 3857811 нафари (44,6 фоиз) соғломлаштирилди. 2 - ярим йилликдан бошлаб режа асосида 5393159 нафар туғиш ёшидаги аёл тиббий кўрикдан қайта ўтказилди. Уларнинг 2677891 нафари (47,8 фоиз) соғломлаштирилмоқда.

1- ярим йилликда 14 ёшгача бўлган болаларнинг 8568116 нафари тиббий кўрикдан ўтказилиб, уларнинг 3127945 нафари (47,2 фоиз) соғломлаштирилди. 2- ярим йилликдан бошлаб режа асосида 14 ёшгача бўлган болаларнинг 4952120 нафари тиббий кўрикдан қайта ўтказилди, уларнинг 2046352 нафари (41,3 фоиз) соғломлаштирилмоқда.

2010 йилда исталмаган ҳомиладорликнинг олдини олиш учун 1 миллион 819 нафардан ортиқ туғиш ёшидаги аёл контрацептив воситалардан фойдаланди. Бу эса ўтган йилга нисбатан 209 минг 270 тага ёки 13 фоизга кўпдир.

Аҳоли ўртасида соғлом оилавий муҳит ва соғлом турмуш тарзи масалалари борасида кенг тарғибот-ташвиқот ишларини олиб бориш давом эттирилмоқда. Ўтган давр мобайнида

2142913 дан ортиқ тадбир ўтказилди, улардан 1826240 таси (85,2 фоизи) суҳбат, 260917 таси маъруза (12,2 фоиз), 55756 таси (2,6 фоиз) савол-жавоб кечаси шаклида ўтказилди. Бу тадбирларнинг 88,1 фоизи маҳаллаларда, 9,5 фоизи мактабларда, 2,4 фоизи коллеж ва олий ўқув юртлирида амалга оширилди.

Маълумки, ҳар бир инсон оилада таваллуд топади ва илк тарбияни шу масканда олади. Оиладаги соғлом муҳит ва ота-оналарнинг тиббий маданияти фарзанднинг соғлом бўлишига бевосита таъсир кўрсатади. Соғлом оилани шакллантириш оила аъзоларининг саломатлигини сақлаш ва мустаҳкамлашдан бошланиши зарур.

Ушбу ҳақиқатни чуқур англаган ҳолда, республикамызда оилада тиббий маданиятни ошириш, аёлларнинг соғлигини мустаҳкамлаш, соғлом авлод туғилиши ва уни тарбиялашнинг устувор йўналишларини амалга ошириш чора-тадбирларининг мақсадли дастури бажарилиши таъминланмоқда. Шунингдек, она ва бола скрининги марказлари ташкил этилиб, чақалоқлар ва ҳомиладор аёллардаги туғма ва авлоддан авлодга ўтувчи патологияни эрта аниқлаш давлат тизимини янада

ривожлантириш ва мустаҳкамлаш мақсадида "Wallas Oy" фирмасидан (Финляндия) скрининг тадқиқотлари учун диагностика тўпламлари сотиб олинди ва 1998-2001 йиллар давомида "Она ва бола скрининги" дастури доирасида ташкил этилган скрининг марказлари юқорида зикр этилган компаниянинг диагностика аппаратлари, ташкилий техника ва коммуникация воситалари билан жиҳозланди. 2004 йилда ушбу компаниянинг расмий эксклюзив вакили ҳисобланадиган "Pribori oy" фирмаси (Финляндия) билан "Соғлом авлод учун" жамғармаси ўртасида скрининг тадқиқотлари ўтказиш учун реактивлар етказиб бериш юзасидан шартнома тузилди. Бу борадаги 1,1 миллион АҚШ доллари миқдоридаги шартномани молиялаштириш "Pribori oy" фирмаси томонидан 1 йил муддатга бериладиган фоизсиз товар кредити ҳисобидан амалга оширилди. Бугунги кунда барча вилоятлар марказлари ва Тошкент шаҳрида скрининг марказлари ташкил этилди ва уларнинг фаолиятини таъминлаш учун 2010 йилнинг ўзида 4 миллион доллардан ортиқ маблағ йўналтирилди. 2010 йилда 116 минг нафардан зиёд бўлажак она скрининг марказларида тиббий кўрикдан ўтказилди.

Барча вилоятлар марказларида катталар ва болалар учун кўп тармоқли тиббиёт марказлари, ҳар бир туманда энг замонавий медицина асбоб-ускуналари билан жиҳозланган қишлоқ врачлик пунктлари фаолияти йўлга қўйилди. Ушбу қишлоқ врачлик пунктларининг сони 2000 йилга нисбатан 2 баробар кўнайиб, 3 минг 200 тадан ошди.

Ислом Каримов

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 18 июндаги "2008-2012 йилларга мулжалланган «Болаликдан ногиронликни олдини олиш борасида туғма ва ирсий касалликларни эрта аниқлаш Давлат Дастури» ҳақидаги ПК-892 сонли қарори ижросини таъминлаш мақсадида ҳисобот даврида республика скрининг марказларида 101221 нафар наслий ва туғма касалликларга чалиниш бўйича ҳавфли гуруҳга мансуб деб ҳисобланган ҳомиладор аёллар тиббий-генетик текширувдан ўтказилди. Туғма гипотиреозга қарши 459040 чақалоқ текширилди ва улардан ҳавфли гуруҳга мансуб деб ҳисобланганлари 19825 нафарни ташкил этди. ФКУ бўйича 460960 чақалоқ текширувдан ўтказилди, улардан ҳавфли гуруҳга мансуб деб ҳисобланганлари 1543 нафарни ташкил этди. Нерв найи нуқсони ва АФП/ХГ хромосомаларнинг синдромлари касалликларига чалиниш бўйича ҳавфли гуруҳга мансуб 38356 нафар ҳомиладор аёл биокимёвий скрининг текширувидан ўтказилиб, улардан 2312 нафарида ҳомила нерв найи нуқсони ва хромосомаларнинг касалликлари аниқлангани сабабли ҳомиладорлиги тўхтатилди. Туғма ва транзитор гипотиреоз билан хасталанган болалар ва ҳомиладор аёллар учун 465 та қадокдаги "Микройодид-100", 4798 та қадокдаги "Эутирокс-100" ва "L-тироксин-100", фенилкетонурия билан касалланган болаларга 7058 та

банка шифобахш овқат махсулотлари тарқатилди. Жиззах вилоятида ҳудудий скрининг маркази ташкил этиш бўйича ташкилий ишлар олиб борилиб, керакли асбоб-ускуналар ўрнатилди ва жорий йилнинг 23 март куни скрининг маркази ишга туширилди. Сирдарё вилояти скрининг маркази биносини таъмирлаш ишлари тугатилиб, ишга туширилди. Шу билан бирга, юртимизда перинатал марказлар тармоғи ҳам жадал ривожланмоқда. Ўтган ўн йил давомида мамлакатимизда 11 та перинатал марказ ташкил этилди. 2010 йилда уларда 158 минг нафардан ортиқ, яни 2000 йилга нисбатан 10 баробар кўп она ва бола тиббий кўрикдан ўтказилди.

9.2. Соғлиқни сақлаш тизимида халқаро ҳамкорлик муносабатлари

Соғлиқни сақлаш тизимида халқаро ҳамкорлик муносабатларини шакллантиришга ҳам алоҳида эътибор қаратилмоқда. Жумладан, 2010 йилнинг 10-15 май кунлари Германиянинг “Фриденсдорф интернейшнл” халқаро ташкилоти ва Соғлиқни сақлаш вазирлиги мутахассислари томонидан Тошкент шаҳри, Тошкент, Сирдарё, Жиззах, Самарқанд, Қашқадарё, Сурхондарё, Навоий ва Бухоро вилоятларидан 12 ёшгача бўлган жами 367 нафар бемор бола тиббий кўрикдан ўтказилди. 40 нафардан ортиқ боланинг касаллик варақалари Германия клиникаларида даволаниш учун танлаб олинди. 22 нафар бемор бола республикаимиз клиникаларида “Фриденсдорф интернейшнл” халқаро ташкилоти маблағи ҳисобидан даволаниш бўйича тавсия олишди. 19 нафар бола Германия клиникаларида даволанишни давом эттирмоқда. Ҳисобот даврида Германиянинг грант маблағлари ҳисобидан республика бўйича 356 нафар туғма лаб-танглай ва ортопедик нуқсонлари бўлган ногирон болалар операция қилинди. Соғлиқни сақлаш вазирлиги, “Соғлом авлод учун” жамғармаси ва Жанубий Кореянинг Пундан Ча, Сеул Миллий Университети ҳамда Ин Ха Университети госпиталларининг мутахассислари томонидан туғма юрак нуқсони мавжуд бўлган болаларнинг 10 нафарига Кореяда ва Тошкент педиатрия тиббиёт институтининг клиникасида бепул операция ўтказилди. Шунингдек, Тошкент шаҳар, Тошкент ва Навоий вилоятларида яшовчи 2360 нафар аҳоли ана шу муассасаларда тиббий кўрикдан ўтказилди.

АҚШнинг “Амери Керз” халқаро хайрия ташкилоти орқали жорий йилнинг 13 апрелида қиймати 20822 АҚШ доллари миқдоридаги 550 дона ногиронлик аравачаси қабул қилиниб, республиканинг барча туман, қишлоқ ва шаҳарларида яшовчи кам таъминланган ва ногирон болаларга тарқатилди. Шунингдек, 2010 йил мобайнида 9 556 нафар туғиш ёшидаги аёлга “Амери Керз” халқаро ташкилоти томонидан мурувват ёрдами сифатида тақдим этилган, таркибида фолели кислотаси мавжуд бўлган 5 921 қути “Пренатал” поливитамини тарқатилди. Бундан ташқари, тиббий текширувдан ўтказилган ва соғломлаштириш мақсадида кишки оромгоҳларга жалб қилинган болаларга Германиянинг “Фриденсдорф интернейшнл” халқаро ташкилоти томонидан мурувват ёрдами сифатида келтирилган 8830 дона “Изотоник” мултивитаминлари тарқатилди. 2010 йилда 612000 минг АҚШ доллари қийматидаги 22 миллион доза полиомиелит, 1 миллион 876 минг доза пентавалент вакциналари ва 425 минг доза КПК вакцинаси сотиб олиниб, вилоятларга тарқатилди. Ноябрь ойида 300 доза КПК, 300 доза ВГВ, Туркиянинг ТИКА жамғармаси орқали мурувват ёрдами сифатида 1 миллион 800 минг АҚШ доллари олинди. 2010 йилда 2 ёшгача бўлган болаларни олдини олиш мумкин бўлган юқумли касалликларга қарши эмлаш билан қамраб олиш 99,0 фоизга бажарилди.

2010 йилнинг 29 апрелида Соғлиқни сақлаш вазирлиги билан ЖССТ ва ЮНИСЕФ халқаро ташкилотлари ўртасида полиомиелитга қарши миллий эмлаш кунларини ташкил этиш ва ўтказиш бўйича меморандум имзоланди.

Республика ҳудудида жорий йилнинг 17-23 май, 7-13 июнь ва 5-9 июль кунлари полиомиелитга қарши миллий эмлаш кунлари 3 босқичда ўтказилди. Унда 2,9 миллион нафар 5 ёшгача бўлган бола орали полиомиелит вакцинаси билан эмланди. 25-30 октябрь кунлари полиомиелитга қарши миллий эмлаш кунлари 4 босқичда ўтказилди. Бунда 15

ёшгача ва Сурхондарё вилоятида эса 25 ёшгача бўлган кишилар эмланди. Бу жараёнда жами 22 миллион доза орал моновалент полиомиелит вакцинаси сарфланди.

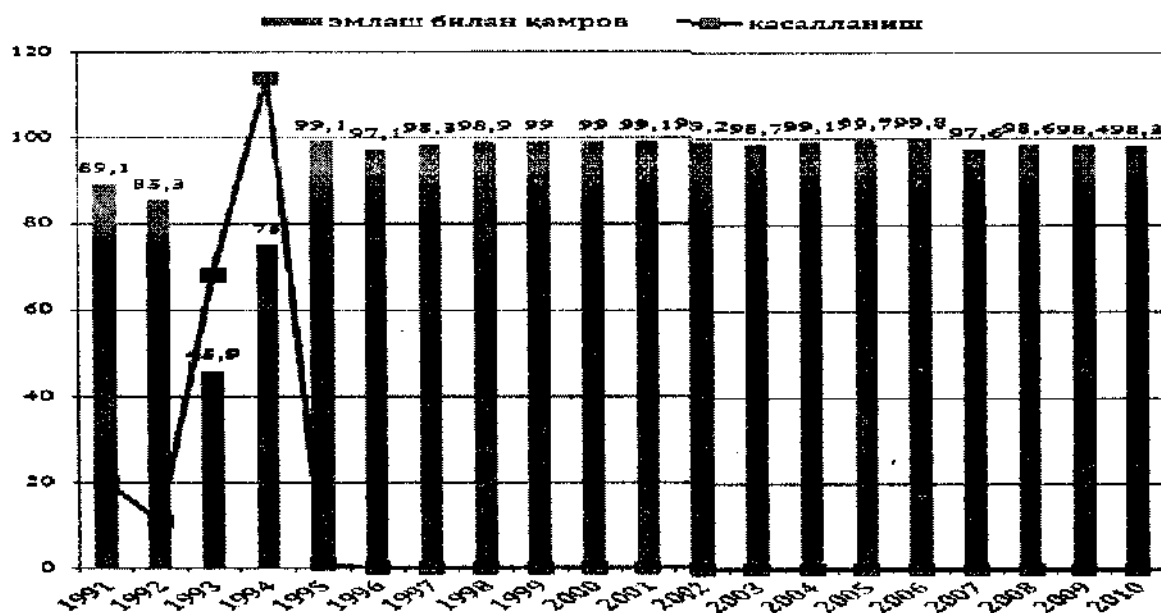
Ўзбекистонда сўнгги ўн йил ичида гўдаклар ўлими даражаси (ГУД) барқарор камаймоқда. Бундай ижобий натижага эришишда миллий эмлаш тадбирларини кенг миқёсда амалга ошириш катта аҳамият касб этмоқда. Масалан, вирусли гепатитнинг В турига қарши эмлаш натижасида маълум ютуқлар қўлга киритилди.

99.2.1-расм.

Миллий эмлаш календари асосида Ўзбекистон Республикасида сил, полиомиелит, дифтерия, вирусли гепатитнинг В тури, кўкйўтал, қоқшол, қизамиқ, қизилча, эпид, паротит ва ХИБ инфекцияларига қарши эмлаш режали равишда амалга оширилмоқда.

2 ёшгача бўлган болаларни эмлаш (вакцинация) марказлашган бюджет ҳисобидан, 2-14 яшар болалар ва катталарни эмлаш (ревакцинация) ҳамда эпидемик кўрсатмалар бўйича эмлаш маҳаллий ҳокимликлар маблағлари ҳисобидан амалга оширилади.

9.2.2-расм. Ўзбекистон Республикасида 1991-2010 йилларда полиомиелит касаллиги бўйича эпидемиологик вазият ва 2 ёшгача бўлган болаларни полиомиелитга қарши эмлаш кўрсаткичлари.

Мамлакатимизда 1994-1995 йилларда полиомиелит вакцинаси таъминотидаги узилишлар туфайли бу касалликнинг оммавий тусда қайд этилиши кузатилиб, 114 та ҳолат рўйхатга олинди.

Бу борада юзага келган эпидемик вазият ҳисобга олиниб, 1995 йилдан бошлаб 5 ёшгача бўлган болаларнинг барчаси полиомиелитга қарши оммавий эмлашдан ўтказиб келинмоқда.

Ўзбекистонда 1996 йилдан бошлаб полиомиелит касаллиги қайд этилмади ва 2002 йилда Ўзбекистон полиомиелит вирусидан ҳоли ҳудуд экани тўғрисида ЖССТнинг сертификатига эга бўлди.

Болалар саломатлигини мустаҳкамлаш мақсадида Ўзбекистонда А витаминини истеъмол қилишнинг лозим бўлган даражасини таъминлаш дастури мамлакатимиз миқёсида муваффақиятли амалга оширмоқда. 2003 йилдан бошлаб 5 ёшгача бўлган 2,2 миллион нафар бола бир йилда икки марта А витамини капсуласини қабул қилмоқда. 1999 йилдан буён еттига вилоятда 4 миллиондан зиёд туғруқ ёшидаги аёл ва 2 ёшгача бўлган бола таркибида темир моддаси ва фолат кислота бўлган дори билан таъминланмоқда. А витамини танқислигининг олиндини олиш мақсадида 2010 йилнинг 10-16 май ва 29 ноябрь - 5 декабрь кунлари "Соғлом бола" ҳафталиги ўтказилиб, барча ҳудудларда 5 ёшгача бўлган болалар орасида А витамини саплементациясининг 14 ва 15 тури ўтказилиб, 96,8 фоиз бола бу тадбирда иштирок этди.

Тиббиёт ходимлари неонатал реанимация ҳамда янги туғилган чақалоқни парваришлаш бўйича мавжуд методларни ўзгартиришни қўллаб-қувватлаш бўйича қайта тайёрлашдан ўтказилди. Она ва болани битта палатага жойлаштириш бутун мамлакат бўйича амалиётга киритилиб, 56 та туғруқ комплекси ва туман шифохонасидаги 182 та туғруқ бўлимида ушбу тажриба амалга оширилди. Барча туғруқ комплексларида асептика ва антисептика қоидаларига риоя этилган ҳолда, табиий равишда қўз ёриш жараёни амалиётга киритилди.

Хусусий секторнинг бепул тиббий хизмат турларини кўрсатиш билан биргаликда соғлиқни сақлаш соҳасида янада кенгроқ иштирок этишига йўналтирилган асосий соғлиқни сақлаш ислоҳоти мамлакатимизда 1998 йилда бошланиб, ижобий натижалар бермоқда. Ўзбекистонда соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилишда, бошқа ишлар билан бир қаторда тезкор акушерлик ёрдами ва янги туғилган чақалоқни парваришлаш тизимини кучайтириш йўли билан оналик ва болаликни муҳофаза қилишни яхшилаш масаласига алоҳида эътибор қаратилди. Бунда репродуктив саломатлик соҳасида кўрсатиладиган хизматни яхшилаш учун соғлиқни сақлашнинг бирламчи бўғини таркибини ўзгартириш назарда тутилган. Шу борада қабул қилинган махсус дастур гўдақлар ўлими ва болаларнинг касалланишини кескин камайтиришга асос бўлди.

Давлатимиз соғлиқни сақлашнинг бирламчи бўғини ҳамда аёллар ва болаларга хизмат кўрсатиш муассасалари тармоғини ривожлантиришга изчиллик асосида катта аҳамият бермоқда. Айниқса, "Соғлом авлод йили" (2000 йил) ва "Сиҳат-саломатлик йили" (2005 йил) давлат дастурлари доирасида бу йўналишда салмоқли амалий натижалар қўлга киритилди.

Кейинги ўн йилда мамлакатимизда оналар ўлими коэффициенти 33,1 промилледан 19,7 промиллега, болалар ўлими коэффициентини эса 18,9 промилледан 10,1 промиллега тушди. Туғма ва прейи касалликлар билан туғиладиган болалар сони қарийб икки баробар камайди.

Ислом Каримов

Ўзбекистонда камқонлик аёллар орасида энг кўп учрайдиган ва оналар соғлиғига ҳалокатли таъсир кўрсатадиган касаллик бўлиб қолмоқда. Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан қайд этилишича, 2004 йилда барча ҳомиладор аёлларнинг 74,4 фоизи анемиядан азоб чеккан, бунда минтақалар бўйича фарк катталиги кузатилган: 2004 йилда анемиядан азоб чеккан ҳомиладор аёллар нисбатан Тошкент

шаҳрида 39,1 фоиз бўлган бўлса, Қорақалпоғистонда 99,3 фоизгача кўтарилган.

1999-2005 йилларда Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш дастури соҳанинг бирламчи бўғини муассасаларида тезкор акушерлик ёрдами тизимини кучайтириш ва репродуктив саломатлик бўйича хизматлар тузилмасини қайта ташкил этиш йўли билан оналар саломатлигини ҳимоя қилишга қаратилган.

2005 йилга мўлжалланган "Сихат-саломатлик йили" давлат дастури оналикни муҳофаза қилиш тизими инфратузилмасини ривожлантиришга, тиббиёт ходимларининг касбий кўникмалари ҳамда оналикни муҳофаза қилиш тизими қулайликларидан аҳоли хабардорлигини оширишга йўналтирилган.

Донор ташкилотлар ҳукумат фаолиятини қўллаб-қувватлашда фаол қатнашмоқда. БМТ аҳолишунослик фонди ва ЮНИСЕФнинг Ўзбекистондаги фаолияти аввал-бошданок мамлакатимизда оналар саломатлигини яхшилашга йўналтирилди. Бу ташкилотлар оналар саломатлиги бўйича миллий клиник дастур ва қондаларни қайта кўриб чиқиш, тиббиёт ходимларини ўқитишга ҳамда зарур тиббий ускуналар беришга кўмаклашди.

Амалга оширилган чора-тадбирлар натижасида кейинги ўн йилда мамлакатимизда оналар ўлими коэффиценти 33,1 промилледан 19,7 промиллега, болалар ўлими коэффиценти эса 18,9 промилледан 10,1 промиллега тушди. Тугма ва ирсий касалликлар билан туғиладиган болалар сони қарийб икки баробар камайди.

Шу йилларда аҳолининг юқумли касалликлар, жумладан, сил, гепатит каби оғир турдаги ва бошқа хасталикларга чалинишининг умумий даражаси анча пасайди. Бундай натижаларга эришишда шифокорлар ва тиббиёт ходимларининг меҳнатини моддий рағбатлантиришни кучайтириш, уларнинг касб тайёргарлиги даражасини ошириш, мамлакатимиз фармацевтика саноатини жадал ривожлантиришга қаратилган чора-тадбирлар ҳам муҳим омил бўлмоқда. Биргина 2010 йилнинг ўзида 32 номдаги янги дори препаратлари ишлаб чиқариш ўзлаштирилди ва бу 2009 йилга қараганда 23 фоизга кўпдир. 2010 йилда стационар тиббиёт муассасаларида қўшимча равишда 1 минг 630 та ёки 2009 йилга нисбатан қарийб 2,5 марта кўп даволаниш ўринлари фойдаланишга топширилди. Ҳисобот даврида соғлиқни сақлаш соҳасини ривожлантириш учун жами 2 триллион сўмдан ортиқ маблағ йўналтирилди, шунинг 1 триллион 700 миллиард сўми бюджет маблағларидир.

Бугунги кунда мамлакатимизда соғлом ва баркамол авлодни тарбиялаш, ёшларнинг ўз ижодий ва интеллектуал салоҳиятини рўёбга чиқариш, юртимиз йигит-қизларини XXI аср талабларига тўлиқ жавоб берадиган, ҳар томонлама етук шахслар этиб вояга етказиш учун зарур шарт-шароит ва имкониятларни яратиш бўйича кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. "Баркамол авлод йили" давлат дастурида ақс этган мақсад ва вазифалар замирида ягона ғоя мужассам. Бу ғоя, Президентимиз таъбири билан айтганда, соғлом зурриёд, яъни жисмоний ва маънавий етук авлоднинг шаклланиши, уларнинг имкониятларини рўёбга чиқариш учун зарур бўлган тизимни яратиш, ёшларимизнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоялаш, замонавий билим ва касбга эга бўлишини, жамиятимиз ҳаётида муносиб ўрин эгаллашини таъминлашдан иборат.

Мустақиллигимизнинг биринчи кунлариданок Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов ўсиб келаётган ёш авлоднинг саломатлиги ҳақида доимий ғамхўрлик қилиб келмоқда.

Соғлиқни сақлаш, аҳоли, айниқса, болалар ўртасида соғлом турмуш тарзини ривожлантиришнинг муҳим омилларидан бири жисмоний тарбия ва спортдир. Юртимизда болалар спортининг ривожини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2002 йил 24 октябрдаги «Болалар спортини ривожлантириш фондининг тузилиши тўғрисида»ги 3154-сонли Фармони, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 31 октябрдаги «Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш фонди фаолиятининг ташкил этилиши тўғрисида»ги 374-сонли қарори қабул қилинди. Ушбу ҳужжатларда Соғлиқни сақлаш Вазирлиги олдида ўсиб келаётган ёш авлоднинг жисмоний ва маънавий ривожланишини таъминлашга имкон берадиган болалар спорти турларининг асосий йўналишларини ривожлантиришнинг тиббий-илмий асосларини ишлаб чиқиш вазифаси қўйилди.

Барча вилоятлар марказлари ва Тошкент шаҳрида скрининг марказлари ташкил этилди ва уларнинг фаолиятини таъминлаш учун 2010 йилнинг ўзида 4 миллион доллардан ортиқ маблағ йўналтирилди. 2010 йилда 116 минг нафардан зиёд бўлажак она скрининг марказларида тиббий кўриқдан ўтказилди.

Ислом Каримов

Соғлом болаларни ривожлантириш соҳасида олиб борилаётган илмий тадқиқотлар бола организмга жисмоний тарбиянинг ҳал қилувчи таъсир кўрсатишидан далолат беради. Инсон организми ҳаракатга бўлган биологик эҳтиёжни сезади, ушбу ҳаракатлар жисмоний ва интеллектуал ривожланишни такомиллаштиришнинг фаол биологик рағбатлантирадиган омилларидир. Бундай ҳаракатнинг роли организмнинг кескин ва кучли ўсиш ва ривожланиш даври бўлган болалик ва ўсмирлик ёшида айниқса катта бўлади.

Бола организмнинг ўсиш жараёнига бепарво қараш шунга олиб келадики, ўсмирлик ёшига келиб, унинг таянч ҳаракат тизими ва ички аъзоларида касалликлар шакллана бошлайди. Болада психологик жиҳатдан ички ноқулайлик кузатилади. Бугунги кунда юртдошларимизнинг соғлигини асраш, уларни баркамол ривожлантиришни жисмоний тарбия ва спортнинг ёрдамсиз тасаввур этиш мумкин эмас. Жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланиш болалар ва ўсмирларда ўз кучига ишончни, ҳаётга ишонч руҳини, бардамлик ва тетик кайфиятни, мустақкам иродани шакллантиради, уларда Ватанга муҳаббат ва фидойилик ҳиссини тарбиялайди.

Айтиш жоизки, мамлакатимизда 2015 йилга бориб болалар ўлимини учдан иккига камайтириш, оналар соғлигини яхшилаш ва 2015 йилга бориб оналар ўлимини учдан бирга камайтириш БМТ дастурида белгиланган Мингйиллик ривожланиш мақсадларига эришиш йўлидаги муҳим вазифалардан бири ҳисобланади.

10-БОБ. ҚИШЛОҚ ЖОЙЛАРДА ҚУЛАЙ ВА БАРЧА КОММУНАЛ ХИЗМАТ ШАРОИТЛАРИГА ЭГА БЎЛГАН ЯККА ТАРТИБДАГИ ТУРАР-ЖОЙЛАРНИНГ БАРПО ЭТИЛИШИ

10.1. Қишлоқда замонавий уй-жойлар қуриш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантиришнинг ижтимоий-иқтисодий аҳамияти

Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотлар жараёнида қишлоқ аҳолисининг турмуш даражасини юксалтиришга, қишлоқларимиз қиёфасини ўзгартиришга, жаҳон андозаларига мос, замонавий архитектура ва дизайн асосда барпо этиладиган, барча қулайликлар ва коммуникация тизимларига эга бўлган шинам уй-жойлар барпо этишга, ижтимоий соҳа ва ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Маълумотларга кўра, Ўзбекистон Республикаси аҳолисининг 18.3 миллиони ёки 70,4 фоизи қишлоқда, 7,7 миллиони ёки 29,6 фоизи шаҳарда истиқомат қилади. Шундай экан, қишлоқда яшаётган аҳоли учун муносиб турмуш шароитларини яратиш миллионлаб ватандошларимизнинг фаровонлигини юксалтиришга, уларда эрганги кунга бўлган ишонч ва ҳаётдан қониқиш ҳиссини кучайтиришга хизмат қилади.

Ўтган йили қишлоқ жойларда биз 2009 йилда бошлаган, қулай ва барча коммунал хизмат шароитларига эга бўлган якка тартибдаги тура-жой массивларини комплекс қуриш ишлари эътиборимиз марказида бўлган барчамизга маълум.

Айниқса, якка тартибда қурилаётган уй-жойлар лойиҳаларининг қулайлик нуқтаи назаридан бошқатдан кўриб чиқилиб, ажратиладиган ер участкалари ҳажмининг тўрт сотих ўрнига олти сотих қилиб белгилаш тўғрисида қабул қилинган қарорлар алоҳида аҳамият касб этди.

Ислом Каримов

Замонавий қишлоқ авваломбор архитектура ва меъморий режалаштириш талабларига мос келиши, бош режа асосида тартиб билан қурилиши, барча қулайликлар ва коммуникация тармоқларига (электр узатиш тармоқлари, газ, сув таъминоти, йўллар ва бошқа шароитлар) эга бўлиши ҳамда замонавий кўриниши ва шинамлиги билан ажралиб туриши лозим.

Аҳоли яшаш жойининг бош режаси – узоқ муддатли ижтимоий-иқтисодий дастурлар, республикани ва унинг минтақаларини ривожлантириш прогнозлари, туманни режалаштириш схемалари ёки лойиҳалари асосида ишлаб чиқилади, аҳоли яшаш жойларини ривожлантиришнинг асосий йўналишларини ва чегараларини, улар ҳудудининг функционал вазифасини ва қурилишни зоналаштиришни, муҳандислик, транспорт ижтимоий инфратузилмасини комплекс ривожлантиришни, ҳудудларни ўзлаштиришнинг навбатма-навбатлигини, тарихий-маданий мерос объектларини сақлашга, экологик ва санитария ҳолатига қўйиладиган талабларни белгилаб беради.

10.2. Қишлоқларни архитектура ва меъморий режалаштириш талабларига кўра лойиҳалаштириш ва қайта қуриш

Ўзбекистон Республикасининг “Шаҳарсозлик кодекси”нинг 26-моддасида шаҳарсозлик ҳужжатларининг қуйидаги таркиби белгиланган:

- Ўзбекистон Республикаси ҳудудида аҳолини жойлаштириш бош тарҳи;
- Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлар ҳудудини режалаштириш тарҳлари;
- туманни (туманлар гуруҳларини) режалаштириш лойиҳаси;
- аҳоли пунктларининг бош режалари;
- шаҳар ва посёлка чизиги лойиҳалари;
- аҳоли пунктлари ҳудудини ривожлантиришнинг тармоқ тарҳлари;

- капитал режалаштириш лойиҳаси;
- бинолар, иншоотлар ва бошқа объектлар қурилиши учун лойиҳа-смета ҳужжатлари.

Меъморий режалаштириш талабларига кўра, қишлоқ аҳоли пунктлари уларда яшаётган аҳоли сонига қараб, 4 тоифага ажратилади ва шунга мос равишда қишлоқларнинг меъморий бош режаси ишлаб чиқилади.

Меъморий режалаштириш лойиҳаси - иморатлар қуришнинг ҳажм-макон ва архитектура-бадий ечимини, биноларнинг неча қават бўлиши ва турларини, иморат қуриш ва ердан фойдаланишни тартибга солишнинг қизил чизиклари, чегараларини, ердан фойдаланувчилар ҳудудларининг чегараларини, кўчаларнинг кўндаланг кўринишини белгилаб беради, шунингдек, ҳудудларни муҳандислик юзасидан тайёрлаш тадбирларини, атроф муҳитни муҳофаза қилишни назарда тутаяди.

Биринчи тоифага аҳоли сони 100 дан 1000 кишигача бўлган кичик қишлоқлар, иккинчи тоифага аҳоли сони 1000 кишидан 3000 кишигача бўлган ўртача қишлоқлар, учинчи тоифага аҳоли сони 3000 кишидан 5000 кишигача бўлган катта қишлоқлар ва тўртинчи тоифага аҳоли сони 5000 кишидан ортиқ бўлган йирик қишлоқлар киритилади.

Мамлакатимизда жами 11820 та қишлоқ аҳоли пункти мавжуд бўлиб, уларнинг 5982 тасида (49,8 фоизи) аҳоли сони 100 нафардан 1000 кишигача, 4527 тасида (38,3 фоизи) 1000 нафардан 3000 кишигача, 1026 тасида (8,7 фоизи) 3000 нафардан 5000 кишигача миқдорни ташкил этади ва фақат 375 тасида (3,2 фоизи) 5000 кишидан ортиқ (10.2.1-жадвал).

10.2.1-жадвал

Қишлоқ аҳоли пунктларининг тоифаланиши

Аҳоли пунктларининг тоифаси	Аҳоли сони	Аҳоли пунктларининг сони	Жамига нисбатан фоизда
Кичик аҳоли пунктлари	100 дан 1000 кишигача	5882	49,7
Ўртача аҳоли пунктлари	1000 дан 3000 кишигача	4511	38,2
Катта аҳоли пунктлари	3000 дан 5000 кишигача	1052	8,9
Йирик аҳоли пунктлари	5000 кишидан ортиқ	375	3,2
Жами:		11820	100

Шаҳарсозлик талабларига кўра, мамлакатимиздаги ҳар бир аҳоли пункти меъморий жиҳатдан бош режа асосида қурилиши мақсадга мувофиқдир. Бош режа аҳоли пунктларини режа асосида барпо этишнинг кенг қамровли режаси бўлиб, у ўз ичига қуйидагиларни олади:

- режалаштириш бўйича чекловлар ва атроф-муҳитнинг мавжуд ҳолатини баҳолаш схемаси;

- бош режа (асосий тарх);
- қурилишни биринчи навбатга жойлаштириш схемаси;
- шаҳар ва ташқи транспорт магистралларининг схемаси;
- муҳандислик коммуникациялари схемаси;
- ҳудудни муҳандислик ишлари бўйича тайёрлаш схемаси;
- атроф-муҳит муҳофазаси (атроф-муҳитга таъсирни баҳолаш) лойиҳаси;
- фуқаролик ҳимояси бўйича техник-муҳандислик тадбирлар;
- бош режанинг асосий қоидалари ва техник-иқтисодий кўрсаткичлари.

Шаҳар ва туман ҳокимликлари бош режа асосида:

- туманнинг иқтисодий-ижтимоий ривожланиш дастурини ишлаб чиқиш;
- аҳоли пунктлари ва уларнинг қисмлари ўртасидаги чегараларни белгилаш;
- муҳандислик коммуникациялари ва транспорт хизматини ривожлантириш лойиҳаларини ишлаб чиқиш;
- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик объектларини жойлаштириш;

- табиатни муҳофаза қилиш лойиҳаларини ишлаб чиқиш;
- шаҳарсозлик фаолиятининг алоҳида тартибга солинадиган объектларини белгилаш ва уларнинг ривожини мувофиқлаштириш;
- объектлар қурилишига рухсат бериш;
- ерга эгалик қилиш муносабатларини тартибга солиш ва бошқа масалалар бўйича қарорлар қабул қилади.

Бугунги кунда мамлакатимиздаги барча қишлоқ аҳоли пунктларини юқорида келтирилган замонавий архитектура ва меъморий режалаштириш талабларига тўлиқ жавоб беради дея олмаймиз.

Республикаимизда мавжуд жами 11820 та қишлоқдан 7371 тасининг (62 фоизи) бош режаси умуман ишлаб чиқилмаган, 3982 тасининг (34 фоизи) бош режаси эскирган, 467 тасининг (4 фоизи) бош режаси яроқли ҳисобланади. Демак, мавжуд қишлоқларимизнинг 96 фоизини замонавий архитектура талаблари даражасидаги бош режа билан таъминлаш талаб этилади (10.2.1-расм).

Қишлоқларнинг умумий сони	→	11820 та
Бош режаси ишлаб чиқилмаган	→	7371 та ёки 62 фоиз
Бош режаси эскирган	→	3982 та ёки 34 фоиз
Бош режаси яроқли	→	467 та ёки 4 фоиз

10.2.1-расм. Қишлоқ аҳоли пунктларининг бош режа билан таъминланиш даражаси

Замонавий архитектура ва меъморий қурилиш талабларига мос келмайдиган қишлоқ аҳоли пунктлари ягона режанинг мавжуд эмаслигидан кўп ҳолларда тартибсиз ва тарқоқ ҳолда қурилади. Айниқса, туманлар марказларидан узоқда жойлашган қишлоқ аҳоли пунктлари бош режа асосида қурилмагани боис уй-жойлар кўчаларга бўлинган ҳолда батартиб қурилмаган. Бундай қишлоқлардаги уй-жойларнинг ташқи кўринишида ҳам хилма-хиллик учрайди. Шу сабабдан кўриниши замонавий дизайн ва шаҳарсозлик мезонларига мос келмайди ҳамда коммуникация тармоқларига улаш жараёнида ноқулайликлар келиб чиқади.

Мухтарам Президентимиз И.А.Каримовнинг ташаббуси асосида юртимизда 2009 йилнинг “Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили” деб эълон қилиниши муносабати билан қабул қилинган давлат дастурининг амалга оширилиши қишлоқларимиз қиёфасини замонавий архитектура ва саноат асосида тубдан ўзгартириш ва янгилаш, уй-жой, ижтимоий ва коммунал объектлар, коммуникацияларни барпо этиш бўйича узоқ муддатга мўлжалланган аниқ мақсадли ишларимизнинг бошланиши бўлди.

Ўзбекистон Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 9 мартдаги “Замонавий архитектура - шаҳарсозлик талабларини инобатга олган ҳолда аҳоли пунктларини ободонлаштириш ишларини ташкил этиш қоидалари” ҳақидаги 59-сонли ҳамда 2009 йил 7 апрелдаги “Қишлоқ аҳоли пунктларини бош режалар ва ҳудудларни меъморий режалаштиришни ташкил этиш лойиҳалари билан ўз вақтида таъминлаш, ушбу ҳудудларни шаҳарсозлик жиҳатдан комплекс ривожлантиришни амалга ошириш тўғрисида”ги Ф-148-сонли фармойишига мувофиқ

қишлоқ аҳоли пунктларини замонавий бош режалар билан таъминлаш ва ҳудудларни меъморий режалаштиришни ташкил этиш лойиҳаларини амалга оширишга катта эътибор қаратилмоқда.

Замонавий уй-жой лойиҳалари ўз ичига замонавий қурилиш материаллари ва технологияларини, республика минтақаларининг табиий-иқлим шароитларини ва жойнинг рельефини, ижтимоий-демографик хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда тайёрланади.

Бугунги кунда замонавий архитектура ва меъморий қурилиш талабларига мос келадиган, шинам ва барча қулайликларга эга бўлган, коммуникация тизимларига уланган, жаҳон андозалари даражасидаги қишлоқларни барпо этиш бўйича йирик лойиҳалар амалга оширилмоқда. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили" давлат дастури тўғрисидаги ПҚ-1046-сонли қарори ижросини таъминлаш мақсадида 2010-2014 йиллар давомида аҳоли сони 10 минг кишидан ортиқ бўлган қишлоқ аҳоли пунктларининг бош режа лойиҳаларини ишлаб чиқиш бўйича дастурга жами 62 та, қишлоқ аҳоли пунктларининг қурилиши ҳамда қишлоқ хўжалиги корхоналари ҳудудларини меъморий режалаштириш ва ташкил қилиш бош режаси схема-лойиҳа ҳужжатларини ишлаб чиқиш бўйича дастурда аҳоли сони 5 минг кишидан кам бўлган қишлоқ аҳоли пункти бўйича 990 та, аҳоли сони 5 мингдан 10 минг кишигача бўлган аҳоли пунктлари бўйича 353 та лойиҳани амалга ошириш кўзда тутилган.

Энг аввало, қишлоқда қуриладиган замонавий уй-жойлар ва ижтимоий инфратузилмаларни лойиҳалаштиришсиз тасаввур этиб бўлмайди. Бунинг учун лойиҳалаштириш ишларидан яхши хабардор, барча моддий-техникавий база ҳамда етарли илмий салоҳиятга эга бўлган, ихтисослашган лойиҳа-кидирув институтларини ташкил этиш талаб этилади. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 27 январда қабул қилинган "МЧЖ Қишлоққурилишлойиҳа" лойиҳа-кидирув институтини ташкил қилиш тўғрисидаги" ПҚ-1049 сонли қарорига мувофиқ ташкил этилган "Қишлоққурилишлойиҳа" лойиҳалаш-кидирув институти айнан шу вазифани амалга оширишга хизмат қилади.

Ўтган йили "Қишлоққурилишлойиҳа" институти томонидан 31 та уй-жой лойиҳаси, 16 та ижтимоий соҳа объекти лойиҳаси ва ҳудудлардаги лойиҳа институтлари томонидан 20 та уй-жой лойиҳаси ишлаб чиқилиб, амалиётда қўллаш учун тавсия этилди.

10.3. Қишлоқ қурилишини молиялаштириш ва имтиёзли кредитлаш

Қишлоқларда замонавий уй-жой ва инфратузилмалар барпо этиш узоқ муддатга мўлжалланган, босқичма-босқич амалга ошириладиган йирик дастур бўлиб, уни ҳаётга татбиқ этиш учун катта маблағ талаб этилади.

Қишлоқ қурилишига сарфланадиган маблағларнинг манбалари қуйидагилардан иборат:

- қишлоқ аҳолисининг ўз маблағлари;
- "Қишлоқ қурилиш банк" очик турдаги акциядорлик тижорат банкининг кредит ресурслари;
- давлат бюджетидан шу мақсадлар учун ажратилаётган маблағлар;
- молиялаштиришнинг бошқа манбалари.

Гарчи қишлоқларда замонавий уй-жойлар барпо этиш лойиҳасининг бошланганига эндигина бир йил тўлганига карамай, ҳукуватимиз томонидан шу мақсадларга, молиялаштиришнинг барча манбалари ҳисобидан, 2009 йилнинг ўзида 2 триллион 600 миллиард сўмдан зиёд маблағ йўналтирилди.

2010 йили мамлакатимизнинг барча 159 та қишлоқ туманида намунавий лойиҳалар бўйича тайёр ҳолда топилиши шарти билан 6 800 та уй-жой барпо этилди.

Ушбу мақсадларга қарийб 430 миллиард сўм миқдоридagi капитал қўйилмалар, жумладан, 250 миллиард сўмдан ортиқ узоқ муддатли имтиёзли кредитлар йўналтирилди. Бу маблағ 2009 йилга нисбатан 9 баробар кўдир.

Ислом Каримов

Бу борада молиялаш манбалари ва маблағ ажратиш механизми белгилаб олинди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 30 мартда қабул қилинган “Қишлоқ қурилиш банк” очик турдаги акциядорлик тижорат банкини ташкил қилиш тўғрисида”ги ПҚ-1083 сонли қарорига мувофиқ қишлоқ қиёфасини ва қишлоқ аҳолисининг уй-жой шaroитларини сифат жиҳатдан яхшилаш, қишлоқ жойларда ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш, уй-жой қурилишини узоқ муддатли имтиёзли кредитлаш тизимини кенг жорий этиш мақсадида “Қишлоққурилишбанк” ташкил этилди.

«Қишлоқ қурилиш банк» акциядорлик тижорат банки – қишлоқ қиёфасини ва қишлоқ аҳолисининг уй-жой шaroитларини яхшилаш, қишлоқ жойларда ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани жадал ривожлантириш, уй-жой қурилишини узоқ муддатли имтиёзли кредитлаш тизимини кенг жорий этиш мақсадида ҳамда «Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили» Давлат дастурига ҳамда 2009 йил 30 мартда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Қишлоқ қурилиш баню» акциядорлик тижорат банкини ташкил этиш тўғрисида»ги қарорига мувофиқ «Галла-баню» акциядорлик тижорат банки негизида «Қишлоқ қурилиш баню» акциядорлик тижорат банки ташкил этилди. «Қишлоқ қурилиш баню» акциядорлик тижорат банкининг устав капитали 150 миллиард сўм миқдорида шакллантирилди.

2010 йилги Инвестиция дастури доирасида фақат уй-жой қурилиши учун “Қишлоқ қурилиш банк” орқали аҳолига 250 миллиард сўмдан ортиқ имтиёзли кредитлар ажратилди. Бу 2009 йилда ушбу мақсадлар учун йўналтирилган маблағ миқдоридан 9 марта кўп демакдир.

Сир эмаски, замонавий уй-жой барпо этиш катта маблағ талаб этадиган лойиҳадир. Шу туфайли қишлоқ аҳолисининг ҳаммаси ҳам бу уй-жойларни харид этишга қурби етмаслиги мумкин. Шунинг эътиборга олган ҳолда, мухтарам Президентимизнинг ташаббуси билан қуриладиган уй-жойларни имтиёзли фоиз ставкалари билан узоқ муддатли ипотека кредитлари орқали аҳолига топшириш тартиби ишлаб чиқилиб, амалиётга жорий этилди.

Ипотека – кўчмас мулкни гаровга қўйиш асосида бериладиган узоқ муддатли қарз; ушбу қарзни таъминлашга хизмат қилувчи гаров.

Ипотека кредити – кўчмас мулк гарови остида банк томонидан бериладиган кредит. Аксарият ҳолларда кўчмас мулкни сотиб олиш учун кредит олишда шу кўчмас мулкнинг ўзи банкка кредитни қайтариш кафолати сифатида ипотека (гаров) бўлиб хизмат қилади.

Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 25 майда қабул қилинган 148-сонли қарорига биноан якка тартибда уй-жой қуришга узоқ муддатли ипотека кредити беришнинг асосий шартлари қуйидагича белгиланган:

- кредит 6 ойлик имтиёзли давр билан 15 йил муддатга берилади;
- кредит миқдори энг кам ойлик иш ҳақининг 1000 баробаргача берилади (ҳозирги кунда энг кам иш ҳақи миқдори 49735 сўмни ташкил қилади);
- кредит учун фоиз ставкаси Марказий банкнинг қайта молиялаш ставкасининг (12 фоиз) 50 фоизи миқдорида белгиланган (ҳозирги кунда 6 фоиз апрофида);
- барпо этиладиган уй-жой смета қийматининг камида 25 фоизи миқдорида бошланғич бадал киритилади.

Уй-жой қурилиши учун кредит:

- қишлоқ жойларида доимий яшайдиган, яъни қишлоқ жойида доимий рўйхатдан ўтган;
- ипотека кредити олиш учун мурожаат қилган кунда 18 ёшга тўлган, яъни 18 ёшдан ошган Ўзбекистон Республикаси фуқаросига;
- охириги 12 ой мобайнида доимий иш жойига, доимий даромадига, шунингдек, кредит бўйича тўловларни ҳар ойда тўлашга қодир бўлган;
- қуриладиган уй-жой қийматининг камида 25 фоизи миқдорида бошланғич бадал учун маблағга эга бўлган;

- кредит ташкилотларидан муддати ўтган қарзи бўлмаган шахсларга берилади (10.3.1-жадвал).

10.3.1-жадвал

Кредит ажратиш тартиби (мисол тариқасида), минг сўмда

Уй-жойнинг якуний қурилиш тарҳи	Қурилатган уй-жойнинг 25 фоиз доирасидаги бошланғич бадал суммаси	Қўп билан ажратилган кредит суммаси	Уй-жой эгаси томонидан уйни қабул қилушга қалар тўланадиган қолдиқ суммаси	Кредитга таъқати (қарз олувчи/биргалликда қарз олувчилар билан бирга ойлик даромадлари) Оддий усулда	Кредитга таъқати (қарз олувчи/биргалликда қарз олувчилар билан бирга ойлик даромадлари) Аннуитет усулда
78 000	19 500,0	49 735,0	8 765,0	19,9	558,8

Якка тартибда уй-жой қуриш учун фуқаро, энг аввало ўзи истиқомат қиладиган вилоятдаги “Қишлоқ қурилиш инвест” инжиниринг компаниясининг филиалига ариза билан мурожаат қилиши лозим. Фуқаро ўз аризасида уй-жойларнинг намунавий лойиҳасини ва уй-жой қурилиши учун тўлов турини кўрсатиб ўтиши лозим. “Қишлоқ қурилиш инвест” ИК аризани ўрганиб чиқади ва фуқаро билан дастлабки шартнома тузиш учун таклиф этади. Фуқаро “Қишлоқ қурилиш инвест” ИК билан шартнома тузганидан сўнг ипотека кредитини расмийлаштириш учун яшаш жойига яқин бўлган “Қишлоқ қурилиш банк”нинг филиалига мурожаат қилади.

Қарз олувчи фуқаро “Қишлоқ қурилиш инвест” инжиниринг компанияси билан “калити билан топшириш” шарти асосида тузилган шартномада қурилиш ташкилотини танлаш ва техник назорат қилиш вазифасини компанияга юклайди. Бунда қарз олувчи шартномага мувофиқ қурилишнинг бутун даври мобайнида, қурилиш жараёнига ҳалақит бермаган ҳолда, қурилишнинг боришини кузатиб бориш ҳамда зарурат бўлганда намунавий лойиҳа доирасида ёзма шаклда таклифлар киритиш ва инжиниринг компанияси ва пудратчига эътирозлар билдириш ҳуқуқига эгадир.

Ҳукуматимиз томонидан қишлоқ аҳолисини замонавий уй-жойлар билан таъминлашда аҳолининг тўлов қобилиятини ошириш мақсадида ипотека кредитини қайтариш муддатининг 15 йил этиб белгиланиши ва Марказий банк қайта молиялаштириш ставкасининг 50 фоизи даражасида имтиёзли фоиз ставкаси жорий этилишига қўшимча равишда яна бир қатор қулайликлар яратилган. Жумладан:

- кредитдан фойдаланганлик учун Марказий банк қайта молиялаштириш ставкасининг 50 фоизи миқдорида фоиз белгиланади;

- жисмоний шахсларнинг солиққа тортиладиган иш ҳақи ва бошқа даромадларнинг имтиёзли кредит маблағлар ва улар бўйича ҳисобланган фоизларни қоплаш учун йўналтирилган миқдори даромад солиғи тўловидан озод қилинади;

- иш берувчи томонидан ходимига уй-жой сотиб олиш учун берилган маблағлар ушбу ходимнинг солиққа тортиладиган даромадларига қирмайди;

- кредитнинг бошланғич 25 фоиз тўлови фуқаронинг ишхонаси томонидан ҳам тўлаб берилиши мумкин. Бунда корхона томонидан тўлаб берилган ушбу сумма ҳам даромад солиғидан озод қилинади.

- бошланғич бадал сифатида жамғариладиган (намунавий лойиҳанинг 25 фоиздан кам бўлмаган миқдорда) омонат бир йилдан кам бўлмаган муддатда тўпланса, Марказий банкнинг амалдаги қайта молиялаш ставкасининг 150 фоизи миқдорида йиллик даромад тўланади ва имтиёзли тарзда навбатсиз кредит олиш имкониятига эга бўлади.

- шартнома “Қишлоқ қурилиш инвест” инжиниринг компанияси билан калити билан топшириш шарти асосида тузилади

- ажратиладиган 6 сотих ер участкаси умрбод мерос қилиб бепул берилади.

Агар қарз олувчининг ипотека кредити ва кредит бўйича фоизларни тўлаш учун маблағлари етишмаса, ҳар ойдаги тўловларда ипотека кредити юзасидан биргаликда жавоб берадиган эри (хотини) ҳамда унинг яқин қариндошлари (ота-онаси, ака-укалари, опа-сингиллари, фарзандлари) қатнашишига ҳам рухсат берилган.

Бундай имтиёзлар истиқболда қишлоқларимизнинг чирой очиб, гуллаб-яшнашига ва қишлоқ аҳолисининг турмуш фаровонлигини оширишга кенг имкониятлар очиб бериши шубҳасиз.

Бугунги кунда “Қишлоққурилишинвест” инжиниринг компанияси томонидан қурилаётган замонавий ва шинам уй-жойларнинг қиймати режа-ҳажм кўрсаткичлари яхшиланиб бормоқда. Масалан, 2009 йилда 4 хонали замонавий уй-жойнинг умумий майдони 133,3, турар жой майдони 62,6 м²ни ташкил этиб, умумий қиймати 64,0 миллион сўмга ва 1 м² нархи 590,9 минг сўмга тенг бўлган бўлса, 2010 йилда уй-жойнинг умумий майдони 153,5 (фарқи 20,2 м²), турар жой майдони эса 78,8 м²ни (фарқи 16,2 м²) ташкил этиб, умумий қиймати 76,1 миллион сўмни ва 1 м² нархи 495,4 минг сўмни (фарқи -70,4 минг сўм) ташкил этди (10.3.2-жадвал).

Замонавий уй-жойлар ва коммуникация тармоқларини барпо этиш учун энг сўнги фан-техника ютуқлари ҳамда технологияларга таянадиган, мустаҳкам моддий-техникавий базага эга қурилиш ташкилотлари талаб этилади. Қишлоқ аҳолисига қурилишни комплекс тарзда ташкиллаштириш мақсадида банк томонидан «Қишлоқ қурилиш инвест» ихтисослаштирилган шўба инжиниринг компанияси ташкил этилган.

Ихтисослаштирилган «Қишлоққурилишинвест» компанияси барпо этиладиган уй-жойлар, ижтимоий аҳамиятга молик объектлар ва муҳандислик инфратузилмалари таркиби ҳамда тузилмасини танлаб олиш, қишлоқ аҳоли пунктларида янги уй-жойларни қишлоқ фуқаролари билан тайёр ҳолда топшириш шарти асосида буюртмачи функцияларини бажариш, пудратчи қурилиш ташкилотлари ўртасида танлов бўйича қурилишни ташкиллаштириш, танланган ер массивларида намунавий лойиҳалар негизида уй-жой қурилишини ташкиллаштириш ва намунавий лойиҳа бўйича бино қурилиши юзасидан назорат этиш масалалари билан шуғулланмоқда.

10.3.2-жадвал

4 хонали уй-жойларнинг 2009-2011 йиллардаги асосий кўрсаткичларининг солиштирма таҳлили

№	Кўрсаткичлар	Ўлчов бир.	4 хонали уй-жой			2009-2010	2010-2011
			2009 Йил	2010 Йил	2011 Йил	йилга нисбатан фарқи	йилга нисбатан фарқи
Ҳажм кўрсаткичлари							
1.	Қурилишнинг умумий майдони	м ²	133,3	133,3	153,5	0,0	20,2
2.	Турар – жой майдони	м ²	62,6	62,6	78,8	0,0	16,2
3.	Қурилиш ҳажми	м ³	549,0	549,0	940,0	0,0	391,0
4.	Шипнинг баландлиги	м	3,0	3,0	3,2	0,0	0,2
Қиймат кўрсаткичлари							
5.	Умумий қиймати	миллион сўм	64,0	61,3	76,1	-2,7	14,8
6.	1 м ² қиймати	минг сўм	590,9	565,8	495,4	-25,1	-70,4

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 29 январдаги ПҚ-1051-сонли қарорига асосан қишлоқ жойларда замонавий уй-жойлар барпо этиш учун барча солиқлардан озод этилган (пенсия жамғармасидан ташқари) 911 та махсус ихтисослаштирилган қурилиш-таъмирлаш корхонаси тузилди, улар 4516 та зарурий техника воситалари, механизм ва

инвентарлар билан таъминланди ҳамда ушбу ташкилотларда 25195 та янги ишчи ўрин яратилди.

Ўзбекистон Республикасининг 2009-2012 йилларга мўлжалланган Инқирозга қарши чоралар дастурида Президентимиз томонидан иқтисодиётнинг реал тармоқларида маҳсулотлар таннархини 20 фоизга камайтириш вазифаси қўйилган эди. Амалга оширилган чора-тадбирлар натижасида саноат тармоқларида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар таннархи ўртача 18 фоизга, "Ўзқурилишматериаллари" компанияси таркибига кирувчи корхоналарда 20-25 фоизга камайтгани ижобий ютуқларимиз сирасига киради.

Маҳсулот таннархини пасайтиришга қаратилган мақсадли чора-тадбирлар қишлоқларда барпо этилаётган уй-жойларнинг лойиҳа-смета қийматини камайтиришда ҳам муҳим ўрин тутди. Зеро, уй-жой қийматининг арзонлашуви миллионлаб ватандошларимизнинг манфаатларига хизмат қилади.

Намунавий лойиҳаларнинг ўртача лойиҳа қийматининг 23-25 фоизи (ғишт, том ёпиш материаллари (металлочерепица, эшик ва ромлар каби) қурилиш материалларига тўғри келмоқда. Уй-жойларнинг нархларини оптималлаштириш мақсадида қурилаётган уй-жойларда ишлатиладиган асосий қурилиш материаллари:

- цемент ва метоллопрокатлар тўғридан-тўғри ишлаб чиқарувчилардан имтиёзли нархларда олинмоқда;

- пишиқ ғишт ва том ёпиш материаллари (металлочерепица) бозор нархларидан 25-30 фоиз арзонлаштирилган ҳолда бевосита ишлаб чиқарувчилардан олинмоқда.

«Қишлоқ қурилиш инвест» иқтисослаштирилган шўъба инжениринг компанияси – «Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили» Давлат дастурини ижро этиш ҳамда аҳоли пунктларининг бош режалари ва архитектуравий режалаштирилишини ташкил этиш лойиҳаларига мувофиқ тасдиқланган намунавий лойиҳалар бўйича яқка тартибдаги уй-жой қурилиши қўламини кенгайтириш асосида қишлоқ аҳолисининг турар-жой шароитларини тубдан яхшилаш мақсадида 2009 йил 3 августдаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Қишлоқ жойларда уй-жой қурилиши қўламини кенгайтиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарорига мувофиқ ташкил этилган.

Қурилиш материаллари нархларини арзонлаштириш мақсадида "Қишлоқ қурилиш инвест" компанияси томонидан йилига 300 миллион дونا пишиқ ғишт ишлаб чиқарадиган 12 та, йиллик қуввати 1,7 миллион кв. метр том ёпиш материаллари (металлочерепица) ҳамда 75 минг дондан эшик ва ром ишлаб чиқарадиган янги корхоналар ташкил этилмоқда. Бунинг натижасида:

- уй-жойлар таннархининг асоссиз ўсишига йўл қўйилмайди;
- қурилиш индустриясининг моддий-техник базаси мустахкамланади, рақобатдош сифатли ва арзон маҳсулот ишлаб чиқариш йўлга қўйилади;
- 500 дан ортиқ янги ишчи ўрини яратилади.

Қурилаётган уй-жойлар ва ижтимоий инфратузилма объектларининг таннархини арзонлаштириш мақсадида янгитдан ташкил этилган иқтисослаштирилган таъмирлаш-қурилиш ташкилотлари ва "Қишлоқ қурилиш инвест" компанияси билан намунавий лойиҳалар асосида уй-жойларнинг қурилиши учун тайёр ҳолда топшириш шарти билан шартнома тузган пудратчи ташкилотлар солиқларнинг барча турларини тўлашдан (пенсия жамғармасидан ташқари) озод этилган. Бундан ташқари, янгитдан ташкил этилаётган иқтисослаштирилган таъмирлаш-қурилиш ташкилотларига:

- айланма маблағни шакллантириш ва янги қурилиш техникаси сотиб олиш учун имтиёзли кредитлар ажратиш;

- олиб кириладиган қурилиш техникаси учун божхона тўловлари тўлашдан озод қилиш бўйича имтиёзлар жорий этилган.

Давлатимизнинг амалий сазйи ҳаракатлари билан иқтисослаштирилган таъмирлаш-қурилиш ташкилотлари ва пудратчи ташкилотларни арзон қурилиш материаллари билан таъминловчи 127 та махсус фирма дўкони ташкил этилди. Қурилиш материаллари ишлаб

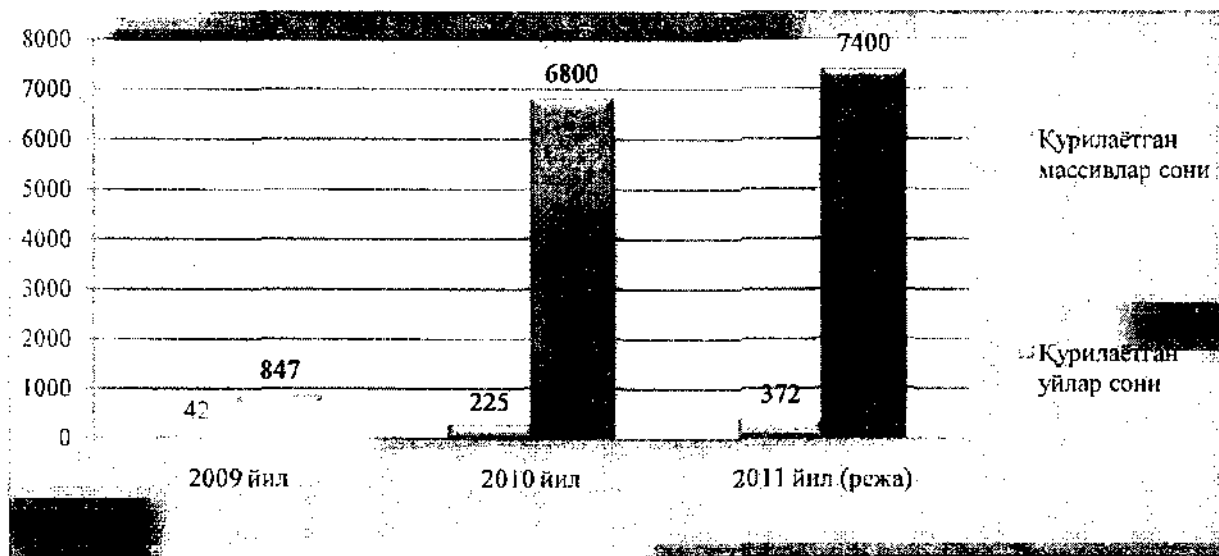
чиқаришни ривожлантириш дастурига асосан 120 дан ортиқ лойиҳа амалга оширилмоқда. Жумладан:

- йилига 282 миллион дона гишт ишлаб чиқарадиган 59 та гишт заводи;
- цемент ишлаб чиқарадиган 2 та мини завод;
- йилига 2 миллион кв.м гипсакартон ишлаб чиқарадиган 4 та завод;
- йилига 100 минг кв.м металл ва полимер черепица ишлаб чиқарадиган 7 та завод;
- курук қурилиш қоришмалари ишлаб чиқарувчи 5 та цех;
- газобетон ва кўпикбетон ишлаб чиқарувчи 8 та цех қурилиши шулар жумласидандир.

Республикада қишлоқ қурилиши учун замонавий қурилиш материаллари ишлаб чиқарувчи 225 та янги корхона ишга туширилди ва ушбу корхоналарда 6525 та янги иш ўрини ташкил этилди.

Юқорида келтирилган кенг қамровли тадбирлар натижасида ҳар бир уй-жойнинг таннари 8-10 миллион сўмга камайтирилишига эришилади. Бу эса қишлоқ аҳолисини арзон, шинам ва барча қулайликларга эга замонавий уй-жойлар билан таъминлашда муҳим аҳамият касб этади.

“Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили” Давлат дастурига биноан “Қишлоққурилишлойиҳа” лойиҳа-қидирув институти томонидан ҳудудларнинг табиий-иклим шароитлари ва рельефини, ижтимоий-демографик хусусиятларни, маҳаллий қурилиш ва норуда материаллари борлигини, мавжуд қурилиш индустриал базасини жалб этишни ҳисобга олган ҳолда, 31 та уй-жойнинг ва 16 та ижтимоий-маданий, санитария-маиший объектнинг янги намунавий лойиҳаси ишлаб чиқилди ва комиссия томонидан баҳоланди.

10.3.1-рasm. Қишлоқларда барпо этилаётган уй-жой массивлари ва уйлар сони.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 3 августдаги “Қишлоқ жойларида уй-жой қурилиши кўламини кенгайтиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ги ПҚ-1167-сонли қарори ижроси бўйича қишлоқ жойларда уй-жой қурилиши кўламини кенгайтиришга оид қуйидаги вазифалар амалга оширилди (10.3.3-жадвал):

- 2009 йил дастури доирасида 42 та қишлоқ туманининг 42 та ер массивида умумий майдони 100,6 минг кв. метр ва лойиҳа қиймати 50,7 миллиард сўмни ташкил этган 847 та уй-жой қурилиб, фойдаланишга топширилди;

- 2010 йил дастури доирасида 159 та қишлоқ туманининг 225 та ер массивида умумий майдони 809,7 минг кв. метр ва лойиҳа қиймати 428,9 миллиард сўмни ташкил этган 6800 та уй-жой қурилиб, фойдаланишга топширилди;

- 2011 йил дастури доирасида 157 та қишлоқ туманининг 372 та ер массивида умумий майдони 1134,4 минг кв. метр ва лойиҳа қиймати 576,5 миллиард сўми ташкил этган 7400 та уй-жойни фойдаланишга топшириш режалаштирилган.

10.3.3-жадвал

Қурилаётган уй-жойлар тўғрисида маълумот

Қурилиш олиб борилган а н йиллар	Массив- лар сони	Уйлар сони	Қурили ш ҳажми (минг м ²)	Қурилиш қиймати (млн сўм)	шў аҳолининг		
					аҳоли маблағи ҳисобидан (млн сўм)	аҳоли маблағи улуши (фоиз)	ажратилг ан имтиёзли кредит ҳисобида н (млн сўм)
2009 йил	42	847	100,6	50 696,0	19 235,0	37,9	31 461,0
2010 йил	225	6 800	809,7	428 980,8	169 516,1	39,5	256 172,7
2011 йил	372	7 400	1 134,4	576 509,3	208 470,3	36,1	368 039,0
Жами	639	15 047	2 044,6	1 056 186,1	397 221,8		655 672,9

Алоҳида эътиборга молик томони шундаки, мазмун-моҳиятига кўра ноёб бўлган бу комплекс лойиҳалар юртимизнинг барча ҳудудларида қишлоқ аҳли ва бутун жамоатчилигимиз томонидан кенг қўллаб-қувватланмоқда.

Айтиш жоизки, мамлакатимизда барча зарур ижтимоий ва коммуникация инфратузилмасига эга бўлган, изчил ривожланиб бораётган ўта йирик уй-жой бозори шаклланимоқда. Қишлоқ жойларнинг табиий-иклим шароити ва рельефини, юртимиз ҳудудларининг ижтимоий-демографик хусусиятларини ҳисобга олган, замонавий қурилиш материаллари ва технологияларини қўллаган ҳолда, яқка тартибда қуриладиган уйлар, ижтимоий-маданий ва санитария-маиший объектлар лойиҳаларини такомиллаштириш ишларини изчил давом эттириш кўзда тутилмоқда.

Бугунги кунда нафақат замонавий ва қулай уй-жойлар ва коттежлар қуриш, айни вақтда болалар боғчалари, умумтаълим мактаблари, мусиқа ва санъат мактаблари, спорт иншоотлари, тиббиёт муассасалари, хизмат кўрсатиш объектлари, кенг ва рағбат йўллари, бир сўз билан айтганда, қишлоқ аҳолисининг қулай ва муносиб ҳаёт кечириши учун зарур бўлган барча шароитларни ўз ичига олган замонавий ва обод қишлоқларни барпо этиш кўзда тутилмоқда.

Қишлоқларимиз тараққиётини юксалтириш, уларни замонавий архитектура талаблари асосида қайта қуриш, ижтимоий инфратузилмаларни ва коммуникация тизимларини кенг қўламда барпо этиш қишлоқ аҳолисининг фаровонлигини юксалтириш, улар учун муносиб турмуш тарзини шакллантиришга қаратилгандир.

Айни пайтда янгитдан қурилаётган турар-жой массивларида замонавий турдаги муҳандислик-коммуникация тармоқлари ҳам жадал бунёд қилинмоқда. 103 километрдан ортиқ газ, қарийб 100 километрлик сув тармоқлари, 71 километрдан зиёд электр узатиш линиялари, шунингдек, умумий узунлиги 85 километр бўлган ички йўللари қурилади.

Ислом Каримов

11-БОБ. МЕХНАТГА ЛАЁҚАТЛИ АҲОЛИНИ ИШ БИЛАН ТАЪМИНЛАШ БЎЙИЧА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ИШЛАР

11.1. Республикада меҳнатга лаёқатли аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаш ва унинг кўламини ошириш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар

Бозор иқтисодиёти шароитида давлат меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлаш, ишсизликни бартараф этиш ва меҳнат бозорини тартибга солиш бўйича фаол ижтимоий-иқтисодий сиёсат олиб боради. Чунки, меҳнат салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш миллий иқтисодиётни ривожлантириш, аҳоли турмуш даражасини ошириш ва юксак тараққий этган мамлакатлар қаторига қўшилишнинг муҳим манбаи бўлиб ҳисобланади.

Бугунги кунда Ўзбекистоннинг деярли барча ҳудудларида ишчи кучининг ортиқчалиги мавжуд ва меҳнат бозорида таклиф талабдан юқоридир. Шу боис ишлашни хоҳловчиларнинг меҳнат бозорида эркин ҳаракат қилиши ва мустақил иш билан таъминланиши учун давлат фуқароларга иш билан таъминлаш турини, шу жумладан, турли меҳнат режимидаги ишни танлаш эркинлигини; ишга қабул қилишни қонунга ҳилоф равишда рад этишдан ва меҳнат шартномасини ғайриқонуний равишда бекор қилишдан ҳимояланишни; мақбул ишни танлаш ва ишга жойлашишга бепул ёрдам беришни; ҳар кимга касб ва ишга эга бўлишда, меҳнат қилиш ва иш билан таъминланиш шарт-шароитларида, меҳнатга ҳақ тўлашда, хизмат поғонасидан юқорилаб боришда тенг имкониятлар яратишни; янги касбга (мутахассисликка) бепул ўқитишни, маҳаллий меҳнат органларида ёки уларнинг йўлланмаси билан бошқа ўқув юртларида стипендия тўлаб малакасини оширишни; бошқа жойга ишга қабул қилинганда сарф қилинган моддий харажатлар учун қонун ҳужжатларига мувофиқ компенсация тўлашни кафолатлайди.

Меҳнатга лаёқатли аҳоли бандлигини таъминлаш тизими

Меҳнат қонунчилиги, Бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари	Касбга йўналтириш, касбий тайёргарлик, малака ошириш, қайта тайёрлаш тизими
Ижтимоий ҳимоя (энг кам иш ҳақини белгилаш, иш жойларини квоталаш, ишсизларга нафақа тўлаш)	Янги иш ўринлари яратишни қўллаб-қувватлаш

11.1.1-расм. Ўзбекистонда меҳнатга лаёқатли аҳолининг бандлигини таъминлашнинг яхлит тизими.

Бугунги кунда Ўзбекистонда меҳнатга лаёқатли аҳолининг бандлигини таъминлаш мақсадида қуйидаги қатор чора-тадбирлар кўриляпти:

1. Меҳнат қонунчилиги тобора такомиллаштирилиб, жойлардаги Бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари фаолияти кучайтирилмоқда;
2. Янги иш ўринлари яратаётган иш берувчилар рағбатлантирилмоқда, уларга солиқ, кредит ва бошқа имтиёзлар бериляпти;
3. Меҳнат бозорида ишчи кучи сифати ва рақобатдошлигини ошириш чора-тадбирлари кўрилмоқда. Бунинг учун меҳнат ресурсларини касбга тайёрлаш ва қайта тайёрлаш тизими янада такомиллаштирилди;
4. Аҳолини иш билан таъминлашнинг энг самарали воситалари бўлган кичик бизнес, хусусий тадбиркорлик, касаначилик, хизмат кўрсатиш ва сервис соҳаси янада жадал

суръатларда ривожлантирилмоқда;

5. Аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож бўлган тоифалари моддий қўллаб-қувватланмоқда, улар учун иш ўринларини квоталаш тартиби йўлга қўйилди. Масалан, 2010

Меҳнат ресурслари – меҳнатга қобилиятли ёшда бўлган (Ўзбекистон Республикасида эркаклар учун 16 ёшдан 60 ёшгача, аёллар учун 16 ёшдан 55 ёшгача) аҳоли, шунингдек, иқтисодий ёшда банд меҳнатга лаёқатли ёшда бўлмаган (ўсмирлар ва меҳнатга лаёқатли ёшдан юқори ёшдагилар) шахслар.

Иқтисодий фаол аҳоли – бу аҳолининг товарлар ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатиш учун ўз ишчи кучини таклиф этишни таъминлайдиган қисми.

Иқтисодий фаол бўлмаган аҳоли – меҳнат билан банд бўлмаган ва ишсиз деб ҳисобланмайдиган шахслар (ўқувчи ва талабалар, ишламаётган учинчи гуруҳ ногиронлари, уй бекалари, ихтиёрий равишда меҳнат билан банд бўлмаган шахслар).

Иш билан бандлар – кўриб чиқилаётган даврда тўла ёки тўлиқсиз иш кунида ҳақ олиб меҳнат қилаётганлар ёки вақтинча иш билан банд бўлмаган (касаллиги, касалларни парвариш қилиши, таътилдалиги ва бошқа сабабларга кўра) шахслардир.

йилда 208 минг нафардан ортиқ ижтимоий ҳимояга муҳтож кишилар, биринчи навбатда, кўп болали аёллар, ногиронлар ва шу каби тоифа аҳоли вакиллари иш билан таъминланди;

6. Давлат ва маҳаллий бюджет маблағлари ҳисобидан вақтинчалик ва жамоат ишлари ташкил этиляпти.

7. Ташқи ва ички миграцияни тартибга солишга эътибор кучайтирилмоқда.

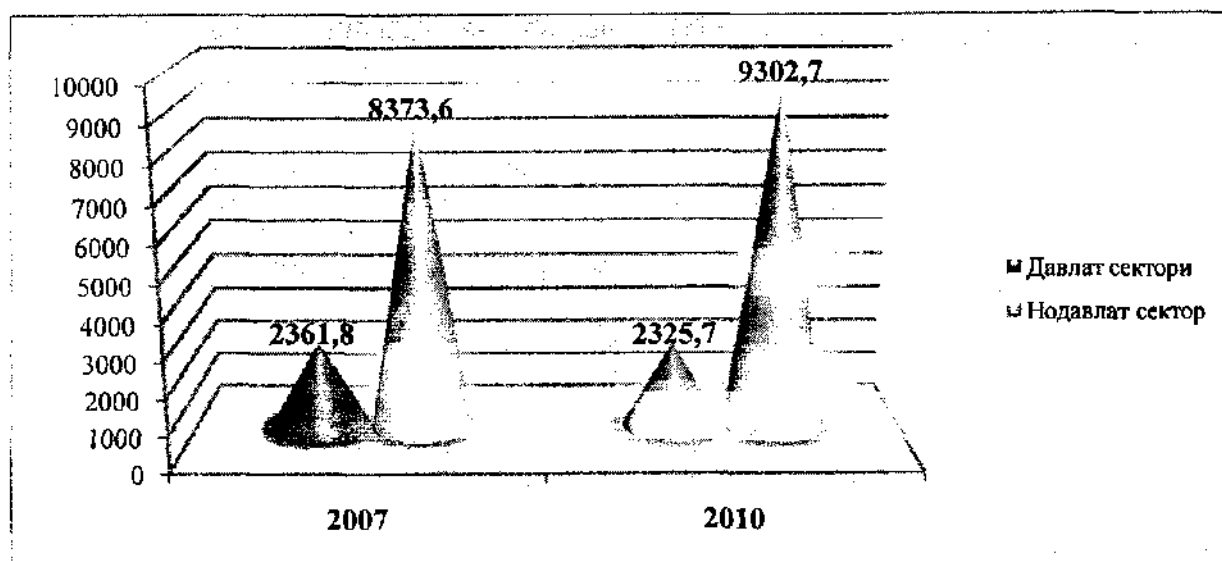
Ўзбекистон Республикасида меҳнатга лаёқатли ёшдаги фуқаролар бутун аҳолининг салмоқли қисмини ташкил этиб, уларнинг сони йил сайин кўпайиб бормоқда (11.1.1-жадвал).

11.1.1-жадвал

Ўзбекистон Республикасида меҳнат ресурслари ва аҳоли бандлигининг ўсиш суръати (минг. киши)

Кўрсаткичлар	Йиллар					2010 йилда 2005 йилга нисбатан ўзгариши, фоизда
	2005	2006	2008	2009	2010	
Жами аҳоли сони	26167,0	26488,2	27555,3	28000,8	28466,4	108,7
Меҳнат ресурслари сони	14453,2	14816,5	15644,9	16123,6	16504,2	114,2
Шундан:						
Иқтисодий фаол аҳоли сони	10224,0	10492,5	11603,1	11929,2	12286,6	120,1
Иш билан банд бўлган аҳоли сони	10196,3	10467,0	11035,4	11327,7	11628,4	114,0
Иқтисодий нофаол аҳоли сони	4229,2	4324,0	4041,8	4186,4	4217,6	99,7

Жадвалдан кўриниб турибдики, 2005-2010 йиллар давомида мамлакатимизда аҳоли сони 8,7, меҳнат ресурслари сони эса 14,2 фоизга ўсиб, 2010 йил меҳнат ресурслари умумий аҳоли сонининг 58 фоизини ташкил қилди. Республикада меҳнат ресурсларининг йиллик ўртача ўсиш суръати 3,0-3,5 фоизга тўғри келмоқда. Шунингдек, меҳнат ресурсларининг 98,5-99 фоиз қисми меҳнат ёшидаги меҳнатга қобилиятли аҳолидан ташкил топса, қолган 1-1,5 фоизи ишлаётган ўсмир ва пенсионерлардан иборатдир. 2010 йилда иш билан бандлик даражаси иқтисодий фаол аҳолига нисбатан 94,6 фоизни, меҳнат ресурсларига нисбатан эса 70,5 фоизни ташкил этди.

11.1.2-расм. Иқтисодиётнинг нодавлат ва давлат секторларида иш билан банд бўлган аҳоли сони.

11.1.2-расмдан кўриш мумкинки, 2007-2010 йиллар давомида иқтисодиётнинг нодавлат секторидаги бандларнинг ўртача сони 11,1 фоизга ортган, аксинча давлат секторида банд бўлганлар сони 1,6 фоизга камайган. Шу билан бирга, таҳлил қилинаётган йилларда давлат секторида банд бўлганлар улуши 22,1 фоиздан 20,0 фоизга камайган, нодавлат секторда бандлар улуши 77,9 фоиздан 80,0 фоизга ортган.

Мамлакатимиз мустақилликни қўлга киритгач, асосий эътибор республикада саноат тармоқларини ривожлантириш, хомашё етиштиришдан тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришга ўтиш, қишлоқ жойларда саноат корхоналарини барпо этиш ва ишлаб чиқариш кучларини қайта тақсимлашга қаратилди. Ушбу чора-тадбирлар юзасидан амалга оширилган ишлар натижасида аҳоли бандлигининг тармоқлар бўйича таркибий тузилмасида ижобий ўзгаришлар рўй берди (11.1.2-жадвал).

11.1.2-жадвал

Аҳоли бандлигини иқтисодиёт тармоқлари бўйича тақсими (фоиз ҳисобида)				
Иқтисодиёт тармоқлари	2008 йил	2009 йил	2010 йил	
Ками банд бўлганлар	100,0	100,0	100,0	
Қишлоқ:				
Саноатда	13,4	13,4	13,2	
Қишлоқ ва ўрмон хўжалигида	27,6	26,7	25,5	
Қурилишда	8,5	8,9	9,1	
Транспорт ва алоқада	5,0	5,1	5,2	
Савдо ва сотиқ, умумий овқатланиш, тайёрлашда	10,3	10,5	10,7	
Туризм, янги қўшма ҳўжалиги ва аҳолига боғлиқ хўжалик кўрсатиш тармоқларида	3,3	3,4	3,5	
Соғлиқни сақлаш, жисмоний тарбия ва маданият таъминотида	7,6	7,6	7,7	
Таълим, маданият, санъат, фан ва илмий хўжалик кўрсатишда	13,9	13,9	13,9	
Бошқа соҳаларда	10,4	10,5	11,2	

Жадвалда келтирилганидек, иқтисодиёт тармоқлари ичида саноат, қишлоқ ва ўрмон хўжалигида банд бўлган аҳоли улуши камайган, қолган тармоқларда эса ортган. Шу ўринда айтиш жоизки, мамлакатимизда кенг бунёдкорлик ишларининг жадал амалга оширилиши

натижасида қурилиш тармоқларида меҳнат қилаётганлар улуши юқори суръатларда кўпаймоқда. Бу ҳолатни, айниқса, кишлоқ жойларда яққол кўриш мумкин, чунки қурилиш соҳасида банд бўлган кишлоқ аҳолиси сони 1991 йилга нисбатан 2,4 мартага ўсди.

Республикада меҳнатга лаёқатли аҳолининг иш билан бандлигини ошириш учун зарур шароитлар яратиш, меҳнат бозори инфратузилмасини ривожлантириш ҳамда бандлик масалаларини ҳал этишда меҳнат органлари масъулиятини янада кучайтириш мақсадида 2009 йил 30 декабрда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳоли ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги тузилмасини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-1251-сонли қарори қабул қилинди. Мазкур қарорга мувофиқ, меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш органларининг бутунги иқтисодий эркинлаштириш шароитидаги янги вазифалари белгилаб берилди. Шунингдек, ушбу тизимга тегишли таркибий ўзгартиришлар ҳам киритилди. Жумладан, туман (шаҳар) меҳнат, бандлик ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш бўлимларини бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказларига айлантириш ҳамда йирик маҳалла фуқаролар йиғинлари қошида аҳолини ишга жойлаштириш бўйича стационар пунктлар ташкил этиш бўйича чора-тадбирлар белгиланди. Ушбу марказлар аввалги бўлимлардан тубдан фарқ қилиб, ишсиз аҳолига кўрсатадиган хизмат кўлами кенгайтирилди ва улар зиммасига янги вазифалар юкланди.

11.2. Бандликка кўмаклашувчи марказлар томонидан банд бўлмаган аҳолига кўрсатилаётган хизматлар

Республиканинг барча ҳудудларидаги Бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари томонидан банд бўлмаган аҳолига кўрсатилаётган хизмат кўрсатиш сифати ва турларини кенгайтириш бўйича қатор чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Жумладан, 2010 йилда Бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш туман (шаҳар) марказлари томонидан рўйхатга олинган 658,2 минг кишидан 566,3 мингтаси (ўтган йилнинг шу даврига қараганда 4,4 фоизга ўсиш) ишга жойлаштирилди. Улардан 97,3 минг киши квотали иш ўринларига ишга жойлаштирилди. 50 та касб-хунарга йўналиши бўйича 16,8 мингга яқин ишсиз фуқаро касбга қайта тайёрланди (2009 йилнинг шу даврига қараганда режа 83,1 фоизга бажарилган). Ҳақ тўланадиган жамоат ишларига 78,9 минг киши жалб қилинди (216 фоиз ўсиш) (11.2.1-жадвал).

11.2.1-жадвал

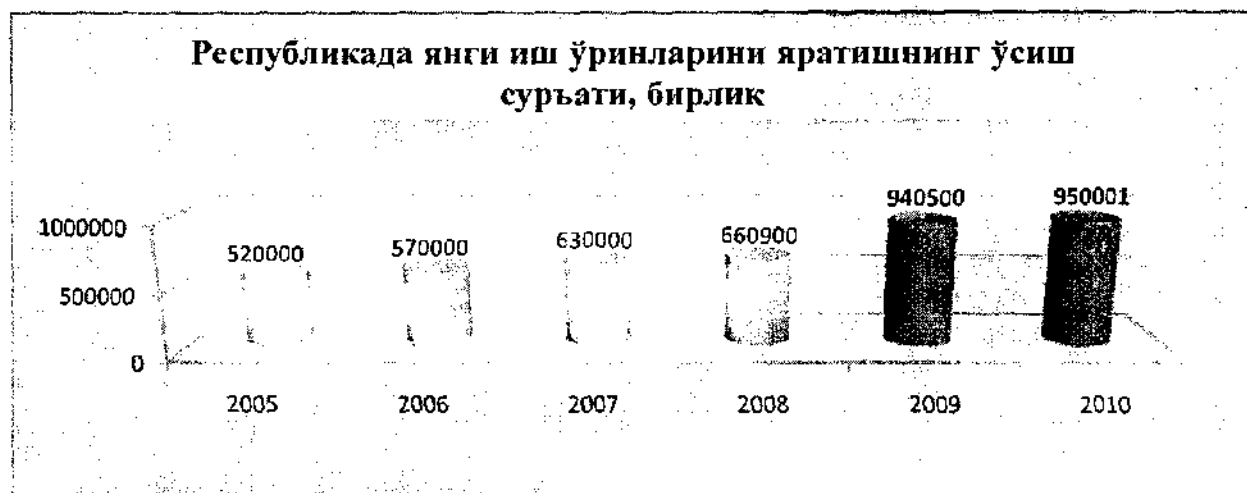
2010 йилда Бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари (БК ва АИМҚМ) томонидан банд бўлмаган аҳолига кўрсатилган хизмат кўрсатиш турлари (минг киши)

Ҳудудлар номи	БК ва АИМҚМ га мурожат қилганлар	БК ва АИМҚМ билан ишга жойлашганлар	Қайта ўқинишга юборилганлар	Жамоат ишларига жалб қилинганлар	Ишсизлик нафақаси тайинланганлар
Ўзбекистон Республикаси	658,3	566,3	16,8	46,6	32,1
Қорақалпоғистон Республикаси	47,3	43,0	0,4	5,0	5,2
Вилоятлар:					
Андижон вилояти	55,1	49,3	1,5	2,4	1,4
Бухоро вилояти	39,8	31,7	1,3	3,6	1,6
Жиззах вилояти	32,5	28,0	0,3	2,1	0,9
Қашқадарё вилояти	58,9	52,2	0,7	3,2	2,1
Навоий вилояти	30,3	26,8	1,1	1,6	2,1

Наманган вилояти	58,9	49,9	0,5	4,1	2,4
Самарқанд вилояти	64,4	59,0	0,7	3,2	1,2
Сурхондарё вилояти	38,0	32,9	2,3	2,3	0,4
Сирдарё вилояти	20,9	17,7	0,7	1,0	1,7
Тошкент вилояти	43,3	39,2	0,6	2,6	3,4
Фарғона вилояти	76,7	66,6	1,1	6,7	0,7
Хоразм вилояти	46,1	32,1	0,7	4,2	2,4
Тошкент шаҳар	46,2	38,0	5,0	4,1	6,4

Ҳар бир йирик қишлоқ аҳоли пунктида аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш ва ишга жойлаштириш бўйича муқум (стационар) пунктлар ташкил қилинган ва фаолият кўрсатмоқда. Республикада қишлоқ аҳолиси учун қулайлиги ҳисобга олинган ҳолда, жами 1372 та шундай муқум пункт ташкил қилинди. Ҳар бир муқум пунктда ўртача 10-12 минг нафар қишлоқ аҳолиси ёки 2-2,5 минг оилага хизмат кўрсатилмоқда.

Меҳнатга лаёқатли аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаш ва ишсизликни бартараф этишга қаратилган давлат сиёсатининг йўналишларидан яна бири «Аҳолини иш билан таъминлаш» ҳудудий дастурларининг амалга оширилишидир. Мазкур дастурларнинг амалга оширилиши натижасида республикада ҳар йили бир неча юз минглаб янги иш ўринлари барпо қилинмоқда (11.2.1-расм).

11.2.1-расм.

11.2.1-расмдан кўриниб турганидек, 2005-2010 йиллар давомида республикада яратилган иш ўринлари сони 520 мингтадан 950,0 мингтага ёки 82,6 фоизга ошган.

2010 йилда мамлакатимизда жами 950 мингдан ортиқ янги иш ўрни ташкил этилиб, уларнинг қарийб ярми кичик корхоналар, микрофирмалар ташкил этиш, уй меҳнатининг барча шакллари ривожлантириш, яқка тартибдаги тадбиркорликни, хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини янада ривожлантириш, уй-жойларни таъмирлаш ишлари кўламини кенгайтириш ҳамда ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш ҳисобидан яратилди (11.2.2-жадвал).

2010 йилда мамлакатимизда жами 950 мингдан ортиқ иш ўрни ташкил этилганини катта мамлуният билан қайд этишимиз лозим. Бу янги ташкил қилинган умумий иш ўринларининг 600 мингдан зиёди ёки 65 фоизи кичик бизнес соҳаси ва фермер хўжаликларига, 210 мингдан ортиғи касаначилик соҳасига тўғри келади.

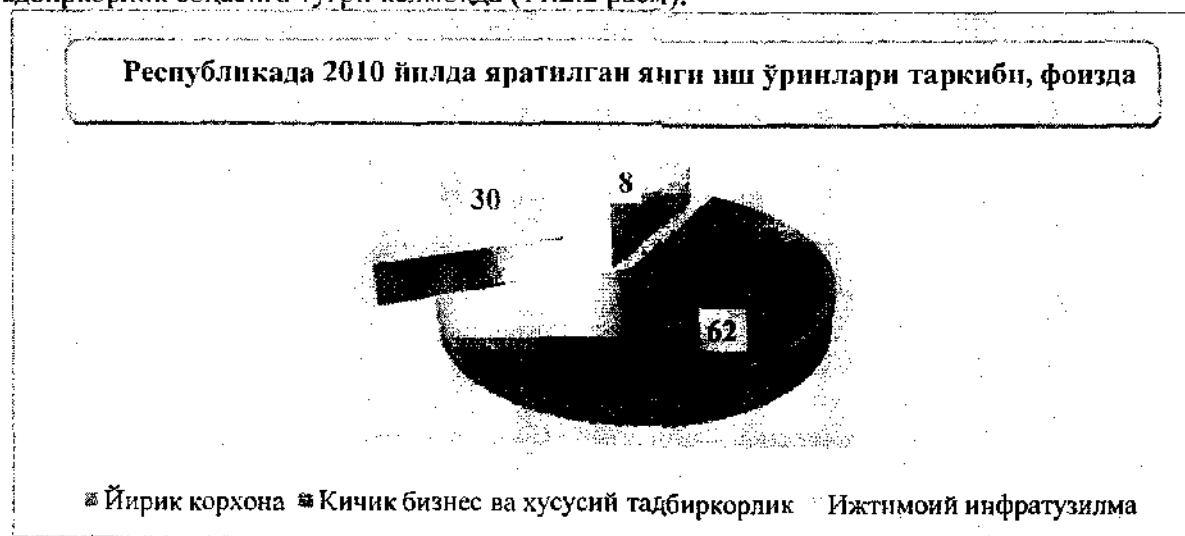
Ислом Каримов

2010 йилда Ўзбекистонда яратилган иш ўринлари сони, бирлик

Т/р		
	Барча йўналишлар бўйича яратиладиган янги иш ўринлари, жами (иш ўрни)	950 001
	шу жумладан:	
1.	Янги ишлаб чиқариш объекtlарини ишга тушириш, мавжуд корхоналарни кенгайтириш ва қувватларни янгилаш	56 316
2.	Кичик корхоналар ва микрофирмаларни ташкил қилиш	347 408
	шундан:	
2.1.	Саноатда	52 882
2.2.	қурилиш-пудрат ишларини кенгайтириш, жумладан, уй- жой қурилиши ва таъмирлаш	43 632
3.	Якка тартибдаги тадбиркорликни ривожлантириш	129 177
4.	Уй меҳнатининг барча шакллари ривожлантириш.	207 972
4.1.	шу жумладан, корхоналар билан кооперацияда меҳнат шартномалари асосида фаолият олиб бораётган касаначилик	62 518
5.	Фермер хўжаликларини ривожлантириш (паррандачилик, чорвачилик, балиқчилик ва бошқалар)	127 732
6.	Ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш	61 320
7.	Ишламасдан турган корхоналар фаолиятини тиклаш	8 889
8.	Бозор инфратузилмасини ривожлантириш	11 187

Жадвалдан кўринадик, мамлакатимизда 2010 йилда яратилган жами 950,0 мингдан ортиқ янги иш ўринининг 36,6 фоизи кичик корхоналар ва микрофирмаларни ташкил қилиш, 13,6 фоизи якка тартибдаги тадбиркорликни ривожлантириш, 21,9 фоизи уй меҳнатининг барча шакллари ривожлантириш ҳисобидан ташкил этилган.

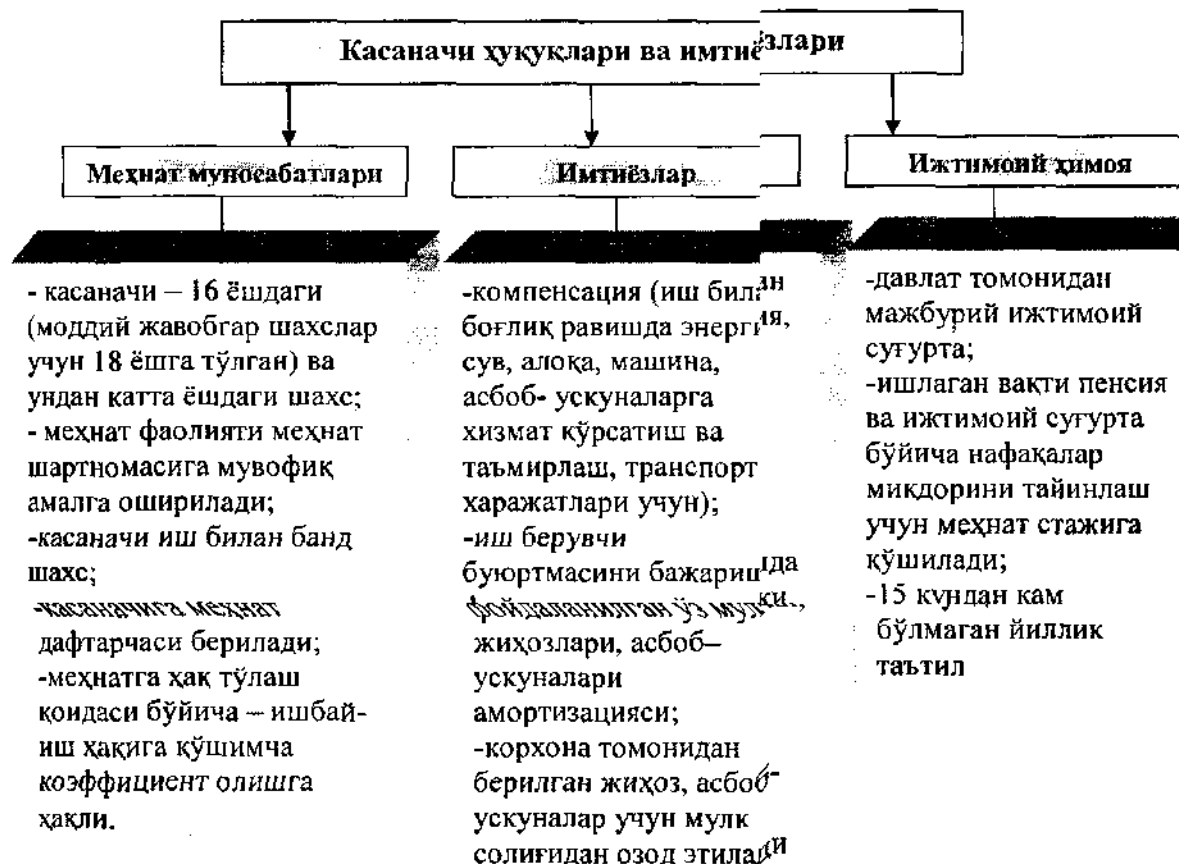
Республикада яратилаётган янги иш ўринлари асосан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасига тўғри келмоқда (11.2.2-расм).

11.2.2-расм.

Сўнгги йилларда меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлашнинг янгича ва ноанъанавий кўринишларини жорий этиш ҳамда ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Жумладан, республика аҳолисининг бандлиги ва даромадлари барқарор ўсишини таъминлашга доир вазифаларни ҳал этишда касаначиликнинг турли шакллари кенг ривожлантириш, жумладан, унинг йирик саноат корхоналари билан кооперациясини кенгайтиришга устувор аҳамият берилмоқда. Жумладан, 2006 йил 5 январда Ўзбекистон

Республикаси Президентининг «Йирик саноат корхоналари билан касаначиликни ривожлантириш асосидаги ишлаб чиқариш ва хизматлар ўртасида кооперацияни кенгайтиришни рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-3706 – сонли фармони қабул қилинди. Мазкур фармонга мувофиқ, иш билан бандликнинг ушбу шаклини рағбатлантириш мақсадида бир қанча имтиёз ва кафолатлар кўзда тутилган (11.2.3-расм).

11.2.3-расм.

Республика ва унинг ҳудудларида фармонда белгиланган чора-тадбирларни амалга ошириш ҳамда ишлаб чиқариш корхоналари ва аҳоли ўртасидаги меҳнат кооперациясини ривожлантириш мақсадида ҳудудий дастурлар ишлаб чиқилиб, уларнинг доирасида 2010 йилда мамлакатимизнинг 700 га яқин йирик саноат корхонасида 62,5 мингдан зиёд касаначилик ўрни яратилди. Натижада ишсиз юрган хотин-қизлар, уй бекалари, ёшлар, ногиронлар ва меҳнат бозорида эркин рақобат қилиш имконияти чекланган шахслар иш билан таъминланди.

Касаначилик меҳнатини ривожлантириш борасида мавжуд салоҳиятдан самарали фойдаланиш мақсадида Президентимизнинг 2007 йил 6 апрелда қабул қилинган “Аҳоли бандлигини ошириш ҳамда меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш органлари фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-616-сонли қарорига мувофиқ, касаначилик меҳнати тамойилларини транспорт, алоқа, қурилиш ва қурилиш индустрияси тармоқларининг йирик корхоналарига ҳамда тайёр маҳсулот ишлаб чиқариш билан шуғулланувчи кичик саноат корхоналарига ҳам қўллаш белгилаб қўйилди. Бу эса, ўз навбатида, аҳоли бандлиги ва даромад манбаининг янги шакли ҳисобланган касаначилик меҳнатининг ривожланиши ва бу борада мавжуд салоҳиятдан самарали фойдаланишға олиб келди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 23 мартдаги ПҚ-308-сонли қарори билан белгиланган чорвачиликни изчил ривожлантиришни амалга ошириш жараёнида, бандликка кўмаклашувчи ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари томонидан

шахсий ва деҳқончилик хўжаликларида қорамол етиштириш билан банд бўлган 101,8 минг аҳоли рўйхатга олинди. Уларнинг барчасига меҳнат дафтарчалари берилди. Айни вақтга келиб, меҳнат органлари томонидан қорамол етиштириш билан банд бўлган, рўйхатга олинган аҳоли сони 1,345 млн. кишига етди, бу банд бўлганлар умумий сонининг 11 фоизини ташкил қилади.

Янги иш ўринлари яратишда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг роли катта бўлмоқда. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, ўзининг қатор хусусиятларига кўра, меҳнатга лаёқатли аҳолининг бандлик даражаси ортишига ижобий таъсир кўрсатади.

Биринчидан, бу соҳа кам капитал сизимида эга янги иш ўринларини тез ташкил этишга қодир. Яъни, кичик корхоналарда ҳар бир иш ўрнига капитал сарфи йирик корхоналардагига нисбатан анча кам бўлади.

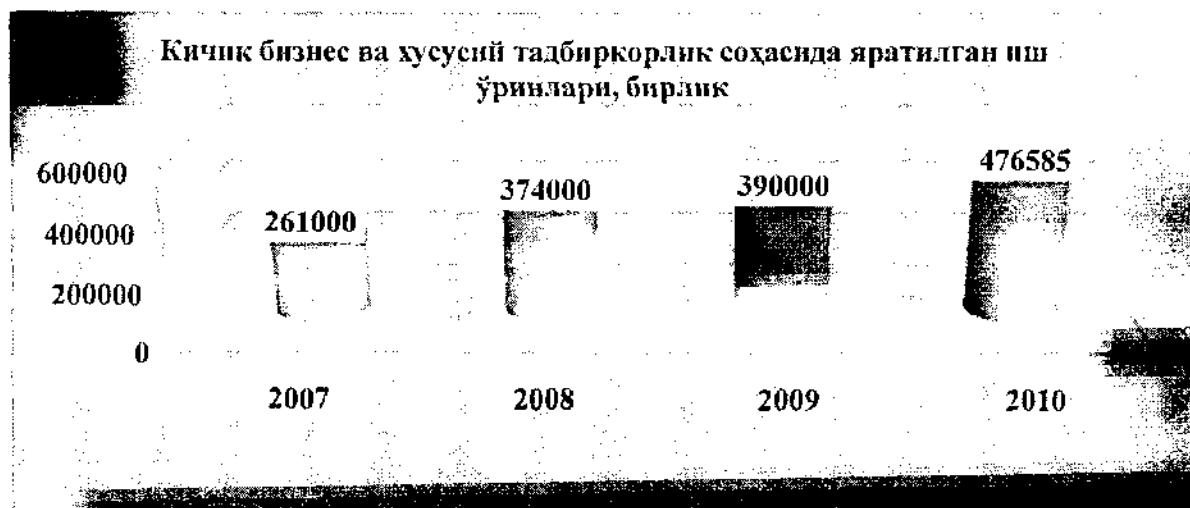
Иккинчидан, кичик корхоналар учун капиталнинг қуйроқ техник тузилмаси хос. Яъни, кичик корхоналарда йирик корхоналарга нисбатан меҳнат бирлигига ишлатилаётган ишлаб чиқариш воситалари бирлиги кўпроқ тўғри келади.

Учинчидан, кичик бизнес иқтисодий фаол аҳолининг иш билан банд бўлиши учун маъқулроқдир. Чунки, бу уларга ташаббус кўрсатиш ва ижодий ғояларини амалга ошириш учун кенг имкониятлар яратади.

Тўртинчидан, бевосита кичик корхоналарда иш билан бандликнинг мослашувчан шакллари кўллаш мумкин. Хўжалик юриштишнинг бу субъектларидаги тўлиқсиз бўлмаган иш куни ёки ҳафтаси, ўриндошлик, мослашувчан иш графиги меҳнатга лаёқатли аҳолининг турли тоифалари учун маъқул бўлади.

Бешинчидан, кичик бизнес асосан меҳнат сизими кўп талаб этиладиган тармоқларда жадал ривожланиб, ижтимоий меҳнатни ташкил қилишнинг улкан соҳаси, давлат ва маҳаллий бюджетларга молиявий тушумларнинг муҳим манбаи ҳисобланади.

Мамлакатда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг бу афзалликларидан самарали фойдаланилмоқда ҳамда 2010 йилда иқтисодиётнинг бу секторида 476 мингтадан кўпроқ янги иш ўрни ташкил этилди (11.2.4-расм).

11.2.4-расм.

11.2.4-расмдан кўриниб турганидек, 2007-2010 йиллар давомида республикада кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида яратилган янги иш ўринлари сони бир меъёрга ортиб борган, яъни ўтган тўрт йилда уларнинг сони 82,6 фоизга ошган.

Шундай қилиб, мамлакатимизда меҳнатга лаёқатли аҳолининг бандлигини таъминлаш мақсадида қатор ижобий тадбирлар амалга оширилмоқда. 2011–“Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили”да ҳам бундай тадбирлар, айниқса меҳнатга лаёқатли аҳолини янги иш ўринлари билан таъминлаш, иқтисодиётимиз учун истиқболли ва зарур бўлган тармоқлар учун янги касб ва мутахассисликларга ўқитиш, уларнинг малакасини ошириш тизимини такомиллаштириш муҳим ўрин эгаллайди.

12-БОБ. «БАРКАМОЛ АВЛОД ЙИЛИ» ДАВЛАТ ДАСТУРИ ДОИРАСИДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ИШЛАР КЎЛАМИ

12.1. “Баркамол авлод йили” давлат дастури – юксак билимли ва соғлом авлодни тарбиялашнинг муҳим омили

2011 йил 21 январда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йил иқтисодий дастурининг энг муҳим устувор вазифаларига бағишланган мажлисида Президентимиз Ислон Каримов «Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади» мавзусида маъруза қилди. Ушбу маърузада 2010 йилда «Баркамол авлод йили» давлат дастурини амалга ошириш бўйича қилинган ишларимизнинг улкан моҳияти ва аҳамияти алоҳида таъкидлаб ўтилди¹⁹.

Ўзбекистон Республикаси
Конституцияси қабул қилинганининг 18
йиллигига бағишланган тантанали
маросимдаги Президентимизнинг
«Мамлакатимизни модернизация қилиш
йўлини изчил давом эттириш –
тараққиётимизнинг муҳим омилидир»

Сизларга яхши маълумки, Конституция кунига бағишланган тантанали йиғилишида ушбу дастур ижросини таъминлаш бўйича эришилган асосий натижалар ҳақида атрофлича фикр юритилган.

Ислон Каримов

мавзусидаги маърузасида таъкидлаб ўтилганидек, «давлатимиз ва жамиятимизнинг бугунги кунини, айниқса, келажаги учун ғоят муҳим бўлган соғлом ва баркамол авлодни тарбиялаш вазифасини ўз олдимизга қўяр эканмиз, авваламбор, биз яшаётган ХХІ аср – интеллектуал бойлик, юксак билим ва салоҳият талаб этадиган, айнан шу кадриятлар устувор аҳамият касб этадиган аср, деган ҳаётий ҳақиқатдан келиб чиққан эдик»²⁰.

Ҳозирги кунда тараққиёт йўлидан изчил ривожланиб боришимизда, эзгу мақсадларимизни рўёбга чиқаришда ҳал қилувчи роль ўйнайдиган муҳим бир мезон борки, у ҳам бўлса, инсон капитали, яъни инсон омили, замонавий билим ва касб-ҳунарларни эгаллаган, мамлакатимиз истиқболи учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир бўлган, ҳаётга дадил қадамлар билан кириб келаётган ёшларимиздир.

Ўзбекистон ўз мустақиллигини қўлга киритиши туфайли мамлакатимиз очик демократик, ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамиятини куриш имкониятига эга бўлди. Бу бозор ислохотларини изчил амалга ошириш, уни янада чуқурлаштириш, одамлар онгида демократик кадриятларни мустаҳкамлаш йўлидан қатъият билан иш олиб боришни белгилаб берди. Шу билан бирга, Ўзбекистонда «Кучли давлатдан – кучли жамият сари» концептуал сиёсий дастур вазифаларини изчиллик билан амалга ошириш жараёнларида ёш авлоднинг фаол иштирок этишига муҳим эътибор қаратилмоқда.

Маълумки, «бугунги кунда мамлакатимизда 18 ёшгача бўлган ёшлар 10 миллион 360 минг нафарни ёки умумий аҳолининг тахминан 40 фоизини, 30 ёшгача бўлганлар эса 17 миллион 80 минг нафарни ёки 64 фоизини ташкил этади²¹. Таълим-тарбия ва профессионал тайёргарлик даражаси келажагимизни, демократик ва иқтисодий тараққиётимизнинг тақдирини ҳал этадиган куч ёшлардир. Ёшлар жамиятимиз ҳаётида ҳал қилувчи куч, таянч ва суянч бўлишга қодир куч бўлиб, мамлакатимизни ислоҳ этиш ва янгилаш бўйича белгилаб олган юксак мақсадларимизни бевосита амалга оширади.

¹⁹ Каримов И.А. Барча режа ва дастурларимиз ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади // Халқ сўзи, 2011 йил 22 январь.

²⁰ Каримов И.А. Мамлакатимизни модернизация қилиш йўлини изчил давом эттириш - тараққиётимизнинг муҳим омилидир // Халқ сўзи, 2010 йил 8 декабрь.

²¹ Каримов И.А. Мамлакатимизни модернизация қилиш ва иқтисодиётимизни барқарор ривожлантириш йўлида. 16-жилд. –Т.: Ўзбекистон, 2008. –Б.163.

Мустақиллик йилларида шаклланган ёшларга оид давлат сиёсатининг қонуний жиҳатларини қуйидаги ҳуқуқий асослар билан изоҳлаш мумкин.

1. 1991 йилнинг 20 ноябрида “Ўзбекистон Республикасида ёшларга оид давлат сиёсатининг асослари тўғрисида”ги Қонун қабул қилинди. Мазкур қонун бош ислохотчи бўлган давлатнинг ёшлар масаласига доир асосий стратегик йўналишлардаги фаолиятини изчил ва тизимли равишда босқичма-босқич амалга оширишга имконият яратиб берди.

Ёшларнинг билим даражаси, касбий малакаси, маънавий ва руҳий баркамоллик каби фазилатлари ва ижтимоий сифатлари бутун жамиятнинг ривожланиш даражасига салмоқли таъсир кўрсатмоқда.

Бундай тамойиллар ёшларнинг алоҳида ижтимоий демографик қатлам сифатида сиёсатнинг фаол субъектига айланиб бораётганини билдиради. Ёш авлоддаги туб ўзгаришларни Президентимиз қуйидагича баҳолайди: ёшлар билан ишлаш масалалари алоҳида эътиборни талаб қилади. Бугун ёшларнинг жамият ҳаётидаги ўрни ва мавқеини янада юксалтириш ўта муҳим масалалар. Шу босқичдан ҳам ҳозирги даврда улғаяётган ёш авлоднинг муаммоларини ўрганиш ва шу асосда уларнинг ечимини топишга бўлган эҳтиёжлар тобора ортиб бормоқда.

Ёшларга оид давлат сиёсати ҳақидаги қонунда ёшлар сиёсатини амалга ошириш ҳар бир инсоннинг бурчи эканига, бу борада миллати, ирки, тили, дини, жинси, маълумоти, ижтимоий келиб чиқишидан қатъи назар, давлат томонидан ёшларнинг сиёсий ва ҳуқуқий маданиятини ошириш учун шарт-шароитлар яратилишига эътибор қаратилди.

Мазкур қонуннинг яна бир диққатга сазовор томони шундаки, унда ёшларимизнинг пухта билим олиши билан бир қаторда халқаро майдондаги фаоллиги ва иштирокини таъминлаш, шунингдек, вояга етмаган, боқувчисини йўқотган, ёш ҳамда кўп болали оилаларни ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан муҳофаза қилиш, истеъдодли ёшлар орасидан алоҳида ёрқин иқтидор эгаси бўлганларини аниқлаш ва қўллаб-қувватлаш каби масалалар аниқ белгилаб қўйилди.

2. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси (1992 йил 8 декабрь). Асосий Қонун Ўзбекистон халқининг хоҳиш-иродасидан келиб чиқиб, миллий ва умуминсоний қадриятларни уйғунлаштирган ҳолда ёшлар онгига сингдиришнинг ҳуқуқий асосларини ўзида ифода этган. Конституция барча фуқаролар қатори ёшларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашнинг ҳуқуқий ва меъёрий жиҳатларини ҳам ўзида акс эттиради. Жумладан, унинг 41-моддасида: “Ҳар ким билим олиш ҳуқуқига эга. Бепул умумий таълим олиш давлат томонидан кафолатланади. Мактаб ишлари давлат назоратидадир”. 45-моддасида “Вояга етмаганлар, меҳнатга лаёқатсизлар ва ёлғиз кексаларнинг ҳуқуқлари давлат ҳимоясидадир”, 66-моддасида “Вояга етган, меҳнатга лаёқатли фарзандлар ўз ота-оналари ҳақида ғамхўрлик қилишга мажбурдирлар”, 117-моддасида “Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари давлат ҳокимияти вакиллик органларига сайлаш ва сайланиш ҳуқуқига эгадирлар”²², деб белгилаб қўйилгани фикримизнинг далилидир.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов Конституциямизнинг 17 йиллигига бағишланган маърузасида шундай деган эди: “Бугун ҳеч кимга сир эмаски, биз яшаётган XXI аср – интеллектуал бойлик ҳукмронлик қиладиган аср. Кимки бу ҳақиқатни ўз вақтида англаб олмаса, интеллектуал билим, интеллектуал бойликка интилиш ҳар қайси миллат ва давлат учун кундалик ҳаёт мазмунига айланмаса – бундай давлат жаҳон тараққиёти йўлидан четда қолиб кетиши муқаррар”²³.

Ўз-ўзидан аёнки, аҳолиимизнинг аксарият қисmini ташиқил этадиган ёшларимизнинг ҳали-бери ечилмаган муаммоларига эътиборимизни жасаб этиш, уларни ҳаётимизда ҳақиқатан ҳам ҳал қилувчи кучга айлантириш масаласи жамоатчилигимизнинг диққат марказида туриши шарт.

Ислом Каримов

²² Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2010. – 9, 10, 13, 31-бетлар.

²³ Каримов И.А. Ўзбекистон Конституцияси – биз учун демократик тараққиёт йўлида ва фуқаролик жамиятини барпо этишда мустаҳкам пойдевордир. – Т.: Ўзбекистон, 2009. – 30-бет.

3. 1997 йил 29 августда “Таълим тўғрисида”ги қонун (янги таҳрирда) ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастури қабул қилинганидан сўнг республикамиз бутун таълим тизими, жумладан, олий маълумотли кадрлар тайёрлаш йўналишини ҳам тубдан ислоҳ қилишнинг аниқ стратегик дастурига эга бўлди. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг амалий ижросига, шунингдек, бакалавр ва магистр кадрлар тайёрлаш масаласига бағишланган Ўзбекистон Президентининг ўндан ортиқ фармон ва фармойишлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари қабул қилинди. Хусусан, 2004 йил 19 февралда Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2004-2008 йилларда Мактаб таълимини ривожлантириш дастурини тайёрлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармойиши, 2004 йил 21 майда “2004-2009 йилларда мактаб таълимини ривожлантиришнинг давлат умуммиллий дастури тўғрисида”ги фармонининг қабул қилиниши миллий таълим ривожда янги тарихий босқични бошлаб берди.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва Мактаб таълимини ривожлантириш Давлат умуммиллий дастурининг ижроси амалда ниҳоясига етказилди. 9 йиллик умумтаълим мактаб босқичини ва 3 йиллик ўрта махсус, касб-хунар таълими босқичини ўз ичига олган узлуксиз яхлит таълим тизими яратилди. Бир сўз билан айтганда, фарзандларимизга умумий таълим билан бирга, замонавий касб-хунарга эга бўлиш имконини берадиган 12 йиллик таълим тизимига ўтиш яқунланмоқда²⁴.

Мазкур ҳуқуқий ҳужжатларда, биринчидан, янги таълим тизими, иккинчидан, янги авлод кадрларини тайёрлашда таълим соҳасидаги ўзгаришлар, янги касб соҳаларининг пайдо бўлгани ва уларнинг Ўзбекистон шароити, аҳамияти билан боғлиқ жиҳатлари, учинчидан, бунда ҳар бир вилоят, ҳудуд ва минтақа хусусиятларини ҳисобга олиш тажрибасининг афзалликлари, тўртинчидан, мамлакатимиз олий таълим соҳасидаги 71 та муассаса тайёрлаб берадиган янги авлод кадрлари, уларнинг умумий ва ўзига хос жиҳатларига эътибор қаратилди.

4. 2001 йил 18 январда Ўзбекистон Президентининг “Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар фани бўйича таълим дастурларини яратиш ва республика таълим тизимига жорий этиш тўғрисида”ги фармойиши Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг маъно-мазмунига уйғун тарзда ёш авлодни, комил инсонни шакллантириш, унинг ғоявий ва мафкуравий онгини ривожлантиришга қаратилди. Шунингдек, 2006 йил 25 августда Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Миллий ғоя тарғиботи ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш тўғрисида”ги қарорлари қабул қилинди. Юртбошимиз ташаббуси билан халқимиз ўз олдига озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт барпо этиш каби эзгу мақсадни қўйди. Ана шу мақсадни амалга ошириш, юртимизда демократик тамойилларга асосланган жамиятни барпо этиш учун бизга ёт ва бегона бўлган зарарли ғоялар тажовузига қарши тура оладиган, ҳар томонлама баркамол, комил инсонларни вояга етказиш, ёшларнинг онгида мафкуравий бўшлиқ бўлишига йўл қўймаслик, мамлакатимизнинг юксак тараққиётини таъминлаш учун миллий истиқлол мафкурасини шакллантиришга алоҳида эътибор қаратилди. Республика Маънавият ва маърифат кенгаши ҳузурида Миллий ғоя ва мафкура илмий-амалий маркази ташкил топди (2006).

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 18 майда “Ёш оилаларни моддий ва маънавий қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармони қабул қилинди. Бу Фармонда ёш оилаларга давлат томонидан моддий ва маънавий ёрдам бериш, уларга айрим енгилликлар яратиш кўзда тутилди. Ушбу Фармонда қуйидаги ҳолатлар таъкидлаб ўтилди: ёш оила тоифасига 30 ёшдан ошмаган (14-30 ёшдаги фуқароларга тааллуқли), биринчи марта никоҳдан ўтган ёшлар киради. 1. Ёш оила аъзоларини ишга жойлаштириш. 2. Уй сотиб олишда уларни қўллаб-қувватлаш, уларга микрокредитлар ажратиш. 3. Уларга имтиёзли равишда қорамоллар сотиш асосида меҳнат билан бандлигини таъминлаш. 4. Ёш оилаларни маънавий, миллий кадриятлар руҳида тарбиялаш. 5. Никоҳдан ўтиш ва тўй маросимларида давлат томонидан моддий ёрдам бериш.

²⁴ Каримов И.А. Асосий вазифамиз – ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир. – Т.: Ўзбекистон, 2010. – 48-бет.

6. Солиққа тортиладиган иш ҳақи ва бошқа даромадлардан озод қилиш. 7. 2007 йил 1 сентябридан давлат тасарруфидаги вақтинча фойдаланилмаётган ётоқхоналарни ёш оилаларга ажратиш учун уй-жойлар, кўп хонадонли уйлардаги бўш турган хоналар негизда оилавий ётоқхоналар ва ёш оилалар учун имтиёзли нархларда ижарага бериладиган квартиралар ташкил этиш каби масалаларга алоҳида урғу берилди²⁵.

2008 йил мамлакатимизда “Ёшлар йили” деб номланиб, ёшларнинг манфаатларини янада тўлиқ таъминлаш, уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган норматив-ҳуқуқий база такомиллаштирилди. Ўтган давр мобайнида бу йўналиш бўйича Президентимиз ва ҳукуматимиз томонидан 13 та қарор, 1 та фармойиш қабул қилинди ва 2 та қонун лойиҳаси кўрилди ва қабул қилинди. Худудлардаги ёш оилалар учун уй-жой қуриш ишларига 46 миллиард сўмлик кредит ажратилиб, 15 та кўпқаватли уй фойдаланишга топширилди ва 530 та ёш оила алоҳида квартирага эга бўлди²⁶.

Демак, ёш авлоднинг қobiliяти, истеъдодини рўёбга чиқариш, уларни Ватанга муҳаббат руҳида тарбиялаш борасида давлатимиз томонидан муҳим тарихий ҳужжатлар қабул қилиниб, ёшлар сиёсати маъно ва мазмун жиҳатдан бойитилиб, такомиллаштирилиб боришмоқда.

6. *Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 29 февралда “Ёшлар йили” Давлат дaстури тўғрисидаги қарори* эълон қилинди. Қарорда “Ёшлар йили”да бажарилиши лозим бўлган асосий ва муҳим вазифалар белгилаб берилди ва уларнинг ижроси 9 та йўналишда амалга оширилди.

Мамлакатимизда соғлом ва баркамол авлодни тарбиялаш, ёшларнинг ўз ижодий ва интеллектуал салоҳиятини рўёбга чиқариши, мамлакатимиз йигит-қизларини ХХI аср талабларига тўлиқ жавоб берадиган ҳар томонлама ривожланган шахслар этиб вояга етказиш учун зарур шарт-шароит ва имкониятларни яратиш бўйича кенг қўламли аниқ йўналтирилган чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадида Президентимиз Ислom Каримов Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 17 йиллигига бағишланган тантанали маросимда 2010 йилга юртимизда «Баркамол авлод йили» деб ном беришни таклиф этди ва у халқимиз томонидан тўла қўллаб-қувватланди.

7. *Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Баркамол авлод йили” Давлат дaстури тўғрисида”ги 2010 йил 27 январда қарори* қабул қилинди ва уни амалга ошириш учун 11 та устувор йўналиш ва вазифалар белгилаб берилди. Бу масала бўйича тузилган республика комиссиясига “Баркамол авлод йили” Давлат дaстури бажарилишини ташкил этиш ва унинг ижроси мониторингини амалга ошириш вазифаси юклатилди. Ўсиб келаётган авлодни ҳар томонлама баркамол этиб тарбиялаш дaстурида белгиланган улкан ва кенг қўламли вазифалар концептуал характерга эга экани билан ажралиб туради. Яъни, бу борадаги олижаноб мақсад давлатимиз, бутун жамиятимизнинг доимий ва узоқ истиқболга мўлжалланган устувор вазифаси қилиб белгилаб берилди.

«Баркамол авлод йили» давлат дaстурининг мақсади мамлакатимизда соғлом ва баркамол авлодни тарбиялаш, ёшларнинг ўз ижодий ва интеллектуал салоҳиятини рўёбга чиқариши, мамлакатимиз йигит-қизларини ХХI аср талабларига тўлиқ жавоб берадиган ҳар томонлама ривожланган шахслар этиб вояга етказиш учун зарур шарт-шароит ва имкониятларни яратиш бўйича кенг қўламли аниқ йўналтирилган чора-тадбирларни амалга оширишга қаратилди.

«Баркамол авлод йили» давлат дaстурининг асосий йўналишлари бўйича амалга оширилган энг муҳим ишлар кўлами куйидагича:

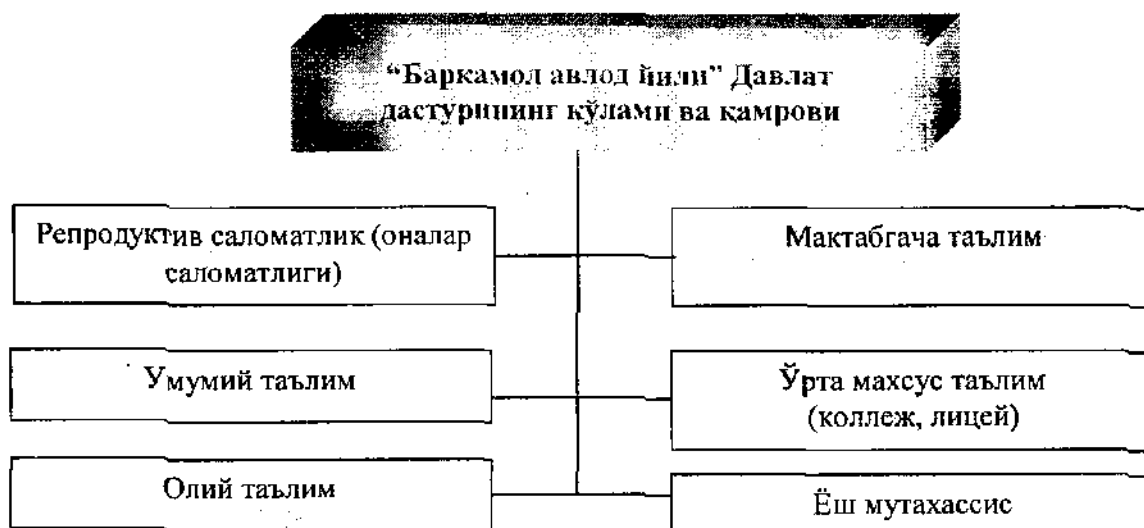
1-вазифа - болалар ва ёшларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишга, уларни баркамол ривожлантиришнинг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлашга

²⁵ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 18 майдаги “Ёш оилаларни моддий ва маънавий қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармони // “Туркистон”, 2007 йил 19 май.

²⁶ Каримов И.А. Ватанимизнинг босқичма-босқич ва барқарор ривожланишини таъминлаш – бизнинг олий мақсадимиздир. – Т.17. – Т.: Ўзбекистон, 2009. – 49, 58-бетлар.

қаратилган меъёрий-ҳуқуқий базани такомиллаштириш бўйича амалга оширилган ишлар:

- 600 тадан ортиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжат тўлиқ инвентаризациядан ўтказилиб, уларнинг якуни бўйича амалдаги қонунлар ва норматив ҳужжатларга ўзгариш ва қўшимчалар киритилди;
- «Маъмурий жавобгарлик тўғрисида»ги кодексга вояга етмаган болаларнинг жиёвий муҳитга тортилишининг олдини олиш мақсадида қўшимчалар киритилди;
- «Ахборот-кутубхона фаолияти тўғрисида»ги қонун биринчи ўқишда қабул қилинди.
- «Вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликларнинг профилактикаси тўғрисида»ги қонун қабул қилинди;
- «Алкоголь ва тамаки маҳсулотларини тарқатиш ва истеъмол қилишни чеклаш тўғрисида»ги қонун яқин кунларда қабул қилинади;
- «Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида»ги қонуннинг янги таҳрири лойиҳаси ишлаб чиқилди;

12.1.1-расм.

2-вазифа - Оналар ва болаларнинг репродуктив саломатлигини муҳофаза қилиш тизимини такомиллаштириш бўйича амалга оширилган ишлар:

«Соғлом она – соғлом бола» ғоясини ўзида мужассам этган «Она ва бола скрининги» давлат дастури доирасида Гулистон ва Жиззах шаҳарларида янги скрининг марказлари ташкил этилди. Бу кўплаб ирсий касалликларнинг олдини олиш имкониятини яратди;

- ҳар ойда мунтазам равишда «Туғиш ёшидаги аёллар, болалар ва ўсмир қизларни соғломлаштириш ҳафталиги» ўтказилди, 2010 йилнинг ўзида туғруқ ёшидаги 7 миллион 800 минг аёл ва 14 ёшгача бўлган 8 миллион 500 минг бола тиббий кўрикдан ўтказилди, шунингдек, 2010 йилда 116 минг нафардан зиёд бўлажак она скрининг марказларида тиббий кўрикдан ўтказилди;

- 12 мингдан ортиқ патронаж ҳамшираси, 8 мингдан зиёд педиатр, неонатолог, акушер ва тиббиёт ҳамшираси хотин-қизлар ва болаларга тиббий хизмат кўрсатиш бўйича янги технологиялар асосида таълим олиб, ўз малакасини оширди.

- хотин-қизлар репродуктив саломатлигини мустаҳкамлаш борасида профилактик тадбирлар амалга оширилди, бундай чора-тадбирлар натижасида ҳар йили 400 минг нафар ҳомиладор аёлни соғломлаштириш,

Кейинги ўн йилда мамлакатимизда оналар ўлими коэффиценти 33,1 промилледан 19,7 промиллега, болалар ўлими коэффиценти эса 18,9 промилледан 10,1 промиллега тушди. Туғма ва ирсий касалликлар билан туғиладиган болалар сони қарийб икки баробар камайди.

Ислом Каримов

оналар саломатлигини мустаҳкамлаш, ривожланишида нуқсони бўлган болалар туғилишининг олдини олиш имконини бермоқда;

- Ўтган ўн йил давомида юртимизда 11 та перинатал марказ ташкил этилди. 2010 йилда уларда 158 минг нафардан ортиқ, яъни 2000 йилга нисбатан 10 баробар кўп она ва бола тиббий кўрикдан ўтказилди;

- мамлакатимизнинг барча ҳудудларида болаларнинг 98 фоиздан ортиғи олдини олиш мумкин бўлган инфекцияларга қарши эмланмоқда. Дифтерия, қизамиқ касалликларига чалиниш кескин камайди. Ушбу ишлар самараси натижасида 2010 йилда юқумли касалликлар билан оғриш ҳолатлари, жумладан, менингококк инфекцияси 28 фоизга, эпидемик паротит 27 фоиз, вирусли гепатит 13 фоизга камайган;

- мамлакатимизда ўтказилган яна бир кенг қўламли тадбир – полиомиелитга қарши эмлаш миллий кунлари давомида 15 ёшгача бўлган 4 миллион бола эмланди;

- ЮНИСЕФнинг Шарқий Европа, Болтиқбўйи ва МДХ мамлакатлари бўйича офиси томонидан оналик ва болаликни муҳофаза қилиш борасидаги дастурларни жорий қилишда, хотин-қизлар учун қулай шароитлар яратиш ва оналикни муҳофаза қилишда Ўзбекистон дунёнинг 125 давлати орасида минтақада намунавий модель сифатида эътироф этилди ҳамда етакчи ўринлардан бирини эгаллаб турибди;

- мамлакатимиз фармацевтика саноати жадал ривожланди. Биргина 2010 йилнинг ўзида 32 номдаги янги дори препаратларини ишлаб чиқариш ўзлаштирилди ва бу 2009 йилга қараганда 23 фоизга кўпдир;

- оналик ва болаликни муҳофаза қилиш, турли касалликларнинг олдини олиш, умуман, соғлиқни сақлаш тизимини ривожлантириш мақсадида 2010 йилда давлат бюджетидан жами 1 триллион 700 миллиард сўмдан ортиқ маблағ ажратилган бўлиб, бу 2009 йилга нисбатан 30 фоиз ва 2008 йилга нисбатан 2 баробар кўп демакдир.

3-вазифа - таълим соҳасида моддий-техник базанинг шакллантирилиши ва ундан самарали фойдаланишни таъминлаш, давлат таълим стандартлари, ўқув дастурлари ва ўқув-услубий адабиётларни такомиллаштириш бўйича амалга оширилган ишлар:

- Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва Мактаб таълимини ривожлантириш давлат умуммиллий дастурининг амалга оширилиши натижасида 1 минг 536 та академик лицей ва касб-хунар коллежи, умумтаълим мактабларининг қарийб 9 мингтаси, яъни, деярли ҳаммаси, 1 минг 800 дан ортиқ спорт зали намунавий лойиҳалар асосида барпо этилди ёки капитал реконструкция қилинди;

- ўқув муассасаларининг моддий-техник базасини мунтазам янгилаб бориш, тизимли асосда замонавий компьютер техникаси, ўқув-лаборатория ускуналари, мебел ва ўқув анжомлари билан қайта жиҳозлаш, уларни талаб даражасида сақлаш ҳамда яратилган бу улкан салоҳиятдан самарали фойдаланиш мақсадида мутлақо янги бир тузилма – молия вазирлиги ҳазурида махсус жамғарма ташкил этилди. Жамғарманинг ҳисоб рақамига 2010 йили 315 миллиард сўм маблағ ажратилган бўлса, 2011 йилда 370 миллиард сўм ажратилмоқда;

- 2010 йилда Тошкент шаҳрида Турин политехника университетининг янги, замонавий ўқув комплекси барпо этилди. Ушбу олий ўқув юрти мамлакатимизда жадал ривожланиб бораётган автомобиль саноати ва бошқа тармоқлар учун юқори малакали кадрлар тайёрламоқда;

- шу давр мобайнида кадрлар тайёрлаш тизими такомиллаштирилди, олий таълим бакалавриат босқичининг 50 та йўналиши ва магистратура босқичининг 74 та мутахассислиги унификация қилинди, ўрта махсус, касб-хунар ва олий таълим йўналишлари ҳамда мутахассисликларининг янги классификаторлари жорий этилди;

- Наманган шаҳрида 9900 ўқувчи ўринли 14 та умумтаълим мактаби, 1350 ўқувчи ўринли 4 та академик лицей, 23240 ўқувчи ўринли 41 та касб-хунар коллежи қуриб ишга туширилди ва реконструкция қилинди;

- 2010 йилда Тошкент давлат иктисодиёт университетининг 3200 ўқувчи ўринли янги ўқув корпуси қурилиши тугалланди ва у жиҳозланмоқда. Тошкент молия институтининг 3500 ўқувчи ўринли ўқув корпуслари бинолари реконструкция қилинди. Термиз давлат университетининг 2300 ўқувчи ўринли янги ўқув корпусининг иккинчи навбати қурилди. Тошкент ахборот технологиялари университетининг Самарқанд филиалининг янги биноси қурилди. Қарши давлат университети ўқув корпуслари бинолари реконструкция қилинди;

- мамлакатимизда умумий ва ўрта махсус таълим давлат томонидан кафолатланмоқда. 7-15 ёшдаги болаларнинг бошланғич ва умумий таълимга камраб олиниши, шунингдек аҳолининг саводхонлик даражаси бугунги кунда юз фоизни ташкил этади. Бу эса БМТнинг бошланғич ва ўрта мактабларда таълим сифатини ошириш соҳасида минг йиллик ривожланиш мақсадларининг Ўзбекистон томонидан етакчи давлатлар қаторида бажарилаётганини тўла тасдиқлайди.

4-вазифа - баркамол авлодни шакллантириш учун ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш, ўқув юртларида ўқув лабораториялари базасини такомиллаштириш бўйича амалга оширилган ишлар:

- 2010 йилда 560 та етакчи кластер мактаби қиймати қарийб 6 миллион АҚШ доллариға тенг бўлган 13 минг 500 та компьютер техникаси билан таъминланди. 750 дан ортиқ қишлоқ мактаби замонавий ўқув-лаборатория ускуналари ва мультимедия воситалари билан жиҳозланди, 1,5 мингта қишлоқ мактаби ўқитувчилари умумий қиймати қарийб 13 миллион АҚШ доллари бўлган 3 минг 400 та шахсий компьютер билан таъминланди:

- узлуксиз таълим тизимида, шу жумладан, мактабгача тарбия болалар муассасалари, мактаблар, ўрта махсус касб-хунар таълими муассасалари (касб-хунар коллежлари ва академик лицейлар), олий ўқув юртларида янги стандартлар ишлаб чиқилди ва тасдиқланди.

- 2010-2011 йиллар мобайнида ҳар бир умумтаълим мактабида, академик лицей ва касб-хунар коллежида маҳаллий тармоқли замонавий компьютер синфи жиҳозланиб, унинг фаолият кўрсатиши таъминланмоқда;

- 2010-2011 йиллар даврида ҳар бир умумтаълим мактаби 41 номдаги электрон дарслик ва ўқув фильмлари, шунингдек, Ўзбекистон тарихи, маданияти ва замонавий ютуқлари бўйича электрон манбалар билан таъминланмоқда;

- умумтаълим мактабларининг компьютер техникаси ва ўқув-лаборатория жиҳозлари сақланиши, уларга техник хизмат кўрсатилишини таъминлаш бўйича комплекс тадбирлар амалга оширилди;

- имконияти чекланган ва уйда ўқишга жалб қилинган 5-9-синфларнинг 10 нафардан ўқувчиси ҳар бир туманда шахсий компьютер билан таъминланиб, улар «Ziyo-Net» тармоғига (ҳаммаси бўлиб 2000 киши) уланди, жисмоний имкониятлари чекланган талабаларни уйда қўшимча равишда ўқитиш учун 250 талаба «Ziyo-Net» тармоғига уланди;

- мактаблар, лицейлар, касб-хунар коллежлари, олий ўқув юртларининг ўқитувчилари, илмий-тадқиқот ташкилотларининг ходимлари ўртасида «Йилнинг энг яхши педагоги», «Йилнинг энг яхши мураббийси», «Йилнинг энг яхши илмий раҳбари» танловлари ташкил қилинди;

- ўқув жараёнини ва педагогик технологияларни такомиллаштириш бўйича лойиҳаларни тайёрлаган энг яхши педагогларга танлов асосида педагогик грантлар бериш борасидаги чора-тадбирлар тизимини амалга ошириш давом эттирилди.

5-вазифа - Замонавий ахборот ва коммуникация технологиялари, рақамли ва кенг тармоқли телекоммуникация алоқа воситалари ва интернет тизимини янада ривожлантириш, уларни ҳар бир онла ҳаётига жорий этиш ва кенг ўзлаштириш бўйича амалга оширилган ишлар:

1994 йилда республикада 475 та ОАВ, улардан 384 та газета, 66 та журнал, 19 та телестудия, 3 та кабель телевидениеси, 2 та радиостудия ва битта агентлик фаолият кўрсатаётган бўлса²⁷, давлатимиз раҳбари ўз маърузасида таъкидлаганидек, кейинги 10

²⁷ ОВА: ҳуқуқий база такомиллаштирилмоқда // Халқ сўзи, 2010 йил 20 август.

Йилнинг ўзида босма оммавий ахборот воситаларининг сони 1,5 баробар, электрон оммавий ахборот воситаларининг сони эса 7 баробар кўпайиб, бугунги кунда уларнинг умумий сони қарийб 1200 тага етди. Мавжуд барча телеканалларнинг қарийб 53 фоизи, радиоканалларнинг эса 85 фоизи нодавлат оммавий ахборот воситалари ҳисобланади. Оммавий ахборот воситалари Ўзбекистонда яшайдиган миллат ва элатларнинг 7 та тилида фаолият олиб боради, шунингдек, босма материаллар ва телекўрсатувлар инглиз тилида ҳам тарқатилмоқда²⁸;

- мамлакатимиздаги барча, яъни 12 мингдан ортиқ таълим муассасаси, илмий ва маданий-маърифий ташкилотлар 25 мингдан зиёд ўқув материали ва ресурсларни ўз ичига олган таълим порталига (масофадан туриб ўқитиш усуллари таълим тизимига жорий этиш) уланди.

- замонавий ахборот ва компьютер технологиялари, рақамли ва кенг форматли телекоммуникациялар, интернетни нафақат мактаб, лицей, коллеж ва олий ўқув юртларига, балки ҳар бир оилага жорий қилиш ҳаракатлари бугунги кунда тобора кучайиб бормоқда, бу ишлар натижасида юртимизда 6,6 миллион киши интернетдан фойдаланмоқда, уларнинг ярмини мобил алоқа орқали интернетдан фойдаланувчилар ташкил этади;

- Ўзбекистонда кейинги йилларда сунъий йўлдош алоқа тармоғи орқали телерадиодастурларни тарқатиш йўлга қўйилди. Бугунги кунда мамлакатимиз телекоммуникациялар тизими дунёнинг 180 та мамлакатига 28 та йўналиш бўйича тўғридан-тўғри чиқадиган халқаро каналларга эга. Юртимиздаги телерадиоканаллар томонидан тайёрланаётган кўрсатув ва эшиттиришлар Интернет глобал тармоғи орқали реал вақт режимида жаҳонга узатилмоқда;

- дастур доирасида ҳаётнинг барча соҳаларига ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш, улардан ҳар бир ташкилот ва оилада фойдаланишни тарғиб қилиш оммавий тадбирлар ўтказилди;

- аҳолига, шу жумладан, қишлоқ аҳолига интернет тармоғининг халқаро каналларига кириш имконияти босқичма-босқич кенгайтириб борилди. Ўқув юртларидаги компьютер синфлари ва интернет тармоғидан жамоатчилик асосида фойдаланиш пунктлари базасида ахборот технологиялари асосларини ўқитиш тизими ташкил этилди;

- бугунги кунда юртимиз мобил алоқанинг ривожланиш кўрсаткичи бўйича дунёда олдинги ўринда турган ўн та мамлакат қаторига киради. Ўзбекистонда мобил алоқа хизматидан фойдаланувчиларнинг умумий сони 2000 йилга нисбатан 200 баробар ошиб, 19 миллиондан ортиқ абонентни ташкил этмоқда. Агар ўн йил олдин мамлакатимиз аҳолисининг ҳар минг нафарига 4 дондан кам мобил телефон тўғри келган бўлса, бугун бу кўрсаткич 600 дондан ошиб кетди.

6-вазифа - ёш авлодни jisмонан баркамол этиб тарбиялаш, болалар спорт соҳасида ҳамда ёшларнинг спорт билан доимий шуғулланиши борасидаги ишларни кучайтириш, янги спорт комплексларини қуриш ва жиҳозлаш, уларни юқори малакали устоз ва мураббийлар билан таъминлаш бўйича амалга оширилган ишлар:

- мустақиллик йилларида юртимизда 1 минг 200 дан зиёд янги спорт иншооти барпо этилиб, уларнинг мингдан ортиғи қишлоқ жойларда қурилди. Бу эса 260 минг нафардан зиёд боланинг спортнинг кўплаб турлари билан мунтазам шуғулланиши учун имконият яратди;

- Андижон шаҳрида «Универсиада – 2010» спорт ўйинлари ўтказилди;

- «Спорт ҳаётидан ҳеч ким четда қолмаслиги керак» деган шиордан келиб чиққан ҳолда, кам таъминланган оилаларга мансуб 120 минг нафар қиз бола 3 миллиард 500 миллион сўмлик спорт кийими ва жиҳозлари билан таъминланди;

Аҳолининг интернет тармоғидан фойдаланиш имконияти кенгайиб бораётганини албатта ижобий баҳолаш лозим. 2010 йилда интернет хизматидан фойдаланувчилар сони 1,4 баробар кўпайди ва 6,6 миллион кишидан ошди.

Ислом Каримов

²⁸ Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. –Т.: Ўзбекистон, 2010, 30-бет.

- мамлакатимизда бадний гимнастикани ривожлантириш дастури доирасида ушбу спорт тури билан шугилланидиган қизлар сони 2010 йилнинг ўзида 6-7 баробар, айрим вилоятларда эса 10-12 баробар ортиди;

- Хитойда якунига етган ўн олтинчи ёзги Осиё ўйинларида бадний гимнастика бўйича қизларимиз Осиё қитъаси вакиллари орасида шарафли иккинчи ўринни эгаллашди;

- 2010 йилда ўтказилган 42 та халқаро мусобақада Ўзбекистондан иштирок этган 500 нафардан зиёд ёш спортчининг учдан бир қисмини қизлар ташкил қилди;

- 2010 йил ёзида Сингапурда бўлиб ўтган биринчи ўсмирлар Олимпия ўйинларида спортчи ёшларимиз муносиб катнашиб, 9 та медални қўлга киритди;

- шунингдек, ушбу Осиё ўйинларида 11 та олтин, 22 та кумуш, 23 та бронза медали қўлга киритилди, вакилларимиз умумжамоа ҳисобида саккизинчи ўринни эгаллаб, кучли ўнликдан жой олишди;

- айниқса, Тошкент давлат жисмоний тарбия институтининг талабаси, каноэда эшак эшиш бўйича икки қарра жаҳон чемпиони Вадим Менков халқимизнинг ҳақиқий ифтихорига айланди, бу истиснодори спортчимиз 2010 йилда ўз йўналиши бўйича дунёнинг энг яхши спортчиси деб тан олинди;

- футбол бўйича Ўзбекистон ўсмирлар терма жамоаси Осиё чемпионатида фахрли 2-ўринни қўлга киритиб, Мексикада бўлиб ўтадиган жаҳон чемпионатида иштирок этиш имкониятига эга бўлди;

- Аргентинада бўлиб ўтган ампутант ногиронлар ўртасида футбол бўйича жаҳон чемпионатида Ўзбекистон терма жамоаси иккинчи маротаба жаҳон чемпиони унвонига сазовор бўлди.

7-вазифа - ёшларни, касб-ҳунар коллежлари ва олий таълим муассасалари битирувчиларини, хусусан, қишлоқ жойларда тадбиркорлик фаолиятига кенг жалб этиш бўйича амалга оширилган ишлар:

- Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Таълим муассасаларининг битирувчиларини тадбиркорлик фаолиятига жалб этиш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармони эълон қилинди, битирувчиларга ўз бизнесини ташкил этиши учун имтиёзли кредитлар бериш бўйича банклар томонидан имтиёзли кредитлар бериш тизими йўлга қўйилди;

Ҳозирги кескин рақобат шароитида инновацион технологиялар ва илм-фанни янада ривожлантириш, иқтидорли ёшларни илмий фаолиятга жалб этиш, ўз ижодий ва интеллектуал салоҳиятини рўёбга чиқаришлари учун уларга зарур шарт-шароитлар яратиш муҳим аҳамиятга эга.

Ислом Каримов

- 2010 йилда ёшлар учун 520 мингта янги иш ўрни ташкил этилди. Касб-ҳунар коллежлари, академик лицейлар ва олий таълим муассасалари битирувчиларини ишга жойлаштиришни рағбатлантиришга йўналтирилган кичик корхоналар ходимларининг чекланган сонини белгилаш тартиби такомиллаштирилди;

- ёшларда меҳнат кўникмаларини тарбиялаш ва тадбиркорлик ташаббускорлигини шакллантириш мақсадида тажриба тариқасида аграр йўналишдаги касб-ҳунар коллежлари ҳузурида ёрдамчи ўқув хўжаликлари, саноат, қурилиш, архитектура, конструкторлик ва сервис каби корхоналар, ишлаб чиқариш цехлари, устахоналар, кичик сервис корхоналари ташкил этилди;

- узлуксиз таълим тизимида ўқувчи ва талаба ёшларда тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун мажбурий бўлган энг кам зарурий кўникма ва малакани шакллантириш чора-тадбирлари кўрилди;

- «Келажак овози» минтақавий ёшлар ташаббуслари марказлари базасида ёш тадбиркорлар учун микрокредитлар берган ҳолда, тадбиркорлик ва замонавий менежерлар тайёрлашни ривожлантириш бўйича махсус мактаблар ташкил этилди;

- ёшларни ишга жойлаштиришга кўмаклашиш маркази фаолияти янада фаоллашди.

8-вазифа - ёшларнинг ижодий ва интеллектуал салоҳиятини рўёбга чиқариш учун шарт-шароитлар яратиш, фанни янада ривожлантириш ҳамда истеъдодли, иқтидорли ёшларни илмий фаолиятга фаол жалб этиш бўйича амалга оширилган ишлар:

- «Олий малакали илмий ва илмий-педагогик кадрлар тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» Президент қарори қабул қилинди.

Натижада:

- илмий кадрлар тайёрлашнинг аспирантура ва докторантура каби эскирган шакллари ўрнига мамлакатимиз олий ўқув юртлари ва илмий-тадқиқот муассасаларида стажёр-тадқиқотчи-изланувчилар ва катта илмий-изланувчилар институти жорий этилди;

- энг муҳими ана шу тадқиқотчиларнинг иш ҳақи 1,6 баробарга қўпайди;

- олий таълим муассасаларида Ёш олимларнинг илмий тадқиқотларини қўллаб-қувватлаш жамғармалари шакллантирилди;

- иқтидорли ёшларнинг интеллектуал савиясини ривожлантириш учун фундаментал, амалий тадқиқотлар ва инновацион ишлар лойиҳалари танлови ҳамда ёш олимларнинг илмий-техник дастурлари шакллантирилди, “Ёшлар ва мамлакатни инновацион ривожлантириш” мавзусида республика илмий-амалий конференцияси ўтказилди ҳамда Инновацион ғоялар маркази ташкил топди;

- Қашқадарё, Фарғона ва Тошкент вилоятларида иқтидорли ёшлар учун ёзги ва қишки ўқув оромгоҳлари ташкил этилди;

- 2010 йилда болалар ва ёшларнинг ижодий истеъдоди ва қобилиятини ривожлантириш бўйича 6 ёшдан 14 ёшгача бўлган болалар учун “Янги авлод” болалар ижодиёти фестивали, “Ягонасан, муқаддас Ватан!” республика танлови, “Ниҳол” республика мукофоти бўйича кўп босқичли танловлар ўтказилди.

9-вазифа - ёш оилаларга ғамхўрликни кучайтириш ва уларнинг ҳуқуқий ва ижтимоий муҳофазасини ташкил қилишни таъминлаш, соғлом ва мустахкам оилани қарор топтириш учун шарт-шароитлар яратиш бўйича амалга оширилган ишлар:

- 2010 йилда оила институтини қўллаб-қувватлаш бўйича аввалги йилларда бошлаган ишларимиз давом эттирилиб, 2,5 минг ёш оилага уй-жой қуриш ва уни

жиҳозлаш каби масалаларни ҳал этиш учун тижорат банклари томонидан 107 миллиард 600 миллион сўмлик ипотека ва истеъмолад кредитлари берилди;

- вилоят, шаҳар ва туман ҳокимликлари томонидан нотурар-жой биноларни реконструкция қилиш ва уй-жой харид этиш учун ҳомийларнинг 5 миллиард 800 миллион сўмлик маблағлари жалб этилди;

- шунингдек, 7 минг 200 дан зиёд ёш оилага бепул қорамол берилиб, шу мақсадлар учун 5 миллиард 300 миллион сўм маблағ ажратилди;

- республикаимизнинг ҳар бир тумани (шаҳар)да 10 та кам таъминланган оилага тўй ва оилавий тантаналарни ўтказишда кўмаклашилди;

- ёшлар ўртасида оилавий қадриятларни тарғиб қилиш бўйича биргаликда яшаётганига 5 йил, 10 йил ва 25 йил бўлган ақил ва бахтли оилалар тўғрисида ҳикоя қилувчи «Ибратли оила» телекўрсатувлари намойиш этилди.

- ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш тўғрисида “Сиз оилага масъулсиз”, “Ёш оиланинг турмуш маданияти” номли буклетлар, рисоалар, плакатлар, мақола ва ижтимоий роликлар тайёрланди.

10-вазифа - ёшларда соғлом турмуш тарзи тамойилларини мустахкамлаш, уларни наркомания, маънавиятсизлик, ўзга ёт маданиятлар, таҳдидлар ва ташқи таъсирлардан сақлаш бўйича амалга оширилган ишлар:

Ҳалоллик, эзгулик ва меҳрибонлик ҳақидаги тушунчалар, катталарга ҳурмат туйғуси, аввало, оилада пайдо бўлади, инсоннинг дунёқараши миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида айнан шу муҳитда шаклланади.

Ислом Каримов

- ёшларда «оммавий маданият» ниқоби остидаги хуружлар, диний экстремизм, халқаро терроризм, халқимизга ёт бўлган ғоя ва қадриятларнинг четдан «экспорт» қилинишига қарши қатъий позицияни шакллантириш бўйича ахборот ва педагогик технологияларнинг замонавий, янги шакллари жорий қилинди.

“Оммавий маданият”ни Ғарб маданияти билан боғлиқ ҳодиса деб тушуниш, унга ғоясизлик, сифатсизлик ва дидсизлик намунаси сифатида баҳолаш кенг тарқалган. XX асрда ва XXI аср бошларга келиб радио, кино телевидение, видео компьютер, интернет тизимининг пайдо бўлиши ва ривожини натижасида “оммавий маданият” намуналарининг дунё бўйлаб ёйилишига сабаб бўлди. Бу давр кўпчилик учун мақбул бўлган қараш ва қадриятларни шакллантириш имканиятлари ҳам ижобий ҳам солбий томонга кескин ўзгаргани билан ажралиб туради. Президентимиз Ислам Каримов “Юксак маънавият - енгилмас куч” асарида “оммавий маданият”га қуйидагича изоҳ берган: “Коммунистик мафкура ва унинг ахлоқ нормаларидан воз кечилганидан сўнг жамиятда пайдо бўлган ғоявий бўшлиқдан фойдаланиб, четдан биз учун мутлоқо ёт бўлган, маънавий ва ахлоқий тубанлик иллатларини ўз ичига олган “оммавий маданият” ёпирилиб кириб келиши мумкинлигини унутмаслик керак”²⁹.

“Оммавий маданият” ниқоби остида кириб келаётган хуружлар: 1) молиявий имкониятларга эга бўлган айрим сиёсий кучларнинг ғаразли ниятларини амалга оширишда мафкурарий қурол сифатида «оммавий маданият»дан фойдаланмоқда. 2) одамлар, ёшларнинг онгу тафаккури, маънавий оламини издан чиқаришга қаратилган, сохта ғоя ва мафкураларни тарғиб қилмоқда; 3) замонавий ахборот технологияларини ишлатмоқда; 4) ахлоқий бузуқлик ва зўрвонликни тарғиб қилинмоқда.

“Баркамол авлод йили” давлат дастурида индивидуализм; эгоцентризм (шахснинг ўз қизиқиш доирасига боғланиб қолиши, ўз фикрини ўзгартира олмаслиги); бюрократия; манфаатпарастлик; порахўрлик; маҳаллийчилик; шухратпарастлик; лоқайдлик; бефарқлик; сотқинлик каби иллатларга қарши курашиш масалалари ҳам ўз аксини топди ва шу борада ҳам кўпгина ишлар амалга оширилди.

Шунингдек, маънавият соҳасида қуйидаги масалаларга эътибор қаратилди:

- “оммавий маданият”нинг савияси паст, енгил-елпи намуналарига қарши ҳақиқий санъат асарларининг юксак дурдоналарини кенг тарғиб ва ташвиқ қилиш;

- «Ёшлар соғлом турмуш тарзини танламоқда» комплекс дастури ишлаб чиқилиб, ҳар бир таълим муассасасида гиёҳвандликка қариш кураш халқаро ойлиги, “Биз - гиёҳвандликка қаршимиз” ёшлар фестивали ўтказилди. “Соғлом турмуш тарзи - ёшларни уйғун камол топтириш гарови” махсус таълимий-маърифат сайти ташкил этилди, “Ёшлар соғлом турмуш тарзини танламоқда» шиори остида шоу-концертлар ташкил қилинди;

- миллий ғоя ва мафкура, мамлакатимиз тарихи мавзулари бўйича веб-ресурслар янада кенгайтирилди, олий ўқув юртлари, лицейлар, коллеж ва мактабларда «Ziyo-Net» тармоғи имкониятлари ва ахборот ресурсларидан кенг фойдаланилди;

- давлат музейларига кириш 18 ёшгача бўлган болалар учун bepул бўлган тартиб жорий этилди;

- қатъий эътиқод ва қарашларга эга бўлган, маънавий таҳдидларга ва четдан кўрсатилаётган таъсирларга қарши туришга қодир бўлган ёшларни тарбиялашга эътибор берилди, ахлоқий маданиятни ва интернетдан фойдаланиш маданиятини ошириш, паст савияли “оммавий маданият”нинг кириб келишига қарши чора-тадбирлар амалга оширилди;

11-вазифа – “Баркамол авлод йили” Давлат дастурининг мақсади, мазмуни ва аҳамияти тўғрисида оммавий ахборот воситаларида тушунтириш ишларини тизимли асосда ташкил этиш бўйича амалга оширилган ишлар:

- оммавий ахборот воситалари аҳолининг барча қатламлари ўртасида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 17 ва 18 йиллигига бағишланган тантанали йиғишларидаги

²⁹ Каримов И.А. Юксак маънавият - енгилмас куч. –Тошкент, Маънавият, 2008. 117-бет.

матърузаларида баён қилиган “Баркамол авлод йили” Давлат дастурининг мақсади, мазмуни ва аҳамияти тўғрисида кенг тушунтириш ишлари олиб борилди;

- чет элларда Ўзбекистон Республикаси дипломатик ваколатхоналари орқали, шу жумладан, замонавий ахборот технологиялари, алоқанинг ер сунъий йўлдоши каналларидан фойдаланган ҳолда, “Баркамол авлод йили” давлат дастурининг моҳияти ва аҳамияти тўғрисида тизимли тушунтириш ишлари йўлга қўйилди;

- “Баркамол авлод йили» давлат дастурини бажариш учун барча молиявий манбалар ҳисобидан 2010 йилда қарийб 8 триллион сўм ва 165 миллион доллар маблағ йўналтирилди.

Бу эса, ўз навбатида, мамлакатимизда ҳар томонлама муносиб ёшларни, Ватанимиз келажаги учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир бўлган, жисмоний ва маъновий соғлом, баркамол авлодни тарбиялаш учун зарур барча шарт-шароитларни яратиш бўйича аниқ мақсадга қаратилган кенг кўламли чора-тадбирларни амалга ошириш имконини тугдирди.

Ислом Каримов

II БЎЛИМ. 2011 ЙИЛНИНГ МУҲИМ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ

1-БОБ. ТАРКИБИЙ ЎЗГАРИШЛАР ВА ЮКСАК ТЕХНОЛОГИЯЛАРГА АСОСЛАНГАН ЗАМОНАВИЙ ТАРМОҚЛАР ВА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ СОҲАЛАРИНИ ЖАДАЛ РИВОЖЛАНТИРИШ

1.1. Ишлаб чиқариш жараёнига янги, самарали технологияларни татбиқ этиш зарурати ва истикболлари

Маълумки, маҳаллийлаштириш жараёни иқтисодийнинг жадал ва барқарор ривожланишини таъминлаш, унинг ташқи омилларга боғлиқлигини камайтириш, ишлаб чиқариш жараёнларига янги, самарали технологияларни татбиқ қилишни жадаллаштириш, маҳаллий хомашё ва ишлаб чиқариш ресурсларидан кенг фойдаланиш, шу асосда замонавий рақобатдош маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтириш, валюта маблағларидан тежамли ва оқилона фойдаланиш, шунингдек, янги иш жойларини яратиш имконини беради. Маҳаллийлаштириш дастурининг амалга оширилиши қуйидаги ижобий жиҳатлар билан тавсифланади:

- мавжуд ишлаб чиқариш қувватларидан самарали фойдаланиш;
- турли саноат тармоқларининг қўшилган қиймати юқори бўлган маҳсулотлари экспортини кўпайтириш ва анъанавий экспорт салмоғини камайтириш;
- самарали ички ва тармоқлараро ишлаб чиқариш кооперация алоқаларини ривожлантириш;
- иқтисодийнинг реал секторида мамлакатимиз корхоналарининг кооперацияси салоҳиятидан юқори даражада фойдаланиш;
- маҳаллий хомашёни қайта ишлашни кенгайтириш, ишлаб турган корхоналарни замонавийлаштириш ва янгиларини ташкил этиш ҳисобидан иқтисодий таркибини такомиллаштириш ва ҳ.к.

Президентимиз Ислом Каримов 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги маърузасида “Мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларни диверсификация қилиш бўйича амалга оширилаётган ишларга алоҳида эътибор қаратишни истардим. 2010 йилда саноат ишлаб чиқариш таркибида юқори қўшимча қийматга эга бўлган тайёр маҳсулотнинг улуши 50 фоиздан зиёдни ташкил этди.”³⁰, деб таъкидлаб ўтган эди.

Маҳаллийлаштириш – импорт қилинадиган тайёр маҳсулот, бутловчи буюмлар ва материалларни мамлакатда ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш орқали унга бўлган ички талабни қондириш ва экспортини йўлга қўйиш.

2009 йилда мамлакатимиздаги энгил ва озиқ-овқат саноатининг истеъмол товарлари ишлаб чиқаришга ихтисослашган корхоналари, шунингдек, ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастурида иштирок этаётган корхоналар учун кенг қўламли қўшимча солиқ ва божхона имтиёзлари берилди. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 27 январдаги 1048-сонли қарорига кўра, бутловчи қисм ва деталлар, тайёр маҳсулотлар, материаллар ва хомашё турларини ишлаб чиқарувчи корхоналар 2011 йил 1 январгача:

³⁰ Ислом Каримов. “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади” 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги маъруза. Халқ сўзи, 2011 йил. № 16.

- четдан келтириладиган технологик асбоб-ускуналар ва улар учун эҳтиёт қисмлар, шунингдек, маҳаллийлаштириладиган маҳсулотлар ишлаб чиқаришда технологик жараёнда фойдаланиладиган, республикада ишлаб чиқарилмайдиган компонентлар учун божхона тўловлари (божхона расмийлаштириш йиғимларидан ташқари);

- маҳаллийлаштириш лойиҳалари бўйича ишлаб чиқарилган маҳсулотлар бўйича фойда солиғи, ягона солиқ тўлови (солиқ солишнинг соддалаштирилган тизимини қўллайдиган субъектлар учун);

- маҳаллийлаштириладиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш учун фойдаланиладиган асосий ишлаб чиқариш фондлари бўйича мулк солиғи тўлашдан озод қилинди.

2008 йилда Республика Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржасига халқаро мақоми берилди. Иқтисодиётнинг реал секторини ривожлантириш вазифаларини ҳал эта бориб Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржаси узоқ муддатли ҳўжалик алоқаларини йўлга қўйиш ва кенгайтириш учун зарур қонунчилик базаси ва бозор инфратузилмасини яратиш, тармоқ ичидаги, тармоқлараро ва халқаро кооперация доирасида корхоналарга зарур хомашё ва кредит ресурсларидан эркин фойдаланиши имкониятини таъминлашга хизмат қилади.

Саноат ярмаркаси ва кооперация биржаси икки босқичда:

- биринчи босқичда – тармоқ кўргазмалари ва ярмаркалари;
- иккинчи босқичда – халқаро тармоқлараро саноат ярмаркаси ва кооперация биржаси ўтказилади.

2009 йил 20-27 октябрь кунлари ўтказилган халқаро саноат ярмаркаси ва кооперация биржасининг қуйидаги натижалари унинг юқори самара берганини кўрсатади:

- ярмаркада 378 та маҳаллий корхона, 46 та хорижий давлатнинг 600 та фирмаси вакиллари иштирок этди;
- жами ташриф буюрганлар сони 41 минг кишини ташкил этди;
- ярмаркада илгаридан ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар билан бирга 124 турдаги янги тайёр маҳсулот, бутловчи қисм ва материаллар намоиш қилинди;
- кооперация биржаси давомида 1,9 триллион сўмлик, яъни 2008 йилга нисбатан 1,4 марта қўп ҳажмдаги шартномалар имзоланди;
- мамлакатимиз корхоналарида ишлаб чиқарилган 2,3 миллиард АҚШ долларлик маҳсулотни экспорт қилиш бўйича хорижий фирмалар билан шартномалар тузилди ва ҳ.к.

Корхоналар ўртасидаги кооперация алоқаларини кенгайтириш ва маҳсулот ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш ўзаро чамбарчас боғлиқ жараёндир. Тармоқ ичидаги ва тармоқлараро саноат кооперациясининг кенгайтириши тайёр маҳсулот, бутловчи буюм ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш учун шарт-шароит яратади.

Ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш – саноат ишлаб чиқаришининг турли босқичларида импорт шаклида харид қилиш орқали қўлланилувчи деталлар, бутловчи қисмлар, ярим тайёр маҳсулотлар ва тайёр маҳсулотларни маҳаллий хомашё ва материаллар асосида ишлаб чиқаришга ўтказиш жараёни.

Импорт ўрини босиш самараси – маҳаллийлаштириш жараёнини амалга ошириш орқали ишлаб чиқарилган маҳсулот ва кўрсатилган хизматлар натижасида тежалган импорт маҳсулотлари қиймати.

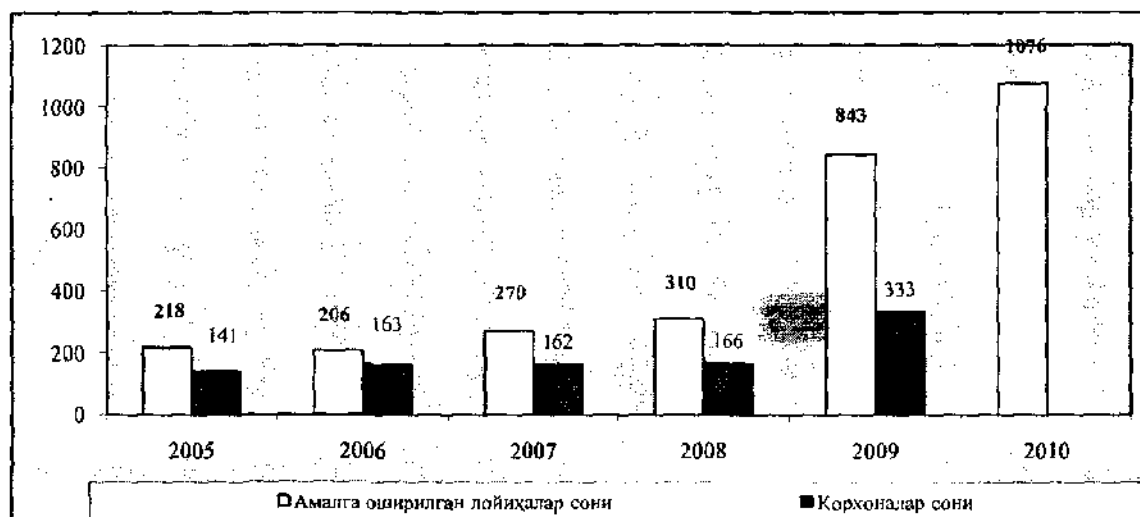
Иқтисодиётнинг реал секторини қўллаб-қувватлаш борасидаги муҳим йўналишлардан яна бири – бу саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюм ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш жараёнидир.

Кенг қўламли ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастури доирасида 2009 йил давомида 333 та корхона негизида 843 та амалга оширилаётган лойиҳа бўйича 2854,0 миллиард сўм ҳажмида маҳсулотлар ишлаб чиқарилган (1.1.1-расм). Нефть-газ ускуналари, кимё саноати маҳсулотлари, автомобиль саноати учун бутловчи қисмлар ва бошқа 120 дан

ортиқ янги турдаги маҳсулот ишлаб чиқариш йўлга қўйилиб, 2 мингга яқин янги иш ўрни яратилди.

Маҳаллийлаштириш дастури доирасида маҳсулот турлари ишлаб чиқариш ҳажми ўтган йилга нисбатан 2.3 баробар ўсиб, импорт ўрнини босиш самараси 1,9 миллиард АҚШ долларини ташкил этди.

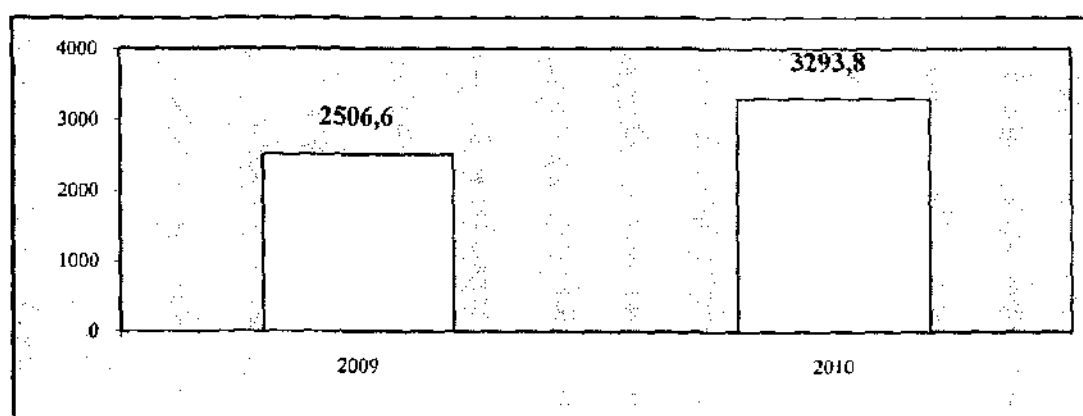
2009 йилда мамлакатимиздаги енгил ва озиқ-овқат саноатининг истеъмол товарлари ишлаб чиқаришга ихтисослашган корхоналари, шунингдек, ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастурида иштирок этаётган корхоналар учун кенг қўламли қўшимча солиқ ва божхона имтиёзлари берилди.

1.1.1-расм. Маҳаллийлаштириш бўйича амалга оширилган лойиҳалар ва уларда иштирок этган корхоналар сони.

Бундан кўринадики, жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози шароитида мамлакатимизда иқтисодиётнинг реал сектори корхоналарини қўллаб-қувватлаш чораларининг изчил амалга оширилиши барқарор ва мутаносиб ўсиш суръатларини таъминлаш учун етарли шарт-шароитлар яратди.

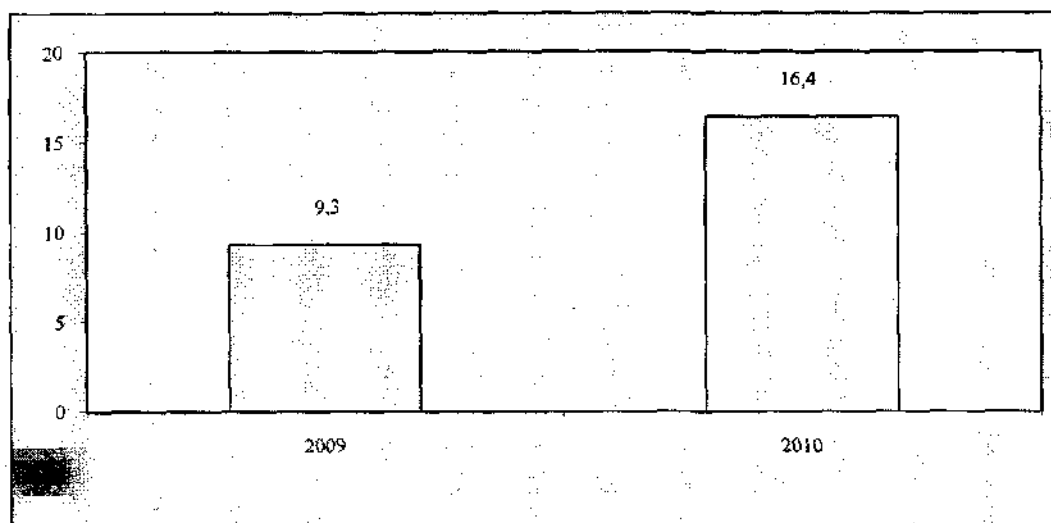
Тармоқ ичидаги ва тармоқлараро саноат кооперациясининг кенгайиши тайёр маҳсулот, бугловчи буюм ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш учун шарт-шароит яратади.

1.1.2-расм. Маҳаллийлаштирилган маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажми (миллиард сўм).

Мамлакатимиз саноат корхоналари томонидан ўтган йили 160 дан ортиқ турдаги янги товар ва маҳсулотлар, жумладан, мутлақо янги технологик платформа негизида “Спарк” енгил автомобилени ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Бундан ташқари, катта ҳажмдаги юк

ташийдиган “МАН” автомобилларини, энегия тежайдиган лампалар, “ЭлЖи” русумидаги холодильникларни йиғиш, калий ўғитлари ва бошқа муҳим маҳсулотларни ишлаб чиқариш бошлаб юборилди.

1.1.3-расм. Маҳаллийлаштирилган маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажмининг жами sanoat ишлаб чиқаришдаги улуши.

Ички тармоқ ва тармоқлараро саноат кооперациясини янада ривожлантиришнинг асосий йўналишлари:

- саноат корхоналарининг ички тармоқ ва тармоқлараро кооперацияси доирасида узоқ муддатли хўжалик алоқаларини шакллантириш ҳамда кенгайтириш учун зарур қонунчилик базасини ва бозор инфратузилмасини яратиш;
- ускуналар, бутловчи буюмлар, хомашё ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштиришни амалга ошираётган корхоналарнинг зарур хомашё ва кредит захираларидан эркин фойдаланишини таъминлаш;
- маҳаллий хомашё негизида тайёр маҳсулот, бутловчи буюм ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш борасида ҳар йили қабул қилинадиган дастурларнинг саноат кооперациясини ривожлантиришдаги роли ва аҳамиятини ошириш, шунингдек, дастурларга киритилган маҳаллийлаштириш лойиҳаларининг ўз вақтида бажарилиши учун ижрочиларнинг жавобгарлигини кучайтириш;
- янги технологияларни ишлаб чиқиш ҳамда уларни йирик ва кичик корхоналарда жорий этиш имконини берадиган инновация лойиҳаларини қўллаб-қувватлаш ва амалга ошириш учун венчур жамғармаларини, шунингдек, инфратузилма объектларини ташкил этиш.

1.1.1-жадвал

Тармоқлараро ва минтақавий саноат ярмаркалари

Вилоятлар	2010 йил тузилган шартномалар ҳажми (миллион сўм)
Фарғона	974
Қашқадарё	2233,6
Навоий	445
Самарқанд	2613,7
Қорақалпоғистон	414,8
Тошкент шаҳри	3354
Бухоро	2952

Жиззах	2348,4
Хоразм	2700
Сирдарё	1501,4
Сурхондарё	4675
Тошкент вилояти	8203,8
Жами	34415,7

1.1.2-жадвал

Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржасининг 2010 йил якунлари

Вилоятлар	2009 йил (миллионсум)	2010 йил (миллионсум)
Қорақалпоғистон	1958,0	1749,3
Андижон	7450,4	12753,3
Бухоро	3649,7	7005,3
Жиззах	3886,5	6042,0
Қашқадарё	2102,5	2508,5
Навоий	2060,5	2488,5
Наманган	2099,3	5759,4
Самарқанд	5151,9	4056,8
Сурхондарё	1105,5	1574,4
Сирдарё	2427,4	537,6
Тошкент вилояти	19417,6	30230,6
Фарғона	3195,7	8486,0
Хоразм	2307,5	3177,0
Тошкент шаҳри	89103,1	139292,4
Жами	145 915	225 661

2-БОБ. ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ МОДЕРНИЗАЦИЯ ҚИЛИШ, ТЕХНИК ВА ТЕХНОЛОГИК ҚАЙТА ЖИҲОЗЛАШ, ИҚТИСОДИЁТНИНГ ЕТАКЧИ ТАРМОҚЛАРИНИ ЖАДАЛ ЯНГИЛАШ

2.1. Мамлакатимизни модернизация қилиш борасида амалга оширилиши режалаштирилаётган ишлар

Ўзбекистон иқтисодиётини либераллаштириш ва модернизация қилиш, ишлаб чиқариш самарадорлигини янада ошириш, иқтисодиёт тармоқларини техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлаш ҳамда иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш масалаларига эътибор ҳозирги кунда, айниқса, жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг салбий оқибатларидан сақланиш даврида долзарб масалага айланиб бормоқда. Бу борада амалга оширилаётган ишлар асосан қуйидаги меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар негизида бажарилмоқда:

❖ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 1 июндаги “2007-2011 йиллардаги даврда қурилиш материаллари саноати корхоналарини модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш дастури тўғрисида”ги Қарори;

❖ 2009-2012 йилларга мўлжалланган Инқирозга қарши чоралар дастури;

❖ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 12 мартдаги “2009-2014 йилларда ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техникавий технологик қайта жиҳозлаш бўйича энг муҳим лойиҳаларни амалга ошириш чора-тадбирлари дастури тўғрисида”ги Қарори;

❖ Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2011-2015 йилларда Ўзбекистон Республикаси саноатини ривожлантиришнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги Қарори.

Мамлакатимизда иқтисодий ўсишга, аҳоли турмуш даражасини яхшилашга ҳамда иқтисодиётнинг барча тармоқларида рақобатдошлик кўрсаткичини оширишга эришиш, биринчи навбатда ишлаб чиқариш соҳасини модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлашга боғлиқ. Айнан шу борада Президентимиз Ислон Каримов “Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш биз учун энг муҳим устувор вазифа сифатида изчил давом эттирилади.” деган фикрни таъкидлаб ўтди.

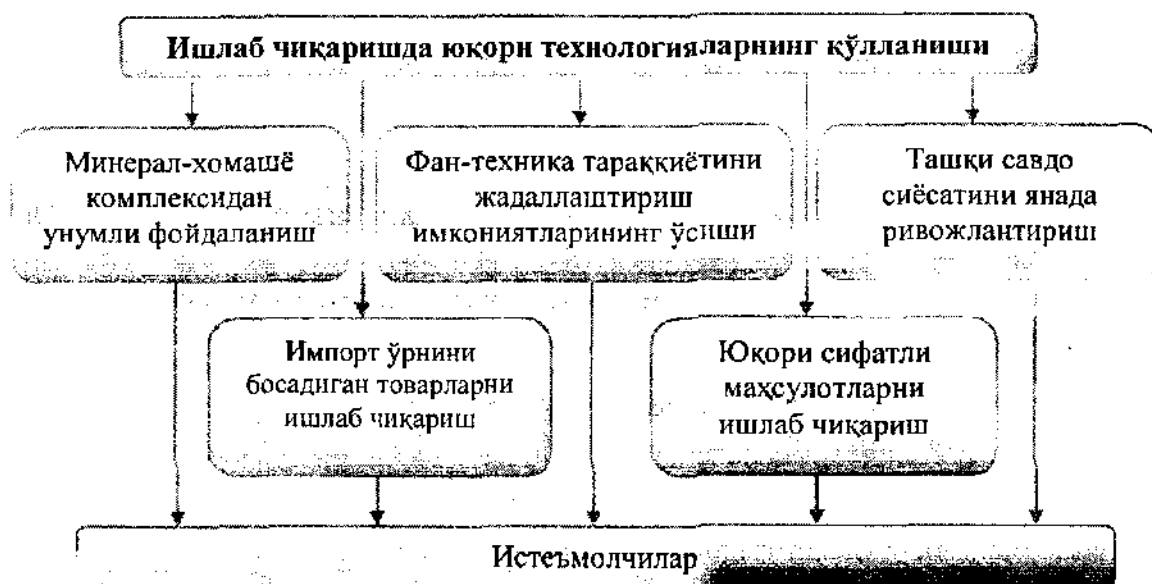
Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлаш ўз-ўзидан мамлакатимизда товарлар ишлаб чиқариш жараёнида фойдаланиладиган барча турдаги иқтисодий ресурсларни оқилона ишлатишда асос бўлади.

2.1.1-расм. Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлашнинг ресурсларни тежашдаги таъсири

Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози турли мамлакатлар иқтисодиётига ўз таъсирини кўрсатишда давом этаётган бир вақтда фан ва технологияни жадал ривожлантириш ва унинг ютуқларидан самарали фойдаланишга талаб тобора ошиб бормокда.

Мамлакатимизнинг замонавий техника ва технологиялардан фойдаланган ҳолда, ишлаб чиқарилган товарлар ва хизматлар орқали нафақат ички бозорда, балки рақобат кураши кучайиб бораётган жаҳон бозорларида ҳам ўз ўрнини топишида модернизация жараёнлари муҳим аҳамият касб этади. Ишлаб чиқаришнинг замон талабларига жавоб беришидан корхона ва фирмалар билан бир қаторда истеъмолчилар ҳам наф кўради. Бу ҳолни қуйидаги схемада кўриш мумкин.

2.1.2-расм. Юқори технологиялардан фойдаланишнинг ишлаб чиқарувчи ва истеъмолчиларга бўлган таъсири.

Бизга маълумки, ҳар қандай мамлакат миллий бойлигининг ортиши, унинг иқтисодий ўсиши, фақат табиий ресурслар ҳисобидан эмас, балки ишлаб чиқаришда фойдаланилаётган техника ва технологиясининг ривожланганлик даражасига ҳам боғлиқ. Бу ҳолатни буюк математик П.Пильцер қуйидаги формула орқали изоҳлаган:

$$W = P \times T^n$$

Бу ерда, W – мамлакатнинг бойлиги, P – табиий ресурслар, T – технология, n – техника тараққиётининг технологияга таъсир даражаси.

2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш йўлида белгиланган асосий вазифалар ҳисобланмиш ислохотларни давом эттириш, чуқурлаштириш, мамлакатимизни янгилаш ва модернизация қилиш, 2009 – 2012 йилларга мўлжалланган Инқирозга қарши чоралар дастурини сўзсиз бажариш, макроиқтисодий мувозанатни таъминлаш ҳамда иқтисодиётнинг асосий етакчи соҳаларини модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш, транспорт ва инфратузилма коммуникацияларини ривожлантиришга қаратилган стратегик аҳамиятга молик лойиҳаларни амалга ошириш учун фаол инвестиция сиёсатини олиб бориш каби долзарб масалалар жорий йил учун ҳам муҳим аҳамият касб этади.

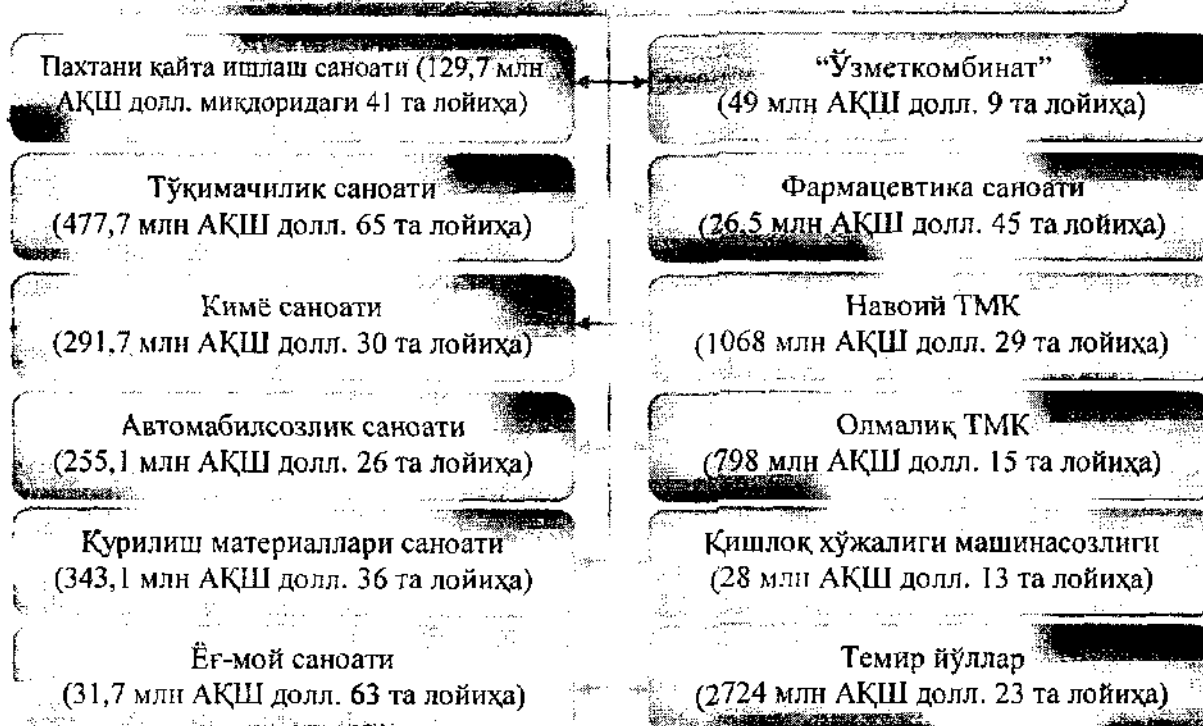
Инқирозга қарши чоралар дастурига биноан, мамлакатимиз иқтисодиётига инвестициялар жалб этиш, биринчи навбатда ички манбаларни йўналтириш асосида иқтисодиётнинг муҳим тармоқларини жадал модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иккинчидан, транспорт коммуникацияларини янада ривожлантириш, учинчидан эса, ижтимоий инфратузилма объектларини барпо этиш кўзда тутилган эди.

Барча қабул қилинаётган меъёрий-ҳукукий ҳужжатлар ҳамда ишлаб чиқаришни модернизация қилишга қаратилган дастурлар аввало аҳоли эҳтиёжини тўла-тўқис ва сифатли товарлар билан таъминлашга қаратилган бўлади. Хусусан, Президентимизнинг 2009 йил 26 январдаги “Озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва ички бозорни тўлдириш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-1047 сонли қарори ҳам шу мақсадга йўналтирилган бўлиб, унда асосан қуйидагиларга кўпроқ эътибор қаратилган:

- Ихтисослаштирилган “Мевасабзавоттайёрловсавдо” компанияларини ягона солиқ тўлови тўлашдан озод этиш
- Асосий фаолият тури гушт ва сутни қайта ишлашга ихтисослашадиган микрофирмалар ҳамда кичик корхоналарнинг ягона солиқ тўлови ставкасини 50 %га камайтириш
- Гушт ва сут етиштириш ҳамда уларни қайта ишлашда фойдаланиладиган, республикада ишлаб чиқарилмайдиган, четдан олиб келинадиган технология ускуналари, уларнинг эҳтиёт қисмлари, ёрдамчи материаллар, таркибий қисм ва компонентларни божхона тўловлари тўлашдан озод қилиш

Президентимиз Ислом Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги маърузасида қайд этилган муҳим устувор вазифалардан бири ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилашдан иборат экани белгилаб берилди. Маърузада 2011 йилда иқтисодиётга жалб этиладиган барча инвестицияларнинг 36,4 фоиздан ортиғини санъатни модернизация қилиш ва технологик янгилаш дастурларини амалга оширишга йўналтириш кўзда тутиладигани ҳамда замонавий асбоб-ускуналар харид қилиш харажатлари умумий капитал қўйилмалар ҳажмининг камида 46 фоизини ташкил этаётгани қайд этилди.

Модернизация ва техник ва технологик қайта жиҳозлаш бўйича тасдиқланган тармоқ дастурлари

2.1.3-расм.

Расмдаги лойиҳаларнинг амалга оширилиши иқтисодиёт тармоқларини ҳар томонлама модернизация қилиш ҳамда техник ва технологик қуроллантиришга асос бўлади.

Шу жумладан, 2011 йилда 35 тадан ортиқ йирик ишлаб чиқариш корхонаси қурилишини якунлаш ва уларни фойдаланишга топшириш вазифаси ҳам ушбу маърузада қайд этиб ўтилди. Бу корхоналарга мисол тарзида “Дженерал моторс” компанияси билан ҳамкорликда йилига 225 минг дона автомобиль кучланиш агрегатларини ишлаб чиқарадиган корхона, “Индорама” компанияси билан ҳамкорликда эса, якуний ишлаб чиқариш шаклига эга бўлган тўқимачилик комплекси, умумий қуввати 30 минг тонна калава ишлаб чиқаришдан иборат бўлан яна бир қатор тўқимачилик комплексларини келтириш мумкин.

Тошкент шаҳрида кўп ўринли “Мерседес-Бенс” йўловчи автобусларини ишлаб чиқаришни ўзлаштириш, Муборак газни қайта ишлаш заводи ва “Шўртан нефть-газ” унитар корхонасида 400 минг тонна суюлтирилган газ ва газ конденсати ишлаб чиқарадиган қурилмаларни ўрнатиш, Олмалик ва Навоий комбинатларининг корхона ва ишлаб чиқариш қувватларини техник қайта жиҳозлаш, Бекобод металлургия комбинатини модернизация қилиш ва бошқа шу каби муҳим лойиҳаларни амалга ошириш ҳам маърузада кўрсатиб ўтилди.

Бундан ташқари, мамлакатимиз иқтисодиётини модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, етакчи тармоқларни жадал янгилашга қаратилган бир қатор лойиҳалар амалга оширилиши кўзда тутилмоқда. Шу мақсадда тармоқ дастурларига қаратилган кўмаклашувчи дастурлар ҳам ишлаб чиқилиб, ушбу дастурлар ҳам ўз ичига бир қанча лойиҳаларни олади.

Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлашга кўмаклашувчи давлат дастурлари

Умумий фойдаланишдаги автомобиль йўллари ва ҳўжаликлараро йўллари қурилиши, таъмирланиши ва қайта жиҳозланиши

• Темир йўллари қурилиши ва электрлаштирилиши

Электр станцияларни модернизациялаш, юқори вольтли электр узатиш линияларини қуриш ва таъмирлаш

• Газ узатиш тизими ва газ тақсимлаш линияларини қуриш ва капитал таъмирлаш

Хомашё компонентларини ишлаб чиқариш мақсадида йирик саноат корхоналари қурилишини молиялаштириш

• Маҳаллий бутловчи қисмлар ишлаб чиқаришнинг ривожланишини рағбатлантириш

Янги технологиялар ривожлантирилишига кўмаклашувчи, п.тм-фан ва саноат ўртасида ўзаро алоқаларни таъминлаш

• Логистика марказларини ривожлантириш

Ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш муассасаларининг замон талаблари даражасида фаолият юритишини таъминлаш мақсадида 2011 йилнинг охирига қадар, идоравий мансублигидан қатъи назар, барча йирик корхона ва ишлаб чиқариш қувватларида жаҳон тажрибасида синовдан ўтган замонавий технологиялар билан алмаштирилиши лозим бўлган ускуна ва технологияларнинг рўйхатини аниқлаш мақсадида уларни техник аудитдан ўтказиш дастурларининг бажарилиши Вазирлар Маҳкамаси назоратига топширилди.

Модернизация қилиш – объектни янгилаш, яхшилаш, такомиллаштириш, уни янги талаблар ва меъёрларга, техник шартларга, сифат кўрсаткичларига мувофиқлаштириш.

Ишлаб чиқаришнинг модернизация қилиш – ишлаб чиқаришнинг замонавий технологиялар билан жиҳозлаш, уни маънавий жиҳатдан янгилаш, таркибий жиҳатдан техник ва технологик қайта тузиш каби чора-тадбирларни ўз ичига олувчи жараён.

Маърузада модернизация сўзининг нотўғри тушуниб келинаётганига ҳам алоҳида эътибор қаратилди. Президентимиз Ислон Каримов бу мавзуга тўхталиб, “Минг афсуски, биз модернизация деганда, кўпинча саноат тармоқларини модернизация қилишни тушунишга ўрганиб қолганмиз”, деб қайд этди.

Модернизация сўзининг туб маъносидан келиб чиққан ҳолда, нафақат саноат, балки иқтисодиётнинг барча тармоқларини янгилаш, яхшилаш, такомиллаштириш, объектларни янги талаб ва меъёрларга, техник шартларга, сифат белгиларига мос ҳолатга келтириш лозим. Аммо баъзи ўринларда мамлакатни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш масалалари кўпроқ саноат тармоғига тааллуқли деган фикрлар ҳам шаклланиб қолди. Маърузада саноат билан бир қаторда иқтисодиётнинг қишлоқ хўжалиги каби етакчи соҳасини ҳам модернизация қилиш, унинг таркибига кирадиган деярли барча тармоқ ва ишлаб чиқариш соҳаларининг бутун комплексида техник ва технологик янгилаш ишларини амалга оширишга катта эҳтиёж сезилаётгани таъкидлаб ўтилди.

Қуйидаги лойиҳалар вилоятлар кесимида тармоқ дастурлари доирасида амалга оширилаётган йирик инвестицион лойиҳалар ҳисобланади:

- ❖ Қорақалпоғистон Республикаси ва Хоразм вилоятида – нефть ва газ саноатини модернизация қилиш дастури доирасида амалга оширилаётган лойиҳалар;

- ❖ Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятларида – Хонжизза қонида полиметалл рудасини қазиб олиш ва қайта ишлаш мажмуаси (ОТМК);

- ❖ Қашқадарё вилояти, Шўртан ГКҚда тозаланган метандан синтетик ёқилғи ишлаб чиқариш ва Талимаржон ГЭСини кенгайтириш учун қуввати 450 МВт бўлган иккита газ-буғ ускунасини ўрнатиш;

- ❖ Навоий вилоятида аммиак ва корбамид ишлаб чиқарадиган қурилиш;

- ❖ “Навоий” эркин индустриал зонасида амалга оширилаётган лойиҳалар ва бошқалар;

- ❖ Навоий ва Самарқанд вилоятларида – Зармитан олтинкон зонасида қазиб олиш ва қайта ишлаш мажмуаси (НКМК);

- ❖ Андижон, Наманган ва Фарғона вилоятларида – енгил саноат ва чарм пойабзал саноатини модернизация қилиш дастурлари доирасида амалга оширилаётган лойиҳалар;

- ❖ Тошкент вилоятида Джи Эм Пауэртрейн автомобиль двигателларини ишлаб чиқариш заводи (Ўзавтосаноат) ва бошқалар.

Мамлакатимиз иқтисодиётининг саноат тармоғини модернизация қилиш йўлида кўпгина ишлар амалга оширилмоқда. Шулар қаторига Президентимизнинг “2011-2015 йилларда Ўзбекистон Республикаси саноатини ривожлантиришнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги 2010 йил 21 декабрдаги ПҚ-1442-сонли қарори ҳам ушбу соҳани янада ривожлантиришга асос бўлади.

Қарорга мувофиқ, жами қиймати 47,5 миллиард АҚШ долларига тенг 519 та лойиҳа, шу жумладан, 2011 йилнинг ўзида 5,58 миллиард АҚШ доллари қийматидаги 334 та лойиҳа бажарилиши режалаштирилган.

Жами 30.1 млрд. доллар қийматидаги 260 та лойиҳа бўйича молиялантириш маъбалари аниқланган ва келишилган;

Жами 6.4 млрд. доллар қийматидаги 100 та лойиҳа тайёрланган жараёнида (чет эл инвестори, молиялантириш шартлари ва маъбаларини аниқлаш)

Жами 11.0 млрд. доллар миқдоридаги 159 та истиқболли лойиҳа бўйича дастлабки ишлар олиб боришмоқда;

Қишлоқ хўжалигини модернизация қилиш борасида, аввало ерларнинг унумдорлигини оширишга алоҳида эътибор бериш муҳимлиги, бу соҳадаги қилинаётган ишларнинг кенгайиб

бораётганига қарамасдан, суғориладиган объектларнинг мавжуд мелиоратив ҳолати жиддий муаммоларни келтириб чиқариши мумкинлиги эътироф этилди.

Маълумотларга кўра, ҳозирги кунда мамлакатимизда жами суғориладиган ерларнинг деярли 49 фоизи турли даражада шўрланган бўлиб, бунинг қарийб 18 фоизи кучли ва ўрта даражада шўрланган ерлардир. Суғориладиган ерларнинг 23 фоизидан ортиқроқ қисми бонитети паст ерлар тоифасига мансуб. Мелиоратив ҳолати қониқарсиз ерларнинг катта қисми Қорақалпоғистон Республикаси, Хоразм, Бухоро, Жиззах ва Фарғона вилоятларига тўғри келиши маълум бўлди.

Маърузада мелиоратив ҳолати қониқарсиз даражага келган ерларни яхшилаш ва унумдорлигини оширишга қаратилаётган инвестициялар ҳажмини келгуси даврларда тобора кўпайтириб бориш даркорлиги айтиб ўтилди. Айни пайтда суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш орқали қишлоқ хўжалиги соҳасида самарадорликни ошириш, замонавий техника ва технологияларни жорий қилиш борасидаги ишларни тартига солиш лозимлигига эътибор қаратилди.

Қишлоқ хўжалигида амалга оширилаётган ишларнинг кўлами кенг бўлишига қарамасдан, чорвачилик, ғаллачилик, картошкачилик каби соҳаларида замонавий суғориш тизимлари ва энергияни тежайдиган технологиялардан фойдаланиш ҳамда бу борадаги ривожланган мамлакатлар тажрибаларини татбиқ этиш суст даражада бажарилмоқда.

Чорвачилик соҳасида эришилаётган натижалар борасида қуйидаги маълумотлар келтириб ўтилди, яъни сут соғиб олиш бўйича кўрсаткич Дания ва Жанубий Кореяда ўртача 8-9,5 минг килограммни, Венгрия, Германия, Голландия мамлакатларида эса, 6-7 минг килограммни ташкил этса, бизнинг республикада бу рақам 1,7 минг килограммдан ошмаётгани таъкидлаб ўтилди.

Бу ҳол фақатгина иқлим шароитига эмас, балки шу соҳада фойдаланиб келинаётган техника ва технологиялар даражасига ҳам боғлиқ. Шунинг учун Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигига замонавий агротехнологияларни ўрганиш ва амалда қўллаш масалалари билан чуқур шуғулланиш, селекция ишларини тобора такомиллаштириш ва қишлоқ хўжалигида унумдорлик кўрсаткичларини ошириш бўйича чора-тадбирлар комплексини ишлаб чиқиш вазифаси юклатилди.

Қишлоқ хўжалигида фойдаланиб келинаётган чопиқ тракторларининг 55 фоизидан кўпроғи ва ер ҳайдайдиган тракторларнинг қарийб 46 фоизидан 15 йилдан ортиқ вақт мобайнида фойдаланиб келинаётгани, уларнинг қуввати, иш унуми ва ёқилғи истеъмол қилиш даражаси замонавий талабларга жавоб бермаслиги аниқ бўлади.

Қишлоқ хўжалигига тегишли шунга ўхшаш долзарб масалаларни ҳал этиш мақсадида маърузада қишлоқ хўжалигини модернизация қилиш, маҳсулотни ишлаб чиқариш, уни қайта ишлаш соҳаларини техник ва технологик жиҳатдан янгилаш ҳамда ер унумдорлигини ошириш бўйича махсус дастур тайёрлаш лозимлиги ҳам кўрсатиб ўтилди.

Қишлоқ хўжалигида техник ва технологик қуроллантириш ишларини бажаришда ривожланган мамлакатлар тажрибасидан чуқур фойдаланиш ҳамда улар билан яқиндан ҳамкорлик қилиш лозим. Бу борада Президентимиз Германиянинг “Класс” компанияси билан замонавий, иш унуми юқори бўлган тракторлар, ғалла ўриш комбайнлари ҳамда бошқа қишлоқ хўжалиги техникасини ишлаб чиқариш бўйича ҳамкорликни янада кенгайтиришга эътибор қаратилишини айтиб ўтди.

3-БОБ. ЧЕТ ЭЛ ИНВЕСТИЦИЯЛАРИНИ КЕНГ ЖАЛБ ҚИЛИШ, ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИТОРЛАР УЧУН ЯНАДА ҚУЛАЙ ШАРОИТЛАР ЯРАТИШ

3.1. Иқтисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга оширишда хорижий инвестицияларнинг ўрни

Мамлакатимиз иқтисодиётини юксалтириш, замонавий техника ва технологиялар билан жиҳозланган янги корхоналарни барпо этиш ва реконструкция қилиш учун хорижий инвестицияларни жалб қилиш катта ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Бу авваламбор аҳоли бандлиги, унинг иш ҳақи ва даромадларини ошириш каби энг муҳим ижтимоий муаммоларни ечиш имкониятини беради. Шу боисдан ҳам мамлакатимизга хорижий инвестициялар жалб этаётган корхоналарни иқтисодий рағбатлантириш ва улар учун зарур шароитларни яратиб бериш ўта муҳим масалалардан бири ҳисобланади.

Хорижий инвестицияларни жалб этмай, айниқса, етакчи тармоқларда чет эл инвестициялари иштирокини кенгайтирмай туриб, иқтисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга ошириш ва уни модернизация қилиш, корхоналарни замонавий техника билан қайта жиҳозлаш ҳамда рақобатдош маҳсулот ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш мумкин эмас. Мамлакатимиз иқтисодиётига хорижий инвестицияларнинг жалб этилиши унинг иқтисодий имкониятларининг кенгайишини тезлаштириб, барча соҳаларда ички имконият ва резервларни ишга солиш, янги техника ва технологияни, экспортбоп товарларни ўзлаштириш, уларни ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш орқали давлатимиз иқтисодий қудратини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади.

Миллий иқтисодиётни ривожлантиришда хорижий инвестицияларнинг аҳамияти ниҳоятда катта бўлиб, у қуйидагилар билан изоҳланади:

- биринчидан, хорижий инвестициялар ишлаб чиқаришга замонавий техника ва технологияларни жорий этиб, экспортга мўлжалланган маҳсулотларни ишлаб чиқаришни ривожлантиради;

- иккинчидан, импорт ўрнини босувчи товар ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш ва бунинг учун хорижий инвестицияларни иқтисодиётнинг устувор соҳаларига йўналтириш ва пировардида аҳолининг меъёрадаги турмуш даражасини таъминлаш имконини яратади;

- учинчидан, кичик бизнесни ривожлантириш ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини кенгайтириш орқали ўсиб бораётган аҳолини иш жойлари билан таъминлайди;

- тўртинчидан, корхоналарнинг эскирган ишлаб чиқариш қувватларини, моддий-техник базасини янгилайди ва техник қайта қуrollантиради.

Мамлакатимизда 2010 йилда 2009 йилга нисбатан 13,6 фоизга кўп, яъни 9 миллиард 700 миллион АҚШ долларига тенг миқдордаги инвестициялар ўзлаштирилди, бу ялпи ички маҳсулотнинг қарийб 25 фоизини ташкил этади.

Ушбу инвестицияларнинг салкам 72 фоизи ишлаб чиқариш корхоналарини барпо этишга, жумладан, 38 фоизга яқини асбоб-ускуна ва илғор технологиялар сотиб олишга йўналтирилди. Шу борадаги умумий қўйилмалар ҳажмида хорижий инвестиция ва кредитлар улуши 28,8 фоизни, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар миқдори эса 2 миллиард 400 миллион АҚШ долларидан зиёдни ташкил этди.

Мустақиллик йилларида республикаимизга 33,6 миллиард АҚШ долларидан зиёд хорижий инвестициялар жалб этилган.

Ўзбекистонда инвесторлар учун, айтиш мумкинки, кўп жиҳатдан бекиёс, ўта қулай инвестицион муҳит, имтиёз ва преференциялар тизими яратилган, деб айтишга барча

асосларимиз бор. Иқтисодиётимизга жалб қилинаётган хорижий инвестициялар ҳажми йилдан йилга ортиб бораётгани ҳам бунинг ёрқин далилидир.

Иқтисодиётда таркибий ўзгаришларни янада чуқурлаштириш, корхоналарнинг инвестиция фаолиятини жадаллаштириш, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан қайта қуроллантириш дастурларини амалга оширишда хорижий инвестициялар, аввало, тўғридан-тўғри инвестицияларнинг ўрни бекиёсдир. Бунда илгор технологияларни татбиқ этиш, янги иш ўринлари яратиш ва шу асосда мамлакатимиз иқтисодиётининг барқарор ва бир маромда ривожланишини таъминлаш имконияти яратилади. Ривожланган давлатлар тажрибаси шуни кўрсатадики, чет эл инвестицияси жалб қилиниши мазкур давлатларнинг юксак даражада тараққий этишида ҳал қилувчи омиллардан бири бўлган. Қуйида берилган жадвалда мамлакатимизга жалб қилинган хорижий инвестициялар, шунингдек, тўғридан-тўғри киритилган инвестицияларни йиллар бўйича ўзгариш суръати келтирилган.(3.1.1-жадвал)

3.1.1-жадвал

Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётига жалб қилинган ва тўғридан-тўғри киритилган хорижий инвестициялар ҳажмининг йиллар бўйича ўзгариш суръати

Йиллар	Хорижий инвестициялар (миллион АҚШ доллари)	Тўғридан-тўғри киритилган хорижий инвестициялар (миллион АҚШ доллари)
2001	823.9	96.5
2002	516.5	80.1
2003	602.1	166.7
2004	754.6	333.8
2005	746.6	545.5
2006	895.7	683.8
2007	1009,3	768,4
2008	1700	1258
2009	2856	2264
2010	3635,2	3107,9

Жадвалдан кўриниб тарбидики, 2010 йилда хорижий инвестициялар ҳажми 3,6 миллиард АҚШ долларида кўпроқни ташкил этган. Бу кўрсаткич 2009 йилдагидан қарийб 800 миллион АҚШ доллариға кўп эканини кузатиш мумкин.

Халқаро молия институтлари ва хорижий компаниялар билан тузилган шартнома ва битимлар асосида 2011 йилда иқтисодиётимизнинг реал секторига 3 миллиард АҚШ долларида ортиқ инвестиция киритиш кўзда тутилмоқда. Шунинг таъкидлаш керакки, бу маблағнинг 2 миллиард 200 миллион АҚШ долларида ортиғи ёки 73 фоиздан зиёдини тўғридан-тўғри чет эл инвестициялари ташкил этади.

3.1.2-жадвал

2011 йил давомида жалб қилиниши режалаштирилаётган хорижий инвестиция ва кредитлар, (миллион АҚШ долл.)

Кўрсаткичлар	2011 йил
Жалб қилиниши кўзда тутилган хорижий инвестициялар умумий миқдори:	3723,8
Давлат инвестиция дастури доирасида	3233,8
Худудий инвестиция дастурлари доирасида	490,0
шу жумладан, тўғридан-тўғри инвестициялар	2734,89

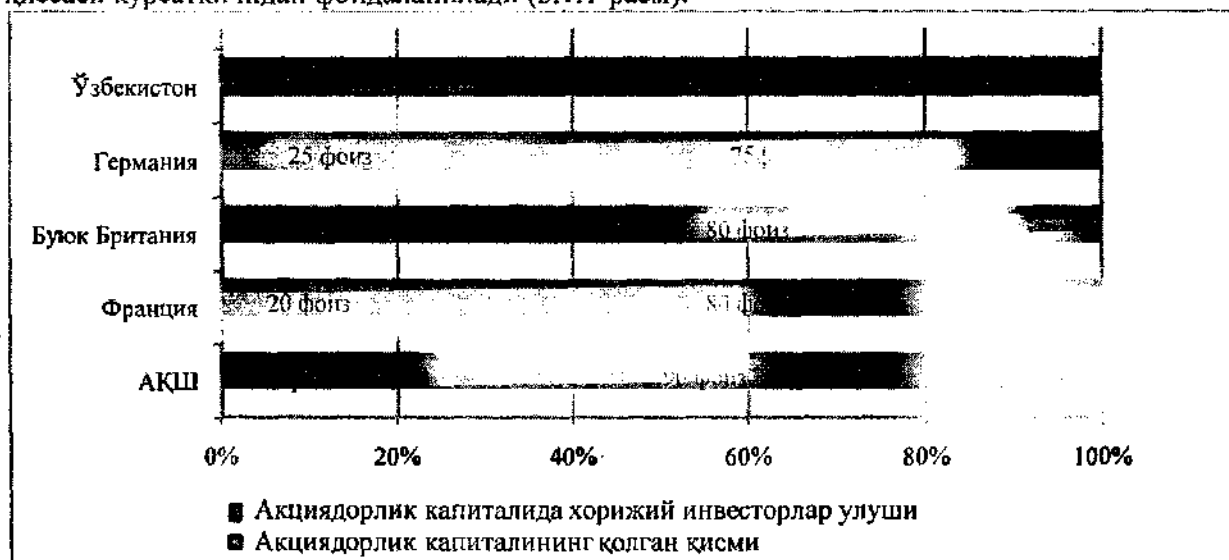
Тўғридан-тўғри чет эл инвестициялари ҳисобидан иқтисодиётимизнинг кўплаб тармоқларида 70 тадан ортиқ инвестиция лойиҳасини амалга ошириш мўлжалланмоқда.

Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар - ўзга мамлакат резидентлари томонидан бошқа мамлакат реал активларига маблағ киритиш, уни тасарруф этиш ва уларнинг ишлатилиши устидан назорат ўрнатиш. Иқтисодий ҳамкорлик ва ривожлантириш ташкилоти тавсифига кўра, акцияларнинг камида 10 фоизига эгаллик қилиш.

Бу газни қайта ишлайдиган замонавий завод қуришни ўз таркибига олган Қандим гуруҳи конларини, шунингдек, Хаузак ва Шоди конларини ўзлаштириш, истиқболли углеводород хомашё конларида геология-қидирув ишларини олиб бориш бўйича йирик лойиҳалардир.

Айни вақтда Навоий вилоятида аммиак ва карбамид ишлаб чиқариш комплексини барпо этиш, Қорақалпоғистон Республикасида цемент заводи қуриш, Тошкент вилоятида турли мато ва тикувчилик маҳсулотлари, тайёр дори препаратлари ишлаб чиқаришни ташкил этиш бўйича лойиҳалар ҳам шулар қаторига киради. Булар – тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ҳисобидан барпо этиладиган истиқболли объектларнинг бир қисmini ташкил этади, холос.

Халқаро статистикада инвестицияларни тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар турига киритиш бўйича ҳар хил ёндашувлар мавжуд. Хорижий инвесторлар томонидан назорат қилиш ҳуқуқини белгиловчи кўрсаткич сифатида улар эга бўлган акциядорлик капиталининг ҳиссаси кўрсаткичидан фойдаланилади (3.1.1-расм).

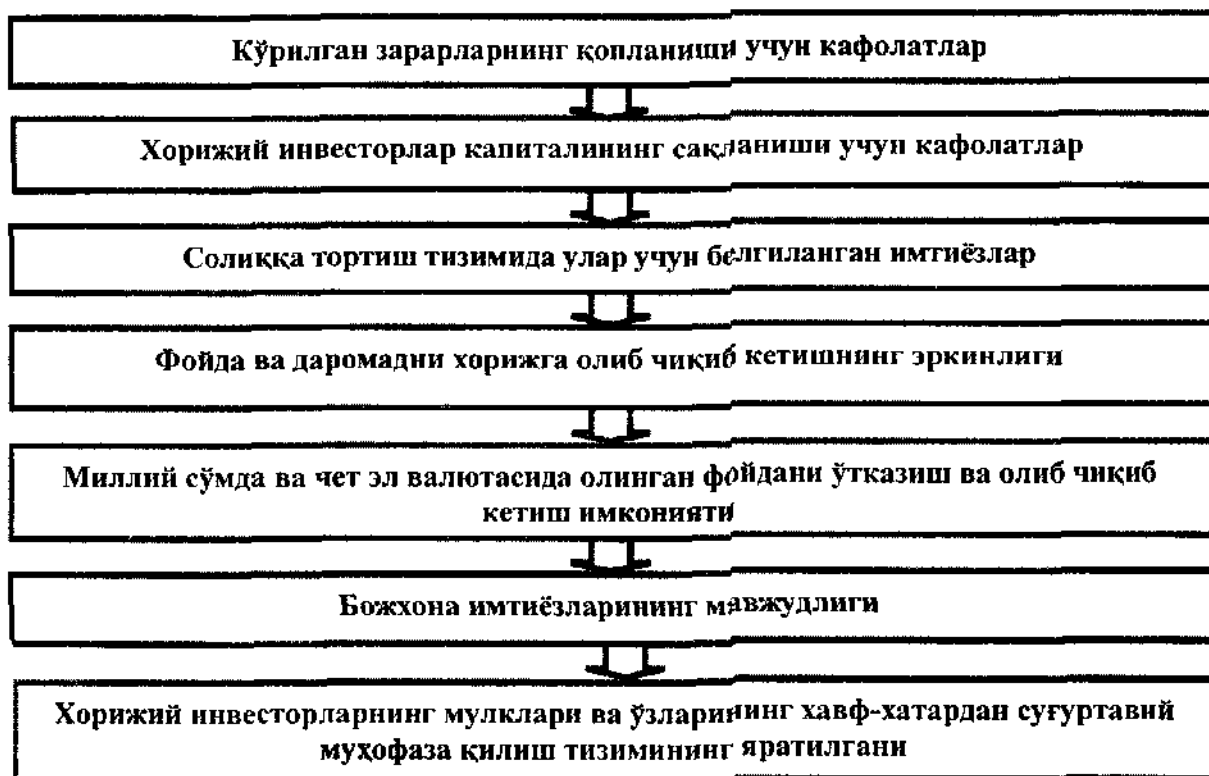

3.1.1-расм. Бир қатор мамлакатларда акциядорлик капиталида хорижий инвесторнинг назорат қилиш ҳуқуқини берадиган ҳиссаси.

Бу кўрсаткич АҚШда 10 фоиз, Франция ва Буюк Британияда 20 фоизга яқин, Германияда 25 фоиздан 50 фоизгача, Ўзбекистонда эса 49 фоиз даражасида белгиланган. Шунингдек, корхона бошқарувида бевосита амалга оширилаётган инвестицияларнинг узоқ муддатли экани ҳам унинг муҳим белгиларидан биридир. Инвестициянинг бу кўриниши таваккалчиликни, инвестициялардан фойдаланиш самарадорлиги учун масъулиятни давлат ва аҳоли зиммасига юкламасдан, балки уларни тадбиркорлик тизимлари ўртасида тақсимлашнинг энг яхши ва синалган усули ҳисобланади.

Президентимиз ўз маърузасида "...ишончим комилки, хорижий шерикларимиз билан ўзаро ҳамкорликни чуқурлаштириш, мамлакатимизда янада қулай инвестиция муҳитини шакллантириш учун ҳали ишга солинмаган имкониятларимиз етарли. Содда қилиб айтганда, бу борада ишончли кафолатларни яратиш, хорижий инвесторларнинг ишончини қозониш ва мустаҳкамлаш даркор", деб таъкидлаб ўтди.

Бугунги кунда хорижий инвестицияларни янада кенгроқ миқёсда жалб қилиш, уларни ўз маблағларини мамлакатимиз иқтисодиёти учун сарфлашга қизиқтириш мақсадида қонун асосида имтиёзли молиявий шароитлар яратилган. Улар қуйидаги чизмада ўз ифодасини топган.

3.1.2-расм. Ўзбекистон Республикасида яратилган имтиёзли молиявий шароитлар.

Ўзбекистонда хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарнинг бир маромда фаолият юритиши ва инвесторларнинг ҳуқуқлари ҳимоя қилиниши учун тегишли меъёрий ҳужжатлар қабул қилинган. Жумладан, 1998 йил 30 апрелда қабул қилинган «Чет эл инвестициялари тўғрисида»ги, «Чет эллик инвесторлар ҳуқуқларининг кафолатлари ва уларни ҳимоя қилиш чоралари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунилари ҳамда Солиқ кодекси чет эл сармояларини амалга оширишнинг ҳуқуқий асос ва тартибини белгилаб беради.

Ҳозирги вақтда Ўзбекистон ҳудудида хорижий компаниялар фаолиятининг ҳуқуқий асосларини шакллантириш жараёни асосан ниҳоясига етказилди ва амалда қўлланмоқда. Бу фаолиятни рағбатлантиришга йўналтирилган чора-тадбирларнинг қуйидаги тизими ишлаб чиқилган:

- хусусийлаштириш жараёнида хорижий инвестицияларнинг қатнашиши;
- техникавий қайта қуроқланиш;
- халқ истеъмолчи товарлари ва экспортга мўлжалланган маҳсулотлар ишлаб чиқаришни рағбатлантириш.

Ўзбекистон Республикаси хорижий инвестицияларнинг давлат фойдасига мусадара ва реквизиция қилинмаслигига кафолат беради.

Хорижий инвесторларнинг қонуний фаолияти доирасида ишлаб топган даромадлари хорижий валютада чегараланмаган миқдорда чегарадан олиб ўтилиши давлат томонидан кафолатланади.

Ўзбекистон Республикасида хорижий инвестицияларни жалб қилиш ва ўзлаштириш мақсадида инвесторларга бир қатор имтиёзлар (иқтисодий платформа) берилади.

Хорижий инвестициялар иштирокида ташкил этилган корхоналар (савдо, воситачилик, хомашё етказиб берувчилардан ташкари) рўйхатдан ўтган кундан бошлаб:

- даромад (фойда) солиғидан биринчи йилнинг 25 фоизлик қисмидан, иккинчи йил 50 фоизлик қисмидан, учинчи йил 100 фоизлик озод қилинади, қишлоқ ҳудудида эса биринчи йилдан бошлаб бундай солиқдан 100 фоиз озод қилинади;

- мулк солиғидан 2 йилга озод қилинади;

- ишлаб чиқарган маҳсулотнинг 30 фоиздан ортиғи экспортга чиқарилса, 50 фоиз даромад солиғидан (фойда солиғи), 15-30 фоизи экспортга чиқарилса, 30 фоиз даромад (фойда) солиғидан озод қилинади;

- ишлаб чиқариш билан банд бўлса, ер солиғидан 2 йилга озод қилинади.

Ўзбекистон Республикасида алоҳида соҳаларга имтиёзлар бериш кўзда тутилган. Унга кўра, нефть ва газ конларини очиш ва қидириш ишларига хорижий компанияларни жалб қилган корхоналар ушбу ишларни амалга ошириш даврида барча солиқлардан, шунингдек, зарур ускуналарни импорт қилишда божхона тўловларидан озод қилинади.

Мазкур соҳадаги корхона чет эллик ҳамкорлар билан биргаликда очилса:

- нефть ва газ қазиб чиқарилган кундан бошлаб 7 йилга даромад (фойда) солиғидан;
- хорижий ҳамкорлар улушига мансуб капиталдан олинадиган даромад ва мулк солиғидан озод қилинади.

Енгил саноат соҳасида:

- тайёр маҳсулот ишлаб чиқарувчи корхоналар қўшимча қиймат солиғидан ташкари барча солиқлардан озод қилинади;

- ўз эҳтиёжи учун ишлаб чиқариш ускуналари, эҳтиёт қисмларни импорт қилишда корхоналар божхона тўловларидан озод қилинади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 11 апрелдаги “Тўғридан-тўғри хусусий хорижий инвестицияларни жалб этишни рағбатлантириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармони мамлакатимизда инвестиция муҳитини янада яхшилаш, хусусийлаштириш, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник жиҳатдан қайта жиҳозлаш ва реконструкция қилиш, ортиқча ишчи кучи мавжуд бўлган минтақаларда янги иш жойларини яратиш дастурларини амалга оширишга тўғридан-тўғри хусусий хорижий инвестицияларни кенг жалб этиш, шунингдек, хорижий инвесторлар учун ишончли ҳуқуқий ҳимоя ва кафолатларни таъминлашга қаратилган. Унга кўра, тўғридан-тўғри хусусий хорижий инвестицияларни жалб этадиган иқтисодиёт тармоқлари корхоналари асосий фаолияти бўйича даромад солиғи, мулк солиғи, ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш ва ҳудудларни ободонлаштириш солиғи, микрофирма ва кичик корхоналар учун белгиланган ягона солиқ тўлашдан, шунингдек, Республика йўл жамғармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан хорижий инвестициялар ҳажми қуйидагича бўлганда озод қилинади:

- 300 минг АҚШ долларидан 3 миллион АҚШ долларигача - 3 йил муддатга;

- 3 миллиондан ортиқ АҚШ долларидан 10 миллион АҚШ долларигача - 5 йил муддатга;

- 10 миллион АҚШ долларидан ортиқ бўлганда - 7 йил муддатга.

Иқтисодиёт вазирлиги, Ташки иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги, Молия вазирлиги, бошқа манфаатдор тузилмалар қисқа муддатларда хорижий инвесторлар фаолияти учун яратилган амалдаги шароитларни чуқур ва танқидий ўрганиб чиқиш ҳамда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилишни рағбатлантиришга доир қўшимча чора-тадбирларни амалга ошириш бўйича таклифларни ишлаб чиқишга киришган. Ушбу таклифларни тайёрлашда мавжуд норматив базани, инвесторларни жалб этиш ва хорижий инвестициялар иштирокида ташкил қилинган корхоналарни рўйхатга

олишнинг тартиб-қоидаларини, уларни ҳимоя қилиш бўйича ишончли кафолатларни янада такомиллаштириш масалаларига алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Ҳозирги кунда республикада инвестиция фаолиятини молиялаштиришнинг куйидаги манбалари мавжуддир:

1. Корхона ва жисмоний шахслар жамғармалари.

2. Банк кредитлари ҳисобидан молиялаштириш.

3. Давлат бюджети ва бюджетдан ташқари фондлар маблағлари ҳисобидан молиялаштириш.

4. Хорижий инвестициялар.

Сўнгги йилларда инвестициялар таркиби, хусусан, бюджетдан ажратиладиган инвестициялар ва банк кредитларнинг салмоғи кескин ўзгарди.

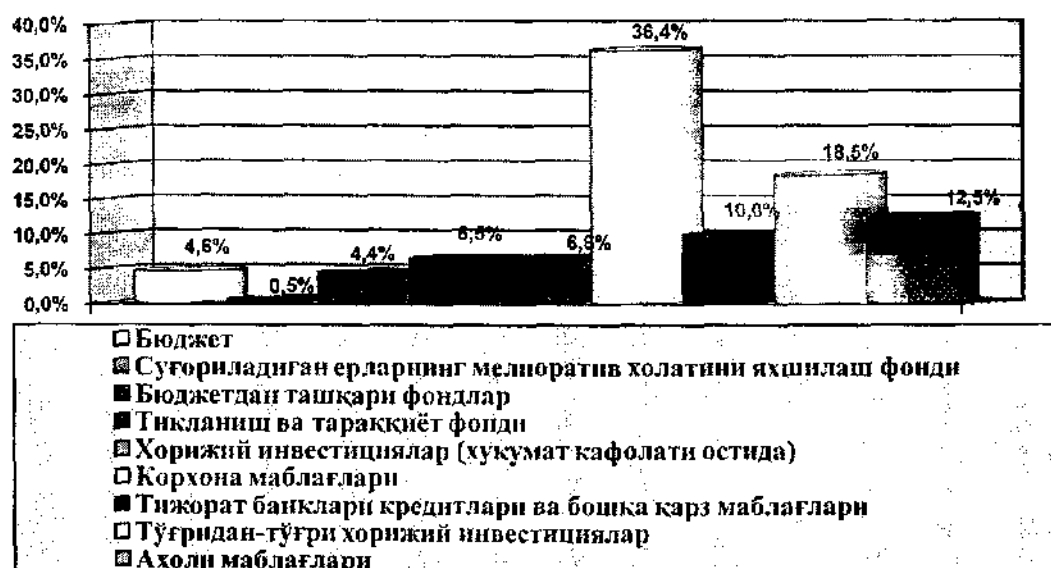
Айни пайтда инвестицияларнинг молиявий манбалари таркибий тузилишида ҳам сезиларли ўзгаришлар рўй берди (3.1.3-жадвал).

3.1.3-жадвал

2005-2011 йилларда инвестициялар таркибининг ўзгариши, (фоизда)

Молиялаштириш манбалари	2005 й.	2006 й.	2007 й.	2008 й.	2009 й.	2010 й.	2011 й.
Давлат бюджети	12,7	10,7	9,0	9,0	8,1	7,4	5,1
Чет эл инвестициялари	19,2	19,0	22,8	25,8	32,4	28,8	25,3
Корхоналар ва аҳоли маблағлари	60,3	60,0	59,0	53,9	46,9	47,3	49,0
Бошқа манбалар	7,8	10,3	9,2	11,3	12,6	16,5	20,6

Жадвал маълумотларидан кўринадики, инвестицияларнинг молиявий манбалари таркибида давлат бюджетининг улуши 2005 йилдаги 12,7 фоиздан 2010 йилда 7,4 фоизга қадар пасайган. Чет эл инвестицияларининг улуши эса, аксинча, 19,2 фоиздан 28,8 фоизга қадар кўтарилган.

3.1.3-расм. Ўзбекистон Республикаси инвестиция дастурининг 2011 йил учун белгиланган асосий кўрсаткичлари (миллиард сўм).

Мамлакатимизда 2011 йил учун амалга ошириш белгилаб олинган инвестиция дастурида молиялаштиришнинг сезиларли қисми корхона маблағлари (36,4 фоиз) ҳамда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш (18,5 фоиз) орқали амалга оширилиши режалаштирилган (3.1.3-расм). Тижорат банклари кредитлари ва бошқа қарз маблағлари, аҳоли маблағлари, Тикланиш ва тараққиёт фонди маблағлари ҳисобига 2011 йилда жами инвестицион маблағларнинг 29 фоизи тўғри келиши назарда тутилган. Бундан кўриниб турибдики, асосий эътибор корхона маблағлари ва тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар кўламини ошириш ва бунинг натижасида ишлаб чиқаришнинг техник ва технологик қувватларини модернизация қилиш, меҳнат унумдорлигини ошириш орқали аҳолининг юқори даромад олишига эришиш, шу асосда халқимиз фаровонлигини ошириш мақсад этиб қўйилган.

Ўзбекистон Республикасида иқтисодиётнинг устувор тармоқларини ривожлантириш учун хорижий инвестицияларни жалб қилиш сиёсати мавжуд маблағлардан, вақт ва имкониятдан самарали фойдаланишга, амалдаги шарт-шароитлардан келиб чиқиб, бойликларни самарали жойлаштириш ва шу йўл билан республика иқтисодиётини юксалтириш, унинг жаҳон иқтисодий тизимида қўшилишига рағбатлантириш йўли билан инвестицияларни иқтисодиётнинг устувор тармоқларига жалб қилишга ҳамда улардан самарали фойдаланишга қаратилган.

2011 йил Давлат инвестиция дастурининг аниқ манзилли қисми бўйича

Жами 119 та инвестиция лойиҳаси

Хукумат кафолати остидаги хорижий кредитлар 42 та лойиҳа — 988,9 млн. долл.

Тўғридан—тўғри хорижий инвестиция ва кредитлар 77 та лойиҳа — 2244,89 млрд.долл.

“Навоий” ЭИЗ да 6 та лойиҳа 21,3 млн.долл.

Хорижий кредит линиялари 10 та лойиҳа 83 млн.долл.

Бошқалар 61 та лойиҳа 2140,6 млн.долл.

3.1.4-расм.

2011 йил Давлат инвестиция дастури устувор инвестиция таклифлари йиғма рўйхати

Жами 146 та (10461 млн. АҚШ долл) инвестиция лойиҳаси таклифи

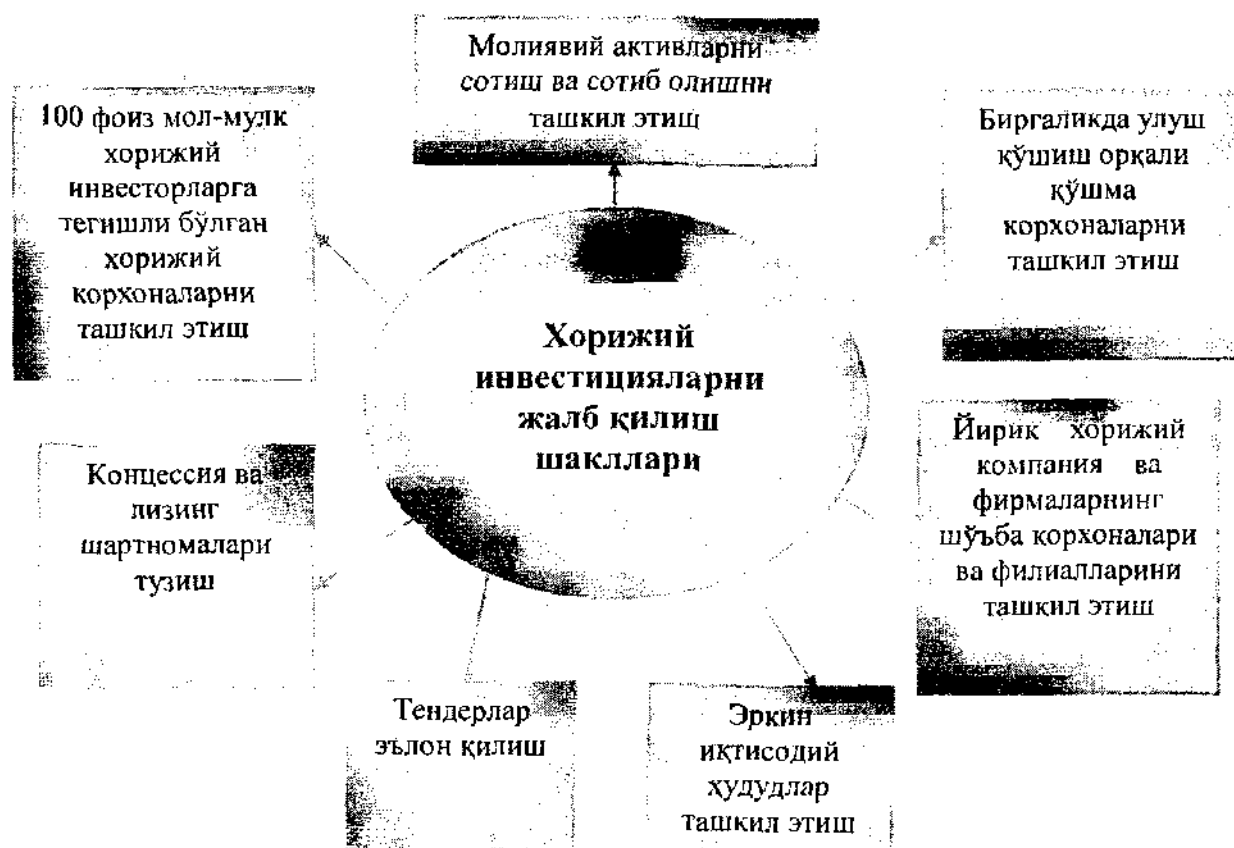
Имтиёзли хорижий кредитлар 51 та (5284 млн. АҚШ долл)

Тўғридан—тўғри инвестициялар 84 та (5063,1 млн. АҚШ долл)

Корхоналар маблағлари 11 та (114 млн. АҚШ долл)

3.1.5-расм.

Бугунги кунда хорижий инвестицияларни жалб қилишнинг бир қанча шакллари мавжуд. Улар куйидаги чизмада акс эттирилган (3.1.6-расм).

3.1.6-расм. Хорижий инвестицияларни жалб қилиш шакллари.

3.1.4-жадвал

2006-2010 йиллар давомида давлат инвестиция дастурлари доирасида жалб қилинган хорижий инвестицияларнинг ўсиш суръати, миллион АҚШ долл.

	2006 й.		2007 й.		2008 й.		2009 й.		2010 й.	
Жами, шу жумладан:	895,8	100 %	1285,9	100%	1882,0	100%	2941,7	100%	3284,64	100%
Ҳукумат кафолати остидаги кредитлар	211,9	23,7%	272,3	21,2%	458,8	24,4%	445,9	15,2%	527,3	16,1%
Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар	683,9	76,3%	1013,6	78,8%	1423,2	75,6%	2495,8	84,8%	2757,4	83,9%
Лойиҳалар сони	176		116		109		114		163	

Мамлакатимиздаги мавжуд ички ресурсларимиз кўламини кенгайтириш борасида Тикланиш ва тараққиёт фондининг ролини кучайтириш ҳолати муҳим ўрин тутди. Ҳозирги вақтда 6 миллиард АҚШ долларидан ортиқ маблағга эга бўлган ушбу Фонд стратегик муҳим инвестиция лойиҳаларини хорижий инвесторлар билан биргаликда молиялаштиришда етакчи шериклардан бири сифатида фаолият олиб бормоқда.

2011 йилда мазкур Фонднинг маблағлари ҳисобидан қиймати 780 миллион АҚШ долларидан ортиқ бўлган 24 тадан зиёд лойиҳани молиялаштириш кўзда тутилаётган бўлиб, бу ўтган йилга нисбатан 2,1 баробар кўпдир.

Бу лойиҳалар сирасига, энг аввало, Сурғил кони базасида Устюрт газ-кимё мажмуасини барпо этиш, Қалмоққир конини кенгайтириш ва реконструкция қилиш, Навоий иссиқлик электр станциясида буг-газ мосламасини қуриш, Янги Ангрен иссиқлик электр станциясининг бешта энергия блокларини йил давомида кўмир асосида ишлаш тизимига ўтказиш, Олмалик кон-металлургия комбинатининг мисни бойитиш фабрикасини реконструкция қилиш ва бошқа лойиҳалар қиради.

Фонднинг хорижий шериклар билан биргаликда инвестиция лойиҳаларини молиялаштириш борасидаги самарали ҳамкорлигига мисол сифатида Талимаржон иссиқлик электр станциясида умумий қиймати 1 миллиард 280 миллион АҚШ долларилек иккита буг-газ мосламасини қуриш лойиҳасини келтириш мумкин.

Чет эл инвестициялари деб, чет эллик инвесторлар асосан даромад (фойда) олиш мақсадида тадбиркорлик фаолияти ва қонун ҳужжатларида тақиқланмаган бошқа турдаги фаолият объектларига қўшадиган барча турдаги моддий ва номоддий бойликлар ва уларга доир ҳуқуқлар, шу жумладан интеллектуал мулкка доир ҳуқуқлар, шунингдек, чет эл инвестицияларидан олинган ҳар қандай даромад эътироф этилади. ("Чет эл инвестициялари тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни 3-модда.)

Ушбу лойиҳани амалга оширишда Ўзбекистон Тикланиш ва тараққиёт фондидан ташқари Осиё тараққиёт банки ва Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги каби хорижий шериклар инвестор сифатида иштирок этмоқда.

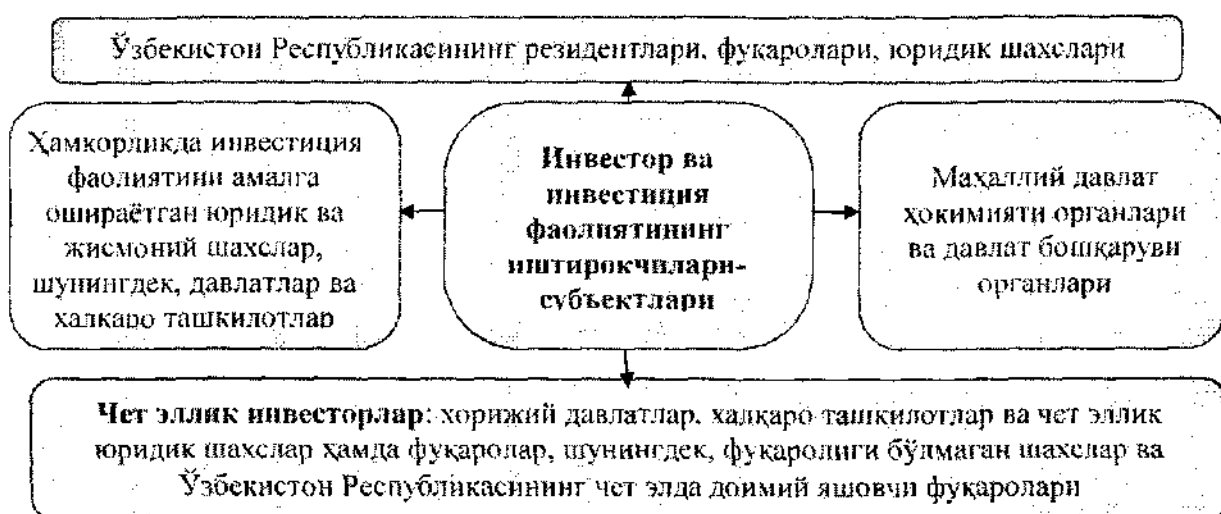
Иқтисодиётни эркинлаштириш ва чет эл инвестицияларини жалб қилишнинг кенгайтириш бориши даражасига қараб, инвестиция фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш, бевосита чет эл инвестицияларини янги лойиҳаларга, шунингдек, хусусий тадбиркорлик субъектларининг катта қисmini инвестиция фаолиятига жалб қилишни ҳам назарда тутди. Бунда чет эл инвестициялари оқимини рағбатлантириш, шу билан бирга, миллий иқтисодиёт субъектларининг бу фаолиятда иштирок этишини тақдирлаш муҳим ўринда туради.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 21 декабрда қабул қилинган ПҚ-1446-сонли қарори доирасида, 2011-2015 йилларда транспорт ва коммуникация, инфратузилмани ривожлантириш учун жами 6935,5 миллион доллар миқдорида инвестициялар жалб қилиниши режалаштирилган. Жумладан, молиялаштириш манбаига кўра:

- хорижий инвестициялар ва кредитлар – 3235,9 миллион АҚШ доллари;
- Ўзбекистон Республикаси Тикланиш ва тараққиёт Фонди – 461,1 миллион АҚШ доллари;
- Давлат бюджети ва мақсадли давлат фондлари – 1934,5 миллион АҚШ доллари;
- ўз маблағлари – 1304 миллион АҚШ долларини ташкил қилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 21 декабрдаги ПҚ-1442-сонли қароридagi инвестицион лойиҳаларнинг молиявий манбалар бўйича тақсимланиши

№	Молиялаштириш манбалари	Қиймати, миллион АҚШ доллари
1	Лойиҳалар сони	519 та
2	Умумий қиймати	47 499,7
шу жумладан, молиялаштириш манбалари бўйича:		
2.1	Корхоналарнинг ўз маблағлари	8 132,9
2.2	Ўзбекистон тикланиш ва тараққиёт жамғармаси маблағлари	3 060,9
2.3	Тижорат банклари кредитлари	1 640,7
2.4	Хорижий инвестициялар ва кредитлар	23 685,6
2.5	молиялаштириш манбалари аниқланмаган	10 979,6

3.1.7-расм. Инвестиция фаолиятининг иштирокчилари.

Ўзбекистон Республикасида чет эл инвестицияларини тартибга солиш ва жалб этиш билан шуғулланадиган расмий муассасалар қуйидаги жадвалда келтирилган.

Ўзбекистон Республикасида чет эл инвестицияларини тартибга солиш ва жалб этиш билан шуғулланадиган расмий муассасалар

№	Расмий муассаса номи	Муассасанинг чет эл инвестицияларини тартибга солиш ва жалб этиш билан боғлиқ фаолият доираси
1.	Вазирлар Маҳкамасининг Ташқи иқтисодий фаолиятни мувофиқлаштириш департаменти	Қуйидаги жараёнларни мувофиқлаштиради: -инвестиция фаолиятини, биринчи навбатда чет эл инвестициялари билан амалга ошириладиган лойиҳаларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш бўйича зарур ҳукумат қарорларини ишлаб чиқиш; -давлат бошқарув идоралари, вазирлик ва идоралар ишини ташкил этиш;
2.	Иқтисодиёт вазирлиги	-инвестиция сиёсатини ва дастурларини ишлаб чиқиш;
3.	Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги	-мамлакат ва хориж инвесторларининг инвестиция таклифлари тўғрисида маълумотлар банкни шакллантириш;
		-инвестиция муҳитини ўрганиш;

		-хорижий инвесторларга ахборот ва бошқа хизматлар кўрсатиш;
		-инвестиция лойиҳаларини амалга оширишда мамлакат ва хориж инвесторларига ёрдам кўрсатиш;
		-чет эл капитали иштирокида амалга ошириладиган инвестиция лойиҳаларининг бажарилишини кузатиш (мониторинг);
		-корхоналарни ташқи иқтисодий фаолият иштирокчилари тарзида рўйхатга олиш ва хорижий компаниялар ваколатхоналарини аккредитациялаш;
4.	Давлат ~~мулкни~~ мулкни бошқариш давлат кўмитаси	давлатга тегишли мулкни хусусийлаштириш ва тасарруф этиш жараёнида чет эл инвестицияларини тартибга солиш;
5.	Молия вазирлиги	қарз сиёсати ва ҳукумат кафолатларини бериш;
6.	Адлия вазирлиги	чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналарни рўйхатга олиш;
7.	Ташқи ишлар вазирлиги	хорижий инвесторларга ва Ўзбекистонда ишлаётган хорижий фуқароларга визалар бериш;
8.	Ички ишлар вазирлиги	хорижий инвесторларни ва Ўзбекистонда ишлаётган хорижий фуқароларни турар жойи бўйича рўйхатга олиш;
9.	Давлат солиқ кўмитаси	чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналарни солиққа тортиш ва уларнинг божхона билан боғлиқ фаолиятини тартибга солиш;
10.	Марказий банк	конвертация тартиб-қоидаларини, шунингдек, унинг ўтказилишини, валюта маблағларидан фойдаланишини тартибга солиш, қарз сиёсати;
11.	Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки	ташқи иқтисодий фаолиятга банк хизмати кўрсатиш ва лойиҳани молиялаштини амалга ошириш;
12.	«Ўзбекинвест» давлат сугурта компанияси ва «Ўзбекинвест-интернешнл» қўшма корхонаси	чет эл инвестицияларини инвестиция таваккалчилигидан ва хавф-хатарлардан сугурталаш;
13.	«Ўзбекинвестлойиҳа» миллий инжиниринг компанияси	дастлабки техник-иқтисодий асосномани ва инвестиция лойиҳалари техник-иқтисодий асосномаларини тайёрлаш;
14.	Давлат мулки кўмитаси ҳузуридаги қимматли қўғозлар бозори фаолиятини мувофиқлаштириш ва назорат қилиш маркази	қимматли қўғозлар бозорини шакллантириш, ривожлантириш, назорат қилиш ва тартибга солиш соҳаларида давлат сиёсатини амалга ошириш. Мамлакат ва хорижий эмитентларнинг қимматли қўғозларини сотиб олиш орқали мажмуа инвестицияларини амалга ошириш;

Ўзбекистон улкан хорижий инвестициялар йўналтириладиган мамлакатлар гуруҳига кириш учун барча шарт-шароитларга, хорижий инвестицияларни жалб этиш учун бир қатор афзалликларга эга. Бу борада жаҳон ҳамжамияти олдида ўзининг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражаси, дунё харитасидаги географик жойлашуви, табиий ресурсларининг таркиби ва захираси, ҳукумат олиб бораётган иқтисодий сиёсат ва бошқалар билан муҳим роль уйнайди.

Бозор иқтисодиётининг асосий иқтисодий тушунчаларидан бири инвестициялар тушунчаси бугунги ҳаётимизга кенг ва тез кириб келишининг ўзи унинг моҳияти ва аҳамиятини, зарурлигини кўрсатади. Хорижий инвестициялар иштирокидаги янги

корхоналар сонининг тобора ортиб бориши ва янгилари барпо этилаётгани давлатимизнинг бу соҳага бўлган катта эътибори ва уларга яратиб бераётган қулайликлари натижасидир. Шу боисдан ҳам мамлакатимизга хорижий сармояларни жалб этаётган корхоналарни иқтисодий рағбатлантириш ва улар учун зарур шароитларни яратиб бериш ўта муҳим масалалардан бири ҳисобланади.

3.1.7-жадвал

Хорижий сармоялар иштирокидаги корхоналар

Жами корхоналар сони шу жумладан:	4563 та
2010 йилда янгитдан ташкил этилган корхоналар сони	536 та
Фаолият юритаётган корхоналар сони	4201 та
Ташқи иқтисодий фаолият билан шугулланаётган корхоналар сони	1600 та
Фаолият кўрсатмаётган корхоналар сони	362 та
Корхоналарнинг ташқи савдо айланмаси (миллиард долл.) (21,3 миллиарддолл. республика товар айланмаси)	7,8
Умумий ташқи савдо айланмасидаги улуши	36,9фоиз

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 7 январдаги ПҚ-1464-сонли қарорида мамлакатимизда 2011-2015 йилларда ислохотларни янада чуқурлаштириш ва кенгайтириш, иқтисодиётни либераллаштириш ва модернизация қилиш, қулай тадбиркорлик фаолиятини шакллантиришнинг устувор йўналишлари белгилаб берилди:

- ҳуқуқий базани янада ривожлантириш ва янги қонунлар қабул қилиш;
- мамлакатимизда ва ҳудудларда ҳар томонлама қулай бизнес муҳитини яратиш;
- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни янада ривожлантириш мақсадида солиқ ва бошқа тўловлар бўйича қулай шароит яратиш, имтиёз ва преференциялар бериш;
- молия-банк тизимини либераллаштириш, молия ва кредит ресурслари бозорини мустақамлаш ва ривожлантириш;
- фаол инвестиция сиёсатини амалга ошириш ҳисобидан иқтисодиётни модернизация қилиш ва унинг таркибини диверсификация этиш;
- ташқи иқтисодий фаолиятни янада либераллаштириш, унда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг кенг иштирокини таъминлаш.

4-БОБ. ИНФРАТУЗИЛМА, ТРАНСПОРТ ВА КОММУНИКАЦИЯ ҚУРИЛИШНИНГ КОМПЛЕКС ВА ЖАДАЛ РАВИШДА РИВОЖЛАНТИРИШ

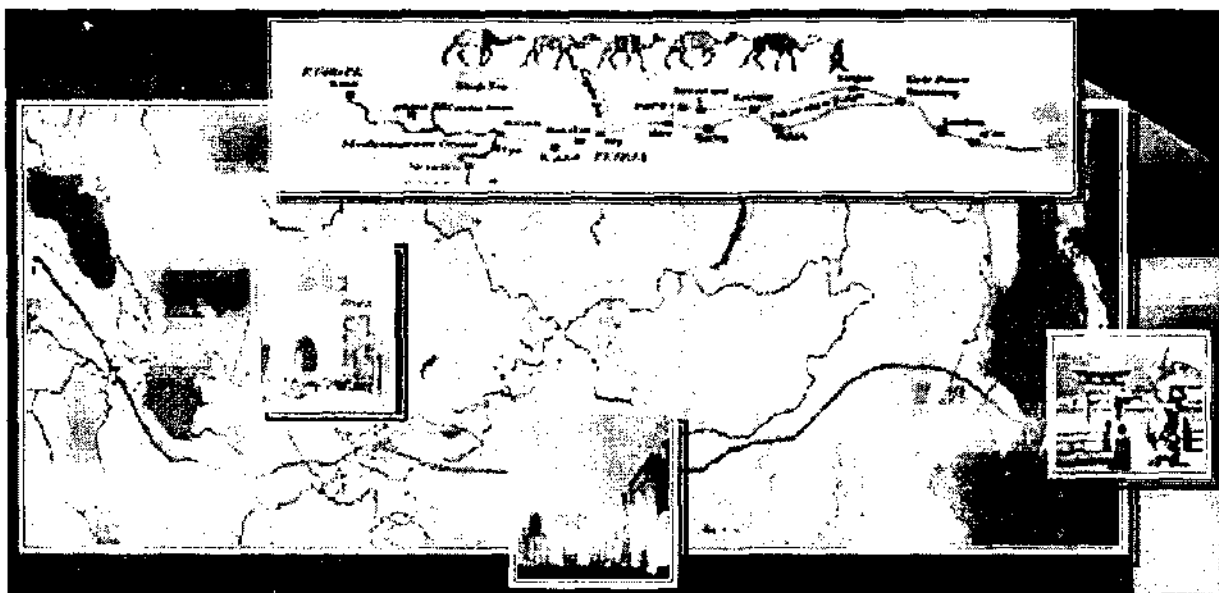
4.1. 2011 йилда мамлакатимизда транспорт коммуникацияларини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари

Минг йиллар давомида Ўзбекистон савдо, иқтисодий, маданий алоқалар чорраҳаси ва Буюк ипак йўли бўйлаб цивилизацияларни туташтириб турувчи марказ бўлиб келган. Ҳозирги глобализув шароитида Марказий Осиёнинг халқаро ташувлардаги аҳамияти тўхтовсиз ўсиб бормоқда. Бу ўринда, биринчи навбатда, минтақа етакчиларидан бири бўлган Ўзбекистоннинг салоҳияти яққол ажралиб туради.

Бугунги кунга келиб самарали ташувлар тизими иқтисодий ўсишнинг ҳал қилувчи омили экани ҳеч кимга сир бўлмай қолди. Транспорт тизимлари ва транспорт коммуникациялари Марказий Осиё орқали трансосиё ва трансевропа ташувларининг асосидир.

Денгизга чиқиш йўлининг мавжуд эмаслигига қарамасдан, Марказий Осиёнинг қулай географик жойлашуви унга қатор қулайликларни яратиб беради. Ижобий жиҳат шундан иборатки, Марказий Осиё етакчи минтақавий иқтисодий бозорлар – Европа ва Жанубий ва Жануби-ғарбий Осиё, Узоқ Шарқ орасида жойлашган. Ушбу ҳудуднинг йиллик умумий импорт ҳажми 335 миллиард АҚШ долларини ташкил қилади. Марказий Осиё орқали Яқин ва Ўрта Шарққа боришнинг энг қисқа йўли ўтган.

Ёвроосиё қитъасини айланиб ўтишга мажбур бўлган денгиз кемаларидан фарqli ўлароқ, Марказий Осиё орқали ташувлар тўғридан-тўғри амалга ошиши мумкин. Бу эса ташувлар вақтини ва юк жўнатувчиларнинг молиявий маблағлари сарфини сезиларли равишда камайтиришга имкон беради. Бу эса савдо келишувларини тузишда катта аҳамиятга эга.

Марказий Осиё коридорларидан фойдаланишнинг яна бир сабаби глобал бозорнинг жорий муаммолари билан боғлиқ. Жанубий-шарқий ва Жанубий Осиё мамлакатларининг барқарор юқори иқтисодий ўсиши уларнинг маҳсулотларининг йирик истеъмолчилари – АҚШ, Европа Иттифоқи, МДХ мамлакатлари билан мисли қўрилмаган даражада товар алмашилишининг ўсишига олиб келди. Шун билан бирга, бир вақтнинг ўзида Осиё мамлакатларининг хомашё етказиб берувчи давлатлар билан товар алмашинувларининг ошиши ҳам кузатилмоқда.

Бундай жараёнларнинг кечиши анъанавий, биринчи навбатда, Ҳинд океани кўрфазлари орқали ўтадиган транспорт йўналишларининг ҳаддан ташқари юк билан бандлигига олиб

келмоқда. Бундай ҳолат эса баъзи ҳудудларнинг денгиз қароқчилари таъсири доирасига тушиб қолишига сабаб бўлмоқда. Денгиз қароқчилигидан кўрилатган зарар 16-20 миллиард АҚШ доллари миқдорига баҳоланмоқда.

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда, бундай вазиятда, Президентимизнинг таъбири билан айтганда, бизнинг пировард мақсадимиз «... Европа ва Осиё ўртасидаги савдо оқимининг маълум қисмини мамлакатимиздаги транзит йўналишларига буриш ва шу асосда юртимизда транспорт ва транзит хизмати ҳажмини ошириш, мавжуд инфратузилма негизида логистика марказларини ташкил этиш, минглаб одамларни иш билан таъминлашдан иборат».

Аммо Ўзбекистоннинг Марказий Осиёнинг ҳал қилувчи транспорт-транзит тармоғига айланиши учун коммуникация инфратузилмасини модернизация қилиш ва юкларнинг ўтиш йўллари диверсификация этиш имконини берадиган янги транспорт йўлакларини ривожлантириш талаб этилади. Бу борада чора-тадбирлар қатор йиллардан бери амалга оширилмоқда.

Марказий Осиё, МДХ, Европа, Шимолий Америка, Ўрта ва Яқин Шарқ мамлакатлари, Жанубий Осиё ҳамда Осиё-Тинч океани минтақаси (ОТМ) давлатлари мутахассислари, транспорт коммуникациялари ва ҳудудий юк ташишга ихтисослашган халқаро компания ва ташкилотлар вакиллари ҳамда экспертлари томонидан Ўзбекистонда транспорт тизими борасида қилинаётган саъй-ҳаракатларга жуда юқори баҳо берилмоқда. Айниқса, халқаро юк ташувларининг истиқболлари, Марказий Осиё транспорт соҳасига сармоя жалб қилиш масалалари, ҳудудий транспорт инфратузилмасини ривожлантириш бўйича Ўзбекистон томонидан амалга оширилаётган ишлар, жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон-Туркменистон-Эрон-Уммон-Катар транспорт коридорини яратиш ташаббуси, мазкур транспорт коридори ёрдамида Марказий Осиё давлатларини Форс кўрфази билан боғлаш имкониятининг долзарб аҳамияти хусусида ўзининг ижобий фикрларини баён этмоқда.

Шунингдек, экспертлар томонидан Афғонистондан ўтган транспорт коридорини такомиллаштириш йўлида Ўзбекистон томонидан амалга оширилаётган ишлар кўлами алоҳида эътироф этилмоқда. Биринчи навбатда Хайратон-Мозори Шариф темир йўл тармоғининг қурилиши кўшни афғон мамлакати иқтисодиётини тиклашга салмоқли ҳисса қўлиши таъкидланмоқда.

Халқаро транспорт йўлакларини ривожлантириш ва Ўзбекистоннинг халқаро логистика салоҳиятини ошириш билан ҳамоҳанг равишда мамлакатимизда қатор салмоқли дастур ва режалар жадаллик билан давом эттирилмоқда.

Президентимиз маърузасида инфратузилма, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал ривожлантиришга алоҳида урғу берилди. Маърузада таъкидлангандек, бу муҳим устувор вазифани изчил амалга ошириш учун 2015 йилгача бўлган даврга мўлжалланган махсус дастур ишлаб чиқилган. Таъкидлаш жоизки, бу дастурни амалга ошириш мақсадида 85 та инвестиция лойиҳасини жорий этиш ва бу ишларга барча манбалар ҳисобидан жами 6935,5 миллион АҚШ доллар йўналтириш мўлжалланмоқда. 2011 йилда бу маблағнинг 1 миллиард 200 миллион АҚШ долларидадан ортигини ўзлаштириш режалаштирилган.

Шу ўринда 2011 йилда транспорт ва коммуникация қурилишига Осиё тараққиёт банки, Ислон тараққиёт банки, Кувайт араб иқтисодий ҳамкорлик жамғармаси ва ОПЕК жамғармаси томонидан 152 миллион АҚШ долларидадан ортиқ маблағ ажратилиши кўзда тутилатганини ҳам таъкидлаш лозим.

Таъкидлаш жоизки, транспорт ва коммуникацияни ривожлантириш ҳудудларда саноат ва ижтимоий инфратузилма билан узвийликда ва ўзаро алоқадорликда олиб борилади. Ижтимоий инфратузилма, транспорт ва коммуникацияларни ривожлантириш дастури

Бизнинг 2011 йилги ва истиқболга мўлжалланган иқтисодий дастуриимизни амалга оширишда инфратузилмани, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал равишда ривожлантириш устувор йўналишига айланиши даркор.

Ислон Каримов

доирасида 2011 йилнинг ўзида республикамиз бўйича жами 102 та ҳудудий лойиҳа амалга оширилади ва натижада қўшимча 5339 та иш ўрини яратилади.

4.1.1-жадвал

2011 йилда ижтимоий инфратузилма, транспорт ва коммуникацияларни ривожлантириш дастури

Ҳудудлар	қатар с	тилаётган иш ўринлари (бирлик)
Ўзбекистон Республикаси	102	5 339
Қорақалпоғистон Республикаси	15	574
Андижон вилояти	7	302
Бухоро вилояти	14	488
Жиззах вилояти	4	258
Қашқадарё вилояти	8	561
Навоий вилояти	9	314
Наманган вилояти	3	256
Самарқанд вилояти	9	534
Сўраҳдарё вилояти	8	297
Сирдарё вилояти	3	514
Тошкент вилояти	6	264
Фарғона вилояти	5	544
Хоразм вилояти	4	256
Ташкент шаҳри	7	177

Ўзбекистон миллий автомагистрالي таркибига кирадиган автомобиль йўлларини куриш ва реконструкция қилиш, мамлакатимизнинг барча ҳудудларини ўзаро ишончли боғлайдиган ягона миллий автомобиль транспорт тизимини ташкил этиш лойиҳаларини жадал амалга оширишни таъминлашга биринчи даражали аҳамият қаратилади. Бундан ташқари, юқори юк ташиш қувватига эга бўлган магистрал автомобиллар паркини янгилаш ва модернизация қилиш, “эшикдан эшиккача” хизматлар дастурини амалга оширишга ҳам алоҳида эътибор берилади.

Биз Фарғона водийси минтақаларини мамлакатимизнинг бошқа минтақалари билан йил давомида ишончли ва қафолатли боғлаб турадиган транспорт алоқасини таъминлашимиз зарур.

Ислом Каримов

Президентимиз томонидан таъкидлангандек, “2011 йилда ушбу мақсадлар учун 2010 йилга қараганда 1,4 баробар кўп, яъни 547 миллион доллардан ортиқ капитал қўйилмаларни йўналтириш, халқаро талаб ва стандартларга жавоб берадиган 302 километрлик автомобиль

йўлларини фойдаланишга топшириш кўзда тутилмоқда”.

Бу ўринда таъкидлаш лозимки, мамлакатимизни барқарор ривожлантиришда минтақаларнинг ўзаро узвий иқтисодий алоқасини таъминлаш муҳим аҳамият касб этади. Маълумки, Фарғона водийсини мамлакатимизнинг бошқа минтақалари билан доимий ва тезкор боғлаш масаласи анча долзарб масала бўлиб келган. Шу нуқтаи назардан қараганда, “Тошкент — Андижон” автомобиль йўлининг “Қамчиқ” довони орқали ўтадиган тоғли участкасини реконструкция қилиш, бу ерда 4 полосали, цемент-бетон қопламали йўл курилиши бўйича ишларни жадаллаштириш устувор вазифалардан ҳисобланади. Бунинг натижасида йўлнинг умумий юк ўтказувчанлиги, хавфсизлиги ортади. Бу эса, ўз навбатида, бутун йил давомида Фарғона водийсини республикаимизнинг қолган ҳудудлари билан автомобиль транспорти воситасида маълум техник қийинчиликларсиз боғлаш имконини беради.

2010-2015 йилларда иқтисодийтимизнинг қон томири бўлган Ўзбекистон миллий автомагистрالي йўналиши бўйлаб инфратузилма ва сервис тармоқларини ривожлантириш юзасидан қабул қилинган дастур бўйича ишлар давом эттирилиб, 2011-2012 йилларда жами 243 та объект қурилиб, фойдаланишга топширилади. Биргина 2011 йилнинг ўзида 92 та объект қурилиши режалаштирилган бўлиб, жорий йилда анъанавий сервис ва коммуникация объектлари, яъни кўп тармоқли ёқилғи қуйиш шоҳобчалари (16 та), автомобилга газ тўлдириш компрессор станциялари (26 та) билан биргаликда тиббий ва авария-чақирув хизмати билан таъминланган техник ёрдам кўрсатиш пунктлари (24 та), автомобиллар учун қисқа тўхташ майдонлари ҳамда санитария-гигиена тармоқлари (43 та), замонавий кемпинглар (7 та) ва мотеллар (6 та) ҳам бунёд этилади.

4.1.2-жадвал

Ўзбекистон миллий автомагистрالي бўйлаб йўл атрофи инфратузилмасини ишга тушириш бўйича мақсадли параметрлар

Объектлар номи	Ўл. бир-лиги	Жами	шу жумладан:				
			2011 й.	2012 й.	2013 й.	2014 й.	2015 й.
Кемпинглар	дона	18	7	8	2	1	
Мотеллар	дона	16	6	5	5		
Кўп тармоқли ёқилғи қуйиш шоҳобчалари	дона	53	16	15	12	10	
АГТКС	дона	59	26	14	8	7	4
Тиббий ва авария-чақирув хизмати билан таъминланган техник ёрдам кўрсатиш пунктлари	дона	54	24	21	5	4	
Автомобиллар учун қисқа тўхташ майдонлари ҳамда санитария-гигиена тармоқлари	дона	43	13	9	6	8	7
Жами:	дона	243	92	72	38	30	11

Президентимиз Ислон Каримовнинг маърузасида автомобиль транспорти билан биргаликда темир йўл транспорти истиқболларига ҳам алоҳида тўхталиб ўтилди. Ўзбекистон Республикасида темир йўл тармоғини ривожлантириш бўйича устувор йўналишлар қуйидагилардан иборат:

- темир йўл магистралларини қуриш, реконструкция қилиш ва реабилитация этиш;
- электрлаштириш;
- контейнерлаштириш;
- моддий-техник базани модернизация қилиш ва янгилаш;
- тезкор ташувларни ташкил этиш;
- халқаро темир йўл тизимига интеграцияни янада кучайтириш.

Ушбу устувор вазифалар доирасида 2011 йилда амалга оширилиши лозим бўлган лойиҳаларга сирасига “Жиззах — Янгиер” йўналиши бўйича электрлаштирилган икки йўлли темир йўл тармоғи ва “Янгиер — Фарҳод” йўналиши бўйича электрлаштирилган бир йўлли темир йўл тармоғи қурилишини ниҳоясига етказиш, “Мароқанд — Қарши” ва “Қарши — Термиз” йўналиши бўйича стратегик аҳамиятга эга бўлган темир йўл тармоқларини электрлаштиришни киритиш мумкин.

Юқорида келтирилган вазифаларни бажариш натижасида сарф-харажатларни 20 фоизга камайтириш ва йўловчи ҳамда юklarни манзилга етказиш тезлигини 1,3 баробар ошириш имконига эга бўламиз.

Шу билан бирга, йўловчи ташиш локомотивлари паркини янгилаш, юк ташиш локомотивлари ҳамда вагонларини модернизация қилиш ва қайта тиклаш, темир йўлларни модернизация қилиш бўйича лойиҳаларни амалга оширишни жадаллаштириш лозим. Шулар қаторида Испаниянинг "Тальго" компанияси билан ҳамкорликда "Тошкент — Самарқанд" темир йўл участкасида Ўрта Осиёда биринчи бор бунёд этиладиган тезюрар темир йўл магистралини қуриш ва фойдаланишга топшириш ишларининг белгиланган муддатларда якунланишини таъминлаш муҳимдир.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 21 декабрдаги ПҚ-1446-сонли қарорида кўзда тутилганидек, 7110 дона юк вагонининг фойдаланиш муддатини чўзиш мақсадида уларни қайта тиклаш, модернизация қилиш ва қайта жиҳозлаш бўйича прогноз қиймати 95,1 миллион доллар бўлган лойиҳа, шунингдек, 78 дона йўловчи ташиш вагонини қайта тиклаш ва модернизация қилиш бўйича прогноз қиймати 9,6 миллион доллар бўлган лойиҳа ҳам режалаштирилган. Бу йўналишдаги ишларга "Андижон механика заводи" ва "Қуйиш механика заводи" учун 2550 та юк вагони қуриш билан боғлиқ бўлган, прогноз қиймати 273,1 миллион долларлик лойиҳа ҳамда "Ўзтемирйўлмаштаъмир" корхонаси учун 259 дона локомотивни модернизация қилиш ва тиклаш борасида прогноз қиймати 79,5 миллион долларлик лойиҳаларни ҳам қўшиш мумкин.

4.1.3-жадвал

Ўзбекистон Республикасида темир йўл транспортининг моддий-техник базасини мустақкамлаш бўйича мақсадли лойиҳалар

Лойиҳа номи	Қуввати	Лойиҳанинг прогноз қиймати миллион АҚШ долл.	Амалга оширилиш муддатлари йй.
Юк вагонларининг фойдаланиш муддатини чўзиш мақсадида уларни қайта тиклаш, модернизация қилиш ва қайта жиҳозлаш	7110 дона	95,1	2011-2015
Йўловчи ташиш вагонларини қайта тиклаш ва модернизация қилиш	78 дона	9,6	2011-2013
"Андижон механика заводи" ва "Қуйиш механика заводи" учун юк вагонлари қуриш	2550	273,1	2011-2015
"Ўзтемирйўлмаштаъмир" корхонаси учун локомотивларни модернизация қилиш ва тиклаш	259	79,5	2011-2015

Бу ўринда шу нарсага эътибор қаратиш лозимки, темир йўлни электрлаштириш лойиҳалари умуман олганда энергетика соҳасини модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш дастурларининг таркибий қисмига кириadi. Бу дастурлар кенг қамровли бўлиб, пировардида саноат инфратузилмасини ривожлантиришни кўзлайди. Дастурдан иссиқлик, гидро ва электр станцияларини техник ва технологик қайта жиҳозлаш, модернизация қилиш, юқори кучланишли электр тармоқларини қуриш ва бошқа ишлар ҳам ўрин олган.

4.2. Электр энергетикаси тизими ва ахборот-коммуникация соҳасини модернизация қилиш бўйича амалга оширилиши кутилаётган лойиҳалар

2009-2014 йилларда электр энергетикаси тизимини модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш бўйича энг муҳим лойиҳаларни, яъни иссиқлик электр станциялари қуриш бўйича 8 та, ноанъанавий энергетика бўйича 1 та, гидравлик электростанциялар қуриш бўйича 15 та, электр тармоқлари бўйича 12 та лойиҳани амалга ошириш режалаштирилган. Ушбу лойиҳаларнинг умумий қиймати 3575,1 миллион АҚШ долларини ташкил этади.

4.2.1-жадвал

2009-2014 йилларда электр энергетикаси тизимини модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлашга қаратилган энг муҳим лойиҳаларни амалга ошириш бўйича чора-тадбирлар дастури

Энергетик сектор номи	Амалга ошириладиган лойиҳалар, дона	Ишга киритиладиган қувват	Нархи, миллион АҚШ долл
Иссиқлик электр станциялари	8	2255 МВт	2309,6
Гидравлик электростанциялар	15	440 МВт	512,9
Ноанъанавий энергетика	1	0,5МВт	0,5
Электр тармоқлари	12	1418,2 км, 1754 МВА	681,4
Бошқалар	2	АСКУЭ (1 босқич), ЗШО-2 Янги-Ангрен ИЭС – 7,5 миллион куб.м	70,7
Жами	38	2695,6 МВт ишлаб чиқарувчи қувватлар1418,2 км электр узатиш тармоқлари1754 МВА трансформаторлар	3575,1

2011-2015 йилларда Ўзбекистон Республикаси саноати ва инфратузилмасини ривожлантириш дастурларига (ПҚ-1442, ПҚ-1446) кирган лойиҳаларнинг ичида юқори кучланишли электр тармоқларини қуриш ва реконструкция қилиш лойиҳалари ҳам жой олган.

4.2.2-жадвал

2011-2015 йилларда юқори кучланишли электр тармоқларини қуриш ва реконструкция қилиш лойиҳалари

Қурилиш йиллари			
“Талимаржон ИЭС – Сутдиёна ПС” 500 кВли юқори кучланишли электр тармоғи (очик тақсимлаш ускунаси билан бирга)	218 км, 3х167 МВА	152,8	2011-2013
“Фозилмон ПС-Лочин ПС” 220 кВли юқори кучланишли электр тармоғи	36 км	9,0	2011-2012
“Қизил ровот ПС-Юлдуз ПС” 220 кВли юқори кучланишли электр тармоғи	30 км	7,5	2011-2012

“Тулча ПС-Денов ПС” 220 кВли юқори кучланишли электр тармоғи	30 км	6,3	2010-2011
“Андижон ГЭС- Фозилмон ПС” 110 кВли юқори кучланишли электр тармоғи	10 км	2,5	2010-2011
220 кВ ли юқори кучланишли электр тармоғига эга қуввати 220 кВ бўлган “Иштихон” ПС ва 110 кВ ли юқори кучланишли электр тармоғига эга бўлган қуввати 10 кВ бўлган “Горнорудная” кичик станцияси	126 МВА и 50 МВА, 86,4 км	34,2	2009-2011
Реконструкция ишлари			
“Сирдарё ИЭС – Лочин ПС” 500 кВли юқори кучланишли электр тармоғи	70 км	22,0	2011-2012
“Сирдарё ИЭС – Қорақилсой ПС” 220 кВли юқори кучланишли электр тармоғи	71,8 км	9,4	2010-2012
Сурхон ПСни АТ-2-220/110 кВ ускунаси билан биргаликда	63 МВА	11,1	2011-2012
ИЭС-2-Фозилмон ПС 110 кВли юқори кучланишли электр тармоғи ва Фозилмон ПС	2x125 МВА, 7 км	9,6	2011-2012
“Л-Советобод – Л-Тошоҳур” 110 кВли юқори кучланишли электр тармоғи	20 км	3,5	2011-2012

Мамлакатимиздаги мавжуд ички ресурсларимизнинг кўламини кенгайтиришда Тикланиш ва тараққиёт фондининг ролини кучайтириш ҳолати муҳим ўрин тутди.

2010 йилда ташкил этилган Ангрен логистика марказини янада ривожлантиришни кўзда тутиш, жорий йилда Қамчиқ довони орқали камида 5 миллион тонна юк ташишни таъминлаш зарур. Бунинг учун Ҳукумат ушбу марказнинг контейнер билан келадиган юкларни қабул қилиб олиш, сақлаш ва жўнатиш қувватини ошириш, уни Самарқанд автомобиль заводида ишлаб чиқарилаётган “МАН” автотягачлари билан таъминлаш бўйича комплекс чора-тадбирларни амалга ошириши керак.

Шунингдек, ҳозирги вақтда халқаро транспорт логистикасининг глобал тармоғида барқарор ўрин эгаллаган “Навоий” аэропорти базасидаги Халқаро логистика марказини янада ривожлантиришни таъминлаш даркор. Жорий йилда “Ўзбекистон ҳаво йўллари” миллий авиакомпанияси мазкур аэропорт оператори бўлиш “Кореан Эйр” компанияси билан ҳамкорликда ҳаво катновлари географиясини янада кенгайтириш, аэропорт инфратузилмасини такомиллаштириш ва ҳажми тобора ортиб бораётган юкларни ташиш учун самолётлар сонини кўпайтириш ишларини давом эттириши зарур.

Президентимиз маърузасида Ўзбекистонда ахборот-коммуникация соҳаси ривожини янада жадаллаштиришга алоҳида ургу берилди. Умуман олганда, бу соҳа давлатимизнинг иқтисодий ривожланишида муҳим ўрин тутди ва бу борада аниқ устувор вазифалар белгилаб олинган.

Ўзбекистонда ахборот-коммуникация соҳасидаги устувор вазифалар:

ахборотлаштиришнинг миллий тизимини ривожлантириш;

иқтисодиётни барча тармоқ ва соҳаларида, шунингдек, жамият ҳаётида замонавий ахборот технологияларидан фойдаланиш ва уларни жорий этиш;

фуқароларнинг ахборотга оид бўлган эҳтиёжини қондириш;

жаҳон ахборот ресурсларидан фойдаланиш имкониятини кенгайтириш ва жаҳон ахборот ҳамжамиятига кириш учун қулай шароитлар яратиш.

4.2.1-расм. Ўзбекистонда ахборот-коммуникация соҳасидаги устувор вазифалар.

Ахборот-коммуникация соҳасини ривожлантириш асосида миллий ахборот тизимини ривожлантириш давлат органлари, идоралар, тармоқлар ва бошқа таркибий тузилмалар орасидаги ахборот алмашинувини яхшилаш, уларнинг интеграция даражасини ва бошқарув самарадорлигини оширишга имкон беради.

давлат органлари ўртасида ахборот тизимларининг ўзаро алоқаларини таъминлайдиган меъёрлар, қоидалар ва стандартларни ишлаб чиқиш;

миллий ахборот тизимлари дастурий-техник инфратузилмасини ривожлантириш;

тармоқ, ҳудудий ва миллий ахборот тизимлари доирасида ташкилотлар ахборот тизимларининг интеграциялашувини таъминлаш;

идоралараро ва ички электрон ҳужжат айланиш тизимларини жорий этиш бўйича ишларни мувофиқлаштириш;

давлат интерфаол хизматларини тақдим этишга қаратилган ягона технологик қарорни амалга ошириш бўйича техник ёрдам кўрсатиш.

4.2.2-расм. Миллий ахборот тизимини ривожлантириш вазифалари.

Мамлакатимизда 2011 йилда замонавий кенг форматли ва оптик технологияларни жорий этиш асосида телекоммуникация тармоғини ривожлантириш ва модернизация қилиш, 950 километрдан ортиқ оптик толали алоқа тармоғини фойдаланишга топшириш, вилоятлар марказларига маълумотлар узатишнинг транспорт тармоғини кенгайтиришни таъминлаш вазифаси қўйилмоқда. Кўзда тутилган ушбу чора-тадбирларни амалга ошириш ҳисобидан интернетнинг халқаро тармоқларига чиқиш имкониятлари тезлигини 4 баробар ошириш, турғун стационар алоқа орқали интернетдан фойдаланувчилар сонини 3 миллиондан 3,5 миллион нафарга кўпайтириш, кенг форматли телекоммуникация тармоқларидан фойдаланувчилар сонини эса икки баробар ошириб, 100 мингтага етказиш лозим. Ўқув жараёнига кенг форматли коммуникация тармоқлари ва интернет технологияларини жорий қилиш мақсадида Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлигига Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги билан ҳамкорликда “Электрон таълим” миллий тармоғини барпо этишни ниҳоясига етказиш ҳамда 2011 йилда мамлакатимизнинг барча олий ўқув юртларини, кейинчалик эса академик лицей ва касб-ҳунар коллежларини ягона компьютер ахборот тармоғига улашни таъминлаш вазифаси юклатилади.

2015 йилгача мамлакатимизнинг барча ҳудудларида рақамли телевидениега ўтишни таъминлаш бўйича комплекс дастурнинг амалга оширилиши биз учун алоҳида аҳамиятга эгадир. Ушбу лойиҳа доирасида Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлигига 2011 йилда Нукус, Урганч, Андижон ва Қарши шаҳарлари телемарказларида замонавий рақамли узатиш ускуналарини ўрнатиш, аҳолини рақамли форматдаги теледастурлар трансляцияси билан қамраб олишни 23 фоиздан 37 фоизга ошириш, шунингдек, “Навоий” эркин индустриал-иқтисодий зонасида рақамли телевидение учун махсус мосламалар ишлаб чиқариш қувватини 50 минг донага етказиш вазифаси топширилади. 2011 йилнинг биринчи ярмида Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг медиамарказини Япония ва Германиянинг етакчи компанияларида ишлаб чиқарилган энг замонавий мультимедиа техникаси билан жиҳозлаб, фойдаланишга топширишни таъминлаш зарур.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 15 декабрда ПҚ-1442-сонли қарори доирасида, 2011-2015 йилларда:

Молиялаштириш манбалари аниқланган лойиҳалар рўйхати бўйича:

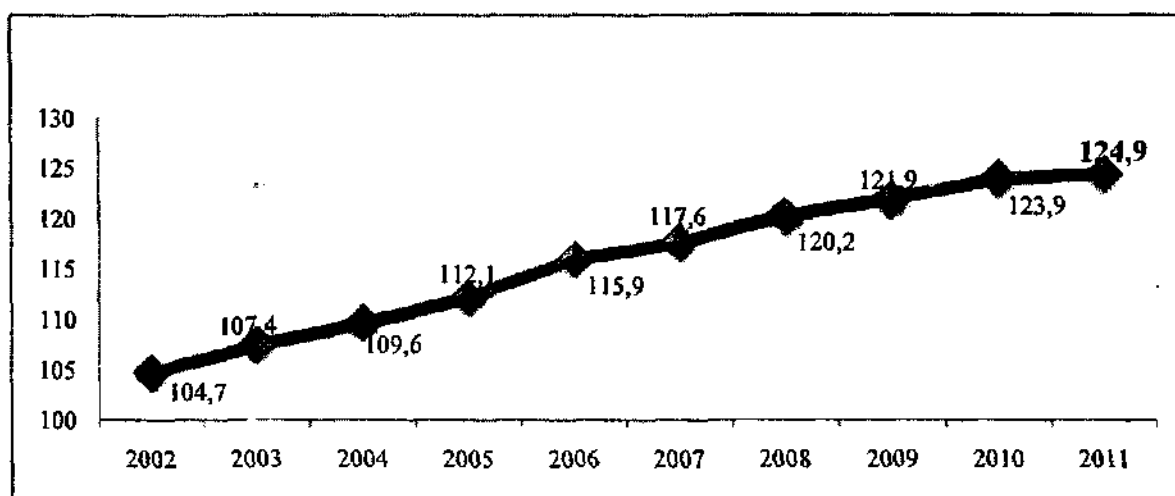
- 29,4 миллиард АҚШ доллари қийматида эга 259 та йирик тармоқ лойиҳаси,

- 642,2 миллион АҚШ долларига тенг бўлган 1064 та ҳудудий лойиҳанинг амалга оширилиши режалаштирилган.

2011-2015 йилларда Ўзбекистон Республикаси саноати ва инфратузилмасини ривожлантириш дастурларига (ПҚ-1442, ПҚ-1446) кирган лойиҳаларни амалга оширишнинг тармоқ жадвалларида газ ва сув тармоқларини қуриш лойиҳаларига алоҳида ўрин берилган.

Мазкур лойиҳалар ичида қиймати 2978,6 миллион АҚШ долларига тенг бўлган, йиллик газ ўтказиш қуввати 30 миллиард кубни ташкил этувчи “Ўзбекистон-Хитой” газ қувурини қуриш лойиҳаси, шунингдек, қиймати 15,5 миллион АҚШ доллари ҳажмидаги техник сувни йиғиш ва чучуклаштириш иншоотини қуриш лойиҳаси ва қиймати 81,0 миллион АҚШ доллари ҳажмидаги “Ўзтрансгаз” акциядорлик компаниясининг газ етказиб бериш (транспортировка) тизими бўйлаб технологик алоқа ва бошқарув тизимини таъминлаш лойиҳаси алоҳида аҳамият касб этади.

Ўзбекистон Республикаси саноати ва инфратузилмасини ривожлантиришда газ таъминоти муҳим аҳамият касб этади. Айниқса, йилдан-йилга мамлакатимиз ҳудуди бўйлаб кенг ёйилиб бораётган газ тармоқларининг узунлиги ўсиб бормоқда. 2011 йилда ҳам ушбу газ тармоқларини 1000 км қуриш режалаштирилган. 2011 йилда жами газ тармоғининг узунлиги 124,9 минг км.га етказилиши кўзда тутилган.

4.2.3-расм. Газ тармоқларининг ўсиши (минг.км.).

Инфратузилма, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал равишда ривожлантириш борасида амалга оширилаётган ишлар натижасида янги иш ўринлари барпо этилаётгани ва аҳолининг ушбу соҳалардаги бандлиги ошиб бораётгани ҳам ижобий ютуқлардан ҳисобланади.

Аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш муаммосини ҳал этиш 2011 йил ва яқин истиқболда мамлакатимизни муваффақиятли ва барқарор ривожлантиришнинг алоҳида устувор йўналиши сифатида эътироф этилиши шубҳасиздир. 2011 йилга мўлжаллаб қабул қилинган ва мамлакатимиз Парламенти томонидан маъқулланган республика дастурида 950 мингдан ортиқ янги иш ўрнини, асосан, қишлоқ жойларда яратиш кўзда тутилган. Бу иш жойларининг 73 мингдан ортиғи транспорт ва муҳандислик-коммуникация инфратузилмасини жадал ривожлантириш лойиҳаларини амалга ошириш натижасида ташкил этилиши ҳам аҳамиятга моликдир.

5-БОБ. ТАЪЛИМ ВА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ СОҲАЛАРИНИНГ МОДДИЙ-ТЕХНИК БАЗАСИНИ МУСТАҲКАМЛАШ ВА УЛАРНИ ЖИҲОЗЛАШ

5.1. Таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларини ривожлантириш борасида эришилган натижалар ва амалга оширилиши кутилаётган муҳим тадбирлар

Мустақиллик йилларида Юртбошимиз раҳномолигида Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг ҳаётга тадбиқ этилиши, мазкур дастурнинг мантикий давоми бўлган Мактаб таълимини ривожлантириш давлат умуммиллий дастури доирасида амалга оширилаётган ишларимиз замирида фарзандларимизни комил инсонлар қилиб тарбиялаш орқали юртимиз тараққиётининг мустаҳкам пойдеворини қўйиш, унинг буюк келажагини бунёд этишдек эзгу мақсад ётади.

Президентимизнинг 2004 йил 21 майдаги «2004-2009 йилларда мактаб таълимини ривожлантириш Давлат умуммиллий дастури тўғрисида»ги 3431-сонли Фармони ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 9 июлдаги «2004-2009 йилларда мактаб таълимини ривожлантириш Давлат умуммиллий дастурини амалга ошириш тўғрисида»ги 321-сонли қарори қабул қилинди. Дастурда умумтаълим мактаблари биноларини ва муҳандислик-коммуникация инфратузилмасини тубдан янгилаш ва капитал реконструкция қилишга алоҳида эътибор қаратилган.

Мазкур қарорга асосан 2004-2009 йилларда 3 миллион 012 минг ўринли 8500 та мактабда қурилиш-тиклаш ишлари амалга оширилди. Шу жумладан, 116640 ўқувчига мўлжалланган 351 та янги мактаб биноси қурилди, 850951 ўқувчи ўринига эга бўлган 2470 та мактаб биноси ва муҳандислик-коммуникация инфратузилмаси капитал реконструкция қилинди, 2044582 ўқувчи ўринига эга бўлган 3607 та мактабнинг бино ва иншоотлари капитал ва 2072 та мактаб жорий таъмирлашдан чиқарилди.

Бунинг натижасида қишлоқ ва шаҳарларда ҳамда борилиши қийин бўлган ҳудудларда замонавий лойиҳа асосида қурилган мактаблар сони кенгайиб ўзгача тус олди.

Дастур доирасида 2004-2009 йилларда 325 та мактабни бузиб ўрнига янги мактаб биноси қуриш режалаштирилган бўлса, амалда уларнинг 351 таси (108 фоизи) тўлиқ битказилди.

Дастур бўйича капитал реконструкция қилинадиган 2313 та мактабдан, 2470 таси (107 фоизи)да капитал реконструкция ишлари тўлиқ бажарилди.

Капитал таъмирланадиган 3769 та мактабдан 3607 та (96 фоизи) сининг бино ва иншоотлари тўлиқ таъмирдан чиқарилди.

2004-2009 йиллар дастури доирасида қайта тиклаш ишлари амалга оширилган 8500 та мактабнинг 1326 таси (16 фоизи) шаҳарларда, 6887 таси (81 фоизи) қишлоқ ҳудудларида, 287 таси эса (3 фоизи) борилиши қийин бўлган ҳудудларда жойлашган.

Мактаб таълимини ривожлантириш Давлат умуммиллий дастури том маънода умумхалқ ҳаракатига айланди, десак, муболаға бўлмайди.

Бунинг сабаби - 2004-2009 йиллар мобайнида маҳаллий ҳокимликлар, ҳомий ташкилотлар, жисмоний ва юридик шахслар томонидан Мактаб таълимини ривожлантириш Давлат умуммиллий дастурига қўшимча равишда республика

2011 йилда Республика нейрохирургия илмий маркази, Республика жирроҳлик маркази ҳузуридаги кардиохирургия бўлими, Гематология ва қон қуйиш институтининг янги бўлими каби йирик соғлиқни сақлаш объектларини фойдаланишга топшириш ва энг замонавий асбоб-ускуналар билан жиҳозлаш ишлари давом эттирилади. Нукус, Андижон, Гулистон ва Термиз шаҳарларида кўп тармоқли вилоят болалар марказлари, Қарши, Наманган ва Термиз шаҳарларида кўп тармоқли тиббиёт марказларини, жами 6 минг 400 ўринга мўлжалланган 51 та стационар муассаса, бир кунда 6 минг кишини қабул қила оладиган 23 та поликлиникани қуриш ва реконструкция қилишни якунига етказиш кўзда тутилмоқда.

Ислом Каримов

бўйича жами 220573 ўқувчига мўлжалланган 402 та, шу жумладан, 14997 ўқувчи ўрнига мўлжалланган 47 та янги мактаб биноси қурилди, 14424 ўқувчи ўрнига мўлжалланган 30 та мактаб биноси капитал реконструкция қилинди, 58532 ўқувчига мўлжалланган 95 та мавжуд мактаб биноси ва иншоотлари капитал ва 132620 ўқувчига мўлжалланган 230 та мактаб жорий таъмирланди. Ушбу ишларга жами 37,9 миллиардсўм миқдорида ҳомийлар маблағлари йўналтирилди.

Бундан ташқари, 2004-2009 йиллар дастурига киритилган мактабларга қўшимча равишда маҳаллий ҳокимликлар, фермер хўжаликлари, ҳомий ташкилотлар, жисмоний шахслар ва ота-оналар томонидан республика бўйича жами 8,2 миллиард сўмлик ёрдам кўрсатилди. 1607 та (16,0 фоиз) мактаб ичимлик суви билан таъминланди. 1163 та (11,8 фоиз) мактаб газлаштирилди, 1607 та (16,4 фоиз) мактабга телефон алоқалари ўрнатилди, 1076 та (11,2 фоиз) мактаб марказий ва мактаб мослаштирилган канализация тармоғига уланди.

Шунингдек, янгидан қурилган ва капитал реконструкция қилинган таълим объектларини фойдаланишга қабул қилиш бўйича ҳар бир таълим объекти бўйича маҳалла оқсоқоли ва кишлоқ фаоллари томонидан жамоатчилик комиссиялари тузилиб, улар томонидан объектга келтириладиган ҳар бир қурилиш материали сифати, бажариладиган ишларнинг сифати кундалик назорат қилиб борилди.

2005-2009 йилларда умумтаълим мактабларини замонавий мактаб мебеллари, ўқув-лаборатория жиҳозлари, спорт анжомлари ва компьютер техникаси билан жиҳозлаш бўйича махсус дастур тайёрлашда академик лицей ва касб-ҳунар коллежларини жиҳозлашдаги тажрибалардан келиб чиқиб, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими маркази ҳамда Иқтисодиёт, Соғлиқни сақлаш ва Молия вазирликлари билан биргаликда “Умумтаълим мактабларини ўқув мебелли ва ўқув-лаборатория асбоб-ускуналари билан жиҳозлаш меъёрлари” ва “Мактаб мебеллари ва спорт инвентарларига қўйилган ягона талаблар” меъёрий ҳужжатлари ишлаб чиқилди.

Шунингдек, умумтаълим мактаблари учун етказиб бериладиган мебель, ўқув-лаборатория асбоб-ускуналари, компьютер техникаси, спорт анжомлари ва махсус жиҳозлар бўйича ўқитувчи, методистлар, ота-оналар ва жамоатчилик вакиллари фикрларини ҳамда кўргазмага қўйилган мактаб мебеллари сифати ва дизайнларини ўрганиш мақсадида ҳар йили мактаб жиҳозлари намуналари кўргазмаси ташкил этилди.

Ушбу ташкил этилган кўргазмалар натижаси бўйича тегишли вазирлик ва идоралар билан келишилган ҳолда, ҳар йили мактаб жиҳозларининг сифати оширилди, дизайни ва қулайлиги такомиллаштирилди.

Дастлаб ўқув-лаборатория асбоб-ускуналари ва бутловчи қисмлари четдан келтирилиб, маҳаллий ишлаб чиқарувчи корхона ва ташкилотлар томонидан маҳаллийлаштириш йўлга қўйилди.

Бунинг натижасида дастур доирасида амалга ошириладиган ишлар билан бир қаторда мактаб мебеллари ва жиҳозлар етказиб берувчи ташкилотларда қўшимча равишда 2900 тадан ортиқ янги иш ўрини яратилди.

Натижада таълим муассасаларидаги физика лаборатория хоналари сони 9875 тага (2004 йилга нисбатан 71,5 фоизга ёки 6 957 тага кўп), кимё лаборатория хоналари 9487 тага (2004 йилга нисбатан 68,5 фоизга ёки 6667 тага кўп), биология хоналари 9390 тага (2004 йилга нисбатан 68,5 фоизга ёки 6667 тага кўп) спорт заллари 6626 тага (2004 йилга нисбатан 45,1 фоизга ёки 4386 тага кўп) ошди.

2004 йилда республика бўйича бор-йўғи 1431 та (14,6 фоиз) умумтаълим мактаблари замонавий компьютер техникаси билан таъминланган эди.

Шуни ҳам таъкидлаб ўтиш лозимки, етказиб берувчи корхона ва ташкилотлар томонидан ажратилган маблағлар ҳисобидан таълим соҳаси учун 2,8 миллиард сўмлик ҳомийлик ёрдамлари кўрсатилди. Ўтган йилларда дастурга қўшимча равишда умумтаълим мактабларига маҳаллий ҳокимликлар, турли жисмоний шахслар ва ҳомийлар маблағлари ҳисобидан, жами 701,1 миллион сўмлик мактаб жиҳозлари етказиб берилди.

Вазирлар Маҳкамасининг «2005-2009 йилларда умумтаълим мактаблари учун дарсликлар ва ўқув-методик қўлланмалар нашр этиш дастури тўғрисида»ги 548-сонли ҳамда 362-сонли қарорлари мазкур жараённинг Ҳукумат даражасидаги ўта жиддий масала эканини кўрсатади.

Ушбу қарорлар қабул қилинганидан буён 5 йил мобайнида дарсликларнинг янги авлодини яратиш юзасидан қатор ижобий ишлар амалга оширилди.

Айниқса, қувонарлиси шундаки, дарсликлар танлов асосида яратилаётгани, улар ҳам мазмун, ҳам дизайн жиҳатидан сифатли экани билан ажралиб туради.

2005-2009 йилларда мазкур дастур доирасида тегишли фанлардан 119 номдаги жумладан, 65 номдаги электрон дарсликлар, 26 номдаги ўқув фильмлари ҳамда 28 номдаги мультимедиа дастурий воситалари яратилди. Барча ўқув фанлари бўйича электрон ўқув воситаларининг яратилиши мазкур фанларни ўқитишда ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш имкониятини кенгайтиради ва ўз навбатида ўқувчиларнинг мазкур фанларни чуқур ўзлаштириш самарадорлигини оширади.

Таълимнинг мазмунини белгиловчи давлат таълим стандартлари ва ўқув дастурларини такомиллаштириш, таълим-тарбия самарадорлигини ошириш мақсадида умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартлари ва ўқув дастурларининг такомиллашган вариантлари ишлаб чиқилиб, 2004-2009 йилларда босқичма-босқич тажриба-синовдан ўтказилди.

Умумтаълим фанлари бўйича мавжуд ДТС лар янгидан таҳрир этилиб, ўқув дастурлари модернизация қилинди. Қирғиз, қозоқ, тожик, туркман, қорақалпоқ тили ва адабиётлари, 8-синфларда рус адабиёти, 4- ва 8-синфларда меҳнат таълимининг 5 та йўналиши, 5-7-синфларда информатика фанларидан ДТС янгидан яратилди. Бошланғич синфларда билим, кўникма ва малака меъёрлари ишлаб чиқилди.

Барча умумтаълим фанларидан ДТС лар янги таҳрирдан ўтказилганда қуйидаги ўзгаришлар киритилди:

1. Давлат таълим стандартлари бўйича ўқувчилар ўзлаштириши зарур бўлган билим, кўникма ва малакалар ҳар бир синф учун алоҳида белгилаб берилди.

2. ДТС бўйича билим, кўникма ва малакалар бир-биридан ажратилди.

Янги таҳрирдаги ДТС ва модернизация қилинган ўқув дастурларини босқичма-босқич тажриба-синовдан ўтказиш белгиланди.

Айтиш жоизки, таълим сифати ва самарадорлиги педагогнинг касбий салоҳияти, педагогик маҳоратига бевосита боғлиқ бўлгани сабабли “Таълим тўғрисида”ги Қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида таълим тизимини малакали педагог кадрлар билан таъминлаш, ўқитувчиларни тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишнинг янги тизимини яратиш, уларнинг меҳнатини рағбатлантиришни кучайтириш масалаларига алоҳида эътибор берилган.

Мустақиллик йилларида таълим соҳасида малака ошириш тизими янада такомиллаштирилди, унинг моддий-техник базаси мустаҳкамланди. Сурхондарё, Сирдарё, вилоятлари ва Тошкент шаҳридаги малака ошириш институтлари учун ўқув ва ётоқхона бинолари ажратилди.

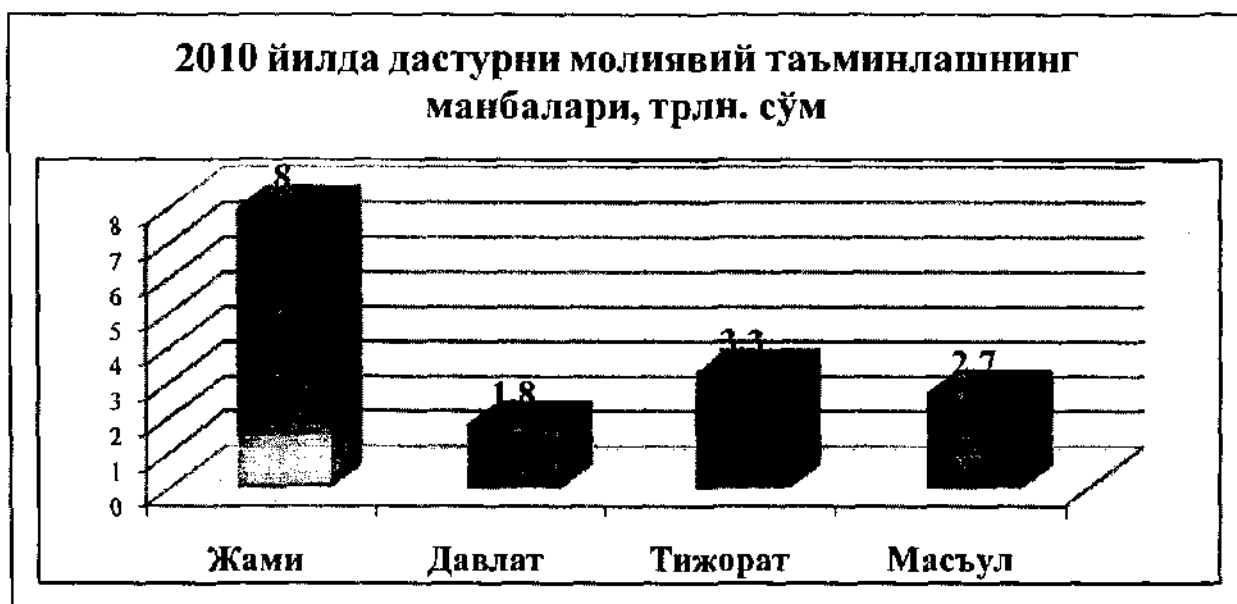
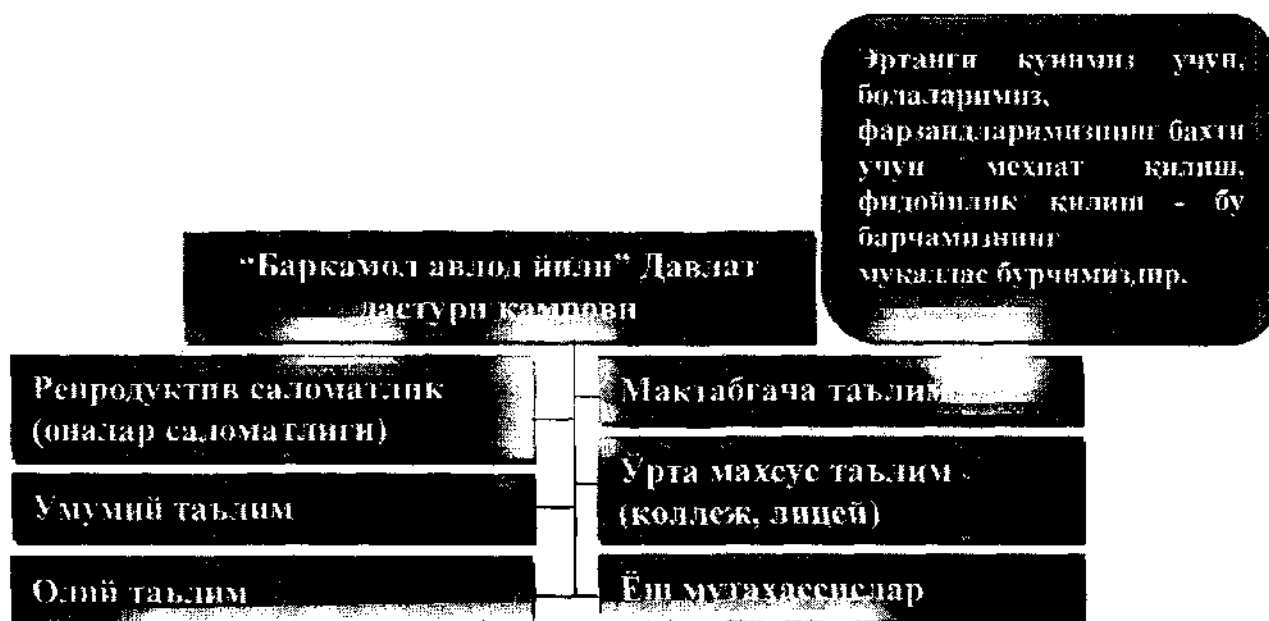
Ўқитувчилар малакасини ошириш йўналишидаги ишларни янада ривожлантириш мақсадида Осиё тараққиёт банки билан ҳамкорликдаги “Таълим секторини ривожлантириш дастури” лойиҳаси доирасида А.Авлоний номидаги малака ошириш институти, 14 та ҳудудий малака ошириш институти ва 70 та (ҳар бир вилоятда 5 тадан) таянч мактаб қошида масофадан ўқитишнинг таълим-ресурс марказлари ташкил қилинди. 215 нафар тизимдаги мутахассис Германияда малака оширди.

Бугунги кунда таълим муассасасининг буюртмасига асосан педагогнинг тоифаси, стажи, касбий тайёргарлигини оширишга бўлган эҳтиёжга мос ҳолда, унинг турлари ва даврийлиги қайта кўриб чиқилиб, малака оширишнинг “режали-мажбурий” тизимидан “йўналтирилган мақсадли” такомиллаштирилган тизимига ўтказди. Таълим мазмунининг тез

суръатларда янгиланиб бораётгани муносабати билан педагогларнинг малака ошириш даврийлиги 5 йилдан 3 йилга туширилди.

2010 йил 10 ноябрда олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари туғрисида Президент қарори қабул қилинди. Ушбу ҳужжатнинг моҳияти илмий кадрлар тайёрлашнинг аспирантура ва докторантура каби эскирган шакллари ўрнига мамлакатимиз олий ўқув юртлари ва илмий-тадқиқот муассасаларида стажёр-тадқиқотчи-изланувчилар ва катта илмий ходим-изланувчилар институти жорий этишга қаратилган.

Энг муҳими, уларни рағбатлантириш, ижодий ва интеллектуал салоҳиятини рўёбга чиқариш мақсадида стажёр-тадқиқотчи-изланувчиларнинг лавозим маоши стажёр-тадқиқотчилар лавозим маошининг базавий миқдорига, катта илмий ходим-изланувчилар лавозим маошининг ҳажми эса фан номзоди унвонига эга бўлган катта илмий ходимларнинг маошига тенглаштирилди. Бу амалда ушбу тадқиқотчилар иш ҳақининг 1,6 баробар кўпайишини англатади.

5.1.1-расм.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 17 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузасида 2010 йилни “Баркамол авлод йили” деб номлаш ва Давлат дастурини ишлаб чиқиш таклифи билдирилди. Ушбу дастурни амалга ошириш учун 8 триллион сўм маблағ ажратилди.

“Баркамол авлод йили” Давлат дастури доирасида таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлашга алоҳида эътибор қаратилди ва қуйидаги вазифалар белгилаб олинди:

- хотин-қизлар репродуктив саломатлиги муҳофазаси тизимини такомиллаштириш, соғлиқни сақлаш тизимини ривожлантириш ва унинг моддий-техник базасини кучайтириш ва ёш авлоднинг ҳар томонлама камол топиши учун шарт-шароитлар яратиш;

- ўсиб келаётган авлоднинг бугунги кунда таълим соҳасида ташкил этилган замонавий моддий-техник базадан самарали фойдаланишни таъминлаш, олий ва ўрта махсус таълими тизимидаги йўналиш ва мутахассисликлар бўйича давлат таълим стандартлари, ўқув дастурлари, ўқув-методик адабиётларни қайта кўриб чиқиш ва такомиллаштириш;

- баркамол авлодни шакллантириш учун ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш, ўқув юртларида ўқув лабораториялари базасини такомиллаштириш, ўқитувчи-мураббийлар меҳнат фаолиятини моддий ва маънавий рағбатлантиришнинг самарали тизимини яратиш;

- замонавий информацион ва коммуникацион технологиялар, рақамли ва кенг тармоқли телекоммуникация алоқалари ва интернет тизимининг ҳар бир оила ҳаётига кириб келишини таминлашга қўмаклашиш;

- ўсиб келаётган авлодни жисмоний тарбия ва болалар спорти соҳасида ҳамда ёшларни спорт билан доимий шугулланиши борасидаги ишларни кучайтириш, янги спорт комплексларини қуриш, жиҳозлаш, юқори малакали тренер кадр ва мураббийлар билан таъминлаш.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва Мактаб таълимини ривожлантириш давлат умуммиллий дасурининг амалга оширилиши натижасида 1 минг 536 та академик лицей ва касб-хунар коллежи, умумтаълим мактабларининг қарийб 9 мингтаси, яъни, деярли ҳаммаси, 1 минг 800 дан ортиқ спорт зали намунавий лойиҳалар асосида барпо этилди ёки капитал реконструкция қилинди. Ушбу ўқув муассасаларининг моддий-техник базасини мунтазам янгилаб бориш, тизимли асосда замонавий компьютер техникаси, ўқув-лаборатория ускуналари, мебель ва ўқув анжомлари билан қайта жиҳозлаш, уларни талаб даражасида сақлаш ҳамда яратилган бу улкан салоҳиятдан самарали фойдаланиш мақсадида мутлақо янги бир тузилма – Молия вазирлиги ҳузурида махсус жамғарма ташкил этилди. Бу жамғарманинг ҳисоб рақамига 2010 йили 315 миллиард сўм маблағ ажратилган бўлса, 2011 йилда 370 миллиард сўм ажратиш кўзда тутилмоқда.

Жорий йилда Тошкент шаҳрида Турин политехника университетининг янги, замонавий ўқув комплексининг барпо этилгани ҳам мактовга лойиқдир. Турин политехника университети мамлакатимизда жадал ривожланиб бораётган автомобиль саноати ва бошқа тармоқлар учун юқори малакали кадрлар тайёрлайди ва ушбу соҳанинг таракқиётига салмоқли ҳисса қўшиши кутилмоқда. Бундан ташқари, ўрта махсус, касб-хунар ва олий таълим тизимини такомиллаштириш, моддий-техника базасини мустаҳкамлашга алоҳида эътибор берилиб, олий таълим бакалавриат босқичининг 50 та йўналиши ва магистратура босқичининг 74 та мутахассислиги унификация қилинди, ўрта махсус, касб-хунар ва олий таълим йўналишлари ҳамда мутахассисликларининг янги классификаторлари жорий этилди. Дастур доирасида 2010 йилда 560 та етакчи кластер мактаби қиймати қарийб 6 миллион АҚШ доллари бўлган 13 минг 500 та компьютер техникаси билан таъминланди, 750 дан ортиқ кишлоқ мактаби замонавий ўқув-лаборатория ускуналари ва мултимедиа воситалари билан жиҳозланди, 1,5 мингта кишлоқ мактаби ўқитувчилари умумий қиймати қарийб 13 миллион АҚШ доллари бўлган 3 минг 400 та шахсий компютер билан таъминланди. Айни пайтда мамлакатимиздаги барча, яъни 12 мингдан ортиқ таълим муассасаси, илмий ва маданий-маърифий ташкилотлар 25 мингдан зиёд ўқув материали ва ресурсларни ўз ичига

олган таълим порталига уланди. Бу масофадан туриб ўқитиш усуллари таълим тизимида кенг жорий этиш, ўқувчи ва ёшларга бошқа хил ахборот-коммуникация хизматлари кўрсатиш имконини беради. Шу билан бирга, замонавий ахборот ва компьютер технологиялари, рақамли ва кенг форматли телекоммуникациялар, интернетни нафақат мактаб, лицей, коллеж ва олий ўқув юртига, балки ҳар бир оилага жорий қилиш ҳаракатлари бугунги кунда тобора кучайиб бормоқда.

“Баркамол авлод йили” Давлат дастурида ёшларнинг ижодий ва интеллектуал салоҳиятини намоён этиш ва иқтидорли ёшларни илмий ишларга фаол жалб этиш учун шароитлар яратиш мақсадида истеъдодли болалар учун кўрик-танловлар ташкил этиш, болалар мусиқа ва санъат мактабларини қуриш ва капитал таъмирдан чиқариш, иқтидорли болалар учун ёзги ва қишки ўқув оромгоҳларни ташкил этиш каби чора-тадбирлар белгиланган.

Президентимиз бугунги кунда ёшларни, умуман, илм-фан соҳаси ходимларини, олимларни тараққий топган давлатлар илмий жамоатчилигининг эътибор марказида турган, энг илғор, истиқболли илмий изланиш ва тадқиқот ишларини юртимизда ривожлантиришга ундаб, ушбу мақсадда Фанлар академияси ва олий ўқув юртилари таркибида янги лабораториялар ташкил қилиш, уларнинг ривожланган мамлакатлардаги илм-фан марказлари билан самарали ҳамкорлик алоқаларини ўрнатиши зарурлигига эътибор қаратди.

Бу йўналишдаги ишларга янги туртки бериш, хорижий давлатлардан замонавий илмий жиҳоз ва ускуналарни олиб келиш, энг иқтидорли ёшларни бу ишга сафарбар қилиш ва рағбатлантириш мақсадида Президент томонидан Фан ва технологияларни ривожлантиришни мувофиқлаштириш қўмитаси қошида алоҳида фонд тузиш ва уни етарли даражада маблағ билан таъминлаш тақлиф этилди.

Ёшларни жисмонан чиниққан, мард, билимли, қатъиятли, Ватанни ҳимоя қила олдиган авлод сифатида камол топтириш учун уларнинг жисмонан ривожланишига хизмат қилувчи масканларни барпо этиш ва ривожлантириш талаб этилади. Бугунги кунда жисмоний тарбия ва спорт соҳасида, айниқса, болалар спортини янада ривожлантириш, ҳар бир шаҳар ва қишлоқда замонавий талабларга жавоб берадиган, зарур анжомлар билан жиҳозланган спорт майдончалари, иншоот ва мажмуаларни барпо этиш борасида катта ишлар қилинаётгани ёшларимиз олдида кенг имкониятлар очилишига асос бўлди. Айтиш жоизки, истиқлол йилларида бу соҳага алоҳида эътибор берилиб, унинг моддий-техник базаси мустаҳкамланди, юртимизда 1 минг 200 дан зиёд янги спорт иншооти барпо этилди ва 260 минг нафардан зиёд бола спортнинг кўплаб турлари билан мунтазам шуғулланиши учун имконият яратилди. Кам таъминланган оилаларга мансуб 120 минг нафар қиз бола учун 3 миллиард 500 миллион сўмлик спорт кийими ва жиҳозлари харид қилинди. Бадий гимнастикани ривожлантириш дасури қабул қилинди. Ҳозирда спортнинг ушбу нафис тури билан шуғулланадиган қизлар сони шу йилнинг ўзида 6-7 баробар, айрим вилоятларда эса 10-12 баробар ортди. Ўн олтинчи ёзги Осиё ўйинларида бадий гимнастика бўйича қизларимиз ўз истеъдод ва маҳоратини намоён этиб, Осиё қитъаси вакиллари орасида шарафли иккинчи ўринни эгаллашди.

Ўсиб келаётган авлоднинг таълим соҳасида ташкил этилган замонавий моддий-техник базадан самарали фойдаланишини таъминлаш, олий ва ўрта махсус таълим тизимидаги йўналиш ва мутахассисликлар бўйича давлат таълим стандартлари, ўқув дастурлари, ўқув-методик адабиётларни қайта кўриб чиқиш ва такомиллаштириш борасида кўплаб ишлар амалга оширилмоқда.

Жумладан, 2010 йилда таълим муассасаларининг моддий-техник базасини такомиллаштириш доирасида 14 та умумтаълим мактаби, 4 та академик лицей, 99 та ўқувчи талабалар турар жойини, Тошкент Давлат иқтисодий университети, Термиз Давлат университети, Тошкент Ахборот технологиялари университети Самарқанд филиалининг янги ўқув биноларини қуриш, Тошкент Молия институтининг ўқув корпусини қайта таъмирлаш ишлари давом эттирилмоқда. 2010-2011 йиллар мобайнида янги стандартларни ишлаб чиқиш, ҳар бир умумтаълим мактабида, академик лицей ва касб-ҳунар коллежида

маҳаллий тармоқли замонавий компьютер синфи жиҳозланиши ва фаолият кўрсатишига эришиш, ҳар бир умумтаълим мактабини 41 номдаги электрон дарслик ва ўқув фильмлари, ҳар бир мактабгача муассасани ўйинли ва билиш билан боғлиқ мультимедиа дастурларини намоиш қилиш учун ВУВ-проигравателлари билан таъминлаш, умумтаълим мактабларининг компьютер техникаси ва ўқув-лаборатория жиҳозлари сақланишини, уларга техник хизмат кўрсатилишини таъминлаш бўйича комплекс тадбирлар амалга оширилмоқда.

2011 йилда Давлат бюджети барча харажатларининг 60 фоизи ижтимоий мақсадлар учун йўналтирилади. Бу ўтган йилга қараганда сезиларли даражада кўпдир. Жумладан, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаси учун ана шу харажатларининг 48 фоизи ёки 2010 йилга нисбатан 1 триллион 800 миллиард сўм кўп маблағ сарфланади.

Умумтаълим мактаблари, академик лицей ва касб-ҳунар коллежлари ўқитувчилари, шифокорлар ва тиббиёт ходимларининг меҳнатини рағбатлантириш тизимини такомиллаштириш борасидаги ишлар давом эттирилади. 2011 йилда ушбу тоифадаги ходимларнинг иш ҳақи ўртача камида 25 фоизга оширилади. Таълим ва соғлиқни сақлаш ходимларининг иш ҳақини ошириш билан боғлиқ харажатларни молиялаш учун бюджетдан 420 миллиард сўмдан ортиқ маблағ ажратилади.

Молия вазирлиги ҳузурида ташкил этилган Таълим муассасаларини реконструкция қилиш, мукамал тамирлаш ва жиҳозлаш жамғармасининг 367 миллиард сўм миқдоридаги маблағи ҳисобидан жорий йилда 336 та таълим муассасасини, 65 та болалар мусика ва санъат мактабини реконструкция қилиш ва капитал тамирлаш, қарийб 1500 та компьютер синфини ташкил қилишни таъминлаш, шунингдек, 118 та спорт залини қуриш ва жиҳозлаш кўзда тутилмоқда. Бундан ташқари, Корея Эксимбанкнинг 30 миллион доллар миқдоридаги кредити ҳисобидан умумтаълим мактабларида яна қўшимча равишда 1,5 мингта компьютер синфи жиҳозланади.

Ҳозирги кунда 2011-2015 йилларда Олий ўқув юртларини ривожлантириш дастури тайёрланмоқда ва ушбу ҳужжат яқин вақт ичида қабул қилинади. Дастурдан кўзланган асосий мақсад - олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини янада мустаҳкамлаш, уларни замонавий ўқув, лаборатория ва илмий ускуналар билан жиҳозлаш, пировардида ўқув дастурларини такомиллаштириш, тобора кучайиб бораётган замон талабларига жавоб берадиган кадрларни тайёрлашда сифат жиҳатидан янгича ёндашуларни ҳаётга татбиқ этишдир.

Ижтимоий соҳанинг яна бир ажралмас қисми - соғлиқни сақлаш тизимидир. Бу тизимни ислоҳ қилиш жараёнида соҳанинг таркибий тузилишини такомиллаштириш, малакали мутахассисларни етиштириш ва қайта тайёрлаш, энг янги техника билан жиҳозлаш ўта муҳим масала бўлиб ҳисобланади. Шу сабабли кейинги йилларда ҳукуматимиз соғлиқни сақлаш соҳасининг моддий-техник базасини мустаҳкамлашга алоҳида эътибор қаратмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йилнинг 28 октябрдаги "Ўзбекистон Республикасининг 2010 йил Инвестиция дастури тўғрисида"ги ПҚ-1213-сонли қарори асосида санитария-эпидемиология хизматининг моддий-техник базасини кучайтириш борасидаги тадбирлари ишлаб чиқилди. Ушбу дастур доирасида Бухоро вилоятининг Когон шаҳар ва Когон туман ДСЭНМ бинолари янгидан қурилди. Тошкент вилоятининг Чирчиқ тумани ва Сурхондарё вилоятининг Бандихон тумани ДСЭНМ биносидида реконструкция ишлари якунланиб, фойдаланишга топширилди. Ушбу тадбирлар учун 2810,0 миллионсўм маблағ сарфланди. Фарғона вилоят ОИТС маркази биноси, Сирдарё ва Тошкент шаҳар ОИТС марказлари лаборатория корпуслари янгидан қурилиб, бошқа бинолари реконструкция қилинди. Қашқадарё ва Андижон вилояти ОИТС марказларининг бинолари реконструкция қилиниб, ишга туширилди. Навоий вилояти ОИТС маркази биносини қуриш ишлари 2010 йилда бошланган бўлиб, уни 2011 йилда фойдаланишга топшириш режалаштирилган. Мазкур тадбирлар учун 4248,2 миллионсўм маблағ ажратилган. Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридаги 59 та туманлараро ОИТС диагностика лабораториясининг 51 тасида 500 миллион сўмдан ортиқ маблағ ҳисобига жорий ва капитал таъмирлаш ишлари ўтказилди.

2011 йилда Республика нейрохирургия илмий маркази, Республика жарроҳлик маркази ҳузуридаги кардиохирургия бўлими, Гематология ва қон қуйиш институтининг янги бўлими каби йирик соғлиқни сақлаш объектларини фойдаланишга топшириш ва энг замонавий асбоб-ускуналар билан жиҳозлаш ишлари давом эттирилади. Нукус, Андижон, Гулистон ва Термиз шаҳарларида кўп тармоқли вилоят болалар марказлари, Қарши, Наманган ва Термиз шаҳарларида кўп тармоқли тиббиёт марказларини, жами 6 минг 400 ўринга мўлжалланган 51 та стационар муассаса, бир кунда 6 минг кишини қабул қила оладиган 23 та поликлиникани қуриш ва реконструкция қилишни якунига етказиш кўзда тутилмоқда.

Тараққиётимизнинг ҳозирги босқичида таълим ва соғлиқни сақлаш соҳалари олдида янгидан-янги мураккаб вазифалар пайдо бўлмоқдаки, уларни юқори даражада бажариш учун ушбу соҳаларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш талаб этилмоқда. Ана шу талабни чуқур англаган ҳолда, давлатимиз ушбу соҳаларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш масаласига устувор йўналишлардан бири сифатида қараб, бу борада кенг кўламли ишларни амалга оширмоқда.

6-БОБ. “КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИК ЙИЛИ” ДАВЛАТ ДАСТУРИНИ ҲАЁТГА ТАТБИҚ ЭТИШ

6.1. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик мамлакатимизда янги иш ўринларини ташкил қилиш, аҳоли даромадлари ва фаровонлигини оширишнинг муҳим омили сифатида

Мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик давлат ва жамиятимиз ривожига алоҳида ўрин эгаллайди. Бугунги кунда биз бу соҳани ривожлантирмасдан туриб иқтисодиётимизнинг келажагини таъминлай олмаймиз. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳаси ички бозоримизни рақобатдош ва сифатли маҳсулотлар билан тўлдиришда, аҳолини иш билан таъминлаш ва шу аснода уларнинг муносиб даромад топиши, фаровонлигининг ошиб боришига эришишда энг асосий омиллардан бири ҳисобланади ҳамда жамиятимизнинг ижтимоий-сиёсий таянчи ва пойдевори бўлган мулкдорлар синфининг, яъни ўрта синфнинг шаклланиши ва мустақамланишини таъминлайди. Шунингдек, бу соҳа ҳозирда жамиятимиздаги ижтимоий ва сиёсий барқарорликнинг кафолати ва таянчига, юртимизни тараққиёт йўлидан фаол ҳаракатлантирадиган кучга айланиб бормоқда. Шунинг учун ҳам мамлакатимиз Президенти Ислам Каримов томонидан 2011 йил юртимизда «Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили» деб эълон қилинди.

Кичик бизнес соҳасининг иқтисодиётдаги аҳамияти унинг иқтисодиётда рақобат муҳитини таъминлаш, йирик корхоналар учун маҳсулот ва хизматлар етказиб бериш, янги иш ўринларини яратиш ва иккиламчи бандликни таъминлаш, бозор тизимининг мослашувчанлигини ошириш, илмий-техникавий тараққиётни жадаллаштириш, ресурсларни ишлаб чиқаришга сафарбар этиш, солиқ тушумлари ҳажмининг ўсишини таъминлаш, аҳоли даромадлари даражасини барқарорлаштириш каби омиллар билан белгиланади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2010 йил 14 декабрдаги “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ишлаб чиқиш ва амалга

Якка тартибдаги тадбиркорлик – юридик шахс ташкил этмаган ҳолда, жисмоний шахс(якка тартибдаги тадбиркор) томонидан тадбиркорлик фаолиятининг амалга оширилиши. Якка тартибдаги тадбиркорлик якка тартибдаги тадбиркорлар томонидан ходимлар ёллаш ҳуқуқсиз, мулк ҳуқуқи асосида ўзига тегишли бўлган мол-мулк негизида, шунингдек, мол-мулкка эгалик қилиш ва (ёки) ундан фойдаланишга йўл қўядиган ўзга ашёвий ҳуқуқ туфайли ўзига тегишли бўлган мол-мулк негизида мустақил равишда амалга оширилади.

Хусусий тадбиркорлик – бу фуқаролар (алоҳида фуқаролар) томонидан ўзларининг таваккалчилик ва мулкий жавобгарлиги остида, шахсий даромад (фойда) олиш мақсадида амалдаги қонунчилик доирасида амалга ошириладиган ташаббускор хўжалик фаолиятidir.

Микрофирма – кичик бизнес корхонасининг бир тури. Мамлакатимизда саноат ишлаб чиқаришнинг тармоқларида 20 кишигача, хизмат кўрсатиш соҳасида 10 кишигача, савдо ва умумий овқатланиш соҳасида 5 кишигача ишловчи корхоналар микрофирма ҳисобланади.

Кичик корхона – корхона кўлами, ишлаб чиқариш ҳажми, ишловчилар сони, молиявий маблағлари миқдори ва бошқа хусусиятларига кўра, жиҳатидан имкониятлари чекланган ишлаб чиқарувчи субъектдир. Республикаимизда саноат ишлаб чиқаришнинг айрим тармоқларида (масалан, енгил ва озиқ-овқат саноати, металлга ишлов бериш ва асбобсозлик саноати ва ҳ.к.) 100 кишигача, айримларида (масалан, машинасозлик, металлургия, ёқилғи-энергетика саноати ва бошқаларда) 50 кишигача, хизмат кўрсатиш соҳасида 25 кишигача ходим ишловчи корхоналар кичик бизнес субъекти ҳисобланади.

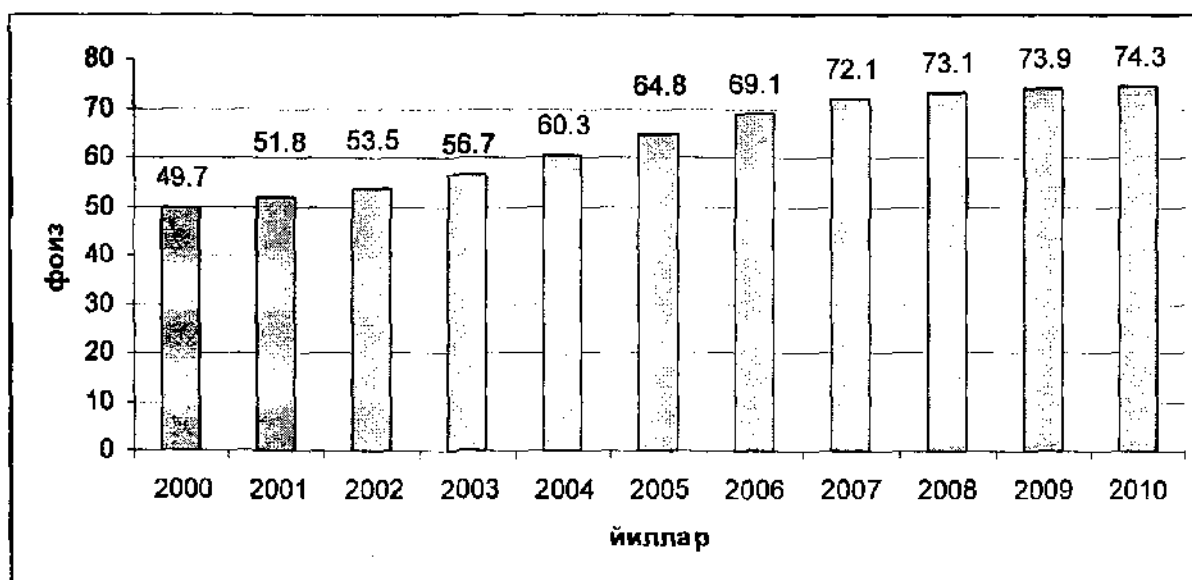
оширишнинг ташкилий чоралари ҳақидаги Ф-3539-сонли Фармойишида: кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари фаолияти учун янада қулай муҳит яратиш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишни кучайтиришга йўналтирилган норматив-ҳуқуқий базани янада такомиллаштириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг молия-ҳўжалик фаолиятига давлат ва назорат тузилмаларининг аралашувини кескин камайитириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини ташкил этиш тартибини соддалаштириш ва фаолият юритишнинг моддий-техник шарт-шароитларини таъминлаш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига солиқ ва бошқа тўловлар борасида енгилликлар яратиш, ҳисобот топшириш тизимини такомиллаштириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини кредитлаш механизмни янада такомиллаштириш, кичик бизнесни ривожлантиришга хорижий инвестицияларни кенг жалб этиш, уларнинг ташқи иқтисодий фаолият соҳасидаги иштирокини кенгайтириш, илғор илм-фан ютуқларига асосланган кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга кенг йўл очиб бериш, кичик бизнес субъектларига тақдим этилаётган имтиёз ва қулай шароитлар тизимини янада ривожлантириш каби устувор йўналишлар белгилаб берилган.

Сўнгги йилларда кичик бизнес субъектларининг мамлакатимизда янги иш ўринларини ташкил қилиш, аҳоли даромадлари ва фаровонлигини оширишнинг муҳим омили сифатидаги натижалари салмоқли бўлиб бормоқда (6.1.1-жадвал).

6.1.1-жадвал

Ўзбекистонда янги иш ўринларини яратишда кичик бизнес субъектларининг улуши, минг киши

Кўрсаткичлар номи	2008 йил	2009 йил	2010 йил
Янгидан ташкил этилган иш ўринлари	661	940,5	950
шу жумладан:			
Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликда	374,3	391,8	600
Ҳоиз ҳисобида	57,0	41,7	65
Ҳами иқтисодиётдаги банд бўлганлар сонига нисбатан улуши, ҳоиз ҳисобида	72,7	74,2	74,3

6.1.1-расм. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг аҳоли бандлигидаги улуши.

2009 йилда мамлакатимизда ҳами 940 мингдан ортиқ янги иш ўринлари ташкил этилган бўлса, шундан қарийб 400 мингтаси кичик бизнес соҳасига тўғри келган. 2010 йилда

эса 950 мингдан ортиқ янги иш ўринлари яратилди. Айнан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида яратилган иш ўрини фермер хўжаликлари билан бирга ҳисоблаганда, 600 минг кишидан ортиқни ёки 65 фоизни ташкил этди. 2010 йилда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида мамлакатимиз иқтисодиётида банд бўлган жами аҳолининг 74,3 фоизи фаолият кўрсатди. Бу рақам 2000 йилга нисбатан 24,6 фоизга кўпдир (6.1.1-расм). Бу эса кичик бизнес соҳасининг аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш муаммосини ҳал этишда муҳим ўрин эгаллашини кўрсатмоқда.

Расмдаги маълумотлардан кўринадики, кичик бизнес субъектларининг аҳоли бандлигидаги улуши 2000 йилда 49,7 фоизни ташкил этган бўлса, 2010 йилда бу кўрсаткич 74,3 фоизга етди ёки 2000 йилга нисбатан 24,6 фоизга кўпайди.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг бандликдаги улушини вилоятлар кесимида олиб кўрадиган бўлсак, Андижон ва Самарқанд вилоятларида ушбу соҳада банд бўлганлар сони 80 фоиздан юқоридир (6.1.2-жадвал).

6.1.2-жадвал

Ўзбекистон Республикаси ва вилоятлар бўйича кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг аҳоли бандлигидаги улуши

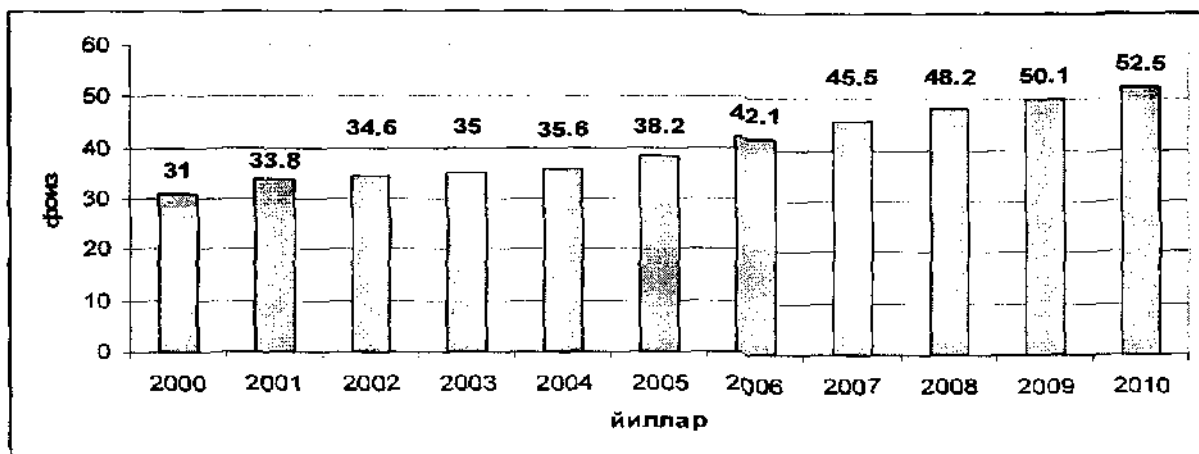
Вилоятлар	Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг бандликдаги улуши, фоизда		
	2008 йил	2009 йил	2010 йил
Ўзбекистон Республикаси	73,1	73,9	
Қорақалпоғистон Республикаси	69,9	70,5	71,2
вилоятлар:			
Андижон	80,3	81,0	81,2
Бухоро	75	76,3	76,3
Жиззах	76,8	77,3	78,0
Қашқадарё	73,3	74,4	74,9
Навоий	55,3	55,9	55,9
Наманган	77,1	77,8	78,4
Самарқанд	80	80,8	81,2
Сурхондарё	73,8	74,3	75,0
Сирдарё	76,2	76,9	77,8
Тошкент	71,8	72,6	73,0
Фарғона	77	77,5	77,5
Хоразм	76,5	77,5	78,0
Тошкент ш.	56,5	56,5	56,6

Сўнгги йилларда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасига давлат томонидан катта эътибор берилиши ҳамда қўллаб-қувватланиши натижасида унинг мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотидаги улуши йилдан-йилга ортиб бормоқда. Хусусан, 2000 йилда ялпи ички маҳсулотнинг қарийб 31 фоизи иқтисодиётнинг фаол ривожланиб бораётган ушбу сектори улушига тўғри келган

Ҳозирги кунда бизнинг энг катта ютуғимиз ялпи ички маҳсулот таркибида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг улуши кўпайгани ҳамда мамлакатимиз иқтисодиётини ривожлантиришда унинг роли сезиларли даражада ошганида намойён бўлмоқда.

Ислом Каримов

бўлса, 2008 йилда бу кўрсаткич 48,2 фоизни, 2009 йилда 50,1 фоизни, 2010 йилда эса 52,5 фоизни ташкил этди ёки 2000 йилга нисбатан 21,5 фоизга ўсди.

6.1.2-расм. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ялпи ички маҳсулотдаги улушининг вилоятлар кесимида ўсишини 6.1.3-жадвал маълумотларидан кўриш мумкин.

6.1.3-жадвал

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг Ўзбекистон Республикаси ва вилоятлар кесими бўйича ялпи ички маҳсулотдаги улуши

Вилоятлар	Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши, фоизда		
	2008 йил	2009 йил	2010 йил
Ўзбекистон Республикаси	48,2	50,1	52,5
Қорақалпоғистон Республикаси	58,6	60,7	63,6
вилоятлар:			
Андижон	48,9	51,2	54,7
Бухоро	59,3	61,4	64,1
Жиззах	72,3	74,4	77,3
Қашқадарё	50,9	52,6	55,0
Навоий	29,1	31,2	34,4
Наманган	69,7	72,4	76,0
Самарқанд	68,8	71,2	73,6
Сурхондарё	67,2	70,0	71,7
Сирдарё	72,1	75,5	77,4
Тошкент	49,6	51,8	54,7
Фарғона	55,0	56,1	59,5
Хоразм	66,1	68,2	71,8
Тошкент ш.	48,0	46,7	49,9

Жадвал маълумотларидан кўриниб турибдики, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши Сирдарё, Жиззах, Наманган, Самарқанд, Хоразм ва Сурхондарё вилоятлари иқтисодиётида салмоқли ўринни эгалламоқда.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятининг кенгайиши иқтисодиётнинг бошқа соҳа ва тармоқлари ишлаб чиқариш ҳажмидаги салмоғининг ошиши орқали ҳам намоён бўлди. Хусусан, мазкур соҳанинг саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришдаги улуши 2005 йилдаги 10,0 фоиздан 2010 йилда 19,6 фоизга, қишлоқ хўжалигида тегишли равишда 95,7 фоиздан 97,9 фоизга, савдода 43,7 фоиздан 50,5 фоизга, юк ташишда 24,6 фоиздан 40 фоизга, асосий капиталга инвестициялар ҳажмида 24 фоиздан 30 фоизга, экспорт ҳажмида эса 6 фоиздан 13,6 фоизга қадар ошди(6.1.4-жадвал).

6.1.4-жадвал

Ўзбекистон Республикасида кичик бизнес субъектларининг иқтисодиёт тармоқларидаги улушининг 2005-2010 йиллардаги ўсиш суръати, фоизда

Кўрсаткичлар	2005 йил	2006 йил	2007 йил	2008 йил	2009 йил	2010 йил
Саноат	10,0	10,9	13,2	14,6	16,9	19,6
Қишлоқ хўжалиги	85,7	93,9	97,5	97,8	97,9	97,9
Инвестиция	24,0	26,5	23,7	24,6	23,7	30,8
Қурилиш	50,9	52,1	55,4	58,4	41,6	52,3
Савдо	43,7	45,7	48,2	48,1	46,3	50,5
Хизмат кўрсатиш	52,5	50,8	50,1	48,5	47,6	47,7
Юк ташиш	24,6	27,2	34,7	38,9	39,5	40,0
Йўловчилар ташиш	65,7	69,4	75,7	78,5	78,9	78,9
Бандлик	64,8	69,1	72,1	73,1	73,9	74,3
Экспорт	6,0	10,7	14,8	12,4	14,6	13,6
Импорт	33,7	34,5	32,0	35,7	42,5	36,6

Мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг бу қадар жадал ривожланишида энг аввало мазкур соҳа учун белгиланаётган солиқ имтиёзлари етарли даражадаги рағбатлантирувчи роль ўйнаётгани муҳим ҳисобланади. Хусусан, 2010 йилда кичик бизнес субъектлари учун белгиланган ягона солиқ тўлови 8 фоиздан 7 фозга пасайтирилган бўлса, 2011 йилда эса бу кўрсаткични 6 фоизга тушириш мўлжалланган (6.1.3-расм).

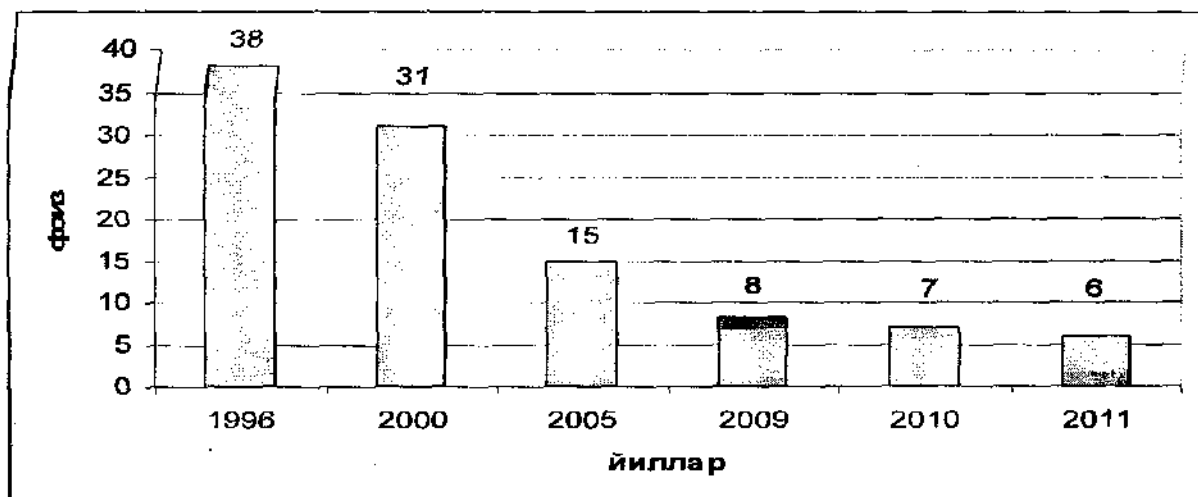
6.1.3-расмдаги маълумотлардан кўринадики, 1996-2011 йиллар мобайнида кичик бизнес субъектлари учун белгиланган солиқ ставкалари 38 фоиздан 6 фоизга ёки 6,3 мартага қисқарган.

Келгусида, тармоқ йўналишларига кўра, кичик бизнес субъектлари учун қуйидаги солиқ имтиёзлари белгиланган:

- 2014 йилнинг 1 январигача янгидан ташкил этилаётган таъмирлаш-қурилиш ташкилотлари солиқларнинг барча турларидан ва айрим мажбурий ажратмаларни тўлашдан озод қилинган;

- 2012 йилнинг 1 январигача гўшт ва сутни қайта ишлашга ихтисослашган микрофирма ва кичик корхоналар учун ягона солиқ тўлови ставкаси 50 фоизга

камайтирилган, четдан олиб келинадиган технология ускуналари божхона тўловларидан озод қилинган;

6.1.3-расм. Кичик бизнес субъектлари учун белгиланган солиқ ставкалари.

- 2012 йилнинг 1 январигача 15 хилдаги ноозиқ-овқат истеъмол товарлари ишлаб чиқаришга ихтисослашган микрофирма ва кичик корхоналар фойда солиғи, мулк солиғи ва ягона солиқ тўловларидан озод қилинган;

- 2012 йилнинг 1 январигача Республика йўл жамғармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан, ишлаб чиқаришда фойдаланиладиган ускуналарини импорт қилишда божхона тўловларидан озод қилинган.

Сўнгги йилларда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни молиявий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш тадбирлари ҳам кучайтирилди. Хусусан, 2009 йилда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш учун 1851,7 миллиард сўм кредит ажратилган бўлса, 2010 йилда эса бу кўрсаткич 2690,2 миллиард сўмни ташкил этди (6.1.4-расм).

6.1.4-расмдаги маълумотлардан кўринадик, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасига йўналтирилган кредитлар миқдори 2001-2010 йиллар мобайнида деярли 20 мартага ўсган.

2011 йилда тижорат банклари томонидан иқтисодиётнинг кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасини ривожлантиришга ажратиладиган кредитлар ҳажмини камида 1,3 баробарга кўпайтириш белгиланди.

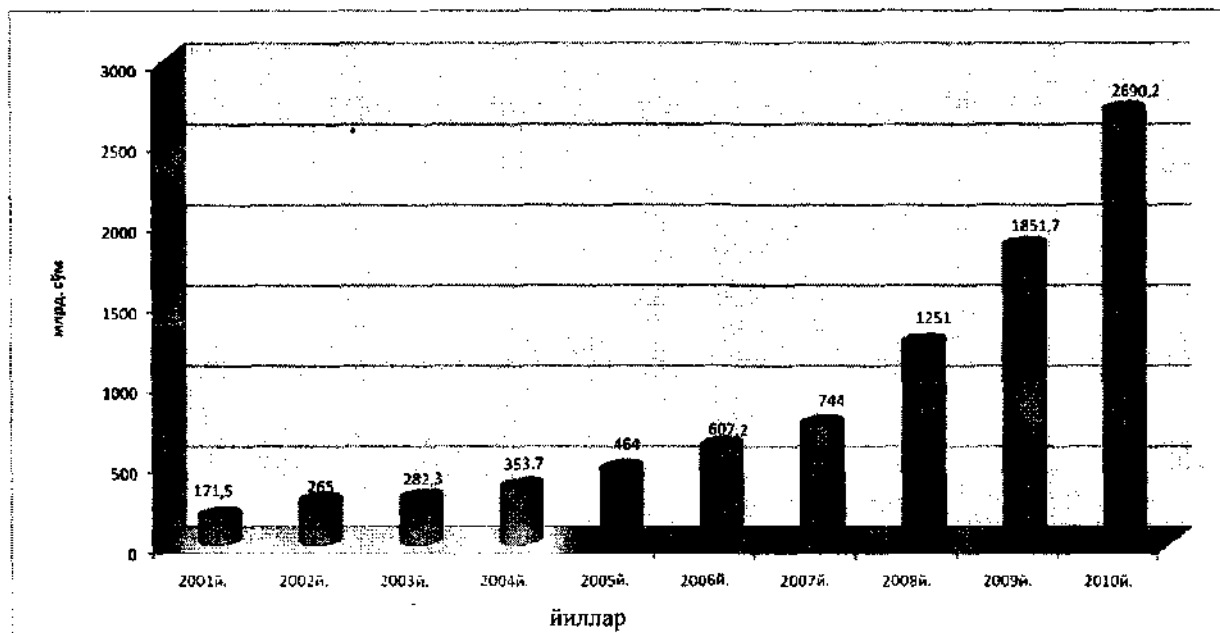
Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 26 ноябрдаги “2011-2015 йилларда Республика молия-банк тизимини янада ислоҳ қилиш ва барқарорлигини ошириш ҳамда юқори халқаро рейтинг кўрсаткичларига эришишнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги ПҚ-1438-сонли қарори асосида қуйидаги чора-тадбирлар амалга оширилиши режалаштирилган:

- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини кредитлаш ҳажминини 2011-2015 йилларда 2,7 баробарга ошириш;
- халқаро молия муассасалари ва хорижий мамлакатлар ҳукуматлари томонидан ажратиладиган грантлар ва кредит линиялари миқдорини ошириш;
- тижорат банкларида имтиёзли кредитлаш жамғармаларини ташкил этиш, жамғарма маблағларини узоқ ҳамда бориш қийин бўлган жойларда, шунингдек аҳоли зич яшовчи ҳудудларда фаолият кўрсатаётган тадбиркорлик субъектларини кредитлаш учун сафарбар этиш;

Мамлакатимизда 2010 йилда 2009 йилга нисбатан 13,6 фоизга кўп, яъни 9 миллиард 700 миллион АҚШ долларига тенг миқдордаги инвестициялар ўзлаштирилди, бу ялпи ички маҳсулотнинг 25 фоизини ташкил этади.

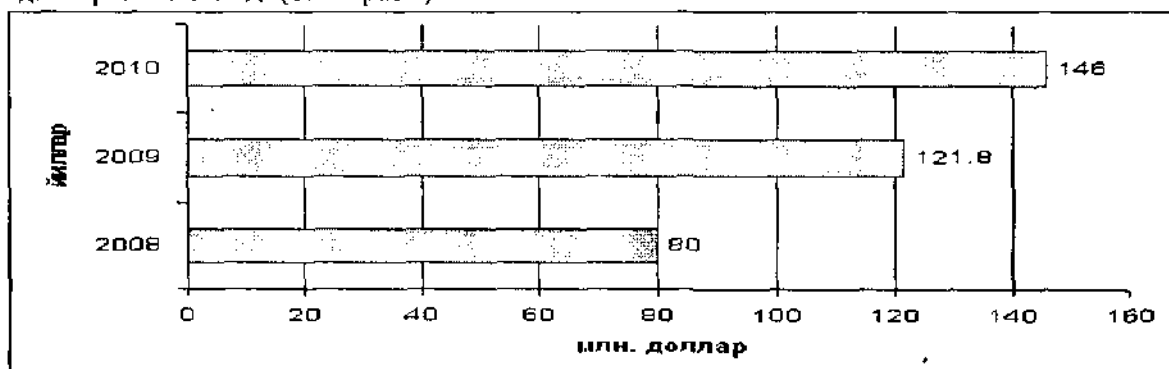
Ислом Каримов

- истеъмол товарлари ишлаб чиқарувчи корхоналарни кредитлаш ҳажмини ошириб бориш;
- мамлакатимизда ишлаб чиқарилган маҳсулотларни харид қилиш учун аҳолига истеъмол кредитлари беришни янада ошириш ва ҳоказолар.

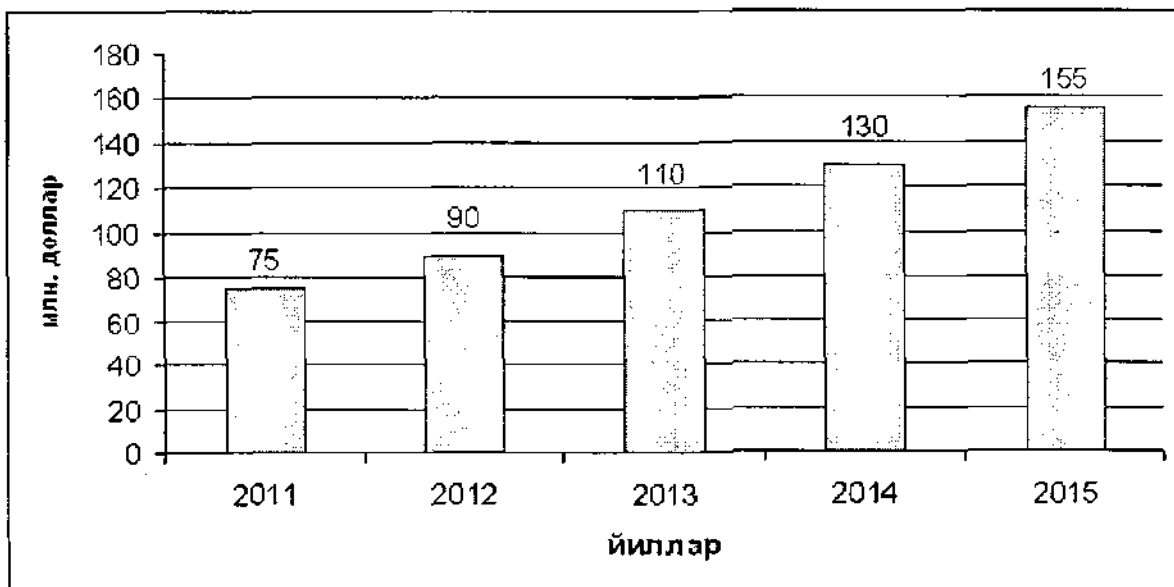
6.1.4-расм. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасига йўналтирилган кредитлар миқдори.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришда хорижий инвестициялар кенг жалб этилмоқда. Хусусан, Осиё тараққиёт банки, Ислон тараққиёт банки, Германия тараққиёт банки (KfW), Хитой Халқ Республикаси ҳукумати ва бошқа хорижий инвесторлар томонидан кредитлар ажратилди. 2010 йилда халқаро молия институтлари томонидан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга 146 миллион АҚШ доллари ҳажмида кредитлар жалб этилди (6.1.5-расм).

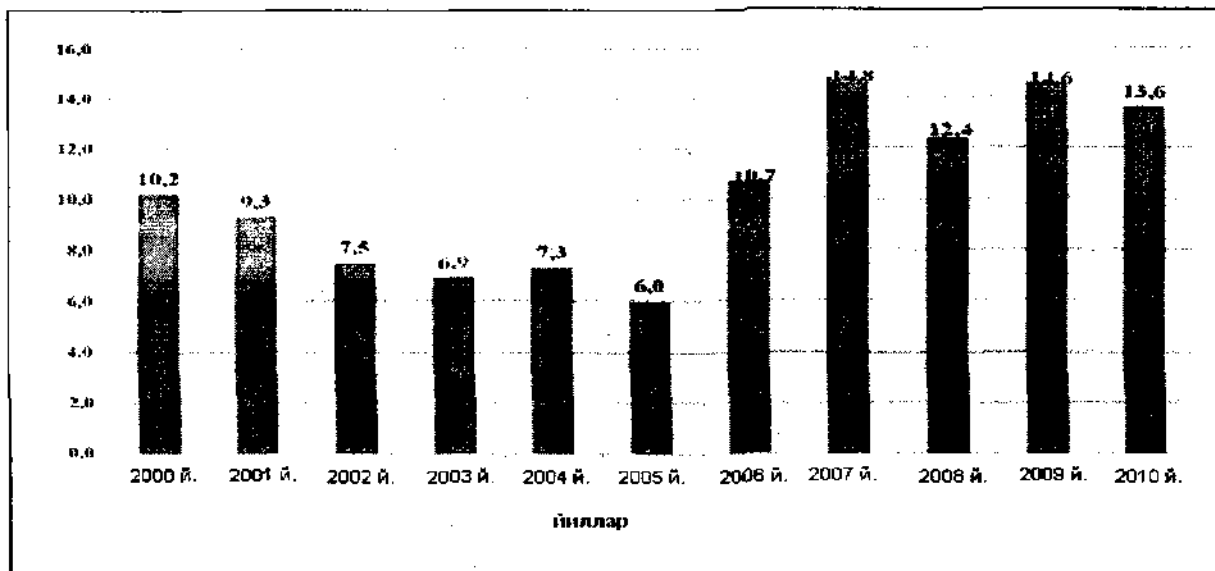
6.1.5-расм. Халқаро молия институтлари томонидан ажратилган кредитлар миқдори.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ПҚ-1438-сонли қарорига кўра халқаро молия институтлари ва хорижий мамлакатлар ҳукуматлари томонидан ажратиладиган грантлар ва кредит линиялари миқдори 2011 йилда 75 миллион доллarnи, 2015 йилга бориб эса 155 миллион доллarnи ташкил этиши мўлжалланган (6.1.6-расм).

6.1.6-расм. 2011-2015 йилларда халқаро молния институтлари ва хорижий мамлакатлар ҳукуматлари томонидан ажратиладиган грантлар ва кредит линиялари миқдори.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ташқи иқтисодий фаолиятдаги ўрни аста-секин кенгайиб бормоқда. Унинг экспорт ҳажмидаги улуши 2010 йилда 13,6 фоизни ташкил этиб, бу кўрсаткич 2000 йилга нисбатан 3,4 фоизга ошган (6.1.7-расм). 2010 йилда кичик бизнеснинг экспорт ҳажми 1723,6 миллион АҚШ долларига етди. Асосий экспорт маҳсулотларини қишлоқ хўжалиги, тўқимачилик, ишлов берувчи, электротехник ишлаб чиқариш маҳсулотлари, халқ амалий санъати буюмлари ташкил этади.

6.1.7-расм. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг экспортдаги улуши, фоизда.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг экспортдаги улушини вилоятлар кесимида олиб кўрадиган бўлсак, Наманган (86,7 фоиз), Самарқанд (61 фоиз), Жиззах (44,7 фоиз) ва Сирдарё (30,3 фоиз) вилоятларида уларнинг салмоғи анча юқори бўлган (6.1.5-жадвал).

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг экспортдаги улушининг ўсиш суръати

Вилоятлар	Кичик бизнеснинг экспортдаги улуши, фоизда		
	2008 йил	2009 йил	2010 йил
Ўзбекистон Республикаси	12,4	14,6	13,6
Қорақалпоғистон Республикаси	11,4	8,0	12,5
вилоятлар:			
Андижон	1,9	4,2	6,4
Бухоро	7,8	6,5	7,6
Жиззах	28,8	13,3	44,7
Қашқадарё	26,6	21,7	9,0
Навоий	7,6	6,5	9,5
Наманган	52,8	69,2	86,7
Самарқанд	40,4	68,1	61,0
Сурхондарё	16,4	10,2	19,5
Сирдарё	5,3	10,4	30,3
Тошкент	12,8	20,1	17,0
Фарғона	17,7	19,8	18,3
Хоразм	11,3	7,5	9,3
Тошкент ш.	17,1	19,8	13,9

Хулоса қилиб айтганда, “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурининг самарали амалга оширилишини таъминлаш борасида амалга оширилиши лозим бўлган вазифалар қуйидагилардан иборатдир:

- жойлардаги кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг самарали фаолиятига ҳалақит бераётган, тўсқинлик қилаётган ёки қилиши мумкин бўлган муаммоларни мунтазам равишда ўрганиб бориш ва ўз вақтида бартараф этиш чора-тадбирларини кўриш;

- ҳудуддаги бўш ёки самарали фойдаланилмаётган бино ва иншоотлар тўғрисидаги аниқ маълумотларнинг қисқа муддатларда олинishi ҳамда уларнинг кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига тақдим этилиши жараёнларини самарали ташкил этиш;

- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолияти учун янада қулай муҳит яратиш борасида ҳар бир ҳудуддаги ўзига хос хусусиятларни аниқлаш ва улардан келиб чиққан ҳолда мавжуд барча имкониятларни сафарбар этиш;

- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш ва амалга ошириш йўлидаги ҳар қандай бюрократик тўсиқларни бартараф этиш;

- ҳудуддаги кичик бизнес субъектларининг энергия, газ, сув ва канализация, иссиқлик таъминоти ва бошқа шу каби муҳандислик-коммуникация тармоқларига уланиши жараёнларига эътибор қаратиш ҳамда бу борадаги илғор тажрибаларни қўллаш;

- маҳаллаларда оилавий бизнесни ривожлантириш бўйича мавжуд имкониятлар ва уларни рўёбга чиқариш йўллари аниқлаш, шу асосда оилавий бизнесни ташкил этишнинг намунавий шакллари тавсия этиш ва қўллаб-қувватлаш;

- ҳудудда фаолият юритаётган кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг фаолият йўналишлари жиҳатидан таркибини такомиллаштириш чора-тадбирларини қўллаш, хусусан, саноат соҳасида, юқори технологияларни талаб этадиган замонавий ишлаб чиқариш тармоқларини ташкил этишда, илғор илм-фан ютуқларига асосланган кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни рағбатлантиришнинг турли йўл ва чораларини излаб топиш;

- ҳудуддаги экспортга маҳсулот чиқарувчи кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига аниқ ва таъсирчан ёрдам кўрсатиш орқали уларнинг ташқи иқтисодий фаолият соҳасидаги иштирокини кенгайтириш;

Республикада кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаб, уларнинг ички ва ташқи бозорда рақобатлаша оладиган, сифатли маҳсулот ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатишни изчил йўлга қўя оладиган мустаҳкам иқтисодий соҳага айланишини таъминлаш лозим.

7-БОБ. АҲОЛИ БАНДЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ВА ЯНГИ ИШ ЎРИНЛАРИНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ

7.1. Ўзбекистон Республикасида 2011 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастурининг аҳамияти

Аҳоли бандлигини таъминлаш жамият ижтимоий-иқтисодий ривожланишининг энг муҳим иқтисодий хусусиятларидан бири ҳисобланади ва у иқтисодиётда алоҳида аҳамиятга эга. Ўзбекистонда аҳолини иш билан таъминлашни янада яхшилаш ва фаровонлигини оширишнинг энг муҳим йўналиши сифатида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, хизмат кўрсатиш ва касаначилик соҳаларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантиришни рағбатлантириш, ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани янада ривожлантириш бўйича ишлар амалга оширилмоқда.

Ўзбекистон Республикасида 2011 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастури Ўзбекистон Республикаси Олий

Мажлиси Қонунчилик палатаси томонидан 2010 йил 18 ноябрда қабул қилиниб, Сенат томонидан 2010 йил 3 декабрда тасдиқланган.

Дастурни амалга ошириш меҳнат бозорига илк бор кириб келаётган ёшларни, йил давомида алоҳида хўжалик юритувчи субъектлар фаолияти қисқариши (тугаши) натижасида бўшатиладиган ходимлар, шунингдек, ишга жойлашишга муҳтож бўлган ва талаб қилинадиган малака (касб)га эга бўлмаган шахслар бандлигини таъминлаш имконини беради.

Иш ўрни – муайян касбдаги бир ходимнинг меҳнат вазифаларини амалга ошириши учун мослаштирилган ва ишни бажариш учун ишлаб чиқариш воситалари, меҳнат қуроллари билан жиҳозланган жой.

Ишга жойлаштириш – Ўзбекистон Республикасида меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлашга қаратилган ташкилий-ҳуқуқий, иқтисодий мазмундаги давлат тадбирлари тизими.

Меҳнат бозорида давлатнинг амалга оширадиган сиёсатларидан бири – ижтимоий ҳимоя сиёсатидир. Унга кўра, давлат меҳнат бозорида рақобатдош бўлмаган ва ижтимоий ҳимояга муҳтож шахсларни ишга жойлаштириш бўйича чора-тадбирларни кўзда тутди. Яъни, аҳолини иш билан таъминлашга кўмаклашиш мақсадида ташкилотларга ижтимоий ҳимояга муҳтож ва иш топишда қийналадиган шахсларни ишга жойлаштириш учун иш жойларининг энг кам миқдори белгиланади. Вазирлар Маҳкамасининг 2008 йил 20 августдаги 186-сонли қарори билан тасдиқланган «Ижтимоий муҳофазага муҳтож ва иш топишда қийналаётган шахсларни ишга жойлаштириш учун иш ўринларини банд қилиб қўйиш тартиби тўғрисида»ги низомга мувофиқ, фуқароларнинг ушбу тоифасига таълим муассасаларини тугатган ёшлар, муддатли ҳарбий хизматдан бўшатишган шахслар, ногиронлар ва жазони ўташ муассасаларидан бўшатишган шахслар киради. Мазкур шахсларни ишга жойлаштириш учун иш ўринларини банд қилиб қўйиш ходимларининг рўйхат бўйича ўртача сони 20 нафардан кўпни ташкил этадиган ташкилотлар учун белгиланади.

Қонунчиликка кўра, ижтимоий ҳимояга муҳтож шахслар учун ажратилган меҳнат ўринларига жойлаштириш иш берувчи томонидан туман (шаҳар) Бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказининг йўлланмаси бўйича ёки мустақил равишда амалга оширилади (7.1.1-жадвал).

Ижтимоий ҳимояга муҳтож шахсларнинг квоталанган иш жойлари билан таъминланиши, минг киши

	2006 йил			2010 йил		
	Жами	Шу жумладан:		Жами	Шу жумладан:	
		аёллар	ёшлар		аёллар	ёшлар
Квоталанган иш ўринларига жойлаштирилганлар – жами	82,3	45,1	38	69,7	26,2	14,6
Шу жумладан:						
Мехнат органлари йўлланмаси билан	47,7	25,9	27,3	52,4	15,1	8,1
Мустақил тарзда	34,6	19,2	10,7	17,3	11,1	6,5

2006 йил мобайнида меҳнат бозорида тенг шароитда рақобатлаштиришга қодир бўлмаган ва ижтимоий ҳимояга муҳтож 82,3 минг нафар фуқаро ўзлари учун махсус барпо этилган (ажратилган) иш ўринларига жойлашган бўлиб, улардан 47,7 минг нафари (58,0 фоизи) меҳнат органлари йўлланмаси асосида ушбу ўринга эга бўлган. 2010 йилда ушбу кўрсаткич камайиб, мазкур тоифага мансуб 69,7 минг нафар фуқаро корхона ва ташкилотлардаги квоталанган иш ўринларига сафарбар этилган. Ушбу чора-тадбирлар натижасида ижтимоий ҳимояга муҳтож аҳоли нафақат ўзларини муносиб иш билан таъминланади, балки улар ижтимоий ҳаётнинг фаол кишисига айланиб, ўзларини ушбу жамиятнинг тўлақонли аъзоси эканини ҳис қилади. Шунингдек, улар нормал турмуш тарзини юритиш ва зарурий ҳаётий эҳтиёжларини қондириш учун меҳнат даромадларига эга бўлишди.

Ўзбекистон Республикасида 2011 йилда 956,2 мингта иш ўрини ташкил этиш параметрлари тасдиқланган. Унинг асосий йўналишлари қуйдагилардан иборат:

- инвестиция дастури, маҳаллийлаштириш, тармоқларни модернизация қилиш ва ишлаб чиқаришни технологик қайта жиҳозлаш дастурларини амалга ошириш;

- кичик корхоналар ва микрофирмалар ташкил этиш, хусусий тадбиркорликни ривожлантириш;

- уй меҳнати ва касаначиликни, энг аввало, корхоналар билан кооперация асосида меҳнат шартномалари бўйича ҳунармандчиликни ва оилавий тадбиркорликни ривожлантириш;

- паррандачилик, балиқчилик, асаларичилик, мева-сабзавот, боғдорчилик ва бошқа қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштиришга ихтисослашган фермер ва деҳқон хўжаликларини ташкил қилиш ва кенгайтириш;

- ишлаб чиқариш, бозор ва ижтимоий инфратузилмани, жумладан, аҳоли яшаш пунктларини ободонлаштириш ишларини кенгайтириш, автомобиль ва темир йўлларни, электр, сув ва газ таъминоти объектларини қуриш ва таъмирлаш, телекоммуникация тармоқлари ва иншоотларни кенг қўламда ривожлантириш;

- вақтинчалик ишламаётган корхоналарнинг, шу жумладан, тижорат банклари балансида берилган банкрот корхоналарнинг фаолиятини тиклаш (7.1.2-жадвал).

2011 йилга мўлжаллаб қабул қилинган ва мамлакатимиз Парламенти томонидан маъқулланган Республика дастурида 950 мингдан ортиқ янги иш ўрини, асосан, қишлоқ жойларда яратиш кўзда тутилган.

Бу иш жойларининг 600 мингдан зиёдини кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида очиб мўлжалланмоқда. 73 мингдан ортиқ иш ўрни транспорт ва муҳандислик-коммуникация инфратузилмасини жадал ривожлантириш лойиҳаларини амалга ошириш натижасида ташкил этилади.

Ислом Каримов

**Ўзбекистон Республикасида 2011 йилда янги иш ўринларини яратиш ва аҳоли
бандлигини таъминлаш дастури**

Т/р	Йўналишлар	Жами
	Иш ўринларини ташкил этиш, жами	956 247
	шу жумладан, қуйидагилар ҳисобидан:	
1.	Янги ишлаб чиқариш объектларини ишга тушириш, ишлаб турган корхоналарни модернизация қилиш ва кенгайтириш	57469
2.	Кичик корхоналар ва микрофирмаларни ташкил этиш	365888
2.1.	Саноатда	54941
2.2.	Уй-жой қуриш ва таъмирлаш соҳасида	43863
3.	Якка тартибдаги тадбиркорликни ривожлантириш	111871
4.	Касаначиликнинг барча шакллари ташкил этиш	216165
4.1.	Шу жумладан, корхоналар билан кооперацияда меҳнат шартномалари асосида	55357
5.	Фермер ва деҳқон хўжалиқларини ривожлантириш (паррандачилик, балиқчилик, асаларичилик)	122399
6.	Ишлаб чиқариш, ижтимоий ва бозор инфратузилмасини ривожлантириш	72850
7.	Ишламаётган корхоналар фаолиятини тиклаш	9605

Жадвалдан кўриниб турибдики, 2011 йилда мамлакатимизда жами 956,2 мингта янги иш ўрни ташкил этиш мўлжалланмоқда. Уларнинг қарийб ярмини кичик корхоналар, микрофирмалар ташкил этиши, якка тартибдаги тадбиркорликни, хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини янада ривожлантириш, пудрат асосидаги қурилиш, шу жумладан, уй-жойларни таъмирлаш ва реконструкция қилиш ишлари кўламини кенгайтириш ҳисобидан яратилади.

Шу билан бирга, “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” деб номланган 2011 йилда аҳолини иш билан таъминлашнинг асосий йўналишлари қуйидагилар ҳисобланади:

1. Инвестиция дастурини, ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш, етакчи тармоқларни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлаш дастурларини амалга ошириш. Ушбу дастурлар ҳисобидан 57,4 мингта янги иш ўрни, шундан 25,1 мингта иш ўрни - тармоқларнинг хўжалик бошқаруви республика органлари таркибига кирувчи корхоналарда, 31,2 мингта иш ўрни - ҳудудларнинг инвестиция ва ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурларига мувофиқ ташкил этиш назарда тутилмоқда.

Тармоқлар бўйича энг кўп янги иш ўринлари металлургия, енгил саноат, нефть ва газ, кимё, автомобиль саноатининг йирик корхоналарида ва иқтисодиётнинг бошқа тармоқларида яратилади.

2. 365,8 мингта янги иш ўрни яратилишини таъминлайдиган кичик корхоналар, микрофирмалар ташкил этиш ва якка тартибдаги хусусий тадбиркорликни ривожлантириш. Кичик бизнесда яратиладиган янги иш ўринларининг сезиларли қисми хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида (282 мингта), саноатда (54,9 мингта), пудрат-қурилиш ишларида, шу жумладан, уй-жойларни таъмирлаш ва реконструкция қилиш соҳасида (43,8 мингта) ташкил этилади;

3. Касаначиликни, энг аввало корхоналар билан кооперациялашув асосида меҳнат шартномалари бўйича касаначиликни, халқ хунармандчилигини, шунингдек, оилавий тадбиркорликни ривожлантириш. Бунинг натижасида 216,1 минг нафар банд бўлмаган фуқарони, асосан кўп болали аёллар, ногиронлар ва аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож бошқа тоифаларини иш билан таъминлаш имконияти яратилади. Шундан 62,5 мингта иш ўрни енгил саноат, озиқ-овқат саноати, кимё саноати, машинасозлик, металлургия, ёқилғи-энергетика мажмуи, шунингдек, қурилиш, транспорт, алоқа ва иқтисодиётнинг бошқа

тармоқларидаги йирик ва кичик корхоналар билан кооперация асосида касаначиликни ташкил этиш ҳисобидан яратилади.

“Уста-шогирд” усулида касаначиларни ўқитиш ва тайёрлашни ташкил этиш ҳамда уларни имтиёзли микрокредитлар ажратиш орқали қўллаб-қувватлаш йўли билан миллий ҳунармандчиликнинг анъанавий марказлари ҳисобланган туман ва шаҳарларда ташкил этиладиган касаначилик иш ўринлари сонини кўпайтиришга алоҳида эътибор берилади. Андижон, Бухоро, Наманган, Самарқанд, Қўқон, Марғилон шаҳарлари, шунингдек, Шаҳрихон, Ёздувон, Чуст, Ургут, Риштон каби туманлар ана шундай анъанавий миллий ҳунармандчилик марказлари ҳисобланади.

4. Паррандачилик, балиқчилик, асаларичиликка, мева-сабзавот ва бошқа маҳсулотлар етиштиришга ихтисослашган фермер ва деҳқон хўжаликларини ташкил этиш ва кенгайтириш. Бунинг ҳисобидан 122,4 мингта иш ўрни ташкил этилади. Ҳар бир фермер хўжалигида камида 200 та парранда етиштириш, ҳар бир туманда камида 2 та ихтисослаштирилган паррандачилик хўжалиги, 5 та енгил конструкцияли иссиқхона ташкил этиш назарда тутилмоқда.

5. Ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш, аҳоли пунктларини ободонлаштириш ишларини кенгайтириш. Бу ўз навбатида автомобиль йўллари ва темир йўллар, электр, сув ва газ таъминоти объектлари қуриш ва таъмирлаш, телекоммуникация тармоқлари ва иншоотларини модернизация қилиш ва ривожлантириш ишларини бажариш ҳисобидан 72,8 мингта янги иш ўрни ташкил этиш имконини беради.

6. Вактинча фаолият кўрсатмаётган корхоналар фаолиятини, шу жумладан, тижорат банклари балансига берилган банкрот корхоналарнинг фаолиятини тиклаш чоратadbирларини кўриш. Бу эса 9,6 мингта иш ўрни ташкил этиш имконини беради, шунингдек, 11,2 мингта иш ўрни ташкил этиш имконини берадиган бозор инфратузилмаси объектларини ҳамма жойда ривожлантиришни таъминлайди.

Инвестиция дастурига, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан янгилашнинг тармоқ дастурларига, энг муҳим мақсадли дастурларга ва бошқа дастурларга мувофиқ, янги иш ўринлари ташкил этишга доир ташкилий тadbирларнинг амалга оширилиши жараёнида капитал қўйилмаларнинг умумий ҳажми 18833,3 миллиард сўмни ташкил этади, шу жумладан:

ижтимоий инфратузилма объектларини ташкил этиш ва ишга тушириш, аҳоли пунктларини ободонлаштириш мақсадлари учун - бюджетдан 825 миллиард сўмдан ортиқ маблағ;

тармоқ дастурларини амалга ошириш ва хусусий тadbиркорликни ривожлантириш учун - корхоналар ва аҳолининг 8 993,7 миллиард сўм маблағи;

инвестиция ва мақсадли комплекс дастурларни амалга ошириш учун жалб этиладиган хорижий инвесторларнинг - 4 751,5 миллиард сўм маблағлари;

Ўзбекистон Республикаси
Тикланиш ва тараққиёт фонди
ҳамда бюджетдан ташқари
жамғармаларнинг, шунингдек,
Ўзбекистон Республикаси Молия
вазирлиги ҳузуридаги
Сугориладиган ерларнинг

мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармасининг 2 120,1 миллиард сўм маблағи;

кичик бизнес субъектларини молиявий қўллаб-қувватлаш, инқирозга қарши чоратadbирларларни амалга оширишни давом эттириш учун - тижорат банкларининг 2 134,9 миллиард сўм маблағи;

хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида, айниқса, меҳнат бозоридаги вазият мураккаб бўлган чекка кишлоқ туманлари ва минтақаларда касаначиликни, оилавий тadbиркорликни ривожлантириш учун Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза

Касаначиликни, аввало, меҳнат шартномалари бўйича корхоналар билан кооперация асосидаги касаначиликни, шунингдек, оилавий тadbиркорликни ривожлантириш бандлигини таъминлашнинг муҳим йўналиши бўлиб қолади ва бу қарийб 220 минг кишини иш билан таъминлаш имконини беради.

Ислом Каримов

қилиш вазирлиги ҳузуридаги Бандликка қўмаклашиш жамғармасининг - 8,1 миллиард сўм маблағлари йўналтирилади.

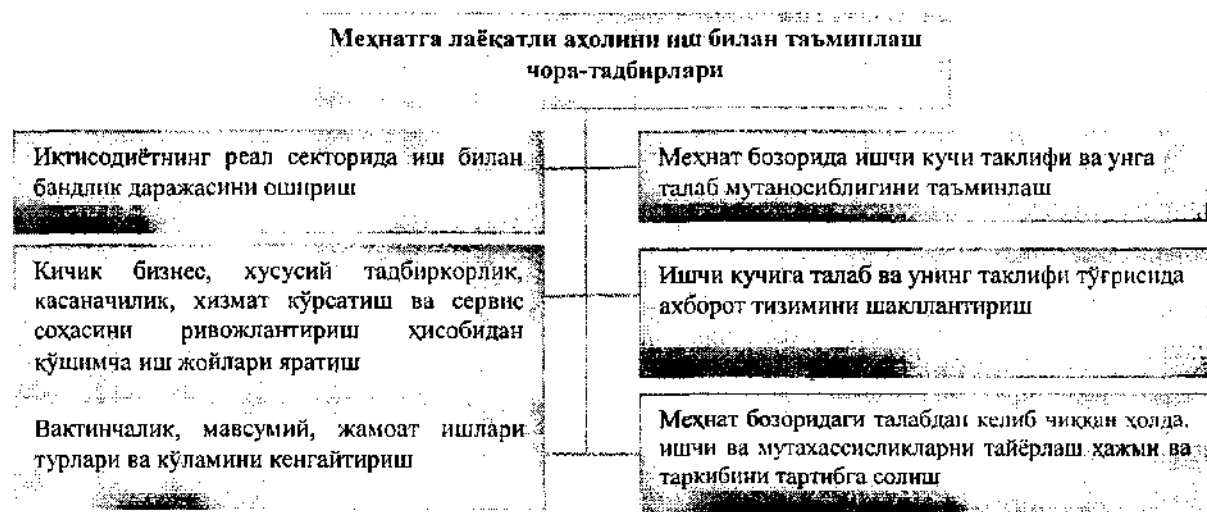
Худудлар бўйича 241,3 мингта иш ўрни аҳоли зич жойлашган Фарғона водийси вилоятларида, 107,9 мингтаси шимолий худудлар (Қорақалпоғистон Республикаси ва Хоразм вилояти)да, 82,1 мингтаси – Сирдарё ва Жиззах вилоятларида, 166,7 мингтаси – пойтахт худудида (Тошкент вилояти ва Тошкент шаҳрида), 92 мингдан ортиқроғи – Самарқанд вилоятида, 113,9 мингтаси – Бухоро ва Навоий вилоятларида ҳамда 86,9 мингтаси Қашқадарё ва 64,6 мингтаси Сурхондарё вилоятида ташкил этилади. Бунда меҳнат бозоридаги вазият оғир бўлган 30 та туман (шаҳар)да яратилаётган иш ўринлари сонининг анча ўсиши кўзда тутилган.

2011 йилда ҳам аҳолини турли шаклдаги касаначилик ишларига жалб этиш, халқ хунармандчилигини ривожлантириш, оилавий тадбиркорликни рағбатлантириш – буларнинг барчаси бандликни таъминлашнинг амалда ўзини оклаган муҳим йўналишлари бўлиб қолади.

Касаначи – иш берувчилар билан тузилган меҳнат шартномаси асосида ўз меҳнат вазифаларини уй шароитида бажарувчи ходимлар тоифаси.

Касаначилик – хунармандларнинг меҳнат шартномалари асосида ёлланиб, уй шароитида ишлаши, яшаш жойидаги ишлаб чиқариш ёки хизмат кўрсатиш.

Республикада меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлаш чора-тадбирлари қуйидаги 7.1.1-расмда келтирилган.

7.1.1-расм.

Ҳозирги пайтда маҳаллий ҳокимият органлари томонидан ижтимоий тадбирларни ташкил этиш бўйича алоҳида дастурлар ишлаб чиқиш ва уларни изчил амалга ошириш юзасидан зарур чора-тадбирлар кўрилмоқда. Юқори малака талаб этмайдиган, турли ёрдамчи юмушларни бажариш билан боғлиқ қуйидаги жамоат ишларини ташкил этишга катта эътибор қаратилмоқда:

- автомобиль йўллари қуриш, уларни таъмирлаш, эксплуатация қилиш, ичимлик сув, газ, оқова сув қувурлари ва бошқа коммуникация тармоқларини ўтказиш билан боғлиқ ишлар;
- қишлоқ хўжалигида мелиорация (суғориш) ишларини бажариш;
- қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини йиғиштириб олиш, қайта ишлаш ва сақлаш билан боғлиқ ишлар;
- турар жойлар ҳамда ижтимоий объектлар қуриш, уй-жой фондини таъмирлаш;

- йўловчи транспорти ва алоқа корхоналарида аҳолига хизмат кўрсатиш;
- коммунал хўжалигини эксплуатация қилиш;
- аҳолига маиший хизмат кўрсатиш;
- худудларни кўкаламламзорлаштириш ва ободонлаштириш;
- қариялар, ногиронлар ва беморларни парваришлаш;
- ёзги таътил даврида болаларни соғломлаштириш ва уларнинг дам олишини ташкил этишга кўмаклашиш;

- санаторий ва курорт зоналарида аҳолига турли хизматлар кўрсатиш;

- иккиламчи хомашё ҳамда чиқитларни тўплаш ва қайта ишлаш.

Аҳоли таркибидан маълумки, меҳнат бозорида тенг шароитларда рақобатлашишга қодир бўлмаган шахслар ичида битирувчи ёшлар кўпчилигини ташкил этади. Таълимни ривожлантириш ислохотлари ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг амалга оширилиши натижасида республикамизда ёшларнинг касб-хунар коллежларига бўлган қизиқиши тобора ортиб бормоқда. Шунга мос равишда коллежларни битирувчилар сони ҳам йилдан-йилга кўпайиб бормоқда (7.1.3 -жадвал).

7.1.3-жадвал

Касб-хунар коллежларини битирувчиларни ишга жойлаштириш ҳолати, *минг киши*

Худудлар	Битирувчилар сони			Ишга жойлашганлар сони		
	2008 й	2009 й	2010 й	2008 й	2009 й	2010 й
Ўзбекистон Республикаси	238,4	332,3	400,9	227,9	268,2	326,8
Қорақалпоғистон Республикаси	19,3	28,6	30,7	18,1	24,9	27,4
вилоятлар:						
Андижон	23,3	29,1	33,5	22,2	24,3	26,9
Бухоро	11,3	16,8	21,1	11,2	13,3	17,2
Жиззах	8,9	12,5	15,1	8,7	12,0	13,0
Қашқадарё	18,8	28,4	30,9	18,5	22,8	25,5
Навоий	7,9	11,1	13,9	7,6	10,0	11,9
Наманган	18,2	25,7	33,6	17,5	23,8	27,2
Самарқанд	24,2	34,4	43,8	23,2	31,5	35,1
Сурхондарё	16,7	22,9	27,5	15,5	13,2	21,1
Сирдарё	6,4	9,4	12,2	5,9	8,3	10,4
Тошкент	16,0	22,6	31,2	15,3	18,1	25,9
Фарғона	23,7	34,2	42,2	21,6	27,6	34,2
Хоразм	16,2	22,0	24,4	15,1	15,8	18,0
Тошкент ш.	27,3	34,4	40,9	26,9	22,3	33,0

Жадвалдан кўриниб турганидек, 2008 йилда касб-хунар коллежларини 238,4 минг нафар ёш битириб чиққан бўлса, 2010 йилда уларнинг сони 1,7 мартага ошган ва 400,9 минг нафарни ташкил этган. Шу ўринда айтиш керакки, касб-хунар коллежини битирувчилар сони ошиши билан бир қаторда улардан ишга жойлашганлар улуши ҳам ортиб бормоқда. Жумладан, 2008 йилда битирувчиларнинг 95,6 фоиз, 2009 йилда 80,7 фоиз қисми ишга жойлаштирилган бўлса, бу кўрсаткич 2010 йилда 81,5 фоизга тенг бўлган.

Касб-хунар коллежлари фаолиятидаги энг заиф бўғин ҳисобланган ишга жойлаштириш масаласини ижобий ҳал қилиш мақсадида қуйидагиларни амалга ошириш кўзда тутилган:

1) 9-синф битирувчилари касб-хунар таълими билан тўлақонли камраб олинишини назарда тутган ҳолда, уларни ўқишга қабул қилишни тегишли равишда тартибга солиш;

2011 йилда касб-хунар коллежларини тамомлайдиган 450 мингдан ортиқ ўқувчини ишга жойлаштириш масаласи эътибориниз марказида бўлиши даркор.

Ислом Каримов

2) Ўқитувчилар таркибини тайёрлаш сифати ва уларнинг малакасини ошириш масаласига алоҳида аҳамият қаратиш;

3) Касб-хунар коллежларини тамомлаб чиқаётган битирувчиларни ишга жойлаштириш.

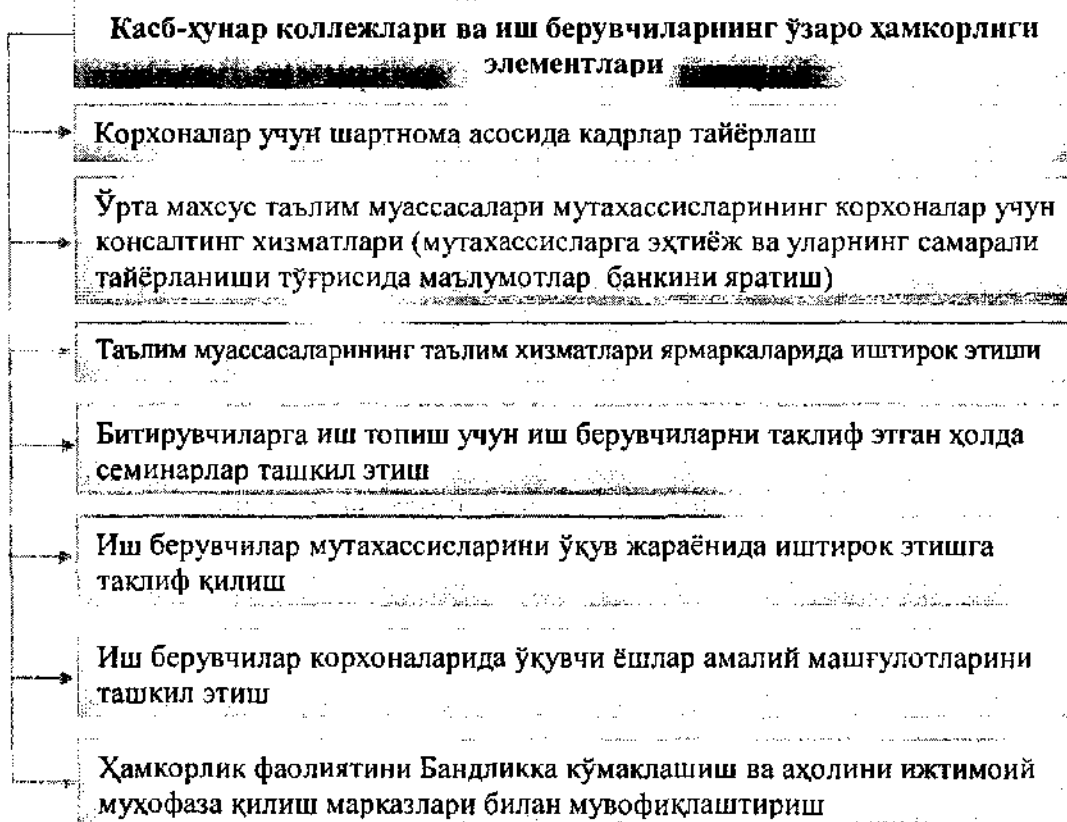
Шу билан бирга, бугунги кунда касб-хунар коллежларини тамомлаб чиқаётган битирувчиларни ишга жойлаштириш масаласини ижобий ҳал қилиш мақсадида корхоналарда квотали иш ўринлари шакллантирилмоқда; меҳнат органлари касб-хунар коллежлари билан мунтазам равишда ҳамкорликда иш олиб бормоқда; касб-хунар коллежлари битирувчиларини ишга жойлаштириш ва улар меҳнатидан самарали фойдаланишга қаратилган ҳудудий дастурлар ишлаб чиқилмоқда.

Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги вилоятлар, туман ва шаҳарлар ҳокимликлари билан биргаликда ҳар бир туман ва шаҳар бўйича коллежларнинг битирувчиларини ўз мутахассислигига мувофиқ иш билан таъминлаш юзасидан аниқ мақсадли режаларни тайёрламоқда ва уларни амалга оширмоқда.

Республикада касб-хунар коллежларининг иш берувчилар билан маркетинг ёндашувлари асосида ўзаро алоқаларини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда (7.1.2-расм).

... муайян корхона ва иш берувчиларни турдош коллежларга бириктириш тажрибасини, доимий амал қиладиган "корхона-коллеж" ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйиш борасидаги ишларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш лозим.

Ислом Каримов

7.1.2-расм.

Шундай қилиб, бандликнинг ноанъанавий шакллари — касаначилик, уй меҳнати, оилавий бизнес, хизмат кўрсатиш ва қорамол боқиш каби фаолият турлари билан шуғулланиш ҳамда ўз-ўзини иш билан таъминлашни рағбатлантириш Ўзбекистонда мавжуд меҳнат салоҳиятидан фойдаланишнинг асосий йўлларида бири

Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислом Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-
иктисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга
мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз
таракқиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга
хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича

ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

МУҚАДДИМА

Президентимиз шу йилнинг 21 январь куни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йилнинг асосий якунлари ва 2011 йилда Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган мажлисида сўзлаган маърузасида “Бу йил барчамиз она юртимиз, Ўзбекистонимизнинг янги тарихидаги энг буюк ва кутлуг саналардан бири – Ватанимиз мустақиллигининг 20 йиллик шонли байрамини кенг нишонлаймиз. Табиийки, бу биздан барча соҳа ва тармоқларда амалга ошираётган кенг кўламли ислохотларимизни атрофлича таҳлил этиб, келгуси режаларимизни аниқ ва равшан белгилаб олишни талаб этади”,³¹ деб таъкидлади.

Шунингдек, маърузада мамлакатимизда амалга оширилаётган чуқур иқтисодий ислохотлар, ижтимоий ҳаётнинг турли жабҳаларидаги кенг кўламли бунёдкорлик ишлари, иқтисодиётни модернизация ва диверсификация қилиш, тўб таркибий ўзгаришлар жараёни нақадар салмоқли натижалар бераётгани 2010 йилдаги ривожланиш якунлари мисолида яна бир бор ўз исботини топганлиги, шу билан бирга, бу ва бошқа улкан муваффақиятлар барқарор ривожланиб бораётган иқтисодиётга асосланган, очик демократик ҳуқуқий давлат қуриш, инсон, унинг манфаатлари, ҳуқуқ ва эркинликлари сўзда эмас, амалда олий қадрият даражасига кўтарилган, жаҳон миқёсида обрў-эътибор қозонган жамият барпо этиш борасидаги узоқ ва мураккаб йўлнинг фақат бир қисми экани, эришилган ютуқларга маҳлиё бўлиб, хотиржамлик кайфиятига берилиш, реал воқеликдан узилиб қолиш эса мамлакатимиз тараққиётининг самарадорлиги ва истиқболига салбий таъсир кўрсатиши мумкинлигига алоҳида эътибор қаратилди.

Президентимиз 2010 йил якунларини баҳолашда аввало мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий мутаносиблиги сақланиб қолаётганини қайд этиш зарурлигини таъкидлади. Дарҳақиқат, жамиятдаги ижтимоий, иқтисодий ва бошқа барча муаммоларни ҳал қилишнинг асосий йўли – бу миллий иқтисодиётнинг барқарор ривожланиши ва юксалишга эришишдир. Аҳоли фаровонлигининг ошиб бориши ҳам пировард натижада иқтисодий ўсиш даражаси ва суръатларига боғлиқ.

Мамлакатимизда олиб борилаётган кенг қамровли иқтисодий ислохотлар натижасида 1996 йилдан бошлаб олдинги йилга нисбатан, 2001 йилдан бошлаб эса 1991 йилдаги даражага нисбатан ЯИМ ҳажмининг барқарор равишда ўсишига эришилди. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози таъсирида юзага келган муаммо ва қийинчиликларга қарамай, 2008 йилда ялпи ички маҳсулотнинг ўсиш суръатлари 9 фоизни, 2009 йилда 8,1 фоизни, 2010 йилда эса 8,5 фоизни ташкил этди. Кейинги ўн йилда, яъни 2000 йилга нисбатан таққослаганда, 2010 йилда мамлакатимизда ялпи ички маҳсулот қарийб 2 баробар, аҳоли жон бошига ҳисоблаганда эса 1,7 баробар ошди.

Айни вақтда маърузада 2011 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг қуйидаги энг муҳим устувор вазифа ва йўналишлари белгилаб берилди:

биринчидан, Ўзбекистоннинг жаҳон бозоридаги рақобатдошлигини ошириш ва мавқеини мустаҳкамлашга йўналтирилган, таркибий ўзгаришлар ва юксак технологияларга асосланган замонавий тармоқлар ва ишлаб чиқариш соҳаларини жадал ривожлантириш сиёсатини давом эттириш;

³¹ Ислом Каримов. “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади”. Халқ сўзи, 2011 йил 22 январь.

иккинчидан, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш;

учинчидан, чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратиш;

тўртинчидан, инфратузилмани, транспорт ва коммуникация соҳаларини комплекс ва жадал равишда ривожлантириш;

бешинчидан, ижтимоий ривожланиш, биринчи навбатда, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш;

олтинчидан, “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ҳаётга татбиқ этиш;

еттинчидан, аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш муаммосини ҳал этиш.

Президентимизнинг ушбу маърузасида белгилаб берилган Ўзбекистон иқтисодий ривожланишининг юқори ва барқарор суръатларини, самарадорлигини ҳамда макроиқтисодий мувозанатни мустаҳкамлаш, банк-молия тизимининг барқарорлигини ошириш, стратегик аҳамиятга молик лойиҳаларни амалга ошириш учун фаол инвестиция снѐсатини олиб бориш, халқимизнинг ҳаѐт даражаси ва фаровонлигини янада юксалтириш борасидаги вазифаларни тўлиқ ва самарали амалга ошириш энг аввало жамиятимиз аъзолари томонидан уларнинг мазмун-моҳиятини теран ва чуқур англаб етилишини тақозо этади. Айниқса, 2011 йилнинг юртимизда “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” деб номланиши ҳамда бу борадаги махсус Давлат дастурининг ишлаб чиқилиши барчамиздан аниқ мақсадга йўналтирилган саъй-ҳаракатларни талаб этади.

Президентимиз маърузаси асосида ташкил этилаѐтган махсус курс 8 соатлик (4 соат маъруза, 4 соат амалий машғулотлар) ўқув ҳажмида режалаштирилган. Ушбу ўқув соати ҳажмида махсус курснинг таълим технологияси яратилди.

Таълим технологияси асосан махсус курс бўйича таҳсил берадиган профессор-ўқитувчилар учун мўлжалланган.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича ташкил этилган махсус курснинг маъруза ва амалий машғулоти бўйича таълим технологияларини ишлаб чиқишнинг концептуал асослари

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича ташкил этилган махсус курснинг мақсади ҳамда таълим технологиясини лойиҳалаштиришдаги асосий концептуал ёндашувларини келтирамиз:

Ўқув курсининг мақсади. Президентимизнинг маърузасида белгилаб берилган 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишлар тўғрисида талаба ёшларда билим ва кўникмалар мажмуасини шакллантиришдан иборат.

Ўқув курсининг вазифалари. Мақсадни амалга ошириш учун мазкур махсус курсида қуйидаги вазифаларни амалга ошириш белгилаб олинган:

- Талабаларда мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий кўрсаткичлар тўғрисида тушунча ва тасаввур ҳосил қилиш.
- Иқтисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга оширишнинг моҳияти ва зарурати ҳақида тўлиқ маълумот бериш.
- Молия-банк тизими ликвидлигини янада мустаҳкамлаш, унинг барқарорлигини кучайтириш тўғрисида тушунча ҳосил қилиш.
- Қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш ва фермер хўжаликларига бириктирилган ер участкаларни оптималлаштириш орқали аграр секторда юз берган таркибий ўзгаришларни ёритиш.
- Хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида амалга оширилган тизимий ишлар ҳақида тўлиқ маълумот бериш.
- Мамлакатни модернизация ва иқтисодиётни диверсификация қилишда инвестициялар, уларнинг кўлами тўғрисида тушунча ва тасаввур ҳосил қилиш.
- Транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган лойиҳалар ҳақида маълумот бериш.
- 2010 йилда касб-хунар коллежлари ва академик лицейларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича якунига етказилган дастурларни ёритиш.
- 2010 йилда соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилиш ва ушбу тизимда амалга оширилган дастурлар ҳақида тушунча бериш.
- Қишлоқ жойларда қулай ва барча коммунал хизмат шароитларига эга бўлган яқка тартибдаги турар-жойларнинг қурилгани ҳақида тўлиқ маълумот бериш.
- Меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлаш бўйича амалга оширилган ишлар билан яқиндан таништириш.
- «Баркамол авлод йили» давлат дастурини амалга ошириш бўйича қилинган ишлар кўлами ҳақида тасаввур ҳосил қилиш.
- Таркибий ўзгаришлар ва юксак технологияларга асосланган замонавий тармоқлар ва ишлаб чиқариш соҳаларини жадал ривожлантириш истиқболлари ҳақида талабаларда чуқур билимларни шакллантириш.

▪ Мамлакатни модернизация қилиш борасида амалга оширилиши режалаштирилаётган ишлар кўлами билан таништириш.

▪ Чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратиш тўғрисида тушунча ҳосил қилиш.

▪ Инфратузилма, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал равишда ривожлантириш истиқболлари тўғрисида тушунча ҳосил қилиш.

▪ Таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларини ривожлантириш борасида амалга оширилиши кутилаётган муҳим тадбирлар ҳақида тўлиқ маълумот бериш.

▪ Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик мамлакатимизда янги иш ўринларини ташкил қилиш, аҳолининг даромадлари ва фаровонлигини оширишнинг муҳим омили эканлигини тушунтириш.

▪ Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг жиддий таъсирларига қарамай мамлакатимиз иқтисодиётининг барқарор ўсиш суръатларининг таъминланганлиги тўғрисида талабаларда ҳар томонлама асосланган, реал нуқтан-назарларни шакллантириш;

▪ Талабаларда Ўзбекистон ҳукумати томонидан таълим тизимиغا, одамлар тафаккурининг юксалишига қаратилаётган муҳим тадбирлар мажмуи тўғрисидаги билимларни чуқурлаштиришдан иборат.

Шахсга йўналтирилган таълим. Бу таълим ўз моҳиятига кўра таълим жараёнининг барча иштирокчиларининг тўлақонли ривожланишларини кўзда тутди. Бу эса таълимни лойиҳалаштираётганда, албатта, маълум бир таълим олувчининг шахсини эмас, аввало, келгусидаги мутахассислик фаолияти билан боғлиқ ўқиш мақсадларидан келиб чиққан ҳолда ёндашишни назарда тутди.

Фаоллигга йўналтирилган ёндашув. Индивиднинг жараёنли сифатларини шакллантириш, таълим олувчининг фаолиятини фаоллаштириш ва тезлаштириш, ўқув жараёнида унинг барча қобилияти ва имкониятлари, ташаббускорлигини очишга йўналтирилган таълимни ифодалайди.

Диалогик ёндашув. Бу ёндашув ўқув жараёни иштирокчиларининг психологик бирлиги ва ўзаро муносабатларини яратиш заруриятини билдиради. Унинг натижасида шахснинг ўз-ўзини фаоллаштириши ва ўз-ўзини кўрсата олиши каби ижодий фаолияти кучаяди.

Ҳамкорликдаги таълимни ташкил этиш. Таълим берувчи ва таълим олувчи ўртасида демократик, тенглик, ҳамкорлик каби ўзаро субъектив муносабатларга, фаолият мақсади ва мазмунини биргаликда шакллантириш ва эришилган натижаларни баҳолашга эътиборни қаратиш зарурлигини билдиради.

Муаммолар таълим. Таълим мазмунини муаммолар тарзда тақдим қилиш асосида таълим олувчиларнинг ўзаро фаолиятини ташкил этиш усулларида биридир. Бу жараён илмий билимларни объектив қарама-қаршилиги ва уни ҳал этиш усуллари аниқлаш, диалектик тафаккурни ва уларни амалий фаолиятда ижодий қўллашни шакллантиришни таъминлайди.

Ахборотни тақдим қилишнинг замонавий воситалари ва усулларини қўллаш – бу янги компьютер ва ахборот технологияларини ўқув жараёнида қўллашдир.

Ўқитиш услублари ва техникалари. Маъруза (маълумотли, кўргазмали (визуаллашган)) мунозара, суҳбат, тоифалаш жадвали, ҳамкорликда ўқиш техникаси, ақлий ҳужум, тезкор-сўров, савол-жавоб, инсерт техникаси, амалий ишлаш усуллари.

Ўқитишни ташкил этиш шакллари: диалог, полилог, мулоқот, ҳамкорлик ва ўзаро ўқитишга асосланган оммавий, жамоавий, гуруҳларда ўқитиш ва яқка тартибда ишлаш.

Бошқариш усуллари ва воситалари: ўқув машғулоти бошқичларини белгилаб берувчи технологик карта кўринишидаги ўқув машғулотларини режалаштириш, қўйилган мақсадга эришишда ўқитувчи ва талабаларнинг биргаликдаги ҳаракати, нафақат аудитория машғулотлари, балки аудиториядан ташқари мустақил ишларнинг назорати.

Мониторинг ва баҳолаш: ўқув машғулотида ва бутун курс давомида мавзу юзасидан назорат саволларини бериб бориш орқали ўқитишнинг натижалари режали тарзда кузатиб борилади. Курс охирида тест топириклари ёрдамида тингловчилар (талабалар)нинг билимлари баҳоланади.

1-МАШҒУЛОТ

**ВАТАНИМИЗ ТАРАҚҚИЁТИ ВА АҲОЛИ
ФАРОВОНЛИГИНИ ЮКСАЛТИРИШ БОРАСИДА
ЭРИШИЛГАН ЮТУҚЛАР – ҲАР ТОМОНЛАМА ЧУҚУР
ЎЙЛАНГАН ТАДРИЖИЙ ТАРАҚҚИЁТ ДАСТУРИНИ
ИЗЧИЛ АМАЛГА ОШИРИШ НАТИЖАСИ**

1.1. Маърузада таълим технологияси

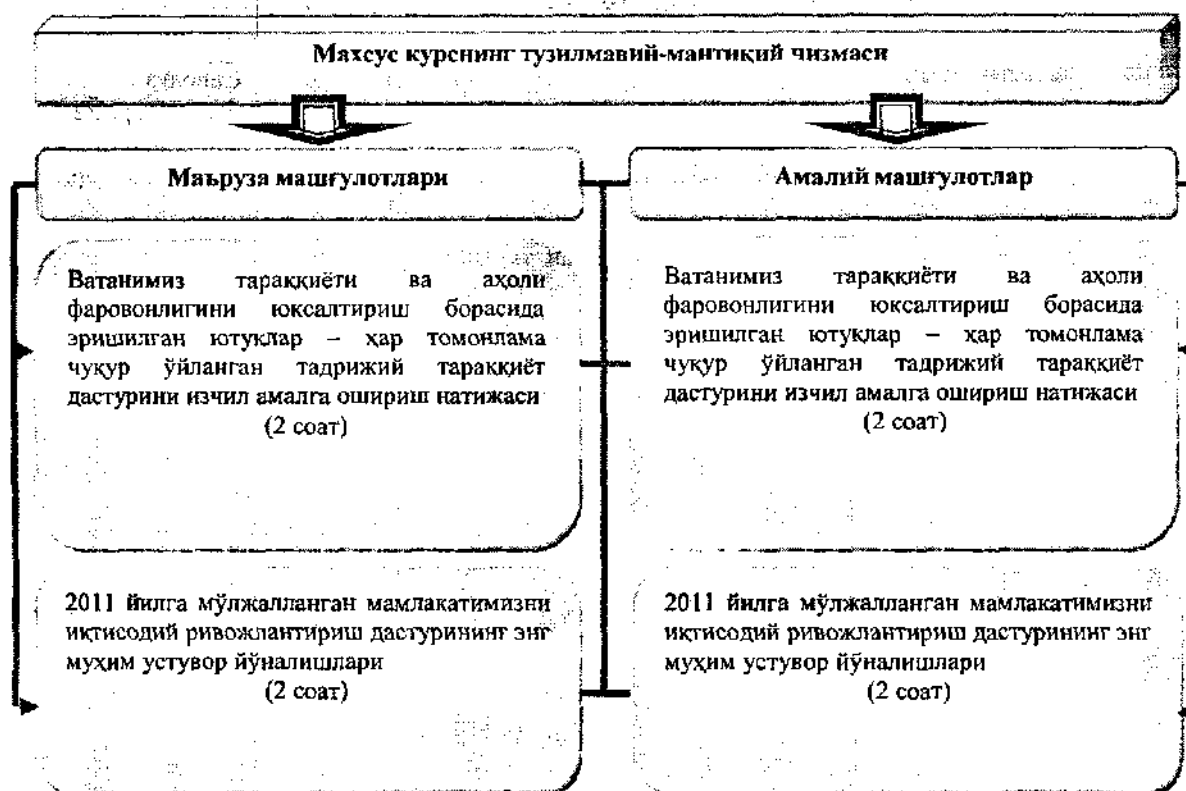
<i>Машғулот вақти-2 соат</i>	<i>Талабалар сони: 20 – 80 гача</i>
<i>Машғулот шакли</i>	Кириш-ахборотли маъруза
<i>Маъруза режаси:</i>	2010 йилда амалга оширилган ижтимоий--иқтисодий ислохотлар таҳлили: 1. Мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий кўрсаткичлар таҳлили. 2. Мамлакатимизда амалга оширилган таркибий ўзгаришлар. 3. Молия-банк тизими ликвидлигини янада мустаҳкамлаш, унинг барқарорлигини кучайтириш. 4. Қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш ва фермер хўжаликларига бириктирилган ер участкаларни оптималлаштириш орқали аграр секторда юз берган таркибий ўзгаришлар. 5. Хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида амалга оширилган тизимий ишлар 6. Мамлакатни модернизация ва иқтисодиётни диверсификация қилишда инвестициялар, уларнинг кўлами.
Ўқув машғулотининг мақсади: Ватанимиз тараққиёти ва аҳоли фаровонлигини юксалтириш борасида эришилган ютуқлар - ҳар томонлама ва чуқур ўйланган тадрижий тараққиёт дастурини изчил амалга ошириш натижаси экани тўғрисида тўлиқ маълумот бериш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i> • мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий кўрсаткичларни таҳлил қилиш; • мамлакатимизда амалга оширилган таркибий ўзгаришлар ҳақида маълумот бериш; • молия-банк тизими ликвидлигини янада мустаҳкамлаш, унинг барқарорлигини кучайтириш йўллариини ёритиш; • қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш ва фермер хўжаликларига бириктирилган ер участкаларни оптималлаштириш орқали аграр секторда юз берган таркибий ўзгаришлар тўғрисида гапириб бериш; • хизмат кўрсатиш ва сервис	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i> • мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий кўрсаткичларни таҳлил қиладилар; • мамлакатимизда амалга оширилган таркибий ўзгаришлар ҳақида гапириб берадилар; • молия-банк тизими ликвидлигини янада мустаҳкамлаш, унинг барқарорлигини кучайтириш йўллариини ёритадилар; • қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш ва фермер хўжаликларига бириктирилган ер участкаларни оптималлаштириш орқали аграр секторда юз берган таркибий ўзгаришлар тўғрисида маълумот берадилар; • хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида амалга оширилган тизимий ишлар мазмунини

соҳасида амалга оширилган тизимий ишлар ҳақида маълумот бериш; • мамлакатни модернизация ва иқтисодий диверсификация қилишда инвестициялар ва уларнинг кўламини ёритиш.	ёритадилар; • мамлакатни модернизация ва иқтисодий диверсификация қилишда инвестициялар ва унинг кўлами ҳақида гапириб берадилар.
Таълим бериш усуллари	Кўргазмали маъруза, намойиш этиш, ақлий ҳужум, суҳбат, тушунтириш, тоифалаш жадвали
Таълим бериш шакллари	Оммавий, жамоавий, яқка тартибда ишлаш
Таълим бериш воситалари	Ўқув қўлланма, компьютер технологиялари, слайдлар
Таълим бериш шароити	Техник воситалардан фойдаланишга ва гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория
Мониторинг ва баҳолаш	Огзаки назорат: савол-жавоб

1.2. “Ватанимиз тараққиёти ва аҳоли фаровонлигини юксалтириш борасида эришилган ютуқлар – ҳар томонлама чуқур ўйланган тадрижий тараққиёт дастурини изчил амалга ошириш натижаси” мавзуси бўйича маъруза машғулотидаги технологик харитаси

Иш босқичлари ва вақти	Фаолият мазмуни	
	Таълим берувчи	Таълим олувчилар
1. Мавзуга кириш босқичи (15 дақиқа)	1.1. Ўқув курси номини айтади. Экранга ўқув курсининг тузилмавий мантикий чизмасини чиқаради, мавзулар рўйхати билан таништиради ва уларнинг мазмунини қисқача ёритади (1-слова).	Тинглайдилар.
	1.2. Биринчи машғулот мавзуси, унинг мақсади ва ўқув фаолияти натижаларини эълон қилади.	Тинглайдилар
	1.3. Талабалар билимларини фаоллаштириш мақсадида ақлий ҳужум усулини қўллайди. - Ўзбекистон Республикаси Президентини И.А.Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якуни ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади” мавзусидаги маърузасида асосан қандай масалалар кўтарилган? Ақлий ҳужум усулининг қондасини эслатади (2-слова). Берилган жавобларнинг барчасини ёзув тахтасига ёзиб боради.	Саволга жавоб берадилар, ўз фикрларини билдирадилар.
	1.4. Жавобларни машғулот охирида таҳлил қилишини айтади ва ўтиладиган мавзунинг мазмунини ёритишни бошлайди.	
	1.5. Талабаларга маълумотларни диққат билан тинглашларини ва машғулот охирида биргаликда жавобларни таҳлил қилишларини уқтиради.	Режани ёзиб оладилар.

	1.6. Мавзу режасини экранга чиқаради ва ёзиб олишларини сўрайди.	
2. Асосий босқич (60 дақиқа)	2.1. Экранга мавзунинг биринчи саволига доир слайдларни чиқаради ва мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий кўрсаткичлар таҳлилини амалга оширади (3-слова). 2.2. Экранда слайдларни намойиш этиш орқали мамлакатимизда амалга оширилган таркибий ўзгаришлар ҳақида маълумот беради (4-слова). Талабалар диққатини мавзунинг асосий томонларига қаратади, уларнинг долзарб ва аҳамиятли эканлигини асослайди. 2.3. Молия-банк тизими ликвидлигини янада мустаҳкамлаш, унинг барқарорлигини кучайтириш йўллариини ёритишга мўлжалланган слайдларни намойиш қилади ва тушунтиради (5-слова). 2.4. Слайдларни намойиш этиб, қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш ва фермер хўжаликларига бириктирилган ер участкаларни оптималлаштириш орқали аграр секторда юз берган таркибий ўзгаришлар тўғрисида маълумот беради (6-слова). 2.5. Экранга слайдларни чиқаради ва хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида амалга оширилган тизимий ишлар мазмунини ёритади (7-слова). Саволлар бериш орқали талабаларни ҳам жонлантириб туради. 2.6. Мамлакатни модернизация ва иқтисодиётни диверсификация қилишда инвестициялар ва уларнинг кўламини ёритишга хизмат қиладиган слайдларни намойиш этади ва шарҳлайди (8-слова). 2.7. Ақлий хужум жараёнида олинган жавобларни биргаликда талабалар билан таҳлил қилади. Берилган маълумотларга асосланиб, тоифалаш жадвалини тўлдиришни таклиф қилади (9-слова). Талабалар фаолиятини кузатади, маслаҳатлар беради ва йўналтиради. 2.8. Талабалар ишини текширади. Хатоларини тузатади ва қўшимчалар киритади.	Саволга жавоб берадилар. Ўз фикрларини билдирадилар. Тинглайдилар, зарур маълумотларни ёзиб оладилар. Тинглайдилар, зарур маълумотларни ёзиб оладилар. Ўз фикрларини билдирадилар. Ҳар бири алоҳида тоифалаш жадвалини тўлдиришга киришадилар.
3. Якуний босқич (5 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича якуний хулосалар қилади. Мазкур мавзу бўйича эгалланган билимларнинг долзарблиги ва аҳамиятини алоҳида қайд қилади ҳамда келажакда ушбу билимлардан қаерларда фойдаланишни мумкинлиги ҳақида маълумот беради. 3.2. Мустақил ишлаш учун вазифа беради: таянч концептда берилган маълумотларни ўрганиб келиш.	Саволлар берадилар. Вазифани ёзиб оладилар.

«Ақлий ҳужум» методининг асосий қоидалари:

- Олға сурилган фикр ва ғоялар танқид остига олинмайди ва баҳоланмайди;
- Таклиф қилинаётган фикр ва ғоялар қанчалик муболағали ва антиқа бўлса ҳам, уни баҳолашдан ўзингизни тийинг!
- Танқид қилманг – ҳамма билдирилган фикрлар бир хилда бебаҳодир.
- Фикр билдириляётганда уни бўлманг!
- Мақсад – фикр ва ғоялар сонини кўпайтириш.
- Қанчалик кўп фикр ва ғоялар билдирилса, шунчалик яхши. Янги ва бебаҳо фикр ва ғоянинг пайдо бўлиш эҳтимоли пайдо бўлади.
- Агар фикрлар қайтарилса, асабийлашманг ва ҳайрон бўлманг.
- Хаёлларнинг «тўзғишига» ижозат беринг.
- Бу муаммо фақатгина маълум усуллар ёрдамида ҳал бўлиши мумкин, деб ўйламанг.
- Фикрлар «ҳужуми»ни ўтказиш вақти аниқланади ва унга қатъиян риоя қилиниши шарт.
- Берилган саволга қисқача (1-2 сўздан иборат) жавоб берилади.

ЎҚУВ - КЎРГАЗМАЛИ МАТЕРИАЛЛАР

Мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий кўрсаткичлар таҳлили

1-слайд

Бу йил барчамиз она юртимиз, Ўзбекистонимизнинг янги тарихидаги энг буюк ва кутлуг саналардан бири – Ватанимиз мустақиллигининг 20 йиллик шонли байрамини кенг нишонлаймиз. Табиийки, бу биздан барча соҳа ва тармоқларда амалга ошираётган кенг кўламли ислохотларимизни атрофлича таҳлил этиб, келгуси режаларимизни аниқ-равшан белгилаб олишни талаб этади.

Ислом Каримов

2011 йил 22 январда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишлар”га бағишланган мажлиси бўлиб ўтди. Мажлисида Юртбошимиз “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади” мавзусида маъруза қилди.

2-слайд

**2009-2012 йилларга мўлжаллаб қабул қилинган
Инқирозга қарши чора-тадбирлар дастурида
назарда тутилган асосий йўналишлар**

Экспорт қилувчи корхоналарни қўллаб-қувватлаш ва уларнинг барқарор фаолиятини таъминлаш чора-тадбирлари

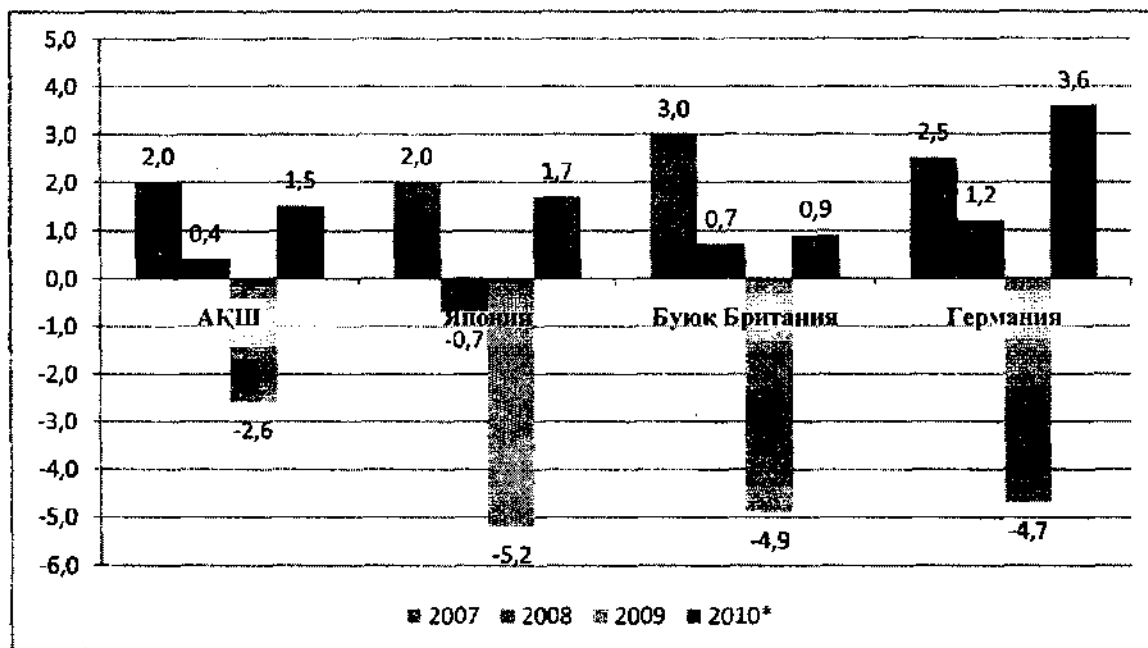
Мамлакатимиз товар ишлаб чиқарувчилари ва хизмат кўрсатувчилари маҳсулотларига ички талабни ноинфляциявий рағбатлантириш бўйича чоралар

Иқтисодиётнинг реал сектори соҳасида ресурс базасини кенгайтириш ва инвестицион фаоллик ўсишини таъминлаш чоралари

Электр энергетикаси соҳасини модернизация қилиш, энергия сигимини қисқартириш ва энергияни тежаш тизимини жорий этиш

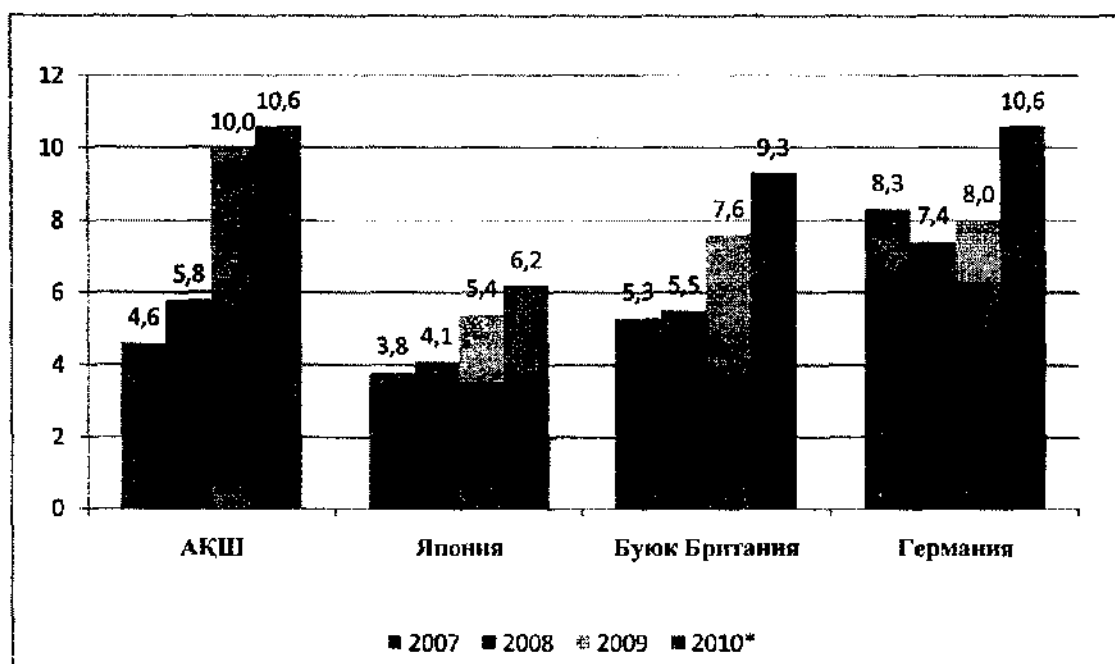
Кичик бизнеснинг ривожланишини қўллаб-қувватлашни кучайтириш, аҳоли бандлигига ва янги иш ўринларини ташкил этишга кўмаклашиш

**Айрим ривожланган мамлакатларда ЯИМнинг ўсиш суръатлари
(олдинги йилга нисбатан фоизда)**

*Изоҳ: 2010 йилда тезкор ҳолда олдиндан олинган маълумотлар келтирилган.

Ривожланган мамлакатларда ишсизлик даражаси

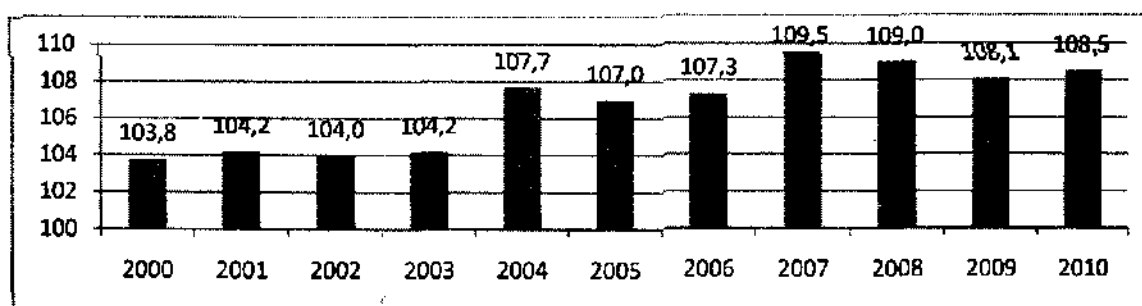

*Изоҳ: 2010 йилда тезкор ҳолда олдиндан олинган маълумотлар келтирилган.

**2010 йилда айрим МДХ давлатларининг ЯИМ ва инфляция кўрсаткичлари
(олдинги йилнинг шу мuddатига нисбатан фоизда)**

**Ўзбекистонда ялпи ички маҳсулотнинг йиллар давомида
ўсиш динамикаси, фоизда**

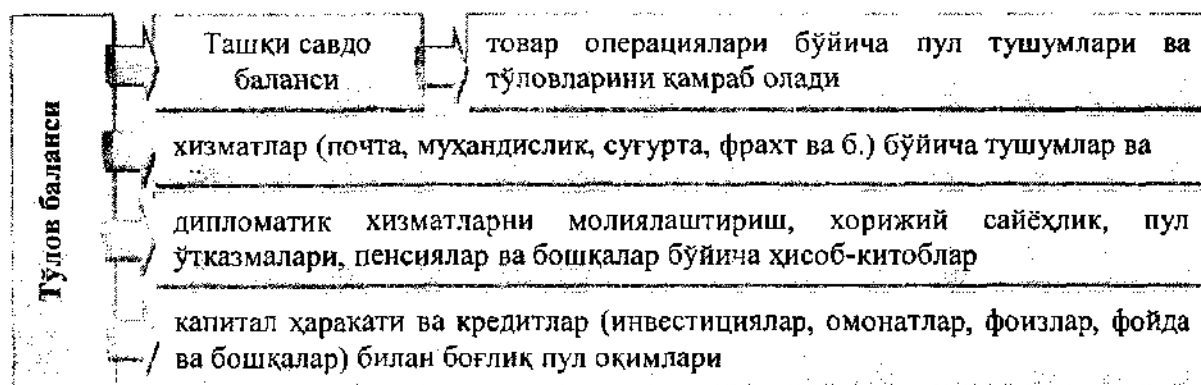

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

**Давлат бюджети кўрсаткичларининг бажарилиши
даражаси, фоизда**

Мамлакат тўлов ва савдо балансларининг асосий мазмуни

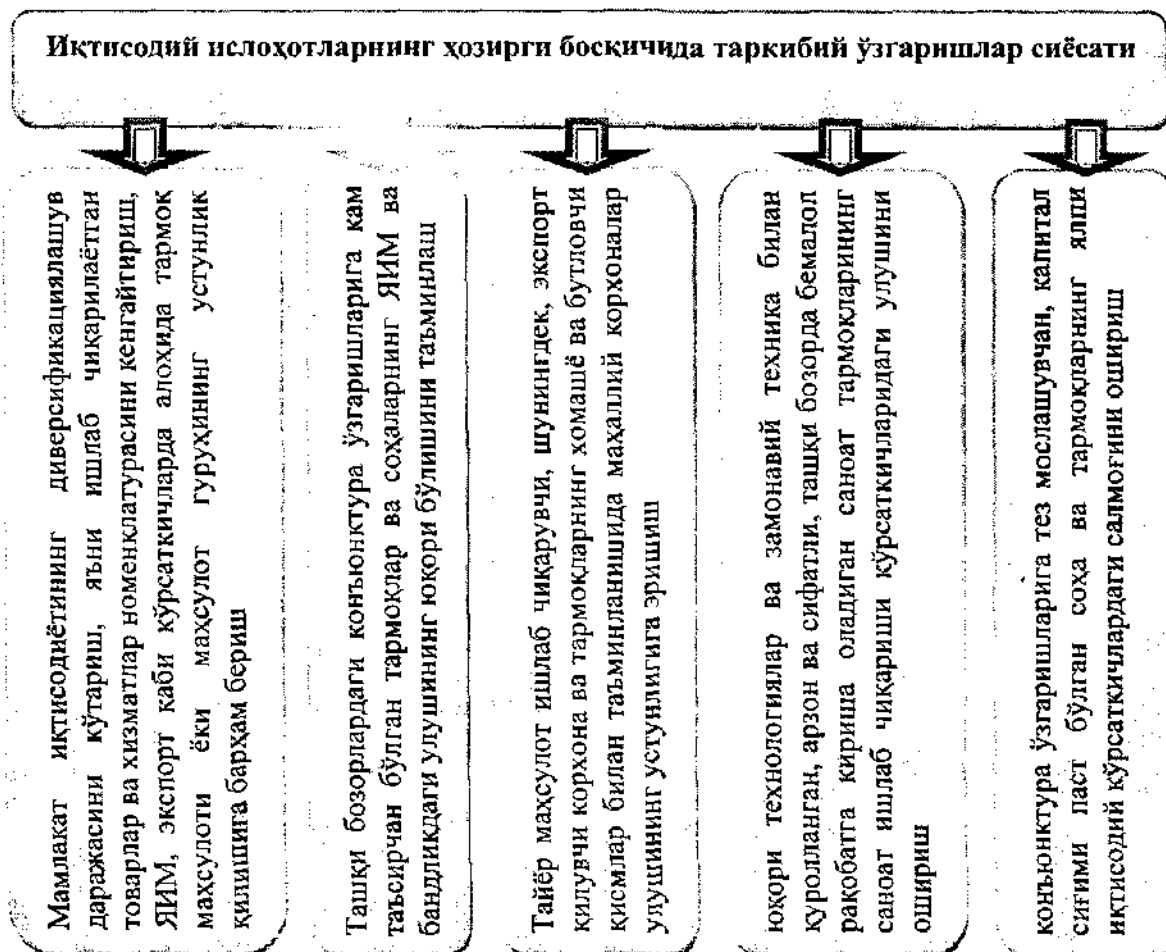
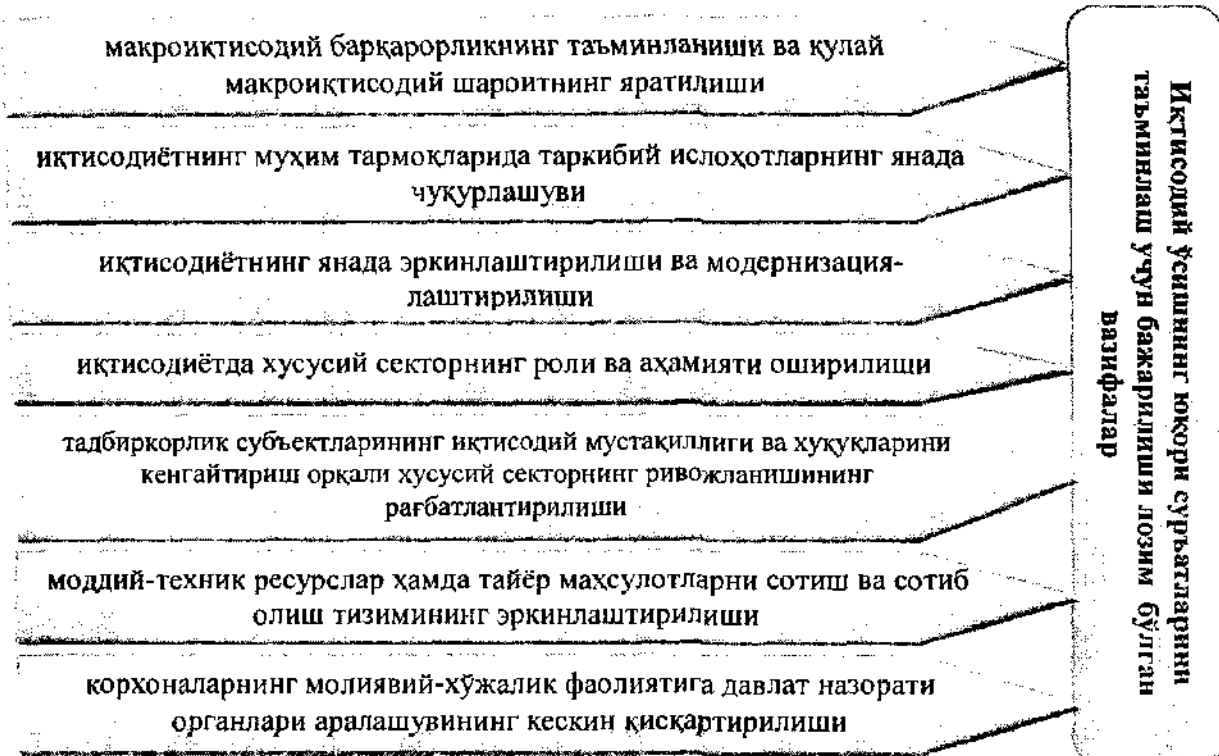
Мамлакатимизда амалга оширилган таркибий ўзгаришлар

Иқтисодиётнинг таркибий тузилиши – иқтисодиётнинг турли қисм ва бўлаклари ўртасидаги пропорциялар ва ўзаро нисбатлар.

Таркибий ўзгаришлар сиёсати – давлат томонидан амалга ошириладиган, иқтисодиётнинг таркибий тузилишини такомиллаштириш, унинг самарадорлигини оширишга қаратилган чора-тадбирлар мажмуи.

Таркибий ўзгаришларни амалга оширишда қуйидаги устувор вазифалар белгилаб олинди

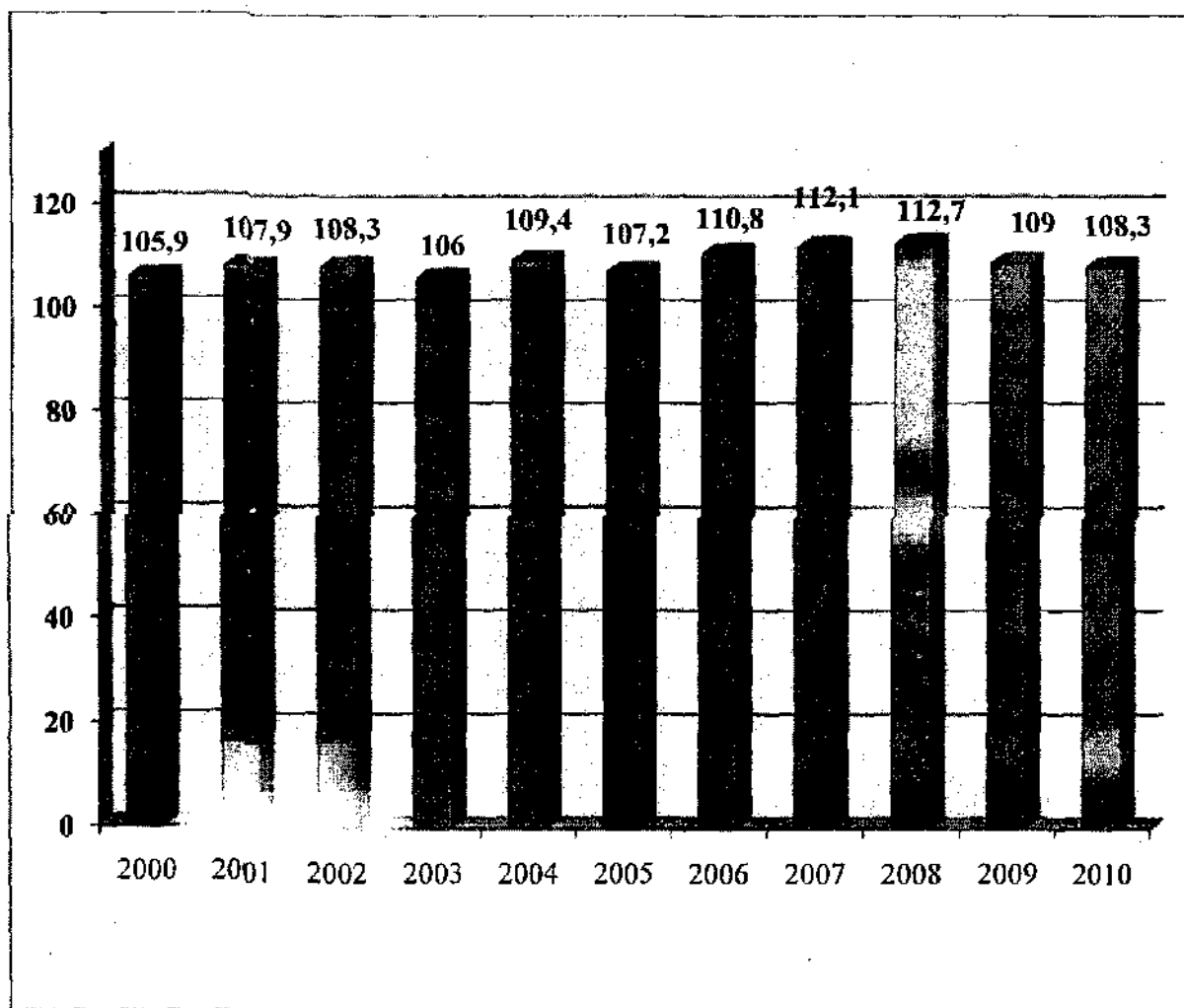
- ➔ хомашё етиштиришга ихтисослашган иқтисодиётнинг бир томонлама ривожини бартараф этиш
- ➔ тармоқ тузулишини тубдан ўзгартириш
- ➔ ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар сифати ва рақобатдошлигини жаҳон бозори талабларига жавоб берадиган даражага етказиш
- ➔ мамлакатимиз энергетика ва озиқ-овқат мустақиллигини таъминловчи тармоқларни, ўзақ тармоқлар ҳисобланувчи нефть ва газ саноатини ривожлантириш
- ➔ ички бозорда талаб билан тақлиф ўртасидаги мутаносибликка эришиш
- ➔ қишлоқ хўжалигида пахта билан бир қаторда ғаллачилик, картошкачилик, чорвачиликни ривожлантириш

**Мустақиллик йилларида мамлакатимиз иқтисодиётида амалга
оширилган таркибий ислохотлар таҳлили**

	Йил				
	2000	2005	2008	2009	2010
Саноат	14,2	21,1	22,3	23,6	24
Қишлоқ	30,1	26,3	19,4	18,2	17,5
Транспорт	6,0	4,8	5,6	7,4	7,7
Савдо ва уюш	7,7	10,6	12,7	11,9	12,4
Обқатлавиш	10,8	8,8	9,1	9,1	9,2
	18,7	17,8	21,5	23,1	22,2
	12,5	10,6	9,3	6,7	7,0

**Ўзбекистон Республикасида саноат ишлаб чиқаришининг
ўсиш суръати (ўтган йилга нисбатан фоизда)**

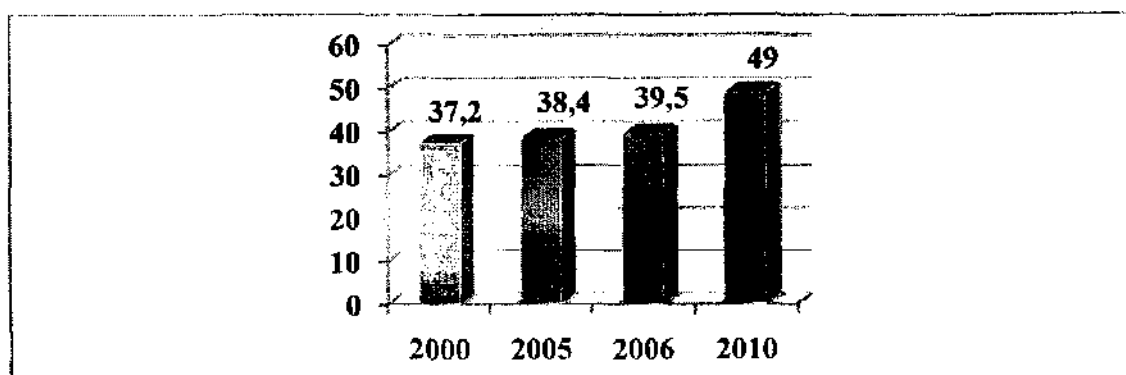

Саноат ишлаб чиқаришининг тармоқ таркиби (жамига нисбатан фоизда)

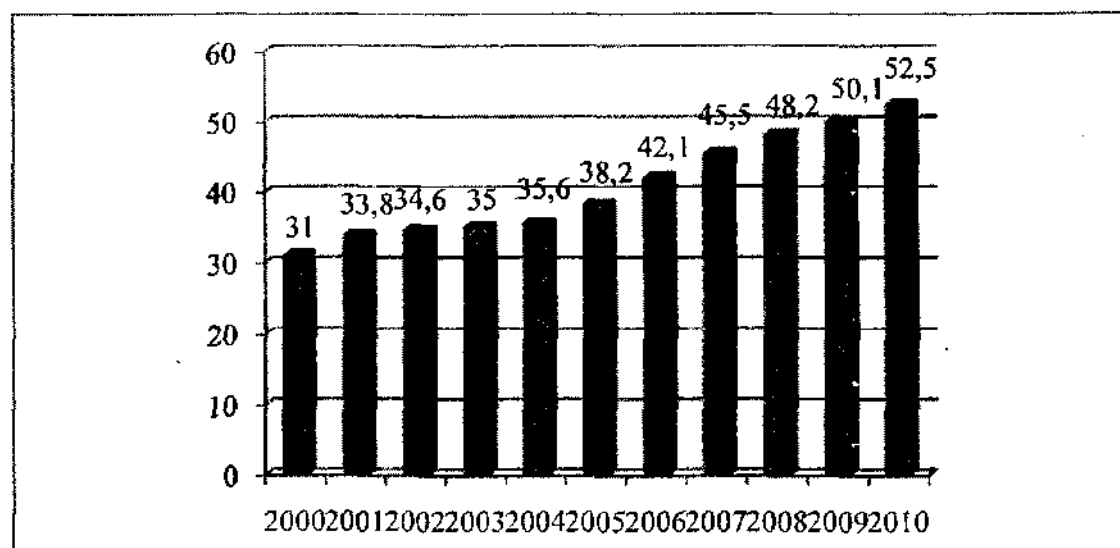
	Йиллар				
	2000	2005	2008	2009	2010
Саноат	100	100	100	100	100
Электр энергетикаси	8,5	11,3	8,6	8,9	8,4
Ёқилғи	15,3	16,2	20,1	21,5	19,7
Металлургия	11,4	19,4	15,5	14,1	14,7
Машинасозлик ва металлни қайта ишлаш	9,9	13,0	16,2	16,2	16,2
Қурилиш материаллари	5,4	3,6	4,9	4,7	5,0
Енгил саноат	19,1	16,6	12,9	12,2	12,2
Озиқ -овқат саноати	13,3	8,2	10,6	11,2	12,6
Бошқалар	17,1	11,7	11,2	11,2	11,2

Хизмат кўрсатиш соҳасининг ялпи ички маҳсулотдаги улуши, фоизда

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ЯИМдаги улуши, фоизда

Ўзбекистонда кичик бизнес томонидан иқтисодиёт асосий тармоқларида ишлаб чиқарилган маҳсулот (иш, хизмат)лар ҳажмидаги улуши, фоизда

Кўрсаткичлар	2008 й	2009 й	2010 й
Саноат	13,9	16,9	19,6
Қишлоқ хўжалиги	97,8	97,9	97,9
Қурилиш	48,3	41,6	52,3
Савдо	48,1	46,5	50,5
Пуллик хизмат	48,5	48,7	47,7
Экспорт	12,4	14,6	13,6
Импорт	35,7	42,5	36,6

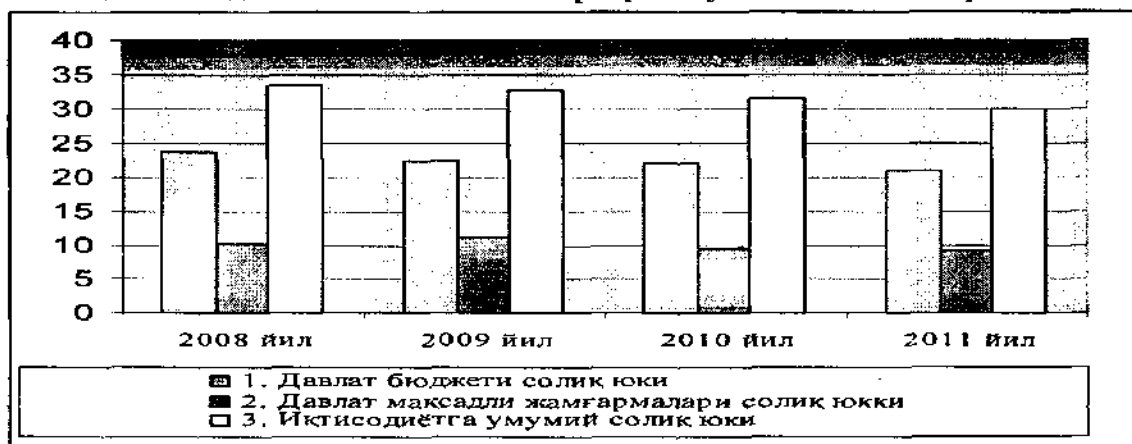
**Молия-банк тизими ликвидлигини янада мустаҳкамлаш, унинг
барқарорлигини кучайтириш**

1-слайд

Айтиш керакки, бундай иқтисодий ўсиш, кўп жиҳатдан иқтисодиётда солиқ юкини пасайтиришга қаратилган ва изчил амалга оширилаётган сиёсат билан боғлиқ.

Ислом Каримов

Иқтисодиётдаги солиқ юкини қисқартириш бўйича амалга оширилган ишлар

2-слайд

Давлат бюджети - давлат пул маблағларининг (шу жумладан, давлат мақсадли жамғармалари маблағларининг) марказлаштирилган жамғармаси бўлиб, унда даромадлар манбалари ва улардан тушумлар миқдори, шунингдек, молия йили мобайнида аниқ мақсадлар учун ажратиладиган маблағлар сарфи йўналишлари ва миқдори назарда тутилади.

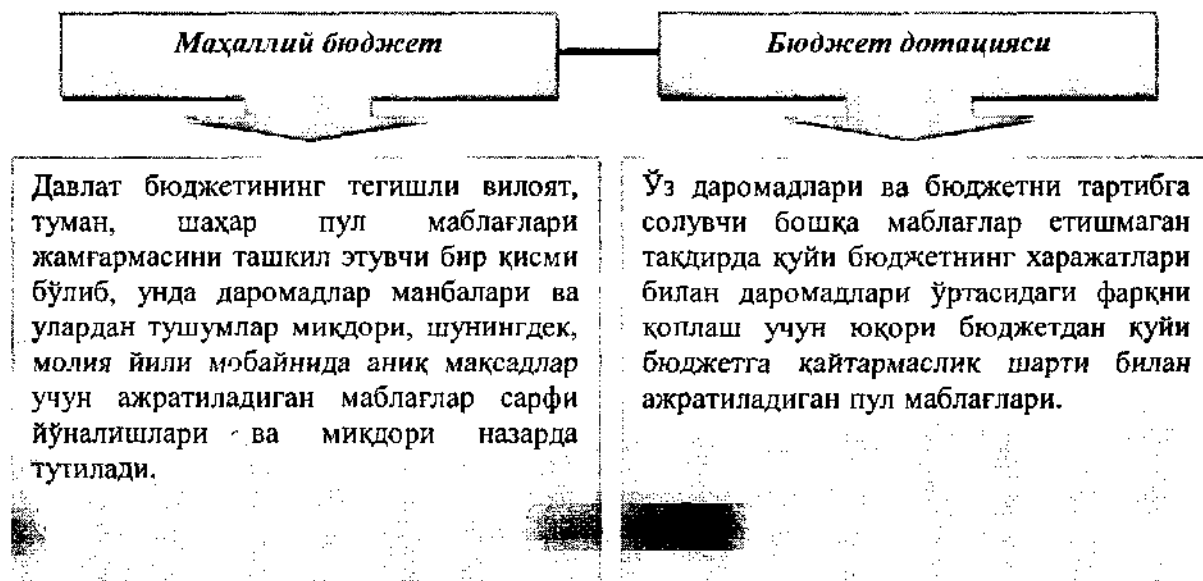
3-слайд

Мақсадли фондларсиз давлат бюджети харажатларининг таркиби

Кўрсаткичлар	2009 йил		2010 йил (режа)		2011 йил (режа)	
	Млрд. сўм.	%да	Млрд. сўм.	%да	Млрд. сўм.	%да
Давлат бюджети харажатлари, млрд.сўм	10 761	100	13 733	100	16991	100
Ижтимоий соҳа ва аҳолининг ижтимоий қўллаб-қувватлаш харажатлари - жами	5 901	54,8	8 113	59,1	10112	59,5
Таълим	3 326	30,9	4 635	33,8	5890	34,6
Соғлиқни сақлаш	1 256	11,7	1 704	12,4	2217	13,0
Маданият ва спорт	126	1,2	160	1,2	194	1,1
Фан	63	0,6	84	0,6	111	0,6
Ижтимоий таъминот	46	0,4	59	0,4	74	0,4
Оп.таларга ижтимоий нафақалар	1 039	9,7	1 432	10,4	1582	9,3
Иқтисодиётга харажатлар	1 290	12,0	1 573	11,5	1952	11,5

Марказлашган инвестицияларни молиялаштириш	829	7,7	825	6,0	950	5,7
Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, суд органлари харажатлари	273	2,5	352	2,6	472	2,7
Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари	84	0,8	119	0,9	152	0,9
Вазирлар Маҳкамасининг захира жамғармаси		0,4		0,4		0,3
Бошқа харажатлар	2 338	21,7	2 692	19,6	3290	19,3

4-слайд

5-слайд

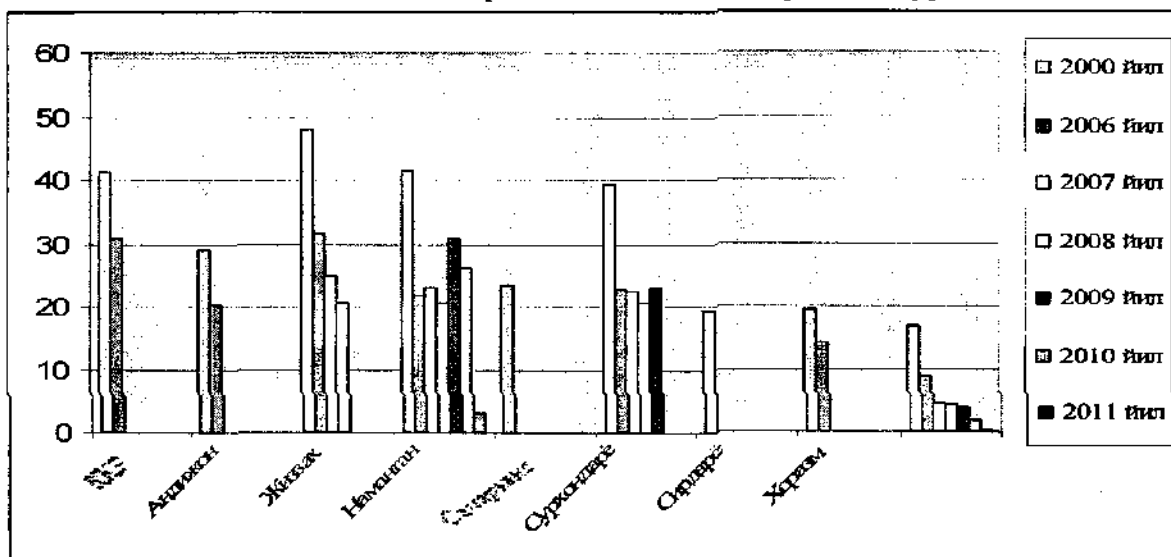
Маҳаллий бюджетларнинг даромадлари(дотация, субвенцияларсиз) тўғрисида маълумот (фоизда)

№	Худудлар	2009 йил	2010 йил	2011 йил
15.	Қорақалпоғистон Республикаси	49,2	46,7	49,2
16.	Андижон вилояти	48,0	51,6	55,2
17.	Бухоро вилояти	100,0	100,0	100,0
18.	Жиззах вилояти	37,9	40,9	46,2
19.	Қашқадарё вилояти	100,0	100,0	100,0
20.	Навоний вилояти	100,0	100,0	100,0
21.	Наманган вилояти	35,0	40,8	44,2
22.	Самарқанд вилояти	41,8	44,8	47,2
23.	Сурхондарё вилояти	40,1	41,7	47,7
24.	Сирдарё вилояти	68,8	70,2	69,8

25.	Тошкент вилояти	100,0	100,0	100,0
26.	Фарғона вилояти	100,0	100,0	100,0
27.	Хоразм вилояти	53,2	53,4	52,6
28.	Тошкент шаҳри	100,0	100,0	100,0
	Жами	70,6	71,5	72,9

6-слайд

Маҳаллий бюджетларни дотациядан чиқариш дастури

7-слайд

Айрим мамлакатларда бюджет тақчиллиги, ташқи қарзларнинг ҳолати тўғрисида маълумот

Мамлакатлар	Бюджет тақчиллиги	Ташқи қарз
Италия	5,3 фоиз	115,8 фоиз
Франция	7,5 фоиз	78,0 фоиз
Португалия	9,3 фоиз	76,0 фоиз
Испания	11,1 фоиз	91,0 фоиз
Буюк Британия	11,4 фоиз	68,0 фоиз
Греция	15,4 фоиз	115,1 фоиз
Ирландия	32,0 фоиз	116,0 фоиз
Ўзбекистон	0,3 фоиз профицит	10,0 фоиз камроқ

Манба: Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги маълумотлари

Давлат мақсадли жамғармалари - давлат бюджети таркибида жамлантириладиган жамғармалар бўлиб, уларнинг ҳар бири учун маблағлар манбалари, ҳар бир манбадан маблағ тушиши нормалари ва шартлари, шунингдек, шу маблағлардан фойдаланилиши мумкин бўлган мақсадлар қонун ҳужжатлари билан белгиланади.

Ўзбекистон Республикасининг 2010 йилги инвестицион дастуридаги капитал қўйилмаларнинг асосий параметрлари

№	Модниёштириш манбаларининг номлари	2010 йилги прогноз, млрд. сўм	Жамига нисбатан фоизда
	Капитал қўйилмалар, жами	18220,3	100
1.	Марказлаштирилган инвестициялар	3819,8	20,9
1.1.	Давлат бюджети маблағлари	825,0	4,5
1.2.	Сугориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фонди	92,9	0,5
1.3.	Бюджетдан ташқари фондлар маблағлари	654,9	3,5
1.4.	Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси (сўм эквивалентида)	1372,2	7,5
1.5.	Хукумат кафолатлари асосидаги хорижий инвестициялар(сўм эквивалентида)	874,7	4,8
2.	Марказлаштирилмаган инвестициялар	14400,5	79,1

Сугориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фонди маблағларининг сарфланиши (млн. сўм.)

№	Маблағлардан фойдаланиш йўналишлари	Қиймати	Жамига нисбатан фоизда
1.	Мелиоратив объектларни қуриш ва таъмирлаш	65811,6	70,7
2.	Сув хўжалигини қуриш ва эксплуатация қилиш ташкилотларининг моддий-техник базасини юксалтириш	27165,0	29,3
	Жами	92976,0	100

Шуни алоҳида таъкидлашни истардимки, "Тикланиш ва тараққиёт фонди"нинг стратегик муҳим лойиҳаларни мустақил равишда ҳамда халқаро молия институтлари ва хорижий компаниялар билан биргаликда молиялаштириш борасидаги роли ортиб бормокда.

Ислом Каримов

"Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси"нинг асосий вазифалари

- ➔ Давлат ва ҳўжалик юритувчи субъектлар, шу жумладан, тижорат банклари, хорижий жамғарма ва инвесторлар ҳамда бошқа манфаатдор тузилмаларнинг молиявий маблағларини жамлаш
- ➔ Иқтисодийни ривожлантириш, ишлаб чиқаришни таркибий жиҳатдан ўзгартириш ва модернизация қилиш борасида устувор вазифаларни амалга ошириш учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлган гоят муҳим лойиҳаларни молиялаштириш
- ➔ Стратегик муҳим аҳамиятга эга бўлган корхоналар, аввало иқтисодийнинг базавий тармоқлари корхоналарини янгилаш ва техник жиҳатдан қайта қуроллантириш дастурларини кредитлаш
- ➔ Ёқилғи-энергетика комплекси, кимё саноати, машинасозлик ва рангли металлургия тармоқларини техникавий қайта қуроллантиришга ҳамда ишлаб чиқариш суръатлари ва ҳажмларини оширишга йўналтирилган лойиҳалар молиялаштирилишини таъминлаш
- ➔ Биринчи навбатда истиқболли, аммо старлича ривожланмаган минтақаларда ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш инфратузилмасини шакллантириш бўйича ижтимоий жиҳатдан аҳамиятли миллий давлат дастурлари ва лойиҳалари амалга оширилишини молиялаштириш
- ➔ Республиканинг халқаро коммуникациялар тармоғига интеграциялашуви учун шарт-шароитлар яратадиган, халқаро транспорт йўлаклари ва жаҳон бозорларига энг қисқа йўл билан чиқишини таъминлайдиган транспорт ҳамда телекоммуникациялар инфратузилмасини модернизациялаш ва ривожлантиришни молиялаштириш
- ➔ Халқаро молия институтлари, республика ва хорижий мамлакатларнинг кредит муассасалари билан лойиҳаларнинг қўшма молиялаштирилишини ташкил этишни таъминлаш

**Ўзбекистон Республикаси Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси маблағларини
жалб қилиш орқали амалга ошириладиган инвестицион лойиҳаларнинг
2010 йилда йўналтириладиган ҳажми (млн. долл.)**

Бўғор	2010 йилда йўналтириладиган мблағларини	Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси мблағларини ҳисобидан	Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси мблағларини улуши, фоиз
Жами	2033,5	870,9	42,8
Янги қурилиш	1403,8	542,7	38,6
Модернизация ва қайта таъмирлаш	377,2	223,3	59,1
Бошқа йўналишлар	252,3	104,8	41,5
Шундан			
Геология, ёқилғи-энергетика, кимё, нефть, кимё ва металлургия саноати масалалари бўйича мажмуа	1392,3	660,0	47,4
Машинасозлик, электротехника, авиация саноати, маҳсулотларини апдозалантириш масалалари бўйича мажмуа	280,0	50,0	17,8
Коммунал соҳа, транспорт, капитал қурилиш, қурилиш саноати бўйича мажмуа	347,8	147,3	42,3
Қишлоқ ва сув хўжалиги, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ва истеъмол товарлари масалалари бўйича мажмуа	0,5	0,26	52
Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, вилоятлар, Тошкент шаҳри ҳокимиятлари	12,79	12,79	100

Ўтган йили банклар томонидан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини молиявий қўллаб-қувватлашга алоҳида эътибор берилди. Мазкур соҳага ажратилган кредитлар миқдори 2009 йилга нисбатан 1,4 баробар ошиб, 2011 йилнинг 1 январь ҳолатига кўра 2 триллион 700 млн. сўмни ташкил этди. Жумладан, микрокредитлар ҳажми 485 млрд. сўмдан ошиб, бу кўрсаткич 2009 йилга нисбатан 1,5 баробарга кўпайди.

Мазкур кредитлар ҳисобидан ҳудудларда 280 мингдан ортиқ янги иш ўринлари яратилди.

2011 йили мамлакатимизда ялпи ички маҳсулотнинг ўсиш суръатлари 108,3 фоиз, саноатдаги ўсиш – 109,3 фоиз, қишлоқ хўжалигида – 105,8 фоиз ҳажмида бўлиши кўзда тутилмоқда. Инфляция даражаси 7-9 фоиз атрофида бўлиши назарда тутилмоқда.

**Қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш ва фермер хўжаликларига
бириктирилган ер участкаларни оптималлаштириш орқали аграр секторда юз берган
таркибий ўзгаришлар**

1-слайд

Қишлоқ хўжалигининг ялпи ички маҳсулотдаги улуши камайиб бораётган бир шароитда ушбу соҳада маҳсулот етиштириш юқори суръатлар билан кўпаймоқда.

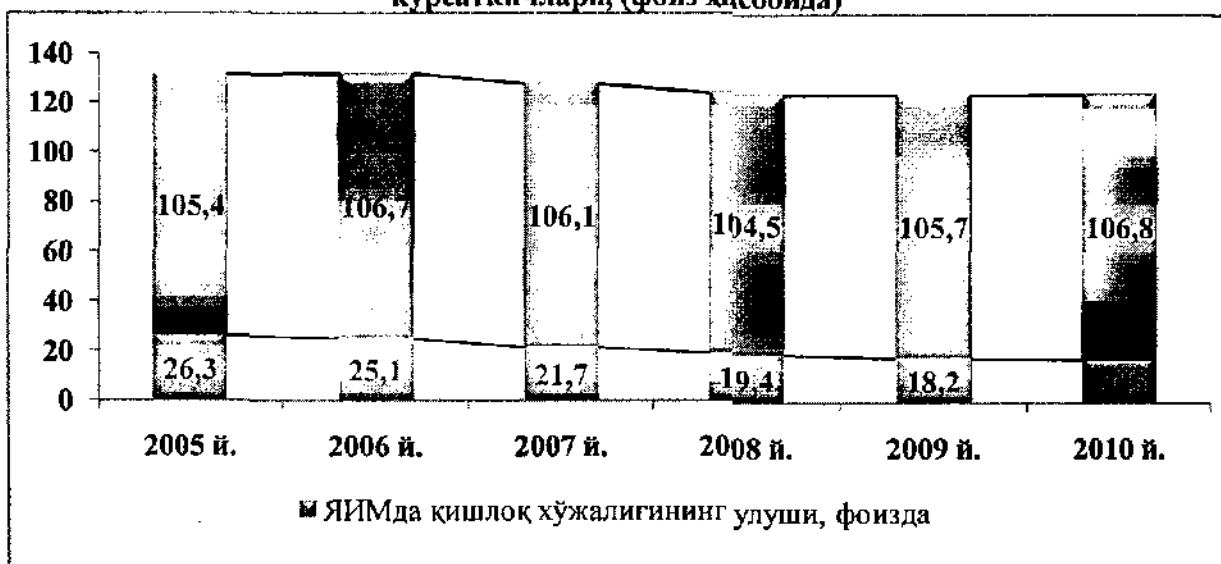
2010 йилда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш 2009 йилга нисбатан 6,8 фоизга, 2000 йилга нисбатан эса 1,8 баробар ошгани ҳам шундан далолат беради.

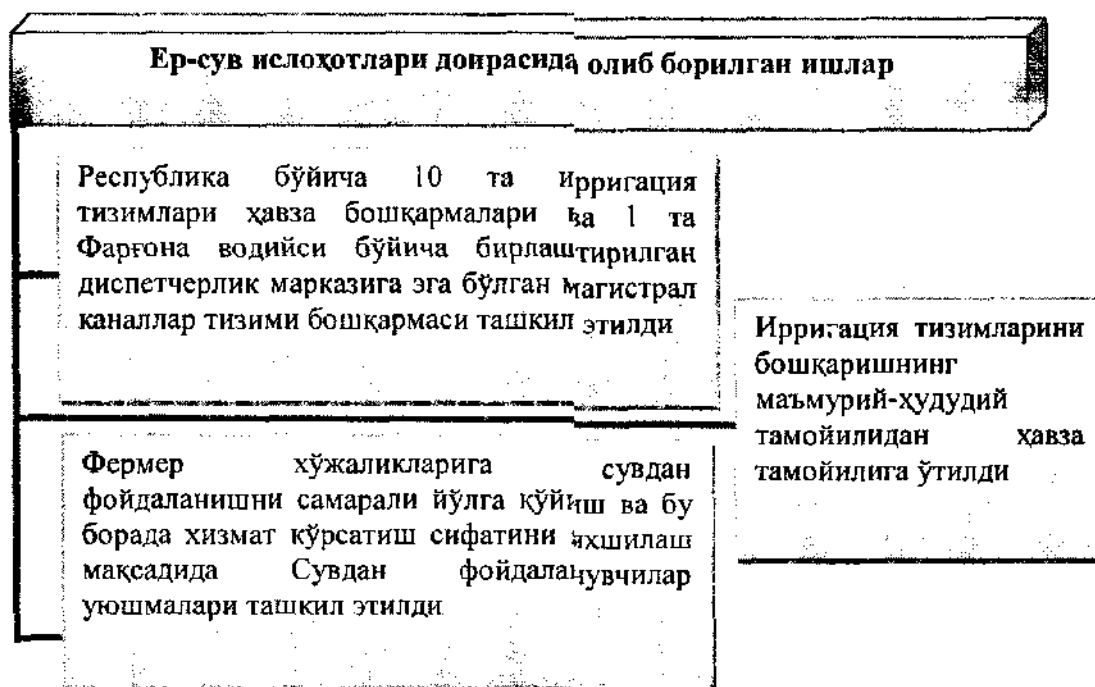
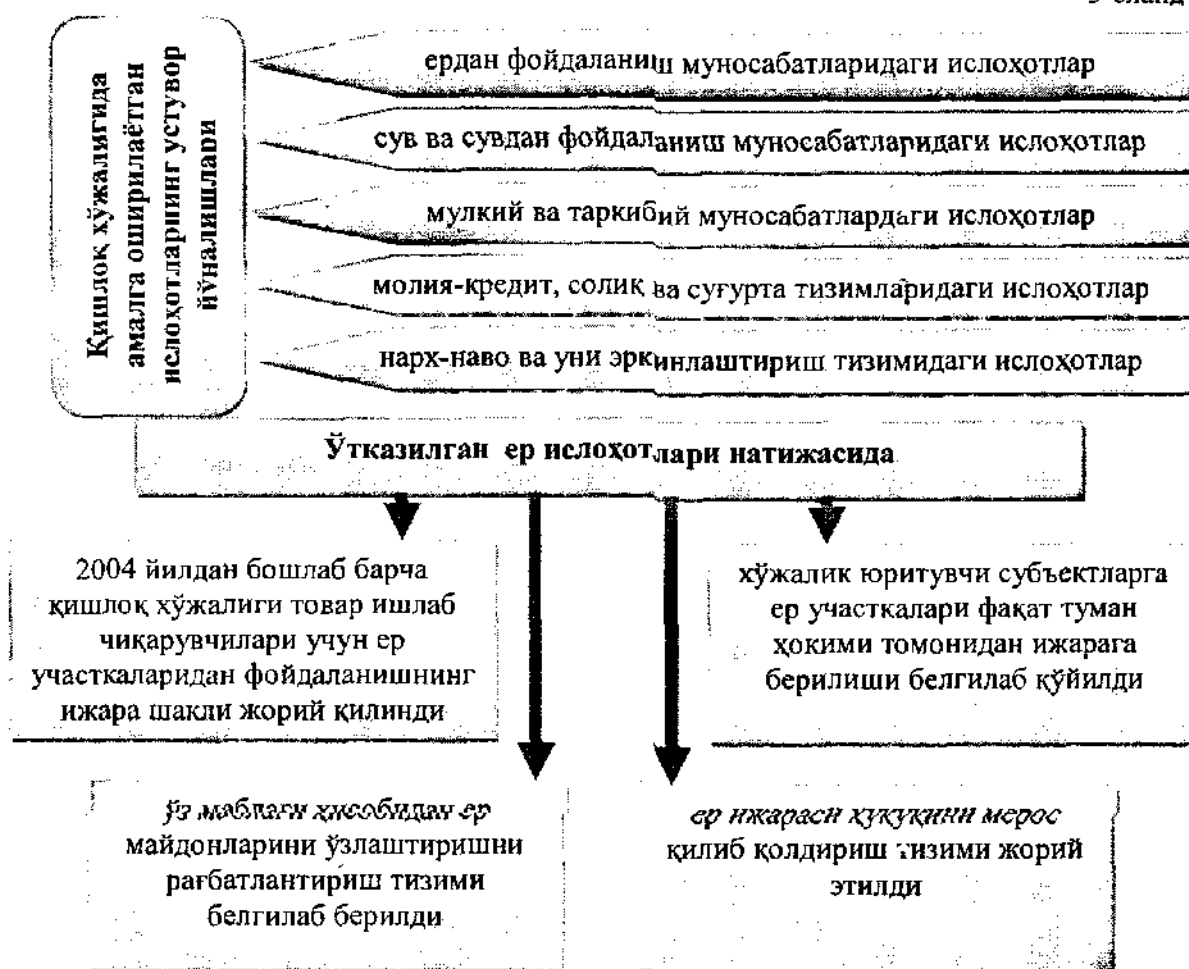
Ислом Каримов

Ўтган 2000-2010 йиллар оралигида қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти қиймати амалдаги нархларда ўсиб бориш суръатига эга бўлган. Хусусан, бу кўрсаткич амалдаги нархларда 2000 йилдаги 1 387,2 млрд. сўмдан 2010 йилда 15 810,7 млрд. сўмга етган ёки қарийб 11,4 мартага ўсган. Ўтган ўн йил давомида қишлоқ хўжалиги маҳсулотининг ўсиш суръатлари ҳар йили ўртача 5 фоиздан юқори бўлди.

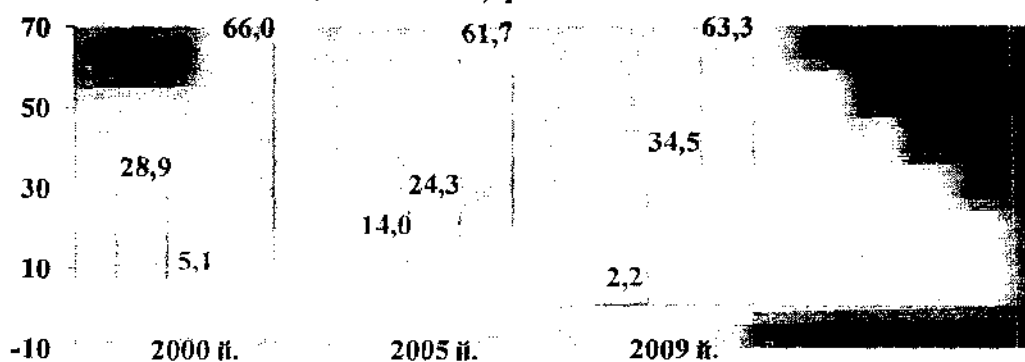
2-слайд

**Қишлоқ хўжалиги ривожланишининг асосий макроекономий
кўрсаткичлари, (фоиз ҳисобида)**

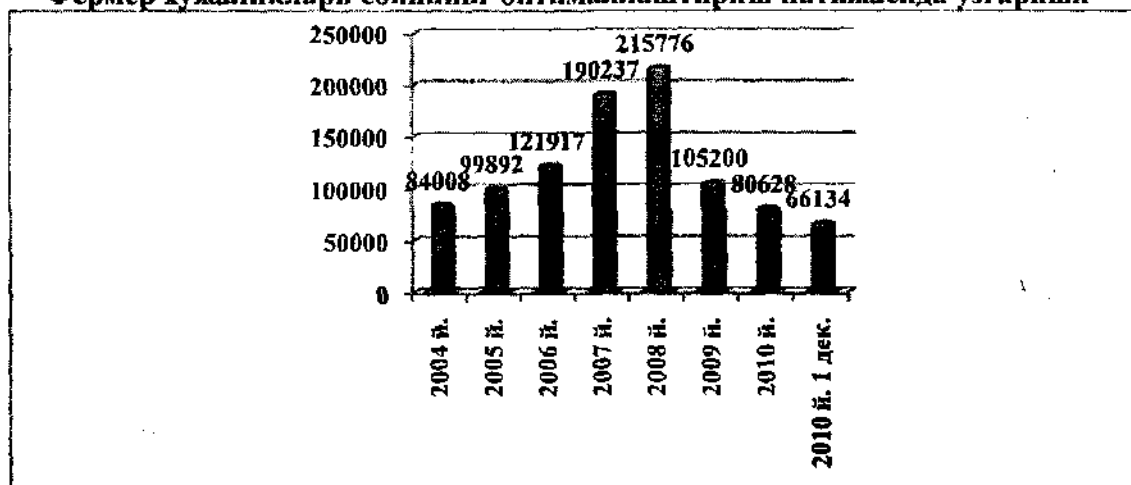

Қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг хўжалик шакллари бўйича тақсимланиши, фоизда

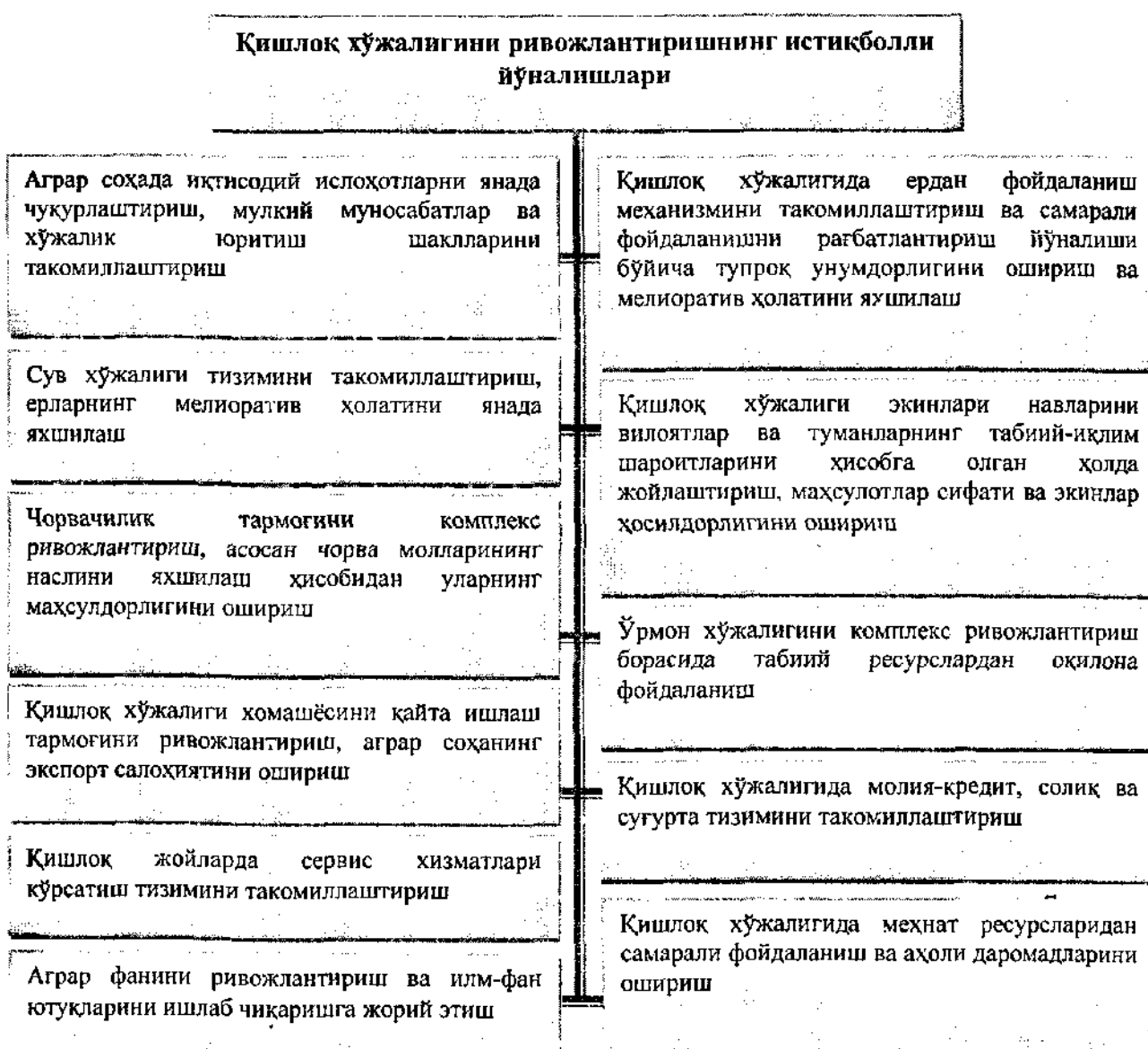
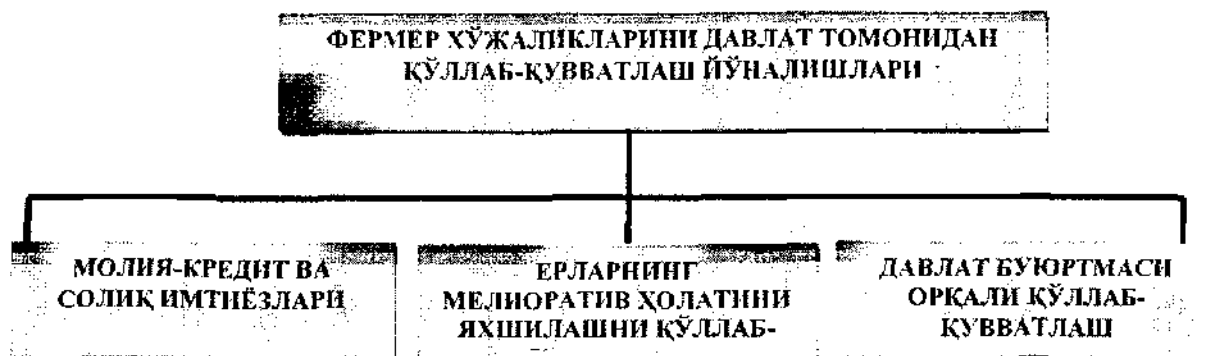
■ Қишлоқ хўжалиги корхоналари ■ Фермер хўжаликлари ■ Дехкон хўжаликлари

Фермер хўжаликлари сонининг оптималлаштириш натижасида ўзгариши

Фермер хўжаликларини қўллаб-қувватлаш шарт-шароитлари

- ➔ Давлат эҳтиёжи учун харид қилинадиган қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштирувчи фермер хўжаликларининг ишлаб чиқариш бўйича асосий харажатларини молиялаштириш бўйича имтиёзли кредитлаш тизими йўлга қўйилди
- ➔ Фермер хўжаликлари учун ерларнинг унумдорлигига боғлиқ бўлган ягона ер солиғи тулаш бўйича имтиёзлар жорий этилди
- ➔ Фермерларга техника воситаларини имтиёзли шартларда лизинг асосида етказиб бериш тартиби жорий этилди
- ➔ Фермер хўжаликлари учун имтиёзли кредитлаш тизими яратилди
- ➔ Балл бонитети паст ерларда пахта ва ғалла етиштирадиган фермер хўжаликларининг зарарини қоплаш мақсадида уларга молиявий ёрдам бериш тизими жорий этилди
- ➔ Ирригация ва мелiorация тизимини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш амалиётида жорий этилди

Хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида амалга оширилган тизимий ишлар

1-слайд

Хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантириш дастурида белгиланган чора-тадбирларни амалга ошириш натижасида хизмат кўрсатиш ҳажми 2010 йилда **31,8 трлн. сўмни** ташкил этди, 2009 йилга нисбатан эса **113,4 фоиз** ўсишга эришилди.

Дастур асосида янги иш ўринларини яратиш бўйича ижтимоий муаммолар ҳал этилди. Натижада 2010 йилда хизмат кўрсатиш соҳасида **214,3 минг** та янги иш ўрини яратилди, режа бўйича эса **206,8 минг** та иш ўрини яратилиши белгиланган эди.

2-слайд

2007-2010 йилларда Ўзбекистон республикаси минтақалари бўйича хизматларнинг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Хизматлар ҳажми ўсиши							
	2007 йил		2008 йил		2009 йил		2010 йил	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	117,4	126,6	118,0	121,3	118,9	116,7	121,8	114,9
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	118,2	132,8	118,5	123,0	118,7	116,2	119,0	116,4
Андижон вилояти	116,5	130,2	117,0	123,5	117,2	120,1	118,0	116,6
Бухоро вилояти	117,9	143,2	118,0	123,5	118,2	121,2	119,0	118,4
Жиззах вилояти	119,5	130,7	119,7	120,2	122,0	114,8	125,0	119,6
Қашқадарё вилояти	117,4	118,1	117,7	117,7	118,2	117,1	121,6	115,1
Навоий вилояти	120,5	129,3	120,6	124,6	121,2	120,6	125,0	116,4
Наманган вилояти	118,9	122,4	119,4	120,6	122,1	122,8	125,0	121,6
Самарқанд вилояти	116,9	137,3	117,0	135,6	117,2	121,6	120,0	121,6
Сурхондарё вилояти	120,0	130,0	122,0	120,7	122,1	120,0	124,0	116,4
Сирдарё вилояти	115,9	135,4	116,2	126,6	116,7	124,3	120,0	117,2
Тошкент вилояти	122,0	129,3	122,2	132,0	122,	123,7	125,	119,6

					5		0	
Фарғона вилояти	119,8	124,6	120,0	125,6	120,1	124,5	122,5	120,5
Хоразм вилояти	119,6	120,4	120,0	121,0	120,1	118,9	122,0	115,8
Тошкент шаҳри	113,4	124,2	114,5	124,3	116,2	116,6	121,0	115,4

3-слайд

2007-2010 йилларда Ўзбекистон республикаси минтақалари бўйича савдо ва умумий овқатланиш хизматларининг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Ўсиш							
	2007 йил		2008 йил		2009 йил		2010 йил	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	116,2	132,5	117,8	126,8	119,0	121,8	121,5	116,9
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	118,4	130,8	118,6	124,6	118,8	119,1	121,0	117,5
Андижон вилояти	113,8	132,0	114,5	120,0	115,5	116,2	118,0	113,0
Бухоро вилояти	117,8	159,4	118,2	123,5	118,8	119,0	121,0	113,5
Жиззах вилояти	114,6	130,6	115,5	108,0	118,0	115,5	120,2	125,0
Қашқадарё вилояти	119,1	123,0	119,2	117,4	119,7	120,8	122,0	113,5
Навоий вилояти	122,0	136,8	122,2	124,5	122,5	130,3	123,0	123,0
Наманган вилояти	122,0	124,5	125,0	126,0	125,0	125,0	132,2	121,0
Самарқанд вилояти	112,9	139,1	113,0	145,2	113,2	122,2	115,4	121,0
Сурхондарё вилояти	120,0	128,8	121,0	131,4	121,5	113,5	122,0	117,0
Сирдарё вилояти	112,0	134,9	115,0	127,6	118,0	120,9	120,0	119,0
Тошкент вилояти	116,5	144,6	116,8	131,0	117,0	128,8	119,2	108,0
Фарғона вилояти	111,6	128,8	120,0	120,0	125,0	124,9	127,1	130,0
Хоразм вилояти	119,4	126,9	124,0	122,6	125,0	125,4	127,6	114,5
Тошкент шаҳри	115,5	127,1	116,0	128,2	117,0	119,5	119,0	117,0

4-слайд

2007-2010 йилларда Ўзбекистон республикаси минтақалари бўйича транспорт хизматларининг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Ўсиш							
	2007 год		2008 год		2009 год		2010 год	
	Режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	114,3	117,6	116,9	119,7	119,3	118,6	121,8	124,2

Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	114,0	125,3	114,0	120,5	115,5	123,4	116,0	117,0
Андижон вилояти	107,0	130,4	108,8	123,6	110,2	123,5	111,1	130,0
Бухоро вилояти	114,3	115,9	115,5	125,9	125,8	126,4	136,0	120,0
Жиззах вилояти	107,3	118,9	108,0	120,2	109,1	109,1	109,3	133,3
Қашқадарё вилояти	112,4	114,3	114,9	132,6	117,3	117,6	120,0	132,4
Навоий вилояти	118,2	119,4	121,0	123,6	124,0	135,4	125,4	140,1
Наманган вилояти	112,1	127,6	115,0	129,2	120,0	126,7	133,0	133,7
Самарқанд вилояти	114,0	125,9	116,0	124,6	118,0	118,4	120,0	119,0
Сурхондарё вилояти	120,5	146,8	141,0	115,0	143,0	114,6	145,0	121,4
Сирдарё вилояти	110,2	106,9	110,5	125,0	110,8	115,0	113,0	122,0
Тошкент вилояти	124,5	111,8	124,8	131,0	125,5	126,0	125,9	136,4
Фарғона вилояти	112,8	112,2	114,2	115,3	115,9	125,2	117,4	123,1
Хоразм вилояти	118,0	122,6	119,0	121,7	119,5	120,2	122,0	118,0
Тошкент шаҳри	105,0	113,4	105,7	110,1	106,5	110,6	107,0	116,0

5-слайд

2007-2010 йилларда Ўзбекистон республикаси минтакалари бўйича алоқа ва ахборотлаштириш хизматларининг ривожлантириш ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтакалар номн	Хизмат ҳажмининг ўсиши							
	2007 год		2008 год		2009 год		2010 год	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	120,7	151,5	125,2	140,1	130,0	121,6	130,0	101,9
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	114,1	155,2	116,5	134,4	123,0	121,5	126,4	116
Андижон вилояти	117,0	133,2	120,0	121,6	127,5	113,6	128,9	109
Бухоро вилояти	131,5	154,0	132,0	134,3	137,0	125,1	140,0	102
Жиззах вилояти	114,1	236,7	116,0	131,0	125,0	113,6	128,0	102
Қашқадарё вилояти	117,0	160,4	120,0	152,1	130,0	108,4	130,0	117
Навоий вилояти	123,0	133,2	124,0	133,5	130,0	150,3	131,0	116
Наманган вилояти	125,0	177,2	128,0	146,0	130,0	118,9	132,0	109
Самарқанд вилояти	118,0	174,8	127,6	153,7	130,0	103,9	131,0	113
Сурхондарё вилояти	121,0	165,1	125,0	142,9	128,0	183,0	130,0	117
Сирдарё вилояти	117,8	176,3	120,0	124,9	125,0	143,0	128,0	112
Тошкент вилояти	126,0	157,3	130,0	141,4	132,0	145,0	133,0	108
Фарғона вилояти	131,5	167,2	133,0	138,9	135,5	130,0	136,0	116
Хоразм вилояти	122,0	150,2	126,2	130,1	132,0	119,3	135,0	114
Тошкент шаҳри	120,0	145,8	125,0	141,3	129,7	118,8	128,5	96

**2007-2010 йилларда Ўзбекистон республикаси минтақалари бўйича молия-банк
хизматларининг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда)
Ўтган йилга нисбатан фоизда**

Минтақалар номи	Хизмат ҳажмининг ўсиши							
	2007 год		2008 год		2009 год		2010 год	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	117,2	123,8	120,5	132,2	123,5	124,7	126,5	121,1
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	117,0	125,6	117,5	106,7	119,0	106,5	124,5	112,9
Андижон вилояти	118,0	122,2	119,5	121,3	122,6	139,2	125,6	109,0
Бухоро вилояти	119,5	153,9	121,0	124,1	125,3	117,5	128,1	105,0
Жиззах вилояти	116,0	115,8	117,9	111,6	120,0	116,7	124,4	135,0
Қашқадарё вилояти	115,0	115,1	117,0	130,2	120,0	110,5	125,5	113,0
Навоний вилояти	117,0	119,9	119,8	123,0	122,0	125,3	125,6	113,0
Наманган вилояти	115,5	107,3	117,9	123,1	121,5	124,0	124,5	12,0
Самарқанд вилояти	120,0	128,6	123,2	179,6	125,0	109,8	129,1	123,0
Сурхондарё вилояти	114,2	114,3	119,0	136,5	121,6	140,2	124,4	115,0
Сирдарё вилояти	114,0	99,6	118,0	119,5	121,0	122,8	124,0	115,0
Тошкент вилояти	122,0	131	123,5	127,2	124,0	116,6	126,0	118,0
Фарғона вилояти	122,0	121,4	125,5	125,6	127,0	119,1	128,5	113,0
Хоразм вилояти	119,8	103,8	122,0	112,6	124,2	111,8	126,0	111,0
Тошкент шаҳри	116,0	131,4	120,5	145,1	124,6	134,0	127,2	127,0

**2007-2010 йилларда Ўзбекистон республикаси минтақалари бўйича туристик
экскурсион хизматларининг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда)
Ўтган йилга нисбатан фоизда**

Минтақалар номи	Хизмат ҳажмининг ўсиши							
	2007 йил		2008 йил		2009 йил		2010 йил	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	119,3	122,3	121,3	126,3	123,4	130,4	127,5	110,6
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	109,1	129,3	110,5	167,1	111,3	126,7	113,5	125
Андижон вилояти	115,6	483,6	118,0	138,1	119,5	128,8	120,0	132
Бухоро вилояти	119,0	118,7	120,0	127,2	120,2	101,2	128,0	105
Жиззах вилояти	118,0	218,2	118,5	177,4	120,0	106,2	122,0	125
Қашқадарё вилояти	118,0	123,4	119,5	126	124,0	116,3	130,0	130
Навоний вилояти	122,0	170,5	123,5	139,1	124,0	130,7	125,0	107

Наманган вилояти	115,0	117,7	118,0	0	122,0	127,6	125,0	115
Самарқанд вилояти	118,0	128	122,0	158,4	125,0	141,8	129,0	103
Сурхондарё вилояти	116,0	226,6	116,5	125	118,0	175,2	120,0	115
Сирдарё вилояти	110,0	18,3	120,0	0	130,5	113,1	135,0	2,6
Тошкент вилояти	120,0	127	122,0	177,4	123,5	191,0	125,0	140
Фарғона вилояти	118,0	118,1	119,5	113,2	122,0	123,0	123,0	103
Хоразм вилояти	115,0	126,2	120,0	200	121,1	105,1	130,0	105
Тошкент шаҳри	121,0	124,4	122,0	118,3	123,5	135,3	128,0	115

8-слайд

2007-2010 йилларда Ўзбекистон республикаси минтақалари бўйича меҳмонхона хизматларининг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Хизмат ҳажмининг ўсиши							
	2007 йил		2008 йил		2009 йил		2010 йил	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	120,0	133,5	122,5	122,5	125,3	112,3	130,0	118
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	109,5	210,4	111,0	113,7	114,8	113,7	120,0	103
Андижон вилояти	116,2	119,9	119,5	123,6	122,0	126,8	125,0	120
Бухоро вилояти	119,2	142,8	120,1	125,3	124,2	102,7	130,0	106
Жиззах вилояти	118,2	154,2	118,5	132,7	120,5	126,7	122,0	122,1
Қашқадарё вилояти	118,0	121,2	119,8	120,5	124,0	100,6	130,0	120
Навоий вилояти	122,0	138,4	123,5	121,2	124,0	125,4	125,0	116
Наманган вилояти	115,5	149,5	118,5	220	122,2	165,7	125,0	130
Самарқанд вилояти	117,5	133,6	123,6	144	127,0	127,1	134,0	100
Сурхондарё вилояти	116,5	113,5	117,5	104,8	118,0	110,8	122,5	130
Сирдарё вилояти	111,0	104,9	120,0	124,1	128,0	128,3	135,0	65
Тошкент вилояти	120,0	128,5	122,0	161,9	123,5	148,8	125,0	110
Фарғона вилояти	118,5	137,9	120,0	116,2	122,0	146,6	126,0	114
Хоразм вилояти	116,0	127,4	120,2	168	121,5	100,0	130,0	106
Тошкент шаҳри	122,0	143,2	124,5	143,2	127,8	110,0	132,1	122

2007-2010 йилларда Ўзбекистон республикаси минтақалари бўйича маиший-коммунал хизматларининг ривожланиш ҳолати (солиштирма нархларда)

Ўтган йилга нисбатан фоизда

Минтақалар номи	Хизмат ҳажмининг ўсиши							
	2007 йил		2008 йил		2009 йил		2010 йил	
	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда	режа	амалда
Ўзбекистон Республикаси	115,8	111,1	118,7	110,4	122,0	103,1	125,0	103
Шу жумладан:								
Қорақалпоғистон Республикаси	117,0	112,5	118,0	108,1	122,1	108,7	123,4	111,0
Андижон вилояти	114,0	119,6	117,5	111,2	123,8	106,5	125,9	100,0
Бухоро вилояти	112,7	116,0	114,5	108,2	116,9	101,9	119,2	104,0
Жиззах вилояти	118,6	109,1	119,0	102,4	119,2	100,1	119,5	106,0
Қашқадарё вилояти	120,5	110,2	123,1	96,9	125,0	95,2	125,5	101,0
Навоий вилояти	120,0	123,3	124,1	122,3	127,2	105,8	131,4	102,5
Наманган вилояти	117,0	100,9	119,1	97,2	127,2	111,0	136,5	104,5
Самарқанд вилояти	109,0	112,2	110,6	102,6	112,0	103,0	113,0	107,0
Сурхондарё вилояти	128,0	116,3	130,1	103,6	134,0	102,8	135,0	100,0
Сирдарё вилояти	120,7	147,9	120,8	108,2	123,0	115,2	123,5	104,0
Тошкент вилояти	117,0	108,5	118,0	121,2	120,0	109,0	120,2	102,8
Фарғона вилояти	127,0	112,7	128,5	124,2	130,0	101,9	132,5	109,0
Хоразм вилояти	111,0	102,9	117,0	114,7	118,0	106,7	122,0	110,0
Тошкент шаҳри	102,0	102,6	105,0	107,0	106,5	95,1	108,5	97,0

8-илова

Мамлакатни модернизациялаш ва иқтисодий диверсификациялашда инвестициялар, унинг кўлами

1-слайд

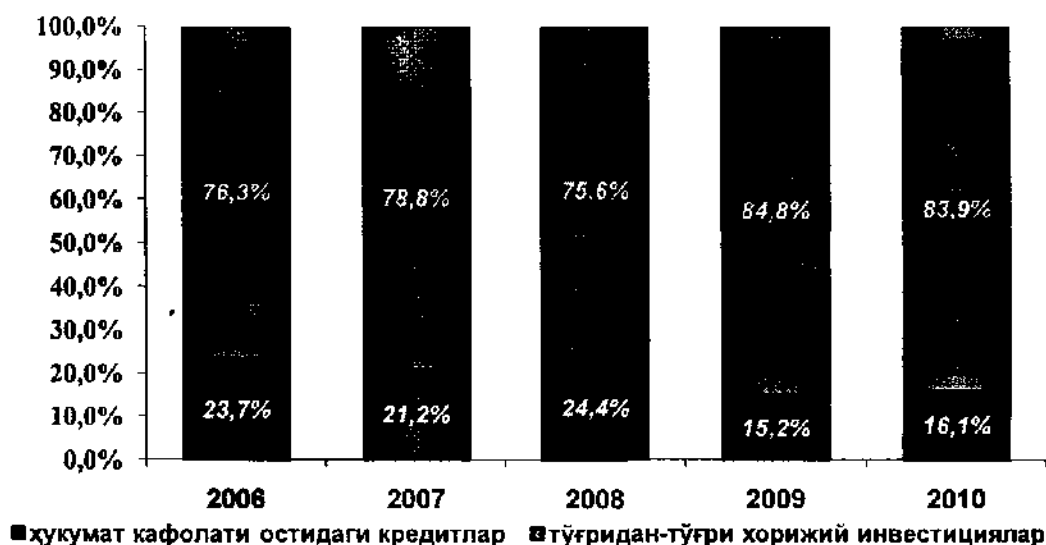
Мамлакатимиз иқтисодиётига жалб этилаётган инвестициялар ҳажми йилдан-йилга ошиб бормоқда. Рақамларга назар соладиган бўлсак, ўтган 2010 йилда **9 миллиард 700 миллион АҚШ доллари**га тенг бўлган инвестициялар ўзлаштирилган бўлса, бу кўрсаткич 2009 йилга нисбатан **13,6 фоизга** кўп эканлигидан далолатдир. Ушбу инвестицияларнинг салкам **72 фоизи** ишлаб чиқариш корхоналарини барпо этишга, жумладан, **38 фоизга** яқини асбоб-ускуна ва илғор технологиялар сотиб олишга йўналтирилди. Шу борадаги умумий қўйилмалар ҳажмида хорижий инвестициялар ва кредитлар улуши **28,8 фоизни** тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар миқдори **2 миллиард 400 миллион доллардан** зиёдни ташкил этди.

2005-2011 йилларда инвестициялар таркибининг ўзгариши, фонзда

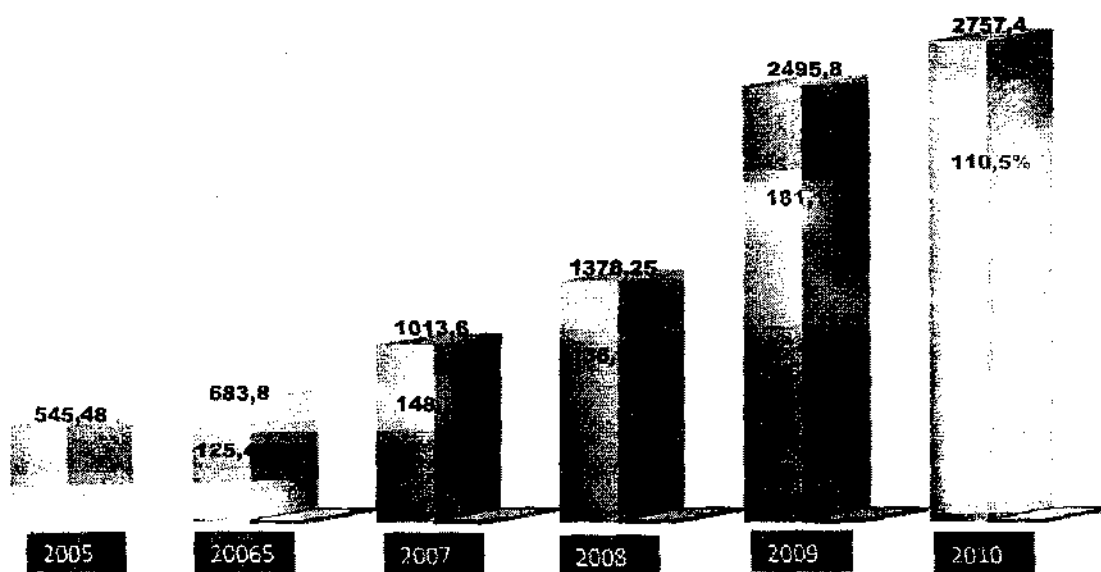
Молиялаштириш манбалари	2005 й.	2006 й.	2007 й.	2008 й.	2009 й.	2010 й.	2011 й. (прогноз)
Давлат бюджети	12,7	10,7	9,0	9,0	8,1	7,4	5,1
Чегдал инвестициялари	19,2	19,0	22,8	25,8	32,4	28,8	25,3
Корхоналар ва аҳоли маблағлари	60,3	60,0	59,0	53,9	46,9	47,3	49,0
Бошқа манбалар	7,8	10,3	9,2	11,3	12,6	16,5	20,6

2010 йилда барча молиявий манбалар ҳисобидан техник ва технологик қайта жиҳозлаш учун йўналтирилган инвестициялар ҳажми 3 миллиард 800 миллион доллардан ошгани ёки 2010 йилдаги барча капитал қўйилмаларнинг 37,5 фоизини ташкил этгани принципиал аҳамиятга эгадир. Буни биргина 2010 йилнинг ўзидаёқ Инвестиция дастури доирасида 200 дан зиёд лойиҳа амалга оширилганлигини таъкидлаш жоиз. Жумладан, йилига 50 мингта автомобиль ишлаб чиқариш қувватига эга бўлган "М-300" русумидаги енгил автомобиль ишлаб чиқаришни ўзлаштириш, 200 минг тонна калий ўғитлари ишлаб чиқариш қувватига эга бўлган "Дехқонобод калий ўғитлари заводи қурилиши", "Хонжиза конида полиметалл рудаларга ишлов бериш" каби йирик лойиҳалар, Навоий конметаллургия комбинати, "Навоийазот" компаниясининг бир қатор янги объектларни барпо этиш ишлари ва бошқа лойиҳалар ниҳоясига етказилди.

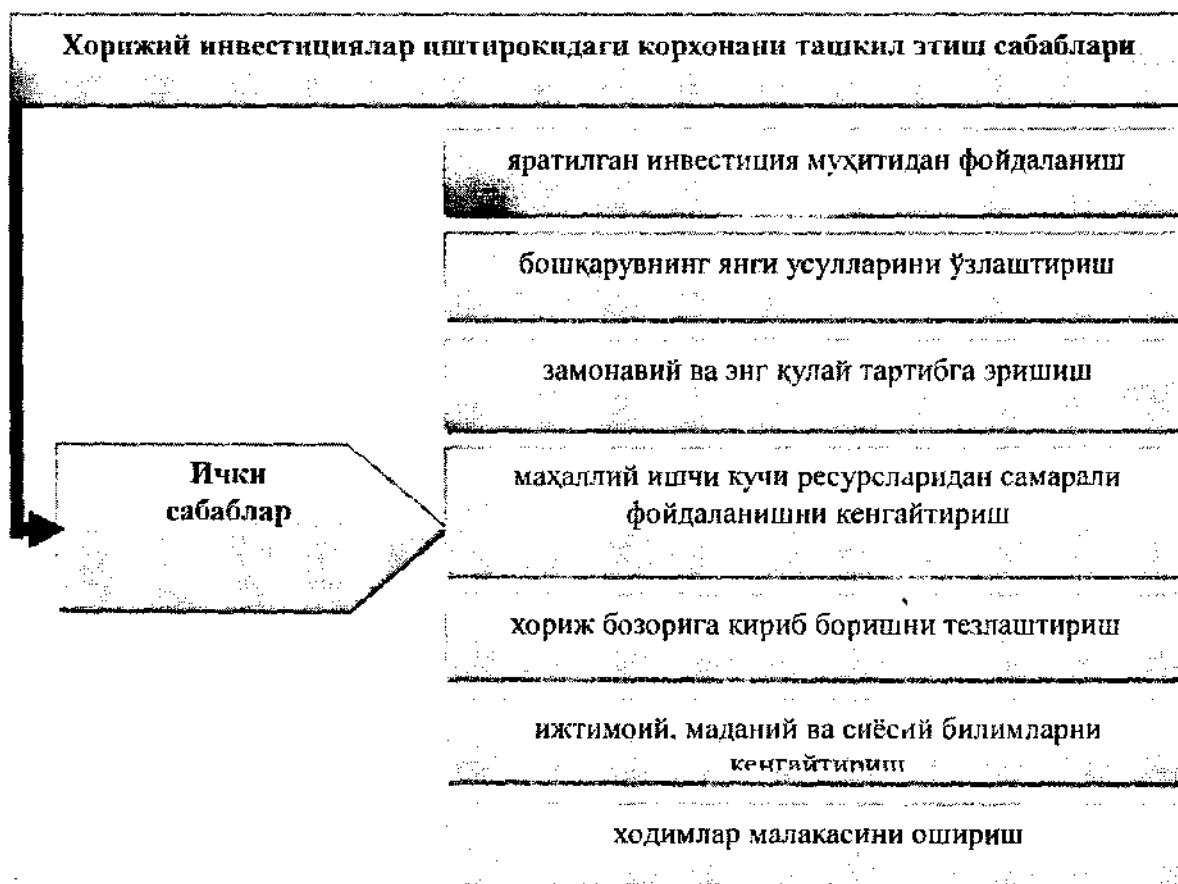
2006-2010 йиллар давомида Давлат инвестиция дастурлари доирасида жалб қилинган хорижий инвестициялар динамикаси, млн. АҚШ доллари

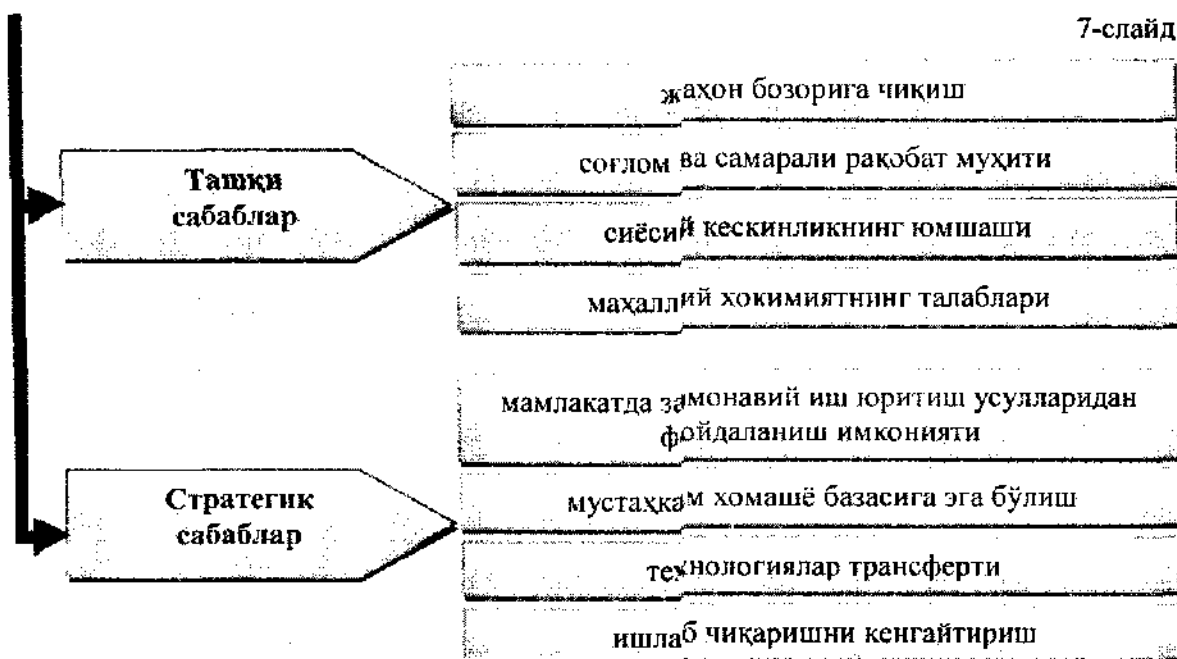

2005-2010 йиллар давлат Инвестиция дастурлари доирасида
тўғридан-тўғри хорижий сармояларнинг жалб қилиниш динамикаси, млн.
АҚШ доллари

6-слайд

ИНВЕСТИЦИЯ МУҚТІСІА ТАЪСІР ЭТУВЧИ ИЖОБІЙ ОМИЛЛАР

Сиёсий ва макроиқтисодий барқарорлик

Инвесторлар ҳуқуқларининг кафолатлари

Ишлаб чиқариш учун зарур инфратузилмаларнинг мавжудлиги

Хомашё базаси ва ундан фойдаланиш имкониятининг мавжудлиги

Бозорларнинг нисбатан қулай географик жойлашуви
ва оптимал транспорт коридорларининг мавжудлиги

Малакали ишчи кучининг мавжудлиги (институт, коллеж ва бошқалар)

Инвесторларга бериладиган солиқ ва божхона тўловлари
бўйича имтиёз ва афзалликлар

Инвестиция соҳасидаги макроиқтисодий кўрсаткичлар динамикаси

Кўрсаткичлар	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Амалдаги баҳоларда, азамн. млрд. сўм	3165,2	4041,0	5479,7	8587,1	12531,9	15409,1	20721,8
Жорий йилга нисбатан фойз ҳисобида	107,0	109,1	122,9	128,3	124,8	109,2	112,6
ЯИМда инвестиция миқдори, фойзга	20,8	19,5	19,4	22,7	26,1	24,9	26,8
Марказлашган инвестициялар амалдаги баҳоларда, млрд. сўм	755,8	915,8	1099,7	1717,0	2517,9	2855,3	4696,5
Капитал қўйилмаларда марказлашган инвестициялар миқдори, фойзга	23,9	23,1	20,1	20,0	20,1	18,5	22,7
Марказлашмаган инвестициялар амалдаги баҳоларда, млрд. сўм	2409,4	3109,0	4380,0	6870,1	10014,1	12553,8	16025,4
Капитал қўйилмаларда марказлашмаган инвестициялар миқдори, фойзга	76,1	76,9	79,9	80,0	79,9	81,5	77,3

ИНВЕСТИЦИЯ МУҲИТИГА ТАЪСИР
ЭТУВЧИ САЛБИЙ ОМИЛЛАР

Инвесторлар учун яратилган имтиёз ва афзалликлардан фойдаланишдаги тўсиқлар

Солиқ, боғхона, банк соҳаларида, шунингдек, инвесторларга ер ажратиш билан боғлиқ муаммо ва тўсиқлар

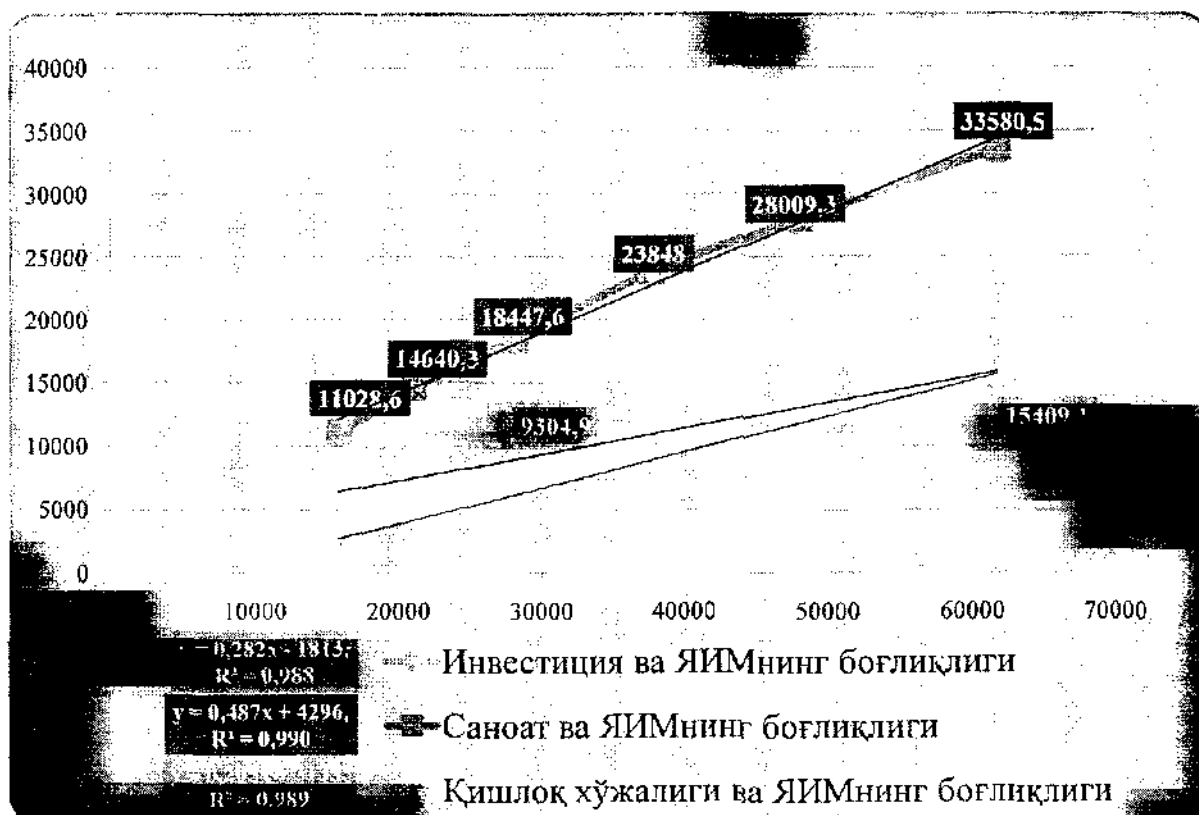
Мавжуд инфратузилмадан фойдаланишдаги муаммолар (электр энергия, газ, сув, иссиқлик манбаи, канализация ва бошқалар)

Тадбиркорлик субъектлари молия-хўжалик фаолиятини назорат қилувчи органлар томонидан текширувларнинг кўплиги

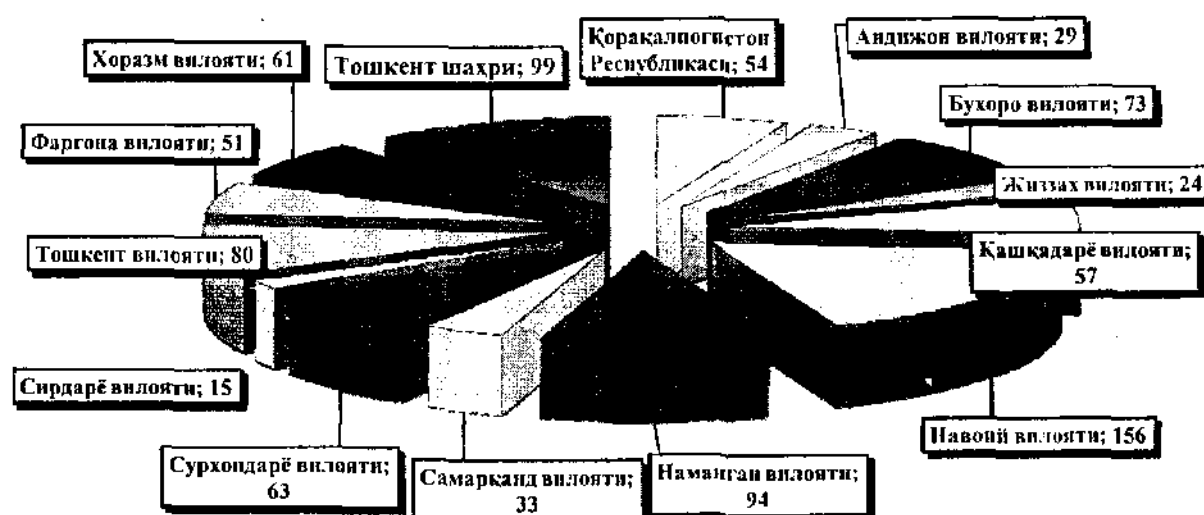
Бозорларнинг нисбатан ноқулай географик жойлашуви ва оптимал транспорт коридорларининг мавжуд эмаслиги

Маҳаллий ҳокимликлар томонидан у ёки бу масалаларни ҳал этишга оид қарорларни тезкорлик билан қабул қилинмаслиги, бюрократик тўсиқларнинг мавжудлиги малакали ишчи кучининг мавжуд эмаслиги

ЯИМ билан инвестициялар, саноат ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг боғлиқлиги

Худудий инвестиция дастурига кирган лойиҳаларнинг ҳудудлар бўйича тақсимланиши

Худудий инвестиция дастурига кирган лойиҳалар параметрлари

	2011 йил прогнози		Маҳсулот	шу	Янги инд
	минг	Улуши,	иншлаб	жумладан,	ўрнлари
	АҚШ	фонда	чиқариш	экспортга	сони,
	долл.		йиллик	(минг	киши
			ҳажми	долл.)	
			(млн.сўм)		
Республика бўйича	759802,4	100,0	2166634,7	310068,0	30793
Қорақалпоғистон	16465,6	2,2	81882,5	4350,0	1710
Республикаси					
Андижон вилояти	37743,0	5,0	93708,0	31180,0	1498
Бухоро вилояти	29671,3	3,9	37814,0	6250,0	1205
Жиззах вилояти	39149,5	5,2	102511,0	16900,0	2491
Кашкадарё	57286,7	7,5	93125,0	27181,2	2467
вилояти					
Навобий вилояти	28293,2	3,7	116181,0	2460,0	1551
Наманган вилояти	26223,8	3,5	85240,5	12440,0	3215
Самарқанд	38748,0	5,1	76313,1	1124,0	1613
вилояти					
Сурхондарё	45644,0	6,0	80535,8	6440,0	2135
вилояти					
Сирдарё вилояти	21300,0	2,8	230038,9	1970,0	1750
Тошкент вилояти	100773,8	13,3	240147,6	46275,8	3529
Фарғона вилояти	43628,7	5,7	192917,5	71100,0	3095
Хоразм вилояти	35093,0	4,6	189390,7	46000,0	
Тошкент шаҳри	239511,8	31,5	546829,1	36397,0	3231

9-илова

Тоифали шархлашни тузиш қондаси билан танишадилар. Аклий ҳужум / кластер тузиш/ янги ўқув материали билан танишишдан сўнг, кичик гуруҳларда, оллингган маълумот лавҳаларини бирлаштириш имкояини берадиган тоифаларни излайдилар.

ТОИФАЛАШ ЖАДВАЛИ

Тоифа-хусусият ва муносабатларнинг муҳимлигини намоён қилувчи (умумий) аломат.

Ажратилган аломатлар асосида оллингган маълумотларни бирлаштиришни таъминлайди.

Тизимли фикрлаш, маълумотларни тузилмага келтириш, тизимлаштириш кўникмаларини ривожлантиради.

Тоифаларни жадвал кўринишида расмийлаштирадилар. Ҳоаяларни / маълумотларни тоифага мос равишда бўладилар. Иш жараёнида тоифаларнинг айрим номлари ўзгариши мумкин. Янгилари пайдо бўлиши мумкин.

Иш натижаларининг тақдими

Тоифалаш шарҳини тузиш қондаси

1. Тоифалар бўйича маълумотларни тақсимлашнинг ягона усули мавжуд эмас.
2. Битта кичик гуруҳда тоифаларга ажратиш бошқа гуруҳда ажратилган тоифалардан фарқ қилиши мумкин.
3. Таълим олувчиларга олдиндан тайёрлаб қўйилган тоифаларни бериш мумкин эмас, бу уларнинг мустақил танлови бўла қолсин.

Тоифалаш жадвали

То и ф а л а р				

Назорат учун савол ва топшириқлар:

1. Бугунги кунда Ўзбекистонда меҳнатга лаёқатли аҳолининг бандлигини таъминлаш мақсадида қандай чора-тадбирлар амалга оширилмоқда?
2. Аҳолининг иқтисодиёт тармоқлари бўйича бандлигида қандай ўзгаришлар юз бермоқда?
3. Республикада янги иш ўринларини яратишнинг асосий йўналишлари нималардан иборат?
4. Бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари томонидан банд бўлмаган аҳолига қандай хизматлар кўрсатилмоқда?
5. Ўзбекистонда меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлашнинг қандай янги ва ноанъанавий кўринишлари жорий этилмоқда?
6. Мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотида алоқа хизматининг улуши неча фоизга тенг бўлди?
7. Мамлакатимизда транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган лойиҳалар ва уларнинг аҳолиятини тушунтириб беринг.

2-МАШГУЛОТ

**ВАТАНИМИЗ ТАРАҚҚИЁТИ ВА АҲОЛИ
ФАРОВОНЛИГИНИ ЮКСАЛТИРИШ БОРАСИДА
ЭРИШИЛГАН ЮТУҚЛАР – ҲАР ТОМОНЛАМА ЧУҚУР
ЎЙЛАНГАН ТАДРИЖИЙ ТАРАҚҚИЁТ ДАСТУРИНИ
ИЗЧИЛ АМАЛГА ОШИРИШ НАТИЖАСИ**

2.1. Амалий машғулотда таълим технологияси

Машғулот вақти-2 соат	Талабалар сони: 20 – 80 нафаргача
Машғулот шакли	Билимларни кенгайтириш ва мустаҳкамлаш бўйича семинар машғулоти
Амалий машғулот режаси	1. Транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган лойиҳалар. 2. 2010 йилда касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича якунига етказилган дастурлар. 3. 2010 йилда соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилиш ва ушбу тизимда амалга оширилган дастурлар. 4. Қишлоқ жойларда қулай ва барча коммунал хизмат шароитларига эга бўлган яқка тартибдаги турар жойларнинг қурилгани. 5. Меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлаш бўйича амалга оширилган ишлар. 6. «Баркамол авлод йили» давлат дастурини амалга ошириш бўйича қилинган ишлар кўлами.
Ўқув машғулотининг мақсади: Мавзу бўйича билимларини чуқурлаштириш ва мустаҳкамлаш, мустақил ўқув фаолиятини юритиш кўникмаларини ривожлантириш.	
Педагогик вазифалар: • транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган лойиҳалар ҳақидаги билимларни мустаҳкамлаш; • 2010 йилда касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича якунига етказилган дастурлар тўғрисидаги тасаввурларни кенгайтириш; • 2010 йилда соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилиш ва ушбу тизимда амалга оширилган дастурлар тўғрисидаги тушунчаларни кенгайтириш; • қишлоқ жойларда қулай ва барча коммунал хизмат шароитларига эга бўлган яқка тартибдаги турар жойларнинг қурилганлиги ҳақидаги билимларни чуқурлаштириш;	Ўқув фаолияти натижалари: • транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган лойиҳалар ҳақида айтиб беради; • 2010 йилда касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича якунига етказилган дастурлар тўғрисида гапириб беради; • 2010 йилда соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилиш ва ушбу тизимда амалга оширилган дастурлар тўғрисида тушунтиради; • қишлоқ жойларда қулай ва барча коммунал хизмат шароитларига эга бўлган яқка тартибдаги турар жойларнинг қурилгани ҳақида маълумот беради;

• меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлаш бўйича амалга оширилган ишлар билан таништириш; • «Баркамол авлод йили» давлат дастурини амалга ошириш бўйича қилинган ишлар кўламини ёритиш	• меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлаш бўйича амалга оширилган ишларни ёритади; • «Баркамол авлод йили» давлат дастурини амалга ошириш бўйича қилинган ишлар кўлами ҳақида маълумот беради.
Таълим бериш усуллари	Сухбат, тушунтириш, тезкор сўров, кооп-кооп техникаси
Таълим бериш шакллари	Жамоавий, гуруҳларда ишлаш
Таълим бериш воситалари	Компьютер, проектор, флипчарт, маркерлар, ўқув топшириқлари, ўқув материаллари
Таълим бериш шароити	Техник таъминланган, гуруҳларда ишлаш учун мўлжалланган аудитория
Мониторинг ва баҳолаш	Оғзаки назорат: савол-жавоб

2.2. “Ватанимиз тараққиёти ва аҳоли фаровонлигини юксалтириш борасида эришилган ютуқлар – ҳар томонлама чуқур ўйланган тадрижий тараққиёт дастурини изчил амалга ошириш натижаси” мавзуси бўйича амалий машғулотининг технологик харитаси

Иш босқичлари ва вақти	Фаолият мазмуни	
	Таълим берувчи	Таълим олувчилар
Тайёрлов босқичи	Мавзунини аниқлайди, таълимий мақсадни белгилайди ва кутилаётган натижаларни шакллантиради. Мавзу бўйича таянч конспектлар ишлаб чиқади. Белгиланган таълимий мақсадларга эришишни таъминловчи ўқув топшириқларини ишлаб чиқади. Кичик гуруҳларда самарали фаолиятни таъминлаш учун ёзма йўриқномаларни тайёрлайди (1-илова). Кичик гуруҳлар фаолият натижаларини баҳолаш мезонларини ишлаб чиқади (2-илова).	
1. Ўқув машғулотида кириш босқичи (5 дақиқа)	1.1. Машғулот мавзуси, унинг мақсади ва кутилаётган натижаларини эълон қилади, уларнинг аҳамиятлилиги ва долзарблигини асослайди. 1.2. Талабалар билимларини фаоллаштириш мақсадида тезкор сўров ўтказади (3-илова). Жавобларни умумлаштиради. Диктатини асосий тушунчаларга қаратади. Зарур бўлса, жавобларни аниқлаштиради, қўшимчалар қилади, ўзгартириш киритади. 1.3. Кейинги фаолият «кооп-кооп» техникаси бўйича кичик гуруҳларда давом этишини эълон қилади. 1.4. Қўшимча маълумотлар акс этган таянч	Тинглайдилар. Саволни муҳокама қилиб, уларга жавоб беради.

	конспектларни тарқатади (4-илова). 1.5. Эксперт гуруҳлар фаолияти натижаларини баҳолаш мезонларини эълон қилади.	
2. Асосий босқич (70 дақиқа)	2.1. Талабаларни олтига кичик гуруҳларга бўлади. Машгулотнинг ўтказилиш тартибини яна эслатади. Ўқув машғулоти «биргаликда ўрганиш», яъни ҳамкорликда ўрганиш тамойили асосида ўтказилишини айтади (Кооп-Кооп. 5-илова). 2.2. Гуруҳларга ўқув топшириқларини тарқатади ва фаолиятларини ташкил қилади (6-илова). Матнни ўрганиб, муҳокама қилишга 15 дақиқа беради. 2.3. Кузатувчи, йўналтирувчи сифатида иштирок этади. Топшириқ бўйича тўплаган маълумотларини расмларда, схемаларда, жадвалларда тасвирлаш кераклигини уқтиради. 2.4. Такдимот бошланишини эълон қилади. Ҳар бир гуруҳдан 1-2 тадан талаба чиқиб, фаолият натижаларини такдим қилишларини айтади. 2.5. Такдимот регламентини эълон қилади ва талабаларни ушбу регламентга амал қилишларини уқтиради (7-илова). 2.6. Йўналтирувчи, маслаҳатчи сифатида иштирок этади. Жавобларни аниқлаштиради, тўлдиради, изоҳ беради ва тузатишлар киритади. 2.7. Ҳар бир гуруҳ такдимои охирида саволлар бўйича ҳулосалар қилади.	Кичик гуруҳларга бўлинадилар. Топшириқ бўйича фаолият бошлайдилар. Матнларни ўқиб, саволларга жавоб топадилар. Маълумотни муҳокама қилиб, фикр алмашиб, системалаштиради. Формат қоғозига схема, расм, жадвал тарзида туширади, такдимот учун материаллар тайёрлайдилар. Ҳар бир гуруҳдан 1-2 тадан талаба чиқиб ишини такдим қилади.
3–Якуний босқич (5 дақиқа)	3.1. Мавзу юзасидан умумий ҳулосалар қилади. 3.2. Ўқув машғулотини натижаларини шарҳлайди, гуруҳлар фаолияти баҳосини эълон қилади. 3.3. Мустақил ишлашлари учун вазифа беради: ўқув материални ўрганиб келиш; (2) назорат тест топшириқларини ечимини топиш (8-илова).	Тинглайдилар. Вазифани ёзиб оладилар.

1-илова

Гуруҳларда ишлаш қондаси

Шеригингизни диққат билан тинглап.

Гуруҳ ишларида ўзаро фаол иштирок этинг, берилган топшириқларга масъулият билан ёндашинг.

Агар ёрдам керак бўлса, албатта мурожаат қилинг.

Агар сиздан ёрдам сўрашса, албатта ёрдам беринг.

Гуруҳлар фаолиятининг натижаларини баҳолашда ҳамма иштирок этиши шарт.

Аниқ тушунмоғимиз лозим:

- Бошқаларга ўргатиш орқали ўзимиз ўрганамиз;
- Биз битта кемадамиз: ёки биргаликда сузиб чиқамиз, ёки биргаликда чўкиб кетамиз.

Баҳолаш кўрсаткичлари ва мезонлари

Гуруҳ	Баҳо	Баҳолаш кўрсаткичлари ва мезонлари			
		Маълумотнинг тўлаллиги	Гуруҳ иштирокчиларининг фаоллиги	Маълумотнинг тақдим этилиши	Жами
	Балл	1,0	0,5	0,5	2
1					
2					
3					
4					
5					
6					

Тезкор сўров ўтказиш учун савол ва топшириқлар:

1. Бугунги кунда Ўзбекистонда меҳнатга лаёқатли аҳолининг бандлигини таъминлаш мақсадида қандай чора-тадбирлар амалга оширилмоқда?
2. Аҳолининг иқтисодиёт тармоқлари бўйича бандлигида қандай ўзгаришлар юз бермоқда?
3. Республикада янги иш ўринларини яратишнинг асосий йўналишлари нималардан иборат?
4. Бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари томонидан банд бўлмаган аҳолига қандай хизматлар кўрсатилмоқда?

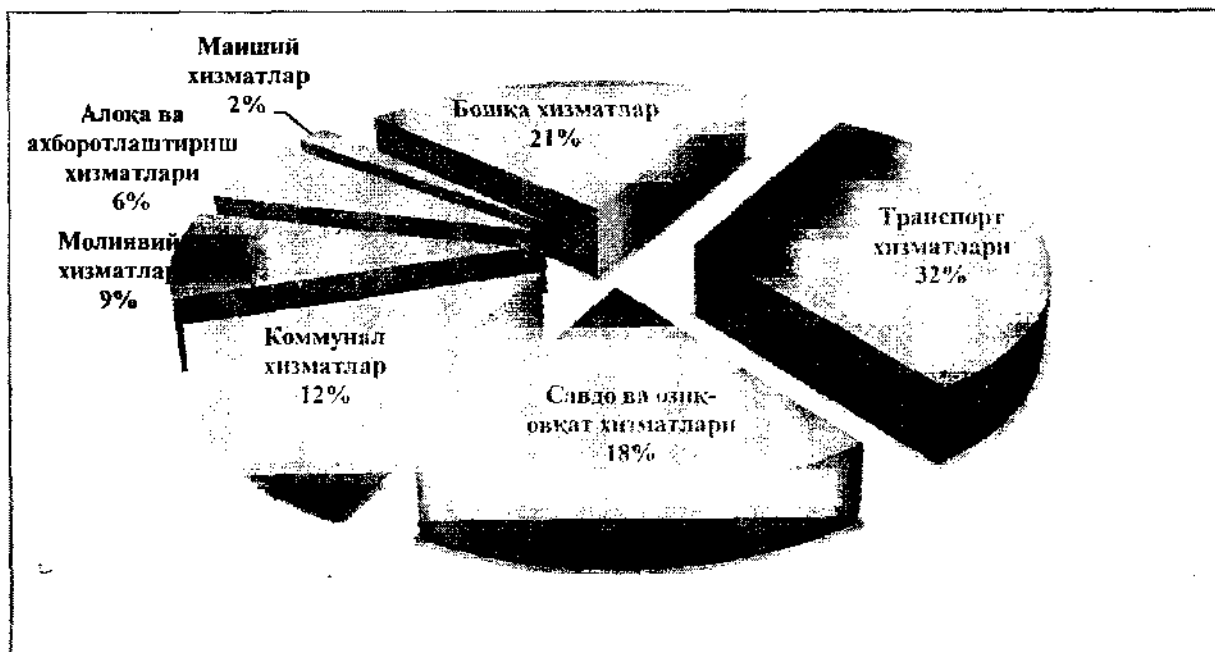
ТАРҚАТМА ЎҚУВ МАТЕРИАЛЛАРИ

Транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган лойиҳалар

Транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича лойиҳаларни амалга оширишга йўналтирилган маблағлар инвестициялар умумий ҳажмида муҳим ўрин эгаллади. Ўтган йилнинг ўзида фақат автомобил йўлларини қуриш ва реконструкция қилиш учун 378 миллион долларга тенг бўлган маблағ ўзлаштирилди ва бу 2009 йилга қараганда 31,5 фоиз кўп демакдир. Шунинг ҳисобидан мамлакатимизда 270 километрлик замонавий автомобиль йўли фойдаланишга топширилди.

Агар ўн йил олдин, яъни 2000 йилда мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотида саноатнинг ҳиссаси атиги 14,2 фоизни ташкил этган бўлса, 2010 йилда бу кўрсаткич 24 фоизни, транспорт ва алоқанинг улуши тегишли равишда 7,7 ва 12,4 фоизни ташкил этди, хизматлар бўйича бу рақам 37 фоиздан 49 фоизга ўсди.

2010 йилда Ўзбекистон Республикасида кўрсатилган хизматлар таркиби

3-слайд

2010 йилда мамлакатимиз миқёсида жами **10031,30** миллиард сўмлик транспорт хизматлари кўрсатилди. Бу мамлакатимизда кўрсатилган барча хизматлар ҳажмида энг юқори улушни, яъни **32 фоизни** ташкил этади. Ўз навбатида таъкидлаш лозимки, бу кўрсаткич 2009 йилга нисбатан **7,1 фоизга** кўпдир.

2010 йилда транспорт хизматлари кўрсатиш доирасида **1173,2** миллион тонналик юк ҳамда **6045,3** миллион йўловчи ташилди ва прогноз кўрсаткичлар мос равишда **109,9** ва **106,2** фоиз қилиб бажарилди

2010 йилда Ўзбекистон Республикасида юк ва йўловчи ташиш, транспорт хизматларини кўрсатиш ҳолати

Кўрсаткичлар	Ўлчов бирлиги	Январь- декабрь	2009 йил январь-декабрига нисбатан фоиз ҳисобида
Юк ташиш	млн. Тн	1173,2	109,9
Йўловчилар ташиш	млн. киши	6045,3	106,2

**Ўзбекистон миллий автомагистрالي бўйлаб йўл атрофи инфратузилмасини
шакллантириш бўйича 2010 йилда амалга оширилган ишлар**

Объектлар номи	Ўлчов бирлиги	2010 й
Кемпинглар	дона	5
Мотеллар	дона	12
Кўп тармоқли ёкилги қуйиш шохобчалари	дона	22
Медицина ва авария-чакирув хизмати билан таъминланган техник ёрдам кўрсатиш пунктлари	дона	19
Автомобиллар учун қисқа тўхташ майдонлари ҳамда санитария гигиена тармоқлари	дона	24
Жами	дона	78

Бугунги кунда Навоий аэропорти негизида ташкил этилган халқаро логистика маркази Шарқий ва Жануби-Шарқий Осиёни Европа, Яқин Шарқ ва МДХ давлатлари билан боғлаш имконини бермоқда.

Ангрен шаҳридаги “Халқаро логистика маркази” 2009 йилда ташкил этилган. Унинг низом жамғармаси 600 млн сўмни ташкил этиб, марказнинг асосий фаолияти юклаш-тушириш ва транспорт-экспедиторликдан иборатдир.

Логистика - бу моддий-техник таъминотни, товар-моддий захираларни бошқариш 2010 йилда халқаро транспорт логистика марказларини ривожлантиришга доир ишлар давом эттирилди. Навоий шаҳридаги аэропортда фойдаланишга топширилган “Навоий” халқаро интермодал логистика марказининг юк терминали орқали 50,1 минг тонна ёки 2009 йилга қараганда 3 баробар кўп юк ташилди

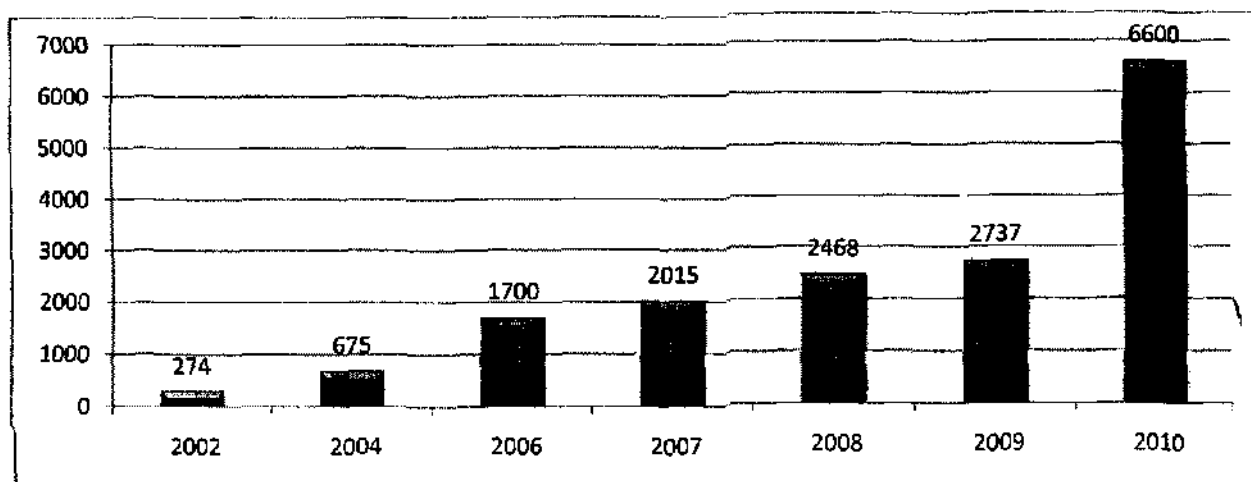
2007-2010 йилларда алоқа ва ахборотлаштириш хизматларининг ортиши

	АТС (дона)			Хар 100 аҳолига тўғри келувчи рақамли телефонлар		
	2006 йил	2010 йил	Ўсиш суръати	2006 йил	2010 йил	Ўсиш суръати
Республика бўйича	450	1008	224%	5,7	6,8	119%
Шу жумладан:						
Қорақалпоғистон Республикаси	26	61	235%	4,74	4,92	104%
Андижон	27	45	167%	4,19	4,64	111%
Бухоро	41	81	198%	7,39	7,57	102%
Жиззах	17	35	206%	2,12	2,42	114%
Қашқадарё	23	83	361%	1,89	2,15	114%
Навоий	23	54	235%	7,09	7,59	107%
Наманган	30	90	300%	3,98	4,4	111%
Самарқанд	35	108	309%	3,94	4,27	108%

	10	45	450%	1,30	2,65	204%
Сирдарё	27	46	170%	5,70	6,02	106%
Тошкент	53	112	211%	4,93	5,14	104%
Фарғона	38	76	200%	4,15	4,28	103%
Хоразм	27	78	289%	4,49	4,59	102%
Тошкент шаҳри	73	94	129%	14,48	28,47	197%

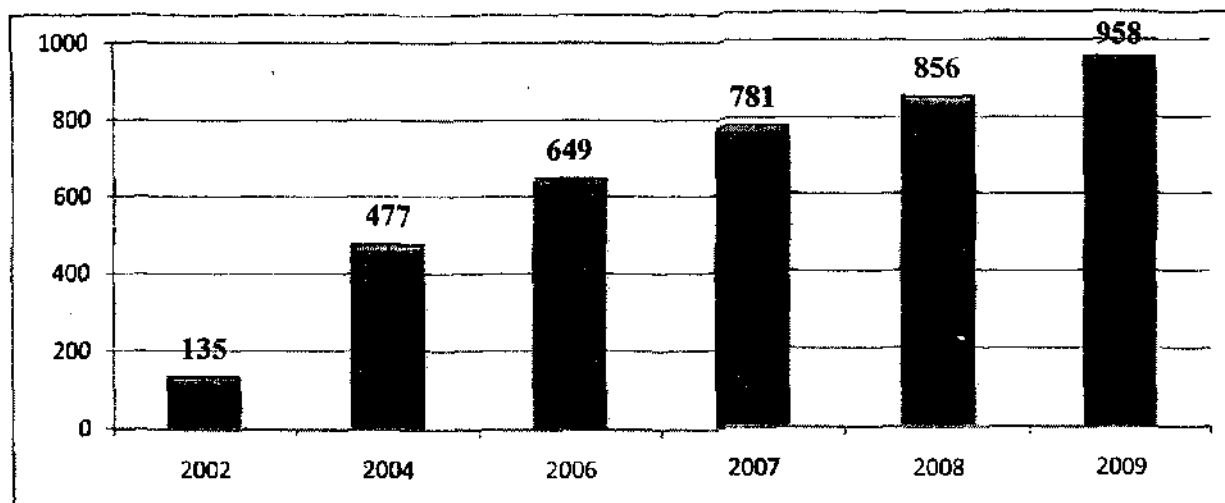
6-слайд

Интернетдан фойдаланувчилар сонининг йиллар бўйича ўзгариш динамикаси (минг киши ҳисобида)

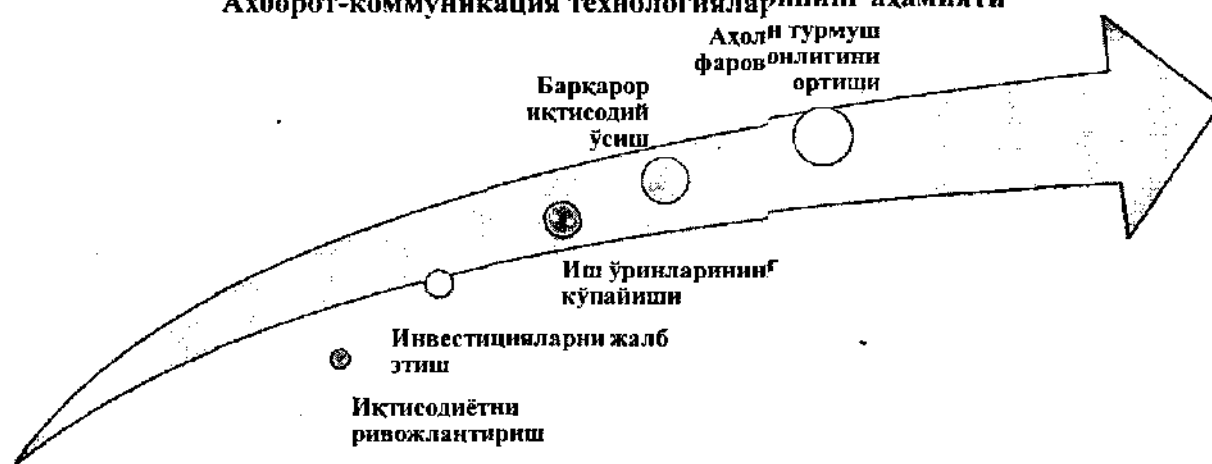

7-слайд

Интернет хизмати операторлари ва провайдерларининг умумий сони

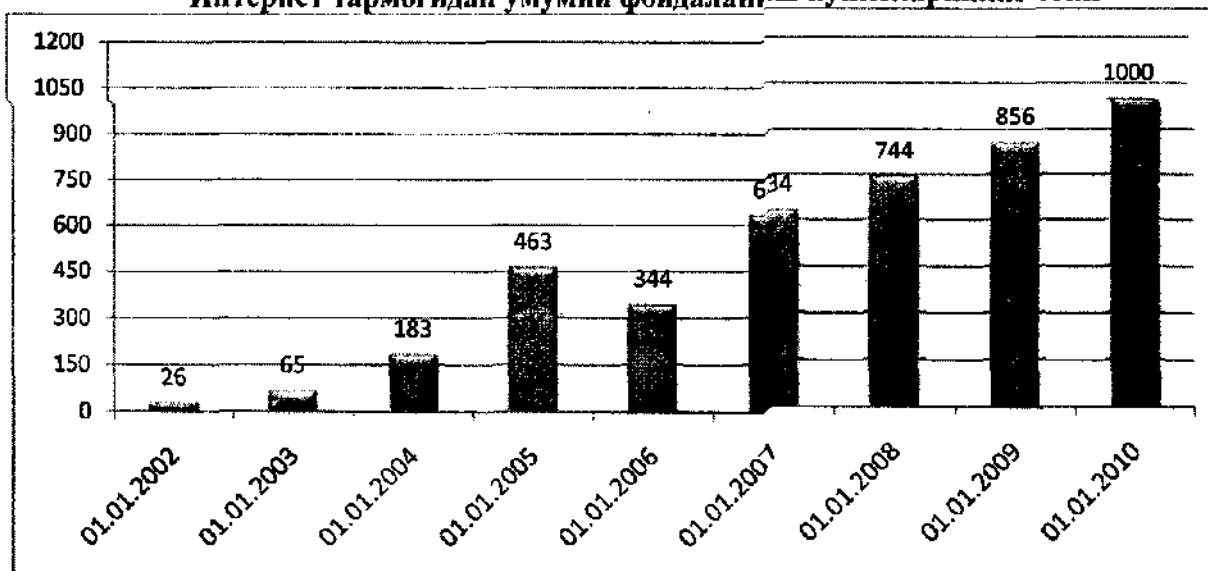

Ахборот-коммуникация технологияларининг аҳамияти

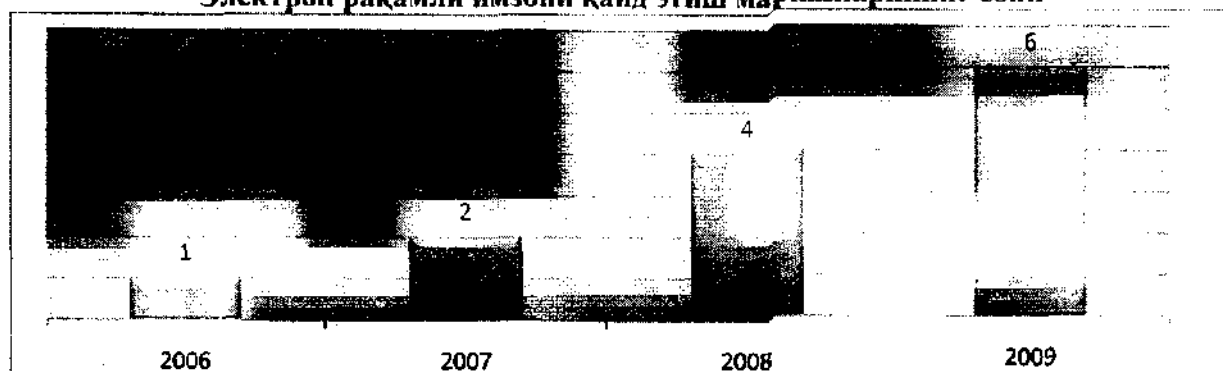

Ахборот-коммуникация
технологияларини жорий этиш

Интернет тармоғидан умумий фойдаланувчи пунктларининг сони

Электрон рақамли имзони қайд этиш марказларининг сони

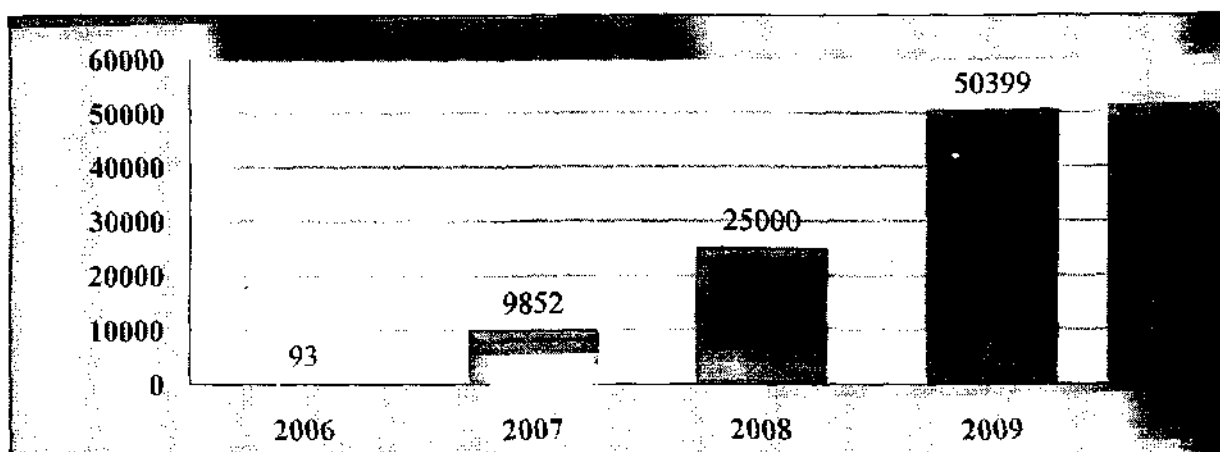

Электрон рақамли имзо - электрон ҳужжатдаги мазкур электрон ҳужжат ахборотини электрон рақамли имзонинг ёпиқ калитидан фойдаланган ҳолда махсус ўзгартириш натижасида ҳосил қилинган ҳамда электрон рақамли имзонинг очик калити ёрдамида электрон ҳужжатдаги ахборотда хато йўқлигини аниқлаш ва электрон рақамли имзо ёпиқ калитининг эгасининг идентификация қилиш имкониятини берадиган имзо.

Электрон рақамли имзонинг ёпиқ калити - электрон рақамли имзо воситаларидан фойдаланган ҳолда ҳосил қилинган, фақат имзо қўювчи шахснинг ўзига маълум бўлган ва электрон ҳужжатда электрон рақамли имзони яратиш учун мўлжалланган белгилар кетма-кетлиги.

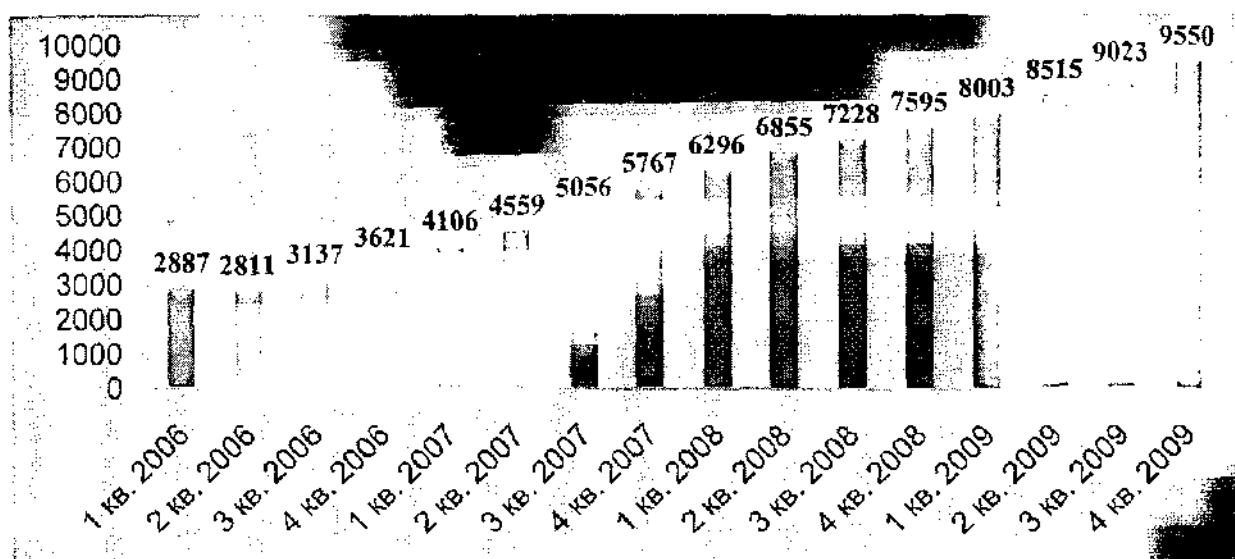
12-слайд

Электрон рақамли имзолар учун берилган калитлар сони

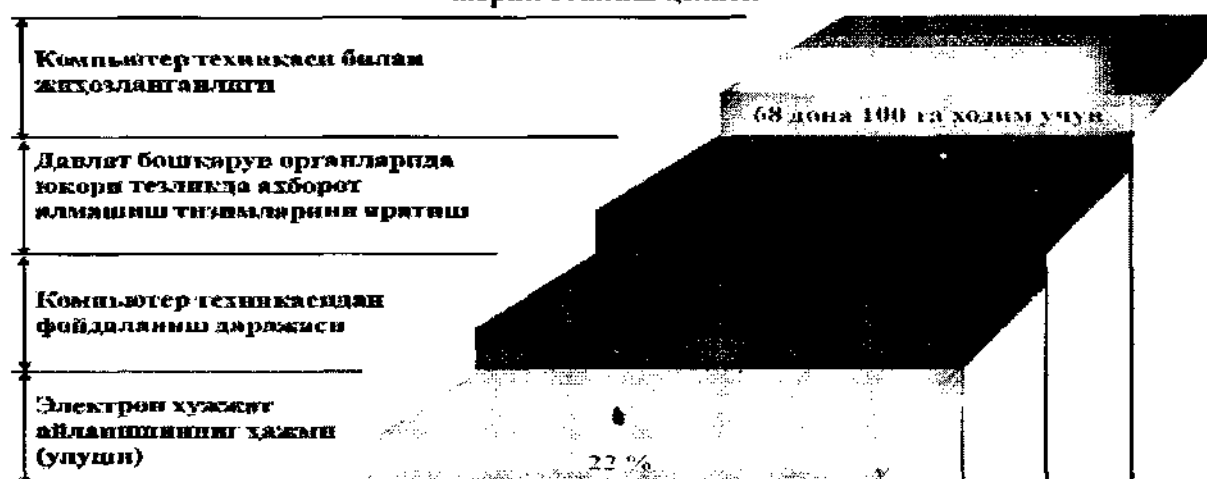

13-слайд

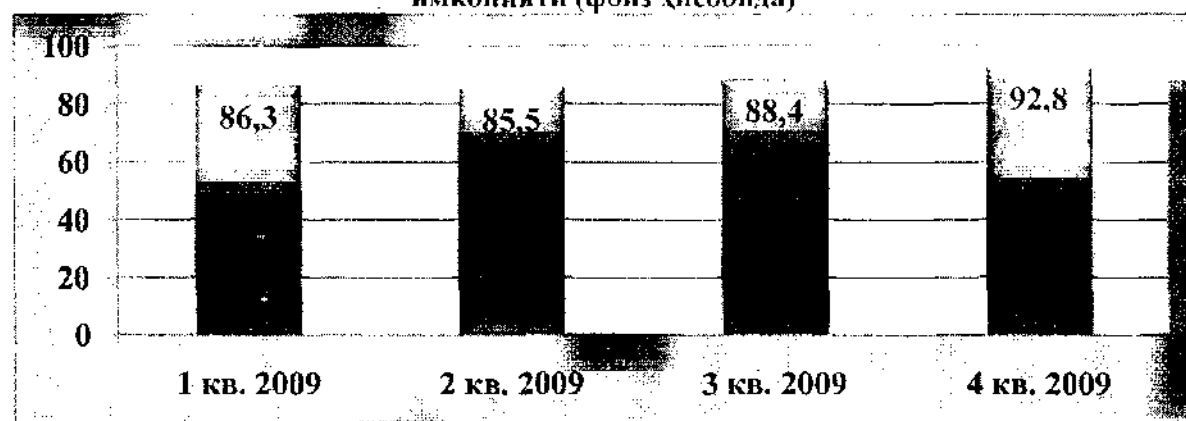
«UZ» миллий ҳудудида фаол домен номларининг сони

2010 йилда ахборот-коммуникация технологияларининг давлат бошқарув тизимига жорий этилиш ҳолати

Интернет тармоғида давлат органлари веб-сайтларидан ўртача фойдалана олинш имконияти (фонд ҳисобида)

2010 йилда республика ҳудудларида табиий газ тармоқлари қурилиши

Ҳудудлар номи

Табиий газ тармоқлари қурилиши, км

	2010 й. январь-декабрь прогноз		2010 й. январь-декабрь ҳақиқатда		%	
	Жами	ш.ж. қишлоқ жойларда	Жами	ш.ж. қишлоқ жойларда	Жами	ш.ж. қишлоқ жойларда
Республика буйинча жами:	1 006,5	752,1	910,6	691,6	90,5	92,0
ш.ж. ҳудудлар						
Қорақалпоғистон Республикаси	55,7	39,3	57,0	24,1	102,3	61,3
Андижон вилояти	83,8	60,2	100,6	76,2	120,0	126,6
Бухоро вилояти	69,8	55,7	66,2	61,8	94,8	111,0
Қизилқум вилояти	55,1	34,7	57,6	35,4	104,5	102,0
Қашқадарё вилояти	12,0	6,6	28,0	26,2	3,3 м	3,1 м

Навоний вилояти	25,6	18,7	29,7	15,1	116,0	80,7
Наманган вилояти	143,8	76,5	93,5	59,1	65,0	77,3
Самарқанд вилояти	80,6	60,9	77,0	57,7	95,5	94,7
Сурхондарё вилояти	44,5	40,3	33,1	27,6	74,4	68,5
Сирдарё вилояти	61,2	49,0	62,2	43,6	101,6	89,0
Тошкент вилояти	102,2	95,5	96,6	90,8	94,5	95,1
Фарғона вилояти	140,7	92,5	104,4	72	74,2	77,8
Хоразм вилояти	131,5	122,2	103,8	102	78,9	83,5
Тошкент шаҳри			0,9			

2010 йилда касб-хунар коллежлари ва академик лицейларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича якунига етказилган дастурлар

1-слайд

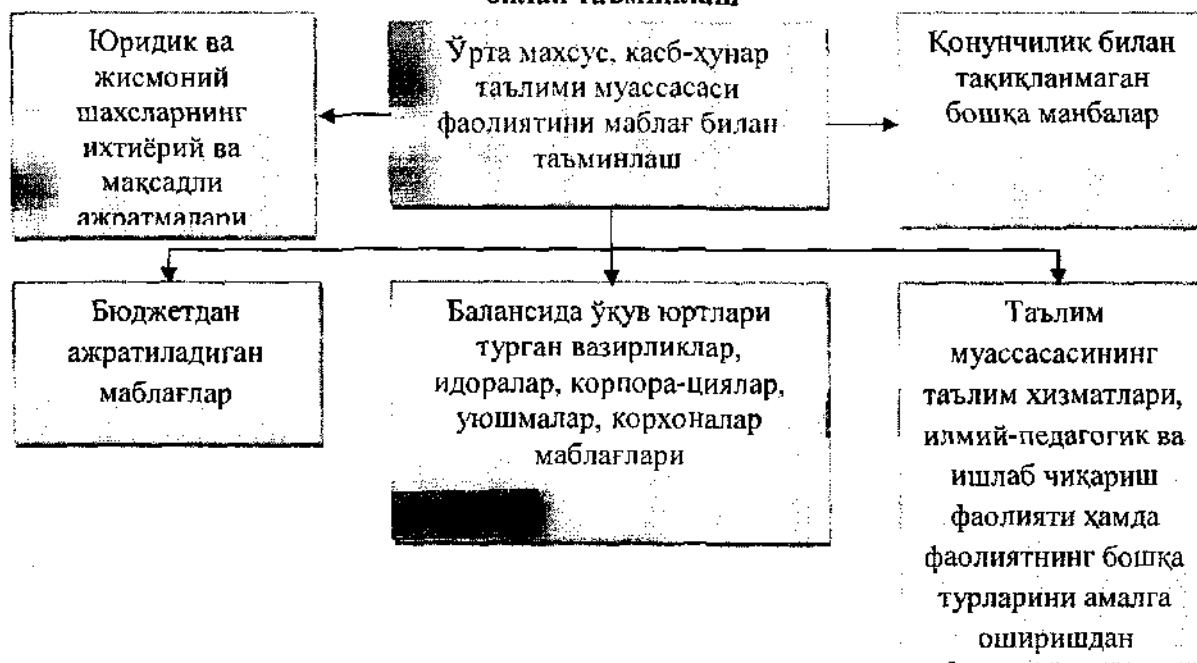
1997 йилда таълим-тарбия тизимидаги барча ислохотларни белгилаб берувчи иккита – “Таълим тўғрисида” ва “Кадрларни тайёрлаш миллий дастури тўғрисида” Ўзбекистон Республикасининг Қонунлари қабул қилинган эди.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган *Кадрлар тайёрлаш миллий дастури*нинг асосий мақсади – таълим соҳасини тубдан ислоҳ қилиш, ривожланган демократик давлатлар даражасида, юксак маънавий ва ахлоқий талабларга жавоб берувчи юқори малакали кадрлар тайёрлаш Миллий тизимини яратишдан иборатдир.

“Баркамол авлод йили” Давлат дастурини бажариш учун барча молиявий манбалар ҳисобидан деярли 8 трлн. сўм ва 165 млн. АҚШ доллариға тенг миқдордаги маблағ йўналтирилди.

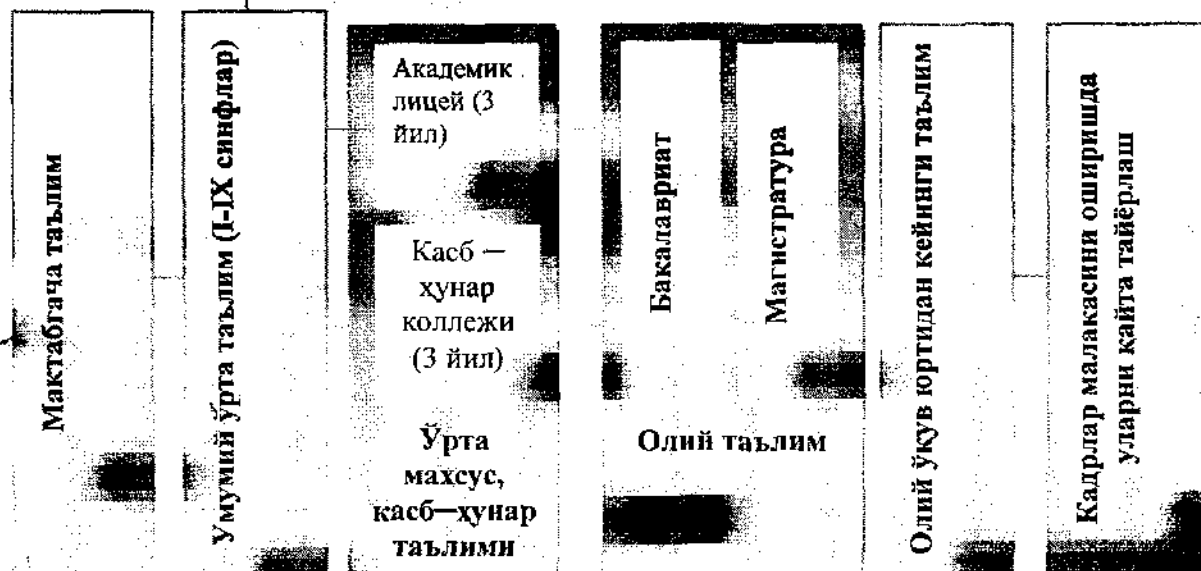
2-слайд

Ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаси фаолиятини маблағ билан таъминлаш

Узлуksиз таълим тизими

Мактабдан ташқари таълим

Академик лицейлар қуриш ва қайта таъмирлаш (2005 йил)

	Ишга туширилган (ўқув ўринлари)			Узлаштирилган инвестициялар (млрд. Сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	6840	5850	990	22726,8	19922,3	2804,5
Қорақалпоғистон Республикаси	720	720	-	2068,8	2068,8	-
вилоятлар:						
Андижон	-	-	-	2069,5	2069,5	-
Бухоро	720	720	-	1042,3	1042,3	-
Жиззах	-	-	-	-	-	-
Қашқадарё	-	-	-	4,7	4,7	-
Навоий	990	990	-	2655,9	2655,9	-
Наманган	720	720	-	1942,6	1942,6	-
Самарқанд	990	990	-	5160,3	5160,3	-
Сурхондарё	-	-	-	33,6	33,6	-
Сирдарё	-	-	-	-	-	-
Тошкент	-	-	-	801,3	-	801,3
Фарғона	1980	990	990	3104,7	1104,3	2000,4
Хоразм	720	720	-	2239,1	2239,1	-
Тошкент ш.	-	-	-	1604,0	1601,2	2,8

Ўрта махсус, касб-хунар таълимини ташкил этиш ва ривожлантириш учун қуйидагилар зарур

- ➔ академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари фаолият кўрсатишининг норматив базаларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш
- ➔ соҳа учун олий таълим муассасаларининг, ишлаб ақариш, фан ва маданият соҳасининг мутахассисларини жалб этган ҳолда юқори малакали мутахассисларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашни, шу жумладан чет элларда тайёрлаш ва қайта тайёрлашни ташкил этиш
- ➔ ўрта махсус, касб-хунар таълими давлат стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш
- ➔ ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув муассасалари учун таълим ва касб-хунар дастурлари, ўқув-услубий мажмуалар ишлаб чиқиш
- ➔ академик лицейларнинг ўқувчилари меҳнат фаолияти кўникмаларини эгаллашлари учун ихтисослаштирилган дастурлар ишлаб чиқиш ва жорий этиш
- ➔ касб-хунар коллежларида тайёрланадиган мутахассисларга нисбатан ихтисос ва касб-хунар, малака талабларининг рўйхатини ишлаб чиқиш
- ➔ ҳудудларнинг жуғрофий ва демографик шарт-шароитларини ва тегишли соҳадаги мутахассисларга бўлган маҳаллий эҳтиёжларни ҳисобга олган ҳолда ўрта махсус, касб-хунар таълими тизими таълим муассасаларини ташкил этиш
- ➔ академик лицейлар ва касб-хунар коллежларининг моддий-техника ва ахборот базаларини мустаҳкамлаш

Академик лицейлар қуриш ва қайта таъмирлаш (2010 йил)

	Ишга туширилган			Узлаштирилган инвестициялар		
	(млрд. Сўм)			(млрд. Сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	2250	900	1350	34832,2	24551,8	10280,4
Қорақалпоғистон Республикаси	-	-	-	655,9	655,9	-
вилоятлар:						
Андижон	-	-	-	46,8	-	46,8
Бухоро	-	-	-	2233,4	2202,9	30,5
Жиззах	-	-	-	16,1	-	16,1
Қашқадарё	-	-	-	2535,5	2535,5	-
Навоий	-	-	-	636,8	636,8	-
Наманган	-	-	-	1217,1	1182,0	35,1
Самарқанд	-	-	-	5173,4	5143,0	30,4
Сурхондарё	-	-	-	1809,1	1809,1	-
Сўғдарё	-	-	-	409,6	409,6	-
Тошкент	-	-	-	212,5	212,5	-
Фарғона	-	-	-	2823,7	2823,7	-
Хоразм	-	-	-	1241,0	1228,5	12,5
Тошкент ш.	2250	900	1350	15821,3	5712,3	10109,0

Академик лицейлар қуриш ва қайта таъмирлаш

	Ишга туширилгани (ўқув ўринлари)			Ўзлаштирилган инвестициялар (млрд. сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
2005	6840	5850	990	22726,8	19922,3	2804,5
2006	3240	3240	-	15,9	15,2	0,7
2007	12885	10365	2520	50,4	42,1	8,3
2008	14655	9990	4665	51,8	35,0	16,8
2009	12300	8895	3405	60,5	46,3	14,2
2010	2250	900	1350	34832,2	24551,8	10280,4

Касб-хунар коллежларини қуриш ва қайта таъмирлаш (2010 йил)

	Ишга туширилгани (ўқув ўринлари)			Ўзлаштирилган инвестициялар (млрд. сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
Ўзбекистон Республикаси	20330	12945	7385	149429,2	117951,9	31477,3
Қорақалпоғистон Республикаси	-	-	-	3314,8	3214,6	100,2
вилоятлар:						
Андижон	-	-	-	2106,5	2106,5	-
Бухоро	390	390	-	3809,8	3627,4	182,4
Жиззах	435	435	-	2877,1	2877,1	-
Қашқадарё	3765	2715	1050	19405,0	15845,0	3560,0
Навоий	-	-	-	2111,5	2111,5	-
Наманган	-	-	-	4013,5	4013,5	-
Самарқанд	1635	1050	585	15672,2	13248,5	2423,7
Сурхондарё	4650	3855	795	33196,4	28545,0	4651,4
Сирдарё	-	-	-	-	-	-
Тошкент	1740	1740	-	14399,3	13855,7	543,6
Фарғона	2460	2460	-	17858,9	17858,9	-
Хоразм	-	-	-	3760,2	3760,2	-
Тошкент ш.	5255	300	4955	26903,8	6887,8	20016,0

Касб-хунар коллежларини қуриш ва қайта таъмирлаш

	Янги туширилган (ўқув ўринлари)			Қайта таъмирланган инвестициялар (млрд. Сўм ҳисобида)		
	Шу жумладан:			Шу жумладан:		
	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш	Жами	Янги қурилиш	Қайта таъмирлаш
2005	65600	36440	29160	193329,9	123462,9	69867,0
2006	69660	47230	22430	179,1	136,2	42,9
2007	110940	87720	23220	323,3	270,2	53,1
2008	113195	105090	8105	355,0	336,5	18,5
2009	115610	96165	19445	472,9	421,4	51,5
2010	20330	12945	7385	149429,2	117951,9	31477,3

КАСБ-ХУНАР КОЛЛЕЖЛАРИ

1394 та

1 миллион 517 минг 266 нафар
ўқувчи тахсил олмоқда

АКАДЕМИК ЛИЦЕЙЛАР

142 та

109 минг 871 нафар ўқувчи
тахсил олмоқда

Педагоглар сони: 113 431 нафар

Олий маълумотли: 103 812 нафар.

Ўрта махсус маълумотли: 9 619 нафар.

Моддий-техник таъминот

Йиллар	Қурилиш ва реконструкция (сўм ҳисобида)	Жихозлан		Алабиётлар чоп этиши (сўм ҳисобида)
		Республика ва махаллий бюджет (сўм ҳисобида)	Хорижий давлатлар кредити ва гранти (АҚШ доллари ҳисобида)	
1998-2010	2559,1 млрд.	99,5 млрд.	208,2 млн.	17,6 млрд.
2011	21,1 млрд.	28,5 млрд.	1,2 млн.	3,5 млрд.

Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими тизими учун чоп этилган дарсликлар ва ўқув қўлланмалар

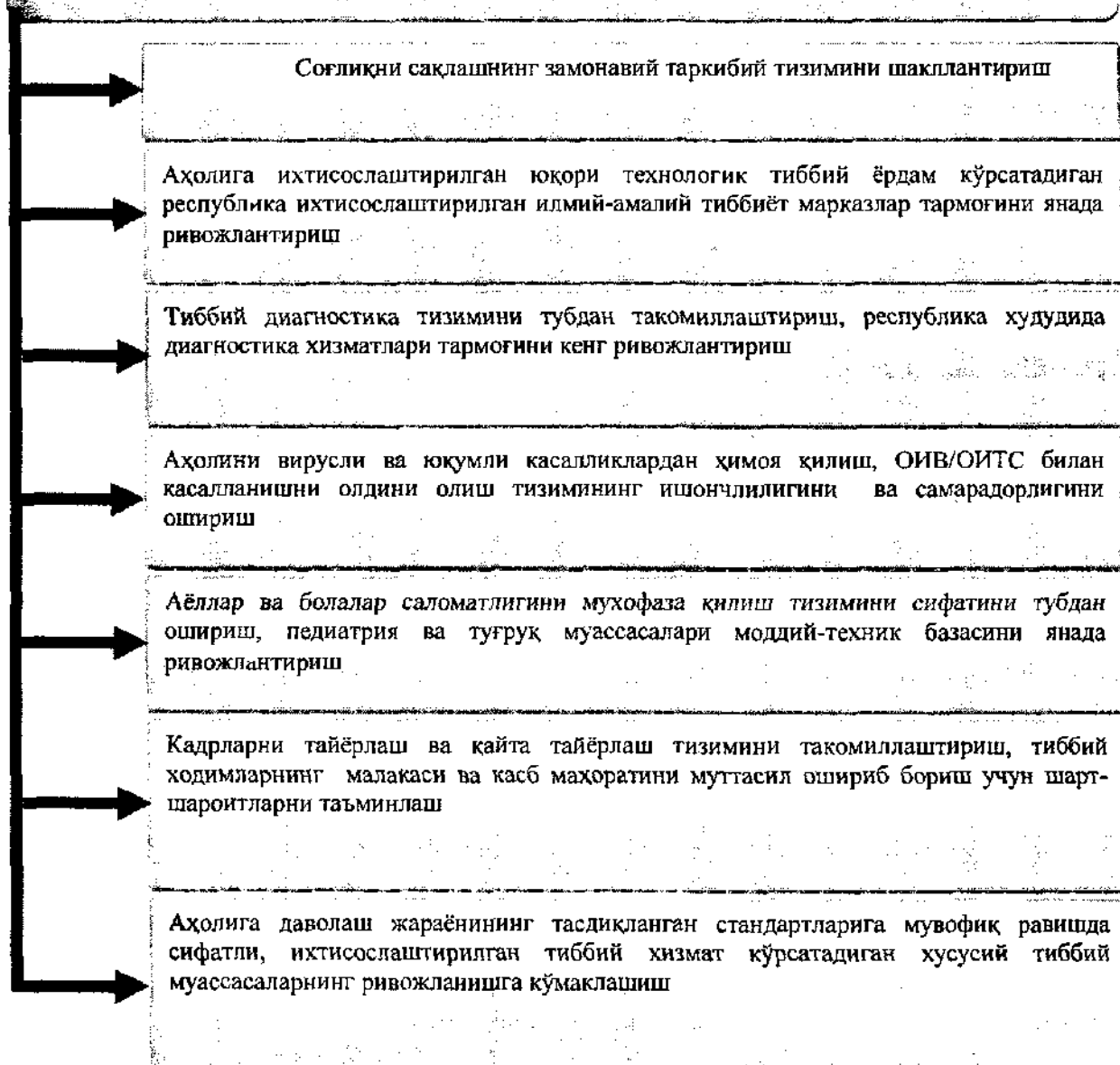
2010/2011 ўқув йили учун:	
<i>Номда</i>	327
<i>Нусхада</i>	464877
<i>Сарфланган маблағ</i>	3,01 млрд. Сўм
“ZiyoNET” ахборот ресурс марказларига электрон шаклида жойлаштирилди:	
<i>Ўқув адабиёти</i>	68 номда
<i>Ўқув дастурлари</i>	32 номда
<i>Журнал</i>	“Касб маҳорати” (барча сонлари)

2010 йилда соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилиш ва ушбу тизимда амалга оширилган дастурлар

Соғлиқ - бу инсоннинг биологик ва ижтимоий хусусиятларининг уйғун яхлит бирикмаси бўлиб, унга макро- ва микросферанинг шароитларга мослашиш, шунингдек ижтимоий ва иқтисодий жиҳатдан маҳсулдор ҳаёт билан яшашга имкон беради.

1998 йил 10 ноябрда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш Давлат дастури» тўғрисидаги фармони эълон этилди ва унинг асосида дастур ишлаб чиқилди.

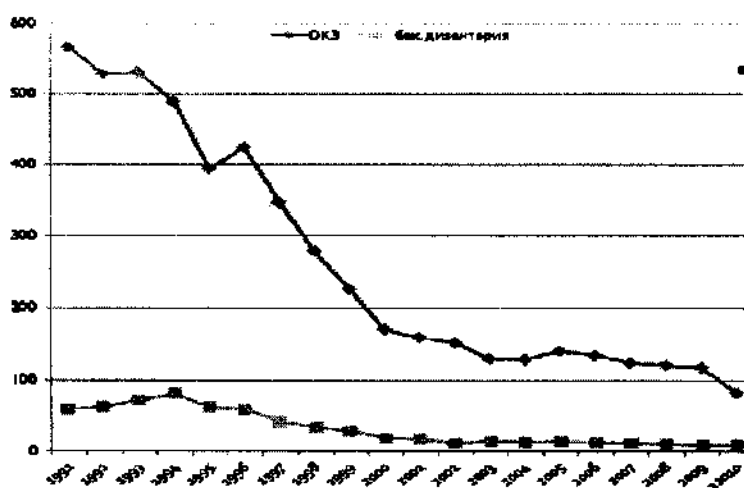
«Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш Давлат дастури»нинг асосий вазифалари

Ҳозирги кунда мамлакатимизда сифат жиқатидан янги, энг юксак талабларга жавоб берадиган ва республика ҳамда вилоятлар шошилинч тиббий ёрдам кўрсатиш марказларини ўз ичига олган тиббиёт муассасалари тармоғи шаклланди.

Барча вилоятлар марказларида катталар ва болалар учун кўп тармоқли тиббиёт марказлари, ҳар бир туманда энг замонавий медицина асбоб-ускуналари билан жиҳозланган кишлоқ врачлик пунктлари фаолияти йўлга қўйилди. Кишлоқ врачлик пунктларининг сони 2000 йилга нисбатан 2 баробар кўпайиб, 3 минг 200 тадан ошди.

Ўзбекистон Республикасида 1991-2010 йилларда
ЎЮИК ва дизентерия билан касалланиш кўрсаткичлари
(100 минг аҳолига нисбатан инт.кўрс.)

- 2010 йилда ЎЮИК 1991 йилга нисбатан 4,8 маротабага ва дизентерия касаллиги 6,1 маротабага камайган.

Республикаимизда оилада тиббий маданиятни ошириш, аёлларнинг соғлигини мустаҳкамлаш, соғлом авлод туғилиши ва уни тарбиялашнинг устувор йўналишларини амалга ошириш чора-тадбирларининг мақсадли дастури бажарилиши таъминланмоқда. Шунингдек "Она ва бола скрининги" чақалоқлар ва ҳомиладор аёллардаги туғма ва авлоддан авлодга ўтувчи патологияни эрта аниқлаш давлат тизимини янада ривожлантириш ва мустаҳкамлаш мақсадида "Wallas Oy" фирмасидан (Финляндия) скрининг тадқиқотлари учун диагностика тўпламларини сотиб олинди ва 1998-2001 йиллар даврида "Она ва бола скрининги" дастури доирасида ташкил этилган скрининг марказлари "Wallas Oy" компаниясининг (Финляндия) диагностика аппаратлари, ташкилий техника ва коммуникация воситалари билан жиҳозланди. 2004 йилда "Wallas Oy" компаниясининг (Финляндия) расмий эксклюзив вакили ҳисобланадиган "Pribori oy" фирмаси (Финляндия) билан "Соғлом авлод учун" жамғармаси ўртасида скрининг тадқиқотлари ўтказиш учун реактивлар етказиб бериш юзасидан контракт тузилди. "Pribori oy" фирмаси билан тузилган 1,1 млн АҚШ доллари суммаси миқдоридаги контрактни молиялаштириш "Pribori oy" фирмаси томонидан 1 йил муддатга бериладиган фойсиз товар кредити ҳисобига амалга оширилди.

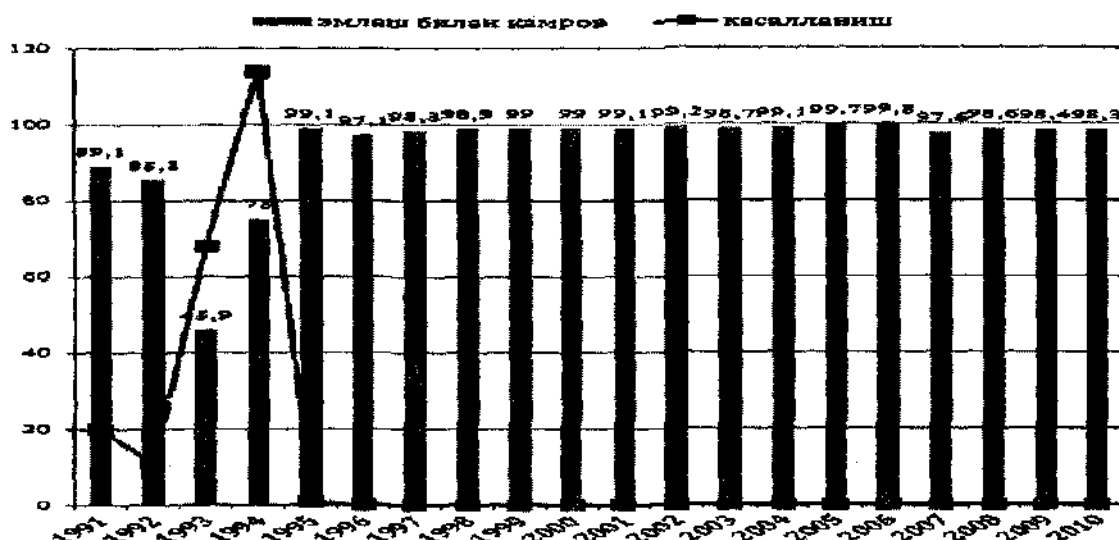
Бугунги кунда барча вилоятлар марказлари ва Тошкент шаҳрида скрининг марказлари ташкил етилди ва уларнинг фаолиятини таъминлаш учун 2010 йилнинг ўзида 4 миллион доллардан ортиқ маблағ йўналтирилди. 2010 йилда 116 минг нафардан зиёд бўлажак она скрининг марказларида тиббий кўрикдан ўтказилди.

АҚШнинг "Амери Керз" халқаро хайрия ташкилоти орқали жорий йилнинг 13 апрелида қиймат 20822 АҚШ долл. миқдоридаги 550 донa ногиронлик аравачалари қабул қилиниб, республиканинг барча туман, қишлоқ ва шаҳарларида яшовчи кам таъминланган ва ногирон болаларга тарқатилди. Шунингдек, 2010 йил мобайнида 9 556 нафар туғиш ёшидаги аёлларга "Амери Керз" халқаро ташкилоти томонидан мурувват ёрдами сифатида тақдим этилган таркибида фолели кислотаси мавжуд бўлган 5 921 кўти "Пренатал" поливитамиини тарқатилди.

Бундан ташқари, тиббий текширувдан ўтказилган ва соғломлаштириш мақсадида қишқи оромгоҳларга жалб қилинган болажонларга мунтазам равишда Германиянинг "Фриденсдорф Интернейшнл" халқаро ташкилоти томонидан мурувват ёрдами сифатида келтирилган 8830 донa "Изотоник" мултивитамиинлари тарқатилди. 2010 йилда 612000 минг АҚШ долл. қийматидаги 22 млн. доза полиомиелит, 1млн. 876 минг доза пентавалент вакциналари ва 425минг доза КПК вакцинаси сотиб олинди, вилоятларга тарқатилди. Ноябр ойида 300 доза КПК, 300 доза ВГВ Туркиянинг ТИКА орқали мурувват ёрдами 1 млн.800 минг АҚШ долл. олинди. 2010 йилда 2 ёшгача бўлган болаларни бошқарилувчи юқумли касалликларга қарши эмлаш билан камраб олиш 99,0 фоизга бажарилди.

Ўзбекистон Республикасида 1991-2010 йилларда полиомиелит касаллиги бўйича эпидемиологик вазият ва 2 ёшгача бўлган болаларни полиомиелитга қарши эмлаш кўрсаткичлари

10-слайд

Амалга оширилган чора-тадбирлар натижасида кейинги ўн йилда мамлакатимизда оналар ўлими коэффициентси 33,1 промилледан 19,7 промиллега, болалар ўлими коэффициентси эса 18,9 промилледан 10,1 промиллега тушди. Туғма ва ирсий касалликлар билан туғиладиган болалар сони қарийб икки баробар камайди.

2010 йилнинг ўзида 32 номдаги янги дори препаратларини ишлаб чиқариш ўзлаштирилди ва бу 2009 йилга қараганда 23 фоизга кўпдир. 2010 йилда стационар тиббиёт муассасаларида қўшимча равишда 1 минг 630 та ёки 2009 йилга нисбатан қарийб 2,5 марта кўп даволаниш ўринлари фойдаланишга топширилди. Хисобот даврида соқлиқни сақлаш соҳасини ривожлантириш учун жами 2 триллион сўмдан ортиқ маблағ йўналтирилди, бунинг 1 триллион 700 миллиард сўми бюджет маблағларидир.

Қишлоқ жойларида қулай ва барча коммунал хизмат шароитларига эга бўлган яқка тартибдаги турар-жойларнинг қурилгани

1-слайд

Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотлар жараёнида қишлоқ аҳолисининг турмуш даражасини юксалтиришга, қишлоқларимиз қиёфасини ўзгартиришга, жаҳон андозаларига мос келувчи замонавий архитектура ва дизайн асосда барпо этиладиган, барча қулайликлар ва коммуникация тизимларига эга бўлган шинам уй-жойлар барпо этишга, ижтимоий соҳа ва ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

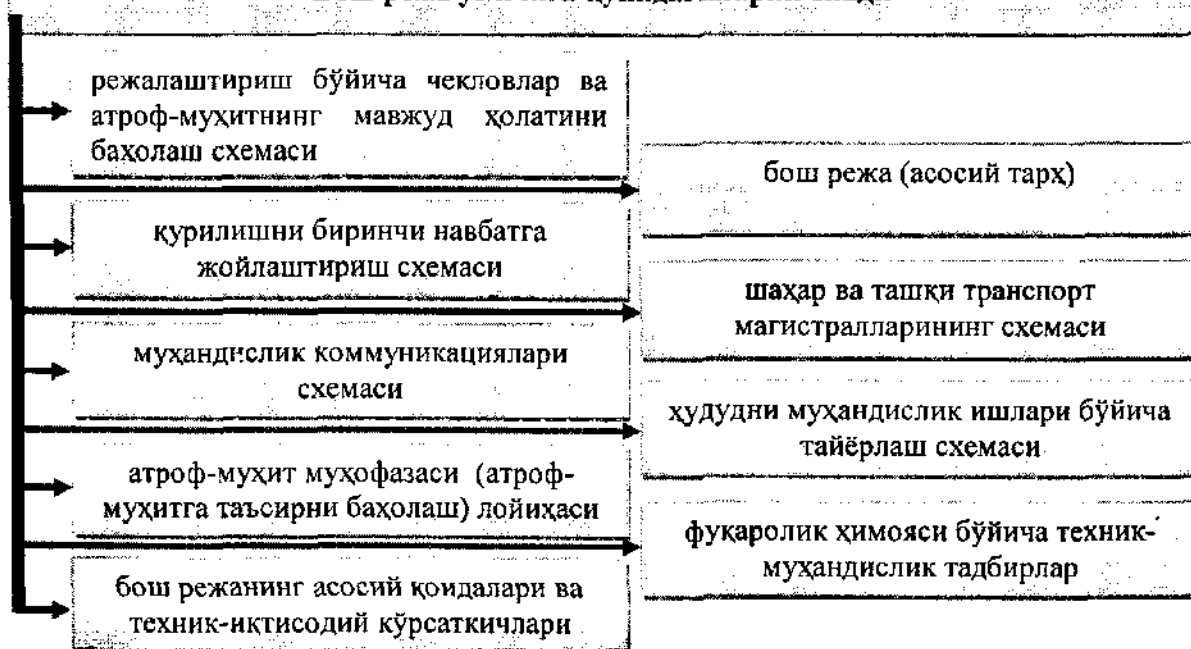
Маълумотларга кўра Ўзбекистон Республикаси аҳолисининг 18,3 миллион нафари ёки 70,4 фоизи қишлоқда, 7,7 миллион нафари ёки 29,6 фоизи шаҳарда истиқомат қилади.

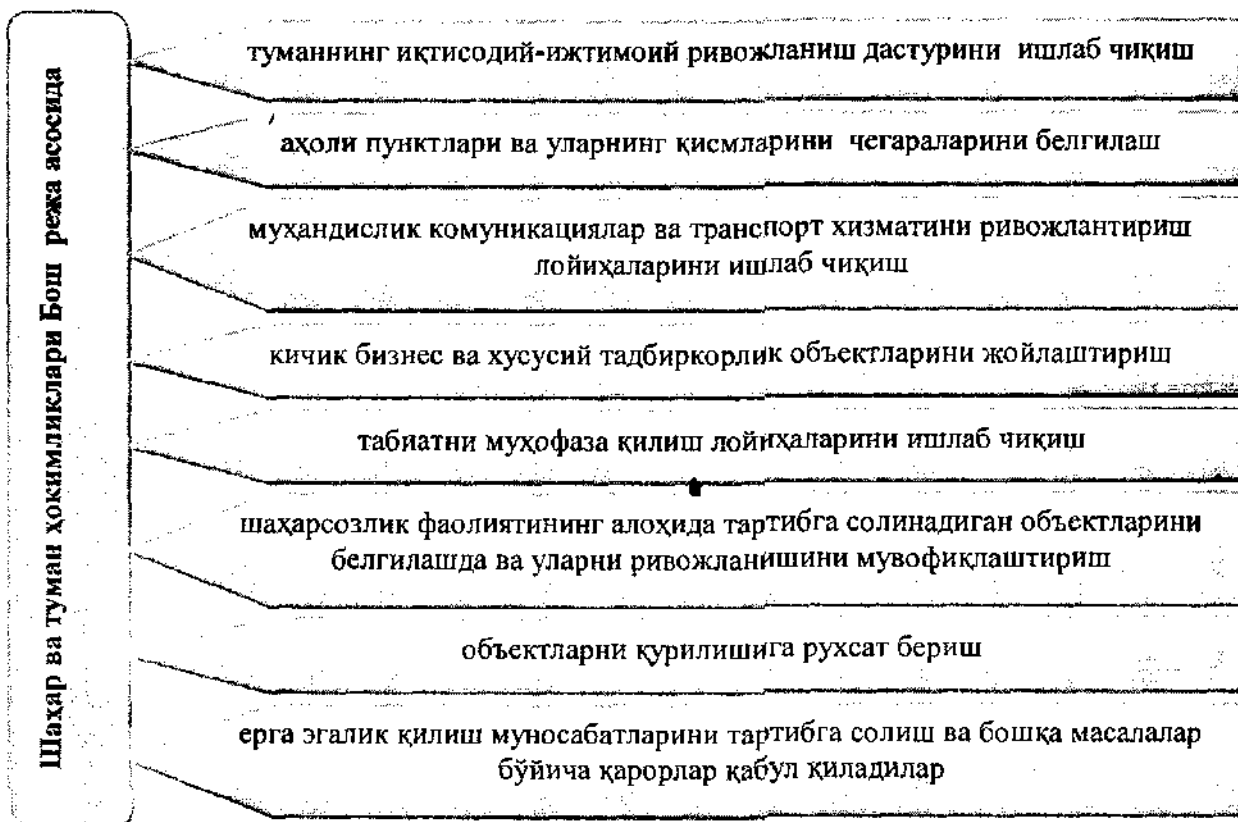
Аҳоли яшаш жойининг бош режаси — узоқ муддатли ижтимоий-иқтисодий дастурлар, республикани ва унинг минтақаларини ривожлантириш прогнозлари, туманни режалаштириш схемалари ёки лойиҳалари асосида ишлаб чиқилади, аҳоли яшаш жойларини ривожлантиришнинг асосий йўналишларини ва чегараларини, улар ҳудудининг функционал вазифасини ва қурилишни зоналаштиришни, муҳандислик, транспорт ижтимоий инфратузилмасини комплекс ривожлантиришни, ҳудудларни ўзлаштиришнинг навбатма-навбатлигини, тарихий-маданий мерос объектларини сақлашга, экологик ва санитария ҳолатига қўйиладиган талабларни белгилаб беради.

Қишлоқ аҳоли пунктларининг тоифаланиши

Аҳоли пунктларининг тоифаси	Аҳоли Сони	Аҳоли пунктларининг сони	Жамига нисбатан фоизда
Кичик аҳоли пунктлари	100 дан 1000 кишигача	5882	49,7
Ўртача аҳоли пунктлари	1000 дан 3000 кишигача	4511	38,2
Катта аҳоли пунктлари	3000 дан 5000 кишигача	1052	8,9
Йирик аҳоли пунктлари	5000 кишидан ортиқ	375	3,2
Жами:		11820	100

Бош режа ўз ичига қуйидагиларни олади

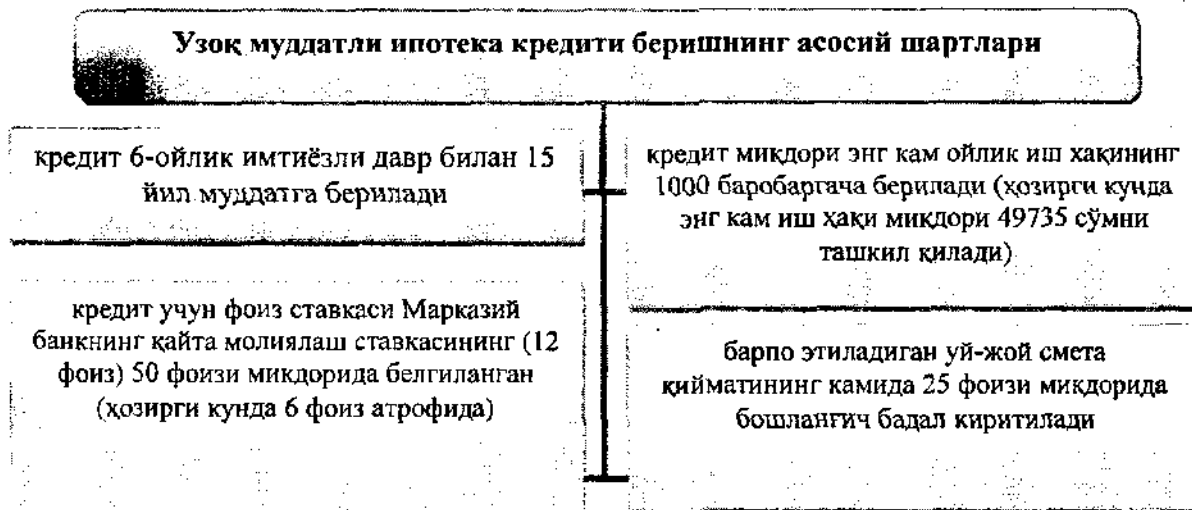
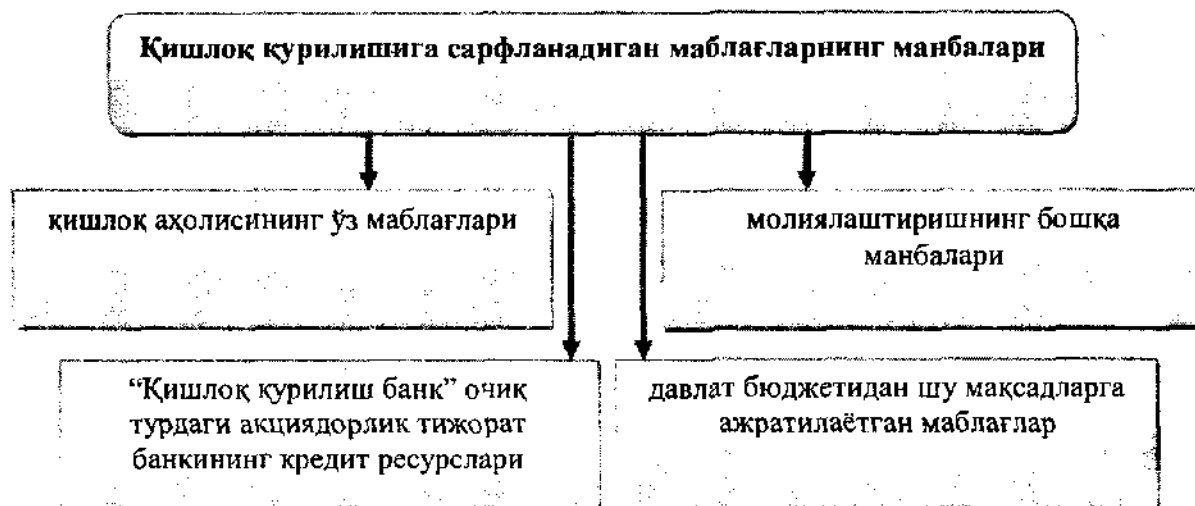

Қишлоқларнинг умумий сони	→	11620 та
Бош режа асосида	→	7371 та ёки 62 %
Бош режаси эскирган	→	3982 та ёки 34 %
Бош режаси яроқсиз	→	467 та ёки 4 %

2010 йили мамлакатимизнинг барча 159 та қишлоқ туманида намунавий лойиҳалар бўйича тайёр ҳолда топшириш шарти билан 6 800 та уй-жой барпо этилди.

Ушбу мақсадларга қарийб 430 миллиард сўм миқдоридаги капитал қўйилмалар, жумладан, 250 миллиард сўмдан ортиқ узоқ муддатли имтиёзли кредитлар йўналтирилди. Бу маблағ 2009 йилга нисбатан 9 баробар кўпдир.

Кредит ажратиш тартиби (мисол тариқасида), минг сўмда

Уй-жойнинг якуний қурилиш нархи	Қурилатган уй-жойнинг 25 фоиз доирасида бошланғич бадал суммаси	Қўп билан ажратиладиган кредит суммаси	Уй-жой эгаси томонидан уйни қабул қилгунга қадар тўланадиган қолдиқ суммаси	Кредитга лаёқати (қарз олувчи/биргаликда қарз олувчилар билан бирга ойлик даромадлари) Оддий усулда	Кредитга лаёқати (қарз олувчи/биргаликда қарз олувчилар билан бирга ойлик даромадлари) Аннуитет усулда

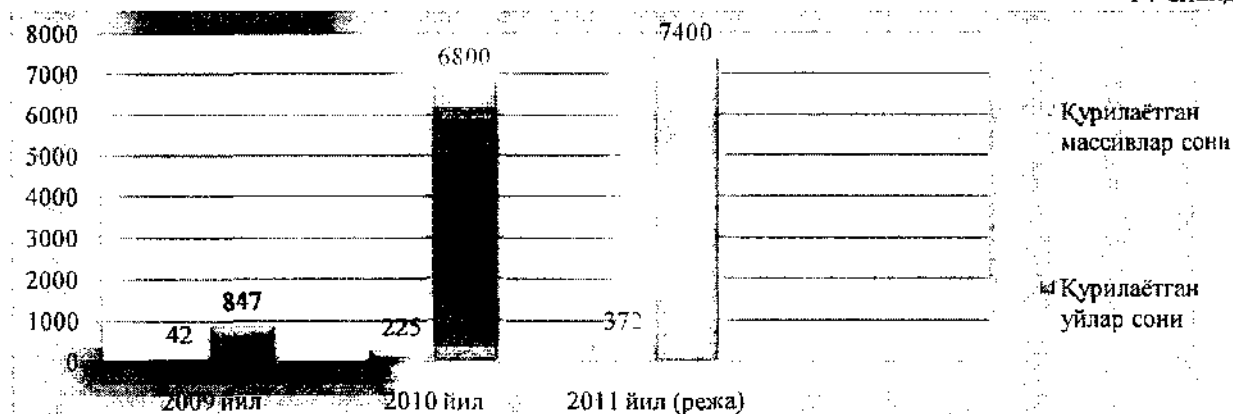
Бугунги кунда "Қишлоққурилишинвест" инжиниринг компанияси томонидан қурилаётган замонавий ва шинам уй-жойларнинг қиймати режа-ҳажм кўрсаткичлари яхшиланиб бормоқда. Масалан, 2009 йилда 4 хонали замонавий уй-жойнинг умумий майдони 133,3, турар-жой майдони 62,6 м²ни ташкил этиб, умумий қиймати 64,0 млн. сўмга ва 1 м² нархи 590,9 минг сўмга тенг бўлган бўлса, 2011 йилда уй-жойнинг умумий майдони 153,5 (фарқи 20,2 м²), турар жой майдони эса 78,8 м²ни (фарқи 16,2 м²) ташкил этиб, умумий қиймати 76,1 млн. сўмни ва 1 м² нархи 495,4 минг сўмни (фарқи -70,4 минг сўм) ташкил этди.

**4 хонали уй-жойларнинг 2009-2011 йиллардаги асосий кўрсаткичлари
солиштирма таҳлили**

№	Кўрсаткичлар	Ўлчов бир.	4 хонали уй-жой			2009-2010	2010-2011
			2009 Йил	2010 Йил	2011 Йил	йилга нисбатан фарқи	йилга нисбатан фарқи
Режа-ҳажм кўрсаткичлари							
1.	Қурилишнинг умумий майдони	м ²	133,3	133,3	153,5	0,0	20,2
2.	Турар – жой майдони	м ²	62,6	62,6	78,8	0,0	16,2
3.	Қурилиш ҳажми	м ³	549,0	549,0	940,0	0,0	391,0
4.	Шипининг баландлиги	м	3,0	3,0	3,2	0,0	0,2
Қиймат кўрсаткичлари							
5.	Умумий қиймати	млн. сўм	64,0	61,3	76,1	-2,7	14,8
6.	1 м ² қиймати	минг сўм	590,9	565,8	495,4	-25,1	-70,4

**Қурилиш материаллари ишлаб чиқаришни ривожлантириш дастурига асосан
қурилиб ишга туширилди**

→	йилига 282 млн. дона ғишт ишлаб чиқарадиган 59 та ғишт заводи
→	цемент ишлаб чиқарадиган 2 та мини завод
→	йилига 2 млн. кв.м гипсакартон ишлаб чиқарадиган 4 та завод
→	йилига 100 минг кв.м металл ва полимер черепица ишлаб чиқарадиган 7 та завод
→	қурук қурилиш қоришмалари ишлаб чиқарувчи 5 та цех
→	газобетон ва кўпикбетон ишлаб чиқарувчи 8 та цех

Курилатган уй-жойлар тўғрисида маълумот

Курилиш объектлари бўлиб бориладиган йиллар	Массивлар сони	Уйлар сони	Курилиш хажми (миллион м²)	Курилиш қиймати (миллион сўм)	Шу жумладан		
					аҳоли маблағи ҳисобидан (миллион сўм)	аҳоли маблағи улуши (%)	ажратилган имтиёзли кредит ҳисобидан (миллион сўм)
2009 йил	42	847	100,6	50 696,0	19 235,0	37,9	31 461,0
2010 йил	225	6 800	809,7	428 980,8	169 516,1	39,5	256 172,7
2011 йил	372	7 400	1 134,4	576 509,3	208 470,3	36,1	368 039,0
Жами		15 047	2 044,6	1 056 186,1	397 221,8		655 672,9

Меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлаш бўйича амалга оширилган ишлар

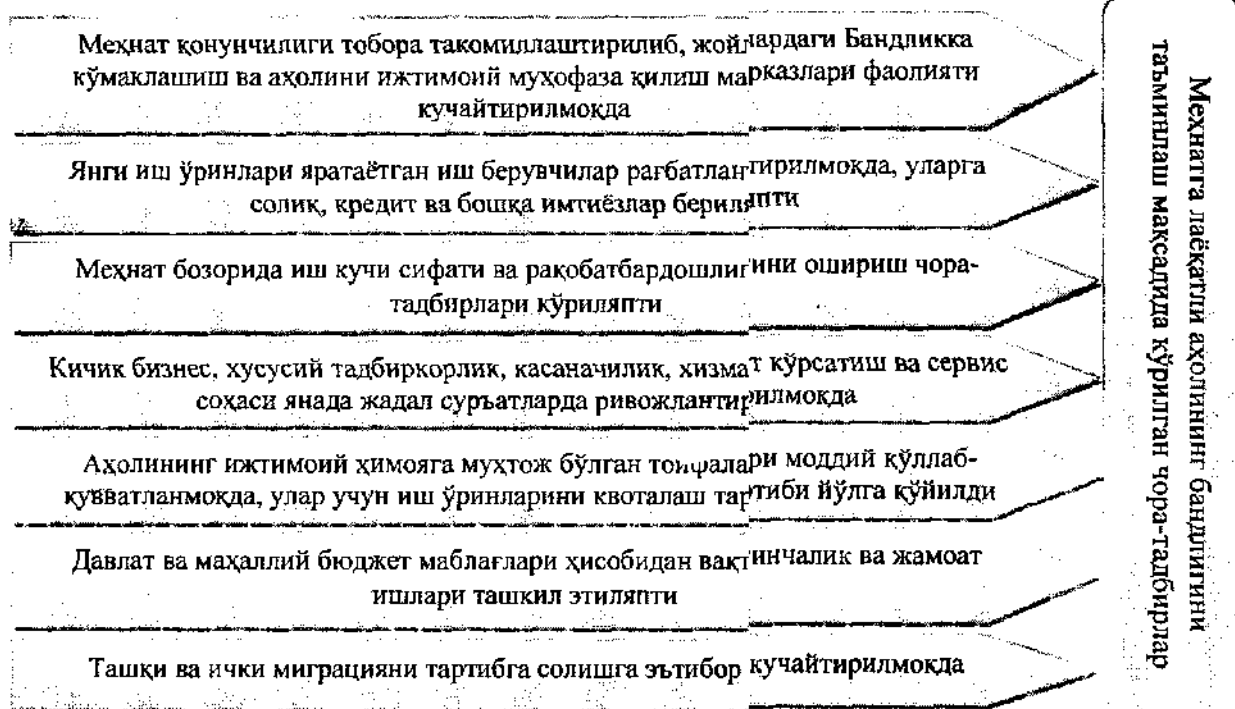
Меҳнатга лаёқатли аҳоли бандлигини таъминлаш тизими

Меҳнат қонунчилиги, Бандликка қўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари

Касбга йўналтириш, касбий тайёргарлик, малака ошириш, қайта тайёрлаш тизими

Ижтимоий ҳимоя (энг кам иш ҳақини белгилаш, иш жойларини квоталаш, ишсизларга нафақа тўлаш)

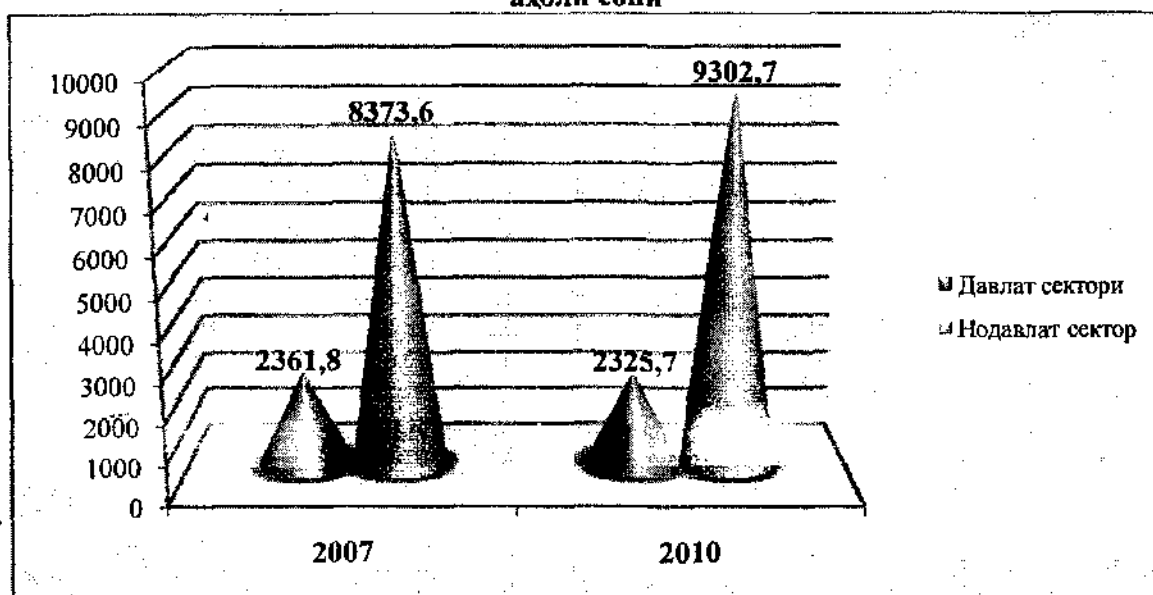
Янги иш ўринлари яратишни қўллаб-қувватлаш

Ўзбекистон Республикасида меҳнат ресурслари ва аҳоли бандлиги динамикаси* (минг киши)

Кўрсаткичлар	Йиллар					2010 йилда 2005 йилга нисбатан ўзгариши, %
	2005	2006	2008	2009	2010	
Жами аҳоли сони	26167,0	26488,2	27555,3	28000,8	28466,4	108,7
Меҳнат ресурслари сони	14453,2	14816,5	15644,9	16123,6	16504,2	114,2
Шундан:						
Иқтисодий фаол аҳоли сони	10224,0	10492,5	11603,1	11929,2	12286,6	120,1
Иш билан банд бўлган аҳоли сони	10196,3	10467,0	11035,4	11327,7	11628,4	114,0
Иқтисодий нофаол аҳоли сони	4229,2	4324,0	4041,8	4186,4	4217,6	99,7

Иқтисодиётнинг нодавлат ва давлат секторларида иш билан банд бўлган аҳоли сони

2007-2010 йиллар давомида иқтисодиётнинг нодавлат секторидаги бандларнинг ўртача сони 11,1 фоизга ортган, аксинча давлат секторида банд бўлганлар сони 1,6 фоизга камайган. Шу билан бирга, таҳлил қилинаётган йилларда давлат секторида банд бўлганлар улуши 22,1 фоиздан 20,0 фоизгача камайган, аксинча нодавлат секторда бандлар улуши 77,9 фоиздан 80,0 фоизгача ортган.

Аҳоли бандлигини иқтисодиёт тармоқлари бўйича тақсимоти (фоиз ҳисобида)

Иқтисодиёт тармоқлари	2008 йил	2009 йил	2010 йил
Жами банд бўлганлар	100,0	100,0	100,0
шундан:			
саноатда	13,4	13,4	13,2
қишлоқ ва ўрмон хўжалигида	27,6	26,7	25,5
қурилишда	8,5	8,9	9,1
транспорт ва алоқада	5,0	5,1	5,2
савдо ва сотиқ, умумий овқатланиш, ташвишланиш	10,3	10,5	10,7
турар жой коммунал хўжалиги ва аҳолига номанций хизмат кўрсатиш турларида	3,3	3,4	3,5
сўғлиқли сақлаш, жисмоний тарбия ва ижтимоий таълимда	7,6	7,6	7,6
таълим, маданият, санъат, фан ва илмий хизмат кўрсатишда	13,9	13,9	13,9
бошқа соҳаларда	10,5	10,5	11,2

2010 йилда Бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари (БК ва АЙМКМ) томонидан банд бўлмаган аҳолига хизмат кўрсатиш турлари (минг киши)

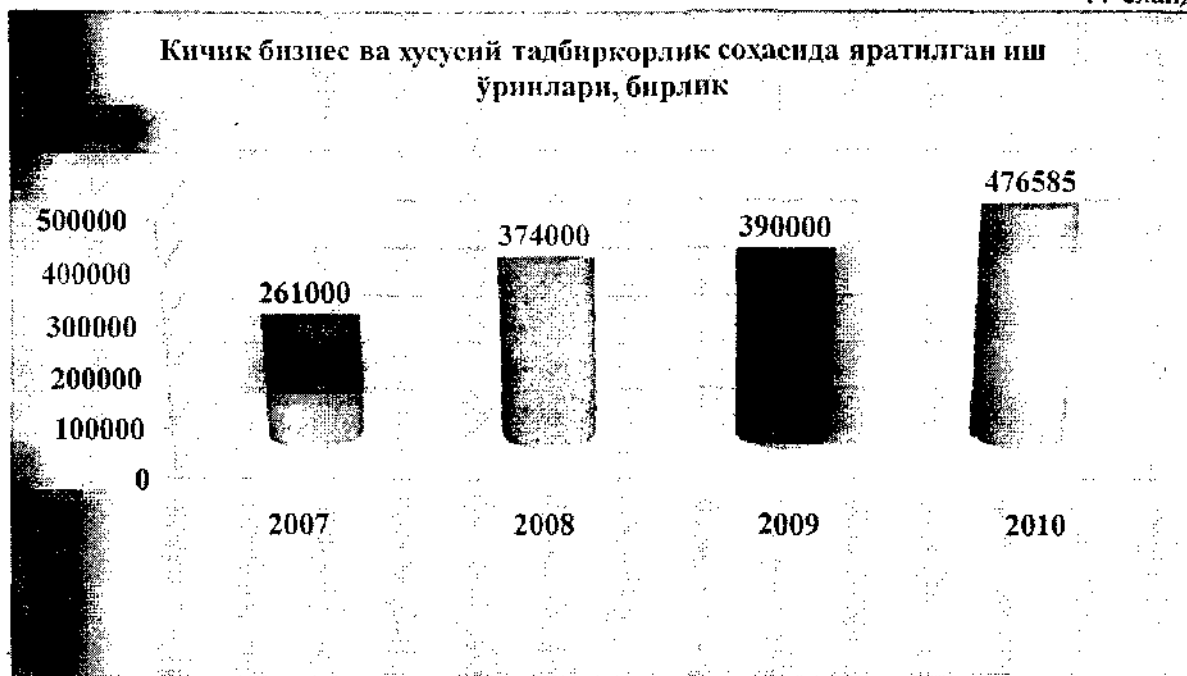
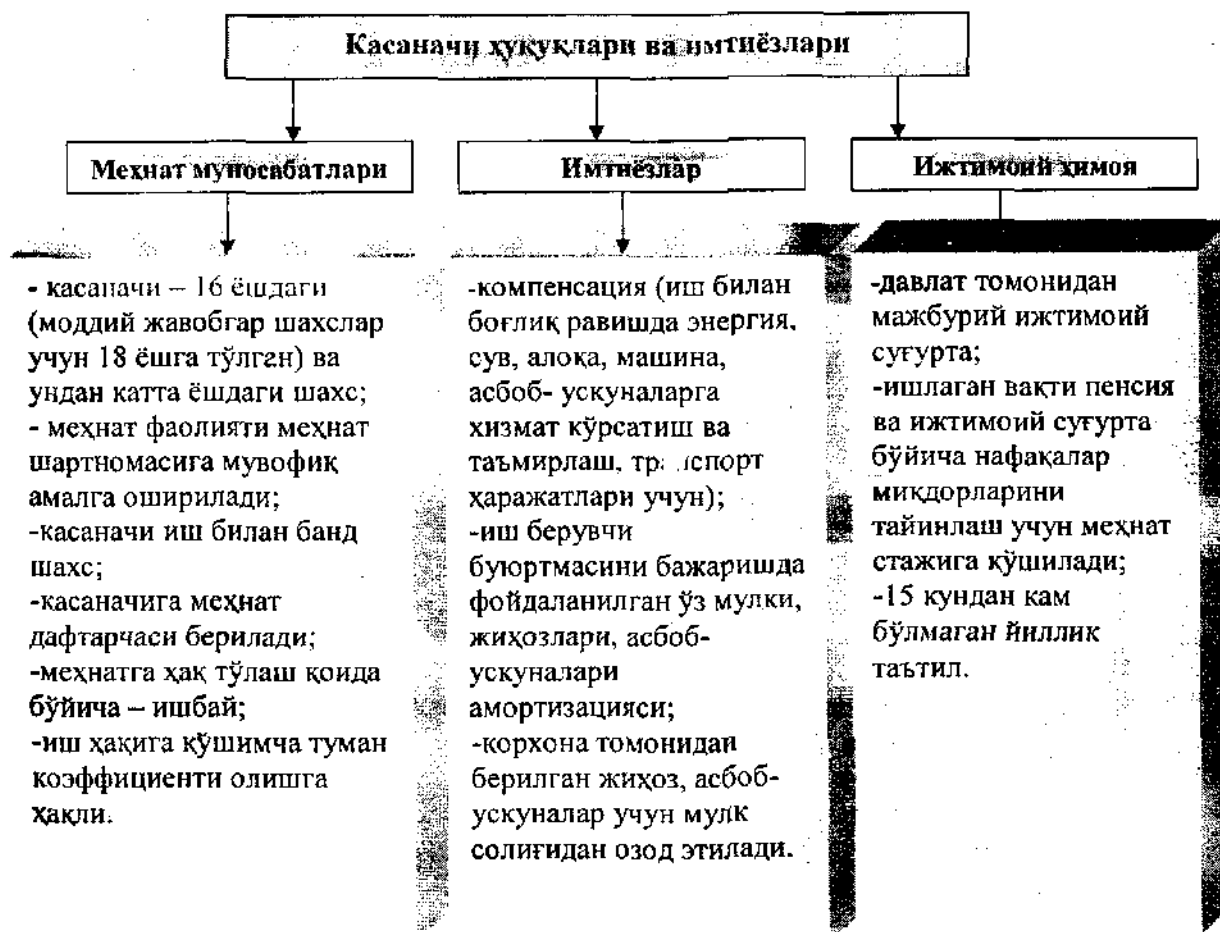
Худудлар номи	БК ва АЙМКМ га мурожаат қилганлар	БК ва АЙМКМ йўллапмаси билан ишга жойлашганлар	Қайта ўқишга юборилганлар	Жамоат ишларига жалб қилинганлар	Ишсизлик нафақаси тайинланганлар
Ўзбекистон Республикаси	658,3	566,3	16,8	46,6	32,1
Қорақалпоғистон Республикаси	47,3	43,0	0,4	5,0	5,2
Вилоятлар:					
Андижон вилояти	55,1	49,3	1,5	2,4	1,4
Бухоро вилояти	39,8	31,7	1,3	3,6	1,6
Жizzax вилояти	32,5	28,0	0,3	2,1	0,9
Қашқадарё вилояти	58,9	52,2	0,7	3,2	2,1
Навоий вилояти	30,3	26,8	1,1	1,6	2,1
Наманган вилояти	58,9	49,9	0,5	4,1	2,4
Самарқанд вилояти	64,4	59,0	0,7	3,2	1,2
Сурхондарё вилояти	38,0	32,9	2,3	2,3	0,4
Сирдарё вилояти	20,9	17,7	0,7	1,0	1,7
Тошкент вилояти	43,3	39,2	0,6	2,6	3,4
Фарғона вилояти	76,7	66,6	1,1	6,7	0,7
Хоразм вилояти	46,1	32,1	0,7	4,2	2,4
Тошкент шаҳар	46,2	38,0		4,1	

2010 йилда Ўзбекистонда яратилган иш ўринлари сони, бирлик

Т/р	Иш ўринлари	Сони
	Барча йўналишлар бўйича яратиладиган янги иш ўринлари, жами (иш ўрни)	950 001
	шу жумладан:	
1.	Янги ишлаб чиқариш объектларини ишга тушириш, мавжуд корхоналарни кенгайтириш ва қувватларни янгилаш	56 316
2.	Кичик корхоналар ва микрофирмаларни ташкил қилиш	347 408
	шундан:	
2.1.	Саноатда	52 882
2.2.	қурилиш-пудрат ишларини кенгайтириш, жумладан уй- жой қурилиши ва таъмирлаш	43 632
3.	Якка тартибдаги тадбиркорликни ривожлантириш	129 177
4.	Уй меҳнатининг барча шаклларини ривожлантириш	207 972
4.1.	шу жумладан, корхоналар билан кооперацияда меҳнат шартномалари асосида касаначилик	62 518
5.	Фермер хўжаликларини ривожлантириш (паррандачилик, чорвачилик, балиқчилик ва бошқалар)	127 732
6.	Ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш	61 320
7.	Ишламасдан турган корхоналар фаолиятини тиклаш	8 889
8.	Бозор инфратузилмасини ривожлантириш	11 187

**«Баркамол авлод йили» давлат дастурини амалга
ошириш бўйича қилинган ишлар кўлами**

1-слайд

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 27 январда “Баркамол авлод йили” Давлат дастури тўғрисида”ги қарори қабул қилинди ва уни амалга ошириш учун 11 та устувор йўналиш ва вазифалар белгилаб берилди. Бу масала бўйича тузилган Республика комиссиясига “Баркамол авлод йили” Давлат дастури бажарилишини ташкил этиш ва унинг ижроси мониторингини амалга ошириш вазифаси юклатилди. Ўсиб келаётган авлодни ҳар томонлама баркамол этиб тарбиялаш дастурида белгиланган улкан ва кенг кўламли вазифалар концептуал характерга эгаллиги билан ажралиб туради.

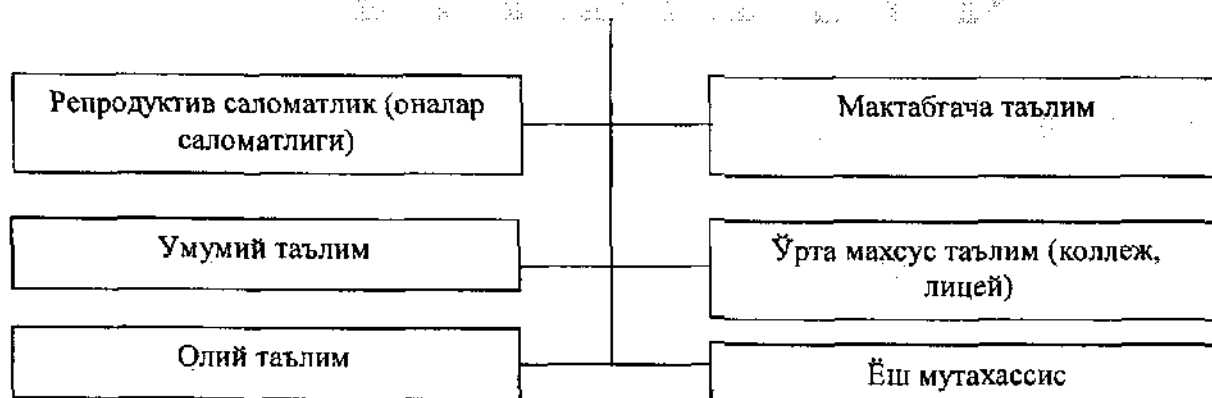
2-слайд

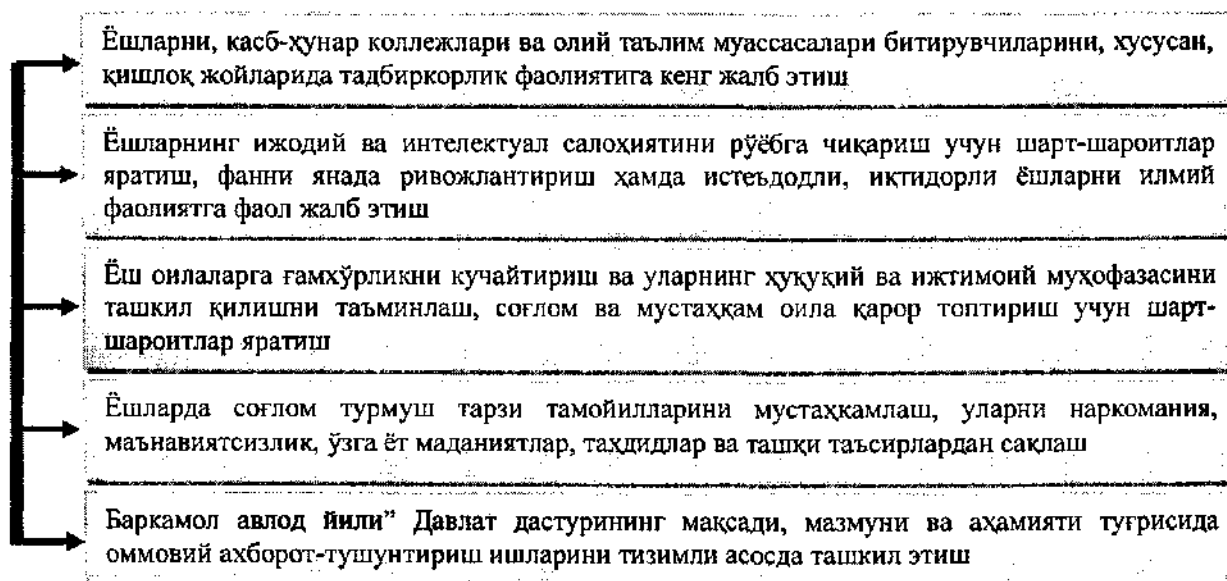
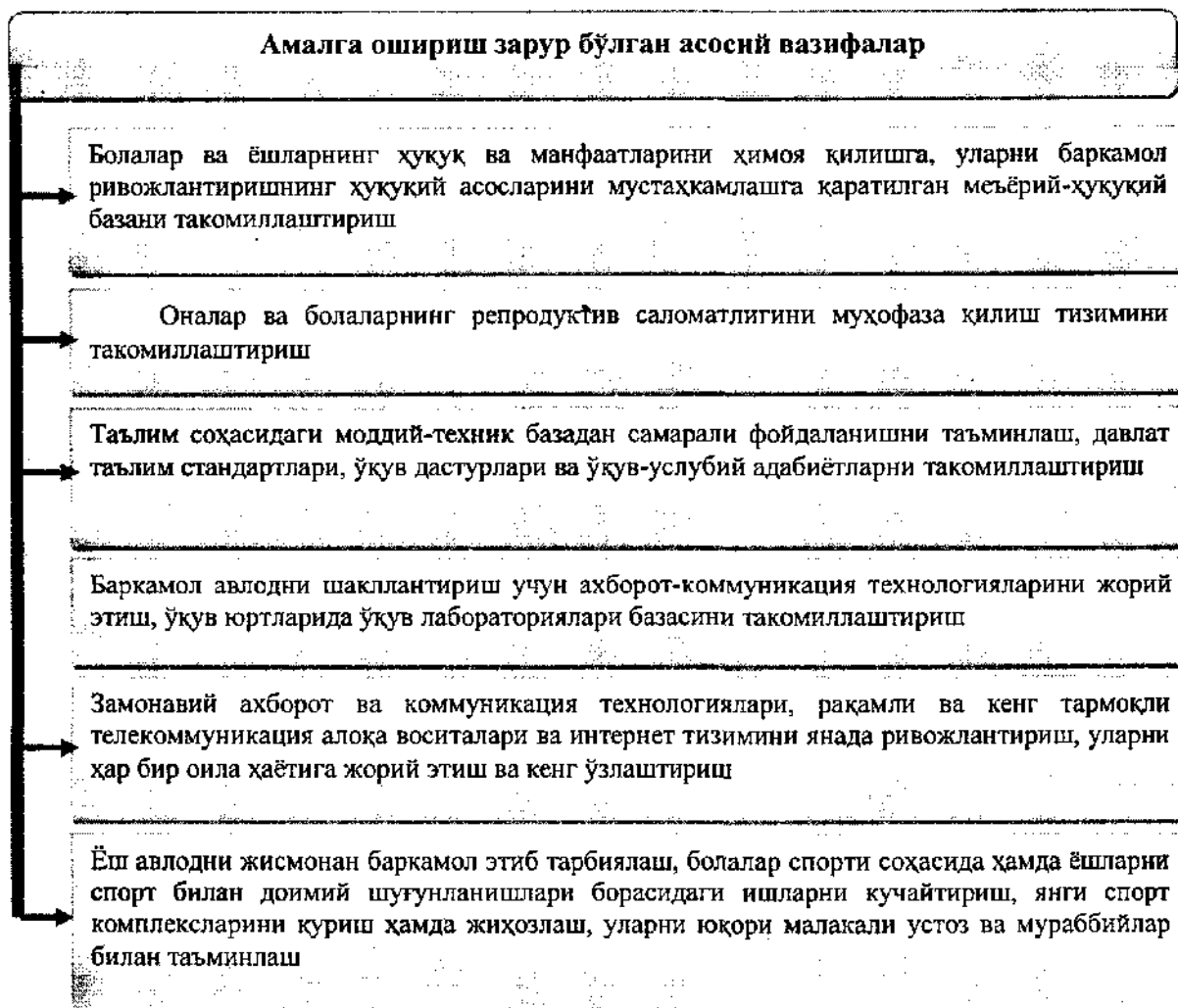
«Баркамол авлод йили» давлат дастурининг мақсади

Мамлакатимизда соғлом ва баркамол авлодни тарбиялаш, ёшларнинг ўз ижодий ва интеллектуал салоҳиятини рўёбга чиқариши, мамлакатимиз йигит-қизларини XXI аср талабларига тўлиқ жавоб берадиган ҳар томонлама ривожланган шахслар этиб вояга етказиш учун зарур шарт-шароитлар ва имкониятларни яратиш бўйича кенг кўламли аниқ йўналтирилган чора-тадбирларни амалга ошириш.

3-слайд

**“Баркамол авлод йили” Давлат дастурининг
кўламини ва қамрови**

«Кооп-кооп» («Биргаликда ўқиймиз») техникасини ўтказиш қондаси

Фаолият босқичлари	Таълим берувчи	Фаолият мазмуни	Таълим олувчи
1.	Турли хил ўзлаштириш даражаларига эга булган, 3 ва 5 кишидан иборат кичик гуруҳларни ташкил қилади		
2.	Хар бир гуруҳга бутун ўқув гуруҳи ишлаши лозим бўлган, мавзунинг бир бўлаги бўлиб ҳисобланган, битта топшириқ беради. Эксперт варақаларини таркатади.	Гуруҳ аъзолари ўзаро топшириқларни бўлиб олишади.	
3.	Топшириқнинг муваффақиятли бажарилишини ва муомала маданиятини назорат қилади.	3.1. Ҳамма топшириқни мустақил бажаради, мавзулар бўйича мустақил ишлайди. 3.2. Гуруҳ аъзоларининг кичик маърузаларини тинглайди. Умумий маъруза тайёрланади. Маърузани ўқиш учун спикер тайинланади.	
4.	Гуруҳларда иш якунланишини ва иш натижаси тақдим этилишини эълон қилади.	Гуруҳ-спикери маърузанинг тақдиротини ўтказади.	
5.	Натижаларни таҳлил қилади ва баҳолайди, голиб гуруҳларни аниқлайди.		

Ўқув топшириғи №1

Транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган лойиҳалар

1. Мамлакатимиз транспорт инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган ишларни ёритинг.
2. 2010 йилда мамлакатимизда халқаро логистика марказларини ривожлантириш бўйича амалга оширилган чора-тадбирларнинг натижаларини кўрсатинг.
3. Ўзбекистон Республикасида ахборот-коммуникация технологияларини амалиётга татбиқ этишнинг жорий ҳолатини тушунтиринг.

Эслатма: (1) топшириқларни ёритишда ўқув материалларидан фойдаланинг; (2) топшириқ натижаларини схема, расм ва жадвал кўринишида расмийлаштиринг.

Ўқув топшириғи №2

2010 йилда касб-хунар коллежлари ва академик лицейларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича якунига етказилган дастурлар.

1. Касб-хунар коллежлари ва академик лицейларни ривожлантиришнинг ҳуқуқий асосларини ва узлуксиз таълим турларини ёритинг.
2. Академик лицейлар ва касб-хунар коллежларини қуриш ва қайта таъмирлаш бўйича амалга оширилган ишлар қўламини ҳақида маълумот беринг.
3. Ушбу тизимда меҳнат қилаётган педагоглар салоҳияти, моддий техник таъминоти ва чоп этилган дарсликлар ва ўқув қўлланмалар тўғрисида маълумот беринг.

Эслатма: (1) топшириқларни ёритишда ўқув материалларидан фойдаланинг; (2) топшириқ натижаларини схема, расм ва жадвал кўринишида расмийлаштиринг.

Ўқув топшириғи №3

2010 йилда соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилиш ва ушбу тизимда амалга оширилган дастурлар.

1. Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш учун қабул қилинган Давлат дастури ва унинг аҳамиятини ёритинг.
2. Соғлиқни сақлаш тизимида халқаро ҳамкорлик муносабатларини тшунтиринг.
3. 2005 йилга мўлжалланган "Сихат-саломатлик" йили давлат дастурининг мазмуни ва моҳияти тўғрисида маълумот беринг.

Эслатма: (1) топшириқларни ёритишда ўқув материалларидан фойдаланинг; (2) топшириқ натижаларини схема, расм ва жадвал кўринишида расмийлаштиринг.

Ўқув топшириғи №4

Қишлоқ жойларида қулай ва барча коммунал хизмат шаронтиларига эга бўлган якка тартибдаги турар жойларнинг қурилганлиги.

1. Қишлоқда замонавий уй-жойлар қуриш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантиришнинг ижтимоий-иқтисодий аҳамиятини ёритинг.
2. Қишлоқларни архитектура ва меъморий режалаштириш талабларига кўра лойиҳалаштириш ва қайта қуриш ҳақида маълумот беринг.
3. Қишлоқ қурилишини молиялаштириш ва имтиёзли кредитлаш тўғрисида тўлиқ маълумот беринг.

Эслатма: (1) топшириқларни ёритишда ўқув материалларидан фойдаланинг; (2) топшириқ натижаларини схема, расм ва жадвал кўринишида расмийлаштиринг.

Ўқув топшириғи №5

Меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлаш бўйича амалга оширилган ишлар.

1. Республикада меҳнатга лаёқатли аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаш ва уни ошириш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирларни ёритинг.
2. Бандликка кўмаклашувчи марказлар томонидан банд бўлмаган аҳолига кўрсатилаётган хизматлар ҳақида маълумот беринг.
3. Сўнгги йилларда меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлашнинг янги ва ноанъанавий кўринишлари тўғрисида тўлиқ маълумот беринг.

Эслатма: (1) топшириқларни ёритишда ўқув материалларидан фойдаланинг; (2) топшириқ натижаларини схема, расм ва жадвал кўринишида расмийлаштиринг.

Ўқув топшириғи №6

«Баркамол авлод йили» давлат дастурини амалга ошириш бўйича қилинган ишлар кўлами.

1. «Баркамол авлод йили» давлат дастурининг мақсади ва аҳамиятини ёритинг.
2. «Баркамол авлод йили» давлат дастурида қайд этилган асосий вазифаларни кўрсатинг ва мазмунини ёритинг.
3. «Баркамол авлод йили» Давлат дастури доирасида эришилган ютуқлар ва натижалар ҳақида маълумот беринг.

Эслатма: (1) топшириқларни ёритишда ўқув материалларидан фойдаланинг; (2) топшириқ натижаларини схема, расм ва жадвал кўринишида расмийлаштиринг.

7-илова

Гуруҳларда ишлаш ва тақдимот қилиш регламенти

1. Маълумотларни излаб топиш ва системалаштириш – 15 дақиқа
2. Маълумотларни расм, схема ва жадваллар кўринишида расмийлаштириш -5 дақиқа.
3. Топшириқ натижаларини тақдимот қилиш – 5 дақиқа (ҳар бир гуруҳ учун)
4. Талабалар томонидан берилган саволларга жавоб бериш – 3 дақиқа
5. Мавзу бўйича хулосалар қилиш – 2 дақиқа

8-илова

Назорат учун тест саволлари ва топшириқлари:

1. Мамлакатимиз иқтисодиётига киритилаётган хорижий инвестициялар асосан:
 - а) Иқтисодиётнинг стратегик тармоқларини модернизация қилиш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлаш учун жалб қилинмоқда;
 - б) Иқтисодиётнинг стратегик тармоқларини инкироздан ھимоя қилиш, йирик корхоналарни қўллаб-қувватлаш учун жалб қилинмоқда;
 - в) Экспортга йўналтирилган корхоналар имкониятини кучайтириш учун жалб қилинмоқда;
 - д) Импортёр корхоналарни қўллаб-қувватлаш ва уларнинг салоҳиятини ошириш учун жалб қилинмоқда.
2. Инкирозга қарши чоралар дастуридан кўзланган асосий мақсад:
 - а) Ўзбекистонни инкироздан олиб чиқиш;
 - б) Ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатишни кенгайтириш;
 - в) Маҳаллий ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-қувватлаш;
 - д) Молиявий-иқтисодий, бюджет, банк-кредит тизимининг узлуксиз ишлашини таъминлаш, иқтисодиётнинг реал сектори тармоқлари ва корхоналарга ёрдам кўрсатиш, аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш.
3. 2010 йилда 2009 йилга нисбатан иқтисодиётга инвестициялар киритиш ҳажми неча фоизга ўсган?
 - а) 20,5 фоизга;
 - б) 15,7 фоизга;
 - в) 24,8 фоизга;
 - д) 9,2 фоизга.

4. 2010 йилда иқтисодиётга инвестициялар киритиш ҳажми 15409,1 миллиард сўми, яъни 2009 йилга нисбатан 109,2 фозни ташкил этган бўлса, 2009 йилда иқтисодиётга киритилган инвестициялар ҳажмини аниқланг?

- a) 12531,9 миллиард сўм
- b) 15409,1 миллиард сўм
- c) 14513 миллиард сўм
- d) 5,5 миллиард доллар

5. Ўзбекистон Республикасининг 2011 йилги инвестиция дастурида барча манбалар ҳисобидан иқтисодиётга 20634,9 миллиард сўм маблағ йўналтирилиши режалаштирилмоқда. Мазкур маблағ манбаларида давлат бюджетининг улуши 4,6 фозни ташкил этмоқда. Берилган рақамлардан фойдаланиб 2011 йилда давлат бюджети ҳисобидан ажратиладиган инвестициялар ҳажмини қиймат кўринишида ҳисобланг.

- a) Қарийб 950 миллиард сўм
- b) 5409,1 миллиард сўм
- c) 2584,8 миллиард сўм
- d) 105 миллиард сўм

6. Инвестиция муҳитига ижобий таъсир кўрсатувчи омиллардан нотўғри кўрсатилган жавобни белгиланг.

- a) Сиёсий ва макроиқтисодий барқарорлик
- b) Ишлаб чиқариш учун зарур инфратузилмаларнинг мавжудлиги
- c) Малакали ишчи кучи ва хомашё базаси ва ундан фойдаланиш имкониятларнинг яратилгани
- d) Инвестицион лойиҳанинг белгиланган тартибда тасдиқланган техник иқтисодий асосининг мавжудлиги

3.1. Маърузада таълим технологияси

Машгулот вақти- 2 соат	Талабалар сони: 20 – 80 нафаргача	
Машгулот шакли	Ахборотли маъруза	
Маъруза режаси	1. Таркибий ўзгаришлар ва юксак технологияларга асосланган замонавий тармоқлар ва ишлаб чиқариш соҳаларини жадал ривожлантириш. 2. Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш. 3. Чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратиш. 4. Инфратузилма, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал равишда ривожлантириш. 5. Таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш. 6. “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ҳаётга татбиқ этиш. 7. Аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш	
Ўқув машгулотининг мақсади: 2011 йилнинг муҳим устувор йўналишлари тўғрисидаги билимларни шакллантириш.		
Педагогик вазифалар:		Ўқув фаолияти натижалари:
• таркибий ўзгаришлар ва юксак технологияларга асосланган замонавий тармоқлар ва ишлаб чиқариш соҳаларини жадал ривожлантириш тўғрисида гапириб бериш; • ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш борасидаги ишларни ёритиш; • чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратиш ҳақида маълумотлар бериш; • инфратузилма, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал равишда ривожлантиришнинг асосий йўналишларини очиб бериш; • таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш бўйича маълумотларни очиб бериш; • “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик		• таркибий ўзгаришлар ва юксак технологияларга асосланган замонавий тармоқлар ва ишлаб чиқариш соҳаларини жадал ривожлантириш тўғрисида гапириб берадилар; • ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш борасидаги ишларни ёритиб берадилар; • чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратиш ҳақида гапириб берадилар; • инфратузилма, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал равишда ривожлантиришнинг асосий йўналишларини санаб берадилар; • таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш бўйича маълумотларни тушунтириб беради; • “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ҳаётга татбиқ этиш

	банди бўйича хулосалар қилади.	
3. Якуний босқич (5 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича талабаларда юзага келган саволларга жавоб беради, якунловчи хулоса қилади. 3.2. Мустақил ишлаш учун вазифа беради: (1) Инсерт техникаси асосида ўқув материалнинг 5-7 саволарини ўрганиш. Инсерт техникасидан фойдаланиш қоидасини эслатади (6-илова); назорат саволларига оғзаки жавоб бериш (7-илова).	Саволлар беради. Вазифани ёзиб олади.

1-илова

«ЎЙЛАНГ-ЖУФТЛИКДА ИШЛАНГ-ФИКР АЛМАШИНГ»

Ушбу техника биргаликдаги фаолият бўлиб, талабаларни матн устида фикрлаш, ўз ғояларини шакллантириш ва уларни ҳамкорлар ёрдамида муайян шаклда ифодалашга йўналтиради.

«ЎЙЛАНГ-ЖУФТЛИКДА ИШЛАНГ-ФИКР АЛМАШИНГ» техникасидан фойдаланган ҳолда гуруҳларда ишни ташкил этиш жараёнининг тузилиши

1. Ўқитувчи савол ва топшириқ беради: олдин ўйлаб чиқиш, сўнг қисқа жавоблар ёзиш тартибда.

2. Талабалар жуфтликларга бўлиниб, бир-бири билан фикр алмашадилар ва иккала жавобни мукаммал этган умумий жавобни ишлаб чиқишга ҳаракат қиладилар.

3. Ўқитувчи бир неча жуфтликларга ўттиз секунд давомида аудиторияга ўз ишининг қисқа якунини ифодалаб беришини таклиф қилади.

2-илова

ЎҚУВ-КЎРGAЗМАЛИ МАТЕРИАЛЛАР

Таркибий ўзгаришлар ва юксак технологияларга асосланган замонавий тармоқлар ва ишлаб чиқариш соҳаларини жадал ривожлантириш

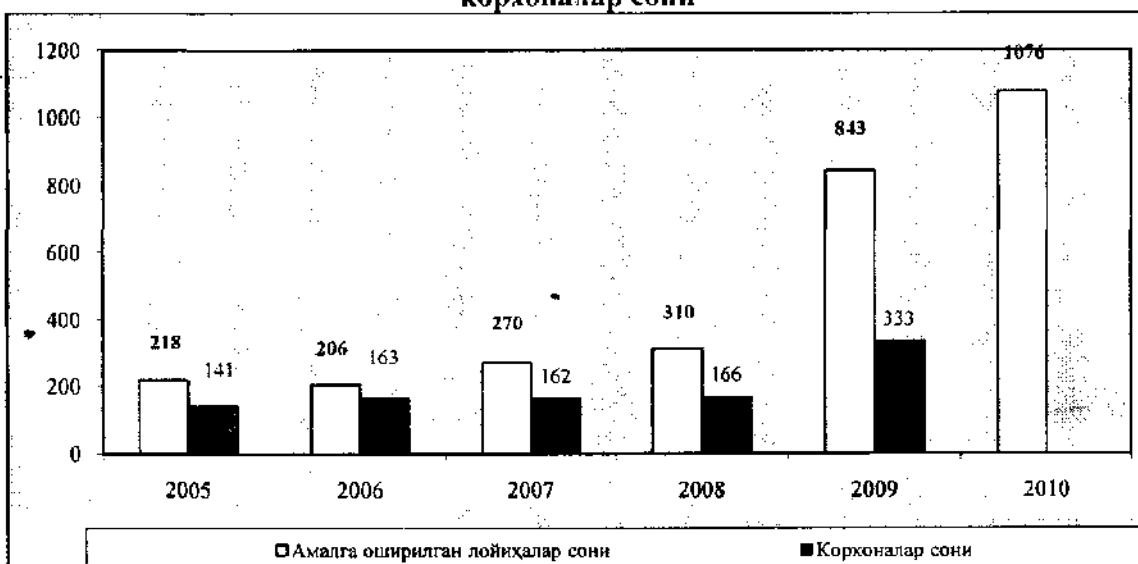
1-слайд

Маҳаллийлаштириш – импорт қилинадиган тайёр маҳсулот, бутловчи буюмлар ва материалларни мамлакатда ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш орқали унга бўлган ички талабни қондириш ва уларнинг экспортини йўлга қўйиш.

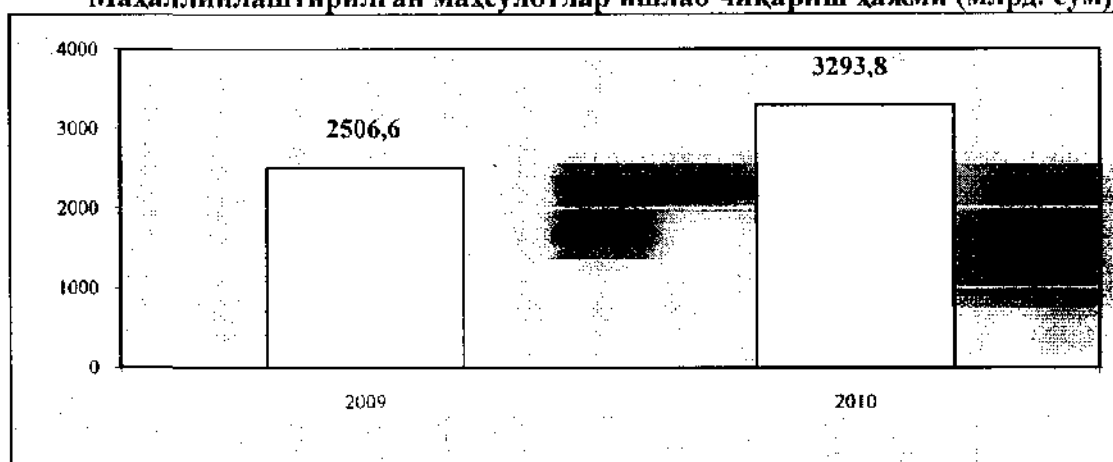
Ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш – саноат ишлаб чиқаришининг турли босқичларида импорт шаклида харид қилиш орқали қўлланиладиган деталлар, бутловчи қисмлар, ярим тайёр маҳсулотлар ва тайёр маҳсулотларни маҳаллий хом ашё ва материаллар асосида ишлаб чиқаришга ўтказиш жараёни.

Импорт ўрнини босиш самараси – маҳаллийлаштириш жараёнини амалга ошириш орқали ишлаб чиқарилган маҳсулотлар ва кўрсатилган хизматлар натижасида тежалган импорт маҳсулотлари қиймати.

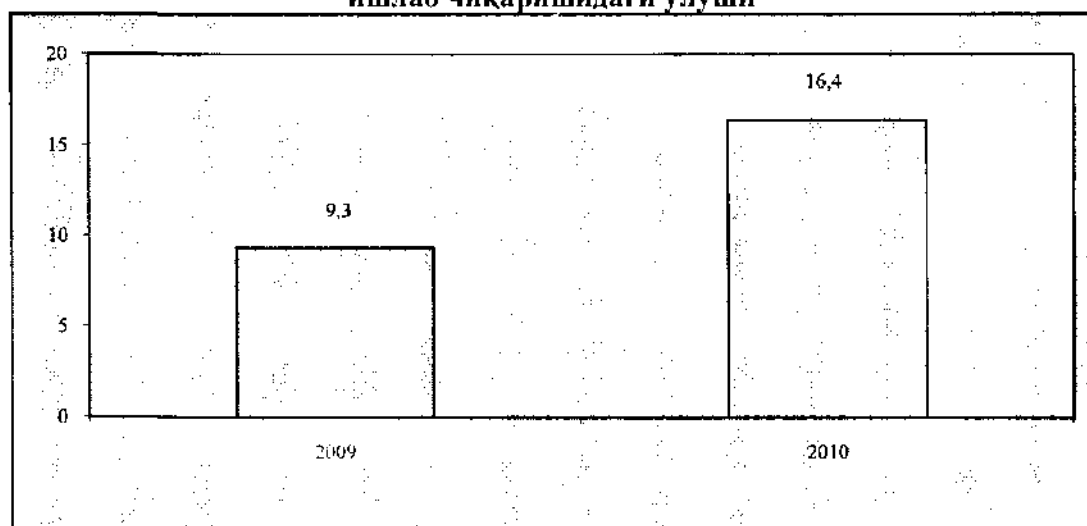
Маҳаллийлаштириш бўйича амалга оширилган ва уларга иштирок этган корхоналар сони

Маҳаллийлаштирилган маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажми (млрд. сўм)

Маҳаллийлаштирилган маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажмининг жами sanoat ишлаб чиқаришидаги улуши

Ички тармоқ ва тармоқлараро саноат кооперациясини янада ривожлантиришнинг асосий йўналишлари:

саноат корхоналарининг ички тармоқ ва тармоқлараро кооперацияси доирасида узоқ муддатли хўжалик алоқаларини шакллантириш ҳамда кенгайтириш учун зарур қонунчилик базасини ва бозор инфратузилмасини яратиш;

ускуналар, бутловчи буюмлар, хом ашё ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштиришни амалга ошираётган корхоналарнинг зарур хом ашё ва кредит захираларидан эркин фойдаланишини таъминлаш;

маҳаллий хом ашё негизида тайёр маҳсулот, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш борасида ҳар йили қабул қилинадиган Дастурларнинг саноат кооперациясини ривожлантиришдаги роли ва аҳамиятини ошириш, шунингдек дастурларга киритилган маҳаллийлаштириш лойиҳаларининг ўз вақтида бажарилиши учун ижрочиларнинг жавобгарлигини кучайтириш;

янги технологияларни ишлаб чиқиш ҳамда уларни йирик ва кичик корхоналарда жорий этиш имконини берадиган инновация лойиҳаларини қўллаб-қувватлаш ва амалга ошириш учун венчур жамғармаларини, шунингдек инфратузилма объектларини ташкил этиш.

6-слайд

Тармоқлараро ва минтақавий саноат ярмаркалари

Вилоятлар	2010 йил тузилган шартномалар ҳажми (млн.сум)
Фарғона	974
Қашқадарё	2233,6
Навоий	445
Самарқанд	2613,7
Қарақалпоғистон	414,8
Тошкент шаҳри	3354
Бухоро	2952
Жиззах	2348,4
Хоразм	2700
Сирдарё	1501,4
Сурхондарё	4675
Тошкент вилояти	8203,8
Жами	34415,7

Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржасининг 2010 йил якунилари

Вилоятлар	2009 йил (млн.сум)	2010 йил (млн.сум)
Қорақалпоғистон	1958,0	1749,3
Андижон	7450,4	12753,3
Бухоро	3649,7	7005,3
Жиззах	3886,5	6042,0
Қашқадарё	2102,5	2508,5
Навоий	2060,5	2488,5
Наманган	2099,3	5759,4
Самарқанд	5151,9	4056,8
Сурхондарё	1105,5	1574,4
Сирдарё	2427,4	537,6
Тошкент вилояти	19417,6	30230,6
Фарғона	3195,7	8486,0
Хоразм	2307,5	3177,0
Тошкент шаҳри	89103,1	139292,4
Жами	145 915	225 661

3-илова

**Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш,
иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш**

1-слайд

Ўзбекистон иқтисодиётини либераллаштириш ва модернизациялаш, ишлаб чиқариш самарадорлигини янада ошириш, иқтисодиёт тармоқларини техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлаш ҳамда иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш борада амалга оширилаётган ишлар асосан қуйидаги меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар ёрдамида бажарилмоқда:
тармоқларини техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлаш ҳамда иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 1 июндаги "2007-2011 йиллардаги даврда қурилиш материаллари саноати корхоналарини модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш дастури тўғрисида"ги Қарори

2009-2012 йилларга мўлжалланган Ўзбекистон Республикасида қурилиш чоралар дастури

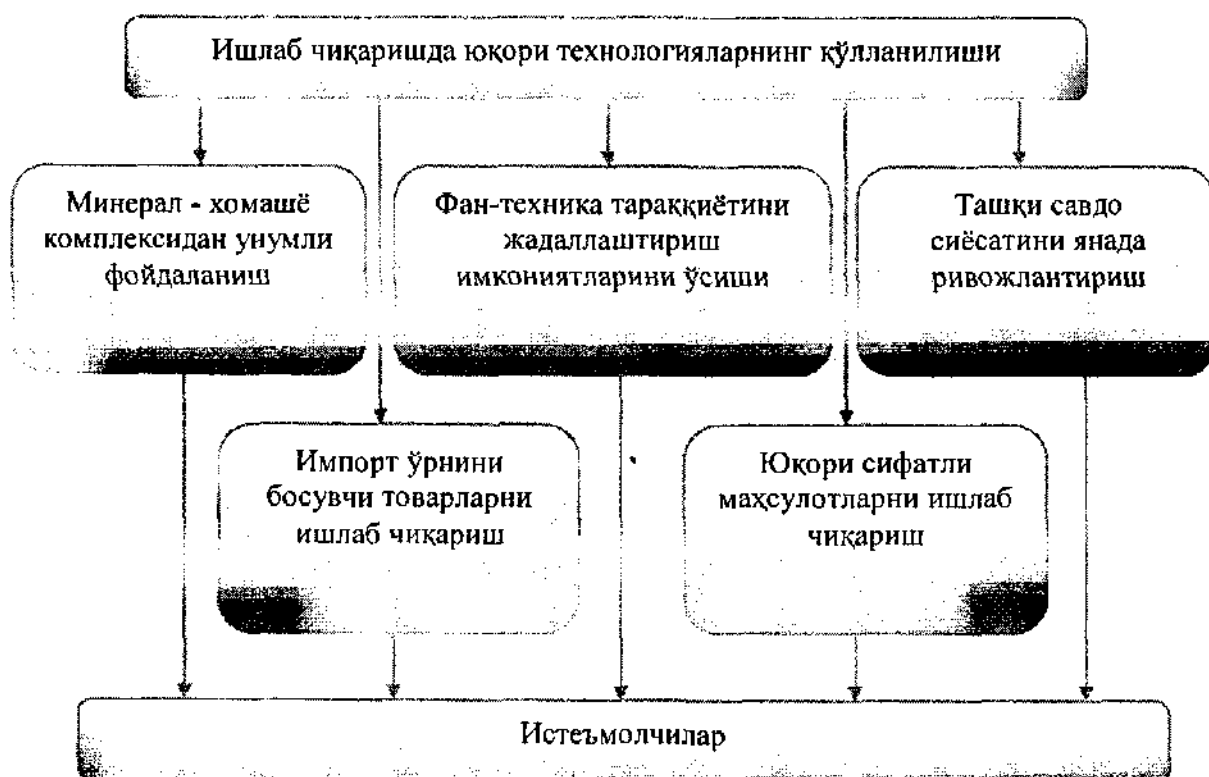
Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 12 мартдаги "2009-2014 йилларда ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техникавий технологик қайта жиҳозлаш бўйича энг муҳим лойиҳаларни амалга ошириш чора-тадбирлари дастури тўғрисида"ги Қарори

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "2011-2015 йилларда Ўзбекистон Республикаси саноатини ривожлантиришнинг устувор йўналишлари тўғрисида"ги Қарори

Ишлаб чиқаришни модернизациялаш, техник ва технологик қайта жиҳозлашнинг ресурсларни тежашдаги таъсири

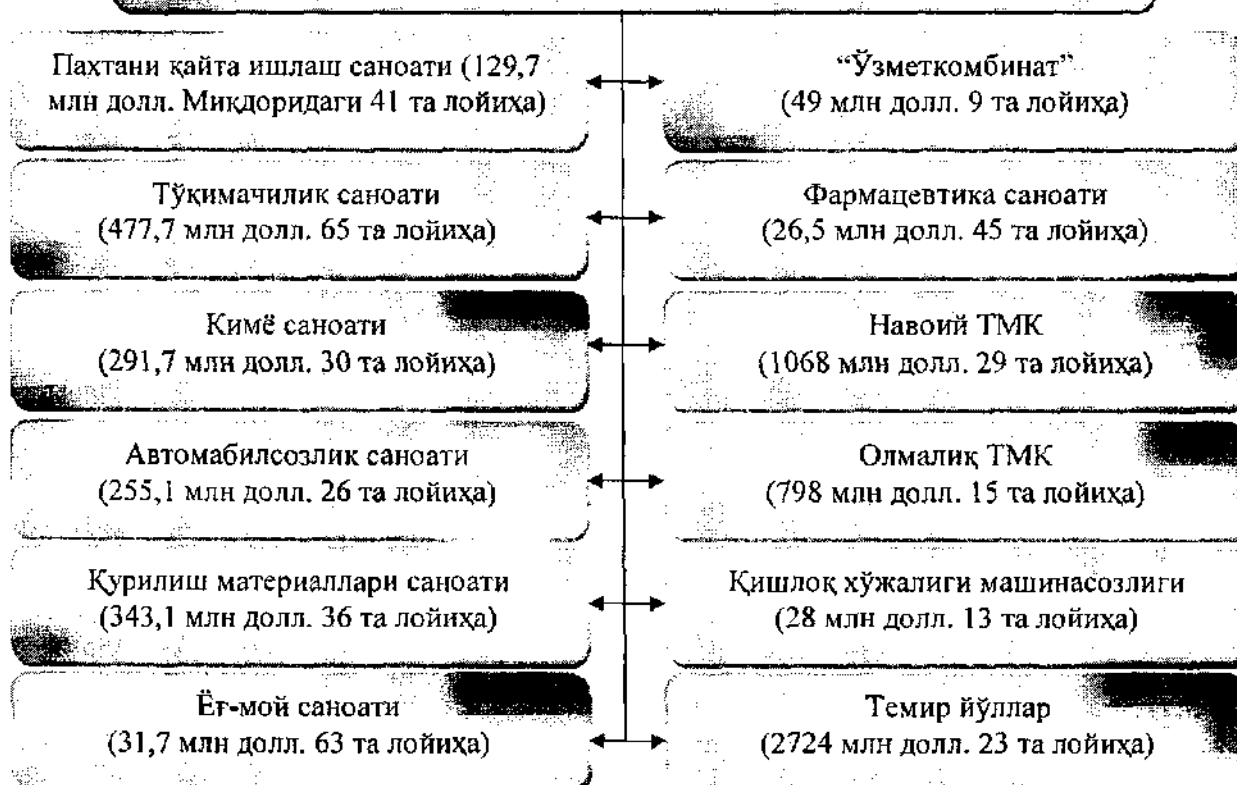
Юқори технологиялардан фойдаланишнинг ишлаб чиқарувчи ва истеъмолчиларга бўлган таъсири

Президентимизнинг 2009 йил 26 январдаги “Озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва ички бозорни тўлдириш юзасидан қўшимча чоратадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-1047-сонли Қарорида асосан қуйидагиларга кўпроқ эътибор қаратилган:

- Ихтисослаштирилган “Мевасабзавоттайёрловсавдо” компанияларини ягона солиқ тўлови тўлашдан озод этиш
- Асосий фаолият тури гўшт ва сутни қайта ишлашга ихтисослашадиган микрофирмалар ҳамда кичик корхоналарнинг ягона солиқ тўлови ставкасини 50 фоизга камайтириш
- Гўшт ва сут етиштириш ҳамда уларни қайта ишлашда фойдаланиладиган, республикада ишлаб чиқарилмайдиган, четдан олиб келинадиган технология ускуналари, уларнинг эҳтиёт қисмлари, ёрдамчи материаллар, таркибий қисм ва компонентларни божхона тўловлари тўлашдан озод қилиш

Модернизация қилиш техник ва технологик қайта жиҳозлаш бўйича тасдиқланган тармоқ дастурлари

Ишлаб чиқаришни модернизациялаш, техник ва технологик қайта жиҳозлашга қўмаклашувчи давлат дастурлари

Умумий фойдаланишдаги автомобиль йўллари ва хўжаликлараро йўлларнинг қурилиши, таъмирланиши ва қайта жиҳозланиши

- Темир йўллари қурилиши ва электрлаштирилиши

Электр станцияларни модернизациялаш, юқори воқтли электр узатиш линияларини қуриш ва таъмирлаш

- Газ узатиш тизими ва газ тақсимлаш линияларини қуриш ва капитал таъмирлаш

Хом ашё компонентларини ишлаб чиқариш мақсадида йирик саноат корхоналари қурилишини молиялаштириш

- Маҳаллий бутловчи қисмлар ишлаб чиқариш ривожини рағбатлантириш

Янги технологияларнинг ривожлантирилишига қўмаклашиш ва илм-фан ва саноат ўртасида ўзаро алоқаларни таъминлаш

- Логистика марказларини ривожлантириш

Модернизация қилиш – объектни янгилаш, яхшилаш, такомиллаштириш, уни янги талаб ва меъёрларга, техник шартларга, сифат кўрсаткичларига мувофиқлаштириш.

Ишлаб чиқаришни модернизациялаш – ишлаб чиқаришни замонавий технологиялар билан жиҳозлаш, уни маънавий жиҳатдан янгилаш, таркибий жиҳатдан техник ва технологик қайта тузиш каби чора-тадбирларни ўз ичига олувчи жараён.

Жами 30,1 млрд. доллар қийматидаги 260 та лойиҳа бўйича молиялантириш манбалари аниқланган ва келишилган;

Жами 6,4 млрд. доллар қийматидаги 100 та лойиҳа тайёрлаш жараёнида (чет эл инвесторни молиялантириш шартлари ва манбаларини аниқлаш)

Жами 11,0 млрд. доллар миқдоридаги 159 та истиқболли лойиҳа бўйича дастлабки ишлар охиб боришмоқда;

Чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратиш

1-слайд

Хал қилувчи аҳамиятга эга бўлган яна бир муҳим устувор йўналиш — чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратишга улкан эътибор қаратаётганимизни алоҳида қайд этмоқчиман.

Ислом Каримов

2-слайд

Миллий иқтисодиётни ривожлантиришда хорижий инвестицияларнинг аҳамияти бениҳоят катта бўлиб, у куйидагилар билан изоҳланади:

биринчи-
дан

- хорижий инвестициялар ишлаб чиқаришга замонавий техника ва технологияларни жорий этиб, экспортга мўлжалланган маҳсулотларни ишлаб чиқаришни ривожлантиради

ички-
дан

- импорт ўрнини босувчи товар ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш ва бунинг учун хорижий инвестицияларни иқтисодиётнинг устувор соҳаларига йўналтириш ва пировардида аҳолининг меъёрдаги турмуш даражасини таъминлаш имконини яратади

учинчи-
дан

- кичик бизнесни ривожлантириш ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини жадаллаштириш орқали ўсиб бораётган аҳолини иш жойлари билан таъминлайди

тўғридан-
дан

- корхоналарнинг эскирган ишлаб чиқариш қувватларини, моддий-техник базасини янгилайди ва техник қайта қуrollантиради

3-слайд

Мустақиллик йилларида республикамызга 33,6 млрд. АҚШ долларидан зиёд хорижий инвестициялар жалб этилган.

Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётига жалб қилинган ва тўғридан-тўғри киритилган хорижий инвестициялар ҳажмининг йиллар бўйича ўзгариш динамикаси

Йил	Хорижий инвестициялар (млн. АҚШ доллари)	Тўғридан-тўғри киритилган хорижий инвестициялар (млн. АҚШ доллари)
2001	823.9	96.5
2002	516.5	80.1
2003	602.1	166.7
2004	754.6	333.8
2005	746.6	545.5
2006	895.7	683.8
2007	1009,3	768,4
2008	1700	1258
2009	2856	2264
2010	3635,2	3107,9

4-слайд

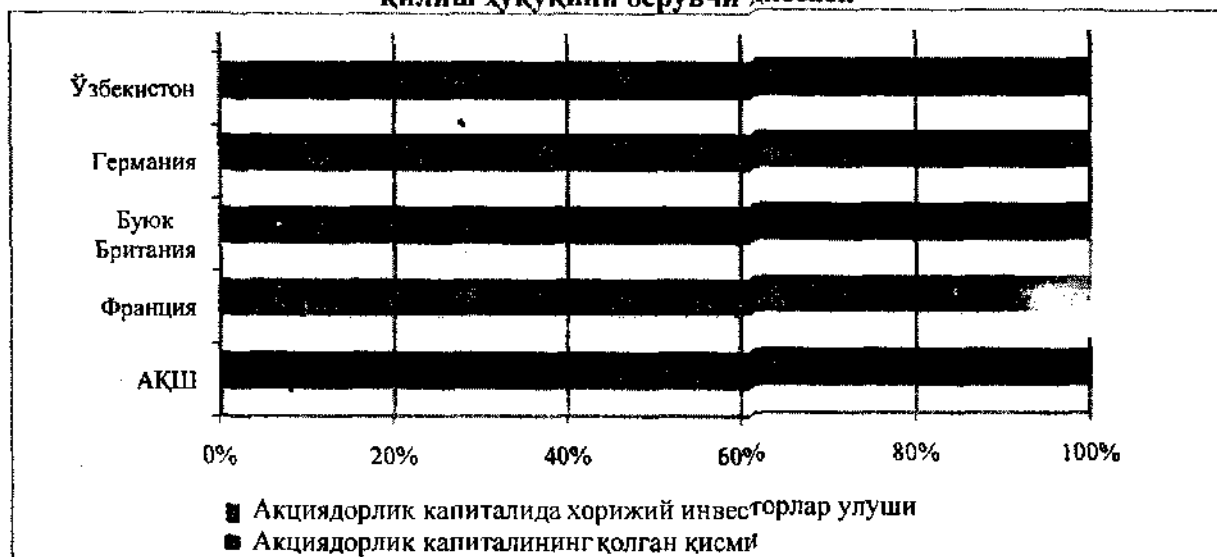
2011 йил давомида жалб қилиниши режалаштириладётган хорижий инвестиция ва кредитлар, (млн. АҚШ долл.)

Кўрсаткичлар	2011 йил
Жалб қилиниши кўзда тутилган хорижий инвестициялар умумий миқдори:	3723,8
Давлат инвестиция дастури доирасида	3233,8
Худудий инвестиция дастурлари доирасида	490,0
шу жумладан, тўғридан-тўғри инвестициялар	2734,89

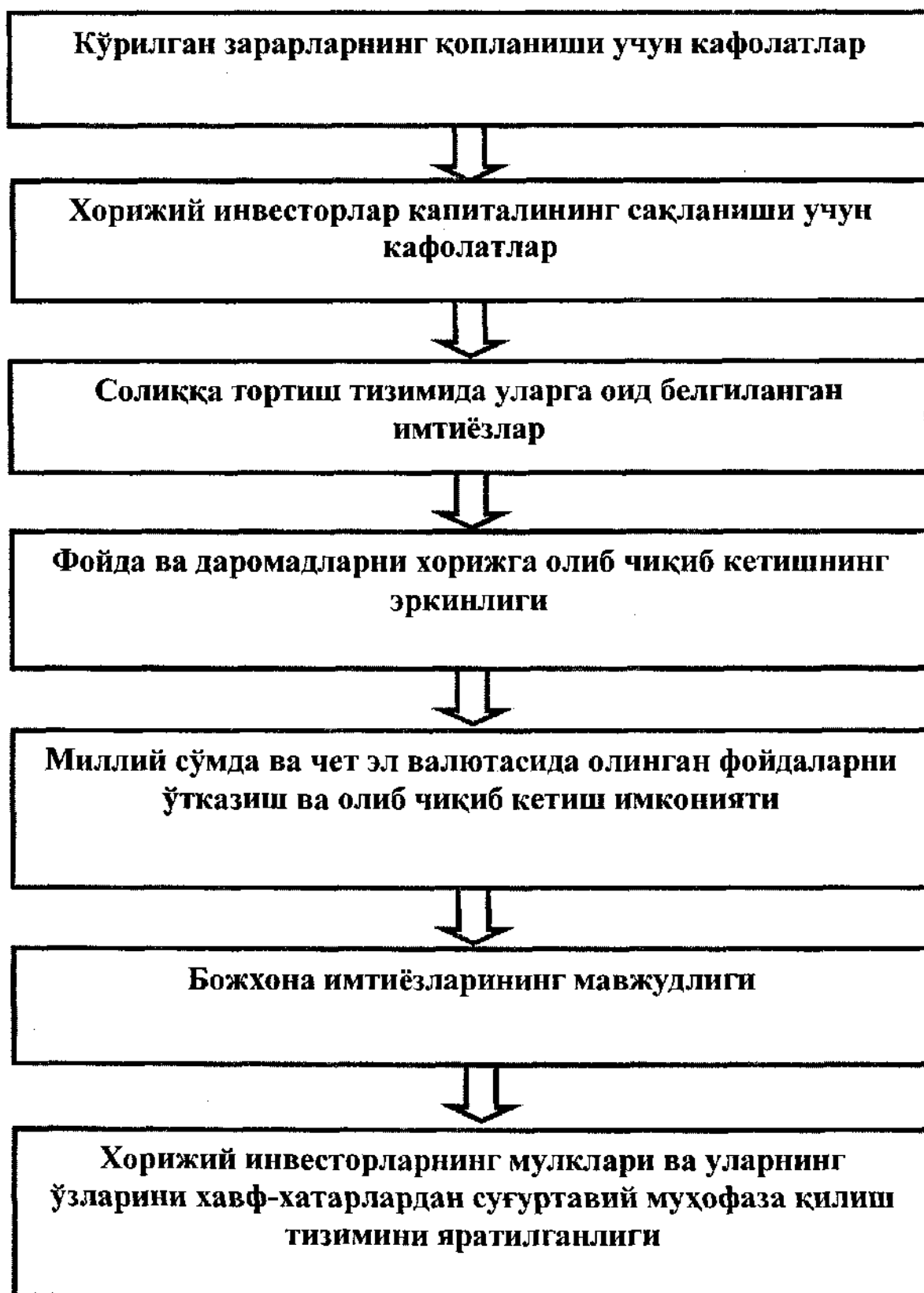
Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар - ўзга мамлакат резидентлари томонидан бошқа мамлакат реал активларига маблағ киритиш, уни тасарруф этиш ва улар ишлатилиши устидан назорат ўрнатиш. Иктисодий ҳамкорлик ва ривожлантириш ташкилоти тавсифига кўра акцияларни камида 10 фоизига эгаллик қилиш.

5-слайд

Бир қатор мамлакатларда акциядорлик капиталида хорижий инвесторнинг назорат қилиш ҳуқуқини берувчи ҳиссаси

Ўзбекистон Республикасида яратилган имтиёзли молиявий шароитлар

Халқаро молия институтлари ва хорижий компаниялар билан тузилган шартнома ва битимлар асосида 2011 йилда иқтисодиётимизнинг реал секторига 3 миллиард доллардан ортиқ инвестиция киритиш кўзда тутилмоқда. Шунини таъкидлаш керакки, бу маблагнинг 2 миллиард 200 миллион доллардан ортиғи ёки 73 фоизидан зиёдини тўғридан-тўғри чет эл инвестициялари ташкил этади.

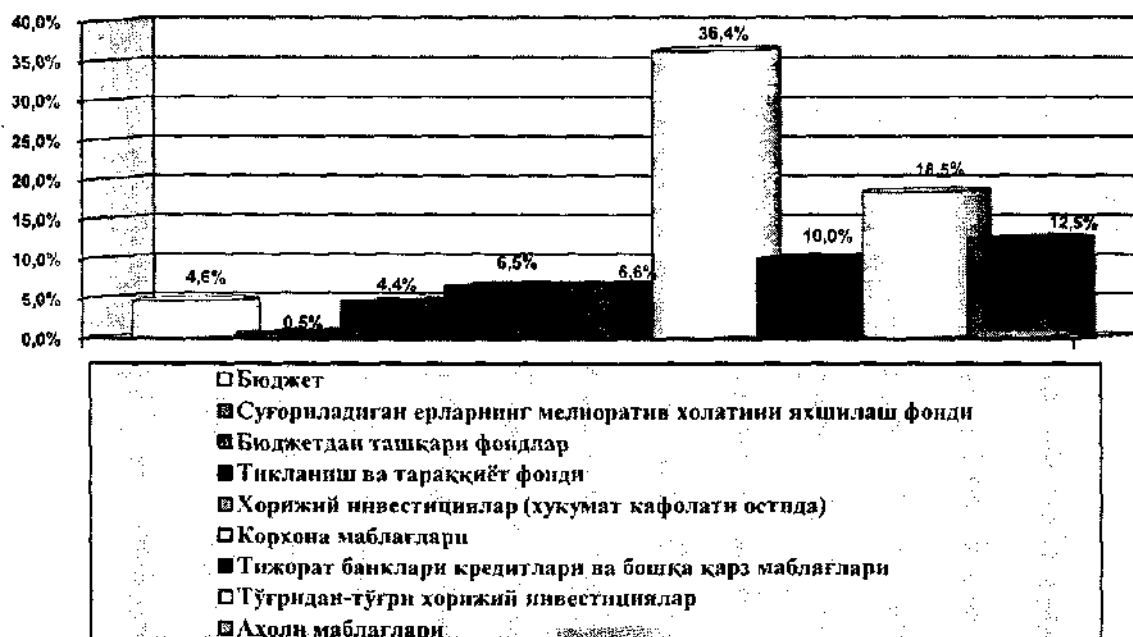
Ислом Каримов

2005-2011 йилларда инвестициялар таркибининг ўзгариши, (фоизда)

Молиялаштириш манбалари	2005 й.	2006 й.	2007 й.	2008 й.	2009 й.	2010 й.	2011 й.
Давлат бюджети	12,7	10,7	9,0	9,0	8,1	7,4	5,1
Чет эл инвестициялари	19,2	19,0	22,8	25,8	32,4	28,8	25,3
Корхоналар ва аҳоли маблағлари	60,3	60,0	59,0	53,9	46,9	47,3	49,0
Бошқа манбалар	7,8	10,3	9,2	11,3	12,6	5	20,6

7-слайд

Ўзбекистон Республикаси инвестиция дастурининг 2011 йилга белгиланган асосий кўрсаткичлари (млрд. сўм)

2011 йил Давлат инвестиция дастури аниқ манзилли қисми

Жами 119 та инвестиция лойиҳаси

Хукумат кафолати остидаги
хорижий кредитлар 42 та лойиҳа
— 988,9 млн. долл.

Тўғридан-тўғри хорижий инвестиция ва
кредитлар 77 та лойиҳа — 2244,89
млрд. долл.

“Навоий” ЭИЗ да 6
та лойиҳа 21,3
млн. долл.

Хорижий кредит
линиялари 10 та
лойиҳа 83 млн. долл.

Бошқалар 61 та
лойиҳа 2140,6
млн. долл.

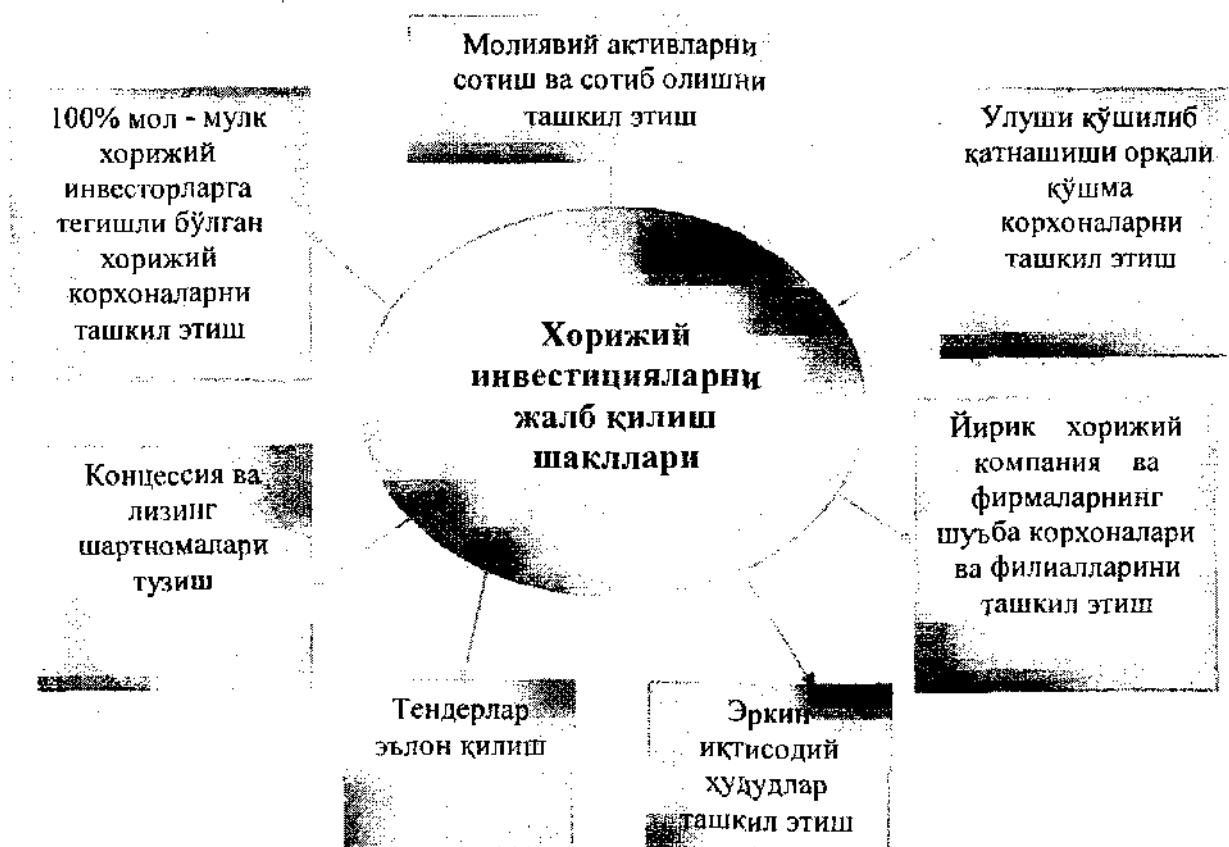
2011 йил Давлат инвестиция дастури устувор инвестиция таклифлари йиғма рўйхати

Жами 146 та (10461 млн. АҚШ долл) инвестиция таклифи

Имтиёзли
хорижий
кредитлар 51 та
(5284 млн. АҚШ
долл)

Тўғридан-тўғри
инвестициялар 84
та (5063,1 млн.
АҚШ долл)

Корхона ўз
маблағлари 11 та
(114 млн. АҚШ
долл)

2006-2010 йиллар давомида Давлат инвестиция дастурлари доирасида жалб қилинган хорижий инвестициялар динамикаси, млн. АҚШ долл.

	2006 й.		2007 й.		2008 й.		2009 й.		2010 й.	
Жами, шу жумладан:	895,8	100%	1285,9	100%	1882,0	100%	2941,7	100%	3284,64	100%
Ҳукумат кафолати остидаги кредитлар	211,9	23,7%	272,3	21,2%	458,8	24,4%	445,9	15,2%	527,3	16,1%
Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар	683,9	76,3%	1013,6	78,8%	1423,2	75,6%	2495,8	84,8%	2757,4	83,9%
Лойиҳалар сони	176		116		109		114		163	

Чет эл инвестициялари деб, чет эллик инвесторлар асосан даромад (фойда) олинган мақсадида тадбиркорлик фаолияти ва қонун ҳужжатларида тақиқланмаган бошқа турдаги фаолият объектларига қўшадиган барча турдаги моддий ва номоддий бойликлар ва уларга доир ҳуқуқлар, шу жумладан интеллектуал мулкка доир ҳуқуқлар, шунингдек чет эл инвестицияларидан олинган ҳар қандай даромад эътироф этилади. ("Чет эл инвестициялари тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни 3-модда.)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 21 декабрдаги ПҚ-1442-сонли қароридаги инвестицион лойиҳаларнинг молиявий манбалар бўйича тақсимланиши

№	Молиялаштириш манбалари	Қиймати
1	Лойиҳалар сони	519
2	Умумий қиймати	47 499,7
	шу жумладан, молиялаштириш манбалари бўйича:	
2.1	Корхоналарнинг ўз маблағлари	8 132,9
2.2	Ўзбекистон тикланиш ва тараққиёт жамғармаси маблағлари	3 060,9
2.3	Тижорат банклари кредитлари	1 640,7
2.4	Хорижий инвестициялар ва кредитлар	23 685,6
2.5	молиялаштириш манбалари аниқланмаган	10 979,6

Инвестиция фаолиятининг иштирокчилари

Ўзбекистон Республикасининг резидентлари, фуқаролари, юридик шахслари

Ҳамкорликда инвестиция фаолиятини амалга ошираётган юридик ва жисмоний шахслар, шунингдек давлатлар ва халқаро ташкилотлар

Инвестор ва инвестиция фаолиятининг иштирокчилари-субъектлари

Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ва давлат бошқаруви органлари

Чет эллик инвесторлар: хорижий давлатлар, халқаро ташкилотлар ва чет эллик юридик шахслар ҳамда фуқаролар, шунингдек фуқаролиги бўлмаган шахслар ва Ўзбекистон Республикасининг чет элда доимий яшовчи фуқаролари

Ўзбекистон Республикасида чет эл инвестицияларини тартибга солиш ва жалб этиш билан шуғулланадиган расмий муассасалар

№	Расмий муассаса номи	Муассасанинг чет эл инвестицияларини тартибга солиш ва жалб этиш билан боғлиқ фаолият доираси
15.	Вазирлар Маҳкамасининг Ташқи иқтисодий фаолиятни мувофиқлаштириш департаменти	Қўйидаги жорий жараёнларни мувофиқлаштиради: -инвестиция фаолиятини, биринчи навбатда чет эл инвестициялари билан амалга ошириладиган лойиҳаларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш бўйича зарур ҳукумат қарорларини ишлаб чиқиш; -давлат бошқаруви идоралари, вазирликлар ва идоралар ишини ташкил этиш.
16.	Иқтисодиёт вазирлиги	Инвестиция сиёсатини ва дастурларини ишлаб чиқиш
17.	Ташқи Иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги	-Мамлакат ва хориж инвесторларининг инвестиция тақлифлари тўғрисида маълумотлар банкни шакллантириш; -инвестиция муҳитини ўрганиш; -хорижий инвесторларга ахборот ва бошқа хизматлар кўрсатиш; -инвестиция лойиҳаларини амалга оширишда мамлакат ва хориж инвесторларига ёрдам кўрсатиш; -чет эл капитали иштирокида амалга ошириладиган инвестиция лойиҳаларининг бажарилишини кузатиш (мониторинг); -корхоналарни ташқи иқтисодий фаолият иштирокчилари тарзида рўйхатга олиш ва хорижий компаниялар ваколатхоналарини аккредитациялаш
18.	Давлат мулкни бошқариш қўмитаси	Давлатга тегишли мулкни хусусийлаштириш ва тасарруф этиш жараёнларида чет эл инвестицияларини тартибга солиш.
19.	Молия вазирлиги	Қарз сиёсати ва ҳукумат кафолатларини бериш.
20.	Адлия вазирлиги	Чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналарни рўйхатга олиш.
21.	Ташқи ишлар вазирлиги	Хорижий инвесторларга ва Ўзбекистонда ишлаётган хорижий фуқароларга визалар бериш.
22.	Ички ишлар вазирлиги	Хорижий инвесторларни ва Ўзбекистонда ишлаётган хорижий фуқароларни турар жойи бўйича рўйхатга олиш.
23.	Давлат солиқ қўмитаси	Чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналарни солиққа тортиш ва уларнинг боғжона билан боғлиқ фаолиятини тартибга солиш.
24.	Марказий банк	Конвертация тартиб-қоидаларини, шунингдек, унинг ўтказилишини, валюта маблағларидан фойдаланишни тартибга солиш, қарз сиёсати.
25.	Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки	Ташқи иқтисодий фаолиятга банк хизмати кўрсатиш ва лойиҳани молиялаштни амалга ошириш.
26.	«Ўзбекинвест» давлат сугурта компанияси ва «Ўзбекинвест-интернешнл» қўшма корхонаси	Чет эл инвестицияларини инвестиция таваккалчилигидан ва хавф-хатарлардан суғурталаш.
27.	«Ўзбекинвестлойиҳа» миллий инжиниринг компанияси	Дастлабки техник-иқтисодий асосномани ва инвестиция лойиҳалари техник-иқтисодий асосномаларини тайёрлаш.
28.	Давлат мулк қўмитаси ҳузуридаги қимматли қозғалар бозори фаолиятини мувофиқлаштириш ва назорат қилиш маркази	Қимматли қозғалар бозорини шакллантириш, ривожлантириш, назорат қилиш ва тартибга солиш соҳаларида давлат сиёсатини амалга ошириш. Мамлакат ва хорижий эмитентларнинг қимматли қозғаларини сотиб олиш орқали мажмуа инвестицияларини амалга ошириш.

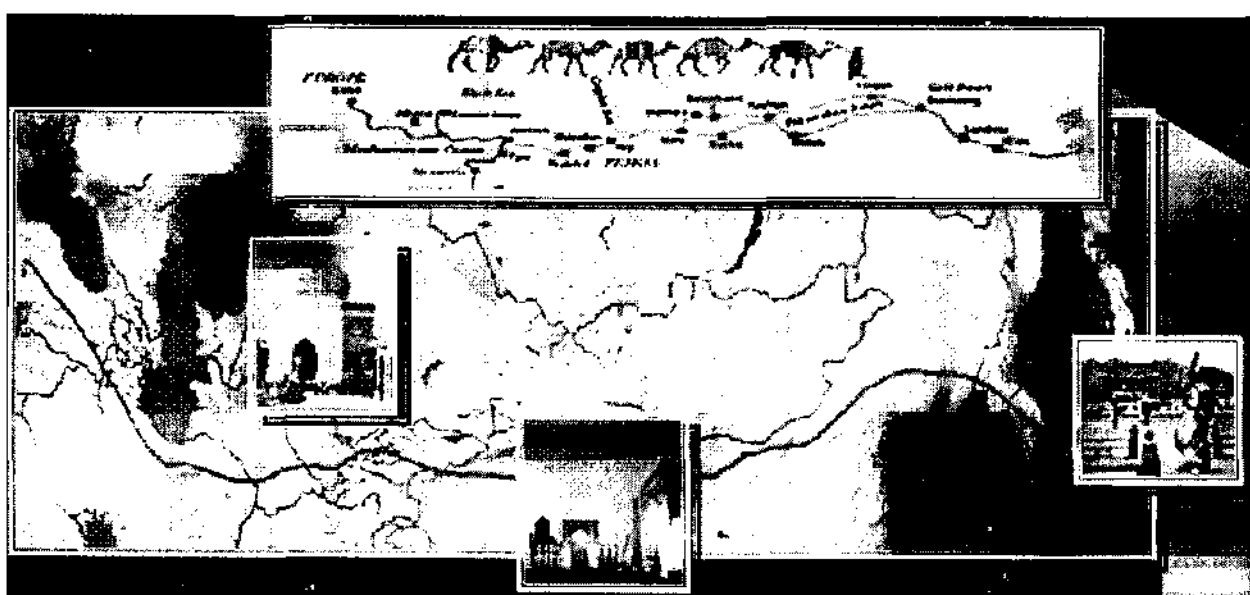
Хорижий сармоялар иштирокидаги корхоналар

Жами корхоналар сони шу жумладан:	4563 та
2010 йилда янгидан таъкил этилган корхоналар сони	536 та
Фаолият юритаётган корхоналар сони	4201 та
Ташқи иқтисодий фаолият билан шуғулланаётган корхоналар сони	1600 та
Фаолият кўрсатмаётган корхоналар сони	362 та
Корхоналарнинг ташқи савдо айланмаси (млрд. долл.) (21,3 млрд.долл. республика товар айланмаси)	7,8
Умумий ташқи савдо айланмасидаги улуши	36,9%

5-илова

Инфратузилма, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал равишда ривожлантириш

1-слайд

2-слайд

2011 йилда ижтимоий инфратузилма, транспорт ва коммуникацияларни ривожлантириш дастури

Худудлар номи	Лойиҳалар сони	Яратилаётган иш ўринлари (бирлик)
Республика бўйича	102	5 339
Қорақалпоғистон Республикаси	15	574

Андижон	7	302
Бухоро	14	488
Жиззах	4	258
Қашқадарё	8	561
Навоний	9	314
Наманган	3	256
Самарқанд	9	534
Сурхондарё	8	297
Сирдарё	3	514
Тошкент	6	264
Фарғона	5	544
Хоразм	4	256
Тошкент шаҳри	7	177

3-слайд

Ўзбекистон миллий автомагистралли бўйлаб йўл атрофи инфратузилмасини ишга тушириш бўйича мақсадли параметрлар

Объектлар номи	Ўл. бир- лиги	Жами	шу жумладан:				
			2011 й.	2012 й.	2013 й.	2014 й.	2015 й.
Кемпнинглар	дона	18	7	8	2	1	
Мотеллар	дона	16	6	5	5		
Қўп тармоқли ёқилғи қуйиш шахобчалари	дона	53	16	15	12	10	
АГТКС	дона	59	26	14	8	7	4
Медицина ва авария-чақирув хизмати билан таъминланган техник ёрдам кўрсатиш пунктлари	дона	54	24	21	5	4	
Автомобиллар учун қисқа тўхташ майдонлари ҳамда санитария гигиена тармоқлари	дона	43	13	9	6	8	7
Жами:	дона	243	92	72	38	30	11

4-слайд

Ўзбекистон Республикасида темир йўл транспортининг моддий-техник базасини мустақкамлаш бўйича мақсадли лойиҳалар

Лойиҳа номи	Қувват	Лойиҳанинг прогноз қиймати млн. АҚШ долл.	Амалга оширилиш муддатлари йй.
Юк вагонларининг фойдаланиш муддатини чўзиш мақсадида уларни қайта тиклаш, модернизациялаш ва қайта жиҳозлаш	7110 дона	95,1	2011-2015
Йўловчи ташиш вагонларини қайта тиклаш ва модернизациялаш	78 дона	9,6	2011-2013
Андижон механика заводи" ва "Қуйиш механика заводи" учун юк вагонлари қуриш	2550	273,1	2011-2015

2009-2014 йилларда электр энергетикаси соҳасини модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш бўйича энг муҳим лойиҳаларни амалга ошириш бўйича чора-тадбирлар дастури

Энергетик сектор номи	Амалга ошириладиган лойиҳалар, дона	Ишга киритиладиган қувват	Нархи, млн. долл
Иссиқлик электр станциялари	8	2255 МВт	2309,6
Гидравлик электростанциялар	15	440 МВт	512,9
Ноанъанавий энергетика	1	0,5МВт	0,5
Электр тармоқлари	12	1418,2 км, 1754 МВА	681,4
Бошқалар	2	АСКУЭ (1 этап), ЗШО-2 Янги-Ангрен ИЭС – 7,5 млн. куб.м	70,7
Жами	38	2695,6 МВт ишлаб чиқарувчи қувватлар 1418,2 км электр узатиш линиялари 1754 МВА трансформаторлар	3575,1

2009-2014 йилларда электр энергетикаси соҳасини модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш бўйича энг муҳим лойиҳаларни амалга ошириш бўйича чора-тадбирлар дастури

Энергетик сектор номи	Амалга ошириладиган лойиҳалар, дона	Ишга киритиладиган қувват	Нархи, млн. долл
Иссиқлик электр станциялари	8	2255 МВт	2309,6
Гидравлик электростанциялар	15	440 МВт	512,9
Ноанъанавий энергетика	1	0,5МВт	0,5
Электр тармоқлари	12	1418,2 км, 1754 МВА	681,4
Бошқалар	2	АСКУЭ (1 этап), ЗШО-2 Янги-Ангрен ИЭС – 7,5 млн. куб.м	70,7
Жами	38	2695,6 МВт ишлаб чиқарувчи қувватлар 1418,2 км электр узатиш линиялари 1754 МВА трансформаторлар	3575,1

Ўзбекистонда ахборот-коммуникация соҳасидаги устувор вазифалар:

ахборотлаштиришнинг миллий тизимини ривожлантириш;

иқтисодий ва барча тармоқ ва соҳаларида, шунингдек жамият ҳаётида замонавий ахборот технологияларидан фойдаланиш ва жорий этиш;

фуқароларни ахборотга оид бўлган эҳтиёжини қондириш;

жаҳон ахборот ресурсларидан фойдаланиш имкониятини кенгайтириш ва жаҳон ахборот ҳамжамиятига кириш учун қулай шароитларни яратиш.

Миллий ахборот тизимини ривожлантириш вазифалари

давлат органлари ўртасида ахборот тизимларини ўзаро алоқаларини таъминлайдиган меъёрлар, қоидалар ва стандартларни ишлаб чиқиш;

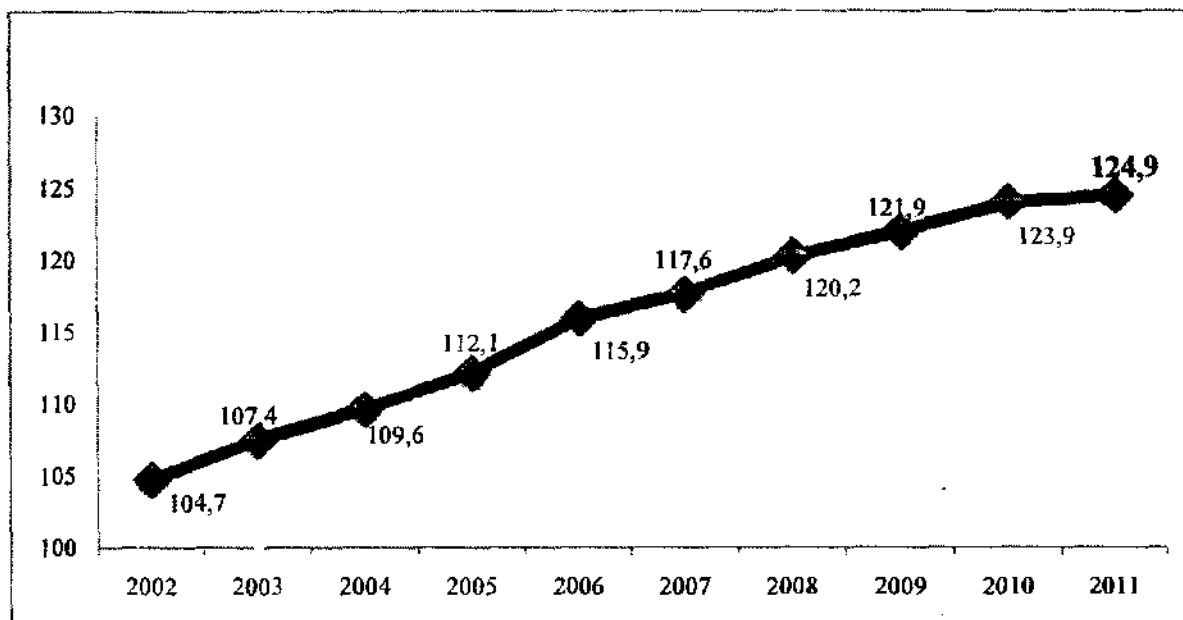
миллий ахборот тизимлари дастурий-техник инфратузилмасини ривожлантириш;

тармоқ, ҳудудий ва миллий ахборот тизимлари доирасида ташкилотлар ахборот тизимларининг интеграциялашувини таъминлаш;

идоралараро ва ички электрон ҳужжат айланиш тизимларини жорий этиш бўйича ишларни мувофиқлаштириш;

давлат интерфаол хизматларини тақдим этиш бўйича ягона технологик қарорни амалга ошириш бўйича техник ёрдам кўрсатиш.

Газ тармоқларининг ўсиши (минг.км).

6-илова

Инсерт жадвалининг тузилиши ва уни тўлдириш қоидаси билан танишадилар.

Инсерт жадвали:

- маълумотларни: системалаштиришни (мустақил ўқиш/ маъруза эшитиш жараёнида олинган), уларни тасдиқлаш, аниқлаштириш ёки рад этиш; қабул қилинаётган маълумотнинг тушунарлилигини назорат қилиш, аввал эгалланган маълумотни янгиси билан боғлаш қобилиятларини шакллантиришни таъминлайди;
- ўқув маълумотини мустақил ўрганилганидан сўнг қўлланади.

Ўқиш жараёнида олинган маълумотларни индивидуал ҳолда системалаштирадилар;
 Матнда қўйилган белгилар асосида жадвал устунларини тўлдирадилар:
 V - ҳақидаги билимларимга жавоб беради;
 «-» - ҳақидаги билимларимга зид;
 + - янги маълумотлар
 ? - тушунарсиз (аниқлаштириш, тўлдиришни талаб қилади) маълумот.

Инсерт жадвали

V	+	-	?

Ушбу берилган бир маълумот

Маълумки,
ривожланишини т;
чиқариш жараёни
маҳаллий хом ашё
замонавий рақобат
тежамли ва оқилон
Маҳаллийлаштириш
тавсифланади:

- мавжуд иш
- саноат ту
маҳсулотл
салмоғини
- самарали
ривожланг
- иқтисодий
салоҳияти,
- маҳаллий

замонавийлаштириш ва янгиларини ташкил этиш ҳисобига иқтисодий таркибини
такомиллаштириш ва ҳ.к.

2009 йилда мамлакатимиздаги енгил ва озиқ-овқат саноатининг истеъмол товарлари
ишлаб чиқаришга ихтисослашган корхоналари, шунингдек, ишлаб чиқаришни
маҳаллийлаштириш дастурида иштирок этаётган корхоналар учун кенг қўламли қўшимча
солиқ ва божхона имтиёзлари берилди. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси
Президентининг 2009 йил 27 январдаги 1048-сонли қарорига кўра бутловчи қисмлар ва
деталлар, тайёр маҳсулотлар, материаллар ва хом ашё турларини ишлаб чиқарувчи
корхоналар 2011 йил 1 январгача:

- четдан келтириладиган технологик асбоб-ускуналар ва улар учун эҳтиёт қисмлар,
шунингдек маҳаллийлаштириладиган маҳсулотлар ишлаб чиқаришда технологик жараёнда
фойдаланиладиган, республикада ишлаб чиқарилмайдиган компонентлар учун божхона
тўловлари (божхонада расмийлаштириш йиғимларидан ташқари);

- маҳаллийлаштириш лойиҳалари бўйича ишлаб чиқарилган маҳсулотлар бўйича фойда
солиғи, ягона солиқ тўлови (солиқ солишнинг соддалаштирилган тизимини қўллайдиган
субъектлар учун);

- маҳаллийлаштириладиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш учун фойдаланиладиган
асосий ишлаб чиқариш фондлари бўйича мўлк солиғи тўлашдан озод қилиндилар.

Саноат ярмаркеси ва Кооперация биржаси икки босқичда:

- биринчи босқичда – тармоқ кўргазмалари ва ярмаркалари;
- иккинчи босқичда – Халқаро тармоқлараро саноат ярмаркеси ва Кооперация
биржаси ўтказилади.

2009 йил 20-27 октябрь кунлари ўтказилган Халқаро саноат ярмаркеси ва Кооперация
биржасининг куйидаги натижалари унинг юқори самара берганлигини кўрсатади:

- ярмаркада 378 та маҳаллий корхона, 46 та хорижий давлатнинг 600 та фирмаси
вакиллари иштирок этди;
- жами ташриф буюрганлар сони 41 минг кишини ташкил этди;
- ярмаркада илгаридан ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар билан бирга 124 турдаги
янги тайёр маҳсулот, бутловчи қисмлар ва материаллар намойиш қилинди;
- кооперация биржаси давомида 1,9 трлн. сўмлик, яъни 2008 йилга нисбатан 1,4 марта
кўп ҳажмдаги шартномалар имзоланди;

- мамлакатимиз корхоналарида ишлаб чиқарилган 2,3 млрд. долларлик маҳсулотларни экспорт қилиш бўйича хорижий фирмалар билан шартномалар тузилди ва ҳ.к.

Ички тармоқ ва тармоқлараро саноат кооперациясини янада ривожлантиришнинг асосий йўналишлари:

- саноат корхоналарининг ички тармоқ ва тармоқлараро кооперацияси доирасида узоқ муддатли хўжалик алоқаларини шакллантириш ҳамда кенгайтириш учун зарур қонунчилик базасини ва бозор инфратузилмасини яратиш;
- ускуналар, бутловчи буюмлар, хом ашё ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштиришни амалга ошираётган корхоналарнинг зарур хом ашё ва кредит захираларидан эркин фойдаланишини таъминлаш;
- маҳаллий хом ашё негизида тайёр маҳсулот, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш борасида ҳар йили қабул қилинадиган Дастурларнинг саноат кооперациясини ривожлантиришдаги роли ва аҳамиятини ошириш, шунингдек дастурларга киритилган маҳаллийлаштириш лойиҳаларининг ўз вақтида бажарилиши учун ижрочиларнинг жавобгарлигини кучайтириш;
- янги технологияларни ишлаб чиқиш ҳамда уларни йирик ва кичик корхоналарда жорий этиш имконини берадиган инновация лойиҳаларини қўллаб-қувватлаш ва амалга ошириш учун венчур жамғармаларини, шунингдек инфратузилма объектларини ташкил этиш.

7-илова

Назорат учун саволлар:

1. Республикамиз иқтисодиётида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожланиши, унинг иқтисодиёт асосий тармоқларидаги улушининг ўзгаришига баҳо беринг.
2. Модернизациялаш сўзининг маъноси нима?
3. Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлашдан мақсад нима?
4. Ишлаб чиқаришни модернизациялаш, техник ва технологик қайта жиҳозлашнинг иқтисодий ресурслардан оқилона фойдаланишда қандай таъсирлари мавжуд?
5. Иқтисодиётда юқори технологиялардан фойдаланиш ишлаб чиқарувчи ва истеъмолчиларга қандай нафлар келтиради?
6. Озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқариш корхоналарига қандай имтиёзлар берилган?
7. Ишлаб чиқаришда юқори технологияларнинг қўлланилиши мамлакат иқтисодиёти ва аҳоли учун қандай ижобий таъсирлари мавжуд?
8. Ишлаб чиқаришни модернизациялаш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш бўйича тармоқ дастурига қандай лойиҳалар киритилган?
9. Ишлаб чиқаришни модернизациялаш, техник ва технологик қайта жиҳозлашга оид тармоқ ости кўмаклашувчи давлат дастури лойиҳаларининг иқтисодиётга қандай ижобий таъсири бўлиши мумкин?
10. Қишлоқ хўжалигини модернизациялашда кўпроқ қайси мамлакатлар билан ҳамкорликлар йўлга қўйилган?
11. Суҳориладиган ерларнинг қанча қисми шўрланган ҳамда ўта шўрланган ҳолатга келиб қолган?
12. Ўзбекистонда меҳнат ресурсларининг «қуйи ва юқори» чегараси қандай белгиланган?
13. 2011 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастуридаги иш ўринларининг энг катта қисмини таъминлайдиган йўналишларни санаб ўтинг.
14. Янги иш жойларига бўлган эҳтиёжнинг катта қисмини ишсизларнинг қайси тоифаси ташкил этади?
15. Умумий асосларда фуқаролар неча ёшдан меҳнат шартномаси тузган ҳолда касаначилик меҳнатига жалб этилиши мумкин?

16. Меҳнат шартномаси асосида касаначиликни ташкил этганда, корхона буюртмаси бўйича ишларни бажариш учун техник фойдаланишга берилган асбоб-ускуна, жиҳозлар ва инвентарлар мулк солиғидан қайси даврга озод этилади?
17. Янги иш ўринлари ташкил этишнинг молиявий манбаси нима?
18. Таълим муассасалари битирувчиларини ишга олганда кичик бизнес корхоналарига қандай имтиёз берилган?
19. Қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш зарурати нималарда кўринади?
20. Қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилишнинг устивор йўналишлари нималардан иборат?
21. Ер-сув ислохотлари деганда нимани тушунасиз?
22. Молия-кредит ва солиқ ислохотлари ўз ичига қандай чора-тадбирларни олади?

4.1. Амалий машғулотда таълим технологияси

<i>Машғулот вақти</i> -2 соат	<i>Талаблар сони:</i> 20 – 80 гача
<i>Машғулот шакли</i>	Мавзу бўйича билимларни кенгайтириш ва мустаҳкамлаш юзасидан амалий машғулот
<i>Машғулот режаси</i>	1. Таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш. 2. “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ҳаётга татбиқ этиш. 3. Аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш.
<i>Ўқув машғулотининг мақсади:</i> 2011 йилнинг муҳим устувор йўналишлари ҳақидаги билимларни мустаҳкамлаш, кенгайтириш ва чуқурлаштириш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i> • мавзу бўйича билимларни ўзлаштириш ва кенгайтиришга мотивация яратиш; • таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш тўғрисидаги билимларини чуқурлаштириш; • “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ҳаётга татбиқ этиш ҳақидаги тушунчаларини кенгайтириш; • аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш шарт-шароитлари тўғрисидаги тасаввурларини мустаҳкамлаш; • ахборотни таҳлил қилиш, тизимлаштириш, солиштириш ва умумлаштириш бўйича кўникмалар ишлаб чиқиш.	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i> • берилган топшириқларни мустақил равишда фаол бажарадилар; • таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш тўғрисида гапириб берадилар; • “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурини ҳаётга татбиқ этишнинг шарт-шароитларини ёритадилар; • аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш шарт-шароитларини тушунтирадилар; • ахборотни таҳлил қилади, тизимлаштиради, солиштиради ва умумлаштиради; • маълумотлар юзасидан ишлаш, ахборотни тақдим қилиш кўникмаларини намоён қиладилар.
<i>Таълим бериш усуллари</i>	Гуруҳларда ишлаш, тақдимот, график органиайзер
<i>Таълим бериш шакллари</i>	Фронтал, жамоавий, индивидуал.
<i>Таълим бериш воситалари</i>	Ўқув қўлланма, доска, бўр, проектор, график органиайзерлар.
<i>Таълим бериш шароити</i>	ЎТВ билан ишлашга мослаштирилган аудитория
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат: савол-жавоб шакли

4.2. “2011 йилнинг муҳим устувор йўналишлари” мавзуси бўйича амалий машғулотнинг технологик харитаси

<i>Иш босқичлари ва вақти</i>	<i>Фаолият мазмун</i>	
	<i>Таълим берувчи</i>	<i>Таълим олувчилар</i>
Тайёрлов босқичи	Мавзунини аниқлайди, таълимий мақсадни белгилайди ва кутилаётган натижаларни шакллантиради.	.

	Белгиланган таълимий мақсадларга эришишни таъминловчи ўқув топшириқларини ишлаб чиқади. Кичик гуруҳларда самарали фаолиятни таъминлаш учун ёзма йўриқномаларни тайёрлайди. Эксперт гуруҳлар иш натижаларини ўзаро баҳолаш мезонларини ишлаб чиқади (1-илова). Талабалар мустақил топшириқ бажаришлари учун тарқатма материалларни тайёрлайди.	
1. Ўқув машғулотиغا кириш босқичи (5 дақиқа)	1.1. Машғулот мавзуси, унинг мақсади ва кутилаётган натижаларини эълон қилади, уларнинг аҳамиятлилиги ва долзарблигини асослайди. 1.2. Мавзу бўйича асосий тушунчаларга таъриф беришни таклиф қилади ва шу асосида тезкор-сўров ўтказиб, талабаларнинг билимларини фаоллаштиради (2-илова). 1.3. Иш гуруҳларда ўқув топшириқларини бажариш орқали амалга оширилишини эълон қилади. Гуруҳларда ўзаро ишлаш қондасини эслатади (3-илова). 1.4. Кичик гуруҳларда топшириқни бажаришни таъминлаш мақсадида ўқув-услубий материалларни тарқатади (4-илова).	Тинглайдилар. Саволларга жавоб беради.
2. Асосий босқич (60 дақиқа)	2.1. Талабаларни 4 та кичик гуруҳга бўлади. Ҳар бир гуруҳ тарқатилган материалларга таяниб топшириқни бажаришини айтади. Гуруҳларга ўқув топшириқларини тарқатади (5-илова). 2.2. Гуруҳларда фаолият қандай тартибда амалга оширилишини тушунтиради ва гуруҳларда ишлаш регламентини эълон қилади (6-илова). Мустиқил фаолият юритишда ва иш натижаларини тақдимот қилишда регламентга қатъиян риоя қилиш лозимлигини таъкидлайди. 2.3. Гуруҳларда фаолиятни ташкил қилади. Гуруҳлар ишини кузатади, йўналтиради, маслаҳатлар беради. Тақдимот материаллари мазмунан ва мантиқан тўлиқ ёритилишини назорат қилади. Маълумотларни расм, схема, жадваллар кўринишида расмийлаштириш кераклигини эслатади. 2.4. Тақдимот бошланишини эълон қилади. Гуруҳларда сардорлар тақдимотини ташкиллаштиради, саволлар беради, мавзу муҳокамасини жамоага ҳавола этади. Жавобларни тўлдиради. 2.5. Ҳар бир гуруҳ иши бўйича умумий хулосалар чқаради. Гуруҳларнинг ўзаро бир-бирининг фаолиятини баҳолашини ташкил қилади.	Тинглайдилар. Кичик гуруҳларга бўлинади. Топшириқ бўйича фаолият бошлайди. Маълумотларни ўрганади, муҳокама қилади, фикрларини умумлаштириб, тақдимот учун материаллар тайёрлайди. Фаолият натижасини тақдим қилади. Тинглайди. Гуруҳлар иш натижасини ўзаро баҳолайди.
3-Якуний босқич (15 дақиқа)	3.1. Мавзу юзасидан умумий хулосалар қилади. 3.2. Ўтилган мавзулар бўйича, ўзлаштириш даражасини аниқлаш мақсадида тест саволларига жавоб беришни таклиф қилади (7-илова).	Тинглайди. Тест ечади.

Гуруҳлар фаолиятини баҳолаш мезонлари

Гуруҳлар	Маълумотнинг тўлиқлиги (1,0)	Маълумот мазмунининг аниқ тушунтирилиши (0,5)	Тақдиротнинг қўлғазмали тарзда берилиши (0,5)	Умумий балл
1-гуруҳ				
2-гуруҳ				
3-гуруҳ				
4-гуруҳ				

Талабалар билимини фаоллаштириш учун саволлар

1. 2011 йилнинг қандай устувор йўналишлари белгиланган?
2. Ушбу йўналишлар бўйича қандай ишлар амалга оширилган?
3. Мамлакатимизда ушбу йўналишлар бўйича қандай ишлар амалга оширилиши режалаштирилмоқда?

Гуруҳларда ишлаш қоидаси

Шеригингизни диққат билан тингланг.

Гуруҳлар ишида ўзаро фаол иштирок этинг, берилган топшириқларга масъулият билан ёндашинг.

Агар ёрдам керак бўлса, албатта мурожаат қилинг.

Агар сиздан ёрдам сўрашса, албатта ёрдам беринг.

Гуруҳлар фаолиятининг натижаларини баҳолашда ҳамма иштирок этиши шарт.

Аниқ тушунмоғимиз лозим:

- бошқаларга ўргатиш орқали ўзимиз ўрганамиз;
- биз битта кемадамиз – ёки биргаликда сузиб чиқамиз, ёки биргаликда чўкиб кетамиз.

**Таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини
мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш**

2011 йилда Республика нейрохирургия илмий маркази, Республика жарроҳлик маркази ҳузуридаги кардиохирургия бўлими, Гематология ва қон қуйиш институтининг янги бўлими каби йирик соғлиқни сақлаш объектларини фойдаланишга топшириш ва энг замонавий асбоб-ускуналар билан жиҳозлаш ишлари давом эттирилади. Нукус, Андижон, Гулистон ва Термиз шаҳарларида кўп тармокли вилоят болалар марказлари, Қарши, Наманган ва Термиз шаҳарларида кўп тармокли тиббиёт марказларини, жами 6 минг 400 ўринга мўлжалланган 51 та стационар муассаса, бир кунда 6 минг кишини қабул қила оладиган 23 та поликлиникани қуриш ва реконструкция қилишни якунига етказиш кўзда тутилмоқда.

Ислом Каримов

Барча умумтаълим фанларидан ДТС лар янги тахрирдан ўтказилганда қуйидаги ўзгартiriшлар киритилди:

1. Давлат таълим стандартлари бўйича ўқувчилар ўқитиладиган билим, кўникма ва малакалар ҳар бир синфлар учун аниқ.

2. ДТС бўйича билим, кўникма ва малакалар бир-биридан ажратилди.

“Баркамол авлод йили” Давлат дастури қамрови

Эртанги кунимиз учун, болаларимиз, фарзандларимизнинг бахти учун меҳнат қилиш, фидойилик қилиш – бу барчамизнинг муқаддас бурчимиздир.

Репродуктив саломатлик
(оналар саломатлиги)

Умумий таълим

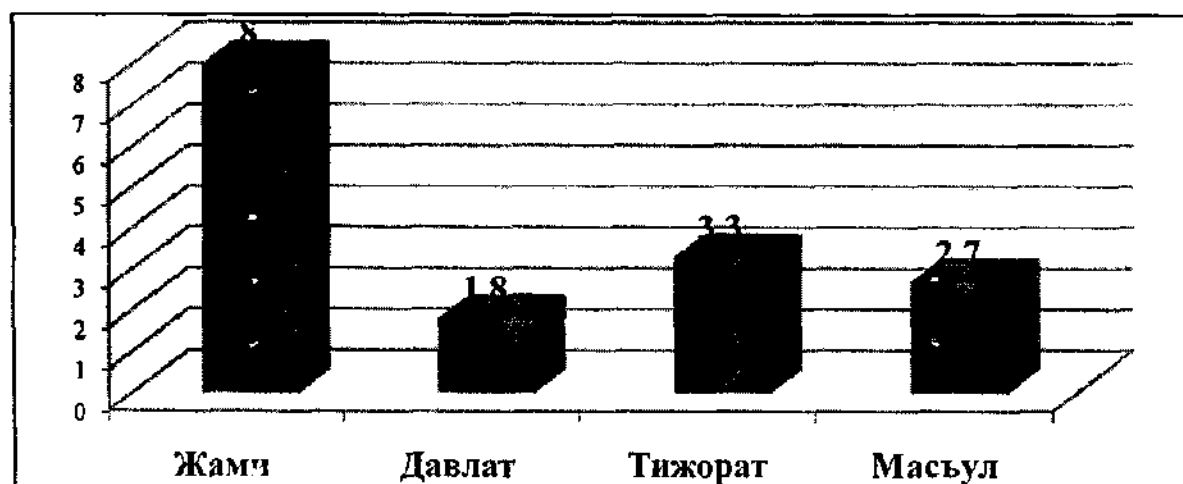
Олий таълим

Мактабгача таълим

Ўртамахсус таълим
(ҳуқуқий)

Ёш мутахассислар

2010 йилда Дастурни молиявий таъминлашнинг манбалари, трлн. сўм

“Баркамол авлод йили” Давлат дастури доирасида таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлашга алоҳида эътибор қаратилади ва қуйидаги вазифалар белгилаб олинди:

- она ва болаларни репродуктив саломатлиги муҳофазаси тизимини такомиллаштириш, соғлиқни сақлаш тизимини ривожлантириш ва унинг моддий-техник базасини кучайтириш ва ёш авлоднинг ҳар томонлама камол топиши учун шарт-шароитлар яратиш;
- ўсиб келаётган авлоднинг бутунги кунда таълим соҳасида ташкил этилган замонавий моддий-техник базасидан самарали фойдаланишни таъминлаш, олий ва ўрта махсус таълими тизимидаги йўналишлар ва мутахассислар бўйича давлат таълим стандартлари, ўқув дастурлари, ўқув-методик адабиётларни қайта кўриб чиқиш ва такомиллаштириш;
- баркамол авлодни шакллантириш учун ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш, ўқув юртларида ўқув лабораториялари базасини такомиллаштириш, ўқитувчи-мураббийлар меҳнат фаолиятини моддий ва маънавий рағбатлантиришнинг самарали тизимини яратиш;
- замонавий информацион ва коммуникацион технологиялар, рақамли ва кенг тармоқли телекоммуникация алоқалари ва Интернет тизимини ҳар бир оила ҳаётига кириб келишини таъминлашга кўмаклашиш;
- ўсиб келаётган авлодни жисмоний тарбия ва болалар спорти соҳасида, ҳамда ёшларни спорт билан доимий шуғулланишлари борасидаги ишларни кучайтириш, янги спорт комплексларини қуриш ҳамда жиҳозлаш, юқори малакали тренер кадрлар ва мураббийлар билан таъминлаш.

2011 йилда 357 та массивда камида 7 минг 400 та уй-жой, шунингдек, ижтимоий ва коммунал хўжалик объектларини қуриш мўлжалланмоқда. Ушбу мақсадлар учун 500 миллиард сўмдан ортиқ маблағ, жумладан, Давлат бюджетидан 140 миллиард сўм ажратиш ва Осие тараққиёт банкнинг 100 миллион доллардан кам бўлмаган имтиёзли кредит линияларини жалб қилиш даркор.

Ислом Каримов

**“Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” давлат дастурини ҳаётга
татбиқ этиш**

1-слайд

Ҳозирги кунда бизнинг энг катта ютуғимиз ялпи ички маҳсулот таркибида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг улуши кўпайгани ҳамда мамлакатимиз иқтисодиётини ривожлантиришда унинг роли сезиларли даражада ошганида намоён бўлмоқда.

Ислом Каримов

Якка тартибдаги тадбиркорлик – юридик шахс ташкил этмаган ҳолда жисмоний шахс(якка тартибдаги тадбиркор) томонидан тадбиркорлик фаолиятининг амалга оширилиши. Якка тартибдаги тадбиркорлик якка тартибдаги тадбиркорлар томонидан ходимлар ёллаш ҳуқуқисиз, мулк ҳуқуқи асосида ўзига тегишли бўлган мол-мулк негизида, шунингдек мол-мулкка эгалик қилиш ва (ёки) ундан фойдаланишга йўл қўядиган ўзга ашёвий ҳуқуқ туфайли ўзига тегишли бўлган мол-мулк негизида мустақил равишда амалга оширилади.

Хусусий тадбиркорлик – бу фуқаролар (алоҳида фуқаролар) томонидан ўзларининг таваккалчиликлари ва мулкий жавобгарликлари остида, шахсий даромад (фойда) олиш мақсадида амалдаги қонунчилик доирасида амалга ошириладиган ташаббускор ҳўжалик фаолиятидир.

Микрофирма – кичик бизнес корхонасининг бир тури. Мамлакатимизда саноат ишлаб чиқаришнинг тармоқларида 20 кишигача, хизмат кўрсатиш соҳасида 10 кишигача, савдо ва умумий овқатланиш соҳасида 5 кишигача ишловчи корхоналар микрофирма ҳисобланади.

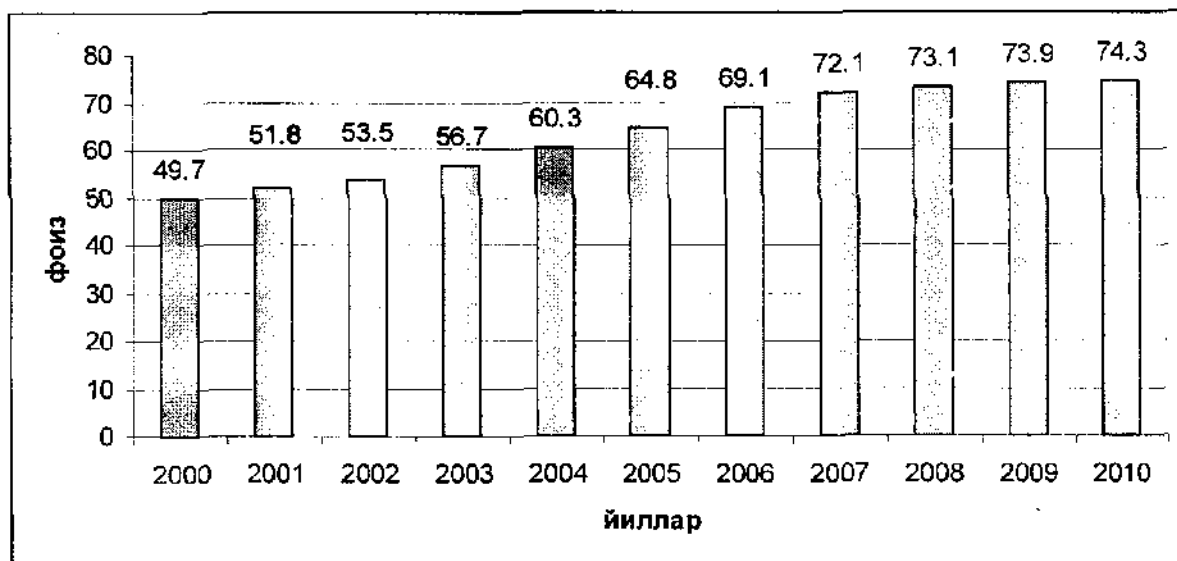
Кичик корхона – корхона кўлами, ишлаб чиқариш ҳажми, ишловчилар сони, молиявий маблағлари миқдори ва бошқалар жиҳатидан имкониятлари чекланган ишлаб чиқарувчи субъектдир. Республикамизда саноат ишлаб чиқаришнинг айрим тармоқларида (масалан, енгил ва озиқ-овқат саноати, металлга ишлов бериш ва асбобсозлик саноати ва ҳ.к.) 100 кишигача, айримларида (масалан, машинасозлик, металлургия, ёқилғи-энергетика саноати ва бошқаларда) 50 кишигача, хизмат кўрсатиш соҳасида 25 кишигача ишловчи корхоналар кичик бизнес субъектлари ҳисобланади.

2-слайд

**Ўзбекистонда янги иш ўринларини яратишда кичик бизнес субъектларининг
улуши, минг киши**

Янгидан ташкил этилган иш ўринлари	661	940,5	950
шу жумладан:			
Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликда	374,3	391,8	600
Фонз ҳисобида	57,0	41,7	65
Жами иқтисодиётдаги банд бўлганлар сониға нисбатан улуши, фонз ҳисобида	72,7	74,2	74,3

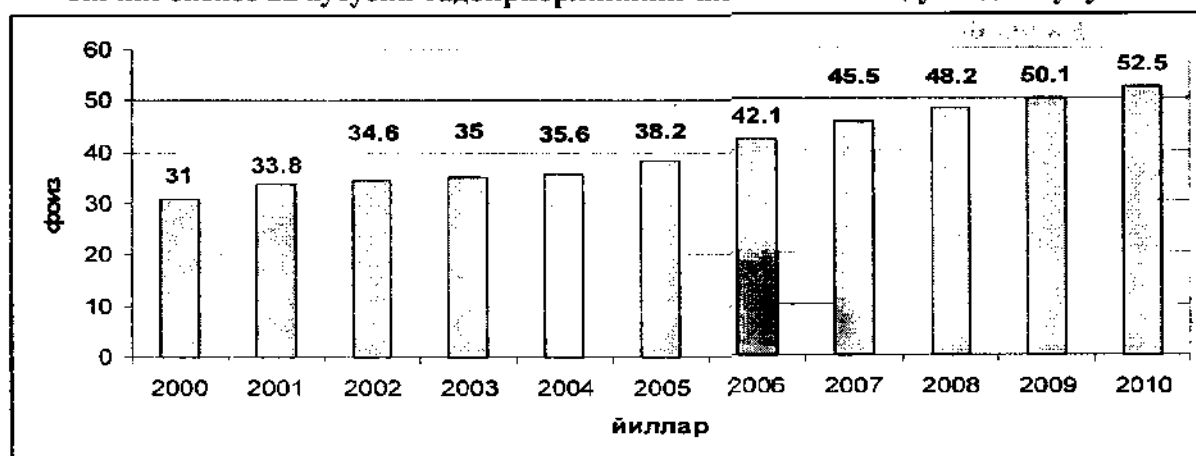
Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг бандликдаги улуши

Ўзбекистон Республикаси ва вилоятлар бўйича кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг бандликдаги улуши

Вилоятлар	Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг бандликдаги улуши, %		
	2008 йил	2009 йил	2010 йил
Ўзбекистон Республикаси	73,1	73,9	
Қорақалпоғистон Республикаси	69,9	70,5	71,2
вилоятлар:			
Андижон	80,3	81,0	81,2
Бухоро	75	76,3	76,3
Жиззах	76,8	77,3	78,0
Қашқадарё	73,3	74,4	74,9
Навоий	55,3	55,9	55,9
Наманган	77,1	77,8	78,4
Самарқанд	80	80,8	81,2
Сурхандарё	73,8	74,3	75,0
Сирдарё	76,2	76,9	77,8
Тошкент	71,8	72,6	73,0
Фарғона	77	77,5	77,5
Хоразм	76,5	77,5	78,0
Тошкент ш.	56,5	56,5	56,6

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши

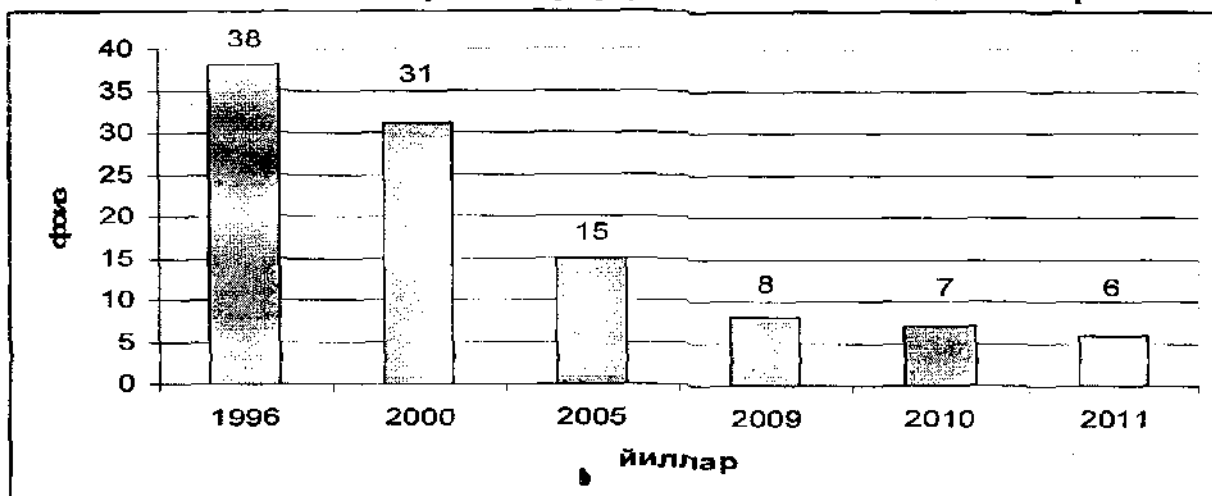
Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг Ўзбекистон Республикаси ва вилоятлар кесими бўйича ялпи ички маҳсулотдаги улуши

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ялпи ички			
	2008 йил	2009 йил	2010 йил
Ўзбекистон Республикаси	48,2	50,1	52,5
вилоятлар	58,6	60,7	63,6
Андижон	48,9	51,2	54,7
Жиззах	59,3	61,4	64,1
Қашқадарё	72,3	74,4	77,3
Қашқадарё	50,9	52,6	55,0
Навоий	29,1	31,2	34,4
Н.Саттурс	69,7	72,4	76,0
Самарқанд	68,8	71,2	73,6
Сурхондарё	67,2	70,0	71,7
Тошкент	72,1	75,5	77,4
Тошкент	49,6	51,8	54,7
Фарғона	55,0	56,1	59,5
Хатлон	66,1	68,2	71,8
Чирчиқ	48,0	46,7	49,9

Ўзбекистон Республикасида кичик бизнес субъектларининг иқтисодиёт тармоқларидаги улушининг 2005-2010 йиллардаги ўсиш динамикаси, фоиз

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Саноат	10,0	10,9	13,2	14,6	16,9	19,6
Қишлоқ	85,7	93,9	97,5	97,8	97,9	97,9
Ўқитиш	24,0	26,5	23,7	24,6	23,7	30,8
Ўқитиш	50,9	52,1	55,4	58,4	41,6	52,3
Саноат	43,7	45,7	48,2	48,1	46,3	50,5
Ўқитиш	52,5	50,8	50,1	48,5	47,6	47,7
Ўқитиш	24,6	27,2	34,7	38,9	39,5	40,0
Ўқитиш	65,7	69,4	75,7	78,5	78,9	78,9
Ўқитиш	64,8	69,1	72,1	73,1	73,9	74,3
Ўқитиш	6,0	10,7	14,8	12,4	14,6	13,6
Ўқитиш	33,7	34,5	32,0	35,7	42,5	36,6

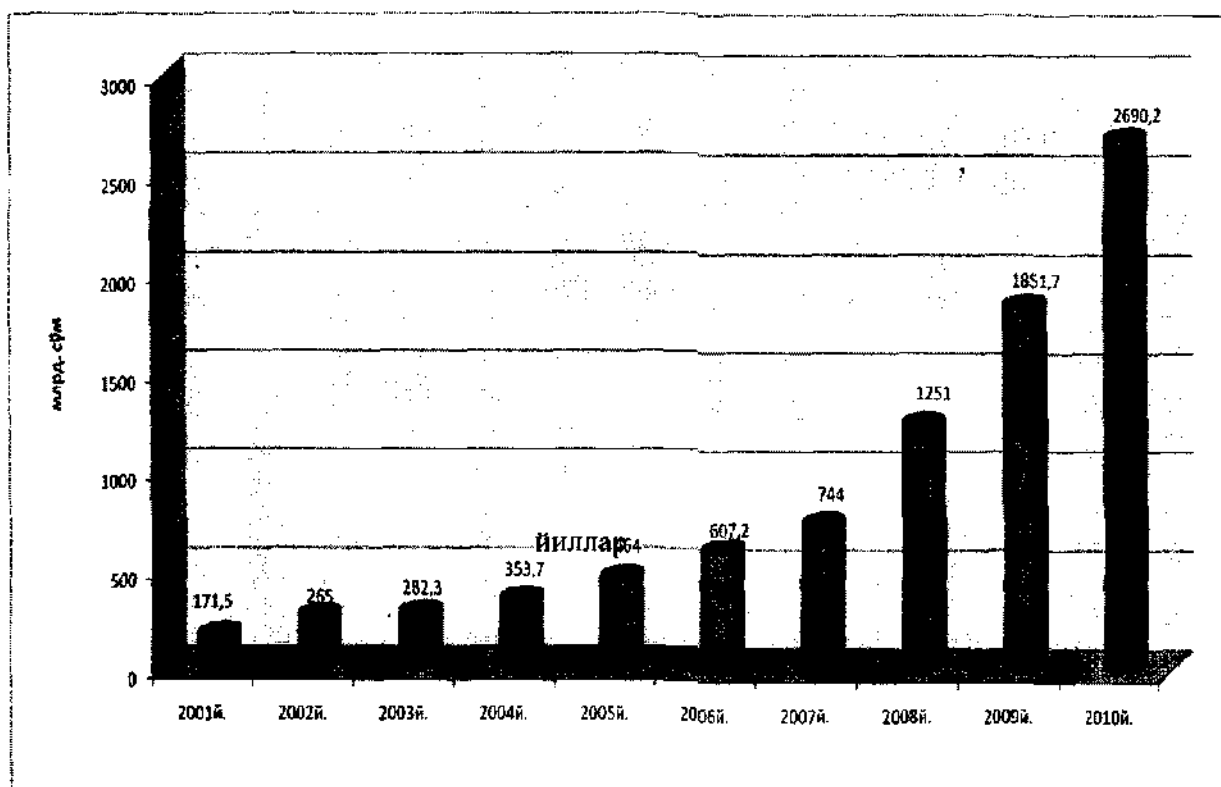
Кичик бизнес субъектлари учун белгиланган солиқ ставкалари

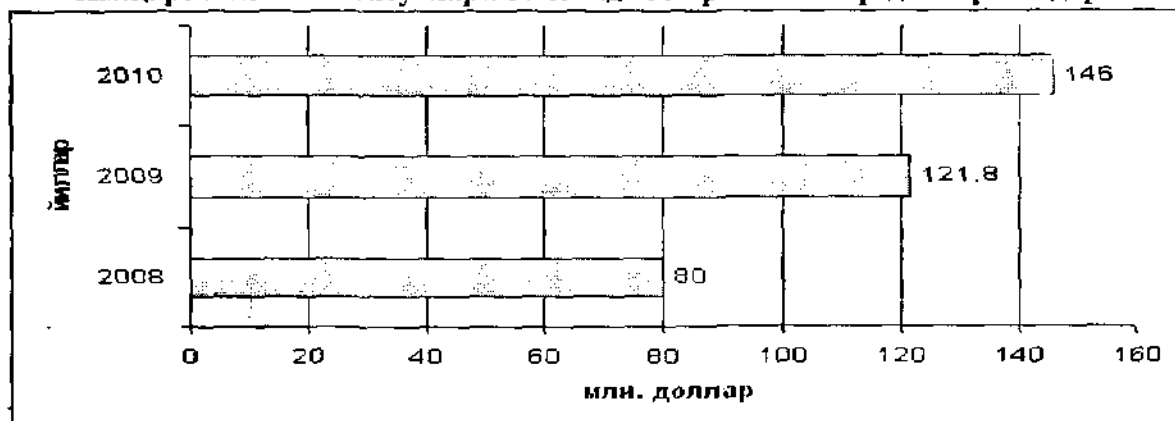
Мамлакатимизда 2010 йилда 2009 йилга нисбатан 13,6 фоизга кўп, яъни 9 миллиард 700 миллион АҚШ долларига тенг миқдордаги инвестициялар ўзлаштирилди, бу ялпи ички маҳсулотнинг 25 фоизини ташкил этади.

Ислом Каримов

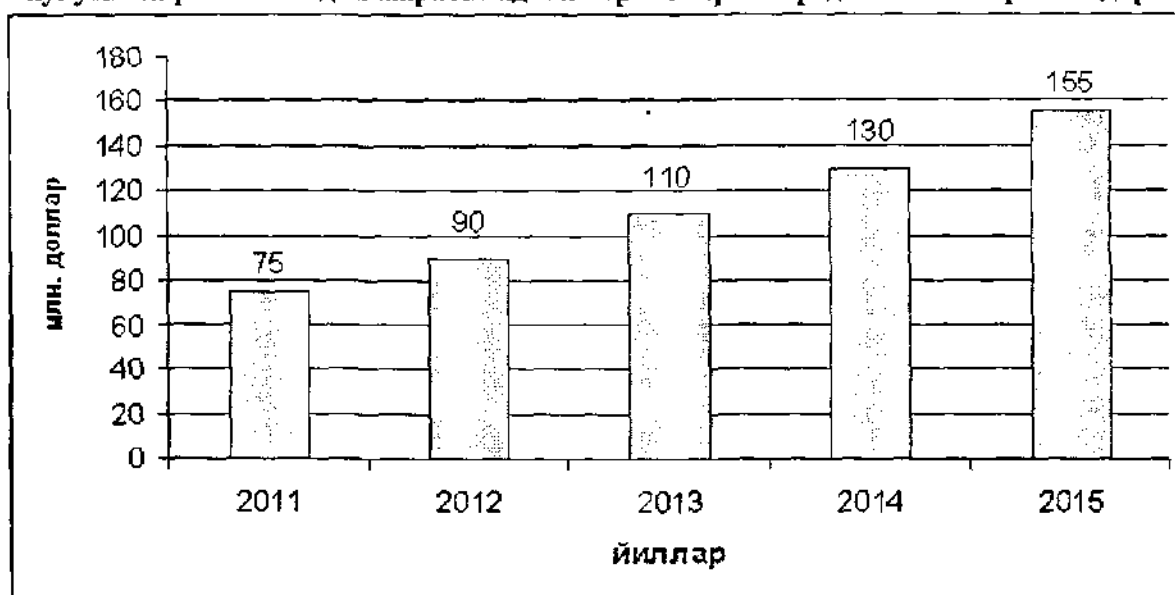
Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасига йўналтирилган кредитлар миқдори

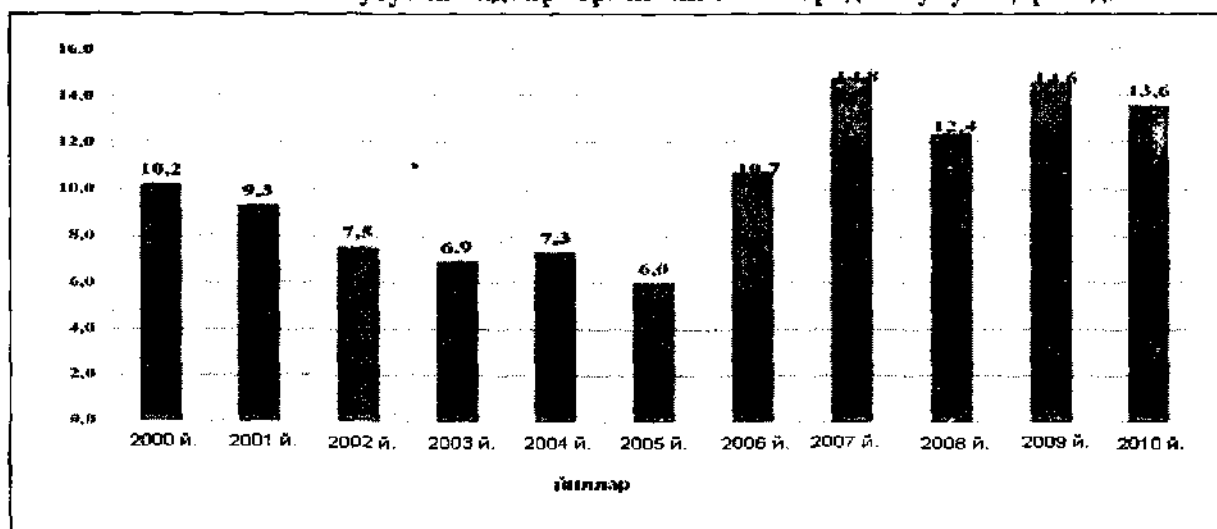
Халқаро молия институтлари томонидан ажратилган кредитлар миқдори

2011-2015 йилларда халқаро молия институтлари ва хорижий мамлакатлар ҳукуматлари томонидан ажратиладиган грантлар ва кредит линиялари миқдори

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг экспортдаги улуши, фоизда

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг экспортдаги ўлуши динамикаси

Вилоятлар	2008йил	2009йил	2010йил
Ўзбекистон	12,4	14,6	13,6
Қорақалпоқ	11,4	8,0	12,5
Анжолон	1,9	4,2	6,4
Бухоро	7,8	6,5	7,6
Жизза	28,8	13,3	44,7
Қашқ	26,6	21,7	9,0
Навоий	7,6	6,5	9,5
Наманган	52,8	69,2	86,7
Самар	40,4	68,1	61,0
Сурхондар	16,4	10,2	19,5
Сирдарё	5,3	10,4	30,3
Тошк	12,8	20,1	17,0
Фаргона	17,7	19,8	18,3
Хоразм	11,3	7,5	9,3
То	17,1	19,8	13,9

14-слайд

“Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” Давлат дастурининг самарали амалга оширилишини таъминлаш борасида амалга оширилиши лозим бўлган вазифалар куйидагилардан иборатдир:

- жойлардаги кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг самарали фаолиятига ҳалал бераётган, тўқинлик қилаётган ёки қилиши мумкин бўлган муаммоларни мунтазам равишда ўрганиб бориш ва ўз вақтида бартараф этиш чора-тадбирларини кўриш;
- ҳудуддаги бўш ёки самарали фойдаланилмаётган бино ва иншоотлар тўғрисидаги аниқ маълумотларнинг қисқа муддатларда олинishi ҳамда уларнинг кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига тақдим этилиши жараёنларини самарали ташкил этиш;
- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолияти учун янада қулай муҳит яратиш борасида ҳар бир ҳудуддаги ўзига хос хусусиятларни аниқлаш ва улардан келиб чиққан ҳолда мавжуд барча имкониятларни сафарбар этиш;
- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш ва амалга ошириш йўлидаги ҳар қандай бюрократик тўсиқларни бартараф этиш;
- ҳудуддаги кичик бизнес субъектларининг энергия, газ, сув ва канализация, иссиқлик таъминоти ва бошқа шу каби муҳандислик-коммуникация тармоқларига уланиши жараёнларига эътибор қаратиш ҳамда бу борадаги илғор тажрибаларни қўллаш;
- маҳаллаларда оилавий бизнесни ривожлантириш бўйича мавжуд имкониятлар ва уларни рўёбга чиқариш йўллари аниқлаш, шу асосда оилавий бизнесни ташкил этишнинг намунавий шакллари тавсия этиш ва қўллаб-қувватлаш;
- ҳудудда фаолият юритаётган кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг фаолият йўналишлари жиҳатидан таркибини такомиллаштириш чора-тадбирларини қўллаш, хусусан, саноат соҳасида, юқори технологияларни талаб этадиган замонавий ишлаб чиқариш тармоқларини ташкил этишда, илғор илм-фан ютуқларига асосланган кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни рағбатлантиришнинг турли йўл ва чораларини излаб топиш;
- ҳудуддаги экспортга маҳсулот чиқарувчи кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига аниқ ва таъсирчан ёрдам кўрсатиш орқали уларнинг ташқи иқтисодий фаолият соҳасидаги иштирокини кенгайтириш;

Аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш муаммосини ҳал этиш 2011 йил ва яқин истиқболда мамлакатимизни муваффақиятли ва барқарор ривожлантиришнинг алоҳида устувор йўналиши ва ҳеч муболағасиз, энг муҳим шартидир.

Иш ўрни – муайян касбдаги бир ходимнинг меҳнат вазифаларини амалга ошириши учун мослаштирилган ва ишни бажариш учун ишлаб чиқариш воситалари, меҳнат қуроллари билан жиҳозланган жой.

Ишга жойлаштириш – Ўзбекистон Республикасида меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлашга қаратилган ташкилий-ҳуқуқий, иқтисодий тусдаги давлат тадбирлари тизими.

Ижтимоий ҳимояга муҳтож шахсларнинг квоталанган иш жойлари билан таъминланиши, минг киши

	Жами	Шу жумладан:		Жами	Шу жумладан:	
		аёллар	ёшлар		аёллар	ёшлар
Квоталанган иш ўринларига жойлаштирилганлар – жами	82,3	45,1	38	69,7	26,2	14,6
Шу жумладан:						
Меҳнат органлари йўлланмаси билан	47,7	25,9	27,3	52,4	15,1	8,1
Мустақил тарзда	34,6	19,2	10,7	17,3	11,1	6,5

2011 йилга мўлжаллаб қабул қилинган ва мамлакатимиз Парламенти томонидан маъқулланган Республика дастурида 950 мингдан ортиқ янги иш ўрнини, асосан, кишлоқ жойларда яратиш кўзда тутилган.

Бу иш жойларининг 600 мингдан зиёдини кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида очиш мўлжалланмоқда. 73 мингдан ортиқ иш ўрни транспорт ва муҳандислик-коммуникация инфратузилмасини жадал ривожлантириш лойиҳаларини амалга ошириш натижасида ташкил этилади.

Ислом Каримов

Ўзбекистон Республикасида 2011 йилда янги иш ўринларини яратиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастури

1.1	Иш ўринларини ташкил этиш, жами	956 247
	шу жумладан, қуйидагилар ҳисобига:	
	Янги ишлаб чиқариш объектларини ишга тушириш, ишлаб турган корхоналарни модернизация қилиш ва кенгайтириш	57469
	Кичик корхоналар ва микрофирмаларни ташкил этиш	365888
	Саноатда	54941
2.2	Уй-жой қуриш ва таъмирлаш соҳасида	43863
3.1	Якка тартибдаги тадбиркорликни ривожлантириш	111871
	Қасаначиликнинг барча шакллари ташкил этиш	216165
4.1	Шу жумладан, корхоналар билан кооперацияда меҳнат шартномалари	55357

асосида	
Фермер ва деҳқон хўжаликларини ривожлантириш (паррандачилик, балиқчилик, асаларичилик)	122399
Ишлаб чиқариш, ижтимоий ва бозор инфратузилмасини ривожлантириш	72850
Ишламаётган корхоналар фаолиятини тиклаш	9605

4-слайд

Касаначи – иш берувчилар билан тузилган меҳнат шартномаси асосида ўз меҳнат вазифаларини уйларида бажарувчи ходимлар тоифаси.

Касаначилик – ҳунармандларнинг меҳнат шартномалари асосида ёлланиб ўз уйида ишлаши, яшаш жойида ишлаб чиқариш ёки хизмат кўрсатиш.

5-слайд

Касб-ҳунар коллежи битирувчиларини ишга жойлаштириш ҳолати, минг киши

Худудлар	Битирувчилар сони			Ишга жойлашганлар сони		
	2008 й	2009 й	2010 й	2008 й	2009 й	2010 й
Ўзбекистон	238,4	332,3	400,9	227,9	268,2	326,8
Қорақалпоғистон	19,3	28,6	30,7	18,1	24,9	27,4
вилоятлар:						
Андижон	23,3	29,1	33,5	22,2	24,3	26,9
Бухоро	11,3	16,8	21,1	11,2	13,3	17,2
Жиззах	8,9	12,5	15,1	8,7	12,0	13,0
Қашқадарё	18,8	28,4	30,9	18,5	22,8	25,5
Навоий	7,9	11,1	13,9	7,6	10,0	11,9
Наманган	18,2	25,7	33,6	17,5	23,8	27,2
Самарқанд	24,2	34,4	43,8	23,2	31,5	35,1
Сурхондарё	16,7	22,9	27,5	15,5	13,2	21,1
Сирдарё	6,4	9,4	12,2	5,9	8,3	10,4
Тошкент	16,0	22,6	31,2	15,3	18,1	25,9
Фарғона	23,7	34,2	42,2	21,6	27,6	34,2
Хоразм	16,2	22,0	24,4	15,1	15,8	18,0
Тошкент ш.	27,3	34,4	40,9	26,9	22,3	33,0

6-слайд

2011 йилда касб-ҳунар коллежларини тамомлайдиган **450** мингдан ортиқ ўқувчини ишга жойлаштириш масаласи эътиборимиз марказида бўлиши даркор.

Ислом Каримов

... муайян корхона ва иш берувчиларни турдош коллежларга бириктириш тажрибасини, доимий амал қиладиган “корхона-коллеж” ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйиш борасидаги ишларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш лозим.

Ислом Каримов

1-ўқув топшириғи

1. Мамлакатни модернизациялаш борасида қандай ишлар амалга оширилиши режалаштирилмоқда?
2. Ишлаб чиқариш жараёнига янги, самарали технологияларни тадбиқ этиш зарурияти ва истикболларини ёритинг.
3. “2011 йилнинг муҳим устувор йўналишлари” мавзусида тоифали жадвал тузинг.

2- ўқув топшириғи

1. 2011 йилда мамлакатимизда транспорт, коммуникацияларини ривожлантиришнинг асосий йўналишларини айтинг.
2. Электр энергетика, ахборот-коммуникация соҳаларини модернизациялаш бўйича амалга оширилиши кутилаётган лойиҳаларни санаб беринг.
3. “2011 йилнинг муҳим устувор йўналишлари” мавзусида тоифали жадвал тузинг.

3- ўқув топшириғи

1. Таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларини ривожлантириш борасида эришилган натижалар ва амалга оширилиши кутилаётган муҳим тадбирларни ёритинг.
2. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик мамлакатимизда янги иш ўринларини ташкил қилиш, аҳолининг даромадлари ва фаровонлигини ошириш борасида қандай ишлар қилинган ва режалаштирилмоқда?
3. “2011 йилнинг муҳим устувор йўналишлари” мавзусида тоифали жадвал тузинг.

4-ўқув топшириғи

1. Иқтисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга оширишда хорижий инвестициялар қандай ўрин эгаллайди?
2. Ўзбекистон Республикасида 2011 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш Дастурининг аҳамиятини изоҳланг.
3. “2011 йилнинг муҳим устувор йўналишлари” мавзусида тоифали жадвал тузинг.

Гуруҳларда ишлаш ва тақдимот қилиш регламенти

1. Маълумотларни излаб топиш ва системалаштириш – 15 дақиқа
2. Маълумотларни расм, схема ва жадваллар кўринишида расмийлаштириш -5 дақиқа.
3. Топшириқ натижаларини тақдимот қилиш – 5 дақиқа (ҳар бир гуруҳ учун)
4. Талабалар томонидан берилган саволларга жавоб бериш – 2 дақиқа
5. Мавзу бўйича хулосалар қилиш – 2 дақиқа

1. Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржаси неча босқичда ўтказилиши белгиланган ?

- a) 3 босқичда;
- b) 2 босқичда;
- c) 4 босқичда;
- d) 1 босқичда;

2. Саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни Маҳаллийлаштириш дастурига лойиҳаларни киритиш қайси қарорга асосан амалга оширилади ?

a) Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 23 мартдаги ПҚ-1306-сонли қарорида белгиланган тартибга асосан;

b) Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 21 июлдаги 154-сонли қарорида белгиланган тартибга асосан;

c) Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 2 апрелдаги 94-сонли қарорида белгиланган тартибга асосан;

d) Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 28 январдаги ПҚ-1050-сонли қарорида белгиланган тартибга асосан;

3. Ўзбекистон Республикасида 2011 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастури қайси орган томонидан тасдиқланган?

a) Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенати томонидан

b) Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги томонидан

c) Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан

d) Ўзбекистон Республикаси Президенти девони томонидан

4. 2011 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастуридаги иш ўринларининг энг катта қисмини таъминлайдиган йўналишлар қайси жавобда тўғри келтирилган?

a) Кичик бизнес корхоналарини ташкил этиш ва яқка тадбиркорликни ривожлантириш

b) Янги йирик объектларни ишга тушириш ва мавжудларини кенгайтириш

c) Бозор инфратузилмасини ривожлантириш

d) Ишламасдан турган корхоналар фаолиятини тиклаш

5. Янги иш жойларига бўлган эҳтиёжнинг катта қисмини ишсизларнинг қайси тоифаси ташкил этади?

a) Биринчи марта меҳнат бозорига кириб келадиган ёшлар

b) Иш жойлари қисқариши натижасида бўшаб чиқадиганлар

c) Узоқ муддатли таътилдан сўнг иш изловчилар

d) Хорижда ишлаб қайтганлар

6. Ўзбекистонда меҳнат ресурсларининг «қуйи ва юқори» чегараси қандай белгиланган?

a) Эркаклар-16-59 ёш, аёллар – 16-54 ёш

b) Эркаклар – 18 – 60 ёш, аёллар – 18 – 55 ёш

c) Эркаклар – 16-65 ёш, аёллар – 16-60 ёш

d) Эркаклар ва аёллар – 16-60 ёш

7. Иқтисодий фаол аҳоли таркиби қайси жавобда тўғри кўрсатилган?

a) Иш билан бандлар ва ишсиз сифатида рўйхатдан ўтганлар

b) Меҳнатга лаёқатли аҳолининг меҳнатга лаёқатли ёшдагилари

c) Иш билан банд бўлганлар ва ишсизлар, иш қидираётганлар

d) Меҳнатга лаёқатли бўлмаганлар

8. Умумий асосларда фуқаролар неча ёшдан меҳнат шартномаси тузган ҳолда касаначилик меҳнатига жалб этилиши мумкин ?

- a) 16 ёшдан
- b) 14 ёшдан
- c) 18 ёшдан
- d) 21 ёшдан

9. Меҳнат шартномаси асосида касаначиликни ташкил этганда, корхона буюртмаси бўйича ишларни бажариш учун техник фойдаланишга берилган асбоб-ускуна, жиҳозлар ва инвентарлар мулк солиғидан қайси даврга озод этилади?

- a) Фойдаланиш даврига
- b) 3 йилга
- c) 4 йилга
- d) 10 йилга

10. Янги иш ўринлари ташкил этишнинг молиявий манбаси қайси жавобда тўғри келтирилмаган?

- a) Ишловчи ходимларнинг иш ҳақлари ва улардан ажратмалар
- b) Тижорат банклари кредитлари
- c) Хорижий инвестициялар
- d) Давлат бюджети маблағлағлари

11. Таълим муассасалари битирувчиларини ишга олганда кичик бизнес корхоналарига қандай имтиёз берилган?

- a) Ишловчиларнинг юқори чекланган сони 20% ошганда ҳам имтиёзларнинг сақлаб қолиниши
- b) Ишловчиларнинг юқори чекланган сони 30% ошганда ҳам имтиёзларнинг сақлаб қолиниши
- c) Фойда солиғидан озод этилган
- d) Пенсия жамғармасига ажратмалар қилинмайди

12. Меҳнат бозорида ишсизларни давлат томонидан ҳимоялаш чораларидан бири қайси жавобда келтирилган?

- a) Касбга қайта тайёрлаш, ўқитиш ва ишга жойлаштириш
- b) Кам таъминланганлик нафақасини тўлаш
- c) Пенсия тайинлаш
- d) Мажбурий тартибда ишга жойлаштириш

13. Янги иш ўринлари ташкил этиш асосий йўналишларидан бири сифатида ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш чора-тадбирларида қуйидагилардан қайси бири назарда тутилмаган?

- a) Шахсий ёрдамчи ва деҳқон хўжаликларини ривожлантириш
- b) Йўллар қурилиши
- c) Йўл атрофида хизмат кўрсатиш объектлари ташкил этиш
- d) Коммуникация тармоқларини ривожлантириш

14. Қайси жавобда уй меҳнатини ривожлантиришнинг йўналиши нотўғри келтирилган?

- a) Савдо ва хизмат кўрсатиш
- b) Меҳнат шартномалари асосида касаначилик
- c) Пудрат шартномалари асосида уй меҳнати
- d) Миллий ҳунармандчилик ва оилавий тадбиркорлик

15. Қайси тоифадаги фуқаролар учун ҳақ тўланадиган жамоат ишлари ташкил этилади?

- a) Ишсиз деб эътироф этилганлар учун
- b) Ободонлаштириш ишларида банд бўлганлар учун
- c) Мавсумий ишларда банд бўлганлар учун
- d) Вақтинча иш билан таъминланмаганлар учун

16. Ногиронлар ва аҳолининг ижтимоий муҳофазага мухтож тоифалари учун иш ўринларини захира қилиш қимнинг қарори билан амалга оширилади?
- a) Шаҳар ва тумани ҳокимликларининг
 - b) Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг
 - c) Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
 - d) Фуқаролик судлари
17. 2011 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастури назорати ва мониторингини амалга оширишда қуйидагилардан қайси бири бевосита масъул бўлмасда, иштирок этади?
- a) Ўзбекистон қасаба уюшмалари федерацияси
 - b) Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги
 - c) Ҳокимликлар
 - d) Тижорат банклари
18. 2011 йилда транспорт ва коммуникация қурилишига Осиё тараққиёт банки, Ислон тараққиёт банки, Кувайт араб иқтисодий ҳамкорлик жамғармаси ва ОПЕК жамғармаси томонидан қанча миқдордаги маблағ ажратилиши кўзда тутилган?
- a) 152 миллион доллардан ортиқ
 - b) 180 миллион доллардан ортиқ
 - c) 228 миллион доллардан ортиқ
 - d) 256 миллион доллардан ортиқ
19. 2011 йилда “Қамчик” довони орқали ташиладиган юк ҳажмини қанча миқдорга етказиш кўзда тутилган?
- a) камида 13 миллион тоннага
 - b) камида 6 миллион тоннага
 - c) камида 12 миллион тоннага
 - d) камида 5 миллион тоннага
20. Инвестиция муҳитига салбий таъсир кўрсатувчи омиллар қайсилар?
- a) Инвесторлар учун солиқ, божхона имтиёзларнинг берилганлиги
 - b) Тадбиркорлик субъектлари молия-хўжалик фаолиятини назорат қилишнинг қисқарганлиги
 - c) Ҳудудларда инвесторлар учун қулай инвестицион муҳитнинг яратилганлиги
 - d) Тўғри жавоб келтирилмаган

Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислом Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-
иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга
мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз
тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга
хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича

ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Мамлакат иқтисодиётига киритилаётган хорижий инвестициялар асосан:

- а) Иқтисодиётнинг стратегик тармоқларини модернизация қилиш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлаш учун жалб қилинмоқда;
- б) Иқтисодиётнинг стратегик тармоқларини инқироздан ҳимоя қилиш, йирик корхоналарни қўллаб-қувватлаш учун жалб қилинмоқда;
- в) Экспортга йўналтирилган корхоналар имкониятини кучайтириш учун жалб қилинмоқда;
- д) Импортёр корхоналарни қўллаб-қувватлаш ва уларнинг салоҳиятини ошириш учун жалб қилинмоқда.

2. Инқирозга қарши чоралар дастуридан қўзланган асосий мақсад:

- а) Ўзбекистонни инқироздан олиб чиқиш;
- б) Ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатишни кенгайтириш;
- в) Маҳаллий ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-қувватлаш;
- д) Молиявий-иқтисодий, бюджет, банк-кредит тизимининг узлуксиз ишлашини таъминлаш, иқтисодиётнинг реал сектори тармоқлари ва корхоналарга ёрдам кўрсатиш, аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш.

3. 2010 йилда 2009 йилга нисбатан иқтисодиётга инвестициялар киритиш ҳажми неча фоизга ўсган?

- а) 20,5 фоизга;
- б) 15,7 фоизга;
- в) 24,8 фоизга;
- д) 9,2 фоизга.

4. 2010 йилда иқтисодиётга инвестициялар киритиш ҳажми 15409,1 миллиард сўми, яъни 2009 йилга нисбатан 109,2 фозни ташкил этган бўлса, 2009 йилда иқтисодиётга киритилган инвестициялар ҳажмини аниқланг?

- а) 12531,9 миллиард сўм
- б) 15409,1 миллиард сўм
- в) 14513 миллиард сўм
- д) 5,5 миллиард доллар

5. Ўзбекистон Республикасининг 2011 йилги инвестиция дастурида барча манбалар ҳисобидан иқтисодиётга 20634,9 миллиард сўм маблағ йўналтирилиши режалаштирилмоқда. Мазкур маблағ манбаларида давлат бюджетининг улуши 4,6 фозни ташкил этмоқда. Берилган рақамлардан фойдаланиб, 2011 йилда давлат бюджети ҳисобидан ажратиладиган инвестициялар ҳажмини қиймат кўринишида ҳисобланг.

- а) Қарийб 950 миллиард сўм
- б) 5409,1 миллиард сўм
- в) 2584,8 миллиард сўм
- д) 105 миллиард сўм

6. Инвестиция муҳитига ижобий таъсир кўрсатувчи омиллардан нотўғри кўрсатилган жавобни белгиланг.

- а) Сиёсий ва макроиқтисодий барқарорлик
- б) Ишлаб чиқариш учун зарур инфратузилмаларнинг мавжудлиги
- в) Малакали ишчи кучи ва хомашё базаси ва ундан фойдаланиш имкониятларнинг яратилгани
- д) Инвестиция лойиҳасининг белгиланган тартибда тасдиқланган техник иқтисодий асосининг мавжудлиги

7. Давлат инвестиция дастурига инвестиция лойиҳасини киритиш тартиби қайси ҳуқуқий ҳужжат асосида амалга оширилади?

- а) Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 12 сентябрдаги 395-сонли қарори билан

- b) Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 11 апрелдаги ПФ-3594-сонли фармони билан
- c) Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 24 июлдаги ПК-927-сонли қарори билан
- d) Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 15 декабрдаги ПК-1442-сонли қарори билан
- 8. Давлат инвестиция дастурига лойиҳани киритиш бўйича талаблар қайси жавобда тўғри келтирилган?**
- a) Инвестиция лойиҳасининг белгиланган тартибда тасдиқланган техник иқтисодий асосининг мавжудлиги
- b) Молиялаштириш манбаларининг аниқлиги ва шартномада келишилган муддатда кредитларнинг тўланиши
- c) Лойиҳа ташаббускори томонидан лойиҳа паспорти, уни амалга ошириш графиги ва лойиҳа ҳолати ҳақида батафсил маълумотнинг мавжудлиги
- d) Барча жавоблар тўғри
- 9. Хорижий кредит линиялари орқали лойиҳаларни молиялаштиришнинг асосий шартлари ва талаб этиладиган ҳужжатлари тўғри кўрсатилмаган жавобни аниқланг.**
- a) 120-125 фоиз гаров таъминотининг мавжудлиги
- b) Ажратилган кредит маблағларини қайтариш муддатлари 5-6 йил
- c) Лойиҳа ташаббускорларининг шахсий маблағлари лойиҳанинг умумий қийматида 50-55 фоизни ташкил этиши
- d) Бизнес режа ёки лойиҳанинг техник-иқтисодий асосларининг мавжудлиги
- 10. “Ўзинфонвест” агентлиги қайси йўналишлар бўйича хорижий инвестицияларни жалб этмайди?**
- a) Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар
- b) Корхоналарнинг акциялар пакетини
- c) Кимошди савдоларига мулкый мажмуа сифатида қўйилган корхоналарни
- d) Давлат кафолати асосидаги хорижий инвестицияларни
- 11. 2009-2014 йилларда ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш бўйича давлат дастурига неча лойиҳа киритилди ҳамда уларнинг қиймати қанчали ташкил этади?**
- a) 300 та лойиҳа, қиймати 50 миллиард долларга тенг
- b) 327 та лойиҳа, қиймати 42,5 миллиард долларга тенг
- c) 42 та лойиҳа, қиймати 52,5 миллиард долларга тенг
- d) 500 та лойиҳа, қиймати 60 миллиард долларга тенг
- 12. Инвестиция муҳитига салбий таъсир кўрсатувчи омиллар қайсилар?**
- a) Инвесторлар учун солиқ, божхона имтиёзларнинг берилгани
- b) Тадбиркорлик субъектлари молия-ҳўжалик фаолиятини назорат қилишнинг қисқаргани
- c) Ҳудудларда инвесторлар учун қулай инвестицион муҳитнинг яратилгани
- d) Тўғри жавоб келтирилмаган
- 13. 2011 йилда иқтисодиётга киритиладиган инвестициялар ҳажмининг неча фоизга ўсиши прогноз қилинмоқда?**
- a) 28,3 фоизга
- b) 24,8 фоизга
- c) 9,2 фоизга
- d) 12,1 фоизга
- 14. 2010 йилда умумий инвестициялар ҳажмида корхоналар ва аҳоли маблағлари неча фоизни ташкил қилди?**
- a) 32,4 фоизни
- b) 47,3 фоизни
- c) 49 фоизни

d) 28,8 фоизни

15. 2010 йилда амалдаги баҳоларда мамлакат иқтисодиётига 15409,1 миллиард сўмлик инвестиция жалб этилди. Шунда марказлашган инвестициялар жорий баҳоларда 2855,3 миллиард сўмдан иборат бўлган. Берилган статистик маълумотлардан фойдаланиб, марказлашган инвестициялар умумий инвестициялар ҳажмининг неча фоизини ташкил қилганини аниқлаш.

- a) 28 фоизни
- b) 18,5 фоизни
- c) 15 фоизни
- d) 81,5 фоизни

16. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш учун мавжуд хорижий кредит линиялари нотўғри келтирилган жавобни кўрсатинг.

- a) Ислон тараққиёти банкнинг глобал молиялаштириш линияси
- b) Хитой Тараққиёт банки кредит линияси
- c) Корея ҳукумати кредит линияси
- d) Ўзбекистон "ТИФ Миллий банки" кредит линияси

17. Инвесторлар деганда кимлар назарда тутилади?

a) Хусусий ва қарзга олинган мулкӣ ва интеллектуал қийматларни сарфлаш ҳақида қарор қабул қилувчи инвестиция фаолияти субъектлари

b) Инвестициялар жозибадорлиги ҳамда хавф-хатар даражасини белгилаб берувчи шахслар

c) Табиий, минерал-ҳомашё, молиявий, моддий ва меҳнат ресурсларидан оқилона фойдаланишни йўлга қўйган тадбиркорлар

d) Кредит олиш йўли билан ўз фаолиятини йўлга қўйган ҳамда таваккалчилик асосида маблағ сарфлаётган субъектлар

18. Хорижий инвестициялар қайси манбалар ҳисобидан амалга оширилади?

a) Инвесторларнинг ўз молиявий ресурсларидан (фойда, амортизация ажратмалари, пул жамғармалари ва ҳ.к.)

b) Қарз олинган молиявий маблағлардан (облигация заёмлари, банк кредитлари);

c) Жалб қилинган молиявий маблағлардан (акцияларни сотишдан олинган маблағлар, жисмоний ва ҳуқуқий шахсларнинг пай, аъзолик бадаллари ва бошқа тўловлари)

d) чет эл маблағларидан

19. Мамлакатимизда инвестицияларни жалб этишда қайси манбалардан кўпроқ фойдаланишга устувор аҳамият берилмоқда?

- a) Корхоналар маблағларига
- b) Давлат бюджетига
- c) Бюджетдан ташқари маблағларга
- d) Банк кредитларига

20. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 21 декабрдаги ПҚ-1442-сонли қарорига мувофиқ печта инвестиция лойиҳасини амалга ошириш кўзда тутилган ҳамда уларнинг молиявий қиймати қанчани ташкил этади?

- a) 519 та лойиҳа, қиймати 47 499,7 миллион АҚШ долларига тенг
- b) 327 та лойиҳа, қиймати 42,5 миллиард долларга тенг
- c) 42 та лойиҳа, қиймати 52,5 миллиард долларга тенг
- d) 500 та лойиҳа, қиймати 60 миллиард долларга тенг

21. Инвестицияларни жалб қилишдаги асосий муаммолар нималардан иборат?

a) Инвестиция лойиҳаларини молиялаштиришда кредит учун гаров предметининг етарли бўлмаслиги, кредит таъминотини расмийлаштириш жараёнларининг мураккаблиги

b) Инвестиция лойиҳаси бўйича маркетинг тадқиқотларининг чуқур олиб бори́лмаслиги ва бу лойиҳанинг келгусидаги пул оқимлари ҳаракатининг барқарорлигига ҳамда кредитни қайтариш манбасининг ишончлилигига салбий таъсир этиши

с) Тижорат банкларининг кредит-молия муассасаларига хос бўлмаган вазифаларни бажариши

д) Барча жавоблар тўғри

22. Мамлакат миқёсидаги инвестиция фаолиятини самарали амалга ошириш мақсадида:

а) Инвестиция дастури ишлаб чиқилади

б) Тармоқ дастури ишлаб чиқилади

с) Модернизация ва диверсификация дастури ишлаб чиқилади

д) Маҳаллийлаштириш дастури ишлаб чиқилади

23. Инвестиция дастури ўз ичига нималарни қамраб олади?

а) Муайян даврда амалга оширилиши мўлжалланган лойиҳалар, уларнинг бажарилиш босқичлари ва сарфланиши кўзда тутилган маблағлар қийматини

б) Лойиҳалар сони ва уларнинг манбаларини

с) Фақат лойиҳалар сонини

д) Фақат лойиҳа манбаларини

24. Умумий инвестициялар ҳажмида давлат бюджети маблағлари улушининг камайиб бораётганини нима билан изоҳлаш мумкин?

а) Инвестицияларни жалб этишда корхоналар ва чет эл маблағлари улушининг кескин ошаётгани ва уларга устувор аҳамият қаратилаётгани билан

б) Ижтимоий тўловларга ажратилаётган маблағларнинг ошаётгани билан

с) Глобал молиявий-иқтисодий инқирознинг ҳукм сураётгани билан

д) Давлат бюджети танқислиги билан

25. 2010 йилда ЯИМда инвестициялар улуши қанчани ташкил этган?

а) 56 фоизни

б) 45 фоизни

с) 24,9 фоизни

д) 15 фоизни

26. Бир давлатдан бошқа давлатга даромад олиш учун йуналтирилган ҳар қандай шаклдаги мулк нима деб аталади?

а) Шахсий мулк

б) Хорижий инвестиция

с) Хусусий мулк

д) Аралаш мулк

27. Хорижий инвестиция шартномаси қайси муассаса орқали тузилади ?

а) Инвестициялар ва савдо вазирлиги

б) Савдо ва саноат палатаси

с) Ички ва ташқи ишлар вазирлиги

д) Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги орқали

28. Молиявий инвестициялар таркибига қайсилар киради?

а) Сертификатлар, акциялар, облигациялар

б) Асосий ишлаб чиқариш фондларининг актив ва пассив қисмлари ҳамда ақлий меҳнатга оид шаклдаги инвестициялар

с) Акциялар, облигациялар ва бошқа қимматли қўғозлар

д) а ва с жавоблар тўғри

29. Инвестиция фаолиятини амалга оширишни муҳим шартларидан бири?

а) Фоиз ҳисобида қисқа муддатга маблағ беришдир

б) Техника ва технологияни ижарага беришдир

с) Қарзга капитал беришдир

д) Муомалада бўлган пул бирлиги кадрсиэланншнннг олдннн олншднр

30. Мақсадига кўра, хорижий инвестициялар қандай инвестицияларга бўлинади?

- a) Билвосита
- b) Бевосита ва портфель
- c) Тўғридан тўғри
- d) Молиявий

31. Маҳаллийлаштириш дастури доирасида ҳукумат қарорлари билан қандай имтиёзлар жорий этилган ?

- a) Мулк солиғи, фойда солиғи, ижтимоий суғурта фондига тўлов ва божхона тўловлари;
- b) Божхона тўловлари (божхона йиғимидан ташқари), фойда солиғи, ягона солиқ тўлови ва мулк солиғи;
- c) Божхона тўловлари (божхона расмийлаштируви йиғимларидан ташқари), фойда солиғи, ягона солиқ тўлови ва мулк солиғи (солиқ солишнинг соддалаштирилган тизимини қўллайдиган субъектлар учун);
- d) Божхона тўловлари, фойда солиғи, даромад солиғи.

32. Ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш бўйича 2011 йилда жойларда ҳокимлар олдидаги асосий устувор вазифалар нималардан иборат?

- a) Ҳудудларда маҳаллий ишлаб чиқаришни янада ривожлантириш, маҳаллий хомашёдан тайёрланган маҳсулотларни экспорт қилувчи корхоналар фаолиятини рағбатлантирувчи чоралар кўриш;
- b) Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш ва шу орқали янги иш жойларни яратишни кенгайтириш;
- c) Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржасида фаол иштирок этиш ҳамда уларнинг имкониятларидан ҳудудда тўла-тўхис фойдаланиш.
- d) Ҳудудларда ишлаб чиқариш ва маҳсулот сотишни кенгайтириш.

33. Саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастури ким томонидан тасдиқланади?

- a) Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан;
- b) Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан;
- c) Ўзбекистон Республикаси Қонунчилик палатасининг тақдим этишига кўра, Вазирлар Маҳкамаси томонидан.
- d) Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлигининг тақдим этишига кўра, Вазирлар Маҳкамаси томонидан.

34. Маҳаллийлаштириш дастури лойиҳасига қандай турдаги маҳсулотларни ишлаб чиқариш лойиҳалари киритилмайди?

- a) Бозорда қулай рақобат муҳити яратилган маҳсулот лойиҳаси ёки маҳаллий бозорлар ушбу маҳсулот турлари билан тўлдирилган бўлса;
- b) Бозорда лойиҳада кўзда тутилган маҳсулот тури бўйича аввал қабул қилинган маҳаллийлаштириш дастурларида ишлаб чиқариш кўзда тутилган бўлса;
- c) Лойиҳада ишлаб чиқарилиши кўзда тутилаётган маҳсулот тури чет элдан импорт бўйича олиб келинаётган бўлса.
- d) Бозорда яхши рақобат муҳити яратилган ҳамда маҳсулот баҳоси импорт бўйича юқори бўлган тақдирда;

35. 2011 йилда маҳаллийлаштириш дастури доирасида маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажминини қанчага ошириш кўзда тутилган ?

- a) 1,3 марта;
- b) 1,4 марта;
- c) 1,7 марта;
- d) 1,1 марта.

36. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 1 декабрдаги ПК-1236-сонли “Саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва

материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштиришни чуқурлаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори билан қайси ташкилот таркибига ўзгартириш киритилган ?

а) “Ўзэкспомарказ” миллий кўргазма компанияси ҳузуридаги Халқаро саноат ярмаркаси таркибига;

б) Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги таркибига;

с) Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржаси таркибий тузилишига.

д) Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ҳамда Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирликлари таркибига;

37. Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржаси неча босқичда ўтказилиши белгиланган ?

а) 3 босқичда;

б) 2 босқичда;

с) 4 босқичда;

д) 1 босқичда;

38. Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржасида тузилган шартномалар бажарилиши мониторинги қайси ташкилотлар томонидан амалга оширилади ?

а) Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ҳамда Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирликлари томонидан;

б) Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги, Давлат статистика қўмитаси ва бошқа идоралар томонидан;

с) Иқтисодиёт вазирлиги, Давлат статистика қўмитаси ва бошқа идоралар томонидан;

д) Иқтисодиёт вазирлиги ва бошқа идоралар томонидан;

39. 2010 йилда ҳудудлар кесимида маҳаллийлаштириш дастури бўйича амалда нисбатан энг кам маҳсулот ҳажми қайси вилоятлар улушига тўғри келади ?

а) Навоий, Сирдарё, Жиззах ва Сурхондарё вилоятлари;

б) Хоразм ва Қашқадарё вилоятлари;

с) Қорақалпоғистон Республикаси ва Хоразм вилояти;

д) Тошкент шаҳри ва Тошкент вилояти;

40. Маҳаллийлаштириш дастурига киритилаётган лойиҳа бўйича ишлаб чиқариладиган маҳсулотнинг маҳаллийлаштириш даражаси энг ками (куйи чегараси) неча фоизни ташкил қилади ?

а) 30 фоиз;

б) 35 фоиз;

с) 50 фоиз;

д) 45 фоиз;

41. Маҳаллийлаштириш дастурига корхоналарнинг бир турдаги маҳсулотини киритиш муддати қайси қаторда тўғри кўрсатилган ?

а) 1 марта 3 йилдан кўп бўлмаган муддатга;

б) 1 йил муддатга;

с) 1 марта 5 йилдан кўп бўлмаган муддатга;

д) 1 марта 4 йилдан кўп бўлмаган муддатга.

42. Маҳаллийлаштириш дастурига корхоналарнинг бир турдаги маҳсулотини киритиш муддати қандай ҳолатларда узайтирилиши мумкин ?

а) Маҳаллийлаштириш дастурига киритилган корхона лойиҳаси бўйича ишлаб чиқариш ҳажми кўрсаткичлари бажарилмаган бўлса;

б) Маҳаллийлаштириш дастурининг босқичма-босқич чуқурлашиб бориши натижасида импорт улуши камайиб, янги турдаги маҳаллийлаштирилаётган маҳсулотни оммавий ишлаб чиқаришга ўтганда;

с) Маҳаллийлаштириш дастурига кирган корхона маҳсулотига эҳтиёж ошса ҳамда унинг прогноз қилинган ҳажми камайиб борса;

d) Маҳаллийлаштириш дастурига киритилган корхона лойиҳаси бўйича ишлаб чиқариш ҳажми кўрсаткичлари бажарилган бўлса;

43. Маҳаллийлаштириш дастурига киритиш қайси ташкилотларнинг ҳулосалари асосида амалга оширилади?

a) Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги;

b) Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги, Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги, Молия вазирлиги, Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси;

c) Ўзбекистон Республикаси Президенти девони, Вазирлар Маҳкамаси, Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги;

d) Ўзбекистон Республикаси Президенти девони, Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги.

44. Маҳаллийлаштириш дастурини тузиш ва амалга ошириш ишларини ким ёки қайси ташкилот мувофиқлаштиради?

a) Вазирлар Маҳкамасининг Саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюм ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастурини амалга оширишни таъминлаш бўйича департаменти;

b) Иқтисодиёт вазирлигининг Саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастурини амалга оширишни таъминлаш бўйича бошқармаси;

c) Саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастурини амалга оширишни таъминлаш бўйича махсус идоралараро комиссия;

d) Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги, Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги, Молия вазирлиги.

45. Саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқариш бўйича лойиҳаларни маҳаллийлаштириш дастурига киритиш қайси қарорга асосан амалга оширилади ?

a) Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 23 мартдаги ПҚ-1306-сонли қарорида белгиланган тартибга асосан;

b) Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 21 июлдаги 154-сонли қарорида белгиланган тартибга асосан;

c) Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 2 апрелдаги 94-сонли қарорида белгиланган тартибга асосан;

d) Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 28 январдаги ПҚ-1050-сонли қарорида белгиланган тартибга асосан;

46. Ўзбекистон Республикасида 2011 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастури қайси орган томонидан тасдиқланган?

a) Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенати томонидан

b) Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги томонидан

c) Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан

d) Ўзбекистон Республикаси Президенти девони томонидан

47. 2011 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастуридаги иш ўринларининг энг катта қисмини таъминлайдиган йўналишлар қайси жавобда тўғри келтирилган?

a) Кичик бизнес корхоналарини ташкил этиш ва яқка тадбиркорликни ривожлантириш

b) Янги йирик объектларни ишга тушириш ва мавжудларини кенгайтириш

c) Бозор инфратузилмасини ривожлантириш

d) Ишламасдан турган корхоналар фаолиятини тиклаш

48. Янги иш жойларига бўлган эҳтиёжнинг катта қисмини ишсизларнинг қайси тоифаси ташкил этади?

- a) Биринчи марта меҳнат бозорига кириб келадиган ёшлар
- b) Иш жойлари қисқариши натижасида бўшаб чиқадиганлар
- c) Узоқ муддатли таътилдан сўнг иш изловчилар
- d) Хорижда ишлаб қайтганлар

49. Ўзбекистонда меҳнат ресурсларининг қуйи ва юқори чегараси қандай белгиланган?

- a) Эркаклар-16-59 ёш, аёллар – 16-54 ёш
- b) Эркаклар – 18 – 60 ёш, аёллар – 18 – 55 ёш
- c) Эркаклар –16-65 ёш, аёллар – 16-60 ёш
- d) Эркаклар ва аёллар – 16-60 ёш

50. Иқтисодий фаол аҳоли таркиби қайси жавобда тўғри кўрсатилган?

- a) Иш билан бандлар ва ишсиз сифатида рўйхатдан ўтганлар
- b) Меҳнатга лаёқатли аҳолининг меҳнатга лаёқатли ёшдагилари
- c) Иш билан банд бўлганлар ва ишсизлар, иш қидираётганлар
- d) Меҳнатга лаёқатли бўлмаганлар

51. Умумий асосда фуқаролар неча ёшдан меҳнат шартномаси тузган ҳолда касаначилик меҳнатига жалб этилиши мумкин ?

- a) 16 ёшдан
- b) 14 ёшдан
- c) 18 ёшдан
- d) 21 ёшдан

52. Меҳнат шартномаси асосида касаначиликни ташкил этганда, корхона буюртмаси бўйича ишларни бажариш учун техник фойдаланишга берилган асбоб-ускуна, жиҳоз ва инвентарлар мулк солиғидан қайси даврга озод этилади?

- a) Фойдаланиш даврига
- b) 3 йилга
- c) 4 йилга
- d) 10 йилга

53. Янги иш ўринлари ташкил этишнинг молиявий манбаси қайси жавобда тўғри келтирилмаган?

- a) Ишловчи ходимларнинг иш ҳақи ва ундан ажратмалар
- b) Тижорат банклари кредитлари
- c) Хорижий инвестициялар
- d) Давлат бюджети маблағлағлари

54. Таълим муассасалари битирувчиларини ишга олганда кичик бизнес корхоналарига қандай имтиёз берилган?

- a) Ишловчиларнинг юқори чекланган сони 20 фоизга ошганда ҳам имтиёзларнинг сақлаб қолиниши
- b) Ишловчиларнинг юқори чекланган сони 30 фоизга ошганда ҳам имтиёзларнинг сақлаб қолиниши
- c) Фойда солиғидан озод этилган
- d) Пенсия жамғармасига ажратмалар қилинмайди

55. Меҳнат бозорида ишсизларни давлат томонидан ҳимоялаш чораларидан бири қайси жавобда келтирилган?

- a) Касбга қайта тайёрлаш, ўқитиш ва ишга жойлаштириш
- b) Кам таъминланганлик нафақасини тўлаш
- c) Пенсия тайинлаш
- d) Мажбурий тартибда ишга жойлаштириш

56. Янги иш ўринлари ташкил этишнинг асосий йўналишларидан бири сифатида ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш чора-тадбирларида қуйидагилардан қайси бири назарда тутилмаган?

- a) Шахсий ёрдамчи ва деҳқон хўжаликларини ривожлантириш
- b) Ёўллар қурилиши
- c) Ёўл атрофида хизмат кўрсатиш объектлари ташкил этиш
- d) Коммуникация тармоқларини ривожлантириш

57. Қайси жавобда уй меҳнатини ривожлантиришнинг йўналиши нотўғри келтирилган?

- a) Савдо ва хизмат кўрсатиш
- b) Меҳнат шартномалари асосида касаначилик
- c) Пудрат шартномалари асосида уй меҳнати
- d) Миллий хунармандчилик ва оилавий тадбиркорлик

58. Қайси тоифадаги фуқаролар учун ҳақ тўланадиган жамоат ишлари ташкил этилади?

- a) Ишсиз деб эътироф этилганлар учун
- b) Ободонлаштириш ишларида банд бўлганлар учун
- c) Мавсумий ишларда банд бўлганлар учун
- d) Вақтинча иш билан таъминланмаганлар учун

59. Ногиронлар ва аҳолининг ижтимоий муҳофазага мухтож тоифалари учун иш ўринларини захира қилиш кимнинг қарори билан амалга оширилади?

- a) Шаҳар ва тумани ҳокимликларининг
- b) Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг
- c) Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
- d) Фуқаролик судларининг

60. 2011 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастури назорати ва мониторингини амалга оширишда қуйидагилардан қайси бири бевосита масъул бўлмаса-да, иштирок этади?

- a) Ўзбекистон қасаба уюшмалари федерацияси
- b) Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги
- c) Ҳокимликлар
- d) Тижорат банклари

61. 2011 йилда транспорт ва коммуникация қурилишига Осиё тараққиёт банки, Ислон тараққиёт банки, Кувайт араб иқтисодий ҳамкорлик жамғармаси ва ОПЕК жамғармаси томонидан қанча миқдордаги маблағ ажратилиши кўзда тутилган?

- a) 152 миллион доллардан ортиқ
- b) 180 миллион доллардан ортиқ
- c) 228 миллион доллардан ортиқ
- d) 256 миллион доллардан ортиқ

62. 2011 йилда Қамчиқ довони орқали ташиладиган юк ҳажмини қанча миқдорга етказиш кўзда тутилган?

- a) камида 13 миллион тоннага
- b) камида 6 миллион тоннага
- c) камида 12 миллион тоннага
- d) камида 5 миллион тоннага

63. Ўзбекистон-Уммон қўшма инвестиция компанияси иштирокида тўқимачилик, телекоммуникация тармоқлари ва молия секторида қанча миқдордаги ва нечта лойиҳани молиялаштириш ишлари бошланди?

- a) 120 миллион долларлик 7 та инвестиция лойиҳаси
- b) 60 миллион долларлик 4 та инвестиция лойиҳаси
- c) 150 миллион долларлик 9 та инвестиция лойиҳаси
- d) 80 миллион долларлик 3 та инвестиция лойиҳаси

64. Мамлакатимизда рақамли ва кенг форматли телевидениега ўтиш бўйича ишлар қайси йилда якунланиши режалаштирилган?

а) рақамли ва кенг форматли телевидениега ўтиш бўйича ишлар 2015 йилда ниҳоясига етказилади

б) 2011 йилда тўлиқ рақамли телевидениега ўтилади

с) Дастурни амалга ошириш бошланди бу жараён 2012 йилда ниҳоясига етказилади

д) рақамли ва кенг форматли телевидениега ўтиш бўйича ишлар 2011 йилда тўлиқ ниҳоясига етказилади

65. 2011 йилда замонавий кенг форматли ва оптик технологияларни жорий этиш бўйича қандай ишлар режалаштирилмоқда?

а) 950 километрдан ортиқ оптик толали алоқа тармоғини фойдаланишга топшириш

б) Алоқа тармоқларини бутунлай янгилаш

с) 1580 километрдан ортиқ оптик толали алоқа тармоғини фойдаланишга топшириш

д) Оптик технологиялардан фойдаланувчи корхоналарни солиқлардан озод этиш

66. 2011 йилда халқаро талаб ва стандартларга жавоб берадиган неча километрлик автомобиль йўлларини фойдаланишга топшириш кўзда тутилмоқда?

а) 505 километрлик

б) 302 километрлик

с) 409 километрлик

д) 302 километрлик

67. 2011 йилда қайси йўналишлар бўйича электрлаштирилган икки йўлли темирйўл тармоқлари қурилиши ниҳоясига етказилиши режалаштирилган?

а) “Жиззах – Янгиер” ва “Янгиер – Фарҳод” йўналиши бўйича

б) “Тошкент – Янгиер” ва “Янгиер – Тошкент” йўналиши бўйича

с) “Жиззах – Самарқанд” ва “Янгиер – Самарқанд” йўналиши бўйича

д) “Янгийўл – Янгиер” ва “Янгиер – Янгийўл” йўналиши бўйича

68. Ўзбекистон ҳудудидаги қайси темир йўл участкасида Ўрта Осиёда биринчи бор бунёд этиладиган тезюрар темир йўл магистралини қуриш ва фойдаланишга топшириш ишларининг белгиланган муддатларда якунланишини таъминлаш даркор ?

а) Андижон – Самарқанд темир йўл участкасида

б) Қарши – Бухоро темир йўл участкасида

с) Тошкент – Навоий темир йўл участкасида

д) Тошкент – Самарқанд темир йўл участкасида

69. Ўзбекистон ҳудудида юкларнинг ички ва халқаро транзитини ишончли равишда таъминлайдиган қайси тизимларни такомиллаштиришга қаратилган изчил ишларни 2011 йилда давом эттиришимиз лозим ?

а) ахборот ва логистика тизимларини

б) транспорт ва рақамли телевидение

с) транспорт ва логистика тизимларини

д) суд-ҳуқуқ тизимларини

70. 2011 йилда “Ўзбекистон ҳаво йўллари” миллий авиакомпанияси қайси хорижий авиакомпания билан ҳамкорликда ҳаво қатновлари географиясини янада кенгайтириш, аэропорт инфратузилмасини такомиллаштириш ва ҳажми тобора ортиб бораётган юкларни ташиш учун самолётлар сонини кўпайтириш ишларини давом эттириши мақсадга мувофиқ?

а) “Кореан Эйр” компанияси билан

б) “Трансаэро” компанияси билан

с) “Люфтганза” компанияси билан

д) “Туркиш Эйрлайнс” компанияси билан

71. 2010 йилда мамлакатимизда неча километрлик замонавий автомобиль йўли фойдаланишга топширилди?

а) 290 километрлик

- b) 210 километрлик
- c) 350 километрлик
- d) 270 километрлик

72. 2010 йилда Ўзбекистон миллий автомагистрالي лойиҳаси таркибига кирадиган цемент-бетон қопламали автомобиль йўлини қуриш ва реконструкция қилиш учун қайси банк билан ҳамкорлик йўлга қўйилди?

- a) Осиё тараққиёт банки
- b) Жаҳон банки
- c) Европа тикланиш ва тараққиёт банки
- d) ABN AMRO.

73. 2010 йилда мамлакатимизда темир йўл транспортини ривожлантириш мақсадида қанча замонавий электровоз сотиб олинди?

- a) 8 та
- b) 14 та
- c) 11 та
- d) 7 та

74. 2010 йилда автомобиль йўллариини қуриш ва реконструкция қилиш учун қанча миқдордаги маблағ ўзлаштирилди?

- a) 369 миллион доллар
- b) 394,3 миллион доллар
- c) 380 миллион доллар
- d) 378 миллион доллар

75. 2010 йилда Ангрен шаҳридаги Халқаро логистика маркази томонидан қанча миқдордаги юк ташиш амалга оширилди?

- a) 4 миллион тоннадан кам
- b) 4,4 миллион тоннадан ортиқ
- c) 5 миллион тонна
- d) 4 миллион тоннадан ортиқ

76. 2010 йилда қанча миқдордаги вагонлар қурилди, таъмирланди ва модернизация қилинди?

- a) 2 минг 101 та юк ташийдиган ва 120 та йўловчи ташийдиган вагон
- b) 1 минг 790 та юк ташийдиган ва 38 та йўловчи ташийдиган вагон
- c) 4 минг 210 та юк ташийдиган ва 79 та йўловчи ташийдиган вагон
- d) 3 минг 645 та юк ташийдиган ва 557 та йўловчи ташийдиган вагон

77. 2010 йилда мамлакатимизда ҳаво транспортини ривожлантириш мақсадида қанча замонавий самолёт сотиб олинди?

- a) 6 та;
- b) 14 та;
- c) 10 та;
- d) 7 та.

78. 2010 йилда Навоий халқаро интермодал логистика марказининг юк терминали орқали қанча миқдорда юк ташилди?

- a) 40,1 минг тонна дан зиёд;
- b) 50,1 минг тонна;
- c) 52,1 минг тоннага яқин;
- d) 50 минг тонна.

79. 2010 йилда мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотида транспортнинг улуши неча фоизни ташкил этди?

- a) 7,7 фоиз
- b) 12,4 фоиз
- c) 7,6 фоиз
- d) 12,7 фоиз

80. 2010 йилда интернет хизмати тарифлари неча фоизга пасайтирилди?

- a) 18 фоизга
- b) 19 фоизга
- c) 20 фоизга
- d) 21 фоизга

Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислом Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-
иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга
мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз
тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга
хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича

НАЗОРАТ САВОЛЛАРИ

1. Бугунги кунда Ўзбекистонда меҳнатга лаёқатли аҳолининг бандлигини таъминлаш мақсадида қандай чора-тадбирлар амалга оширилмоқда?
2. Аҳолининг иқтисодий тармоқлари бўйича бандлигида қандай ўзгаришлар юз бермоқда?
3. Республикамизда янги иш ўринларини яратишнинг асосий йўналишлари нималардан иборат?
4. Бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари томонидан банд бўлмаган аҳолига қандай хизматлар кўрсатилмоқда?
5. Ўзбекистонда меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлашнинг қандай янги ва ноанъанавий кўринишлари жорий этилмоқда?
6. Мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотида алоқанинг улуши неча фоизга тенг бўлди?
7. Мамлакатимизда транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган лойиҳалар ва уларнинг аҳамиятини тушунтириб беринг.
8. Ўзбекистон Республикаси ижтимоий-иқтисодий ривожланишида транспорт хизматларининг аҳамияти қандай?
9. Мамлакатимизда замонавий транспорт коммуникацияси тизимини яратишдан кўзланган асосий мақсад нима?
10. 2010 йилда Ўзбекистон миллий автомагистрالي бўйлаб йўл атрофи инфратузилмасини шакллантириш бўйича нечта объект қурилиши якунланди?
11. Халқаро логистик марказларининг фаолияти ва аҳамиятини тушунтириб беринг.
12. Ўзбекистон Республикасида ахборот-коммуникация технологияларини амалиётга татбиқ этишнинг жорий ҳолати қандай?
13. Республикамизда интернет тармоғидан фойдаланувчиларнинг умумий сони нечта?
14. Электрон имзо, электрон калит ва электрон ҳужжатлар ҳақида тушунча беринг.
15. 2010 йилда ахборот-коммуникация технологияларини давлат бошқарув тизимига жорий этилиши борасида қандай натижаларга эришилди?
16. Иқтисодийнинг таркибий тузилиши деганда нимани тушунасиз ва унинг қандай кўринишлари мавжуд?
17. Иқтисодий таркибий ўзгаришларнинг мақсади ва вазифалари нималардан иборат?
18. Ўзбекистонда амалга оширилган таркибий ўзгаришлар сиёсатининг стратегик вазифаларини тушунтириб беринг.
19. Иқтисодий ислохотларнинг ҳозирги босқичида таркибий ўзгаришлар сиёсатининг устувор вазифалари нималардан иборат?
20. Мамлакатимизда олиб борилган таркибий сиёсат натижасида иқтисодийнинг таркибий тузилишида қандай сифат сўзлашлари рўй берди?
21. Саноат тармоқларида рўй бераётган таркибий ўзгаришлар қандай тенденцияга эга?
22. Кейинги йилларда ишга туширилиши натижасида иқтисодийнинг таркибий тузилиши ўзгаришига таъсир кўрсатган қандай йирик ишлаб чиқариш объектларини биласиз?
23. Хизматлар соҳасини жадал ривожлантиришнинг таркибий ўзгаришлар сиёсатини амалга оширишдаги аҳамиятини қандай баҳолайсиз?
24. Республикамиз иқтисодиётида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ривожланиши, унинг иқтисодий асосий тармоқларидаги улушининг ўзгаришига баҳо беринг.
25. Модернизация сўзининг маъноси нима?
26. Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлашдан мақсад нима?
27. Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлашнинг иқтисодий ресурслардан оқилона фойдаланишда қандай таъсири мавжуд?
28. Иқтисодий юқори технологиялардан фойдаланиш ишлаб чиқарувчи ва истеъмолчиларга қандай наф келтиради?

29. Озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган корхоналарга қандай имтиёзлар берилган?
30. Ишлаб чиқаришда юқори технологиялар қўлланишининг мамлакат иқтисодиёти ва аҳоли учун қандай ижобий таъсирлари мавжуд?
31. Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш бўйича тармоқ дастурига қандай лойиҳалар киритилган?
32. Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлашга онд тармоқости кўмаклашувчи давлат дастури лойиҳаларининг иқтисодиётга қандай ижобий таъсири бўлиши мумкин?
33. Қишлоқ хўжалигини модернизация қилишда кўпроқ қайси мамлакатлар билан ҳамкорлик йўлга қўйилган?
34. Сугориладиган ерларнинг қанча қисми шўрланган ҳамда ўта шўрланган ҳолатга келиб қолган?
35. Ўзбекистонда меҳнат ресурсларининг қўйи ва юқори чегараси қандай белгиланган?
36. 2011 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастуридаги иш ўринларининг энг катта қисмини таъминлайдиган йўналишларни санаб ўтинг.
37. Янги иш жойларига бўлган эҳтиёжнинг катта қисмини ишсизларнинг қайси тоифаси ташкил этади?
38. Умумий асосда фуқаролар неча ёшдан меҳнат шартномаси тузган ҳолда касаначилик меҳнатига жалб этилиши мумкин?
39. Меҳнат шартномаси асосида касаначиликни ташкил этганда, корхона буюртмаси бўйича ишларни бажариш учун техник фойдаланишга берилган асбоб-ускуна, жиҳоз ва инвентарлар мулк солиғидан қайси даврга озод этилади?
40. Янги иш ўринлари ташкил этишнинг молиявий манбаи нима?
41. Таълим муассасалари битирувчиларини ишга олганда кичик бизнес корхоналарига қандай имтиёз берилган?
42. Қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш зарурати нималарда кўринади?
43. Қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилишнинг устивор йўналишлари нималардан иборат?
44. Ер-сув ислохотлари деганда нимани тушунасиз?
45. Молия-кредит ва солиқ ислохотлари ўз ичига қандай чора-тадбирларни олади?
46. Нарх ислохотларининг мазмуни ҳақида сўзлаб беринг.
47. Фермер хўжаликлари ер майдонларини оптималлаштириш зарурати нималарда намоён бўлди?
48. Оптималлаштириш натижалари қандай натижаларга олиб келди?
49. Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг истиқболли йўналишлари тўғрисида нималарни биласиз?
50. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг мамлакатимиз миллий иқтисодиётидаги аҳамияти ҳамда ролини изоҳлаб беринг.
51. Ўзбекистон Президенти Ислам Каримов томонидан 2011 йилнинг “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” деб эълон қилинишининг сабабларини асослаб беринг.
52. Мамлакатимизнинг барча минтабаларида кичик бизнес соҳасини ривожлантириш учун янада қулай ишчан муҳит яратиш учун қандай зарур чора-тадбирларни амалга ошириш лозим?
53. Аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш муаммосини ҳал қилишда кичик бизнес соҳасининг аҳамияти нималардан иборат?
54. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари фаолиятини тартибга соладиган қандай янги қонунларни ишлаб чиқиш керак?
55. Мамлакатимизда кичик бизнес соҳаси экспорт салоҳиятини ошириш учун қандай шароитлар яратиш зарур?
56. Ватанимиз равнақи ва халқимизфаравонлигини оширишда кичик бизнес соҳасини ривожлантириш қандай ўрин эгаллайди?

57. 2010 йилда мамлакатимиз бўйича кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида қанча янги иш ўрни ташкил этилди?
58. 2011 йилда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари учун ягона солиқ тўлови ставкаси 2011 йилда 2010 йилга нисбатан неча фоизгача пасайтирилган?
59. Мамлакатимиз ҳудудларида кичик бизнес соҳасини янада ривожлантиришдаги айрим тўсиқлар ва уларни бартараф этиш йўллари бўйича ўз фикрингизни изоҳлаб бering?
60. Қишлоқда замонавий уй-жойлар қуриш ва инфратузилмаларни ривожлантиришнинг ижтимоий-иқтисодий аҳамияти нимада?
61. Аҳоли яшаш жойларининг бош режаси қандай талабларга жавоб бериши керак?
62. Замонавий қишлоқни сиз қандай тасаввур этасиз?
63. Қишлоқда замонавий уй-жойлар қуришни меъморий режалаштириш лойиҳасида нималарга эътибор қаратилмоқда?
64. Қишлоқларда уй-жойлар барпо этишни молиялаштириш тартиби ва бу соҳада берилган имтиёзлари ҳақида сўзлаб бering.
65. Қишлоқда яратилаётган замонавий уй-жойлар учун коммуникация тизимлари барпо этиш ўз ичига қандай тадбирларни қамраб олади?
66. Қишлоқда ижтимоий инфратузилма объектларини ривожлантиришнинг қандай йўналишлари мавжуд?
67. 2011 йилда касб-хунар коллежлари ва академик лицейларнинг моддий-техник таъминоти учун республика ва маҳаллий бюджет маблағлари ҳисобидан неча сўм ажратилиши кўзда тутилган?
68. Ҳозирги кунда касб-хунар коллежлари ва академик лицейларнинг сони қанча?
69. Ўрта махсус, касб-хунар таълимининг таълим тизимидаги ўрни қандай?
70. 2011 йилда неча сўмлик қурилиш ва қайта таъмирлаш ишлари амалга оширилади?
71. Ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари фаолиятини маблағ билан таъминлаш асослари нималардан иборат?
72. Академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари ўз фаолиятини қандай қонун ҳужжатлари асосида олиб боради?
73. Нима учун ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимидаги муассасаларнинг моддий-техник таъминотига қатта эътибор берилмоқда?
74. 2011 йилда Давлат бюджети барча харажатларининг қанча фоизи ижтимоий мақсадлар учун йўналтирилади?
75. Ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларида таҳсил олаётган ўқувчиларнинг жисмонан соғлом бўлиши йўлида қандай амалий ишлар қилинмоқда?
76. 2010 йилда қурилиши ва қайта таъмирланиши кўзда тутилган академик лицей ва касб-хунар коллежлари учун қанча сўм сарфланди?
77. Мамлакатимиз иқтисодиётига киритилаётган хорижий инвестициялар асосан қайси соҳа ва тармоқларга жалб қилинмоқда?
78. 2010 йилда 2009 йилга нисбатан иқтисодиётга инвестициялар киритиш ҳажми неча фоизга ўсган?
79. Давлат инвестиция дастурига инвестиция лойиҳасини киритиш тартиби қайси ҳуқуқий ҳужжат асосида амалга оширилади?
80. Хорижий инвестициялар қайси манбалар ҳисобидан амалга оширилади?
81. 2010 йилда ЯИМда инвестициялар улуши қанчани ташкил этган?
82. Мамлакатимизда иқтисодиётнинг реал сектори корхоналарини қўллаб-қувватлаш борасида қандай чоралар кўрилди?
83. Ишлаб чиқаришни модернизация қилишнинг мазмуни ва аҳамиятини изоҳланг.
84. Кооперация алоқаларининг кенгайтирилиши ва мустақкам ҳамкорлик йўлга қўйилишининг иқтисодиётга таъсири қандай?
85. Мамлакатимизда ишлаб чиқарилган маҳсулотларга ички талабнинг рағбатлантирилиши қандай амалга оширилмоқда?

86. Давлат томонидан қўллаб-қувватлаш мақсадида корхоналар кредитор қарздорлигининг қайта кўриб чиқиши натижаларини баҳоланг.
87. Саноат тармоқларида ишлаб чиқарилаётган маҳсулот таннархининг пасайтирилиши бўйича қандай натижаларга эришилди?
88. Ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастури доирасида эришилган натижаларни таҳлил қилинг.
89. Халқаро транспорт йўлакларини ривожлантириш ва Ўзбекистоннинг халқаро логистика салоҳиятини оширишдан асосий мақсад нима?
90. Республикамизда 2011 йилда транспорт ва коммуникация қурилиши бўйича қайси молиявий ташкилотлар билан ҳамкорлик қилинмоқда?
91. 2010-2015 йилларда иқтисодийтимизнинг қон томири бўлган Ўзбекистон миллий автомагистрالي йўналиши бўйлаб инфратузилма ва сервис тармоқларини ривожлантириш юзасидан қабул қилинган дастур бўйича қандай объектлар қурилиши режалаштирилган?
92. Ўзбекистон Республикасида темир йўл тармоғини ривожлантириш бўйича устувор йўналишларни тушунтириб беринг.
93. 2009-2014 йилларда электр энергетика тизимини модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш борасидаги энг муҳим лойиҳаларни амалга ошириш бўйича чора-тадбирлар дастурида қандай лойиҳаларни амалга ошириш режалаштирилган?
94. Навоий аэропорти базасидаги Халқаро логистика марказини янада ривожлантиришнинг моҳияти нимадан иборат?
95. 2011 йилда интернетнинг халқаро тармоқларига чиқиш имкониятларини кенгайтириш бўйича қандай ишларни амалга ошириш кўзда тутилмоқда?
96. Ўзбекистонда ахборот-коммуникация соҳасидаги устувор вазифалар нималардан иборат?
97. 2015 йилгача мамлакатимизнинг барча ҳудудларида рақамли телевидениега ўтишни таъминлаш бўйича комплекс дастур қандай мақсадни кўзлайди?
98. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 15 декабрдаги ПҚ-1442-сонли қарори доирасида амалга оширилиши режалаштирилаётган лойиҳалар ҳақида нималарни биласиз?
99. Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржасида тузилган шартномаларнинг бажарилиши бўйича мониторинг ишлари қайси ташкилотлар томонидан амалга оширилади?
100. 2011 йилда маҳаллийлаштириш дастури доирасида маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини қанчага ошириш кўзда тутилган?

Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислом Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-
иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга
мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз
таракқиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга
хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича

ГЛОССАРИЙ

Актив тўлов баланси - тўлов балансида тушумлар миқдори тўловлар миқдоридан ортиқ бўлади.

Айланма маблағлар – ҳўжалик юритувчи субъектларнинг айланма фондлари ва муомала фондларини ташкил этувчи маблағлар. Айланма фондлар таркибига ишлаб чиқариш захиралари, тугалланмаган ишлаб чиқариш, келгуси харажатлар киради. Муомала фондлари таркибига тайёр маҳсулотлар, пул маблағлари, ҳисоб-китобдаги маблағлар киради.

Ахборот инфратузилмаси - бу мамлакат ахборот маконининг ривожланиши ва унда иштирок этадиган субъектларнинг ўзаро уйғун фаолиятини таъминловчи тизимлар, ташкилий таркиблар мажмуасидир.

Ахборот коммуникация технологиялари - хусусий, умумий ва ишлаб чиқариш коммуникациясида ахборотлар тайёрлаш, уларни қайта ишлаш ва етказиб бериш билан боғлиқ бўлган объектлар, ҳаракат ва қоидалар, шунингдек, барча технологиялар ҳамда санаб ўтилган жараёнларни бирлашган равишда таъминловчи соҳалар мажмуаси. АКТ тушунчасига микроэлектроника, компьютер ва дастурий таъминот, телекоммуникациялар ишлаб чиқиш ҳамда ишлаб чиқариш, интернетдан эркин фойдаланишни таъминлаш, интернетнинг ахборот ресурсларини таъминлаш, шунингдек, санаб ўтилган соҳалар билан боғлиқ бўлган турли хил ҳодисалар ва бу фаолият соҳаларини тартибга солувчи расмий ва норасмий қоидалар киради.

Аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш – давлат томонидан аҳолига барча ҳаёт кечириш шарт-шароитларини яратиш учун мақсадли йуналтирилган кафолатлар тизими.

Аҳолини ижтимоий ҳимоялаш – аҳолини бозор иқтисодиётининг салбий ижтимоий ва иқтисодий оқибатларидан асраш, шу оқибатларнинг аҳоли ижтимоий-иқтисодий аҳволига таъсирини юмшатиш.

Аҳолининг реал даромадлари – нарх даражаси ўзгаришини ҳисобга олиб, аҳолининг ихтиёрида бўлган даромадга сотиб олиш мумкин бўлган товар ва хизматлар миқдори, яъни, аҳолининг ихтиёрида бўлган даромаднинг харид қуввати.

Базель қўмитаси талаблари – банк тизимининг барқарор амал қилиши ҳамда ўз мажбуриятларини бажара олишини таъминлаш учун ўрнатилган халқаро метёрлар мажмуи бўлиб, у капиталнинг етарлилик даражасини, банкларни назорат қилиш жараёнига ҳамда бозор интизомига қўйилган талабларни ифода этади.

Бандлик – меҳнатга лаёқатли аҳолининг ижтимоий фойдали меҳнат билан машғул бўлиши; фуқароларнинг шахсий ва ижтимоий эҳтиёжларини қондириш билан боғлиқ бўлган ва қонунга зид келмайдиган, меҳнат даромади билан боғлиқ фаолияти.

Банк активлари – банкларнинг асосий фаолиятини амалга оширишда фойдаланувчи турли моддий ва молиявий ресурслар мажмуи. Улар асосан банк кредитлари, асосий воситалар, сотиб олинган қимматли қоғозлар, инвестициялар, валюта кўринишида бўлади.

Банк депозитлари – жисмоний ва юридик шахсларнинг банк муассасаларига маълум муддатга ва муддатсиз омонат шаклида қўйилган бўш пул маблағлари.

Банк капиталининг етарлилик даражаси – бу жами капиталнинг рискка тортилган активларга нисбати бўлиб, у халқаро Базель келишувига кўра, камида 8 фоизни ташкил этиши керак.

Банк кредити - экспорт ва импортни кредитлашда ссуда формасида намоён бўлади ва у товарлар, товар ҳужжатлари, векселларни ҳамда сарф-харажатларни гаровга олган ҳолда берилади. Баъзан банклар ўзларига чамбарчас алоқада бўлган йирик экспортёр фирмаларга бланкли кредит, яъни расмий таъминланмаган кредитлар беришади.

Банк тизимининг ликвидлиги – банкнинг ўз мажбуриятларини вақтида ва сўзсиз бажара олиш имконияти.

Банклар ликвидлиги – банклар активларининг қисқа муддат ичида пулга айланиш қобилияти. Ликвидлик банк мажбуриятларини бажариш ва активлар ўсишини молиялаш билан биргаликда депозитлар ва қарз маблағлари даражасининг пасайишини самарали бошқаришни ҳам билдиради.

Банкларнинг кредит портфели – тижорат банклари томонидан берилган кредитларнинг умумий жамланмаси. Улар қуйидагича таснифланади: а) яхши; б) стандарт; в) субстандарт; г) шубҳали; д) умидсиз. Тижорат банкларида маълум санага қадар ссуда ҳисобварақаларида қолган пул маблағлари мажмуаси (қолдиги).

Банк-молия тизимининг барқарорлиги – банкларнинг ва бошқа молия муассасаларининг ўз мажбуриятлари юзасидан талабга тўла жавоб бера олиши. Бу ликвидлилик, капиталнинг етарлилиги, активлар сифати, рентабеллик кўрсаткичлари орқали аниқланади.

Банкрот – ҳўжалик суди томонидан эътироф этилган, қарздорнинг пул мажбуриятлари бўйича кредиторлар талабларини тўла ҳажмда қондириш ёки мажбурий тўловлар бўйича ўз мажбуриятини бажаришга қодир эмаслиги.

Барқарорлик – нарса ва ҳодисаларнинг амал қилиши ва ривожланишдаги ўзига хос муайянлик ҳолати.

Бевосита инвестиция – капитал қўйилмаларнинг инвестор томонидан тўғридан-тўғри инвестицион объектларга йўналтирилиши назарда тутилади.

Бизнес – фойда олишга қаратилган (эҳтиёж ва муҳтожликни қондириш натижасида) тадбиркорлик фаолиятини англатади.

Билвосита инвестиция – воситачи молиявий ташкилотлар орқали инвесторлар томонидан капитал қўйилмаларнинг қўйилиши тарзида ифодаланади.

Бозор конъюнктураси – муайян вақт мобайнида товарлар бозорининг ҳолатини тавсифловчи муваққат иқтисодий вазият бўлиб, қуйидаги белгилар орқали аниқланади: ички ва ташқи савдодаги ўзгаришлар; ишлаб чиқариш ва қурилиш суръати; товар захиралари ҳаракати; нархларнинг ўсиши ва бошқалар.

Бюджет дефицити – бюджет харажатларининг бюджет даромадларидан ошиб кетиши натижасида вужудга келган тақчиллик.

Глобал молиявий-иқтисодий бозор – жаҳон мамлакатлари ўртасидаги молиявий-иқтисодий алоқаларнинг ягона ҳўжалик тарзида амал қилишига асосланган муносабатлар.

Давлат бюджети – давлат даромадлари ва сарфларининг молиявий режаси.

Давлат инвестицияси – давлат бюджети ва бюджетдан ташқари давлат фондлари ҳамда давлат корхоналари томонидан капиталлар қўйилишини ифодалайди.

Даромаднинг ички меъёри – инвестициядан келадиган пул оқимини, унинг келажакдаги қийматини, дисконт ставкаси билан белгиланган инвестиция маблағларининг ҳозирги қийматига мос аниқ бир инвестиция лойиҳасининг даромадлилик даражасини ифода этади.

Даромад солиғи – фуқароларнинг бир йил давомидаги ялпи даромадидан олинadиган мажбурий тўлов (солиқ).

Даромад солиғи ставкалари – аҳоли даромадларидан табақалаштирилган ҳолда олинadиган солиқларнинг фонзлардаги даражаси.

Демократия – қонунча сўз бўлиб, халқ ҳокимияти деган маънони англатади. Бу - ҳукумат шакли, ҳаёт йўли, мақсад ёки идеал, яъни энг юксак орзу ва сиёсий фалсафа. Бу атама демократик шаклдаги ҳукуматга эга бўлган мамлакатнинг ижтимоий-сиёсий тузумини ифода этади. Демократия (яъни демократик ҳукуматга эга бўлган мамлакат) фуқаролари ҳукумат ишида билвосита ёки бевосита қатнашади. Билвосита демократия кўпинча «соф демократия» деб аталади, унда фуқаролар қонун ва қарорлар қабул қилишда ўзлари бевосита иштирок этади. Демократиянинг асосий хусусиятлари барча демократик давлатлар учун бир хил. 1. Эркин сайловлар, сўз ва матбуот эркинлиги; 2. Сиёсий партияларнинг мавжудлиги. 3. Давлатнинг жамоатчилик томонидан назорат этилиши. 4. Конституциявий ҳокимият. 5. Нодавлат ташкилотларнинг мавжудлиги..

Диверсификация – (лотинчадан *diversus*- ҳар хил ва *facere*-қилмоқ, бажармоқ) – ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини ошириш, маҳсулот ва хизматлар бозорларини кенгайтириш мақсадида тармоқ ва корхоналар фаолият соҳаларини кенгайтириш, маҳсулот ва хизматлар турларини кўпайтириш.

Диверсификация стратегияси – корхона фаолиятини мавжуд маҳсулотлар ва бозорлар турини кенгайтириш орқали ривожланиш стратегиясидир. Диверсификация стратегияси корхоналарнинг ишлаб чиқариш ва тижорат фаолиятини ривожлантиришнинг энг етакчи замонавий тенденциялардан бири ҳисобланиб, у корхоналарнинг бозор шароитида вужудга келадиган турли қалтисликларга бўлган рақобатдошлигини оширади. Диверсификация стратегияси – корхоналарда янги маҳсулот тармоқларини ишга тушириш, қўшма корхоналар тузиш, бошқа корхоналарни сотиб олиш ва турли услубларда амалга ошириши мумкин.

Дивиденд – акциядорлик жамияти соф фойдасидан акция эгаларига тўланадиган қисми бўлиб, у акциядорларга нақд пул ёки акциялар билан тўланади.

Дисконтланган қоплаш меъёри – инвестиция лойиҳасининг амалга оширилишидан бошлаб, иқтисодий ижобий самарага эришгунга бўлган қисқа вақт оралиғи.

Жаҳон банки – 1944 йилда Халқаро валюта жамғармаси билан бир вақтда тузилган биринчи давлатлараро инвестиция институтидир. Банк ўзининг фаолиятини 1946 йил 25 июнда бошлаган.

Жаҳон бозори — моддийлаштирилган ва моддийлаштирилмаган кўринишидаги ижтимоий маҳсулотни ишлаб чиқариш, тақсимлаш, айирбошлаш ва истеъмол босқичларини ўз ичига олувчи ХИМ субъектлари (миллий ва ҳудудий иқтисодиётлар, халқаро ташкилот ва корпорациялар) ўзаро иқтисодий таъсирга киришадиган глобал муҳитдир.

Жаҳон бозори конъюнктураси - жаҳон товар бозорларидаги сотиш шарт, ушбу бозорлардаги талаб, таклиф, нархлар даражаси, уларнинг ўзгариш тенденциялари.

Жорий конъюнктура – муайян даврда товарларга бўлган талаб ва таклифнинг таркиби, уларнинг ўсиш суръатини шакллантирадиган иқтисодий шароит ва омиллар мажмуаси. Жорий конъюнктура миллий ва жаҳон иқтисодиётининг муайян омилларидан таркиб топган вақтинчалик вазиятни ифода этади.

Ижтимоий адолат – жамиятнинг барқарор ва тўлақонли ривожланиши учун ўта зарур омил. У, биринчидан, шахс, жамият, давлатнинг ўзаро тенглик асосидаги ҳамкорлигини тақозо этади. Иккинчидан, мазкур тамойил шахснинг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий ва ҳуқуқий неъматлардан баҳраманд бўлишда тенг ҳуқуқли бўлишини таъминлашга қаратилган мезон ва қафолатлар мавжудлигини билдиради. У ижтимоий адолатни таъминлаш ҳар бир ҳуқуқий давлатнинг асосий вазифаларидан биридир.

Ижтимоий муҳофаза тизими – аҳолининг ҳаётий муҳим манфаатлари соҳаси бўлиб, унинг сифат ва миқдор кўрсаткичлари давлат ва жамиятнинг иқтисодий, ҳуқуқий ва маданий ривожланиш даражасидан дарак беради.

Ижтимоий соҳа объектлари – аҳолининг муносиб турмуш шароити ва фаровонлигини таъминлашга хизмат қилувчи соҳа ва тармоқлар мажмуаси. Булар каторига уй-жой фондлари, соғлиқни сақлаш, таълим, спорт, маданият муассасалари ва бошқа тузилмаларни киритиш мумкин.

Ижтимоий фикр – аҳолининг муайян гуруҳлари, қатлами, табақаларининг воқеликдаги турли ходиса ва ҳаракатларга нисбатан баҳо берувчи муносабатидир. Бундай баҳо маъқуллаш, қоралаш ёки бетараф позицияда намоён бўлиши мумкин.

Ижтимоий ҳамкорлик – хилма-хил фикр ва қарашларга эга бўлган, турли миллат, irq ва динга мансуб шахс ва гуруҳларнинг умумий мақсад йўлидаги ҳамжиҳатлиги.

Иқтисодиётнинг рақобатдошлиги – мамлакат иқтисодиётининг халқаро савдода иштирок этиш, жаҳон бозоридаги ўз ўрни ва мавқеини сақлаб қолиш ва кенгайтириш, жаҳон талабларига жавоб берадиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш лаёқати бўлиб, қуйидагилар орқали белгиланади: мамлакатдаги ишлаб чиқаришнинг техник-иқтисодий даражаси, ишлаб чиқариш харажатлари миқдори, ишлаб чиқарилаётган товарлар сифати, инфратузилманинг ривожланганлик даражаси, мутлақ ва нисбий устунликларнинг мавжудлиги.

Иқтисодиётнинг реал сектори – иқтисодиётнинг бевосита моддий неъматлар ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатиш билан боғлиқ соҳаси бўлиб, у ўз ичига саноат, қишлоқ хўжалиги, қурилиш, транспорт, алоқа ва бошқа хизмат кўрсатиш тармоқларини олади.

Иқтисодий ночор корхоналар – муайян миқдорда капитал йўқотиш, ишлаб чиқариш майдонларининг қисқариши, ишсизлар сонининг ортиши, рақобатдош бўлмаган маҳсулот ишлаб чиқарадиган ва бунинг учун катта миқдорда материаллар, хомашё, ёқилғи, меҳнат ресурслари сарфлайдиган қолоқ, самарасиз корхона.

Иқтисодий ўсиш – реал ялпи ички маҳсулот умумий ҳажмининг ёки аҳоли жон бошига тўғри келадиган реал ялпи ички маҳсулотнинг олдинги йилга нисбатан ўсиши.

Импорт – мамлакат ички бозорида сотиш учун чет эл молларини, капиталини, технологияси ва хизматларни олиб келиш. Импорт - халқаро меҳнат тақсимоти натижаси. У вақтни тежаш, иқтисодиёт, аҳоли эҳтиёжини қондириш вазифаларини муваффақият билан ҳал қилишга қўмаклашади.

Инвентаризация – корхоналар, фирмалар, ташкилотларда нақд мулк ва товарларни рўйхатдан ўтказиш; натура ҳолидаги бойликларнинг мавжудлиги ёки ҳолатини, маблағларни мунтазам текшириб туриш, шунингдек, уларнинг моддий бойликларни ҳисобга олиш қайдномаларига мувофиқлигини аниқлаш мақсадларида даврий қайта ҳисобга олиш.

Инвестицион жозибадорлик – инвестиция объектларини таснифлаш ва баҳолаш, рейтинг орқали таққослашни амалга ошириш, турли иқтисодий ривожланиш босқичлари ва даражасидаги хўжалик ҳамда инвестиция жараёнларини қиёслаш орқали таҳлил қилиш.

Инвестицион кредитлар – ишлаб чиқаришни кенгайтириш, техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, модернизация ва реконструкция қилиш, янги бино ва иншоотларни қуриш учун зарур бўлган воситалар ҳамда қимматли қоғозларни сотиб олиш мақсадида олинган узоқ муддатли кредитлар.

Инвестиция лойиҳаси - маълум ҳаракатларни амалга оширувчи, яъни келгусида фойда олиш мақсадида капитал қўйилишига асосланган, ташкилий-ҳуқуқий ва молиявий ҳисоб-китоб ҳужжатлари тизими.

Инвестиция лойиҳаси дастури - Ўзбекистон Республикасида қабул қилинган қонунчилик андозаларига биноан ишлаб чиқилган зарурий ҳужжатларни ҳисобга олган ҳолда, капитал қўйилмалар ҳажми ва амалга ошириш муддатининг мақсадга мувофиқлигини асословчи ва инвестицияларни амалга ошириш бўйича амалий фаолият дастури.

Инвестиция муҳити – корхона, тармоқ, ҳудудда инвестициявий жозибадорликни таъминловчи иқтисодий, ижтимоий, сиёсий, ҳуқуқий ва бошқа шарт-шароитларнинг объектив жамламаси.

Инвестиция сиёсати – савдо менежменти умумий стратегиясининг бир қисми бўлиб, корхонани ривожлантириш учун активларни кенгайтиришнинг энг самарали йўللарни тиклашни назарда tutади.

Инвестициявий ҳамкорлик - халқаро иқтисодий муносабатларнинг бир кўриниши бўлиб, ресурсларни рационал тақсимлаш, халқаро меҳнат тақсимотида иштирок этиш натижасидаги устунликларидан фойдаланиш орқали давлат томонидан иқтисодиётда нисбатан юқори натижаларга эришиш, технологик ишлаб чиқариш тузилмасини янгилаш каби натижаларни мақсад қилган.

Инвестиция – иқтисодий самара (фойда, даромад) олиш ёки ижобий ижтимоий натижага эришиш учун сарфланадиган пул маблағлари, банкларга қўйилган омонатлар, пайлар, қимматли қоғозлар (акция, облигациялар), технологиялар, машиналар асбоб-ускуналар, лицензия ва самара берадиган бошқа ҳар қандай бойлик турлари.

Инвестиция дастури – ишлаб чиқаришни ривожлантириш мақсадида мамлакат ёки чет элларда иқтисодиётнинг турли тармоқларига узоқ муддатли капитал киритиш учун ишлаб чиқилган дастур.

Инвестиция комплекси - инвестиция фаолиятини таъминловчи ташкилотлар, корхона ва фирмалар мажмуаси.

Инвестиция фаолияти - инвестиция мақсадларини амалга ошириш билан боғлиқ фаолият. Инвестиция комплекси ташкилотлари орқали амалга оширилади.

Инвестиция фаолияти иштирокчилари - буюртмачилар, пудратчилар, етказиб берувчилар, банклар, сугурта компаниялари, лойиҳаловчилар, воситачилар, илмий маслаҳат

фирмалари, ўз мамлакатадаги конунчиликка кўра инвестициявий мулк эгалари (тасарруфчилари) ёки булортмалардан фойдаланувчи сифатида қатнаша олувчи хорижий ташкилотларни киритиш мумкин.

Инвесторлар - хусусий ва қарзга олинган мулкрий ва интеллектуал қийматларни сарфлаш ҳақида қарор қабул қилувчи инвестиция фаолияти субъектлари. Инвесторлар объектлар ва инвестиция натижаларига эгалик қилиш, фойдаланиш ва тасарруф қилиш ҳуқуқига эга бўлади. Инвесторлар кредитор ва харидор ролини бажаришлари, шунингдек, инвестиция фаолиятининг бошқа иштирокчилари функцияларини бажариши мумкин. Одатда инвесторлар капитал кўйилмалар сарфланадиган соҳаларни аниқлайди, шартнома шартларини ишлаб чиқади ва инвестиция актининг бошқа субъектлари билан - контрактор, ҳукумат органлари, якуний маҳсулот ишлаб чиқарувчилар ва шу маҳсулотнинг истеъмолчилари билан ҳисоб-китобларни амалга оширади.

Инқирозга қарши чоралар дастури – Ўзбекистон Республикаси ҳукумати томонидан 2009-2012 йилларга мўлжалланиб инқирозга қарши ишлаб чиқилган чоралар дастури бўлиб, мазкур дастурда талабни рағбатлантиришга йўналтирилган бир қатор молиявий имтиёзлар ва барқарор иқтисодий ўсиш суръатларини таъминловчи чора-тадбирлар мажмуи ўз аксини топган.

Инновацион технологиялар – иқтисодиётга янгиликларни татбиқ этиш босқичларида қўлланадиган усул ва воситалар мажмуи бўлиб, ўз ичига жорий этиш, тренинг, консалтинг, трансферт, аудит, инжиниринг каби фаолият турларини олади.

Инновация жараёни - янги гояни ривожлантиришдан токи унинг маҳсулот турига айланиши ва истеъмолчи томонидан истеъмол қилинишигача бўлган жараён. Янгиликнинг илмий-техник, ишлаб чиқариш-иқтисодий ва ижтимоий-ташқилий салоҳиятини яратиш, ривожлантириш ва ундан фойдаланиш жараёнидир. Инновация жараёнининг қуйидаги босқичлари мавжуд - янгиликни яратиш, уни ўздаштириш, тарқатиш ва тақдирлаштириш.

Инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари – инсонга тўлақонли яшаш имкониятларини берувчи, иқтисодий, ижтимоий, маданий ва сиёсий соҳаларда ўзининг имконият ва талабларини амалга оширишни таъминловчи ҳуқуқий мақом. Инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқ ҳамда эркинликларига риоя этилишни таъминлаш Ўзбекистон Республикаси Конституциявий тузумининг асосий тамойилларидан биридир.

Инсон омили – амалга ошириладиган барча ислохотларнинг бош йўналиши ва самарадорлигининг пировард натижасини белгилаб берувчи асосий тамойил. Инсон омили таркибан икки муҳим жиҳатни ўз ичига олади. Биринчи жиҳат - Ўзбекистонда жами ижтимоий тузилма, таълим ва соғлиқни сақлаш, ижтимоий муҳофаза тизими, аҳолини экологик ва бошқа хавф-хатардан ҳимоя қилишдан иборат. Давлатнинг инсонга нисбатан доимий эътиборини ўзида ифода этади. Иккинчи жиҳат эса ялпи ижтимоий тараққиёт жараёнларида шахснинг ўз иштироки, бунёдкорлиги, яратиш завқи, саъй-ҳаракати ва шижоатининг фойдаланишини назарда тутати.

Инсон ҳуқуқлари – кишиларнинг тўлақонли яшаши, давлат ва жамият бошқарувида иштирок этиши учун уларга берилган ҳуқуқлар.

Институционал сиёсат - давлат томонидан мулкчилик, меҳнат, молиявий, ижтимоий ва бошқа соҳаларда янги иқтисодий институтларни шакллантириш, эскиларидан воз кечиш, мавжудларини ислоҳ этиш бўйича амалга оширадиган чора-тадбирлар, ҳатти-ҳаракатлар.

Интеллектуал инвестиция – патентлар, лицензиялар, ноу-хаулар, ходимларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашга инвестициялар йўналтирилиши.

Интермодаль марказ – юк ташишлар бўйича халқаро коммуникация ва логистика маркази.

Интернет хизматлари - интернет тармоғи абонентларига амалий баённомалар томонидан тақдим этилувчи функционал имкониятлар мажмуи: электрон почта, файлларни қабул қилиш ва узатиш, веб-ҳужжатларни ўқиш, воқеий вақтдаги мулоқот (чат), терминал орқали эркин фойдаланиш, тармоқда ҳужжатларни сақлаш, ишлаш ва ҳ.к.

Инфляция – пул муомаласи қонунларининг бузилиши натижасида миллий валютанинг қадрсизланиши, нархларнинг ўсиши.

Инфляция даражаси – маълум вақт ичида (ой, йил) камида 300 та товар ва хизматдан ташкил топган истеъмол савати бўйича нархлар даражасининг фоиздаги ўзгариши.

Инфратузилма – товар ишлаб чиқариш шартларини таъминловчи ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш тармоқлари комплекси: йўллар, алоқа, транспорт, маориф, соғлиқни сақлаш.

Ипотека – банкнинг гаров хат, кўчмас мулк гарови асосида муайян муддатга ссуда бериши.

Ипотека кредити – жойларда тасдиқланган намунавий лойиҳалар бўйича яқка тартибдаги уй-жой қурилиши учун уй-жой гарови остида бериладиган узоқ муддатли кредит. Ипотека кредитлари тижорат банклари томонидан қайтаришлик, тўловлилик, таъминланганлик ва муддатлилиқ шартлари асосида берилади.

Истеъмол – ижтимоий ишлаб чиқариш жараёнининг охириги фазаси, ижтимоий маҳсулотдан аҳолининг иқтисодий талабларини қондириш жараёни.

Истеъмол кредити – Марказий банк томонидан барқарорлик даврида қўлланадиган пул сиёсати дастаги. У банклар ва бошқа махсус кредит институтлари томонидан аҳолининг узоқ муддатли истеъмол товарларини сотиб олиш учун бериладиган кредит.

Истеъмол товарлари – инсон эҳтиёжини қондиришга мўлжалланган истеъмол буюмларининг товар шакли; пулга сотиб олиб, истеъмол этиладиган моддий маҳсулот ва хизматлар.

Иш билан банд бўлган жами аҳоли – ишчи кучи (иқтисодий фаол аҳоли)нинг ижтимоий ишлаб чиқаришда банд бўлган қисми.

Иш ўрни – ишлаб чиқариш маконининг бир қисми бўлиб, унда барча асосий ва ёрдамчи технология ускуналари, мосламалар, иш мебеллари ва махсус қурилмалар жойлашган, улар муайян турдаги ишларни бажариш учун мўлжалланган бўлади.

Иш ҳақи – ёлланма ходим даромадининг элементи, унга тегишли ишчи кучига бўлган мулкчилик ҳуқуқини иқтисодий жиҳатдан рўёбга чиқариш шакли.

Ишлаб чиқариш – маълум даврда алоҳида ҳўжалик юритувчи субъектлар, тармоқлар ва иқтисодий секторлар томонидан ишлаб чиқарилган товар ва хизматлар қиймати.

Ишлаб чиқариш инфратузилмаси – ишлаб чиқаришнинг ривожланиши учун ташқи шарт-шароитларни таъминловчи тармоқлар мажмуи бўлиб, ўз ичига темир ва автомобиль йўллари, электр, газ ва сув таъминоти, алоқа коммуникациялари, омбор ҳўжалиги ва бошқаларни олади.

Ишлаб чиқаришнинг модернизация қилиш – ишлаб чиқаришнинг замонавий технологиялар билан жиҳозлаш, уни маънавий жиҳатдан янгилаш, таркибий жиҳатдан техник ва технологик қайта тузиш каби чора-тадбирларни ўз ичига олувчи жараён. Ишлаб чиқаришнинг модернизация қилишнинг асосий йўналиш ва воситалари қуйидагилар ҳисобланади: корхоналардан эскирган асбоб-ускуналарни чиқариб, уларни замонавий техника ва технологиялар билан алмаштириш; маҳаллий ресурслар асосида ишлаб чиқаришга инновацион технологияларни жорий этиш; ишлаб чиқарилаётган маҳсулот ассортиментини кенгайтириш; ишлаб чиқариш харажатларини пасайтириш ва ресурсларни тежаш; сифатни бошқариш ва сертификатлаш тизимини жорий этиш; чиқитсиз ва экологик тоза технологияларни жорий этиш ва бошқалар.

Ишсизлик – иқтисодий жиҳатдан актив (фаол) аҳолининг бир қисми ўзининг бунёдкорлик кучини қўллай олмай, «ортиқча» бўлиб, меҳнат захирасида туриб қолиши.

Иқтисодий ночор корхона – кредиторларнинг товар (иш, хизмат)лар ҳақини тўлаш бўйича талабларини қондириш, шунингдек, бюджет ва бюджетдан ташқари фондларга мажбурий тўловларни таъминлашга лаёқатсиз бўлган корхона.

Ички инвестиция – мамлакат ичида турли шаклдаги капиталлар қўйилишини ифода этади.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастури – «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни 1997 йил 29 августда қабул қилинган. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури «Таълим тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қоидаларига мувофиқ ҳолда тайёрланган бўлиб, миллий тажрибанинг таҳлили ва таълим тизимининг жаҳон миқёсидаги ютуқлари асосида тайёрланган ҳамда юксак умумий ва касб-хунар маданиятига, ижодий ва ижтимоий фаолликка, ижтимоий-сиёсий ҳаётда мустақил равишда мўлжални тўғри ола билиш маҳоратига эга бўлган, истиқбол вазифаларини илгари суриш ва ҳал этишга қодир кадрларнинг янги авлодини шакллантиришга йўналтирилган.

Капитал қурилиш - янги қурилиш, корхоналарни кенгайтириш, реконструкция қилиш, замонавийлаштириш ва техника билан қайта жиҳозлаш, асосий воситаларни капитал таъмирлаш, шу жумладан, лойиҳа-қидирув ишларини бажариш.

Капитал қўйилмалар - қувватларни такрор ишлаб чиқариш, ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш объектларини қуришга қаратилган ресурслар ва жами ижтимоий меҳнат қийматини акс эттирувчи иқтисодий категория. Давлат томонидан (давлат буюртмаси), турли мулкчилик шаклларидаги корхоналар, ташкилотлар, банклар ҳамда хусусий шахслар томонидан ажратиладиган пул маблағлари капитал қўйилмаларнинг манбалари бўлиши мумкин. Капитал қўйилмалар янги корхоналар қуриш ёки амалдаги корхоналарни қайта таъмирлашга йўналтирилиши мумкин.

Капитал таъмирлаш – асосий воситаларни йирик қўламда буткул деталлари, қисмларини алмаштириш билан боғлиқ қайта таъмирлаш.

Капитал харажатлар - асосий капиталга киритиладиган маблағ ва захираларнинг ўсиши.

Касаначилик – йирик саноат корхоналари билан тузилган шартнома асосида уй шароитида маҳсулот ишлаб чиқариш ёки хизмат кўрсатиш.

«Қатта йиғирмалик» – 20 та йирик мамлакат иштирокида тузилган бўлиб, унга жаҳондаги энг бой мамлакатлар ва йирик ривожланаётган давлатлар киради, уларнинг ҳиссасига жаҳон ялпи ички маҳсулотининг 90 фоизи тўғри келади.

Кичик бизнес субъектлари – корхона қўлами, ишлаб чиқариш ҳажми, ишловчилар сони, молиявий маблағлари миқдори ва бошқалар жиҳатидан имкониятлари чекланган ишлаб чиқарувчи субъектлар. Республикамизда кичик бизнес субъектлари тоифасига яқка тартибдаги тадбиркорлар, микрофирма ва кичик корхоналар киради.

Кичик корхона – кичик бизнес субъектларининг бир тури бўлиб, мамлакатимизда амалдаги қонунчиликка кўра саноат ишлаб чиқаришнинг айрим тармоқларида (масалан, енгил ва озиқ-овқат саноати, металлга ишлов бериш, асбобсозлик саноати ва ҳ.к.) 100 кишигача, айримларида (масалан, машинасозлик, металлургия, ёқилғи-энергетика саноати ва бошқаларда) 50 кишигача, хизмат кўрсатиш соҳасида 25 кишигача ходим ишловчи корхоналар кичик корхона ҳисобланади.

Қисқа муддатли инвестиция лойиҳаси – бундай лойиҳа бир йилгача муддатда амалга оширилиб, асосан, маълум турдаги янги дастгоҳларни сотиб олиш, инновацияларни инвестициялаш, моддий айланма активлар захираси ўсишини инвестициялаш билан боғлиқ.

Қонун – олий юридик кучга эга бўлган, давлатнинг қонун чиқарувчи муассасаси томонидан ёки аҳоли томонидан тўғридан-тўғри, референдум ўтказиш талабларига мувофиқ қабул қилинган ва ўзида қонуннинг амал қилиш ҳудуди, муддати ва шахслар доирасида ҳуқуқий муносабатлар субъектлари фаолиятининг умумий намунасини мужассамлаштирган меъёрий-ҳуқуқий ҳужжат.

Қонун устуворлиги – ушбу тамойилнинг мазмуни шуни англатадики, қонун ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида қатъий ҳукмрон бўлади. Яъни ҳеч ким, ҳеч бир давлат органи, мансабдор шахс, тадбиркор ёки бошқа бир фуқаро қонунга бўйсунмаслиги мумкин эмас, ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий муносабатлар фақат қонун билан тартибга солинади; унинг барча иштирокчилари эса, ҳеч бир истисносиз, ҳуқуқ нормаларини бузгани учун жавобгарликка тортилиши керак. Ҳуқуқий нормаларни татбиқ этишда Конституция ва қонунлар нормалари бошқа ҳуқуқий нормалардан устун туради.

Конунчилик – 1) давлат томонидан ўз функцияларини амалга оширишнинг асосий усулларида бири бўлиб, давлат ҳокимият органлари томонидан қонунлар чиқаришда ифодаланади; 2) ижтимоий муносабатларни тўла тартибга солувчи ҳуқуқий нормалар йиғиндиси ёки ижтимоий муносабатларнинг бир кўриниши.

Конъюнктура – бу бозорда маълум бир вақтда юзага келган иқтисодий ҳолатдир (асосан талаб ҳамда таклиф нисбати ва у билан боғлиқ бўлган нархлар даражаси орқали юзага келади).

Кооперация алоқалари – турли соҳа ва ишлаб чиқариш тармоқларида маълум маҳсулотни тайёрлаш бўйича узоқ муддатли алоқаларни ўрнатиш.

Корхоналарга преференция бериш – миллий иқтисодиётда фаолият кўрсатувчи корхоналарни молиявий қўллаб-қувватлаш мақсадида улар томонидан ишлаб чиқариш мақсадлари учун чет элдан олиб кириладиган хомашё ва материаллар, ярим тайёр маҳсулотлар, шунингдек, асбоб-ускуналарни олиб киришда бож тўловлари ва бошқа жараёнлар бўйича енгилликлар (имтиёзлар) берилиши.

Корхоналарни техник қайта қурулантириш – алоҳида ишлаб чиқариш турларини замонавий талабларга асосан янги техника ва технологияларни киритиш, ишлаб чиқариш жараёнларини механизация қилиш ва автоматлаштириш, эскирган қурилма ва ускуналарни янгилаш ва алмаштириш, ишлаб чиқариш тузилмаси ташкил этилишини яхшилаш йўли билан корхонанинг техник даражасини ошириш бўйича чора-тадбирлар мажмуаси. У ишлаб чиқариш интенсивлигини кучайтириш, ишлаб чиқариш қувватларини ошириш ва ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар сифатини яхшилашга йўналтирилган бўлади.

Корхонанинг инновация салоҳияти – корхонанинг янгиликларни жорий қилиш ёрдамида бозор шароитларида фаолиятнинг самарадорлигини ошириш мақсадида корхонанинг ўзига хос хусусиятлари билан белгиланадиган ривожланиш қобилияти. Корхонанинг инновация салоҳиятининг ички инновация жараёнидаги барча босқичларнинг (ижтимоий меҳнат ва ресурсларнинг сарф меъёрлари асосида) бир маромда кечишига имкон беради.

Кредит – жисмоний ва юридик шахсларнинг вақтинчалик бўш маблағларларини муайян тамойиллар асосида қайтариш шарти билан фойдаланишга бериш жараёнида вужудга келган иқтисодий муносабатлар мажмуи.

Кутилаётган инфляция даражаси – мавжуд ижтимоий-иқтисодий ахборотлар, маълумотлар асосида алоҳида шахс ва корхоналар томонидан кутиладиган бўлғуси даврдаги инфляция даражаси.

Кучли давлатдан кучли жамият сари – мустаҳкам иқтисодий асосга эга бўлган, демократик кадриятлар қарор топган, маънавий-маърифий юксакликка эришган ва бошқарувнинг демократик услублари шаклланган давлатдан жамоат ва нодавлат ташкилотлари ҳал қилувчи ўрин тутадиган, жамоатчилик фикри, ташаббуси ва давлат идоралари устидан назорати устувор аҳамият касб этадиган, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш идораларининг роли муттасил ортиб борадиган жамиятга ўтиш концепцияси.

Лизинг – машина, асбоб-ускуна, транспорт воситалари, ишлаб чиқариш иншоатларини ижарага берувчида мулк ҳуқуқ сақланишини кўзда тутувчи узоқ муддатли ижарага беришнинг янги махсус шакли бўлиб, капитал қўйилмаларини молиялаштириш банк кредитининг муқобил шаклидир.

Макронқтисодий кўрсаткичлар – мамлакатнинг ягона иқтисодиёти даражасидаги ижтимоий-иқтисодий жараён ва ҳодисаларни ўлчаш ва баҳолаш имкониятини берувчи кўрсаткичлар. Масалан, ялпи ички маҳсулот, миллий даромад, иқтисодий ўсиш, ишсизлик, инфляция даражаси ва бошқалар.

Мактаб таълимини ривожлантириш Давлат умуммиллий дастури – Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини муваффақиятли амалга оширишнинг муҳим шарти сифатида мактаб таълимининг орқада қолишига барҳам бериш ҳамда мактабларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва узлуксиз таълимнинг ягона тизимини шакллантириш билан боғлиқ мавжуд жиддий муаммоларни бартараф этиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси

Президентининг 2004 йил 21 майдаги «2004-2009 йилларда мактаб таълимини ривожлантириш давлат умуммиллий дастури тўғрисида»ги Фармонида мувофиқ кучга кирган. Мазкур Фармонга Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 20 сентябрда ПФ-3661-сон Фармонида мувофиқ ўзгартиришлар киритилган.

Мамлакат тўлов баланси – мамлакат резидентлари (уй хўжаликлари, корхоналар ва давлат) ва чет элликлар ўртасида маълум вақт (одатда бир йил) оралиғида амалга оширилган барча иқтисодий битимлар бўйича тўловлар суммасининг нисбати бўлиб, у ўз ичига савдо баланси, хизматлар баланси, ўтказмалар баланси ва капитал операцияларини олади.

Мелиорация – ернинг унумдорлигини тубдан яхшилашга қаратилган ташкилий-хўжалик, муҳандислик ва агротехник тадбирлар туркуми.

Меҳнат бозори – меҳнатга қобилиятли аҳолининг иш билан банд бўлган ва банд бўлмаган қисми ва иш берувчилар ўртасидаги муносабатларни ҳамда уларнинг шахсий манфаатларини ҳисобга олувчи шартномалар асосида ишчи кучи харид қилиш - сотишни амалга оширувчи, шунингдек, унга бўлган талаб ва таклиф ўртасидаги нисбатларни бевосита тартибга солиувчи, бозор иқтисодиётининг мураккаб, кўп аспекти, ўсувчи ва очиқ ижтимоий-иқтисодий тизимчасидир.

Меҳнат ресурслари – ўзининг ақлий ва жисмоний меҳнати билан ижтимоий ишлаб чиқаришда иштирок этадиган меҳнатга қобилиятли кишилар жамоаси.

Меҳнат унумдорлиги – ходимлар меҳнат фаолиятининг иқтисодий самарадорлиги кўрсаткичи. У ишлаб чиқарилган маҳсулот ёки кўрсатилган хизматлар миқдорининг меҳнат харажатларига нисбатан, яъни меҳнат харажатлари бирлиги ҳисобидан ишлаб чиқарилган маҳсулот билан белгиланади.

Меҳнат ҳақи – жорий даврда иш берувчи томонидан ёлланган ходимга бажарган иши учун берилган пул ёки натура усулидаги тўлов бўлиб, ҳисобланган иш ҳақи йиғиндисидан ташкил топади ва икки қисмга бўлинади: иш ҳақи ва ижтимоий сугуртага ажратмалар.

Микрокредит – хусусий тадбиркорликни ривожлантириш ва бошланғич сармояни шакллантириш учун бериладиган кредит. Микрокредит: а) юридик шахс мақомига эга бўлмаган тадбиркорлик фаолияти учун – энг кам иш ҳақининг 50 баробаригача; б) микрофирма ва деҳқон хўжаликларига энг кам иш ҳақининг 100 баробаригача; в) фермер хўжалигига энг кам иш ҳақининг 200 баробаригача берилади.

Микрофирма – кичик бизнес корхонасининг бир тури. Мамлакатимизда саноат ишлаб чиқариш тармоқларида 20 кишигача, хизмат кўрсатиш соҳасида 10 кишигача, савдо ва умумий овқатланиш соҳасида 5 кишигача ходим ишловчи корхоналар микрофирма ҳисобланади.

Модернизация – объектни такомиллаштириш, яхшилаш, янгилаш, уни янги талаб ва меъёрларга, техник шарт-шароитларга, сифат кўрсаткичларига мослаштириш.

Молия тизими – молиявий муносабатлар ва турли даражада уларга хизмат қилувчи молиявий муассасалар мажмуаси.

Молия-банк тизими – тарихан шаклланган ва белгиланган қонун-қоидалар асосида фаолияти юритувчи мамлакатдаги молия-кредит муассасалари мажмуидир.

Молиявий «кўпиклар» – реал қийматга эга бўлмаган пул ва облигациялар ҳажмининг кўпайиши.

Молиявий инвестиция – даромад олиш мақсадида инвестицияларни турли қимматли қозғоларга (акциялар, облигациялар, банкларнинг депозит сертификатлари ва бошқалар) қўйилиши назарда тутилади.

Молиявий институтлар – белгиланган қонун-қоидалар доирасида фаолият юритувчи мамлакатдаги молия-кредит ташкилотлари.

Молиявий манбалар – иқтисодиётнинг турли даражасида чора-тадбирларни амалга ошириш учун тақозо этилувчи молиявий маблағларнинг келиб чиқиш манбалари. Масалан, молиявий манбалар аҳоли ва корхоналарнинг манбалари, давлат бюджети маблағлари, қарзга олинган маблағлар, хорижий инвесторларнинг маблағлари ва бошқа кўринишда бўлиши мумкин.

Навоий эркин индустриал-иқтисодий зонаси – жаҳон стандартларига жавоб берадиган ва жаҳон бозорларида талаб қилинадиган маҳсулот ишлаб чиқаришни таъминлайдиган, замонавий юқори технологиялар асосидаги ишлаб чиқаришни ташкил этиш учун хорижий инвестицияларни, биринчи галда тўғридан-тўғри инвестицияларни жалб этиш бўйича қулай шарт-шароитлар яратиш, шунингдек, Навоий вилоятининг саноат салоҳиятини, ишлаб чиқариш, транспорт-транзит ва ижтимоий инфратузилмасини ривожлантириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 3 декабрдаги “Навоий вилоятида эркин индустриал-иқтисодий зона ташкил этиш тўғрисида”ги қарори асосида ташкил этилган. Навоий эркин индустриал-иқтисодий зонаси ҳудудида хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг асосий йўналиши – замонавий хорижий юқори унумли асбоб-ускуна ва техника, технологик линиялар ва модуллар, инновация технологияларини жорий этиш ҳисобидан юқори технологияга асосланган, жаҳон бозорида рақобатдош маҳсулотларни кенг қўламда ишлаб чиқаришдан иборат.

Нарх – товар қийматининг пулдаги ифодаси.

Нодавлат ва жамоат ташкилотлари – давлатга қарашли бўлмаган, аммо маълум қонун ёки меъёрий ҳужжатларга бўйсунган ҳолда фаолият кўрсатадиган тузилмалар нодавлат ва жамоат ташкилотлари ҳисобланади.

Преференция – иқтисодиётни мақсадга мувофиқ ривожлантириш ва тартибга солишда айрим соҳа ва тармоқлар, корхона ва ишлаб чиқариш турларига нисбатан бериладиган имтиёз, афзаллик ва устунлик.

Протекционизм – давлатнинг хориж рақобатидан ички бозорни ҳимоя қилиш сиёсати, мамалакатга олиб келинаётган товарларга юқори божлар белгилайди, айрим товарларни олиб келиш чекланади ёки умуман тақиқланади.

Пудрат – шартнома ёки хўжалик юретишнинг бир тури. Бир томоннинг иккинчи томон талабига кўра белгиланган ишни бажариши тўғрисидаги шартнома.

Пул-кредит сиёсати – давлат томонидан иқтисодий ўсишни таъминлаш мақсадида пул муомаласини ташкил этиш ва унинг барқарорлигини таъминлаш учун амалга ошириладиган барча чора-тадбирлар мажмуи.

Пул – ҳамма товар ва хизматлар айирбошланадиган, умумий эквивалент сифатида фойдаланиладиган, бошқа барча товарлар қийматини ифодаладиган махсус товар.

Реал инвестиция – асосий воситаларни вужудга келтириш, товар моддий бойликлари захирасини оширишга қўйиладиган капитал, яъни корхоналарни бунёд этиш ҳамда уларнинг бир маромда ишлашини таъминлаш учун етарли миқдорда хомашё захираларини барпо этишга йўналтирилиши.

Рейнвестициялар – инвесторнинг фаолияти натижасида олинган фойдани (даромадни) муомалага киритиш.

Реконструкция (қайта тиклаш) – фаолият юритаётган корхонани, маънавий ва жисмоний эскирган қурилма ва асбоб-ускуналарни ишлаб чиқаришни механизациялаштириш ва автоматлаштириш, технологик бўғинлар ва ёрдамчи хизматдаги номутаносибликларни йўқотиш йўли билан алмаштириш ёрдамида тўлиқ ёки қисман ўзгартириш. Қайта тиклашда эски цехлар ўрнига янги цехларни қуришга рухсат берилди.

Рентабеллик – корхона фаолиятининг фойдалиқ даражаси. Унинг уч хил кўрсаткичи мавжуд: корхона активлари рентабеллиги, хусусий капитал рентабеллиги ва сотилган маҳсулот рентабеллиги. Бу кўрсаткичларнинг балансидаги (соф) фойда кўрсаткичининг корхона активларининг ўртача йиллик қиймати, муомалага чиқарилган акциялар миқдори, хусусий капитал миқдори ва сотилган маҳсулот таннарихига нисбати билан аниқланади.

Рентабеллик индекси – лойиҳа бўйича инвестиция харажатлари ҳажми билан қўйиладиган соф пул оқими ўртасидаги боғлиқликни аниқлаш.

Референдум – лотинча сўз бўлиб, давлат ва жамият ҳаётининг энг муҳим масалаларини халқ маслаҳатига тақдим этиш, умумхалқ овозига қўйиш деган маънони билдиради.

Сайлов тизими – ҳукукий меъёрларда мустаҳкамлаб қўйилган, шунингдек, давлат ва жамият институтларининг фаолият тажрибасида шаклланган, вакиллик органлари ёки айрим

рахбарлик лавозимига сайловни ўтказиш ва ташкил этишга доир тартибот. Сайловлар тизими – сиёсий тизимнинг таркибий қисмидир.

Сайлов ҳуқуқи – икки хил маънода ишлатилади. Биринчиси - сайловни ташкил этиш ва ўтказишни тартибга солишчи ҳуқуқий меъёрлар йиғиндиси; иккинчи маъноси - фуқароларнинг сайлов ҳуқуқи, яъни овоз бериш, сайланиш, сайлов даврида ва бошқа тадбирларда иштирок этиш.

Сайловлар – муҳим демократик институт бўлиб, халқнинг хоҳиш-иродасини ифодалашнинг асосий шаклларида бири. Халқнинг давлат ва жамиятни бошқаришдаги иштироки, асосан, сайловлар орқали амалга оширилади. Шу маънода, мамлакатнинг жаҳон майдонидаги обрў-эътибори, кўп жиҳатдан сайлов тизимининг очиқлиги ва демократик хусусияти билан белгиланади.

Сальдо - муайян вақт давомида молиявий тушум ва сарфлар, экспорт ва импорт қиймати (савдо баланси сальдоси), хорижий тўлов ва тушумлар (тўлов баланси сальдоси) ўртасидаги фарқ.

Самарали иқтисодий сиёсат – давлатнинг иқтисодиётни барқарор ривожлантиришга қаратилган, ҳар томонлама асосланган, изчил ва ўзаро уйғунлаштирилган чора-тадбирлар мажмуаси.

Сектор – институциявий бирликлар йиғиндиси бўлиб, уларнинг мақсади, молиялаштириш манбалари ва функциялари бир хил бўлади, натижада уларнинг иқтисодий ҳуқуқи ҳам ўзаро ўхшаб кетади.

Сервис – жисмоний ва юридик шахсларга, умуман, кенг аҳоли қатламига хизмат кўрсатиш; ишлаб чиқариш-техник мақсадларда маҳсулотларни, моддий-маиший, хўжалик ва бошқа саноат маҳсулотларини сотиш ҳамда уларни ишлатиш билан боғлиқ бўлган хизмат кўрсатиш соҳалари.

Солиқ имтиёзи – солиқ тўловчиларнинг айрим тоифаларига қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда солиқ тўлашдан тўлиқ, қисман ва вақтинча озод қилиш шакли.

Солиқ кредити – бюджетга тўланиши лозим бўлган солиқ суммасини маълум муддатга кечиктириш, бўлиб-бўлиб тўлаш ёки солиқни қайтариш шакли.

Солиқ солишнинг соддалаштирилган тартиби – солиқ солишнинг айрим тоифадаги солиқ тўловчилар учун белгиланадиган ҳамда айрим турдаги солиқларни ҳисоблаб чиқариш ва тўлашнинг, шунингдек, улар юзасидан солиқ ҳисоботини тақдим этишнинг махсус қоидалари қўлланилишини назарда тутадиган алоҳида тартиби.

Солиқ ставкаси – солиқларни ҳисоблашда солиқ базасининг ҳар қайси бирлиги ҳисобидан тўғри келадиган солиқ меъёри.

Солиқ юки – маблағларни бошқа фойдаланиш мумкин бўлган йўналишлардан олиб, солиқларни тўлаш учун йўналтириш орқали вужудга келадиган иқтисодий чекловлар даражаси бўлиб, одатда солиқ тўловчининг муайян даврда бюджетга тўланган солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларнинг йиғиндиси сифатида намоён бўлади. Мамлакат миқёсида солиқ юки даражаси солиқларнинг ялпи ички маҳсулотдаги салмоғи орқали ифодаланади.

Солиқ юкини енгиллаштириш – солиқларнинг фоиз ставкаларини камайтириш ва имтиёзлар яратиш.

Солиқлар – белгиланган ва муайян миқдорда ундириладиган, мунтазам, қайтариб берилмайдиган ва бегараз хусусиятга эга бўлган, бюджетга йўналтириладиган мажбурий пул тўловлари.

Солиқларни унификация қилиш – солиқ механизмининг соддалаштириш мақсадида иқтисодий моҳияти, солиққа тортиш объекти ўхшаш бўлган солиқ турларини бирихиллаштириш.

Стратегик инвестиция – стратегик инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш учун йўналтирилади.

Талаб – харидор ва истеъмолчиларнинг бозорда муайян товарларни, наъматларни сотиб олиш истаги; бозорга олиб чиқилган ва пул имкониятлари билан таъминланган эҳтиёжлар.

Таннарх – маҳсулот ишлаб чиқариш ва уни сотиш билан боғлиқ барча харажатлар.

Таркибий ўзгаришлар – миллий иқтисодиётнинг самарали ва барқарор таркибий тузилишини таъминлаш мақсадида унинг тармоқ ва соҳаларини изчил равишда ўзгартириб бориш. Таркибий ўзгаришлар янги тармоқларни барпо этиш, баъзиларини кенгайтириш, айрим самарасиз, истиқболга эга бўлмаган тармоқларни қисқартириш каби чора-тадбирларни ўз ичига олади.

Ташқи қарз – мамлакат ҳукумати, молия-кредит ташкилотлари, йирик корхоналарининг бошқа мамлакатлар молия-кредит муассасаларидан қарзга олган молиявий маблағларнинг жами ҳажми.

Ташқи нодавлат қарзлар – мамлакатдаги хусусий шахслар (молия муассасалари, корхоналар ва аҳоли) томонидан бошқа мамлакатлар молия-кредит муассасаларидан қарзга олган молиявий маблағларнинг жами ҳажми.

Ташқи савдо – бир мамлакатнинг бошқа мамлакатлар билан савдоси.

Ташқи савдо сиёсати – бир мамлакатни бошқа мамлакатлар билан олиб бораётган савдоси (экспорти ва импорти) борасидаги сиёсати. Бунга тенг ҳуқуқлилиқ ва икки томонлама манфаатдорлик кўзда тутилади. Экспорт ва импортнинг товар таркиби ва географик ҳажмига асосан олиб борилади.

Телекоммуникацион инфратузилма – компаниянинг телекоммуникацион инфратузилмаси – бу турли ахборотларни: автоматлашган бошқарув тизимлари маълумотлари, электрон хабарлар, интернет-графика, турли файллар ҳамда овоз ва видео кўринишидаги ахборотларни узатиш вазифасини ҳал қилувчи ўзаро алоқадор тизимчалар жаммасидир.

Телекоммуникация – симли, радио, оптик ёки бошқа электромагнит тизимлардан фойдаланиб сигнал, белги, матн, тасвир ва товушларни ёки бошқа кўринишдаги ахборотни узатиш, қабул қилиш ва уларга ишлов бериш жараёни. Ахборот-коммуникация технологиялари асосида маълумотларни масофадан узатиш жараёни.

Тижорат банклари – саноат ва савдони қисқа муддатли кредитлар билан таъминлаш, шунингдек, хусусий мижозларга ҳар хил турдаги банк хизматларини кўрсатишга ихтисослашган банклар.

Турмуш даражаси – аҳолининг зарурий, моддий ва номоддий эътиборлар ҳамда хизматлар билан таъминланганлик ҳамда уларни истеъмол қилиш даражаси.

Тўғридан-тўғри инвестициялар – бевосита маҳсулот ишлаб чиқариш ёки хизмат кўрсатиш жараёнини ташкил этиш ёки янада кенгайтириш мақсадида хорижий шериклар томонидан узоқ муддатли капитал қўйилмалар киритиш. Тўғридан-тўғри инвестициялар инвесторларга мазкур ишлаб чиқариш жараёнлари устидаги назорат қилиш имконини беради.

Тўлов баланси – муайян муддат давомида мамлакатнинг чет элларга тўлаган ва худди шу давр мобайнида мамлакатга чет элдан тушган тўловлар суммалари нисбатини тавсифлайди. Тўлов туркумига ташқи қарз, унинг фоизи, четдан олинган товар ва хизматлар ҳақи, хорижий инвестициялар, хорижда дипломатик ишларни, иқтисодий алоқаларни юритиш харажатлари, фуқаролар ва қўшма корхоналарнинг чет элга пул ўтказмалари ва бошқалар киради.

Узоқ муддатли депозитлар – жисмоний ва юридик шахслар томонидан тижорат банкларига бир йилдан ортиқ муддатга қўйилган пул кўринишидаги жамғарма ва омонатлар.

Узоқ муддатли инвестиция лойиҳаси – бу турдаги лойиҳани амалга ошириш муддати уч йилдан кўп бўлиб, бу даврда янги йирик қурилиш ишлари ёки корхонада таркибий ўзгаришларни амалга ошириш мақсадида тўла реконструкция ишлари бажарилади.

Унификация – турли хилдаги маҳсулотлар, деталлар, узеллар ва бошқа қўлланидиган материаллар ва технологик жараёнларнинг рационал жиҳатдан бир хиллигини таъминлаш.

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди – қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимиятларнинг ҳужжатлари Конституцияга қанчалик мослигига доир ишларни кўради.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Сенати – Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Сенати (юқори палатаси) ҳудудий ва қиллик палатасидир.

Ўзбекистон Республикаси Олий Суди – фуқаролик, жиноий ва маъмурий судлов ишларини юритиш борасида суд ҳокимиятининг олий органи ҳисобланади. Олий суд томонидан қабул қилинган ҳужжатлар қатъий ва республиканинг барча ҳудудида бажарилиши мажбурийдир.

Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди – ҳўжалик суд ишларини юритиш соҳасида суд ҳокимиятининг олий органидир.

Ўзбекистон Республикаси Тикланиш ва тараққиёт фонди – Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги молиявий муассаса бўлиб, фаолиятининг асосий мақсади иқтисодийнинг етакчи, энг аввало базавий тармоқларини модернизациялаш ва техникавий қайта қуроллантириш бўйича лойиҳаларнинг амалга оширилишини таъминлаш, шунингдек, мамлакатни муттасил, барқарор ва мутаносиб равишда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришга эришиш ҳамда самарали таркибий ва инвестициявий сиёсатни амалга оширишдан иборат. Бугунги кунда мазкур фонднинг жамғармаси 3,7 миллиард долларни ташкил этади.

Фермер ҳўжалиги – ижарага берилган ер участкасидан фойдаланган ҳолда қишлоқ ҳўжалиги товар ишлаб чиқариши билан шуғулланувчи мустақил ҳўжалик юритувчи субъект.

«Фитч Рейтингс», «Мудис», «Стандарт энд Пурс» халқаро рейтинг компанияси – фаолияти банклар, молиявий институтлар, инвестиция ва акциядорлик компанияларининг кредит лаёқатини ўз вақтида ва аниқ баҳолашга йўналтирилган халқаро рейтинг агентликлари.

Фонд бозори – қимматли қоғозлар ва бошқа молиявий воситаларнинг олди-сотди жараёнлари амалга оширадиган махсус ташкиллаштирилган бозор.

Фуқаролик жамияти – Конституциявий ҳуқуқ назариясида ижтимоий ҳаётнинг ҳуқуқ ва демократияга асосланган зарурий ва оқилона усули, инсонга унинг иқтисодий ва сиёсий борлиқнинг шаклларини эркин танлаш ҳуқуқи кафолатланадиган, инсон ҳуқуқлари қарор топадиган, мафкуравий плюрализм таъминланадиган ижтимоий тузум.

Фуқаролик жамияти институтлари – жамиятда қарор топган нодавлат ташкилотлар ҳисобланади. Улар муайян ижтимоий-иқтисодий, маънавий ва сиёсий фаолиятни амалга оширади.

Фуқаролик масъулияти – жамиятнинг демократик ривожланиши жараёнида эришган ютуқ ва муваффақиятга фуқароларнинг онгли муносабати, ютуқларни янада кўпайтириш ва улардан фойдаланишда фаол қатнашиши.

Халқаро валюта жамғармаси – халқаро савдо ва валюта ҳамкорлигини ривожлантиришга таъсир кўрсатиш мақсадида 1944 йилда ташкил этилган халқаро валюта-молия ташкилоти. Халқаро валюта жамғармаси – аъзо давлатлар ўртасида валюта-кредит муносабатларини тартибга солиб туриш ва уларга тўлов балансининг камомади билан боғлиқ валютавий қийинчиликлар пайтида чет эл валютасида қисқа ва узоқ муддатли кредитлар бериш йўли билан молиявий ёрдам кўрсатиш учун мўлжалланган ҳукуматлараро ташкилот. ХВЖ ўз амалий фаолиятини 1947 йил 1 мартдан бошлаган.

Халқаро ташкилотлар – уларнинг ҳар бири халқаро сиёсатда ўзининг фаолият мақсадлари ва йўналишларига, мавқега қараб, умуман, халқаро сиёсий-амалий муносабатлар жараёнида ҳаракатларга киришадиган бошқа халқаро ташкилотлар тизимидаги мақомига кўра аҳамият касб этади.

Халқаро транзит - хорижий юкларни жўнатиш ва қабул қилиб олиш пунктларининг мамлакат ҳудудидан ташқарида бўлиши шарти асосидаги ташув жараёни. Агар товарлар божхона омборига жойлаштирилмасдан ташилса, бевосита халқаро транзит, божхона омборидан фойдаланилса, билвосита халқаро транзит ҳисобланади.

Хизмат кўрсатиш соҳаси – ижтимоий ишлаб чиқаришнинг моддий-буюмлашган кўринишга эга бўлмаган истеъмол қийматларини яратишга йўналтирилган соҳаси. У ўз ичига моддий хизматлар кўрсатиш (транспорт, алоқа, савдо, маиший хизмат ва бошқалар) ҳамда номоддий хизматлар кўрсатиш (ҳуқуқий маслаҳатлар бериш, ўқитиш, малака ошириш ва бошқалар)ни олади.

Хорижий инвестиция — чет эллик инвесторлар фойда (даромад) олиш мақсадида тадбиркорлик фаолияти ва бошқа турдаги фаолият объектларига қўшаётган мулкый бойликларнинг ва уларга нисбатан ҳуқуқларнинг, шунингдек, интеллектуал мулкка нисбатан ҳуқуқларнинг барча тури чет эл инвестицияси ҳисобланади.

Хусусий тадбиркорлик — фуқаролар (алоҳида фуқаролар) томонидан ўз таваккалчилиги ва мулкый жавобгарлиги остида, шахсий даромад (фойда) олиш мақсадида амалдаги қонунчилик доирасида амалга ошириладиган, ташаббускорликга асосланган хўжалик фаолияти.

Шахсий даромад — жисмоний шахсларнинг солиқ тўлагунга қадар бўлган даромади.

Шахсни мунтазам камол топтириш — фуқаролик жамияти асосларини барпо этишнинг муҳим шарт ва таркибий қисми. Шахсни ривожлантириш жараёни инсоннинг салоҳият ва мақсадларини рўёбга чиқариш борасида нафақат давлат, жамият таъсири, балки шахснинг ўз саъй-ҳаракатини фаоллаштиришни ҳам тақозо этади.

Экспорт — товарлар, хизматлар, инвестиция, қимматли қўғозлар, технологиялар ва бошқаларни ташқи бозорга чиқариш.

Эмиссия — қўғоз пулларнинг қазнахона ёки бошқа давлат молия органлари томонидан муомалага чиқарилиши; барча шаклдаги пул белгиларини муомалага чиқариш.

Эркин индустриал - иқтисодий зона — мамлакат ҳудудининг хорижий мамлакатлар томонидан турли шакллардаги ҳамкорликдаги тадбиркорлик билан шуғулланиши учун рухсат этилган қисми. Мазкур зонада махсус имтиёзли шарт-шароитлар, жумладан, имтиёзли солиқлар, божхона тўловлари, ижара, виза олиш, валюта айирбошлаш, меҳнатга ёллашнинг қулай тартиблари белгиланган бўлади.

Эркин сайловлар — халққа ўз етакчиларини танлаш ҳуқуқини ҳамда етакчилар ва халққа ўз фикрларини баҳсли масалаларда эркин билдириш ҳуқуқини беради. Сайловларда сайланган шахслар чиндан ҳам халқнинг вакиллари эканига ишонтириш учун вақти-вақти билан учрашувлар ўтказиб туришади. Сайланиш имконияти бундай вакилларнинг халқ фикри ва иродасига эътибор беришини кафолатлашда муҳим омил бўлади.

Ягона солиқ тўлови — кичик бизнес субъектларини қўллаб-қувватлаш мақсадида турли солиқ ва йиғимлар ўрнига соддалаштирилган тартибда тўланадиган солиқ тури.

Ялпи ички маҳсулот — мамлакатда бир йил давомида ишлаб чиқарилган жами якуний товар ва хизматларнинг бозор қиймати.

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎХАТИ

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Фуқароларнинг Ўзбекистон Республикаси тижорат банкларидаги омонатларини ҳимоялаш кафолатларини таъминлашга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида. 2008 йил 28 ноябрь, ПФ-4057-сон.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Иқтисодийнинг реал сектори корхоналарини қўллаб-қувватлаш, уларни барқарор ишлашини таъминлаш ва экспорт салоҳиятини ошириш чора-тадбирлари дастури тўғрисида. 2008 йил 28 ноябрь, ПФ-4058-сон.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 18 майдаги “Ёш оилаларни моддий ва маънавий қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармони // “Туркистон”, 2007 йил 19 май.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармойиши. Иқтисодий ночор корхоналарни тижорат банкларига сотиш тартибини тасдиқлаш тўғрисида. 2008 йил 19 ноябрь, Ф-4010-сон.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. Ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани янада ривожлантириш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида. 2009 йил 20 январь, ПҚ-1041-сон.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. Маҳаллий нооziқ-овқат истеъмол товарлари ишлаб чиқариш кенгайтирилишини рағбатлантириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида. 2009 йил 28 январь, ПҚ-1050-сон.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори. Озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва ички бозорни тўлдириш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида. 2009 йил 26 январь, ПҚ-1047-сон.
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори. Уй-жой фондини фойдаланишга тайёр ҳолда топшириш шартларида реконструкция қилиш ва таъмирлаш бўйича пудрат ишларини кенгайтиришни рағбатлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида. 2010 йил 29 январь, ПҚ-1051-сон.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори. “Баркамол авлод йили” Давлат дастури тўғрисида. 2010 йил 27 январь, ПҚ-1271-сон.
11. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси мажлисининг Қарори. 2008 йилда Республикани ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2009 йилда иқтисодийни барқарор ривожлантиришнинг энг муҳим устувор вазифалари тўғрисида. 2009 йил 13 февраль.
12. Каримов И.А. Ўзбекистон: миллий истиклол, иқтисод, сиёсат, мафкура. – Асарлар, 1-жилд. – Тошкент: Ўзбекистон, 1996.
13. Каримов И.А. Ўзбекистон – бозор муносабатларига ўтишнинг ўзига хос йўли– Т.: Ўзбекистон, 1993.
14. Каримов И.А. Ўзбекистон иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш йўлида. –Т., “Ўзбекистон”, 1995.
15. Каримов И.А. Биз келажагимизни ўз қўлимиз билан қурамыз. Асарлар, 7-жилд. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 1999.
16. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт –пировард мақсадимиз. - Т.: “Ўзбекистон”, 2000.
17. Каримов И.А. Биз танлаган йўл – демократик таракқийёт ва маърифий дунё билан ҳамкорлик йўли. Асарлар, 11-жилд. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2003.
18. Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди. Асарлар, 13-жилд. Т.: “Ўзбекистон”, 2005.
19. Каримов И.А. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари // – Т: Ўзбекистон, 2009. – 56 б.
20. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси, Вазирлар Маҳкамаси ва Президент Девонининг Ўзбекистон мустақиллигининг 16 йиллигига бағишланган қўшма мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 31 август.

21. “Мамлакатимизни модернизация қилиш ва янгилашни изчил давом эттириш – давр талаби”. Президент Ислом Каримовнинг 2008 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2009 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2009 йил 14 февраль.

22. “Ўзбекистон Конституцияси – биз учун демократик тараққиёт йўлида ва фуқаролик жамиятини барпо этишда мустаҳкам пойдевордир”. – Президент Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 17 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси // Халқ сўзи, 2009 йил 6 декабрь.

23. “Мамлакатимизни модернизация қилиш ва кучли фуқаролик жамияти барпо этиш – устувор мақсадимиздир”. – Президент Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2010 йил 28 январь.

24. “Асосий вазифамиз – Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир”. – Президент Ислом Каримовнинг 2009 йилнинг асосий якунлари ва 2010 йилда Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2010 йил 30 январь.

25. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маъруза), “Халқ сўзи”, 2010 йил 13 ноябрь (№ 220),

26. Каримов И.А. Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади. - Президент Ислом Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги маърузаси //Халқ сўзи, 2011 йил 22 январь.

27. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг “Мамлакатимизни модернизация қилиш ва кучли фуқаролик жамияти барпо этиш – устувор мақсадимиздир” ҳамда “Асосий вазифамиз – Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир” номли маърузаларини ўрганиш бўйича ўқув-услубий мажмуа. – Тошкент: Иқтисодиёт. - 2010.

28. Бу муқаддас Ватанда азиздир инсон. Ўзбекистоннинг 19 йил мустақил тараққиёт йўлида жамиятни модернизациялаш ва иқтисодиётни инновацион ривожлантиришнинг дадил одимлари ва муваффақиятлари: талаба ёшлар ва кенг жамоатчилик билан учрашувларда фойдаланиш учун ижтимоий-иқтисодий ва маънавий-маърифий мавзуда илмий-оммабоп рисола. – Т.: “Иқтисодиёт”, 2010. - 148 бет.

29. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг БМТ саммитининг Мингйиллик ривожланиш мақсадларига бағишланган ялпи мажлисидаги нутқини ўрганиш бўйича ўқув-услубий мажмуа. Тошкент: “Иқтисодиёт” нашриёти, 2010. – 146 бет.

30. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг 2010 йил 12 ноябрдаги қўшма мажлисидаги “Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича ўқув-услубий мажмуа, Т.: “Иқтисодиёт” 2010.

31. Абулқосимов Ҳ. Ўзбекистонда иқтисодий ислохотлар. –Т.: Akadimiya, 2008.

32. Маҳмудов Н.М, Маджидов Ш.А. Инвестицияларни ташкил этиш ва молиялаштириш. Ўқув қўлланма. – Т.: ТДИУ, 2010. – 86-б.

33. Отамуратов С. Ҳозирги босқичда жамиятни демократлаштириш ва модернизация қилишнинг долзарб вазифалари / “Ўзбекистонда жамиятни модернизация қилишнинг долзарб муаммолари” Республика илмий-назарий конференцияси материаллари. 2005 йил 19-20 май. ТКТИ. – Т., 2005, 9-б.

34. Мировая экономика: Учебник / Под ред. проф. А.С.Булатова. – М.: Экономистъ, 2005.
35. Результаты внедрения высоких технологий // Народное слово. - 2010 год. – 5 августа.
36. Телевидение в цифровом формате // Народное слово. - 2010. - 27 июля.
37. Через успехи к новым целям // Народное слово. - 2010 год. - 23 сентября.
38. Оммабон иқтисодиёт: моҳияти ва асосий тушунчалари (Ўзбек ва рус тилларида). Илмий-оммабон қўлланма. (Бекмуродов А.Ш., Гимранова О.Б., Шамшиева Н.Н.) Т.: Иқтисодиёт, 2009. – 92 б. (электрон версияси билан).
39. Ўзбекистон иқтисодиётни модернизациялаш ҳамда ислохотларни чуқурлаштиришнинг янги ва юксак босқичи йўлида. (Бекмуродов А.Ш., Ғафуров У.В.) Т.: Иқтисодиёт, 2008. – 126 б. (электрон версияси билан).
40. Потребителью хорошо, когда за нее сражаются/Экономическое обозрение.№11, 2010, 6-стр
41. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. – 2003. – 9-10-сон.
42. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. – 2004. – 9-сон.
43. “Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг ахборотномаси”, 2009 й., 10-сон, 403-модда.
44. Ўзбекистон иқтисодиётни либераллаштириш ва модернизациялаш йўлида. Экспресс-проспект. (Бекмуродов А.Ш., Беркинов Б.Б., Усмонов Б.Б., Хамидов О.М., Ғафуров У.В. ва Нетьматов И.У.). - Т.: Иқтисодиёт, 2009. – 10 б. (электрон версияси билан).
45. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитасининг тегишли йиллар бўйича статистик тўпламлари.

МУНДАРИЖА

Муқаддима.....	3
Ўқув дастури.....	5
(А.Ш. Бекмуродов, У.В. Ғафуров, Ш.И. Мустафакулов)	
Ўқув қўлланма	19

Биринчи бўлим

2010 йилда амалга оширилган ижтимоий-иқтисодий ислохотлар

1-боб. Мамлакатимиз иқтисодиётининг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий кўрсаткичлар таҳлили

(А.Ш. Бекмуродов, У.В. Ғафуров)

1.1. 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунларини танқидий баҳолаш ва 2011 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларини аниқлаб олиш зарурлиги.....	22
1.2. Жаҳон иқтисодиётидаги бугунги аҳволни таҳлил қилиш асосида чиқарилган хулосалар.....	23
1.3. Иқтисодиётнинг юқори барқарор ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий мутаносиблиги сақланиб қолгани.....	29
1.4. Молия-бюджет тизимининг ривожланиши.....	31
1.5. Ташқи савдо ва тўлов балансининг мустаҳкамлангани.....	32

2-боб. Мамлакатимизда амалга оширилган таркибий ўзгаришлар

(З.А. Джумаев, Г.Э. Зоҳидов)

2.1. Иқтисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга оширишнинг моҳияти ва зарурати..	34
2.2. Иқтисодий ислохотлар даврида таркибий ўзгаришларни амалга оширишнинг устувор вазифалари.....	35
2.3. Мустақиллик йилларида мамлакатимиз иқтисодиётида амалга оширилган таркибий ислохотлар таҳлили.....	37

3-боб. Молия-банк тизими ликвидлигини янада мустаҳкамлаш, унинг барқарорлигини кучайтириш

(Н.Х. Жумаев, С.К. Худайкулов, И.Р. Тоймухамедов)

3.1. Солиқ юкини камайтириб бориш- бюджет солиқ сиёсатининг устувор йўналиши сифатида.....	42
3.2. Давлат бюджетининг харажатлари ва унинг устувор йўналишлари.....	43
3.3. Маҳаллий бюджетларнинг барқарорлигини таъминлаш ва уларни дотациядан чиқариш бўйича чора-тадбирлар.....	46
3.4. Бюджет тақчиллиги ва давлат қарзларини бошқариш самарадорлиги.....	47
3.5. Иқтисодиётни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш бўйича йирик ва стратегик лойиҳаларни амалга оширишда бюджет ва бюджетдан ташқари фондларнинг аҳамияти.....	49
3.6. Иқтисодиётни модернизация қилиш ва инвестициявий фаолликни оширишда банкларнинг аҳамияти.....	52
3.7. Банкларнинг капиталлашув даражасини янада ошириш - уларнинг молиявий барқарорлиги ва иқтисодий ислохотлардаги аҳамиятини юксалтиришнинг молиявий омили сифатида.....	54
3.8. Тижорат банклари кредитлари ва уларни қўлайтириш.....	55
3.9. Банкдан ташқари кредит ташкилотлари фаолиятини такомиллаштириш.....	56

3.10.	Зарар кўриб ишлаётган ва иқтисодий ночор корхоналарни молиявий соғломлаштириш жараёнида банкларнинг аҳамияти ва уни янада ошириш.....	57
3.11.	Тижорат банклари депозитларига аҳоли ва хўжалик субъектларининг бўш пул маблағларини жалб этиш ва банк хизматлари турини ривожлантириш.....	58
3.12.	“Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили”да тижорат банклари фаолияти учун берилган имтиёзлар.....	60
4-боб. Қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш ва фермер хўжаликларига бириктирилган ер участкаларни оптималлаштириш орқали аграр секторда юз берган таркибий ўзгаришлар (Б.Т. Салимов, М.С. Юсупов)		
4.1.	Қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилишнинг шарт-шароитлари.....	62
4.2.	Қишлоқ хўжалигида амалга оширилаётган ислохотларнинг устувор йўналишлари.....	63
4.3.	Фермер хўжаликларининг ер майдонларини оптималлаштириш.....	67
4.4.	Фермер хўжаликларини қўллаб-қувватлаш тизими.....	68
4.5.	Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг истиқболли йўналишлари.....	70
5-боб. Хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасида амалга оширилган тизимли ишлар (О.Х. Хамидов, Ш. Сайфуддинов)		
5.1.	Ўзбекистон Республикаси минтақалари бўйича хизматларнинг ривожланиши.....	73
6-боб. Мамлакатимизни модернизация ва иқтисодиётни диверсификация қилишда инвестициялар, уларнинг кўлами (Ш.И. Мустафулов, М.Ю. Исоқов)		
6.1.	Мамлакатни модернизация қилишда инвестициялар ва уларнинг аҳамияти.....	81
6.2.	Мамлакатимиз иқтисодиётига киритилган хорижий инвестициялар таҳлили.....	85
6.3.	Ялпи ички маҳсулотнинг ўсишида инвестицияларнинг ўрни ва роли.....	88
6.4.	Худудий инвестиция дастурларига кирган лойиҳалар ва уларни молиялаштириш манбалари.....	91
7-боб. Транспорт ва коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган лойиҳалар (Н.Т. Каттаев, И.У. Нематов)		
7.1.	Мамлакатимиз транспорт инфратузилмасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган ишлар.....	94
7.2.	2010 йилда мамлакатимизда халқаро логистика марказларини ривожлантириш бўйича амалга оширилган чора-тадбирларнинг натижалари.....	97
7.3.	Ўзбекистон Республикасида ахборот-коммуникация технологияларини амалиётга татбиқ этишнинг жорий ҳолати.....	98
7.4.	Ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш борасида олиб борилган лойиҳалар кўлами ва уларнинг натижалари.....	104
8-боб. 2010 йилда касб-хунар коллежлари ва академик лицейларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича якунига етказилган дастурлар (Б. Алиев, А.Н. Раҳмонов)		
8.1.	Касб-хунар коллежлари ва академик лицейларни ривожлантиришнинг ҳуқуқий асослари.....	107
8.2.	Академик лицейлар ва касб-хунар коллежларини қуриш ва қайта таъмирлаш бўйича амалга оширилган ишлар кўлами.....	112

9-боб. 2010 йилда соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилиш ва ушбу тизимда амалга оширилган дастурлар

(М.К. Хошимова, Х.Н. Баракаева)

9.1. Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш борасида қабул қилинган давлат дастури ва унинг аҳамияти.....	122
9.2. Соғлиқни сақлаш тизимида халқаро ҳамкорлик муносабатлари.....	126

10-боб. Қишлоқ жойларда қулай ва барча коммунал хизмат шароитларига эга бўлган яқка тартибдаги турар-жойларнинг барпо этилиши

(Б.Т. Салимов, М.С. Юсупов)

10.1. Қишлоқда замонавий уй-жойлар қуриш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантиришнинг ижтимоий-иқтисодий аҳамияти.....	131
10.2. Қишлоқларни архитектура ва меъморий режалаштириш талабларига кўра лойиҳалаштириш ва қайта қуриш.....	131
10.3. Қишлоқ қурилишини молиялаштириш ва имтиёзли кредитлаш.....	134

11-боб. Меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлаш бўйича амалга оширилган ишлар

(Н.Т. Шоюсупова, Х.Х. Абдураманов)

11.1. Республикада меҳнатга лаёқатли аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаш ва унинг кўламини ошириш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар.....	141
11.2. Бандликка кўмаклашувчи марказлар томонидан банд бўлмаган аҳолига кўрсатилаётган хизматлар.....	144

12-боб. «Баркамол авлод йили» давлат дастури доирасида амалга оширилган ишлар кўлами

(А. Мухторов, Т. Султонов)

12.1. “Баркамол авлод йили” давлат дастури – юксак билимли ва соғлом авлодни тарбиялашнинг пойдевори.....	149

Иккинчи бўлим

2011 йилнинг муҳим устувор йўналишлари

1-боб. Таркибий ўзгаришлар ва юксак технологияларга асосланган замонавий тармоқлар ва ишлаб чиқариш соҳаларини жадал ривожлантириш

(З.А. Джумаев, Г.Э. Зоҳидов)

1.1. Ишлаб чиқариш жараёнига янги, самарали технологияларни татбиқ этиш зарурати ва истиқболлари.....	161

2-боб. Ишлаб чиқаришнинг модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини жадал янгилаш

(Ж.И. Қурбонов, М.Ф. Махмудов)

2.1. Мамлакатни модернизация қилиш борасида амалга оширилиши режалаштирилаётган ишлар.....	166

3-боб. Чет эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратиш

(М.Ю. Исоқов, Ш.И. Мустафакулов)

3.1. Иқтисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга оширишда хорижий инвестицияларнинг ўрни.....	172

4-боб. Инфратузилма, транспорт ва коммуникация қурилишини комплекс ва жадал равишда ривожлантириш

(Н.Т. Камтаев, И.У. Нематов)

4.1. 2011 йилда мамлакатимизда транспорт коммуникацияларини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари.....	184
4.2. Электр энергетикаси тизими ва ахборот-коммуникация соҳасини модернизация қилиш бўйича амалга оширилиши кутилаётган лойиҳалар.....	189

5-боб. Таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларни жиҳозлаш <i>(М.К. Хошимова, Х.Н. Баракаева)</i>	
5.1. Таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларини ривожлантириш борасида эришилган натижалар ва амалга оширилиши кутилаётган муҳим тадбирлар.....	193
6-боб. “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” давлат дастурини ҳаётга татбиқ этиш <i>(Ш.Д. Эргашходжаева, А.Н. Самадов, М.А. Юсупов)</i>	
6.1. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик - мамлакатимизда янги иш ўринларини ташкил қилиш, аҳолининг даромадлари ва фаровонлигини оширишнинг муҳим омили сифатида.....	201
7-боб. Аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил қилиш <i>(Н.Т. Шоюсупова, Х.Х. Абдураманов)</i>	
7.1. Ўзбекистон Республикасида 2011 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастурининг аҳамияти.....	211
Таълим технологияси.....	218
<i>(Ш.И. Мустафакулов, К.М. Ахметова, Д.П. Хашимова)</i>	
Тестлар.....	333
Назорат саволлари.....	349
Глоссарий.....	354
Фойдаланилган адабиётлар рўйхати	369

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг 2010 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2011 йилга мўлжалланган энг муҳим устувор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги “Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади” мавзусидаги маърузасини ўрганиш бўйича Ўқув-услубий мажмуа. – Тошкент: Иқтисодиёт. - 2011. – 376 бет.

Нашр учун масъул ижодий гуруҳ:

А.Ш. Бекмуродов, И.У. Мажидов, У.В. Ғафуров, Ш.И. Мустафакулов

Тақризчилар:

Қ.Х. Абдурахмонов – иқтисод фанлари доктори, профессор
У.Ю. Рашидов – иқтисод фанлари доктори, профессор
Н. Сирожиддинов – иқтисод фанлари доктори, профессор

Босишга рухсат этилди 15.03.2011. Қоғоз бичими 60x84 ^{1/8}.
Times TAD гарнитураси. Нашр б.т. 23.
Шартнома № 89 – 2011. 2500 нусхада. Бўйртма № 588

Тошкент давлат иқтисодиёт университети қошидаги
“Иқтисодиёт” нашриёти, Тошкент шаҳри, Ўзбекистон кўчаси, 49.

Отпечатано в ООО “OwErT pRiNt” г. Ташкент, ул. Навои, 21

